
3 1761 07065354 8

Foræring af Oversætteren
(André Lütken).

Kreitner. Grev Széchenyi. Loczy.

LANGT MOD ØST.

REJSESKILDRINGER

FRA

INDIEN, KINA, JAPAN, TIBET OG BIRMA.

AF

G. KREITNER.

Deltager i Grev Béla Széchenyis Expedition i Aarene 1877–80.

MED 194 ILLUSTRATIONER OG 1 KORT.

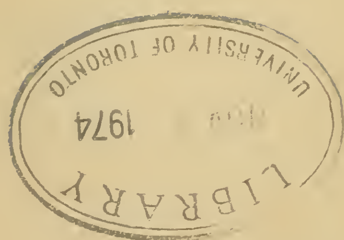

FORLAGSBUREAUET I KJØBENHAVN.

(O. H. DELBANCO. G. E. C. GAD. F. HEGEL. C. C. LOSE.)

THIELES BOGTRYKKERI.

1882.

UNIVERSITY OF TORONTO
1974
LIBRARY

FORORD.

Grev Béla Széchenyís Rejse i Indien, Japan, Kina og de tilgrænsende Lande, der først afsluttedes for et Par Aar siden, danner et betydningsfuldt Led i Rækken af vor Tids mange Opdagelsesrejser, og, skjøndt Expeditionen ikke fuldt naaede sin Hensigt at trænge ind i Tibets ubekjendte Højlande, giver den dog Besvarelsen af mange geografiske og ethnografiske Spørgsmaal, ligesom vort Kjendtskab til det hemmelighedsfulde »Rige i Midten« er bleven betydeligt forøget. Gustav Kreitner, østrigsk Officer, der deltog i Expeditionen som dens Geograf, har i et livligt Sprog givet nærværende meget underholdende Beskrivelse af Rejsen og har paa en heldig Maade undgaaet den Brede i Fremstillingen og Overfyldelse med Stof, der gjør saa mange Rejsebeskrivelser tunge og kjedsommelige at læse.

Oversætteren har søgt at beholde Forfatterens Ejendommeligheder i Sprog og Udtryksmaade og har kun udeladt mindre Bemærkninger, som ene vilde have Interesse for tyske Læsere.

Oversætteren.

INDHOLD.

I.

Fra Triest til Bombay.

Afrejse fra Triest. — Vor Expedition. — Port Saïd. — Kjøb af Insekter. — Et Ligtog. — Suezkanalen. — Passagertilvæxt. — Livet ombord. — Dschiddah. — Evas Grav. — Bazarscene. — Juleaften. — Udflugt til Dschebel Vuogger. — Kolera i Mekka og ombord. — Slavemarkederne i Dschiddah. — Bombay.

Et let Taageslør havde som et Vink om en nær forestaaende Scirokko lagt sig over Triest og hele dens Omegn. De mangfoldige Skibe, der laa til Ankers paa Rheden, toge sig ganske fantastisk ud i de ejendommelige Lysbrydninger, der fremkom ved Solnedgangen bag denne Taage. Som altid, var der ogsaa denne Aften et bevæget Liv i Triests Havn: en stolt Damper, fra hvis Skorstene Røgen væltede op i store Masser, syntes for Øjeblikket at være Midtpunktet i denne Bevægelse; under højrøstet Samtale, Skrigen og Raaben trænges en utallig Mængde større og mindre Baade ved den store Dampers Faldrebstrapper; det er Lloyd-Postdampskibet »Polluce«. der er ved at gjøre sig klart til at afsejle om nogle faa Timer, og ombord befinder sig vor Expedition, bestemt til en Opdagelsesrejse gjennem Øst- og Centralasien. Expeditionens Chef er Grev Bela Széchenyí; dens andre Medlemmer ere Gabriel Balint de Szent Kotolna, Sprogforsker, Ludvig von Loczy, Geolog, og Bogens Forfatter, Expeditionens Geograf.

Det er den 4de December 1877 Klokken 7 om Aftenen. Lygterne paa San Carlos Mole formaa kun at trænge svagt gjennem Taagen, og hver Lygte er omgiven af en rødlig Ring; kun fra Fyrtaarnet kastes der et klart og blændende Skær hen over Havet, hvis Overflade bliver mere og mere urolig. Kaptajn Ragusin, Skibets Fører,

giver Befaling til at lette Anker; Gangspillet kommer i Bevægelse, og snart efter ryster Damperen under den mægtige Skrues første Omdrejninger; vi have tiltraadt vor Rejse til den første Station paa den lange Rejse til den opgaaende Sols Lande.

I Nattens Løb tiltog Scirokkoen uafladeligt i Styrke, og Skibet huggede i Søen.

Den 6te om Eftermiddagen vare vi ud for Brindisi. Den italienske Kyst laa 8—10 Kvartmil fra os, og vi kunde tydeligt skjelne Byen med dens Havn, Kirker og den hele Omegn.

Vi passerede Kap Matapan med sine blaagraa Klippetinder og stejle rødgraa Vægge. Forgjæves spejder Øjet efter menneskelige Boliger; vi kunne kun opdage nogle Geder og Faar, der græsse paa Højderne, hvor Vegetationen kun er yderst fattig.

Medens vor Damper nu bevæger sig fremad mellem Europa og Afrika, vil jeg med et Par Ord omtale vor Expeditions Chef.

Da Grev Bela Széchenyí, den største Ungarers ældste Søn, havde havt den Sorg at miste sin Hustru, besluttede han sig til at foretage en Undersøgelsesrejse i Asien, og den 22de September 1876 modtog jeg en Opfordring fra ham til at ledsage ham paa denne Rejse i Egenskab af Geograf. Reisens Hovedformaal skulde være den geografiske og geologiske Undersøgelse af Øst- og Centralasien, ikke — saaledes som det er blevet paastaaet adskillige Steder — udelukkende i en Opsøgelse af Ungarernes Stammeland.

I nogle amerikanske Blade blev der i sin Tid talt vidt og bredt om, at vor Expedition skulde være bleven taget tilfange i Ørkenen Gobi af en røverisk Nomadestamme, og at vi alle vare blevne dømte til Døden; i dette kritiske Øjeblik skulde Grev Széchenyí da have henvendt nogle Ord til os paa ungarsk. Stammehøvdingen, der hørte disse Ord, var da faldet paa Knæ, havde bedækket vor Chefs Hænder med Kys og med Glædestaarer udtalt paa rent ungarsk, hvor lykkelig han følte sig ved at træffe Landsmænd o. s. v. o. s. v.

Studiet af Sprogslægtskabet skulde ganske vist ogsaa udgjøre en vigtig Opgave for vor Expedition. Ulykkeligvis blev Sprogmanden, Balint, saa farligt syg i Schanghai, at Lægerne raadede ham til hurtigst muligt at vende tilbage til Europa. Som Følge heraf, og da det saa langt mod Øst ikke ret vel lod sig gjøre at erstatte dette Tab, mistede vi Muligheden for at kunne anstille grundige Sprogstudier.

Grev Széchenyi ledede af den ganske rigtige Tanke, at et heldigt Resultat af vor Expedition i høj Grad vilde være afhængig af en hensigtsmæssig Udrustning, og skyede hverken Bekostninger, Tid

eller Anstrengelser for at forsyne sig med alle mulige Udrustningsgjenstande, hvis Anskaffelse han dels selv ansaa for nødvendig, dels blev ham tilraadet af erfarne Orientrejsende.

Jeg havde til min Raadighed en smuk lille Samling Instrumenter, saaledes et astronomisk Universalinstrument, en lille Theodolit, nogle Kompasser, et Sø- og et Lommekronometer, et Kviksølv-Rejsebarometer, flere Aneroidbarometre, forskjellige Thermometre o. s. v. — Greven førte med sig et helt Arsenal af de fortræffeligste Jagt- og Forsvarsvaaben, og jeg tror ikke, det er for meget sagt, at der aldrig før er bleven foretaget en Rejse til det Indre af Asien af et Selskab, saa godt udrustet i enhver Henseende som vort.

Den 11te fik vi Øje paa Damiettes Fyrtaarn; det første Glimt af Faraonernes Vidunderland, og Kl. 9 om Morgenen kastede vi Anker. Vi ere i Port Saïd. Hvor hen Øjet end retter sig, møder det fremmede og nye Billeder: Ansigter, Dragter, Sæder og Sprog — alt er forskjelligt fra, hvad vi hidtil have været vante til at se og høre. En Skov af Master, Skibe fra alle Verdens Egne fylde den rummelige Havn. Nærmest os ligger den engelske Damper Chimborazzo fra Liverpool.

Der hersker en livlig Bevægelse paa dens Dække. Koner og Piger, gamle og unge Mænd samt en Mængde Børn færdes mellem hverandre talende, leende og legende — det er et Billede, der stikker paafaldende af mod den Stilhed, der raader ombord paa vort Skib, hvor vor Expeditions Medlemmer hidtil ere de eneste Passagerer.

Port Saïd er bygget paa Ørkensandet. Skjøndt den er saa ung endnu, har den allerede udviklet sig til at være en Hovedstation for hele Orientens Handelsomsætning. Port Saïds europæiske Indbyggere bo i luftige Murstensbygninger, som oftest enetages og teglhængte. For hver Etage er der en Træveranda, der løber helt om Huset. Vinduerne ere saa godt som hele Aaret lukkede med store, grønne Jalousier. Fra Tagene vaje utallige Konsulats- og Firmaflag i alle Farver.

Byen bestaar af to Dele, det europæiske og det arabiske Kvarter. I det førstnævnte findes Boutik ved Boutik med brogede Varer udstillede til Salg, men den, der overskrider Dørtærskelen, maa have mange Penge i sin Pung: Handelsløsenet synes her at være fabelagtige Priser for gjennemgaaende middelmaadige Varer. Det europæiske Kvarter med sine lige og regelmæssige Gader, talrige Hoteller, Kafeer og Forlystelsesanstalter er vidt forskjellig fra det arabiske; men der som her ser man store Sværme af herreløse Hunde,

der minde om, at man allerede er kommen et godt Stykke bort fra europæisk Civilisation. Gjennem de stærkt besøgte Restauranters og Kafeers aabne Døre lyder der om Aftenen Sang og Musik; det er som oftest bøhmiske Piger, der underholde Gjæsterne i den store Sal; i Sideværelserne spilles der Hasard.

Allerede paa Afstand fortæller vor Næse os, at vi nærme os det arabiske Kvarter.

Fig. 1. Kap Matapan.

Paa begge Sider af en bred Hovedgade, der lige som i den europæiske Stadsdel er Brændpunktet for Handelen, baade den større og den mindre, ligger der aldeles planløst og uden Spor af Symmetri en Mængde usle Træbarakker, blandt hvilke man nu og da ser en mægtig Bygning rage frem, en velhavende Arabers Ejendom. Den første Etage indeslutter Haremet. Jeg kunde ikke ret fæste Lid til, hvad jeg hørte om den Renlighed, der skulde herske i saadanne Bygningers Indre.

Da vi vare paa Hjemvejen, bleve vi bestormede af en Skare Drenge, der vare indhyllede i ægte nationale Laser, og som falbøde forskjellige europæiske Fabrikprodukter; forgjæves anvendte de en Tid lang en beundringsværdig Tungefærdighed, indtil min Rejsefælle endelig besluttede at belønne deres Udholdenhed paa en ejendommelig Maade: under hele Flokkens skraldende Latter bød han en halv

Fig. 2. Port Saïd.

Pjaster for et af disse Smaadyr, Amele, der her i Landet udjevner Forskjellen mellem rige og fattige. Tilbudet var overordenlig stort, og de gamle hvidskjæggede Arabere rystede smilende paa Hovedet ad de besynderlige Fremmede, der gave Penge for, hvad man her kan faa gratis og meget mere, end man bryder sig om. Drengene sloges om Pengestykkerne, som om det gjaldt om at tilkæmpe sig en Plads i Mohameds Paradis, og bleve tilsidst saa paatrængende, at der maatte en Bambusstok til at holde dem borte fra vort Fartøj, da vi skulde ombord igjen i Skibet.

Den følgende Dag besøgte vi Kirkegaarden, og Tilfældet var os saa gunstigt, at vi mødte et arabisk Ligtog. Anførte af en ægyptisk Soldat gik Mændene i Spidsen for Toget, hvorpaa der fulgte en Sværm klagende og hylende Kvinder med tæt tilslørede Ansigter. Bag efter Baaren fulgte endnu en Skare Kvinder. Liget var indhyllet i hvide Tøjer og laa paa en Træbaare, der bares af fire kraftige Mænd; over den døde hvælvede sig et Slags Laag med taarnhøje Udsmykninger.

Det er ikke godt muligt at afgjøre, om Kvindernes Smerte var naturlig eller ej; Koranen foreskriver saadanne lidenskabelige Smertensudbrud over den afdøde; Sjælens Fremtid er endnu indhyllet i Mørke — maaske lade Dødens Engle sig formilde, saa at de føre Sjælen til Allah og ikke til Helvede.

Vi ere naaede til Kirkegaarden, der er firkantet, omtrent 300 Alen lang, 150 Alen bred og delt i tre Afdelinger, der ere indbyrdes adskilte ved Plankeværk. Den østlige Trediedel tilhører de Kristne, den midterste Mohamedanerne, den vestlige Jøderne. Mohamedanernes Grave bestaa af murede Hvælvinger, der ere anlagte over hinanden i flere Etager og have en Længde af henved syv Fod.
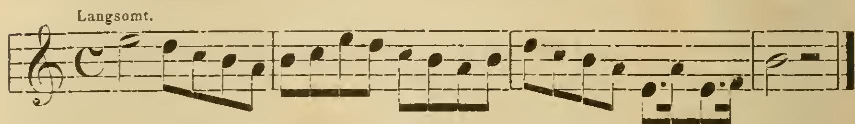
Medens den ægyptiske Soldat fordeler de Klædningsstykker, der have ligget over den døde, mellem de sørgende, og medens alle Arme begjærligt strække sig ud efter dem, voxer Kvindernes Klage (Valvala) til en rædselsfuld Hylen; denne vedvarer, medens Liget skydes ind gjennem Hvælvingaabningen mod Nord, saa at Hovedet kommer til at vende mod Syd — mod Mekka.

Der var en anden Scene, som greb mig paa en ganske ejendommelig Maade. Noget længere borte, paa en anden Grav sad en Kvindeskikkelse, der nynnede en vemodsfuld Sang, hver Strofe afbrudt af en hjerteskjærende Hulken.

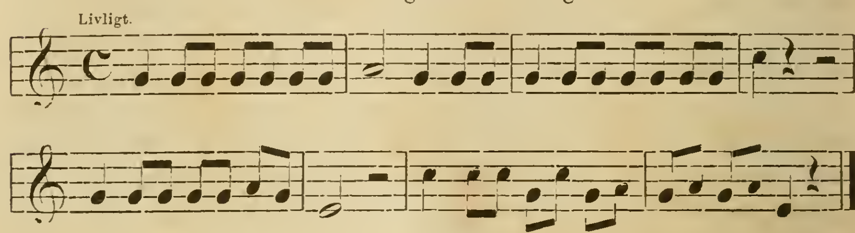
Paa Vejen til Staden mødte vi en Trop arabiske Sangere. Enhver af Kunstnerne bearbejdede sin Tam-tam. Fire dannede Koret; en smægtende, bleg, sortskjægget, jeg kunde fristes til at sige billed-

skjøn Araber, fungerede som Forsanger. Om Eftermiddagen stødte vi igjen paa dette Selskab; Forsangeren arbejdede endnu bestandig ufortrøden, men det forekom mig dog, at han var bleven noget hæsere og ganske sindsforvirret. Jeg tror, at der ikke mere fandtes en eneste hjemlig Helt, hvis Dyder og Bedrifter han ikke allerede havde besunget.

Den sørgende Kvindes Klagesang paa Kirkegaarden:

Heltesangerens Sang:

Den 13de December Kl. 7 om Morgenen forlode vi Port Saïd og dampede gjennem Suezkanalen, Nutidens mest kæmpemæssige Værk. Denne Kanal er imidlertid beskrevet saa ofte og saa udførligt, at der ikke er Anledning til her at skjænke den nogen videre indgaaende Omtale. Kanalen har en Brede, der forekom mig at vexle mellem 80 og 140 Fod; den er dog ikke sejlbar i hele sin Brede; det egentlige Farvand er markeret ved Pæle. For hver fem Sømile er der indrettet Undvigestationer, der staa i telegrafisk Forbindelse med hinanden og ved Semaforer meddele Skibe, om Farvandet mellem to saadanne Stationer er frit i det paagjældende Øjeblik. Farvandet er nemlig for smalt til, at to Skibe samtidigt kunne færdes i den egentlige Kanal.

Suezkanalen har en Længde af omtrent 20 geografiske Mile og gaar indtil Ismaïlia i temmelig lige Linie mod Syd, dernæst lidt imod Sydost gjennem forskjellige Søer, og endelig atter mod Syd til Suez. Omgivelserne ere trøstesløs sørgelige at se til: Sandørkener, paa enkelte Steder Sumpe, uden Vegetation. Paa denne uoverskuelige Steppe hæver der sig kun enkelte ubetydelige Sandhøje, som Vinden former efter sine lunefulde Indfald. *Fata morgana* er ganske almindelig

Fig. 3. Sinaïbjerget

og giver det som oftest Udseende af, at Sandsletten er begrænset af Vandløb, bag hvilke der atter hæver sig smaa Sandhøje. Efter som det Sted, hvorfra man anstiller sine Iagttagelser, ligger en Smule mere eller mindre højt, viser denne tilsyneladende Vandstribe sig ogsaa bredere; jo lavere man staar, desto smallere viser Striben sig.

Hen imod Aften passerede vi Ismaïlia. Den nydelige lille By midt i en Oase var en sand Vederkvægelse for Øjet. Vicekongens Sommerresidens rager op over de andre Bygninger; Lesseps', den geniale Kanalbyggers, yndige Villa danner imidlertid det mest tiltrækkende Punkt paa hele denne Plet, der rundt om er omgivet af Sand; Banegaarden ligger ved Oasens sydlige Ende.

Skibsfarten i Kanalen gaar kun for sig fra Solopgang til Solnedgang*). Klokken 5½ ankrede vi derfor op et Stykke Syd for Ismaïlia og den næste Eftermiddag Kl. 3 for Suez. Byen ligger omtrent en Times Vej fra Handelshavnen. Vandet var i temmelig stærk Bevægelse, og vi foretrak at blive ombord, medens vi sendte vore Brevskaber i Land med en Dampbarkasse.

I Suez fik vort Dampskib en betydelig Tilvæxt af Passagerer. Henimod 60 Muhamedanere, der vare ankomne til Suez paa en P. & O. Damper**), de fleste fra Java, indskibedes paa Lloyddamperen for paa den billigst mulige Maade at naa Mekka, der var Maalet for deres Pilgrimsrejse; de lejrede sig paa Dækket i brogede Grupper. Nogle af dem vare ganske nøgne, andre halvnøgne, medens Størstedelen kun vare iførte et Stykke Linned.

En forvitret, kløftet Klippemasse hæver sig i Øst og fængsler vort Blik: det er Sinaï. Ikke det mindste Træ kaster sin Skygge over selve Bjerget, og Solens brændende Straaler falde lodret paa det; ved Foden ligger derimod en venlig lille Palmeskov. Jeg troede først, at det var Fata morgana, der fremtryllede denne Skov, men

---

*) Efter Dr. Scherzers Meddelelse om Verdenshandelen passeredes Suezkanalen i Aarene 1875—1877 af følgende Antal Skibe:

1875 . . .	1474	Skibe med	2,940,700	Tons Drægtighed.
1876 . . .	1587	» »	3,072,000	» »
1877 . . .	1633	» »	3,419,000	» »

Toldindtægterne beløbe sig for disse tre Aar til 91½ Million Frcs. Fra Suezkanalens Aabning for Trafiken indtil Slutningen af 1877 blev der af 9384 Skibe, der passerede Kanalen, betalt en Afgift af 189,800,000 Frcs. 70 % af Skibene sejlede under britisk Flag. Toldafgiften er siden 1877 9 Frcs. 50 Centimer pr. Ton (= 6 Kr. 84 Øre).

**) P. & O. er den almindeligt vedtagne forkortede Benævnelse for *Peninsular and Oriental Company*.

Kaptajnen, til hvem jeg talte derom, henkastede som en flygtig Bemærkning det Ord: »Moseskilde«.

Snart derefter passerede vi det Sted, der udpeges som det, hvor Ægypterne fandt deres Grav, da de forfulgte de flygtende Jøder. Der strækker sig en Sandbanke fra Øst mod Vest; ved indtrædende Ebbe kommer den hist og her til at ligge tør. Det eneste Sted, hvor Havet har en saadan Dybde, at ogsaa store Skibe kunne passere, om end kun med stor Forsigtighed, er markeret af et Fyrskib.

De næste tre Dage vare vidunderligt rolige, og Heden var næsten uudholdelig. Selv ved Nattetid viste Thermometret 30, ja endog 31° C. Vi havde faaet en arabisk Lods ombord, der skulde føre os gjennem Koralrevene til Dschiddah (Djedda).

Tidligt om Morgenen gjorde Pilgrimmene deres Toilette: de vadskede sig og indhyllede sig i deres bedste Klædebon. Nogle af Mændene bare upaaklageligt hvide Togaer, der bølgede om de brune Skikkelser; de fleste af dem vare dog iforte brogede Uldskjorter og havde om Livet et rødt eller gult Schavl. De fornemmeres Dragter vare af Silke.

Kvinderne, der under Sejladsen havde lagt deres Slør til Side, skyndte sig nu paany at tildække deres Ansigter. Deres Klædning bestod i Almindelighed af en blaa Uldtrøje, hvide og folderige Benklæder, og derover en Silkeklædning, der laa som en Sæk over hele Legemet. Det hvide Slør havde to Aabninger for Øjnene, og det var saa stort, at det som et bredt Baand naaede fra Panden og helt ned til Knæene. Et stort blaat og hvidt stribet Hovedklæde, der i Almindelighed blev holdt beskyttende over Hovedet med begge Arme, fuldstændiggjorde Dragten.

Henimod Kl. 9 tilberedte Pilgrimmene deres Frokost. Den bestod af Ris og af Fisk, der først var tørret i Solen og derpaa ristet paa glødende Kul; endvidere af Dadler, Bananer og Oranger. Da Frokosten var til Ende, pakkede de de Tæpper, hvorpaa de havde sovet, deres Straamaatter og Kar m. m. i Kister og afventede derpaa taalmodigt det Øjeblik, da Damperen kastede Anker.

Det er ikke godt muligt at beskrive den Sceneforandring, der nu pludseligt foregik. De forskjellige Grupper, der for nogle faa Øjeblikke siden havde forholdt sig saa roligt, syntes nu pludseligt at være i fuldt Oprør mod hverandre: Malajer, Arabere og Tyrkere raabte i Munden paa hverandre; Kister og Kufferter balancerede over Hovederne paa den stormende Mængde og bleve forlangte med høje Skrig. Hist udvikler Bevægelsen sig til et formeligt Slagsmaal, her

antager Dialogen en altfor drastisk Form, saa bliver der pludseligt en almindelig Stilhed — sandsynligvis et anerkjendt vittigt Hoved, der har aabnet sin Mund — og derpaa følger en enstemmig, hjertelig Skoggerlatter. Det var kun en nødtvungen kortvarig Pause, og Helvedeslarmen begynder nu paany; den holder ikke op, førend de alle ere komne i Land.

Endelig vare Muhamedanerne udskibede, og ogsaa vi kunde tænke paa at tage fraborde. Baadefarten til Byen varer en halv Time, da Koralrev indsnevre Farvandet i betydelig Grad.

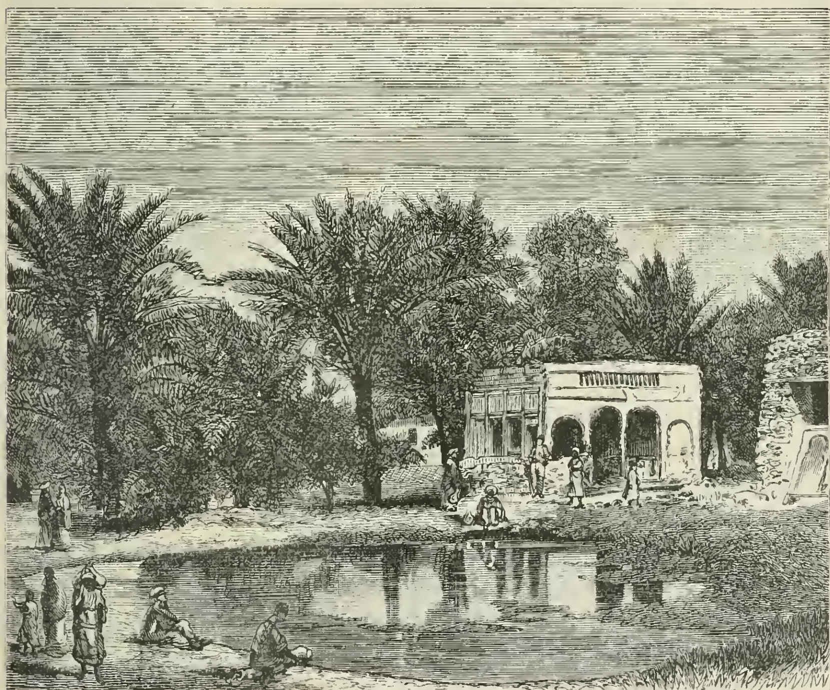

Fig. 4. »Moseskilden«.

Set langt borte fra gjorde Byen et vidunderligt Indtryk. Stenhusene ere to til tre Etager høje, men ere uden Spor af Symmetri byggede langs Strandbredden. De regelmæssigt anbragte Vindusaabninger paa Hovedfaçaderne ere ofte saa brede, at de indtage en hel Side af et Værelse. I Bygningens øvrige Vægge er der i forskjellig Højde anbragt smaa uregelmæssige Vindusaabninger. Værelserne i de øvre Etager tilhøre Kvinderne. Husene ere uden Tag.

To store Moskeer rage med deres slanke Minareter op over Husmasserne og tegne sig meget virkningsfuldt mod Dschebel Heddah, de store Klippemasser i Baggrunden.

Vi aflagde først et Besøg i Bazaren; den strækker sig i en Bue, som dog ofte afbrydes, og udgjør Byens Hovedaare. En ikke ubehagelig ejendommelig Duft slaar os imøde, Millioner af Fluer omsværme os med ægte orientalsk Paatrængenhed. Talrige, herreløse Hunde ligge og gnave paa alt, hvad der blot nogenlunde kan beskytte dem mod den dræbende Kjedsomhed.

Indbyggerne (Dschiddah har omtrent 20,000 Indbyggere) skjænke ikke os vantro nogen synderlig Opmærksomhed; i det højeste opfordre de deres Børn til at lade os beundre deres blændende hvide Tænder og skarlagensrøde Tunger. Boderne ere yderst tarvelige og gjøre et smudsigt Indtryk; et uafbrudt Bræddetag løber hen over dem i en Højde af c. 25 Fod.

Med klassisk Ro udbredt over sit Ansigt og ganske nøgen med Undtagelse af et Bælte om Lænderne venter her en Sælger, der en Sælgerske paa de ikke talrige Kunder. Udvalget er ikke saa ganske ringe: der er Tæpper, nærmest beregnede til Haschihsrøgere, Tøfler til silkeklædte Haremsskikkelser, Turbaner til glatragede Isser: der er Muslingeskaller, Figner, Dadler, Oranger, Kaffe, Vand, Brænde (i smaa Bundter til 50 Centimer Stykket) — men det er daarlige Tider: de rundhaandede Franskmænd og Englændere forekomme nu ikke mere saa hyppigt som i gamle Dage; Handelen gaar kun trægt, og Bazarens Kjøbmænd have Tid nok til at henfalde i allehaande Betragtninger over fordums Dage, da Pilgrimsfarterne til Mekka vare i deres fulde Glans. Og Kjøbmanden stirrer frem for sig, medens han indaander den narkotiske Duft af sin Nargileh, der tændes ved Kulilden, og medens Bedekjødstykkerne (Kebab), der ere stukne paa Spid, langsomt ristes.

Tolv Timer mod Øst, bag de blaa Bjerge ligger den hemmelighedsfulde By. Hundrede Tusinder af Pilgrimme vandre hvert Aar til Profetens Grav. Til Mekka tør ingen nærme sig, der ikke er Muhamedaner. For kort Tid siden skulle to Englændere umiddelbart før en Fest have ladet sig optage blandt Muhameds Tilhængere for at kunne faa Tilladelse til at betræde Helligdommen.

Det blev mig fortalt i Dschiddah, at en anden Englænder, der for et halvt Aarstid siden havde forklædt sig som Araber og sluttet sig til en Karavane, var bleven opdaget og fængslet i Mekka. Han blev ført for den tyrkiske Gouvernør, der modtog ham meget barskt

og gjorde ham opmærksom paa, at han kun kunde vende tilbage som Muhamedaner; Englænderen blev nødt til at bøje sig.

En af vore første Udflugter gjaldt den muhamedanske Kirkegaard, hvor man paaviser Menneskeslægtens Moder, Evas Grav. I en Længde af 130 Alen og i en Brede af 7 Alen er den indesluttet af en forvitret tre Fod høj Koralmur, der er afrundet for oven. Gravstedet er dækket af tørt, graat Sand. Ved Foden af Graven findes der et lille Mindesmærke af Granit med arabiske Skriftsprog. En Palme breder sine saftiggrønne Grene ud derover.

Foran Portalen stod et Bord med en hvid Dug, og paa den laa der fire Maria-Theresia-Thalere. Da vi nærmede os, traadte en statelig Araber frem; han lagde den højre Haand over Brystet og bøjede sig dybt. Med ubeskrivelig Grandezza slog han derpaa ud med Haanden og opfordrede os til at fordoble Mønternes Antal. Grev Széchenyí tog et Francstykke frem og vilde lægge det paa Bordet. Med Lynets Hurtighed greb Araberen det, besaa det og rakte det tilbage med stolt Resignation, pegede derpaa med Haanden hen imod det lille Mausoleum, under hvilket Evas Hoved skal ligge, gik i Forvejen og vinkede til os, at vi skulde følge efter. Vi betraadte Mausolæet — fire nøgne Vægge.

Araberen udbredte Maatter paa Gulvet, for at vore Sko ikke skulde krænke Helligdommen. Derpaa aabnede han Dørene til den egentlige Gravhvælving; der viste sig nu et mørkt Rum, i hvis Midte der var opstillet et Slags Katafalk. Med imponerende Værdighed løftede han det sorte Klæde, der laa over den formentlige Katafalk; nysgjerrig bukkede jeg mig for at udgrunde Hemmeligheden — der var aldeles intet. Paany opfordrede vor Fører os til at kaste store Pengestykker ned i Afgrunden, og paany havde Sølvfrancstykket den samme Skjæbne som før. Men førend vi forlode Kirkegaarden, tiggede Skjælmen dog om at faa den Mønt, han havde tilbagevist to Gange.

Ikke langt fra Kirkegaarden er der opkastet en Sanddæmning, og inden for denne findes de Brønde, der forsyne Byen med Drikkevand. Brøndene ere henved 20 Fod dybe, og det Vand, de indeholde, maa betragtes som filtreret Havvand. Et firkantet Stykke Læder, hvis Ender ere bundne sammen med en Strikke, benyttes som Øsekar. Uafladeligt komme og gaa de Kameler, der bære Vand til Byen.

Da vi vendte tilbage til Staden, passerede vi den tyrkiske Hovedvagt. Posten var 10 Mand stærk og kommanderedes af en Officer, der havde sit Kvarter, en Straadivan, paa Gaden. Mandskabet

var bevæbnet med Bagladere, men iøvrig var der ikke Spor af Uniform; enhver var klædt, som han havde Lyst og Lejlighed til.

Dschiddah har tre Porte; den mod Syd er i Almindelighed spærret, hvorimod den østlige og nordøstlige benyttes særdeles meget. Her lejre alle de Karavaner sig, der komme fra Mekka eller ere paa Vej derhen. En Araber, der stod ved Mekkaporten advarede os mod at gaa videre, da »Inglese« ikke havde Tilladelse dertil, men vi fortsatte dog vor Vej uden at faa Ubehageligheder af noget Slags.

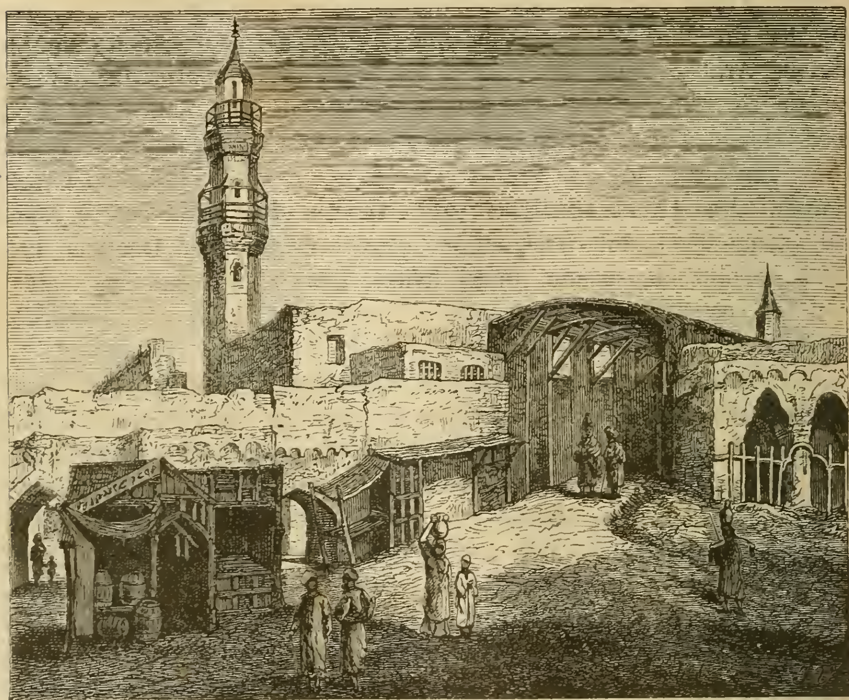

Fig. 5. Indgang til Bazaren i Dschiddah.

Den følgende Dag besøgte vi den lille Landsby Schi-ech, der kun ligger en Snes Minuter fra Staden, i Sydost. Den bestaar af omtrent 100 Hytter, der hver kan have et Fladeindhold af 50 til 100 Kvadratalen. Husenes Vægge bestaa af middelmaadigt Fletværk eller af krumme Stænger, der ere bedækkede med Straamaatter. Taget, der ligeledes er af Fletværk, hæver sig kegleformigt og ender i en Spids. Indgangen dannes af en firkantet Aabning, der næppe er høj nok til, at vi stærkt for over bøjede kunne komme ind gjennem den.

Fig. 6. Dschiddah.

Den nødvendige Luftvexel tilvejebringes ved nogle ganske smaa Aabninger, der ere anbragte en i hver af Hyttens fire Vægge. Til de fleste af disse Boliger slutter der sig en større rund eller retvinklet Plads, der er indhegnet af Fletværk; det er Gedernes eller Kamelernes Opholdssted.

Da vi vare komne tilbage til Byen, besøgte Greven den tyrkiske Vicegouvernør for at tale med ham om Muligheden af at foretage en Udflugt til Bjergene. Gouvernøren lod ikke til at synes videre godt om denne Plan og gjorde sig al Umage for at bringe Greven til at afstaa derfra. Blandt andet sagde han: Gouvernøren opholder sig netop for Øjeblikket i Mekka og kommer først tilbage om nogle Dage . . . Tyrkiet har næsten ingen Myndighed over Araberne, hele Centralarabien betaler ikke saa meget som saa i Skat, stiller ikke en eneste Soldat; Sultanen gjælder kun som Muhamedanernes kirkelige Overhoved. Forudsat at vi vilde foretage Udflugten med militær Bedækning, vilde ogsaa dette støde paa kæmpemæssige Vanskeligheder, og vi maatte være forberedte paa at høre Kuglerne pibe os om Ørene. Vilde vi foretage Udflugten paa eget Ansvar, stod det os naturligvis frit for — men Tyrkiet saa det ikke gjærne. Iøvrigt vilde han med Fornøjelse strax afsende et Bud til Mekka for at gjøre Gouvernøren bekjendt med vor Anmodning, og han haabede saa i Løbet af et Par Dage at kunne give os Besked.

Paa Vejen hjem mødte vi vor elskværdige og altid lystige Skibslæge, der fortalte os, at han netop havde kjøbt et persisk Tæppe til en Pris af 64 Rupier (en indisk Sølvmønt = 1 Kr. 41 Øre), og at han foreløbig havde maattet give et halvt engelsk Pund paa Haanden. Den næste Dag afhentede han Tæppet og vilde betale Kjøbeprisen i Napoleons. Araberne satte betænkelige Miner op; de vilde have disse Penge omsatte først i Maria-Theresiathalere, og disse igjen i Rupier, hvorved de vilde have havt en Extrafortjeneste af en halv Napoleon eller omtrent 5 Rupier. Det varede syv lange og syv brede, førend man kunde blive enige om Handelen — og saa fandt Araberne tilsidst, at der slet ikke var nogen Anledning til at betale Haandpengene tilbage. Omsider rykkede de dog ud med Pengene men raabte paa, at det var Bedrageri.

Juleaften 1877 tilbragte vi ombord paa »Polluce«. Et Tamarindetræ prydede det velbesatte Bord, og efter endt Maaltid gave vi os til at spille om endel Smaagjenstande, vi havde kjøbt i Bazaren. Derefter arrangerede Skibslægen en Koncert. Skibets Officerer optraadte pludseligt som dygtige Musikere; der var to Cithere, to Violiner og

en Fløjte, og de spillede utrætteligt til langt ud paa Natten. Den nye Dag var ikke fjern, da vi søgte vore Køjer.

Den næste Dag bleve vi overraskede ved allerede at modtage den skriftlige Tilladelse fra Mekka. Forberedelserne til Rejsen vare snart tilendebragte. Greven hyrede tre Muldyr til en Pris af tre engelske Pund, og Underscherifen udkommanderede tre Mand som Eskorte samt bestemte Opbrudet til Kl. 8 om Aftenen. Til Eskorten sluttede der sig to frivillige i Haabet om gode Drikkepenge (»Bakschisch«). Folkene vare klædte som Arabere og bevæbnede med Handscharer. Vi selv havde klogeligt bevæbnet os med Revolvere.

En tyrkisk Underofficer, der følte sig meget smigret ved at blive kaldt Effendi, kommanderede Eskorten. Han kunde vel være omtrent 40 Aar gammel, men hans Overskjæg var allerede graat; hans Udseende var yderst martialsk, og han optraadte med stolt Selvfølelse. Han gav os det fornuftige Raad at lade vore Hatte blive hjemme og i Stedet for dem at sætte tyrkiske Fez paa Hovedet.

Stadsporten var allerede spærret, og Vagten maatte purres ud af sin første Søvn. En herlig Stjernehimmel hvælvede sig over vore Hoveder; Venus og Orion straalede med vidunderlig Klarhed. Med en Soldat som Vejviser rede vi nu halvanden Time i nordnordvestlig Retning. Vi omgik nogle Landsbyer, hvor Hundene, der mærkede noget usædvanligt, gave sig til at gjø med en paaskjønnelsesværdig Udholdenhed. Vor Vejviser lod ikke til at være i Besiddelse af noget særligt Orienteringstalent; to Gange steg han af Hesten for at spørge sig for om Vejen. En Linie, der var markeret ved Kamelspor, førte nu i lige Retning gjennem Ørkenen.

Utrættelige, men tavse rede vi fremad mellem de svagt bølgeformede Sandmasser, der toge sig besynderligt ud, da Maanen var staaet op og kastede sine Straaler hen over den uendelige Flade. Enhver Sandbølge syntes at bevæge sig, og Skyggerne fra vor lille Karavane smuttede op og ned ad Sandhøjene. Nattens Friskhed var i Begyndelsen særdeles velgjørende, men snart blev det dog for koldt; en stærk Taage gjennemtrænger os fra yderst til inderst: Thermometret viser kun 6° C. Da Klokken var bleven 3, gjorde vi Holdt. Araberne havde snart fundet et Sted i Sandet, hvor de kunde udhvile sig, og det varede ikke længe, førend der lod sig en Snorkekvintet høre i Nattens Stilhed. Vi andre havde oprindelig bestemt, at vi vilde holde os vaagne, men da vor Fører lagde sig til at sove, bukkede ogsaa vi under for Fristelsen og styrkede os ved et Par Timers sund

og god Søvn; vi bleve vækkede Klokken 5 og fortsatte strax vor Vej; efter næppe to Timers Ridt naaede vi Maalet for vor Rejse.

En 130 Fod høj Ryg, Dschebel el Vuogger, af vulkansk Oprindelse, strækker sig fra Vest til Øst og ligger foran Dschebel Heddah, der naar en Højde af omtrent 6,400 Fod. Skraaningerne ere kun svagt bevoxede, men forøvrigt som oversaaede med sorte Basaltblokke, mellem hvilke der har lejret sig smaa Rullestene (for det meste Kvarts og forskjellige Halvopaler), der ere udsvømmede fra Hovedbjerget. I nogen Afstand tager det sig derfor ud, som om Skraaningerne vare dækkede med frisk oppløjet Humus. Vegetationen er fattig og sparsom; hist og her frister et Græsstraa, en Kaktus- eller Malvaceeart en kummerlig Tilværelse.

Vejen til Mekka gaar i Zigzag mellem to af Kullerne og fortsættes derefter mod Øst gjennem øde, sandige Stepper; der findes ikke Vand, ikke noget Træ, der kan bringe den trætte Pilgrimsmand Vederkvægelse, og, naar han efter tolv Timers anstrengende Vandring endelig har opslaaet sit første Nattekvarter i Klippeslugterne ved Foden af Dschebel Heddah, maa han skjælve for sit Liv, thi hvilket Øjeblik som helst kan en af de talrige Røverbander, der færdes her i Ørkenen, styrte over ham som en Hvirvelvind.

Naar Pilgrimmen er naaet op til Passet, ser han imidlertid langt borte den hellige Moskes syv slanke Minareter, og han føler ny Kraft og nyt Mod i sine Aarer, saa at Resten af Vejen hurtigt bliver tilbagelagt.

Vejen fra Dschiddah til Mekka kan ikke tilbagelægges i kortere Tid end to til tre Dage. Karavanerne, der ofte tælle flere Tusinde, tiltræde som oftest Farten ved Nattetid. Udraaberen — paa Rejser tilfalder det skiftevis Mændene at opfylde den religiøse Pligt at udraabe Tiden — forkynde ved deres ensformige Sang for de i Dschiddah forsamlede Muhamedanere fra alle Verdens Egne, at Øjeblikket til at bryde op er kommet. Paa Lejrpladsene uden for Østporten opstaar der nu en Forvirring uden Lige. Lysbaalene blive slukkede, Kjedlerne gjøres rene, den tarvelige Bagage samles i et lille Bundt, og man opsøger Kamelerne under høje Raab. Man strides om Kamelmøget, det eneste Brændsel for de næste Dage; alle ville paa engang fylde Græskarflaskerne med Vand, og nogle af Kamelerne blive atter belæssede med Gedeskindssække, fyldte med Vand; hist henne søger en svag Olding forgæves at rejse sig for at følge med Karavanen; han er for svag og maa lades tilbage; hans sidste Time er nær.

Fortravet af Karavanen er allerede brudt op; de modigste og utaalmodigste ere allerede ude af Syne, og kun en Støvsky betegner den Vej, de have fulgt. Efterhaanden komme Kvinderne til Sæde paa Kamelerne; Mændene vandre i Almindelighed tilfods, og snart er hele Karavanen i Bevægelse i brogede Grupper, nogle højrøstede, andre tavse, atter andre hensunkne i Bøn og Andagt.

Lejrpladsen bliver tom — men kun for kort Tid; thi nyankomne rykke ind for atter at bryde op mod Øst, naar den næste Dag gryr. De fattige maa døje utroligt i enhver Henseende paa Vejen til Profetens Grav. Mange omkomme for Beduinernes Lanser, og det hører ingenlunde til Sjældenhederne, at endog større Karavaner med militær Eskorte blive angrebne af Vahabiterne.

Med Lynets Hurtighed styrte disse frem af Bjergslugterne, røve alt, hvad de kunne faa fat paa under den almindelige Forvirring, og forsvinde derpaa i Bjergene lige saa hurtigt, som de kom. I Kampen trække Pilgrimmene meget ofte det korteste Straa; for det første mangle de Lokalkjendskab, for det andet formaar den korte Handschar saa godt som intet mod Ildvaabnene, der stikke frem mellem Klippeblokkene. Selv ved Maalet for Rejsen maa Pilgrimmene tilbringe mange drøje Timer: Mekka er overfyldt, og overalt er der Trængsel; Luften er forpestet; der raser alle Slags Epidemier, og med blottet Hoved maa de forrette lange Andagtsøvelser ved den sorte Sten; som Følge af alt dette er der mange, der sætte Liv og Helbred til i Mekka. Det er dog ikke i Stand til at lægge en Dæmper paa den rettroende Mohamedaners Begejstring; han er stolt af at bære Æresnavnet Hagg (Hadschi), der udgjør en væsentlig Del af hans jordiske Lykke. Decimerede ved Ulykkestilfælde og Sygdom lejre Pilgrimmene sig igjen efter nogle Ugers Forløb foran Havnestadens Porte, idet de længselsfuldt vente paa de Skibe, der skulle føre dem tilbage til deres Hjem.

Paa begge Sider af denne smalle Vej fandt vi Stene, paa hvilke der var indhugget arabiske Tegn, Tal og Indskrifter, overalt var der Grave.

Øde, men ikke mennesketomme ere disse vide Strækninger, hvor der nu og da udfolder sig en grøn Plet; her ser man da Kamel- og Gedehjorde, der vogtes af Hyrder, som ikke have noget godt Navn paa sig. Pilgrimmen kjender og frygter dem som fejge Snigmordere. Skjulte bag Klippeblokkene jage de pludseligt en Kugle i Ryggen paa den fredsommelige rejsende, der ikke aner Uraad. Ogsaa vi skulde faa en Paamindelse om disse Uslinges Tilstedeværelse: medens vi

spiste vor tarvelige Frokost, faldt der et Skud i vor Nærhed, lykkeligvis uden at træffe. Da vi senere paa Dagen gjennemstrejfede Bjergene, fik vi Øje paa fire Arabere, der laa næsten helt skjulte bag Klippeblokke og med Bøssen færdig til Skud iagttoge os med spændt Opmærksomhed. En Mand af Eskorten udviklede al sin Veltalenhed for at formaa os til hurtigst muligt at vende om igjen.

Klokken 10 bestege vi Muldyrene for at tiltræde Tilbagevejen. Solen brændte, Jorden udstraalede en kvælende Varme, der kun sjeldent mildnedes af et svagt Luftpust. Klokken 2 kunde vi øjne Dschiddah, og tre Timer senere havde vi atter »Polluce«s gyngende Dæk under vore Fødder.

Der er udbrudt Kolera i Mekka! Saaledes lød den nyeste Efterretning, der blev bragt til Dschiddah af hjemvendende Pilgrimme. En officiel Beretning meddelte, at der i Mekka den første Dag var indtruffet 36 Sygdomstilfælde med dødeligt Udfald, den anden Dag 130, den tredie 60, hvorhos det oplystes, at der ligeledes i Dschiddah var død adskillige under mistænkelige Symptomer — alt syntes saaledes at bekræfte Efterretningens Rigtighed. Da der næredes almindelig Frygt for, at Ondet skulde gribe hurtigt om sig, gjorde Dschiddahs europæiske Befolkning alt, hvad der paa nogen Maade var muligt, for at rense Byen og faa Pilgrimmene praktiserede ombord uden Ophold.

Der opstod en ædel Kappestrid. Alle engelske To- og Tremastere, der vare særligt indrettede til at overføre Pilgrimme, konkurrerede med Lloydskibene. Hvis Pilgrimmene havde været velhavende Folk, og havde de kunnet udrede de fastsatte Priser, vilde de sikkert gjerne have betalt — men Penge er noget, de ikke kjende til. Det Par Sølvmønter, de have med sig, ere egentlig slet ikke beregnede til at give ud, men kun til Legetøj for Børnene, der med svage Smil paa de sygelige Ansigter takke Forældrene for den Glæde, Sølvets Klang vækker i deres Bryst.

Desværre er jeg ikke i Stand til at meddele Læserne, hvor meget de 800 Pilgrimme maatte betale, der nu kom ombord paa »Polluce«. Pladserne blive bortliciterede. Englænderen siger til Pilgrimmen: »Kom med mig. Du skal kun betale 50 Rupier, og Du skal komme hurtigt afsted. Vær blot ikke saa dum at gaa til Lloyd; der kommer Du til at betale mere, og Du kommer til at sejle elendigt.« — Lloyd svarer: »Tager Du med et andet Skib, maa Du endog betale det Vand, Du bruger. Vi sejle sikkert og hurtigt . . . Du skal kun betale 45 Rupier.« Saa slaar Englænderen 10 Rupier af paa Prisen — 40 Rupier pro persona. Endelig bestemmer Pilgrimmen

sig for det ene eller det andet Skib. Han byder 10 Rupier. og man kommer tilsidst overens om en Betaling af 20—30 Rupier.

Højstærede Læser! Du, som vistnok højst nødigt betræder en Faarefold eller som rimeligvis drejer om det nærmeste Gadehjørne, naar Du mærker, at man er i Begreb med at rense en Kloak — Du skulde blot komme ombord paa Damperen »Polluce« og bevæge Dig lidt mellem de 800 fromme Pilgrimme, der endnu ere helt optagne af Koleraens Rædsler, som de have været Vidner til i Mekka; Du skulde kigge lidt ned i de Gryder, der staar paa de aabne Ildsteder oppe paa Dækket, og hvori det koger og syder saa mystisk . . . Du skal ikke frygte for Ildsvaade; thi Skibet svømmer paa Havet og er oven i Kjøbet godt assureret; Du skal blot ikke være bange for Koppeepidemi, thi vi have et Apothek ombord . . . men jeg vil ikke raade Dig til at trække Vejret dybt. Der er 800 Pilgrimme ombord!

Stuvede som Sild i en Tønde opfylde de Mellemdækket; Mand læner sig ugenert til Kvinde, Kvinde til Mand — alle ere de opfyldte af den salige Bevidsthed om at have set Mekka, Kaba. Nu, da de igjen ere nødte til at opholde sig mellem de vantro (Allah forbande dem!), søge de at faa Tiden til at gaa med at anstille Jagt paa det lille Dyr, der paa arabisk kaldes Amele.

De sortskjæggede, brune Mænds Dragt bestaar af en Skjorte, der i Tidens Løb har antaget alle mulige Farver i Stedet for den oprindelige, der vistnok har været hvid. Selv en Allah hengiven, fanatisk Hadschi holder det dog ikke længe ud i denne Atmosfære, og hensynsløs puffer og støder han alle Konkurrenter til Side for at komme op paa Trappens øverste Trin og fylde sine Lunger med den friske Brise. Alle Kvinder kom tæt tilslørede ombord, og trods al Anspændelse af vor Synskraft kunde vi i det højeste opdage deres kulsorte Pupiller.

Mohamedanere, der ikke bryde sig om at se mere her paa Jorden, naar de først have havt den Lykke at se den hellige Moskes syv Minareter, eller saadanne, der haabe paa at tjene deres Brød paa en ærlig Maade ved at tigge, naar de ere komne hjem, ofre begge eller kun et af deres Øjne efter Størrelsen af deres Fanatisme eller Pengebegjærlighed; Præsterne stikke da Øjnene ud paa dem, der ønske det. Det skal kun være sjeldent, at Kvinder hæve sig til en saadan Grad af Opofrelse.

Kvindeskikkelserne vare i Almindelighed indhyllede i vide, smudsige Gevandter; men de smuktformede, brune Fødder vare som oftest ubedækkede. Jeg maa tilstaa, at Nysgjerrigheden ofte fik mig

til at anstille Forsøg paa at udgrunde, hvilket henrivende Ansigt det lange Slør vel kunde skjule. Men forgæves! med stolt Foragt vendte Skikkelsen mig Ryggen. Da vi vare komne ud paa det aabne Hav, lagde Kvinderne deres Slør bort, og jeg indrømmer, at min Skuffelse var stor. Nu unddroge de sig ikke mere saa knibsk de vantroendes forskende Øjne, men udfoldede et levende Koketteri, naar man viste dem en eller anden lille Opmærksomhed. Men Fantasien, der havde udstyret dem med alle mulige Yndigheder, havde faaet sit Dødsstød.

Fig. 7. Aden, set fra Havet.

Alle lignede hverandre; der var ikke engang nogen paafaldende Aldersforskjel.

Det var kun Massen og Beskaffenheden af de paagjældende Kvinders Smykker, der lod slutte til deres sociale Stilling. Den ene bar kun en, den anden derimod to Ringe i Næsefligene, den tredie slet ingen; en fjerde havde over en halv Snes store Sølvringe fastgjorte i Øret, saa at den øverste Del af dette som Følge af Vægten blev trukket ned i en saadan Grad, at den kom til at danne et Slags

Klap for Øregangen. Nogle bare slet ikke noget Fodsmykke, andre havde Benet fra Ankelen til Begyndelsen af den magre Læg overlæsset med Sølvbaand; nogle havde et Slags bredpladede Ringe paa den venstre Fods, andre paa begge Fødders Tommeltaa.

Alle havde de samme mørke Hudfarve, fladtrykt Næse, stor Mund med svulmende Læber, der naaede næsten helt op til Ørerne, samt to Rækker blændende hvide Tænder. Mange af disse Kvinder ere Mødre allerede i en Alder af 13 Aar, og deres legemlige Udvikling bliver paa Grund heraf for tidligt afsluttet; derfor ere de som oftest smaa og uanselige, og i deres Ansigtsudtryk kan man ikke læse andet end Resignation i en Tilværelse, fuld af Sorg og Nød.

Blandt 2den Klasses Passagerer befandt der sig en indisk Fyrstes Eunuch; han fortalte os paa daarligt engelsk, at der aarlig fødes 40 Eunucher i Mekka, og at de derpaa sælges paa Slavemarkederne i Dschiddah. Det er en sørgelig Kjendsgjerning, at Slavehandelen staar i fuldt Flor i Dschiddah. Fra Tid til anden indfinder der sig her Skibe, som bringe den levende Vare til Torvs fra Afrika. Prisen for et Negerbarn vexler fra 300 til 400 Rupier; for en voxen Neger betales der 600 til 800 Rupier. Slaverne regnes med til Familien og behandles i Almindelighed godt. Den Mulighed staar aaben for dem, at de igjen kunne erhverve sig Friheden, idet de ved Overarbejde tilbagebetale deres Herre den Pris, han har maattet give for dem; ofte faa de ogsaa deres Frihed, naar de forstaa at erhverve sig deres Herres særlige Bevaagenhed.

Hver Gang vi samledes ved Maaltiderne, gjaldt det første Spørgsmaal Doktoren: Hvor mange døde? Svaret lød forskjelligt: to, tre eller fem. Frokosten er til Ende, og Stewart kommer hen til Lægen for at hviske noget til ham. Vi vide meget vel, hvad det gjælder, og vi følge Lægen, der hurtigt fjerner sig. Vi indhente ham henne under Kommandobroen. Han er i Begreb med at løfte det Klæde, der er lagt over en døds Ansigt. Han føler, om der endnu skulde være noget Livstegn, undersøger Liget og ender med at give et betydningsfuldt Vink. En Time senere ligger Liget uden overflødige Klæder paa et Brædt. En Sten eller nogle Stykker Jern blive fastgjorte til den dødes Ben; fire Mand løfte Brædtet op paa Relingen og skyde det saa langt ud, at dets ydre Ende faar Overbalancen: Liget glider nu ned ad Brædtet og styrter med et Plump ned i Vandet, der skummende lukker sig over det; endnu engang kommer det afsjælede Legeme op til Overfladen, derpaa trækkes det tilbunds af Stenen eller Jernet. Saaledes begravede vi Koleraens Ofre.

Den sidste Dag af Aaret 1877 passerede vi Strædet ved Bab el Mandeb, der af Perim-Øens mægtige Klipper deles i to Arme; vi styrede ind gjennem den smallere østlige. Solen gik netop ned bag »det mørke Fastland«, og dens Straaler faldt paa mørke, vulkanske Klippemasser, ved hvis Fod der snoede sig et lyst Baand af Ørkensand, der atter blev beskyllet af den arabiske Havbugts Bølger. Ved den øvre Ende af et Krater, der hæver sig omtrent 120 Fod over Havets Overflade, fik vi Øje paa Byen Aden med dens Kaserner, medens de interessante Omrids af Dschebel-Scham-Scham begrænsede Horisonten mod Nord.

Den 9de Januar 1878 fik vi endelig Indiens Kyster i Sigte; de toge sig ud som en svag Skystribe, der laa over Havet. Den uafladelige Brasen af harsk Fedt med Løg, der efterhaanden var trængt igjennem overalt, havde gjort Opholdet paa Skibet utaaleligt. Nu var Forløsningens Time nær. Klokken 3 om Eftermiddagen kastede vi Anker i en Kvartmils Afstand fra Bombay paa det Sted, der var blevet os betegnet af Havnepolitiet, som allerede forlængst havde opdaget det gule Karantæneflag, vi havde hejst paa Toppen. Efter en Times Forløb indtraf den Læge, der var ansat under Havnepolitiet; han blev imidlertid nede i sin Baad og modtog der Skibslægens Meldinger. Han rystede betænkeligt sit graa Hoved, da han fik at vide, at der var død 25 Passagerer af en smitsom Sygdom; derpaa lod han sig ro tilbage til Byen for at indhente nærmere Ordrer af Øvrigheden*).

Vi vare alle fattede paa maaske at blive nødte til at blive ombord i flere Uger. Overraskelsen var derfor stor, da vi allerede Klokken 6 samme Aften fik Tilladelse til at løbe ind. Glæden var almindelig; Pilgrimmene jublede i vilden Sky, og alles Øjne straalede af Henrykkelse.

---

*) I Indien har man i de senere Aar med Held bekæmpet Koppeepidemien; der er givet de strengeste Karantæneforskrifter for de Skibe ombord, paa hvilke der forefalder Dødsfald af denne Sygdom.

II.

Fra Bombay til Kalkutta.

Viktoriahaven. — Jonglører. — Tavshedens Taarne. — Makorumfesten. — Klippegrotterne ved Bombay. — Afrejse. — Indiske Jernbaner. — Nassik. — Bropenge ved Ganges. — Den hellige Stad Benares. — Observatoriet. — Den fyrstelige Agents Palads. — Ligbrændinger. — Synderbadet. — Lamper ved Ganges. — Tigere som Postrøvere. — Abetemplet. — Schivas gyldne Tempel. — Aurungsib-Minareterne. — Ankomst til Kalkutta.

Klokken 7½ betraadte vi Indiens Jordbund. Gasblussene brændte klart nok til at lade de herlige monumentale Bygninger, Skipperpaladset, Posthuset, den rige Kirke, Universitetet m. m. vise sig i et feagtigt Lys. Den lange Sørejses Ensformighed bidrog naturligvis meget til at gjøre de første Indtryk baade dybe og hemmelighedsfulde; thi i Grunden kjørte vi kun gjennem en By med fuldkomment europæisk Præg; dette traadte endnu stærkere frem de følgende Dage, og det var da Palmerne, den stærke Varme samt de brune Skikkelser, der besøgte den europæiske Stad i Forretningsanliggender, som mindede os om, at vi vare fjernt fra vort Hjem.

Fra den europæiske By gik der to Sporvognslinier over Esplanaden til Hindubyen.

Paa Kjørselen til Hindubyen kom vi til en stor fritliggende Græsmark, Esplanaden, hvor Ungdom i alle Farveafskygninger tumlede sig i munter Leg. En Række høje Stilladser tæt ved Vejen betegnede det Sted, hvor Vandcisternerne havde deres Plads; her vare brune Hinduskikkelser beskjæftigede med at skaffe det Vand op, der behøvedes til Vanding af Græsplæner og Gader; Vandet bragtes op ved at træde et Skovlhjul, hvortil der med visse Mellemrum var fastgjort sammensyede

Faare- og Svineskind; naar de vare fyldte med Vand, antoge de Dyrets Form. Fyldte med Luft og forsvarligt tilbundne bruges de enten enkeltvis eller forenede til større Flaader som Færger til Persontransport over Floderne.

Noget længere fremme passerede vi det Monument, der var oprejst til Minde om Dronning Viktorias Kroning til Kejserinde af Indien; det er en Marmorstatue, der forestiller Kejserinden siddende paa sin Trone i fuldt Kroningsornat.

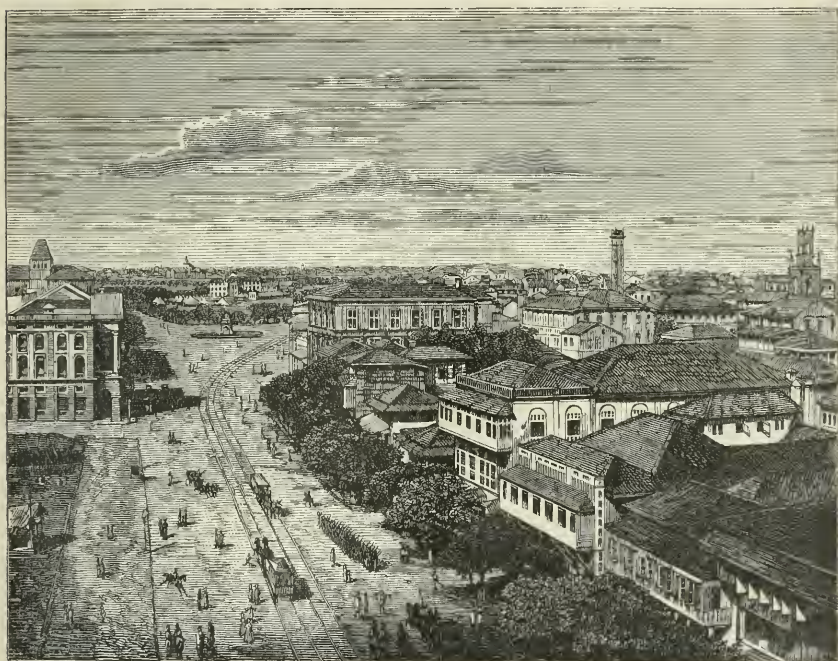

Fig. 8 Bombay.

Lige saa stille som der i Aftentimerne var i den europæiske By, lige saa livligt var der i Hindubyen. Mængden bølgede frem og tilbage som paa et stort Aarsmarked. I de øvre Vinduer i de enetages Huse viste der sig leende Kvindeansigter, der nysgjerrig betragtede Livet paa Gaden. Iførte brogede og luftige Klædninger, med Næsefligene og Ørene overlæssede med Guld- og Sølvringe befandt disse Kvinder sig tydelig nok særdeles vel ved den forfriskende Aftenluft efter Dagens trykkende Hede.

I de nederste Etager findes det ene Værksted eller Udsalg ved Siden af det andet. Ved Olie- eller Gasbelysning bliver der her

hamret, filet, drejet og syt (hist og her anvendes Symaskiner indtil sent paa Natten, og indtil Trætheden gjør Øjnene usikre. Saa bliver Værkstedet eller Boden, hvortil der iøvrigt ikke findes nogen anden Indgang end over Disken, lukket med en eller to forskydelige Døre, og Ejeren lægger sig til at sove paa den brede Sten foran den lukkede Dør.

Mellem Husene stod der hist og her nogle nydelige Pagoder, hvis runde Taarn løb op i en Spids, og hvis Altre vare sammensatte af hemmelighedsfulde Gudebilleder og andre Skulpturer med forfærdelige Udtryk i Øjnene. Det er forbudt Europæere at betræde Templernes Indre. Paa Helligdommenes Dørtrin sad der fuldt op af Tiggere med forkrøblede Lemmer og bade om Almisse.

For at naa til Bycullahotellet stege vi op i et ejendommeligt Kjøretøj, man bruger her: det er forspændt med Oxer. De smaa livlige Dyr trak afsted med den tohjulede Vogn langt hurtigere, end man skulde have trot. Kjøretøjer af dette Slags benyttes i Bombay hovedsagelig af Parserne, Tilhængere af Zoroasters Lære; imidlertid ere ogsaa enkelte Sporvogne forspændte med Oxer.

Næste Morgen tidlig blev vor Bagage underkastet Toldeftersyn. Instrumenterne passerede undtagelsesvis toldfrit, da de først skulde benyttes i Kina; derimod blev der for Ildvaabnenes Vedkommende forlangt en Afgift af 10 Procent af deres Værdi. Grev Széchenyi medtog kun fire Bøsser, som han havde til Hensigt at anvende paa Jagt i Indien; alle de øvrige Vaaben samt den største Del af vor Bagage expederede han derimod direkte til Shanghai.

Dagen gik med Forretningsanliggender og Visiter. Hen imod Aften besøgte vi Viktoriahaven, der kun ligger en halv Snes Minutter fra Hotellet og Jernbanestationen Byculla; foran denne Have er det nye Viktoriamusæum opført; det er holdt i en temmelig smagløs Stil. Det indre bestaar af en eneste stor Sal; den indeholder Mineralier og Bælgfrugter fra Alverdens Lande. Midt i Salen staar der en Model af Parsernes Begravelsestaarn, Tavshedens Taarn, og i Nicherne lægger man Mærke til store Træfigurer, der bære de forskjellige Nationaldragter og fremstille Jagtscener og Kampe med Tigere, Vildkatte og Bjørne. I Højde med første Etage løber der et bredt Galleri rundt om hele Salen. Paa Bordene er der udstillet Herbarier, Samlinger af Krybdyr, Fisk o. s. v. Det er meget interessant at se de i Træ gjengivne Fremstillinger af de indfødtes Liv. De enkelte Figurer ere gjengivne med stor Sandhedskjærlighed og saa vel malede som udklædte fuldstændig korrekt.

Ved Enden af Viktoriaparken er der anlagt en lille zoologisk Have, hvis Beboere, Panthere, Løver, Vildkatte, Schakaler m. m. ikke have Grund til at beklage sig over Kulde. Der er indrettet mægtige Bure for de talrige Repræsentanter for Abeverdenen og for alle Slags brogetfarvede Fugle.

Da vi kom ud af Musæet, havde vi Lejlighed til at se hele Bombays elegante Verden passere Revue for os, medens Musiken spillede paa Promenaden. Hver Torsdag er der formelig Trængsel af Ekvipager; Damerne optræde paa disse Dage i de kostbareste Toiletter og holde sig roligt i deres Vogne, medens det er Skik og Brug, at Herrerne aflægge dem Besøg i deres Ekvipager. Militærmusiken, der talte endel Bøhmere blandt sine Medlemmer, spillede adskillige hjemlige Melodier, der gjorde et ganske ejendommeligt Indtryk under de fremmede Omgivelser.

Alt, hvad jeg saa og hørte, var nyt: Maden (engelsk Køkken med indiske Krydderier), den strenge Etikette, der herskede ved Bordet, den mørkfarvede Betjening, Søvn under Moskitonettene, medens de nydelige spraglede Firben tumlede om paa Væggene ligesom Fluerne hjemme i Europa — det ene med det andet bidrog til at forhøje det fjerne, fremmede Lands Trylleri.

Jeg har allerede tidligere et Par Gange havt Lejlighed til at nævne de saakaldte »Tavshedens Taarne«. En af disse Begravelsespladse ligger paa den smalle Bjergryg, der strækker sig gjennem Halvøen Malabar i hele dens Længde. Udsigten over Bombay er ubeskrivelig skjøn set fra Malabar Point: det er et af de smukkeste tropiske Kystlandskaber, der navnlig vinder derved; at de rigt vexlende Virkninger af Havet, den yppige Vegetation og af de stejle uregelmæssige Profiler af Ghatbjergene i Baggrunden ere sammentrængte paa et forholdsvis snevert Rum.

Selv om man har den mest apathiske Natur, maa man nødvendigvis føle sig underligt betagen første Gang, man staar over for den form- og farverige Tropevegetation og første Gang bliver Vidne til den pludselige Sceneforandring, der foregaar, idet Dagen forvandles til Nat i Løbet af utrolig kort Tid.

Forsynede med Adgangskort besøgte vi i Løbet af den 16de Parsernes Begravelsesplads. Vejen derhen gaar gjennem herlige, skyggefulde Palmeskove. Til en Begyndelse stege vi omtrent 220 Fod op ad en prægtig Stentrappe; paa Trinene sad der Tiggere, der søgte at vække vor Medlidenhed ved at fremvise deres forskjellige Lemlæstelser eller ved meget monotont at istemme nogle sørgmodige

Melodier. Foran den store Gitterport, den eneste Indgang til Kirkegaarden, der er helt omgivet af Mure, stod der en Politimand, der affordrede os vore Adgangskort, uden hvilke det ikke er tilladt at komme inden for.

I et lille Tempel nær ved Indgangen brændte den evige Ild. De fem massive Stentaarne, 40 Fod i Gjennemsnit og 25 Fod høje staa midt i den store og vel holdte Have. Omtrent 3 Fod over Jorden fører en lille Dør ind i Taarnet; her igjennem blive Ligene befordrede op paa Platformen. Denne er radieformet fordybet, saa at den kan optage Ligene, og ved to koncentriske Kredse delt i tre Af-

Fig. 9. Dok i Bombay.

delinger, af hvilke den yderste er bestemt for Mands-, den midterste for Kvinde- og den inderste for Børnelig. Platformen skraaner noget mod Taarnets Midtlinie, hvor en stor Kanal optager Blodet fra Ligene i Platformens Fordybninger og fører det til Jorden. Ved Begravelsen bliver Liget indhyllet i hvidt Tøj og baaret bort paa en aaben Baare. Sørgeskaren følger parvis, ligeledes klædt i hvidt.

Efter en kort Bøn ved den hellige Ild bliver Liget bragt op paa Platformen; rundt om i Havens Træer venter der allerede Aadselsgribbe i hundredevis, der nu styrte sig over Liget, saa at der i Løbet af faa Timer ikke er andet end de afpillede Knogler tilbage af det. Den følgende Dag blive disse bisatte i det saakaldte Centraltaarn.

Dette Slags Begravelse har sit Udspring fra den religiøse Anskuelse, at alle ere hverandre lige i Døden, og at rige og fattige ere skabte af samme Stof.

Søndag Morgen, just som vi vare færdige med vor Frokost, kom Tjeneren og meldte, at en indisk Gjøglerbande havde begyndt en Forestilling uden for Verandaen. Skjøndt det var Søndag, havde nogle Englændere indfundet sig som Tilskuere, og jeg sluttede mig til dem. Hinduen udførte netop det bekjendte Kunststykke at lade en Plante voxe frem: han lagde et Frø i den nøgne Jord lige for vore

Fig. 10. Vegetation paa Elefantaøen.

Fødder, overgød Jorden med Vand og dækkede derefter Pletten med en Stump Tøj. Efter nogle Minutters Forløb tog han Tøjet bort, og man saa da allerede en lille Plante, der havde en Højde af tre eller fire Tommer; han vandede paany den spæde Plante, og denne Manøvre gjentog han nogle Gange. I Løbet af et Kvarter var Planten voxet til et lille tre Fod højt Træ med saftig grønne, brede Blade.

De Kunststykker, der udføres med Brilleslanger, ere ogsaa tilstrækkeligt bekjendte; jeg finder dog Anledning til at bemærke, at alle Slangerne have deres Gifttænder. Man kan ved alle Forevisningerne meget tydeligt iagttage den Indflydelse, som den monotome Piben fra

en ildelydende Klarinet udøver paa Slangerne, saa at de blive tæmmede. Saa snart Gjøgleren begynder at spille paa sit Instrument, hæver Slangen lige som elektriseret sit smalle Hoved, udvider Halsen, saa at den ejendommelige Brilletegning træder skarpt frem, og lytter til de tryllende Toner, idet den med Lynets Hastighed kaster Hovedet til alle Sider.

Naar en indfødt bliver bidt i Haanden eller Foden af en Brilleslange, skjærer den første den bedste, der er i Nærheden, det paagjældende Lem af oven for Biddet; den tilbageblivende Del bliver først stukket i varmt Vand og derpaa brændt med glødende Jern. Europæerne underbinde det saarede Lem for at standse Blodomløbet. skjære derefter Saaret op i en betydelig Længde og ætse det godt ud. Det hører dog til Sjeldenhederne, at selv disse kraftige Midler have den tilsigtede Virkning, og man kan sige, at Biddet af Brilleslangen, navnlig i den varme Sommertid, er absolut dødeligt. Af de mange Tusinde Mennesker, der i Indien hvert Aar falde som Ofre for vilde Dyr, omkommer omtrent Halvdelen som Følge af Brilleslangens Bid. Man kan derfor ikke undre sig over, at en Lady, der til Underholdning for sine Gjæster havde tilsagt en Slangebetvinger, faldt i Afmagt, da denne ved sin Indtræden begyndte at spille paa sit Instrument og der da fra alle Hjørner fremmylrede Brilleslanger, som Kunstneren i Forvejen paa en eller anden Maade har set sig i Stand til at indsmugle i Huset.

Slutningsnumeret i den Forestilling, der blev givet uden for Hotellet, bestod i, at nogle Gymnastikere klatrede op ad fritstaaende høje Bambusrør, som de altsaa maatte holde i Balance under deres Opstigning. Det var forbavsende at se den Sikkerhed, hvormed disse Gymnastikere tilsidst udførte *Salto mortale* i en Skov af spidse og skarpe Knive og Lanser, der kun vare adskilte med meget smaa Mellemrum, hvori det altsaa gjaldt om at falde efter hvert Spring.

Medens vi opholdt os i Bombay, traf Byens mohamedanske Indvaanere*) store Forberedelser til den nær forestaaende Machorumfest. Store Sværme droge syngende og støjende gjennem Byens Gader, medens andre sade sørgmodige og bedende foran Husene. De første kalde sig Schihsekten og ere talrigst repræsenterede i Bombay; de sørgende høre til Sunihsekten, der navnlig findes i Tyrkiet og Arabien.

---

*) Af Bombays 644,400 Indvaanere ere 400,000 Hinduer, 138,000 Mohamedanere, 44,000 Parsere, 25,000 Kristne (deraf kun 10,000 Europæere; den lille Rest er Kinesere, Arabere, Negre, Malajer m. fl.

Festen har sin Oprindelse fra Mordet paa Alis to Sønner, Hassan og Hussein. Medens de fleste endnu bestandig vise deres Glæde over Mordet, beklager Sunihsekten dybt denne blodige Daad. Machorumfesten antager ofte en betænkelig Karakter, og det hører ikke til Sjeldenhederne, at der leveres Kampe mellem de to Sekter.

De Aftener, der gik nærmest forud for Festen, anbragte Schiherne Miniaturtempler paa Borde foran deres Huse. Disse Templer *(tabut)* vare forfærdigede af straalende Blik og rigt smykkede med Sølvsirater og Spejlglas. Mange af disse nydelige Smaatempler vare indtil 10 Fod høje. Utallige Olielamper kastede deres Lys over de mange Processioner, der droge fra Alter til Alter under en bedøvende Larm af Sang og store Trommer (Tamtam); der blev svunget Begfakler i Luften, afbrændt bengalsk Ild — Festen havde kort sagt en vild fantastisk Karakter.

I Modsætning til Schiherne samlede Suniherne sig i Aftentimerne stille og roligt foran deres Boliger; de toge Plads paa Træbænke, der vare stillede i Rundkreds, og i Midten tronede en Præst eller et gammelt Familieoverhoved, som forelæste Bønner, der syntes at gjøre Tilhørerne end mere sørgmodigt stemte. Allerede om Natten mellem den 15de og 16de Januar var det umuligt at sove roligt: indtil Dagens Frembrud droge syngende og jublende Menneskemasser gjennem alle Gader.

Hen imod Middag fulgtes vi alle ud for at tage Festen i nærmere Øjesyn og navnlig for at se det store Festoptog. I alle de Gader, Optoget skulde passere, var der en saadan Trængsel, at vi kun med stor Besværlighed kunde bane os Vej igjennem den. Ingen vilde, eller vel rettere ingen kunde vige til Side for vor Vogn, og der forefaldt som Følge heraf de snurrigste Scener.

Det hele dannede med sin vidunderlige Farverigdom et af disse orientalske Skuespil, der uvilkaarligt maa bringe Europæeren ud af hans almindelige Tankegang og ind i Fantasiens Tryllerige; han ser — han hører det samme som Menneskemasser, der bølge omkring ham, og dog føler han andet midt i dette Folk, der aandeligt staar saa dybt under ham, skjøndt det i Øjeblikket henriver ham til Beundring.

Husene afgave et højst tiltalende Skue: Boderne vare omdannede til Loger for den mandlige Befolkning, der var samlet her i brogede Klynger. Den øvre Etage var optaget af de festlig klædte Koner og Piger. Næsten gjennemsigtige Silkegevandter omhyllede de fine Former, og de herligste Smykker straalede i Solen.

En øredøvende Larm forkyndte Togets Nærmelse: først jublende og syngende Drenge, der strøede alle Slags vellugtende Sager paa glødende Pander; bag efter dem fulgte otte Mænd, der bare en sølvstraalende Tabut. Fra alle Sider blev der kastet Blomster og Sukkersager paa dette Tempel. Nu fulgte et Spand Oxer, rigt bekrandsede med Blomster; paa Vogne sad der et Tamtamkapel; en af Banden slog som rasende paa de Pauker, der stode foran ham. Til denne

Fig. 11. Tempelgrotte paa Elefantaøen.

Vogn sluttede der sig andre Musikanter, der blæste paa klarinetlignende Instrumenter med en saadan Kraft, at man skulde tro, det gjaldt om at omstyrte Jerichos Mure; de bleve paa bedste Maade understøttede af en Musikant, der spillede Fanfarer paa en gammel Trompet; det hele fik herved et krigerisk Præg. Derpaa fulgte endnu en Tabut, skjult under en Blomsterregn og omringet af en fanatisk Skare dansende Ynglinge; enhver af dem havde i højre Haand et Stykke Træ, der var bøjet i Form af en Bue; ved begge Ender var

Fig. 12. Det Indre af Elefantas Hovedtempel.

der, i Stedet for en Streng, fastgjort en dobbelt Jernkjæde, som de satte i uophørlig Bevægelse med venstre Haand, snart til højre og snart til venstre, hvorved der frembragtes en Lyd, der var højst ubehagelig for Øret.

Et nyt Par Oxer trak en Vogn, der lignede et Slags Trone, og paa denne sad der to hvide, nøgne Træskikkelser i Legemsstørrelse; syngende Ynglinge dansede ogsaa omkring denne Vogn. Fire nøgne Drenge, der vare malede med safrangule og sorte Striber over hele Legemet, vakte baade Rædsel og Munterhed; de skulde forestille Tiger og Panther, gjorde de vidunderligste Spring og indtoge derpaa saa truende Stillinger, som om de virkelig vilde kæmpe med hinanden paa Liv og Død. I endeløs Række droge Silkefaner, Lampions, Tabuts, Gudebilleder m. m. forbi os. Mængden sang, dansede og fyldte Luften med Udbrud af fanatisk Jubel.

Toget bevægede sig forbi den store Markedshalle og ned mod Havet, til hvilket den hele Flitterpragt derpaa blev overgivet under vilde Hyl. Denne Tilintetgjørelse var imidlertid kun en symbolsk, thi i Nærheden af Kysten venter der en Mængde Baade, tæt besatte med Hinduer, der hurtigt ro til for at opfiske og bjerge saa meget som muligt af Flag, Gudebilleder, Tabuts o. s. v. Hen imod Aften blev det roligere i Byen; de Tusinder af fremmede, der vare komne til Bombay i Dagens Anledning, droge atter bort — Machorumfesten var til Ende.

Grev Széchenyí havde for den næste Dag foreslaaet en Udflugt til Elefantaøen og i den Anledning lejet en Dampbarkasse. Øen, der er en af de mindste mellem Fastlandet og Bombay, ligger omtrent 5 Sømil fra Kajen *'Apollo bunder'*. Efter en Times Fart betraadte vi Øens lange, smalle Mole, bygget af Kvadersten. Elefanta er en bjergfuld Ø, der pranger i det skjønneste grønt, og høje Træer med tæt Løv kaste deres Skygge over Stentrappen, som fører til Tempelgrotten. Før vi betraadte denne, maatte vi betale en lille Afgift. Politisoldater fra Bombay holde Øje med de besøgende for at beskytte Templerne mod Annexionslyster, hvad enten de nu ere civiliserede eller barbariske. Gjennem en Forhalle, der var udhugget i Klippen, naaede vi ind i Hovedtemplet, der er bygget i Korsform. Man kan gjøre sig et Begreb om, hvilket uhyre Arbejde det maa have kostet at fremstille disse Tempelrum, naar man hører, at der her aldeles ikke var nogen naturlig Hule, men at hele Rummet Tomme for Tomme har maattet udmejsles af den haarde Klippe. Rigt ornamenterede Søjlerækker,

der krydse hinanden under rette Vinkler, dele hele Rummet i fire Afdelinger og synes at bære den uhyre Vægt af Klippehvælvingen.

Baade paa Væggene og i Nicherne i Grotten findes der store Stenfigurer (6—10 Fod høje), udmejslede i Basreliefs af Klippen. Guden Mahadeva trehovedede Statue — Templet skal være indviet til denne Gud -- har en Højde af henved 13 Fod. I Nærheden af den staar et Stenbillede af Durga, Schivas Hustru (Brahminernes treenige Gud hedder som bekjendt Brahma, Skaberen, Vischnu, Opholderen og Schiva, Tilintetgjøreren).

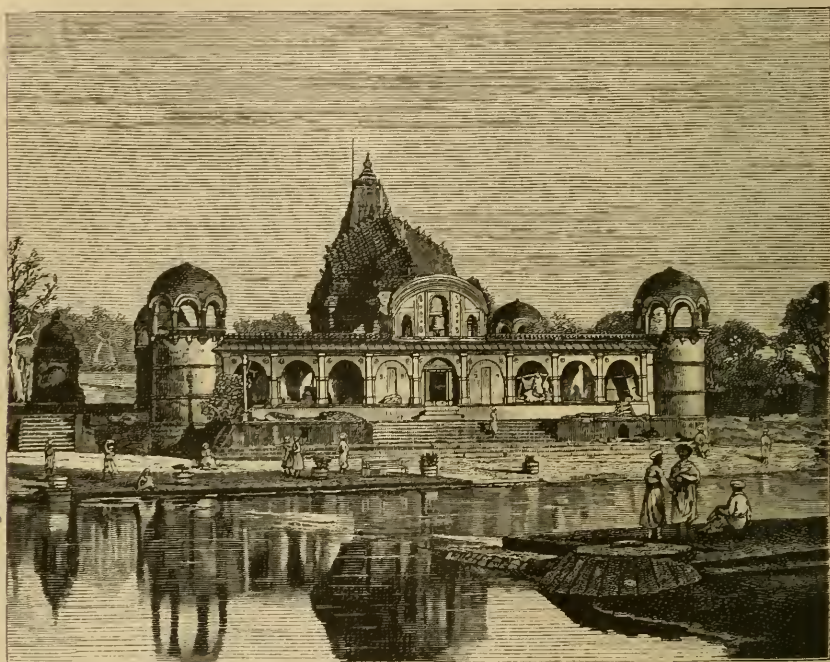

Fig. 13. Tempel i Nassik.

Hovedtemplet er 100 Fod langt og 100 Fod bredt. I Midten af Templet staar der et kuppelformet Monument, hvor »Lingaen«, Symbolet paa den skabende Naturkraft, er opstillet. Lingaen selv er en for oven afrundet Stencylinder, der er stillet midt paa en bredere og flad Cylinder, der ved den ene Side løber ud i et kileformet Fremspring. I Sidegrotterne fandt vi endnu forskjellige, dels isolerede, dels gruppevist forenede Gudebilleder, blandt hvilke der ogsaa figurerede Tyre og Elefanter.

Elefantagrotterne skulle ikke være over 900 Aar gamle. Portugiserne vare de første, der besøgte dem (i det 18de Aarhundrede); den Sten, hvorpaa Grotternes Historie var indmejslet i Mharattersproget, blev ført med til Lissabon og skal nok nu for Tiden findes i Cintra (Portugal).

Hist og her var Vandet trængt ind under Grotternes Gulv, og det er uden Tvivl frem for noget andet dette Element, der har bevirket dette Kunstværks Forfald og navnlig har foraarsaget en Spaltning af Søjleskafterne.

Fig. 14. Flodovergang paa udpustede Dyrehuder.

Da Prinsen af Wales paa sin Rejse gjennem Indien besøgte Elefantaøen, maatte Hulernes hemmelighedsfulde Mørke vige for en glimrende Illumination. Festmiddagen blev serveret i Hovedtemplet, medens blaa bengalske Blus bleve afbrændte i Sidegrotterne. Dette Slags Belysning maa have gjort en ejendommelig Virkning.

Saa vel den skjønne Arkitektur i det hele taget som Gudeskikkelsernes Former stemple dette Bygningsværk som noget af det mest fremragende af brahmansk Kunst. Den ædle Ro i Trækkene og den maadeholdne Anvendelse af forskjellige Effektmidler staa i en behagelig Modsætning til de højst komiske og overlæssede Gude-

billeder, man ellers ofte kan have Lejlighed til at se. Den Maade, hvorpaa Søjlernes Ornamentering var gjennemført, forekom mig i Særdeleshed sindrig.

Den 19de Januar toge Loczy og jeg afsted med Morgentoget til Bhandoop. Grev Széchenyí var den foregaaende Dag taget paa Jagt i Ahmedabad, for derefter at tage til Sydindien med Balint, medens Loczy og jeg rejste til Kalkutta. I Bhandoop toge vi en Fører, da det var vor Hensigt at aflægge et Besøg i Kannarihulen. En god Vej førte fra Banegaarden omtrent 15 Minuter mod Øst; derpaa gik der en Markvej af mod Nord. Denne fulgte vi, kom over et lille Pas og traf her paa en lille Landsby. Vejen skraaner paa dette Sted ned mod et Bækken, hvori den store Ferskvandssø, Vehas, udbreder sig, det er fra denne, at Bombay bliver forsynet med Drikkevand; den ligger 600 Fod over Bombay. Vi lode Søen paa vor venstre Side og vendte os mod Nordost. En halv Time gik det fremad, snart op ad Bakke, snart ned igjen; derpaa bestege vi en Skraaning mod Nord, idet vi ofte møjsommeligt maatte bane os Vej gjennem Buskadser og Dschungler, der spærrede os Passagen; endelig naaede vi op til et Plateau, der oplivedes ved en lille Sø. Omtrent et Hundrede Hinduarbejdere vare her beskjæftigede med Kanaliseringen, der tilsigter at forbinde det Vand, der samler sig her, med Hovedsøen.

Vi gik om Søens Nordside, stege over en ny lille Højde og begyndte derefter den sidste Opadstigning til Basaltbjerget, der laa oven over os, og hvori Kannarihulerne findes, 3450 Fod over Havet. Vi naaede op til dem ved Middagstide, en Smule udmattede af den anstrengende Bestigning. Hulerne udgjøre tilsammen et Slags Landsby, der er hugget ud i Bjerget, som dannes af regelmæssige, etagelignende Stenlag.

Den første Etage indeslutter først og fremmest Templet. Fire Trin føre til Forhallen, der udad til kun er begrænset af Klippesøjler. Paa hver sin Side af Forhallen staar der to Mandsskikkelser, huggede i Sten og hen imod 20 Fod høje; pietetløse Mennesker have moret sig med at give disse Figurer store sorte og snoede Overskjæg. Under en mægtig Bue kommer man ind i Hovedtemplet, der har en Længde af 100 Fod og en Brede af 24 Fod. Ogsaa her, lige som paa Elefanta, bæres Klippehvælvingeu af Basaltsøjler. I Templets afrundede Baggrund staar der en kolossal, massiv Basaltcylinder, der ender i en rund Kuppel.

Stenene ere stærkt forvitrede, men disse Huler skulle dog ikke være saa gamle som dem paa Elefanta. Ogsaa i arkitektonisk Henseende

staa disse Hulebygninger tilbage for dem paa Elefantaøen. Klippevæggene, der adskille de enkelte Grotter, ere paa enkelte Steder overordenlig tynde; i Nærheden af Hovedtemplet traf jeg saaledes paa enkelte Partier, hvor Skillevæggen kun havde en Tykkelse af 1½ Tomme. Til Templet slutter der sig en Række Boliger, der tidligere tjente til Opholdssted for Præsterne; det er simple Klippekamre, hvori der kun findes en Hvileplads, dannet af en eneste, stor Sten.

Nord for Templet fører en Klippetrappe op til den tidligere Hindulandsby; hvert Hus, eller vel rettere hver Hule, bestaar af et Forkammer og et lille Beboelsesrum. I den Bjergslugt, der ligger ganske tæt nord for Landsbyen, findes der nogle Cisterner med fortræffeligt Vand, der virkede i højeste Grad velgjørende i den brændende Solhede. Klokken 2 om Eftermiddagen tiltraadte vi Tilbagevejen, da vor Afrejse til Kalkutta var bestemt til den følgende Dag.

Den 20de Januar brøde Loczy og jeg op fra Bombay; efter en Times Fart langs Kysten viste de første Basaltformationer sig ved Banelinien; til en Begyndelse var det kun smaa Høje, men de antage dog snart betydeligere Dimensioner; deres Kamme og Kupler vexlede i de sælsomste Skikkelser. Syd for Byen Tanna er der saaledes en Bjergtinde, der har den mest paafaldende Lighed med et Kæmpekloster eller en prægtig udført Kathedral; uafladeligt skifte Formerne, og Fantasien har rig Lejlighed til at tumle sig.

Disse Formationer have muligvis i sin Tid foranlediget Inderne til at hugge disse prægtige Værker i Klippemasserne; vi maa beundre Udførelsen, men kunne kun vanskeligt forstaa, hvorledes det har været mulig at bringe den til Ende. Banen gaar ved Tanna over to Stenviadukter, der forbinde Øen Salsette, paa hvilken Bombay ligger, med det faste Land. Banelinien gjennemskjærer nu en fuldstændig Ørken: saa langt, som Øjet kan naa, strækker sig den nøgne Jord, der hist og her er overtrukket med en Saltskorpe eller ogsaa danner Sumpe.

Saaledes gaar det lige til Shawpoore, hvor Banen fører ind i Bjergene. Med meget betydelige Stigninger gaar det stadigt op ad gjennem store og smaa Tunneler, over Slugter og Bjergrygge. Da den engelske Banebestyrelse har truffet den vise Foranstaltning, at enhver Rejsende, efter at have tilbagelagt en Strækning af 100 engelske Mil, kan unde sig en Hviledag, besluttede vi at besøge Nassik.

Førend vi tiltræde Vejen til Byen, skal jeg tillade mig at fremkomme med nogle almindelige Bemærkninger om de indiske Baner. Med faa Undtagelser havde den indiske Banebygning kun ringe

Vanskeligheder at overvinde, hvad Terrainforhold angaar. Banerne gaa derfor i Almindelighed i lige Linier, der føre fra et Hovedpunkt til et andet. Hovedlinierne ere bredsporede Baner, som de russiske, enkelte Sidelinier ere derimod smalsporede, saaledes som Tilfældet f. Ex. er med Strækningen Sara-Siligori til Terai. Den samlede Længde af de Linier, der ere aabnede for Samfærdselen, beløber sig til omtrent 1500 Mil (danske), hvoraf $^1/_7$ er anlagt paa Statens Bekostning, Resten under Statens Garanti. Maskiner og Driftsmateriale indføres dels fra England, dels tilvirkes de i Indien. Personwaggonerne ere byggede efter amerikansk System; for bedre at kunne modstaa den stærke Varme, ere de forsynede med dobbelt Loft. Træjalousierne slutte tæt til Vinduerne, og Solen kan kun undtagelsesvis faa Lejlighed til at sende sine Straaler ind i Vognenes Indre; enhver Vindusaabning i Vognene af 1ste og 2den Klasse er derhos forsynet med et hvidt og et farvet Glas, der kan skydes for. Vognen indeholder kun to Kupeer, der indeslutte fire Bænke og et Toiletteværelse. Bænkene ere enten helt af Træ eller med Rørsæder; i første Klasse ere de desuden forsynede med en Madrats, der om Natten tjener som Seng.

Enhver vælger den Plads, der behager ham bedst, og man kjender ikke til noget saa abderitisk som det, Publikum er saa godmodigt at finde sig i hjemme hos os, at Passagerer blive stuvede som Sild i den ene Vogn, medens den anden Vogn staar ganske tom. Dørene aflukkes ikke under Kjørselen, saaledes som det er Tilfældet i England og nogle andre Lande. Maskinføreren og Togføreren ere Englændere, hvorimod det øvrige Togpersonale og Forstanderne paa de mindre Stationer ere Hinduere.

Paa alle Stationer findes der dækket Bord, forudsat at Toget kommer dertil paa en Tid, hvor Englænderne ere vante til at spise. Priserne ere temmeligt høje, men Anretningen er ogsaa derefter. Drikkene (Øl paa Flaske, fransk Vin, Sodavand med Kognak — Englænderne kalde denne yndede Blandingsdrik Peg —, Champagne o. s. v.) serveres stadigt med Is. Ingen Passager maa tage større Rejseeffekter med sig ind i Kupeen, kun saadanne Sager faa Lov til at slippe ind, der kunne skydes ind under Bænkene. I den sidste Tid overtager Jernbanen Garanti for den Bagage, der afgives, noget, som tidligere ikke fandt Sted. Taxterne for Ilgods ere særdeles høje: jeg maatte saaledes betale 90 Kroner for Befordring af sex smaa Instrumentkister og to Rejsekufferter fra Bombay til Kalkutta, medens en Billet til første Klasse mellem de to nævnte Byer kun kostede 195 Kroner.

Togene bevæge sig i Almindelighed kun med en Hurtighed af 5—6 Mil i Timen.

Byen Nassik ligger en god Milsvej fra Jernbanestationen af samme Navn. Foran Banegaarden holdt der nogle tohjulede Vogne til Afbenyttelse for de Passagerer, der maatte ønske at blive kjørte til Byen. Disse Kjøretøjer ere forspændte med Muldyr, der trække Vognen ved Hjælp af et Aag, der slutter nøje til Dyrenes Hals og Skulderparti og er i fast Forbindelse med Vognstangen; der er fire Sæder, der afgive bekvem Plads til 12 Passagerer.

Det gjaldt om denne Vej, hvad der gjælder om alle Indiens kunstigt anlagte Veje, at den var fortræffelig. Den førte i snorlige Linie mod Nordvest til Nassik og havde en Brede af omtrent 30 Fod; et levende Hegn, som oftest af Kaktusplanter, løb langs med den; et Stykke Vej nærmest Hegnet var forbeholdt Opbevaring af Vejmateriale. Nassik tæller omtrent 35,000 Indvaanere, de fleste Hinduer; Mohamedanerne have imidlertid deres egne Moskeer. I Nassik lever der kun meget faa Europæere, der beklæde Byens Æresposter. Der er ved Indgangen til Byen indrettet et Herberge *(bungalow)*, hvor europæiske besøgende imod en ringe Afgift kunne overnatte og blive forplejede.

Byens Gader og Stræder ere regelmæssigt anlagte, Beboelseshusene ere af Sten og rigt smykkede med kunstfærdigt Billedhuggerarbejde.

Jeg blev staaende overrasket ved Synet af det bevægede Liv, der rørte sig her, saa meget mere som jeg hidtil havde været vant til at se de indiske Bygningsværker i deres majestætiske Ensomhed. De Skikkelser fra svundne Tider, hvormed min Fantasi havde befolket Elefanta- og Kanarigrotterne, dengang jeg besøgte disse øde Steder, fik nu pludseligt Liv og antoge Virkelighedens Former ved Godaveryflodens Stenbredder.

Her ligger Tempel ved Tempel, bygget af Basalt og overdænget med de herligste Gudeskikkelser. Paa Stengangene rundt om Templet sad der endel unge og gamle Hinduer, fremsigende eller fremsyngende deres Bønner med ensformigt Tonefald, medens en hvidt bemalet Præst, der stod foran Templets herlige Portal, kjærtegnede en ung Fyr; en Dreng med rødmalet Hoved dansede omkring denne, idet han udstødte Lyde, der ikke vare til at opfatte. Foran et andet Tempel stod der en anden Præst, der holdt en truende Prædiken til den forsamlede Mængde. Det varede imidlertid ikke længe, førend han blev fortrængt af en yngre der forstod at fængsle sine Tilhørere

med en saa venlig Mine og med saa indtagende Gestus, at jeg uden at kjende hans Sprog dog forstod hans Theori og hans Methode.

Paa Forsiden af Brahmas Hovedtempel hænger der en stor Klokke, der er skjænket til Byen af en Englænder, og hvis Klang vækker almindelig Henrykkelse.

Godaveryfloden løber i et kunstigt Basaltleje; det vil sige: det ene firkantede Bassin slutter sig til det andet, og mellem hver to og to fører en naturlig Stenbro fra den ene Bred til den anden. Den temmeligt brede Flods Leje ligger meget dybt, og store, brede Stentrapper føre ned til Floden, der forsyner Byen med Vand.

Overalt langs med Floden er der i Klippeblokkene udmejslet smaa Grotter, der indeslutte Lingaer, Guddommen Schivas Kraftsymbol. Disse Templer besøgtes navnlig af Kvinderne, der strøede Blomster og gøde Vand paa Stenbilledet. Hver Morgen og hver Aften bade Hinduerne i Flodens klare, graablaa Vand under Tilsyn af Præsterne. Flodens flade Bredder ere hele Hindubefolkningens Ynglingsopholdssteder og Børnenes Tumleplads.

Den næste Dage forlode vi Nassik og fortsatte vor Fart paa Jernbanen. Egnen er ensformig indtil Alahabad, Jorden er kun lidet frugtbar; kun hist og her ser man Ris-, Majs- og Hvedemarker samt Dschungler, hvor Tigre og Brilleslanger have deres Opholdsted — ellers er der intet, der bringer Afvexling ind i Landskabets Ensformighed.

Det havde oprindeligt været vor Hensigt at opholde os en Dag i Alahabad, foran hvilken By Jernbanen gaar over Gangesfloden paa en solid Jernbro. En engelsk Missionær gjorde os imidlertid opmærksomme paa, at den hellige Stad Benares bød flere Seværdigheder end Alahabad, og vi forandrede derfor vor Rejseplan. Den 22de Januar om Formiddagen naaede vi Mogul-Serai, hvorfra der udgaar en Sidebane til Benares. Klokken 11 holdt Toget under Jernbanestationen Benares' store, rummelige Halle paa Gangesflodens højre Bred.

Vi lejede en Vogn, der skulde føre os til Staden, men vi naaede ikke længere end til Broen; Brovagten affordrede os nemlig en Betaling af 3 Kroner; vi fandt denne Betaling aldeles ublu, og havde allerede bestemt os til at vende om igjen, da en venlig Herre gjorde os opmærksom paa, hvorledes vi skulde bære os ad; vi skulde staa af Vognen, lade en Dreng bære vore Smaasager og betale Afgift som Fodgængere, kun nogle faa Øre; tomme Vogne kjøre nemlig frit over Broen.

Utallige belæssede Vogne rullede over Broen, og Trængslen var saa stor, at vi kun vanskeligt kunde komme frem; men vi naaede dog den anden Bred før vor Vogn.

Broen er i det hele omtrent 1600 Fod lang, hvoraf der paa hver Side gaar 200 Fod til en Jorddæmning, der ligger 5 Fod over Vandspejlet og maa bygges om igjen efter hvert Højvande. De øvrige 1200 Fod optages af Skibsbroen; 40 brede Skibe af forskjellig Længde ere forankrede saaledes, at Broen i hele sin Længde faar en Brede af 16 Fod. I Stedet for Rækværk er der paa hver Side et slapt hængende Tov, der for hver 25 Fod er fastgjort til en Stolpe.

Gangesflodens sydlige Bredder ere flade, de nordlige hæve sig derimod 130 Fod over den almindelige Vandstand; Vejen er sprængt ud i Sandsten og fører temmelig stejlt til Staden. Paa den anden Side af Broen bestege vi igjen vor Vogn og kjørte til den europæiske Koloni, der ligger en Milsvej fra den hellige Stad; her toge vi ind i Hôtel Clark.

Benares*), Hinduernes hellige By, er meget gammel. Der hersker vistnok endnu nogen Uklarhed med Hensyn til dens Fortid, men der er dog Grund til at antage, at Benares er bleven bygget af Arierne. Brahma-, Buddha- og Allahdyrkelsen vexlede her til forskjellige Tider, men, medens kun nogle slet vedligeholdte Ruiner minde om Buddhaismens Glanstid, var Brahmas Lære stærk nok til at optage Kampen med den fremstormende Islam. Byen synes at være voxet op af Vandet; kolossale Stentrapper, tildels udhuggede i Sandstensbredderne, tildels opførte paa almindelig Maade, føre fra Gangesflodens Dyb helt op til Paladsernes Portaler. Disse Trappetrin kunne betragtes som Hinduernes Korso. Her bade de, her forrette de deres Andagt, her afgjøre de deres mest intime Privatanliggender, her brænde de deres døde; her er endelig Samlingspladsen for alle Tiggerne.

Pragtbygningerne ligge umiddelbart op til Stentrapperne; vidunderlige, kæmpemæssige Eventyrpaladser ligge Side om Side udstyrede med de mest forskjellige arkitektoniske Prydelser. Murene ere graanede og forvitrede — den Sandsten, der Blok paa Blok taarner sig op i svimlende Højde, har ligget der i mangfoldige Aar.

Mellem Paladserne knejse Brahmas og Schivas Templer, ligeledes byggede af Sandsten og Basalt. Alle Templer ende i Taarne. Til højre og til venstre for Taarnene vajer der brogede, guldbræmmede Silkeflag.

---

*) Benares tæller 175200 Indbyggere, hvoraf omtrent en Fjerdedel er Mohamedanere.

Set fra Ganges gjør Benares et overvældende Indtryk; Virkningen maa være endnu større, naar Festblussene spejle sig i den hellige Strøms Vande, og naar Gangesflaaden, der selv under almindelige Forhold tæller en meget betydelig Mængde Skibe, voxer til en uoverskuelig Masse, der næsten ganske skjuler Floden. Da straale alle de monumentale Bygninger, der i forskjellig Højde omgive Floden, og Byen minder ved sin Pragt om hine svundne Tider, da den var Sædet for Brahminvisdom og Sanskritstudiet.

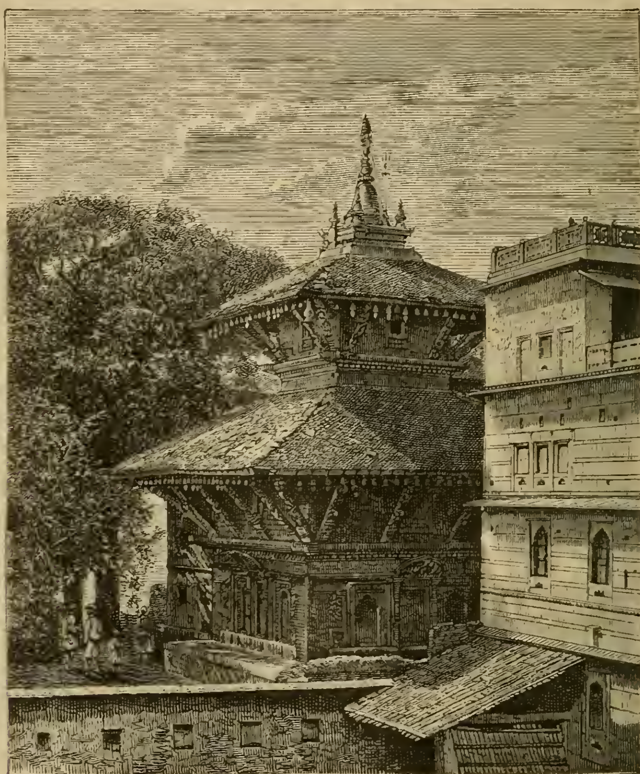

Fig. 15. Nepalesernes Tempel.

Vor Fører, en engelsk talende Hindu, førte os først op til de indiske Astronomers Observatorium, som vi naaede ad en snæver, kun 3 til 6 Fod bred, men godt brolagt Vej.

Observatoriet blev i Aaret 1693 oprettet af den indiske Fyrste Dscheh-Sing af Jajanagor for efter Kejser Mahomed Schahs Tilskyndelse at korrigere Kalenderen. Rajahen, der var en udmærket Mathema-

Fig. 16. Benares, set fra Ganges.

tiker, løste Opgaven til Herskerens fuldstændige Tilfredshed, og hans astronomiske Tabeller, som han kaldte Szij Mahomedshehy, benyttes endnu den Dag idag. Ad 35 Stentrin naaede vi op til Observatoriets Platform.

Alle Instrumenter ere faste og konstruerede af Sten. Vi saa først den saakaldte Bittijantra, en Kvadrant af 5 Fods Højde, afvigende 3° mod Øst fra den magnetiske Meridian. Instrumentet anvendes til Maaling af Solhøjderne og af Solens Zenithafstand ved Middagstid (Bredebestemmelse); til Tidsbestemmelsen benyttes to andre store Stenkredse med Gradinddelinger.

Til Bestemmelse af en Stjernes Timevinkel og Deklination findes der en stor Kreds i Meridianens Plan, omgivet af en opmuret Horisontalkreds, der fra 6 til 6 Minutter er delt i 360 Grader. Ved Siden heraf staar der et Ækvinoktialinstrument, hvis massive Stenkreds danner en Vinkel paa 23° med Horisonten; Indierne kalde dette Instrument Narih vila. Til Bestemmelse af en Stjernes Azimuth tjener en mægtig Horisontalkreds af omtrent 16 Fods Gjennemsnit; dens Midtpunkt er markeret ved en Stencylinder.

Foruden de følgende vigtige Instrumenter: Semratjunta (Ækvinoktialsoluhr) og Kranti-urit (Azimuthalkreds) findes der endnu en Mængde Kredse, der ere opstillede under de forskjelligste Vinkler og ikke alene tjene astronomiske Øjemed, men ogsaa ere beregnede paa at give Astrologerne Lejlighed til at strø det nysgjerrige Hindufolk Sand i Øjnene.

Ad en Vindeltrappe stege vi ned til Gangesflodens stenede Bred. Gjennem et lille Vindu i Trappetaarnet saa vi en Gruppe brogetklædte Piger. der sade i Kreds og sang paa det flade Tag af et Hus, der laa lige over for. Midt i Kredsen dansede en ung Pige til Sangen, der lige som Dansen bevægede sig i meget ensformige Rhytmer; Pigen var iført et sort, gjennemsigtigt Væv, der var oversaaet med store Guldstjerner; med Hænderne gjorde hun en Mængde Fagter, der vare ufattelige for den uindviede.

Da vi vare komne ned, laa for os paa den modsatte Bred det Palads, hvor den afsatte Fyrste af Benares opholder sig; Slottet ligner en Fæstning, og her henlever Fyrsten, ganske afsondret fra Verden, Resten af sine Dage under Palmer og Bananer sammen med sine Hustruer.

Det gik livligt til paa Gangesbredden. Hinduerne badede i de talrige Stenbassiner under Opsigt af Præster; utallige Lingaer bleve bekransede med Blomster og overgydte med Vand.

Vi spaserede op langs Strømmen, ved Foden af de herlige Paladser, hvortil der knytter sig en stor Mængde Legender og Sagn. Endelig naaede vi hen til det Palads, hvor Rajahens Agent bor. Bygningens mægtige Kvadersten vare smykkede med herlige Skulpturer; Portalerne ere store og elegante; kunstfærdige Gallerier føre rundt om Etagerne, og det ser ud, som om de tre fremspringende Søjler bare den hele Bygning. I hvert Hjørne knejser der et mægtig Taarn, som for oven udvider sig til en rund Træbalkon. Oven over det sidste Galleris Vinduer ligger det flade Tags Platform, omgivet af et pragtfuldt Stenrækværk.

Føreren viste os derefter et andet vidunderlig skjønt Stenpalads, som en Tigger skal have bygget for de Almisser, han havde indsamlet.

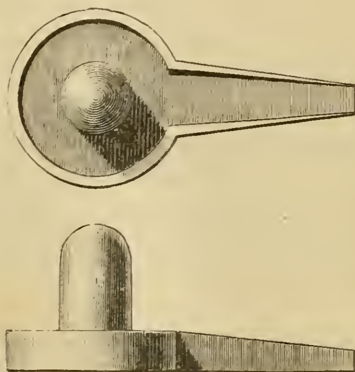

Fig. 17. Lingaen.

I Benares er der særlige Templer for de forskjellige Stammer og Folkeslag, der komme til Byen paa Valfarternes Tid. Benares' Betydning som Hindustans Kulturcentrum viser sig tilstrækkelig tydeligt derved, at den har mere end 1000 Templer, der dog ere af langt ringere arkitektonisk Værd end Templerne i andre Egne af Indien; dette gjælder dog nærmest kun det ydre; det indre udmærker sig derimod i Almindelighed ved sindrige ornamentale Udsmykninger og rige Billedhuggerarbejder; der er ansat over 20000 Præster ved disse Templer.

Vi besaa Nepalesernes Tempel; det er bygget af Træ, og foran Indgangen er der opstillet de forfærdeligste Uhyrer; dets Yderside er iøvrigt prydet med fortræffeligt udført Træskjærerarbejde, altsammen fremstillende lascive Scener. I Nærheden af dette Tempel findes

Guden Krischnas store Stenfigur; lidt længere op ad findes der en anden lignende Stenfigur, der forestiller Guden Bhim-sing.

Det hellige Sted, hvor Ligene brændes, er en aaben Plads neden for det nepalesiske Tempel ved Ganges (hindustansk: Gungagih). Her lue næsten uafbrudt Flammerne fra de høje Baal, der ordnes af den afdødes Slægtninge; Ligene ligge dækkede af et Lag Brænde og kun iførte meget lidet Tøj. En tæt og tyk Røg stiger i Vejret. Snart er det øverste Lag Brænde fortæret, og de nøgne Lig ligge nu og steges halv forbrændte paa de glødende Kul. Nu komme de nærmeste Slægtninge, der hidtil have siddet tavse paa Stentrinene ved Baalet, og begynde at slaa Liget med lange Bambusstokke. En mørk, kvælende Røg forpester Luften: Natten er imidlertid allerede falden paa, og de sprudende Gnister give det hele et endnu uhyggeligere Præg.

Naar Ilden er brændt ud, gyder man Vand over, hvad der er tilbage af Baalet, og først den næste Morgen opsøge de efterladte de enkelte forkullede Ben, der samles i en Urne, som enten tages med eller bisættes i Templet. De mange Træ- og Stenpæle ved Begravelsespladsen ere satte til Minde om de Enker, der i tidlige Tider frivilligt fulgte deres Mænd i Døden, idet de styrtede sig ind i Baalene, som vare tændte for at fortære deres Lig. Englænderne fik ved deres Indflydelse denne Uskik afskaffet; det hænder imidlertid endnu ofte, at Hindukvinderne frivilligt søge Døden. De pleje da, naar Ganges stiger om Sommeren i Regntiden, at sætte sig paa de nederste Stentrin ved Floden, og her vente de da saa længe, indtil en Bølge endelig river dem med sig.

Syndernes Bad er et stort, firkantet Bassin; tyve Trapper føre dybt ned til Vandets Overflade. Her vaskes de Hinduere, der under Præsternes Tilsyn ville befri sig for alle Synder.

Paa Hjemvejen fik jeg Øje paa et dansende Lys ude paa Gangesfloden. Føreren viste os en Olielampe, der svømmede paa Vandet, og gjorde os opmærksom paa Betydningen deraf: Kvinder, der trods deres inderligste Ønske ikke ere blevne velsignede med Afkom — som Schiwa altsaa ikke har bønhørt — faste i fjorten Dage før den næste Nymaane; naar det er Nymaane, overgive de Lampen til Bølgerne i den hellige Flod og leve derpaa de næste fjorten Dage i Sus og Dus, og de imødese nu med Sikkerhed Opfyldelsen af deres mest brændende Ønske.

Som Samfærdselsmiddel benytte Hinduerne tohjulede Vogne, saakaldte Ekka, forspændte med Heste; disse bære Klokker og Bjælder,

der under Kjørselen lyde ganske øredøvende. Støjen skal tjene til at skræmme Brilleslangerne, hvoraf der findes en stor Masse i Benares og Omegnen. Paa Landet, hvor Postforbindelsen vedligeholdes ved Løbere, bære disse Postsækken paa Ryggen, medens de svinge en stor Klokke, ligeledes for at beskytte sig imod den frygtede Slange. For ikke længe siden udbrød der en Strejke blandt Postløberne i Mysore; Aarsagen til den var, at en Tiger var bleven lokket til ved Klokkernes Klang, og en Tid lang styrtede den sig hver Dag over de ulykkelige Postløbere. Det varede dog ikke saa længe, førend Rovdyret blev nedlagt, men fra den Dag blev Klokkeringningen afskaffet.

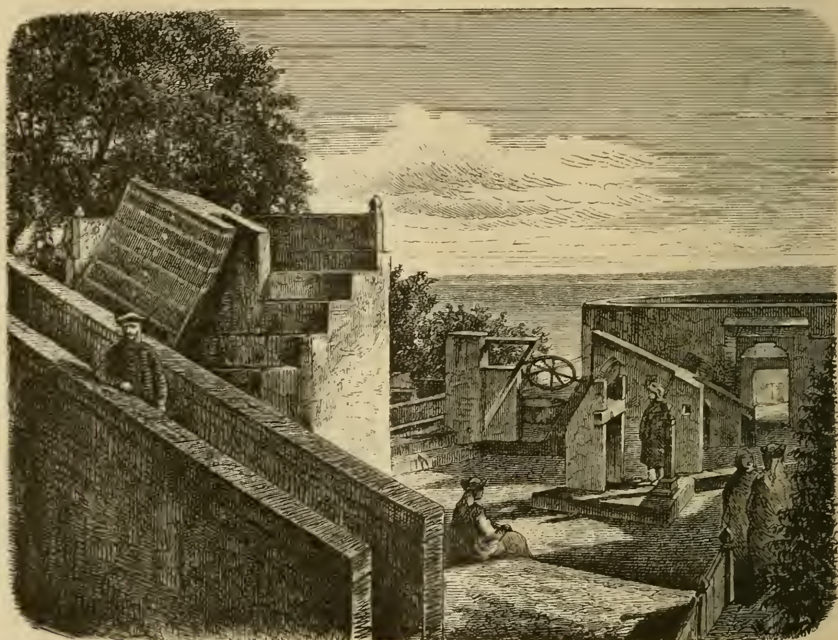

Fig 18. Observatorium.

Den 23de Januar om Morgenen besøgte vi Abetemplet i Benares. Jo nærmere vi kom Helligdommen, desto livligere blev det paa Gaden. Hvor hen vi end vendte vore Blikke, saa vi Aber, der klatrede omkring i Træerne eller udførte deres gale Streger paa Husene. Paa en Balkon foran Templet var der et hinduisk Musikkorps, der bragte Aberne en Morgenhilsen. Ved Indgangen stod der Folk, der solgte Frugter, og som søgte at overtale de besøgende til at kjøbe Slikkerier til Aberne. Vi kastede nogle Mandler og Bønner mellem

Fig. 19. Tempel i Benares.

de 300 Aber, der fandtes i Templet; en forfærdelig Forvirring var den øjeblikkelige Følge heraf; alle Dyrene styrtede omkring mellem hverandre, og selv Abekongen syntes for et Øjeblik at glemme sig selv og sin Værdighed, idet han nemlig trængte sig ind i den tætteste Klynge for at faa fat i Broderparten af de velsmagende Sager. Abekongen var en gammel, stor Schimpanse, der øjensynligt var meget svækket af Alderdommen; Tungen hang den langt ud af den tandløse Mund. Den syntes imidlertid at vide, at den var Konge; det kunde man se paa den Maade, hvorpaa den behandlede de andre og mindre Dyr.

Aberne bebo smaa Rum, der ere opførte i Templets Runddel; Kongens Bolig er betydeligt større, men ikke en Smule renligere end de andre Abers. Midt i Templet findes der et lille Kapel med en Billedstøtte af Guden Turga. Gudens Ansigt ligner den opgaaende Sol, og hans Klædning er af straalende Blik. Han er Abernes Beskytter, og de muntre indiske Skovdyr ere helligede ham.

Gjennem Bazarens snevre Stræder naaede vi Guden Schivas store, gyldne Tempel. Først bestege vi en Tribune, der ligger lige over for Templet, og hvorfra vi kunde beundre dets to store forgyldte Stentaarne. Et Orkester, der var sammensat af to store Trommer og en Klokke, forjog os imidlertid snart fra denne smukke Plads, og vi betraadte Templets indre, ledsagede af en indisk-engelsk Konstabel. Der fandtes Hundreder af andægtige Hinduere, der trængtes for at komme hen til Offerstederne. Mellem dem viste der sig hist og her en ung eller en gammel Tyr, Schivas Yndlingsdyr og paa en Maade Respræsentanter for denne Guddoms Magt. De se vel nærede og fede ud, ganske lige som Præsterne, og de nyde det Privilegium at dø af Alderdom. En Tyrestatue af sort Marmor kunde glæde sig ved en overordentlig Tilstrømning: den blev bestrøet med Blomster og overgydt med Vand, som hentedes fra en nærliggende Brønd.

De nøgne Hinduer vadskede sig med Brøndvandet, hvorefter en trivelig Præst bemalede deres Pander med hvide Striber; undertiden blev der trukket en lignende hvid Stribe langs ned ad Næsen. De andagtige sade bedende og syngende paa Stenbænke omkring Brønden; her bemærke vi en legemsstor Basaltstatatue af en Tyr, paa hvilken selve Guddommen Schiva rider; ved Siden af er der en anden Stengruppe: Schiva, der favner sin Hustru.

Hovedsamlingspladsen var en Kilde i et lille Basaltkapel. Paa Vandet svømmede Roser og andre friske Blomster. I Midten ragede en Lingacylinder op over det klare Vand. Alle vilde berøre

Stenen; alle vilde overgyde den med Vand og bestrø den med Blomster. Nyankommende trængte dem bort, der stode nærmere; her trøstede en nøgen Præst en ulykkelig, der jamrede sig; der arbejdede man sig jublende frem til en ung Tyr — det var et Billede paa forgangne Verdener og forsvundne Tider.

Slanke som to himmelstræbende Graner rage Aurungsibmoskeens to Minareter op over alle Templer og Pragtbygninger; denne Moske er den smukkeste og rigeste af de 300, der findes i Benares, en sand Juvel. Vi bestege et af Taarnene; de ere ottekantede, 8 Fod i Gjennemsnit. Murens Tykkelse er omtrent 14 Tommer. Et nogenlunde svært bygget Menneske kan derfor ikke ret vel passere den Vindeltrappe, der fører op til det øverste af Taarnet, i en Højde af 140 Fod; 130 Trin føre op til det vidunderligt slanke og dog faste Taarns Platform, hvorfra man har den bedste og eneste Udsigt over de indre Kvarterer af Byen med dens snevre Gader og over Byens Omegn. Er det rigtig klart i Vejret, skal man herfra endog kunne skimte Himmalayabjergene. Der findes ikke Tag paa Husene, men i dettes Sted have de en smuk stenlagt Terrasse. Den yppige Vegetation i Byens Midte (Palmer, Oranger, Mandeltræer og Bananer m. m.) giver det hele et fortryllende Præg.

I Basaren findes der Gudebilleder, der skyldes den mest overspændte Fantasi, Skaale, Tallerkener, Vaser o. s. v.; de ere ciselerede i Kobber og sælges temmelig billigt.

Endnu samme Dag forlode vi Benares, toge til Mogul-Serai, og herfra igjen med Iltoget til Kalkutta, som vi naaede den 24de Januar 1878. Vi begave os direkte til Great Easternhotellet, hvor vi foreløbig maatte nøjes med at dele Værelse med en Mængde andre; allerede den første Nat blev der stjaalet 50 Rupier fra mig — jeg skal ikke kunne sige, om det var Hotellets Opvarter eller en af mine ærede Stuekammerater, der besørgede disse Penge borteskamorterede. Først den følgende Dag vare vi saa heldige at faa særskilte Værelser.

III.

Fra Kalkutta til Singapore.

Byen. — Kitmegarerne. — Mod Nord. — Soldaterliv i Indien. — Siligori — Teraien. — Skovbrande. — Dardschiling. — Jordens højeste Bjerge. — Tigerhøjen. — Et buddhaistisk Kloster. — En Theplantage. — Ridt paa Elefant. — En Onkel fra Amerika. — Klimatet i Kalkutta. — Et mærkværdigt Venskab. — Hindumarkedet. — En Tigerjagt. — Afrejse fra Kalkutta. — Selskabet ombord. — Penang. — Singapore.

Kalkutta, Kejserdømmet Indiens Hovedstad*), ligger paa den venstre, Forstaden Hovrah med Jernbanestationen af samme Navn paa den højre Bred af Huglifloden, der er sejlbar endog for temmeligt store Dampskibe. En smuk Stenbro forbinder begge Byer. Kalkutta bestaar af den europæiske Stad (ved Flodhavnen) og de indfødtes »sorte« Stad. Den europæiske Stadsdel kan langt fra ikke maale sig med Bombay, hvad Bygningsstilen, Husenes Størrelse og Gadernes Skjønhed angaar. Selve Vicekongens Palads, en vidtløftig, luftig Stenbygning, der er omgivet af en Have, udfolder ikke i det ydre den sædvanlige indiske Pragt. Det indre imponerer derimod ved sine Marmorsales Rigdom og Luxus.

De indfødtes By slutter sig til den europæiske Stad og bestaar af smaa Bambushytter, der ere byggede uden nogen bestemt Orden og danne en utallig Mængde smalle Gader, en Labyrinth for enhver fremmed, der vover sig dybere ind deri uden at have nogen Fører med sig.

---

*) Af Kalkuttas 900000 Indbyggere ere omtrent 10000 Europæere.

Aldrig før har jeg set en saadan Masse Diamanter og andre Ædelstene af alle Slags, saadanne Dynger af Guld og Sølv som i de engelske Juvelerboutiker i Kalkutta. Kalkutta er bekjendt for at være Asiens vigtigste Handelsplads, men Kjøbmændene i Bombay paastaa rigtignok, at deres By nu har hævet sig over Kalkutta. Exporthandelen omfatter navnlig The, Bomuld, Silke og Indigo.

En Uge forløb meget hurtigt med Besøg hos den østrig-ungarske Konsul, hos General Walker, det geografiske Instituts Superintendent m. fl., med Besøg i den righoldige zoologiske og vidunderlige botaniske Have, med Promenader om Aftenen i Edengarden, hvor der afvexlende blev musiceret af et europæisk og et indfødt Orkester.

Hr. Loczy havde allerede i Bombay aftalt med Grev Széchenyé at foretage en Udflugt til Himmalayabjergene; jeg besluttede at følge Loczy til Dardschiling. En født Wiener, nu Amerikaner, Mr. Lloyd-Mayer, sluttede sig til os, og den 6te Februar forlode vi Kalkutta.

Da vi skulde til at forlade Hotellet, var der henved en Snes Over- og Underkellnere, der stillede sig op i Række, som om de ventede, at jeg skulde til at uddele en Formue mellem dem. De brunfarvede Opvartere kalder man her Kitmegar; de ere alt andet end tiltalende. Den, der for første Gang tager ind paa et indisk Hotel, maa være mest tilbøjelig til at tro, at det er et Asyl for husvilde Mennesker, han betræder. Kitmegarerne gaa indhyllede i en lang, hvid Bomuldsklædning, der rækker helt ned til Anklerne og bliver holdt fast om Livet med en Rem. Paa Hovedet bære de en rund Hat, hvis Skygge er af tykt Kork, og hvis lille, runde Puld er af et gjennemsigtigt Stof. Fødderne ere nøgne. Disse Mennesker findes i enhver Krog af Hotellet, paa Trapper og Gange. Blandt mange andre rosværdige Egenskaber besidde de ogsaa den at have en vidunderlig Færdighed i at stjæle, ikke blot med Hænderne men ogsaa med de utroligt bevægelige Fødder.

Er en uerfaren saa uheldig at tabe en Ring, kan han være sikker paa ikke at se den mere; Kitmegaren vil ganske vist ufortøvet give sig til at lede og søge allevegne for at finde Ringen, der imidlertid allerede ere bragt i sikker Forvaring mellem hans Tæer. Naar Søgningen opgives som unyttig, fjerner Kitmegaren sig og bringer Ringen ubemærket ud af Hotellet, skjøndt alle Opvarterne blive underkastede en Visitation af Portneren (Babu), førend det bliver dem tilladt at forlade Hotellet. Man maa endelig ikke være saa naiv at tro, at disse Tyves venlige og krybende Væsen, deres Bestræbelser for at vække Sympathi skulle være ensbetydende med en vis Hengivenhed;

det er kun »Bakschisch« (Drikkepengene), kun Udsigten til muligvis at faa Lejlighed til at plukke nogle flere Penge fra den fremmede, der er Drivfjederen for alle deres Ord og Handlinger.

Vi ville antage, at det er Spisetid i Great-Easternhotel. Der er ved det lange Bord dækket til 60 Gjæster. Der er 80 Kitmegarer til Opvartning, men dog synes de ikke at være deres Opgave voxen. Naar det andet Klokkesignal er givet, betræde de Spisesalen i en lang Række; en gammel, graaskjægget Kitmegar fører Toget an. Han bærer en Spiseske, den anden og tredie lige saa, den fjerde bringer et tomt Glas for senere at hente den dertil hørende Flaske Øl; derefter kommer der en med en Tallerken, den næste med en Kniv, det kan endog hændes, at en Kitmegar kommer med en Theske, derefter med en tom Kop, som han strax efter bærer bort for at faa den fyldt med The.

Toget til Dschulpaigore (Julpigore) afgik Klokken 11 om Formiddagen; vi fløj hen over Slettestrækninger, der ere godt dyrkede i Nærheden af Kalkutta. Yppige Haver, der omgive Englændernes Sommerboliger, afvexle med vilde Dschungler; hist og her et lille Vand, der tager sig nydeligt ud mellem Markernes og Engenes grønne; det tropiske grønne har dog aldrig Hjemmets saftige Tone; det spiller mere i det gule eller i det graa. De herlige Dadler, Palmer, Bananer og Bambustræer gjøre om Aftenen et langt behageligere Indtryk end ved højlys Dag; den trykkende Varme, der hersker om Dagen, umuliggjør kun altfor ofte en virkelig Naturnydelse.

De mange Smaadamme fremkom i Almindelighed ved Uddybning af Materielgrave; i en Dybde af 6 til 9 Fod traf man her stadigt paa Grundvand. Vandet i disse Damme benyttes nærmest til Vanding af de tilstødende Marker, og dette sker paa den Maade, at Folkene svinge en flettet Kurv, der er bundet til to Bambusstokke, hen over og ned i Vandet; naar den under Svingningen er naaet ud til en af Siderne, er den tom; den fyldes ved at stryge hen over Vandet.

Ved Modunpore var der opslaaet en vidtstrakt Teltlejr for et indfødt Regiment. I Nærheden af Kalkutta vare Soldaterne endnu anstændigt klædte og bevæbnede med Bagladere; længere mod Nord saa jeg indfødte Rekruter exercere; de vare ganske nøgne og vare kun bevæbnede med Bue og Pile.

De Officerer, der staa i den indiske Hærs Tjeneste, ere for Størstedelen Englændere. Naar de have tjent 16 Aar i Indien, kunne de gjøre Fordring paa fuld Pension, og de fleste af dem vende da ogsaa hjem. Fredstjenesten er ikke videre anstrengende: en Times Exercits i den tidlige Morgenstund og maaske en lille Parade ved

Solnedgang — det er alt. De engelske Soldater ere som bekjendt hvervede, og de, der komme til Indien, stille ikke saa ganske faa og smaa Fordringer med Hensyn til Bekvemmelighed. Enhver Soldat har Tilladelse til at gifte sig, og de fleste Underofficerer have Familie. Mandskabet har saa luftige og saa venlige Boliger, at man ikke kan ønske sig dem bedre. De ugifte dele Værelse med hinanden, to og to; de gifte have naturligvis større Boliger. Mandskabet og Officerskorpset have hver sin særskilte Messe, hvor man samles ved Maaltiderne.

Det er Skik og Brug overalt, hvor Englændere leve sammen, at samles ved Bordet til bestemte Tider; Frokost (breakfast) nydes i Almindelighed Klokken 9 og bestaar af fish, mutton chops, Irish stew, cold mutton, cold beef etc — rice and curry — Jam and butter, thee). Klokken 1 serveres der luncheon (anden Frokost) eller som den kaldes i Indien: tiffin; den bestaar af kolde Spiser, Salat og Ost; Klokken 7 serveres Middagen, bestaaende af 7 til 8 Retter. Saaledes spise Gæsterne i Hotellerne; for Garnisonernes Vedkommende kan det jo nok være, at Spisesedlen ikke er fuldt saa righoldig.

Militæret er godt aflagt, men man maa ogsaa erindre, at der baade for Livsfornødenheder og alle Luxusartikler betales Priser, der ere aldeles overdrevne i Sammenligning med europæiske Priser. En Sekundløjtnant faar 250 Rupier om Maaneden, en Premierløjtnant 300, en Kaptajn 500, en Major 700, en Oberst 1000 à 1200 Rupier maanedlig. De menige og Underofficererne faa Klæder og henholdsvis 60 og 100 Rupier om Maaneden.

I Lejren ved Modunpore saa jeg for første Gang en større Mængde Krigselefanter, der netop vare i Begreb med at fortære deres Maaltid, bestaaende af Sukkerrør.

Hen imod Klokken 5 om Aftenen naaede vi Damogdea, Endestationen paa den bredsporede Bane paa Gangesflodens højre Bred. Jernbanen er afbrudt her, og vi maatte gaa ombord paa et Dampskib. der allerede laa og ventede paa Toget. Efter en Fart paa 50 Minutter landede vi paa Flodens venstre Bred ved Banestationen Sara. Fra nu af er Jernbanen smalsporet.

Fra Dschulpaigore, en lille fattigt udseende Station, som vi havde naaet om Morgenen Klokken 7, fortsatte vi Rejsen paa en Vogn, trukken af Oxer; to smaa, magre Dyr vare spændte for vor tohjulede, tunge Karre; det gik ogsaa i den Grad langsomt fremad, at vi efter en Times Forløb ikke kunde holde det ud længere men stege ud og fortsatte Vejen tilfods, Mayer paa selve Vejen, Loczy og

jeg langs med Tistaflodens Bred, Øst for Vejen. Denne Flod, der udspringer paa Sydsiden af Himmalaya, naar i Regntiden en Dybde af 22 til 26 Fod; Dalen, den gjennemstrømmer, har en Brede af omtrent 130 Fod. For Øjeblikket var der saa lidt Vand i Floden, at man overalt kunde vade igjennem den. Ved Bredden laa der en død Hindu; en Snes Ørne og Lammegribbe delikaterede sig med hans Lig. Jeg afskjød min Revolver paa disse Dyr, men de lode sig aldeles ikke forstyrre heraf. Et lille Stykke fra denne modbydelige Scene fik jeg Lejlighed til at se den første frie Brilleslange; jeg søgte efter Biller i et Buskads, da pludseligt en Gren blev levende: Slangen hævede hvislende sit Hoved og spændte Halsen med Brilletegningen ud; det hele varede kun et Øjeblik, thi Slangen forsvandt lynsnart i et Hul i Jorden.

Heden var imidlertid bleven overvældende, og Klokken 2 blev jeg igjen nødt til at bestige Karren. Der findes ingen Broer paa denne Vej, som derfor fører lige gjennem de mange smaa Bjergstrømme (nulla), der krydse Vejen. Nullaerne have i Almindelighed et Leje, der er 25 til 35 Fod dybt, og det var derfor et højst besværligt Arbejde for Trækdyrene at faa Vognen op ad de stejle Skrænter. Kudsken opmuntrede Dyrene med høje Tilraab og stak dem uophørligt i Ryggen med en spids Stok, saa at Blodet flød ned ad de stakkels Dyrs Sider.

Klokken 5 lejrede vi os ved en Nulla. Ganske tæt ved os exercerede en Afdeling indiske Bjergsoldater; de vare næsten fuldstændigt nøgne og udførte de forskjellige Øvelser, kommanderede paa engelsk af en indfødt, meget mørk Befalingsmand, der havde et opvakt Ansigtsudtryk. Soldaternes Bevæbning bestod i store Knive, som de bare i en Skede i Beltet, samt Bue og Pil. De lagde en overordentlig Færdighed for Dagen i Benyttelsen af dette sidste Vaaben, og jeg saa, hvorledes mange af Krigerne vare i Stand til at træffe en Fugl i Flugten med den Lerkugle, der slynges ud af Buens Streng. En Kvinde var under et skyggefuldt Tamarinthetræ i Færd med at tilberede Krigernes Maaltid, der bestod af Ris. Hos de buddhaistiske Bjergboere hænder det ofte, at 5—10 Mænd kan have en Hustru; det er Sparsommelighedshensyn, der her ere de afgjørende.

Fra Omegnen kom Mænd og Kvinder ned til Floden for at bade. Mændene hilste os venligt med Ordene: »Fred med Dem! Herre!« *(Salam sab!)*; Mændene bøje det højre Knæ halvt, idet de vende sig mod den, de hilse, og berøre Panden to Gange med den højre Haand, idet de bøje Hovedet.

Efter at have fortsat vor Rejse endnu i 17 Timer naaede vi Siligori og fandt et ret godt Opholdssted i en saakaldt Bungalow, et af de Træhuse, som Englænderne i Indien lade opføre til Ly for de rejsende.

Af Sundhedshensyn — for at kunne yde Beskyttelse mod Jordbundens skadelige Uddunstninger, mod Slanger og andet Kryb — hvile disse Bygninger paa Pæle, omtrent 3 Fod over Jorden. Disse Huse have kun en Etage og ere tækkede med Bambusrør; ogsaa her fandt vi Kitmegarerne lige saa slaviske og paatrængende som

Fig. 20. Dardschiling.

andetsteds. Vi vare saa lykkelige at finde Sovesteder i de mørke Lokaler, der aldrig blive aflukkede.

Næste Morgen tidlig brøde vi atter op; vi gik tilfods, og et Mulæsel bar den Smule Bagage, vi havde med os. Ganske svagt aftegnede Bjergene sig i Nord — det var Himmalayabjergenes Udløbere.

I Løbet af nogle faa Timer skiftede Landskabet fuldstændig Karakter; de slanke Viftepalmer, der i store Mængde smykke de bengalske Sletter, bleve færre og færre, medens derimod mod Nord de skovbevoxede Udløbere fra Himmalayaforbjergene viste en helt anden Vegetation. Vi befandt os nu paa Sydranden af Terai, den Region,

Fig. 21. Kintschindschunga (28,000 Fod) og Gaurisankar (29,000 Fod), Verdens høieste Bjerge.

der i en vexlende Brede af 3 til 4 Mil strækker sig som et vegetationsrigt, fugtigt Bælte om Himalayas sydlige Fod; denne Region bliver betragtet som en af de usundeste paa hele Jorden paa Grund af de farlige Uddunstninger, der fremkalde den saakaldte Dschunglefeber. Tidligere har det vist næppe været muligt at passere Teraien; nu ere Forholdene noget bedre, da man ved betydelige Hugninger i Teraiskoven langs Vejen mellem Siligori og Dardschiling har svækket Uddunstningernes farlige Karakter; men paa de øvrige Steder navnlig overalt, hvor nu tropiske Vegetation udfolder sig i hele sin yppige Pragt, er Forholdet endnu det samme som før, og den rejsende er navnlig efter Solnedgang udsat for disse meget ofte dræbende Miasmer. Overgangen fra Bengalens Slette til Terai bliver ogsaa kjendeligere og kjendeligere ved Rullestenssand, der optræder i stadigt voxende Mængde og taler tydeligt nok om Vandets Erosionskraft. I første Øjeblik er der aldeles intet, der synes at tyde paa Terairegionens Farlighed; vi blive endog forbavsede over den ringe Vandmængde og over, at Jordbunden er saa tør; vi mærke aldeles intet til den ejendommelige Lugt, der ellers saa ofte udvikler sig i tropiske Sumpstrækninger. Denne Tørhed er imidlertid kun tilsyneladende; allerede i ringe Dybde træffer man paa raadnende Vand, der fordamper gjennem det øverste Jordlags Rullestenssand og forpester Luften.

Til Kursiong, som vi først skulde naa, fører der to Veje; vi valgte den korteste, der gaar gjennem Dschunglerne. Vor Overraskelse var ikke ringe, da en hemmelighedsfuld knitrende og knagende Lyd naaede vort Øre paa dette Sted, hvor talløse 100—120 Fod høje Træer rage op over den frodige Underskov og Bambustykningerne, Opholdsstederne for Tigre og Panthere, vilde Elefanter og Indiens største og giftigste Slanger; den trykkende Varme lod os ikke længe være i Tvivl om Aarsagen til denne Lyd — det var en Skovbrand. Den frembød et storartet Skue langs med begge Sider af Vejen; den øverste Rand af Flammehavet blev sat i en svag bølgeformig Bevægelse af en sagte Vind, og op over denne slog der uafbrudt den ene Flamme efter den anden; Virkningen blev navnlig imponerende naar en ny Gruppe slanke Bambusrør blev greben af Ilden og brændte af næsten saa hurtigt, som om de exploderede. Naar Branden endelig naar hen til vidtstrakte sumpede Steder, slukkes Ilden af sig selv.

Solen gik netop ned, da vi havde naaet det malerisk beliggende Punkabari ved den nordlige Rand af den egentlige Terai og vi opsloge vort Nattekvarter i Bungalowen. Vegetationen er ogsaa her forbavsende yppig; Theplanten trives udmærket vel her, og et engelsk

Pund The koster paa selve Stedet ikke en Rupi. Plantageejerne indfange vilde Elefanter, idet de udsende en tam Hun, som da bringer den vilde Elefant med sig til Plantagen; her bliver den lænket og senere tæmmet. Prisen paa en Elefant beløber sig til indtil 4000 Rupier; det lønner sig imidlertid rigeligt at betale en saa høj Pris for en Elefant, skjøndt dens Underhold koster omtrent 5 Rupier om Dagen; dette Dyr er nemlig i Stand til at udvikle en vidunderlig Udholdenhed, Kraft og Dygtighed og kan gjøre Tjeneste i en lang Række Aar.

Den 8de om Morgenen fortsatte vi Marschen. Jeg havde lejet mig en Hest indtil Kursiong; men hver Gang, vi kom til en Stigning, kastede Dyret sig ned med mig midt paa Vejen, og jeg blev tilsidst nødt til at trække den efter mig.

Dels paa Bakkekammen, dels paa Skraaningerne af de tæt skovklædte Bjerge, gjennem skyggefulde Slugter trængte vi videre frem mod Kursiong. Den Vegetation, der omgav os, var ganske ejendommelig: den manglede den store Forskjellighed og Mangfoldighed, der ellers er karakteristisk for Troperne, lige som ogsaa den tempererede Zones mægtige og kraftige Højskov; det var kun Formen af de trælignende Rør, de talrige Lianer og Snylteplanter, hvis lette Skygger fremkalde optiske Skuffelser, naar de falde paa Underskovens tætte Løvtag, der mindede os om, at vi befandt os i en tropisk Region.

Vi mødte mange Bjergboere paa Vejen til eller fra Bengalens Slette. Nepaleserne bare store Kurve fulde med saftige Oranger fra deres lukkede Lands yppige Dale. De bare alle i Bæltet den saakaldte Baharia, en stor, bred, skarpsleben Kniv, der baade gjør Tjeneste som Vaaben og som Værktøj. Disse Knive tilvirkes i Kathmandu og koste 1 eller 2 Rupier Stykket. Klokken 1 om Middagen spiste vi Frokost i Kursiongbungalowen, der ligger 4900 engelske Fod over Kalkutta. Efter et kort Hvil bestege vi friske Heste og rede op ad gjennem en paafaldende stærk Taage. Det var i den Grad koldt, at vi alle vare lykkelige, da vi Klokken 8 om Aftenen naaede Dardschiling og kunde varme vore forfrosne Lemmer ved Kaminilden. Vi befandt os allerede nu i en Højde af 7100 engelske Fod over Havet.

Hotelpersonalet sov endnu, da vi brøde op den næste Dag Klokken 4 om Morgenen. Vor Fører var Mr. Johnstone, Førster ved Regeringsskovene; Aftenen i Forvejen havde vi lært ham at kjende. Medens vi droge afsted i Morgendæmringen, fortalte han os, at der for kort siden var kommen en Englænder til Dardschiling for at se Himalayabjergene; han styrkede sig om Aftenen paa bedste Maade til

den næste Dags anstrengende Marsch, men, da en tæt Taage om Morgenen indhyllede alt, havde han slet ingen Lyst til at foretage nogen Bjergstigning: han rejste direkte tilbage til London efter at have udtalt de mindeværdige Ord, »at nu kunde han nok forestille sig, hvorledes Himalaya saa ud«. —

Klokken 6 naaede vi fra Sydsiden den saakaldte »Tigerhøj«, hvis højeste Kulle, 1250 Fod over Dardschiling, var fri for Taage.

Solen var netop ved at staa op; Taagemasserne bølgede under os som et Hav i heftigt Oprør. Foran os i Centrum af dette Panorama, der næppe nok har sin Lige nogetsteds paa Jorden, hævede sig Kintschindschunga, det mægtige, dobbelttindede Bjerg, der dominerer alt omkring sig og hæver sig til en Højde af 28000 Fod, saa at det altsaa er Jordens tredie højeste Bjerg. Omkring denne mægtige Kolos, som Thibetanerne kalde »den høje Snes 5 Klenodier« hæver der sig Tak ved Tak og Spids ved Spids til Højder, som endnu ingen menneskelig Fod har betraadt, og som ikke engang Ørnen kan naa paa sin Flugt; snart ere Toppene dækkede af skinnende Is og Sne, snart hæve de sig pludseligt ganske mørke op over deres Omgivelser.

Det glimter og lyner som et Diamantbjerg over de skarpttakkede Klippeformer i det fjerne Vesten, over Nepals Snebjerge. For at naa Kæmpen blandt Jordens Bjerge, Gaurisankar eller Mount Everest, maa vort Blik hæve sig til en Højde af 29000 Fod over Havet. Medens vi selv endnu befinde os i Skyggen af denne Kæmpes Masse, bliver hele den gigantiske Bjergkranses Linier farvede fint rosarøde. De isbedækkede Kanter blive næsten ganske gjennemsigtige, og Luften er saa ren, at man kan skjelne hver Slugt, hver Ismark paa hele Bjerget. Naar vi have vænnet os lidt til det overvældende Indtryk, som dette Panorama gjør paa os, blive vi paany fængslede af Kontrasten mellem dette Skuespil og det, der ligger os nærmest. Over de mørke Forbjerges talløse Kamme opdager Øjet det herlige Skovbælte med yppige Løvtræer; dette Syn gjør et saadant Indtryk, at man aldrig kan glemme det.

Solstraalernes velgjørende Indflydelse blev omsider følelig; Temperaturen steg til 2 Grader over Nulpunktet, og den fine Ishinde paa Græsstraaene forvandlede sig til pragtfulde Dugdraaber. Vi gik samtalende op og ned paa Bjergryggen, hvor der tidligere har staaet en Kaserne; Levningerne af dens Mure hæve sig som Skorstene op over Jorden. Jeg fandt her en Glasflaske, paa hvilken der var en hel Historie at læse, nemlig:

Brandy 1830.

Mr. Johnstone opdagede i en Fordybning ganske friske Spor af en Tiger: Dyrets Poter og vældige Kløer vare tydeligt aftrykkede i Jorden. Om Middagen besøgte vi den ungarske Sprogforsker Körösis Grav; som det vil erindres, døde han Aar 1842 i Dardschiling, medens han befandt sig paa en Undersøgelsesrejse i Thibet. Gravmælet, hvoraf vi bringe en Afbildning, bærer følgende Indskrift:

H. J.
Alexander Csoma Körösi,
Native of Hungary
Who to follow out Philological researche
Resorted to the East
And after years passed under
Privations such as have been seldom endured
And patient labour in the cause of science
Compiled a dictionnary and grammar
Of the Tibetan language
His best and real monument.

On his road to H' Lassa
To resume his labours
He died at this place
On the 11th April 1842
Aged 44 years.

His fellow labourers
The Asiatic society of Bengal
Inscribed this Tablet to his Memor.

Requiescat in pace.

I Dardschiling støder man allerede paa de thibetanske Lamaers Forposter; de ere dog ikke saa exklusive som i Kina, og der blev ikke gjort nogen Vanskelighed, da vi ønskede at bese deres Kloster. Det ligger paa Dardschilingryggens østlige Skraaning; en engelsk Ingeniør, der paa Grund af den stærke Varme var flygtet fra Kalkutta til Dardschiling, ledsagede os paa denne Expedition. Klostertemplet er aldeles ikke imponerende at se til: det bestaar af en Træbarakke, der er omtrent 10 Fod høj og omgivet af et Bambushegn. Paa dets Østside vajer der 10—12 Faner paa omtrent 25 Fod høje Stænger,

der paa Spidsen bære brogede Papirkugler af Form som Lampions. Overalt er der iøvrigt anbragt smalle Flag af tyndt hvidt Bomuldsstof, hvorpaa der er skrevet en kort thibetansk Bøn *(O ma ni pemi chum!)* saa mange Gange, som Pladsen tillader det. De kaldes Neschani og kunne findes i Mængde dels ved Kilder og Vandløb, dels ved store Stendynger (Obi).

Med en vis ængstelig Nysgjerrighed saa jeg ind i det indre gjennem den Aabning, der fandtes paa den østlige Side. En gammel Kvinde i hvidt Bodsgevandt stod i Templet og sang trøstesløse Klagesange. Hun hævede Hænderne mod Himlen, og hendes Fingre knugede en Rosenkrans. Nu viste en Lama sig indhyllet i en brun grov Kutte; jeg spurgte uvilkaarlig mig selv, om dette virkelig var en Lama, eller om det hele kun var Blændværk: i den Grad lignede han en vel næret europæisk Munk; intet Fuldskæg dækkede hans skjælmske Ansigt, nei han bar et tyndt, graanende Overskæg. Hans Fødder vare nøgne, og om Halsen bar han en brun Rosenkrans. Omendskjøndt de buddhaistiske (gule) Lamaer maa aflægge Kyskhedsløfte, var han dog ledsaget af et rædselsfuldt Kvindemenneske, og deres haabefulde Poder, der vare i en Alder af 5—7 Aar, tiggede paa en højst paatrængende Maade.

Da Lamaen havde affærdiget den jamrende Kvinde, indbød han os med en venlig Haandbevægelse til at betræde Templet; dettes Forhalle er et lille Rum, hvori der til venstre staar en 10 Fod høj Cylinder; paa denne er der anbragt to fremspringende Stykker Træ, og naar Cylinderen ved et lille Sving sættes i omdrejende Bevægelse, slaa Fremspringene paa smaa Klokker; til højre for Indgangen staar der paa en Forhøjning 16 smaa Cylindre af samme Slags; de sættes i omdrejende Bevægelse uden Sving, blot med Haanden.

I en Nische lige for Indgangen ser man i det egentlige Tempel en treenig buddhaistisk Gud under Glas. Træfigurerne sidde omtrent i Legemsstørrelse med korslagte Ben ved Siden af hverandre og ere rigt forgyldte. Foran Alteret staar der to Borde med Blomsterpotter, hvis Planter bære Brødfrugter, der ligne forskjelligt farvede Kokarder og ere sammensatte af Hostier, der ere farvede grønne, gule, røde og blaa og bestandigt blive mindre. Der modtages alle Slags Offergaver paa disse Borde. To osende Olielamper kastede et svagt Lys over Gaverne. Til højre og til venstre for Alteret opbevares de forskjellige Messeklæder og Bønnebøger i Væggeskabe. I Baggrunden lagde jeg Mærke til en Bedestol, hvori man maatte kunne faa en

rigtig god Søvn. Templets Vægge ere bemalede med grelle Billeder, der forestille Guddomme, fantastiske Uhyrer, Tigre og andre vilde Dyr.

Endnu maa nævnes Orkestret, der bestod af en stor Tromme med Tschineller og to Trompeter af Menneskeben; Lamaen kaldte de sidstnævnte Instrumenter Tscholing. Knoklerne blive udhulede, omspundne med Sølv- og Silketraade, og Trompeten er færdig. Vor Lama producerede sig paa en saadan Trompet, men han var tydeligt

Fig. 22. Körösis Grav.

nok ikke musikalsk begavet. Præsterne bo paa Bjergskraaninger i smaa primitive Bambushytter; overalt i Templet laa der henslængt tomme Ølflasker, og overalt mylrede det med Børn.

Dardschiling, der er et af de Sanitarier, som Englænderne have oprettet ved Sydfoden af Himalayabjergene, er særligt heldigt beliggende, dels fordi det er anlagt i en saa betydelig Højde, dels fordi det ligger temmelig langt fra Teraibæltet; derhos ere de nærmeste Omgivelsers topografiske Forhold saaledes, at Landskabet bliver særdeles

tiltalende. I den sidste Tid har Dyrkningen af Kaffe, The og Cinchona taget et betydeligt Opsving i denne Egn.

Loczy blev i Dardschiling for nøjere at studere Gletscherne og Bjergene i det hele taget; Mayer og jeg tiltraadte derimod Tilbagevejen den 10de om Middagen. Vi overnattede i Kursiong og fortsatte næste Morgen Rejsen tilfods. Det var taaget i Vejret, og vi gik for saa vidt fejl af vor Vej, som vi gik paa selve Landevejen i Stedet for ad den kortere Ridesti over Punkabari. Vejen er mønsterværdig anlagt og vedligeholdt. Solide Træbroer føre over de talrige Bjerg-

Fig. 23. Til Siligori.

strømme, og Terrainet er paa begge Sider af Broen hegnet af Stenmure.

Tre Mil fra Kursiong rastede vi i Bungalowen Tschunbatty (Choonbatty) og ved Foden af Bjerget i Bungalowen Puntschkilla (Punchkilla). Halvvejs mellem Kursiong og Tschunbatty laa der et Lig tværs over Vejen; Hovedet var næsten ganske skilt fra Kroppen. Vi fremskyndede vore Skridt for at komme forbi dette Sted, hvor der nylig maatte være begaaet en Forbrydelse.

Ingen af dem, vi mødte, kunde give os nogen Oplysning om Vejens Længde og Retning; thi de forstode os ikke. De vare tydeligt

nok bange for os, og de bleve glade, naar vi gik. Fra Puntschkilla nøde vi Synet af den uhyre Slette ved vore Fødder; langt mod Øst blinkede Bramaputra.

Klokken 4½ om Eftermiddagen befandt vi os atter i Teraien. Jeg kunde næsten ikke gaa mere, da jeg var iført Skotøj, som aldeles ikke egnede sig til en Fodvandring paa fem Mil. Da saa vi en Theplantage, en venlig Ejendom i Dschunglerne. Vi traadte ind. En Lady bød os velkommen. Hendes Ansigtstræk fortalte tydeligt nok, at hun maatte have lidt meget af Feberen, og om hendes smalle Læber laa der et Udtryk af en saa bitter og fortvivlet Bestemthed, som kun denne farlige Ensomhed kan fremavle den. Hun førte os ind i det efter engelsk Skib komfortabelt indrettede Modtagelsesværelse. Paa Sofaen laa en febersyg Dreng, der blev passet af en sort. Der blev serveret os The og Brød. Fruen fortalte os om, hvorledes Slangerne i Regntiden trænge ind ind i selve Sengene, om at Tigrene slæbte bort med Oxerne: alt dette var dog til at udholde, naar den rædsomme Feber blot ikke var der. Man kunde ikke andet end have den inderligste Medlidenhed med denne brave Kvinde, der havde fulgt sin Mand ud til dette uhyggelige Sted.

Ejerne af Theplantagerne bo i England, hvor de ikke bestille andet end at tælle Pengene, medens de ganske overlade Dyrkningen til selvstændige Bestyrere, der lønnes med 6000 til 18000 Kroner aarligt. Bestyreren af denne Ejendom var ikke hjemme men ude i Plantagen med alle sine Heste; Fruen, der havde modtaget os saa gjæstevenligt, kunde derfor ikke tilbyde os Heste. Vi toge nu Afsked men vare endnu ikke komne 50 Skridt fra Huset, førend den yngste Søn kom løbende for at spørge, om vi maaske vilde ride paa en Elefant til Siligori.

»Paa en Elefant! Ja, gjerne!« Det varede kun et Kvarter, saa blev Kæmpedyret ført frem. Paa dens Ryg laa en Hynde, der var fastgjort med Reb. En indfødt sad paa Halsen og styrede Elefanten ved at prikke den med en spids Stok ved Ørene. Det var et komisk Syn, da Elefanten knælede ned som et kejtet Menneske for at gjøre det muligt for os at komme op paa dens Ryg. Dette lykkedes os imidlertid ikke, og man bragte derfor en Bambusstige, ved Hjælp af hvilken det endelig lykkedes os at komme til Sæde paa Dyrets Ryg. Lidt efter lidt vænnede vi os til dette ejendommelige Ridt. Med utrolig Sikkerhed overvandt Elefanten alle Vanskeligheder i Terrainet for at undgaa Broerne, som aldrig maa betrædes af dette Dyr.

Det var Aften, da vi naaede Siligori; vi lejede strax en Oxevogn og kjørte afsted til Dschulpaigore Klokken 9 om Aftenen.

Paa lange Rejser gjør man forunderlige Bekjendtskaber; ved Himalaya lærte jeg saaledes »en Onkel fra Amerika« at kjende. Dette Slags amerikanske Onkler ere jo rige Fyre, navnlig de californiske. Min Onkel havde samlet sig sine Rigdomme ved Guldgravning i Kalifornien.

I Almindelighed hører der en Broder- eller Søstersøn til en Onkel, og det var der da ogsaa her. En ung Fyr, 18 Aar gammel, rejste med ham, taalmodigt ventende paa, at der engang skulde hænde Onkelen noget menneskeligt, saa at han kunde komme til at overtage Rigdommene som retmæssig og vel fortjent Arv.

Man kan med Rette kalde denne Arv vel fortjent: i tre Aar havde nu de to ikke foretaget sig andet end at rejse Jorden rundt; de vare for Øjeblikket paa den tredie Jordomsejling. De holdt ganske bestemt ikke af hinanden, thi hele deres Samtale bestod ikke i andet end Skjældsord, der ikke kunne gjengives; til Trods for denne Kollegialitet stod Brodersønnen i det mest afgjorte Tjenesteforhold til Onklen; han maatte trække Støvlerne af ham, komme Sukker i Theen for ham, holde hans Barberknive godt aftrukne, berede Sæben o. s. v. Naar Onklen vilde røge en Pibe Tobak, maatte Brodersønnen stoppe den til ham og bringe ham den.

Ved en saadan Lejlighed var jeg Vidne til, hvorledes Brodersønnen afstrøg en Tændstik for at række Onklen den. Tændstikken flammede op men slukkede strax igjen. »Hund!« raabte Onklen; »dumme Nar!« svarede Brodersønnen og forsøgte at tænde en ny Tændstik, men ogsaa denne Gang mislykkedes Forsøget; som rasende rev Onklen hele Æsken ud af Haanden paa sin Brodersøn for nu selv at tænde; men han havde ikke mere Held med sig end sin kjære Slægtning; Hovedet fløj brændende af, og Onklen tabte af Forskrækkelse baade Pibe og Tændstikker. Brodersønnen vendte sig om mod os, der kun vanskeligt kunde tilbageholde vor Latter, sagde paa et forfærdeligt tysk nogle mindre smigrende Ord om sin elskede Onkel og tændte derpaa Piben, som han imidlertid havde samlet op fra Gulvet. Onklen brummede endnu bestandigt. I Kalkutta saa jeg de to endnu engang; det var ved Table d'hôte; de sade sammen ved et lille Bord, men de sade sammen som Hund og Kat. Onklen kastede det ene giftige Blik efter det andet paa Brodersønnen, fordi han ikke kunde give ham tilstrækkeligt fyldestgjørende Oplysninger om, hvorfor Maden var saa ussel. Lejlighedsvis betroede Brodersønnen mig, at de vilde

blive ved med at rejse Jorden rundt, indtil Onklen engang døde af Galdefeber.

I Dschulpaigore saa jeg endnu engang Kintschindschunga. Alle Europæere vare samlede paa Banedæmningen; de fortalte, at det først var anden Gang, siden Banen blev bygget, at man saaledes kunde se dette Bjerg herfra. Medens Toget var i fuld Fart, saa jeg en Panther, der i 30 Skridts Afstand fløj hen over Markerne i strakt Karriere.

Fig. 24. Landsby ved Kalkutta.

I Kalkutta fik vi ret Lejlighed til at mærke den klimatiske Forskjel mellem Bjerg- og Sletteegnene i Indien. Solen sendte sine Straaler lodret ned paa vore Hoveder, og det var aldeles nødvendigt at beskytte sig mod den. Man behøver kun at opholde sig en kort Tid i Solen med ubedækket Hoved for strax at faa Solstik. Hos de indfødte er Frygten for Lyset saa stærk, at de endog slaa Skærm op, naar det er Maaneskin. Aftenerne vare forfærdeligt varme; i mit Værelse var Temperaturen om Natten aldrig under 30° C., og naar jeg gik tilsengs, laa jeg som i et Dampbad. Spisningen i den store

Sal var en ren Tortur til Trods for Punkaen*), der blev holdt i uafbrudt Bevægelse, og kun den kolde Douche i Badeværelset bragte en behagelig Afvexling.

Paa en Eng, der laa et Stykke fra Byen, blev der holdt Marked, som vi naturligvis ikke undlode at besøge. Pladsen var kun tarveligt oplyst med Papirlygter; ved Indgangen var der oprejst en Triumfbue, og til venstre derfor fandtes en »Gukkasse« med Alverdens Seværdigheder; de indfødte syntes at være lidt betænkelige ved at træde

Fig. 25. Great Eastern Hotel i Kalkutta.

nærmere og kigge gjennem Glassene, men Tonerne fra en Lirekasse, der nu begyndte at spille, syntes at opflamme deres Mod, saa at de trængtes om at se Herlighederne bag Glassene. Til Portalen sluttede der sig en lang Række Boder, i hvilke Sælgerne sade paa Tæpper, der vare udbredte paa Jorden. Der blev navnlig solgt Betel; i friske grønne Blade laa der en Pasta af Kalk og forskjellige Krydderier. Det er ikke blot Hinduerne, men ogsaa Kineserne og Japaneserne, ja

*) Punka er en stor Vifte, der er anbragt i Loftet, og som holdes i Bevægelse af særligt dertil lejede Punkatrækkere. Ogsaa i Kirkerne holdes Punkaerne i Gang under Gudstjenesten.

selv Thibetanerne, der tygge Betel hele Dagen igjennem; dette Stof skal bidrage til at gjøre deres Tænder endnu mere blændende hvide, deres Læber endnu smukkere røde, end de ere af Naturen. En Blanding af Mel, Sukker og Fedt, der var æltet sammen i Form af smaa Klumper, hørte ogsaa til Markedets Lækkerier. De mere velhavende Markedsgjæster delikaterede sig med Bedekjød, der blev ristet paa Spid. Markedet var overordentlig livligt, men hele Pladsen var opfyldt af en Lugt, der slet ikke var behagelig for europæiske Lugteorganer. De fornøjelsessyge Indiere trængtes om sex store Svinggynger, der vare oprejste i den ene Udkant af Markedspladsen og toge sig ud som Vindmøller. Tre fire Hinduere sprang op i hver Kurv, og Kulierne (indiske Lastdragere) havde fuldt op at gjøre med at sætte Hjulet i Bevægelse.

Ved Siden af blev der falbudt Sukkerrørssaft, Limonader og andre søde Drikkevarer, ingen af dem spirituøse, da Religionen forbyder at drikke Spirituosa offenligt. I en saadan Skænk fandtes der en Dreng, som de ældste Hinduer viste en paafaldende Opmærksomhed og Ærbødighed: han sang og gjorde de mærkværdigste Bevægelser med Hænderne, medens han havde sit Ansigt vendt mod Tamtamslageren; denne bearbejdede sit Instrument snart med knyttet Haand, snart med Fingrene og stirrede ufravendt paa Drengen.

Bengalens Klima udøvede ogsaa sin fordærvelige Indflydelse paa mig; næppe var jeg kommen tilbage til Hotellet og falden i Søvn, førend jeg vaagnede under de forfærdeligste Krampesmerter i Maven: det var et Anfald af den farlige Dysenteri. Først næste Morgen, da jeg havde faaet en Dosis Klorodin, sporede jeg nogen Lindring. Mr. Hammond, et nyt Bekjendtskab, jeg havde gjort, besøgte mig og veg ikke fra mit Leje den hele Dag; dette var mig saa meget kjærere, som jeg ellers ikke kjendte nogen her, og han var ogsaa den eneste, der tog sig af mig paa den venligste Maade.

Da Grev Széchenyi og Hr. Balint den 2den Marts ganske uventet kom til Kalkutta, var jeg allerede rask igjen. Grev Széchenyi havde havt Held med sig paa sin Jagtudflugt i Sydindien, thi han havde nedlagt en Tiger.

Omendskjøndt det ikke er tilladt i Indien at jage vilde Elefanter, havde Regjeringen undtagelsesvis givet ham Tilladelse dertil. I Mysores bakkede Omgivelser høre de vilde Elefanter ikke til Sjeldenhederne, og derfor findes der ikke mange Tigre paa dette Sted. Grev Széchenyi, der bivouakerede i de vildeste Dschungler, medens han søgte efter Elefanter i flere Uger, fandt ganske vist Spor nok af disse Dyr, men

han var ikke saa heldig at faa noget at se. En Dag meldte de Jægere, der vare overladte ham af den unge Rajah af Mysore, at de havde opsporet en prægtig Tiger, der allerede havde taget nogle Oxer. Grev Széchenyí brød strax op, for muligvis at nedlægge Tigeren. Jægeren førte ham gjennem Dschunglerne til en aaben Plads, idet de betydede ham, at han maatte vente her, medens de vilde omgaa Tigeren fra den anden Side og drive den imod ham.

Kort Tid efter, at de havde fjernet sig, hørte Greven, hvorledes Jægerne fra den modsatte Side gjorde al den Larm, de formaaede, ved at afskyde deres Geværer, rasle og slaa med store Bambusstokke. Men der viste sig ingen Tiger. Jægerne kom tilbage, og Grev Széchenyí spurgte dem, om de ikke muligvis toge fejl i deres Antagelse, at der skulde ligge en Tiger i Dschunglerne. De forsikrede imidlertid dyrt og helligt, at det forholdt sig saaledes, som de sagde, og de raadede Greven til at rykke frem mod det Sted, hvor Tigeren maatte holde sig skjult, idet de ganske nøjagtig betegnede ham baade Retning og Afstand. Tigerjagt kan være farlig, selv naar man er flere Jægere i Forening, og selv om man jager fra Elefanter; det var derfor i højeste Grad dumdristigt af Greven at gaa alene og tilfods mod Tigeren. Han trængte frem gjennem de tætte Dschungler, og meget snart saa han i en Afstand af kun 10—12 Skridt et Dyr ligge i Græsset, men i den Grad dækket, at det i første Øjeblik var ham umuligt at afgjøre, om det var en Tiger eller ej. Da Greven var rykket endnu et Par Skridt fremad, vaagnede Tigeren af sin Sløvhed, løftede sit Hoved og sendte den dristige Jæger et Par ildspyende Bllkke.

Det var det rette Øjeblik! Grev Scéchenyí, der var en øvet Skytte, lagde an og skød. Tigeren, der blev saaret i Bladet, sprang med et vældigt Sæt frem ad i den Retning, hvori den havde ligget; derpaa blev alt roligt. Greven gik tilbage og ventede paa Jægerne, der snart samledes om ham og raadede ham til at bestige en Elefant og saa igjen rykke løs paa Dyret. Foruden Greven besteg en Jæger og Styreren Elefanten, der ikke havde nogen Hynde paa Ryggen men derimod kun et Fletværk, hvori Rytterne kunde holde sig fast. De trængte derpaa forsigtigt ind i Tykningen, men pludseligt, og uden at man havde hørt den mindste Lyd, sprang den saarede Tiger frem mod Elefantens Hoved. Grev Széchengí sendte den en Kugle i Brystet, idet den sprang; dette havde til Følge, at den drejede af og forsvandt i Dschunglerne, medens den opfyldte Luften med sine Brøl. Elefanten, der var bleven bange, løb ogsaa bort fra dette Sted, og det varede

en halv Time, førend den var kommen sig saa vidt af sin Forskrækkelse, at den igjen vilde lystre sin Fører.

Det var ikke vanskeligt at finde Tigeren, der forraadte sig ved sine Brøl; den maatte have endnu to Skud, førend den faldt for ikke mere at rejse sig. Jægerne styrede nu Elefanten hen til den døde Tiger og kastede Sten paa den; da den ikke rørte sig mere, stege de af og konstaterede dens Død. Tigeren, der var et fuldvoxent og ualmindelig smukt Exemplar, maalte 10 Fod fra Snuden til Halespidsen. De indfødte Jægere fik den Præmie, som den engelske Regering udbetaler for Nedlæggelsen af en Tiger.

Den 6te Marts kom Loczy lykkelig og vel tilbage fra sin Bjergtour; den havde været ledsaget af meget heldige Omstændigheder. Han havde rejst sammen med en engelsk Officer, Mr. Richee, som han havde gjort Bekjendtskab med i Kalimpung, og de vare naaede til en Højde af 15000 Fod. Mr. Richee havde 60 Kulier med sig til at bære Telte og Proviant. Ved den thibetanske Grænse, hvor der denne Gang ikke stod nogen Vagt, vendte de om og tiltraadte Tilbagerejsen.

Den 12te Marts vare vi indbudte til en Dilettantforestilling hos Vicekongen, Lord Lytton-Bulwer; hele Kalkuttas fornemme Verden var tilstede. Den 16de foretog Loczy og jeg i Følgeskab med Mr. Hammond en Spadseretour gjennem Byen; vi toge Afsked med gamle Bekjendte og kjørte endelig efter et kort Besøg i Parsernes Theater ned til Skibet, som skulde føre os til Singapore.

Skibet »Aratoon Apear« var bygget lige som »Polluce« og omtrent af samme Størrelse; dog vare Salon og Kahytter meget mindre. Ved Bordet, hvor Kaptajnen førte Forsædet, vare vi ialt 16 Personer: vi fire, en Kineser og 11 Englændere. Den præsiderende Kaptajn smilede uafladeligt paa en overlegen Maade og talte meget lidt, et udmærket Middel for den, der gjerne vil undgaa ubehagelige Momenter. Kineseren tog aldrig Del i Samtalen ved Bordet; han rejste sammen med sin Hustru og sine tre Børn. Det øvrige Selskab var meget heterogent sammensat: der var Gentlemen og Handelsrejsende, gamle og unge; blandt de sidste vil jeg særligt nævne en ung Mand, der stadigt led af Halspine, men som forresten gjorde hvad han kunde for at blive fed.

Vi nærmede os hurtigt Ækvator, og allerede den 20de Marts passerede vi Andamanøerne.

Den 23de om Morgenen stoppede Dampskibet ud for Penang, og, saa snart Ankeret var faldet, gik jeg i Land. Penang er en lille

Ø, der ligger ved Vestkysten af den malajiske Halvø; fra Aar 1786 tilhører den Englænderne. De to Byer Georgetown og Johntown ligge paa Vestkysten. Indbyggerne — omtrent 62000 i Antal — ere for Størstedelen indvandrede Kinesere; derfor ere ogsaa Skilte o. s. v. sædvanligvis skrevne paa Kinesisk. Paa Torvepladsen sælges der i den tidlige Morgenstund, foruden ildelugtende Kjød- og Fiskevarer, en Masse af de herligste Frugter.

Fig. 26. Gouvernørens Hus i Pulo-Penang.

Foran denne Plads, der naar fra Hovedgaden helt ned til Havet, findes der et Kommunalbad, det vil sige et Hus, der staar aabent for enhver, og hvori der findes et stort Bassin, fyldt med rent, friskt Bjergvand. Alle, som havde Lyst, traadte ind, tog den Træskaal, der stod der, og overgød sig med det kolde Vand. Jeg saa kun Kinesere og sorte, der uden at klæde sig af — thi de vare saa godt som nøgne — nøde dette Bad med stort Velbehag. Penang er ogsaa rigeligt forsynet med godt, friskt Drikkevand.

Byens nærmeste Omegn er Slette, og først i en Afstand af tre Fjerdingvej hæver der sig Bjerge til en Højde af 1500 Fod. Bjergenes Vegetation er fortryllende ved sin Yppighed: Slettelandet er sumpigt og bedækket med Dschungler. Den største Del af den egentlige By er bygget paa fast Grund, hvorimod Forstæderne kun bestaa af Pælebygninger, under hvilke Vandet blinker ganske ejendommeligt, naar Solen gaar ned.

Vejen til Bjergryggen, paa hvis højeste Punkt Øens Gouvernør har søgt Ly mod den permanente Varme, fører gjennem en herlig Palmeskov, i hvis Skygger Kineserne have opført sig nydelige Boliger. Middagsheden var ubeskriveligt trættende; intetsteds paa Vejen var der Skygge at finde, da Solen stod lodret, og jeg flygtede derfor ind i Palmeskoven, hvor jeg holdt Siesta, medens Aberne sprang hen over mit Hoved fra Gren til Gren og holdt Jagt paa Papegøjerne. Paa Hjemvejen kom jeg forbi et Ligkistemagasin. Naar Kinesernes Ligkiste er lukket, ligner den en afbarket Træstamme, omtrent 3½ Alen i Længde. Væggene ere 7 Tommer tykke og iøvrigt indrettede saaledes, som Filosofen Mencius (372 f. Kr.) har bestemt det. Jeg hørte, at Ligkistehandelen var en ret indbringende Forretning, fordi enhver Kineser allerede i levende Live anskaffer sig den Kiste, han engang skal benytte. Ligkisterne ere dyre i Kina, fordi der er saa stor Mangel paa Gavntræ; mangen Mandarin maa betale 300 Taël (omtrent 1400 Kroner) for sin Kiste, men da er den ogsaa af haardt Træ.

Magasinets Ejer beboede et smukt kinesisk Hus. Paa Taget var der anbragt to Drageskikkelser, og paa Murene, baade mellem Etagerne og mellem Fagene, hang der fint udførte kinesiske Billeder. Vinduerne vare lukkede med Jalousier; Døren stod derimod aaben, og jeg kunde kaste et indiskret Blik ind i det indre af Salonen, hvor der opholdt sig tre unge kinesiske Piger, som snart trak sig leende tilbage. Salonen var rigt og elegant udstyret; der var moderne Møbler; Nipssager og Porcellænssager stode paa et Bord, paa et andet var der anbragt Blomster. Tre store Spejle vare anbragte saaledes paa Væggen ved Siden af hverandre, at de tydeligt gjengave hele Livet paa Gaden.

Kjøretøjerne i Penang ere, ganske som i Kalkutta, lukkede Enspændervogne af Træ med Jalousier. Der er ingen Mangel paa Baade, og man kan faa dem tilleje for en meget billig Pris, naar man vil til eller fra Skibene.

Om Eftermiddagen den 24de lettede vi Anker og styrede Syd paa. Det varede ikke længe, før Opholdet i Kahytten blev os uud-

holdeligt, ikke alene paa Grund af Varmen men ogsaa paa Grund af forskjelligt Kryb, blandt andet Kakerlaker, der vare indtil 2¼ Tomme lange. Vi maatte ty op paa Dækket.

Heldigvis skulde disse Lidelser ikke vare længe; thi vi havde allerede Singapore i Sigte. Vi bevægede os gjennem et sandt Paradis. Op af Havets matblaa Spejl hævede der sig den ene lille Ø ved Siden af den anden, snart lidt større, snart lidt mindre, dog altid store nok til at give Plads for et smukt lille Hus, beskygget af prægtige Træer.

Singapore ligger som i en smuk stor yppig Have. Den blev grundlagt Aar 1819 og har i Tidens Løb taget et mægtigt Opsving, navnlig efter at den blev erklæret for Frihavn; i Aaret 1876 havde den allerede hen imod 100000 Indbyggere. Da Singapore ligger ved den store Søvej mellem Europa og de kinesiske Havne, har den Betydning som en Stapelplads af første Rang. Her som i alle Byer uden for deres eget Land leve Kineserne tæt sammentrængte i en egen Stadsdel.

Der var to Monumenter, som vakte min Opmærksomhed; det ene var en Obelisk af Granit uden nogen særlig Inskription; ved Siden af den stod der paa et imponerende Fodstykke en vellykket Statue af en ung Elefant.

En bred Kanal fører gjennem Staden, og over en Kjædebro kommer man fra Posthuset til Hotel d'Europe. Vi opholdt os kun en Dag i Singapore. Grev Széchenyi og Loczy toge til Batavia, medens Balint og jeg fortsatte med samme Skib til Hongkong.

IV.

Fra Singapore til Schanghai.

Fart paa det kinesiske Hav. — Havets Fosforesceren. — Storm. — Hongkong. — Kinesiske Promenader. — Afrejse til Kanton. — Vort Skib entres. — Kanton. — Blomsterbaadene. — Folkedragter. — Ankomst til Schanghai.

Vi befinde os i det sydkinesiske Hav, den berygtede Skueplads for de forfærdelige Storme, Sømanden kalder Tyfoner. Hvor mange Ofre have disse Storme ikke krævet, og hvor mange andre skulle ikke lide samme Skæbne! Den blanke Havflade er bedragerisk, Luften er bedragerisk. Ve det Skib, der ikke vogter sig for de talløse blinde Skær, som det blanke Spejl dækker. Ved Stormene i det kinesiske Hav gives der to Slags Farer, først den at blive greben af Hvirvelvinden, der kredser i stedse snævrere Baner, indtil den endelig hæver en mægtig Vandsøjle med sig; det Skib, der befinder sig her, er redningsløst fortabt; det knuses og synker. Den anden Fare er de talløse Klipper.

Det var mørk Nat; Maanen var endnu ikke staaet op, og Horisonten var bedækket med Skyer. Skjøndt der ikke var nogen Mangel paa Tegn, der tydede paa, at en Storm var ivente, vedblev Havet dog at være roligt som et Spejl; Skibet gyngede dog. Dette var tilstrækkeligt for den erfarne Sømand til at kunne forudsige os, at vi inden kort Tid vilde komme til at gjøre Bekjendtskab med de Behageligheder, Søen kan byde paa i Form af Bolger, der skylle hen over Dækket o. s. v.

»Aratoon Apcars« Skrue gjorde 55 Omdrejninger i Minutet, medens »Polluces« næppe gjorde 46. Jeg sad agterude og saa ned i

den Vandmasse, Skruen bragte i Oprør; saa langt Øjet kunde naa, lyste den i det fjerne som en bred Ildstribe. Jeg kunde sidde timevis og stirre ned i det skummende Vand.

Allerede i det røde Hav lokkede Havets Fosforesceren, Polluces' Passagerer op paa Dækket. Gnister saa store som en Nød syntes at blive førte bort paa Bølgerne som blaa, glødende Stjerner. I det indiske Ocean viste dette mærkværdige Fænomen sig endnu tydeligere; i det kinesiske Hav naaede det sin højeste Glans; Skruen gjennemskar Vandet med uimodstaaelig Kraft; det susede og brusede, og det hvide Skum blev ofte sprøjtet helt op til Rælingen. Pludseligt kom der da lige som et Ildneg fra Dybet; først saa det ud som et dæmpet Lys, men derpaa udfoldede det sig i hele sin Pragt og bredte sig med blændende Glans hen over Kjølvandet. En anden og tredie Udspyning af samme Slags fulgte hurtigt efter og oplyste Havet i en vid Omkreds. Disse Gnisters Farve var snart gul, snart grøn eller blaa; Ildbundterne bleve ofte en kort Tid svagere, derpaa atter stærkere og, saa langt Kjølvandet kunde skjelnes, lyste det med en ejendommelig Glans. Da lysnede det med et i en ganske anden Retning. Maanen hævede sig purpurrød og sendte en rødgylden bred Lysstribe hen over Havet; de forskjellige Belysninger forenede sig under Skibet og frembragte de mærkeligste Virkninger.

Stewartens Klokke, der ringede til The, rev os alle ud af vor Henfalden i dette herlige Naturskuespil.

Den næste Morgen bragte daarligt Vejr. Bølgerne voxede med hvert Øjeblik i en uhyggelig Grad; de sloge voldsomt mod Skibet og forvandledes til Skum, der sprøjtede helt op til Ræerne. Paa Dækket laa der en hel Del Kinesere tæt sammenpakkede og klamrende sig til hverandre; de vare næsten alle syge. En gammel Kineser sad med et Barn paa hvert Knæ; han havde hele Tiden noget at tage vare og at pusle om dem: snart strøg han den lille Pisk bort fra den enes Ansigt, snart dækkede han den andens Ben til, naar Vinden havde blæst Klæderne tilside. Man kunde se paa ham, at han allermindst maatte være Bedstefader, thi ingen brød sig om den gamle Kineser. Da slog en Bølge pludseligt over Rælingen, og alle, der vare i Nærheden, bleve gjennemvaade lige ind til Skindet. Den gamle Mand tog hurtigt begge de smaa paa Armen og bragte dem i Sikkerhed; derpaa begyndte han at besværge Havets Aander. Han tog op af sin Klædning en lille Pakke gult Straapapir, smaa firkantede Blade, i hvis Midte der var fastklæbet en Stump Sølvpapir; i tre Gange kastede han det alt ombord. Han bøjede sig derpaa tre Gange,

kastede tre smaa Jernstænger i Havet og sluttede Ceremonien, idet han bøjede sig endnu tre Gange. Derpaa skyndte han sig saa meget, som hans gamle Ben vilde tillade ham det, hen til sine kjære smaa. Hans Besværgelse havde dog ikke den tilsigtede Virkning, thi hele Natten knagede Skibet i alle sine Fuger. Den følgende Morgen vare vi i Nærheden af Kysten, og, skjøndt Stormen rasede heftigere end den foregaaende Dag, var Havet dog i mindre stærkt Oprør. Om Middagen fik vi Land i Sigte, og den 1ste April 1878 om Eftermiddagen Kl. 5½ kastede vi Anker i Hongkongs Havn efter at have passeret en Mængde større og mindre Øer.

Hongkong gjør et behageligt Indtryk. Byen ligger paa Skraaningen af Viktoriabjerget paa en af de mange for det meste bjergrige, men aldeles skovløse smaa Øer; den tæller 102,000 Indbyggere og er fra Aar 1842 i Englændernes Besiddelse, altsaa under engelsk Jurisdiktion. Den engelske Gouvernør disponerer over et Regiment skotske Soldater, hvis fantastisk klædte Sækkepibere hver Aften drage gjennem Byen med klingende Spil.

Skjøndt Øen selv er skovløs, ere Husene dog omgivne af yppige Haver; Byens brogede Midtpunkt dannes af en- eller toetages Stenhuse med Trægallerier omkring hver Etage; de beboes hovedsagelig af kinesiske Kjøbmænd. I Salgsboderne er der en permanent Udstilling af alle de originale Ornamenter og Kunstsager, som Kantons verdensberømte Stenslibere og Udskjærere forfærdige af Nefrit og Elfenben. Om Aftenen blive Gaderne rigeligt oplyste dels med Gas, dels med Papirlygter.

Uagtet det engelske Politisystem er indført, hører Hongkong dog til de slettest berygtede engelske Besiddelser. Lige som i den portugisiske Koloni Makao, høre ogsaa i Hongkong Røveri, Mord og Drab til Nattens Orden, og de europæiske Kolonister foretrække ved Mørkets Frembrud at søge hjem eller hen i de livlige Klublokaler.

Hotel »Hongkong«, hvor vi toge ind, adskilte sig paa en behagelig Maade fra de indiske Hoteller, vi havde lært at kjende; alt var rent og ordentligt. I hvert Værelse stod en Kamin, thi Hongkongs Klima nødvendiggjør denne Indretning; jeg indrømmer, at jeg var noget forkommen af Kulde, da jeg naaede Hongkong.

I Løbet af næste Dag søgte vi vor Generalkonsul, Baron Overbeck; han opholdt sig imidlertid for Øjeblikket paa Øen Bornes; vi henvendte os derfor til hans Repræsentant, Hr. Reimers, og til Hr. Schönberger, der i sin Tid kom til Hongkong som Skibsfændrik ombord paa Novara. Begge disse Herrer indførte os i den tyske

Klub og gjorde iøvrigt alt, hvad de kunde for at gjøre os Opholdet i Hongkong saa behageligt som muligt.

Der var noget saa mærkværdig hjemligt udbredt over Hongkongs nærmeste Omegn. Langs Vejene er der plantet Træer, som kaste en højst velkommen Skygge, og gode Stier føre op ad Viktoriabjerget. Under hundredaarige Træers tætte Løv ser man de herligste Villaer. Det er et fuldstændigt kinesisk Paradis!

Dog ogsaa her, som overalt, hvor Englænderne have faaet Fodfæste, betegne sorte Kanoner, der truende vende ud mod Havet, de Steder, hvorfra man kan nyde den skjønneste Udsigt, men hvor der heller ikke mere voxer noget Græsstraa.

Byen ligger ved Foden af Viktoriabjerget; dens Gader krydse hinanden under rette Vinkler. I disse Gader handles og arbejdes der den hele Dag, og Dollaren vandrer fra Haand til Haand. Endogsaa oppe paa Bjerget kan man høre Sølvets Klang nede fra Byen, hvor Pengene blive aftalte af de store Handelshuses kinesiske Personale, der prøver, om de ere ægte og derpaa kaster dem i store Sække.

Der findes ikke mange Vogne i Hongkong, og de faa, der findes, tilhøre Privatfolk. Man maa enten gaa eller lade sig bære i Bærestole. Disse ere for saa vidt forskjellige fra de indiske Palankins, som de ere flettede af Bambusrør og have Form af en Stol, medens Palankinerne ligne store, firkantede, massive Trækasser. Til en Bærestol hører der kun to Mand, medens den indiske Palankin bæres af fire, der endda have et drøjt Stykke Arbejde med at bære den.

Paa en længere Spadseretour gjennem Byen naaede jeg ogsaa til en fri Plads, hvor der blev afholdt et Slags Marked. Pladsen var omgivet af en Mur, og ved dens ene Ende havde en Kvaksalver etableret sig. Paa hans Bord stod der en stor Mængde Krukker og Flasker, fyldte med de forunderligste Vædsker; fremdeles var der nogle Skabe med Olie og Fedt; imellem alle disse Herligheder laa der tørrede Urter og Rødder. Den Artikel, der tilsyneladende havde den stærkeste Afsætning, var noget saakaldet »Blaaningspapir«, der benyttedes til Vadsk. Hans Forretning var en sand Magnet for alle kinesiske Besøgere, og det nyttede slet ikke, at de Handelsmænd, der vare grupperede rundt omkring ham, priste deres Varer, Silke, Uld, Piber, Spejle, Glasringe, Frugter o. s. v.; skjøndt de ikke skaanede deres Lunger, var det dog Charlatanen, der trak alle til sig. Lidt længere borte derfra var en tæt Trængsel af Tilskuere; der maatte bestemt forevises et eller andet. Jeg banede mig en Vej gjennem denne levende kinesiske Mur og fik saaledes fri Udsigt til, hvad der

foregik: en allerede ældre, halvnøgen Kineser sprang om som besat og svingede truende en mægtig Træsabel. Hans Ansigt var malet blodrødt; snart lod han, som om han vilde hugge Hovedet af sig; han huggede til, men med en lynsnar Bevægelse undgik Hovedet den truende Fare; snart rettede han, sine Slag mod den højre Fod, snart mod den venstre Haand, selv hans Mave viste sig som et fast Panser mod Trævaabnets Hug. Manden skreg frygteligt, og hans Øjne rullede paa en uhyggelig Maade. Han fik Øje paa mig, og nu tabte han mig ikke mere af Syne. Snart sprang han et Skridt fremad til

Fig. 27. Klipper i det kinesiske Hav.

højre, snart et til venstre, idet han uden at trættes vedblev sine frugtesløse Forsøg paa at afhugge sit Hoved, og paa denne Maade kom han mig bestandigt nærmere. Jeg forstod meget vel, at han vilde gjøre et Forsøg paa at angribe min Pengepung; da jeg ikke vilde afvente dette Angreb, trak jeg mig tilbage og nærmede mig en Spaamand, der netop havde fanget en nyt Offer.

Spaamanden, en ung, men velnæret Kineser, var klædt i hvidt. Han bar et Par store Briller, der skulde tjene til at give ham et intelligent Udtryk; han dampede af en lille kort Metalpibe, hvad der dog ingenlunde hindrede ham i at tale. En ældre Kineser sad

Fig. 28. Hongkong.

ved Siden af ham og hørte andægtig paa alt, hvad han havde at fortælle, selvfølgelig til stor Opbyggelse for Tilskuerne. Det var tydeligt nok, at Stakkelen skammede sig. Hans menneskesky Øjne vare fæstede mod Jorden, og den højre Haand gjorde forgæves Anstrengelser for at brække Fingrene paa den venstre Haand eller dog at rive dem af Led. Jo mere den gamle vaandede sig under at faa Sandheden at høre, desto mere overbevisende talte den unge. Endelig klappede han sit Bytte faderligt velvilligt paa Skulderen med venstre Haand under den spidse Hage, løftede Kineserens fortvivlede Hoved op, smilede og trøstede ham; den gamle Kineser smilede flov og forlegen — og borte var hans Dollar!

Paa et andet Sted samlede der sig tætte Grupper om en Fortæller. Han sad paa en Stol, havde i den venstre Haand en Vifte, i den højre Haand en kort Snor, til hvis Ender der var fastbunden to sort polerede Træskiver. Tilhørerne dannede en Halvkreds; de forreste sade paa Jorden; de andre stode op. Fortælleren var en ung, smuk Mand, der havde et overordenligt velklingende Organ og talte med en saa melodiøs Stemme, at jeg kunde have havt Lyst til at høre paa ham i timevis, skjøndt jeg ikke forstod en eneste Stavelse af hans Fortælling. Hans højre Haand legede uafbrudt med Træskiverne, der sloge regelmæssig Takt til hans Fortælling, som om de kunde være et Slags Metronom. Snart gik det Adagio, snart Allegro; jeg hørte hans behagelige Stemme, og min Fantasi udmalede sig alle Slags ægte kinesiske Fortidsbilleder, der rettede sig efter den angivne Takt. Der var indflettet nogle Sange i Fortællingen, men Melodierne havde et fuldstændig engelsk Præg.

Jeg fulgte et Vink, som vor Konsul havde givet mig, og indfandt mig hen imod Middagstide ved Templet, hvor Hovedfestlighederne skulde finde Sted. Templet er bygget i Byens østlige Del og vender Façaden mod Nord. Lige over for det var der opreist tre Boder, der støttede sig op til de kinesiske Huse, som ligge her. I den første Bod stod der en Skikkelse i dobbelt Mandshøjde — af Papir. Hovedet havde i Stedet for Næse et Slags Næb, runde, hæslige Øjne, en fortrukken Mund og paa Kinderne sorte, snirklede Striber, der dannede en Spiral. Legemet var malet sort og forsynet med Guldudsmykninger. Jo længere man saa paa Figurens Mave, desto mere Lighed fik den med en bajersk Øltønde. Fødderne vare forsynede med de nationale, tunge Sko. Paa begge Sider af Figuren var der fire lignende, men mindre kinesiske Afgudsbilleder, som holdt Vagt. Den anden

Bod var udstyret lige som den første; den tredie indeholdt kun to Gallerier.

Enhver af Templets tre Afdelinger bestod af et Hus for sig; deres Vægge vare sammensatte af Bambusfletning med en Forskalning af Brædder. Brede, dækkede Gange forbandt disse Rum med hverandre, saa at det i det indre saa ud, som om det hele kun var en eneste Bygning. Tagene vare smykkede med de traditionelle Drageskikkelser.

Ad nogle Trin kom jeg til Forhallen, der var aaben mod Fronten. En overdreven stor Mængde Lysekroner af Glas, Lampions og Lanterner af Papir hang ned fra Træloftet. Paa Væggene var der i brede Guldrammer udstillet Billeder, der plastisk fremstillede Scener af Mandarinernes Herredømme. Paa et af Billederne saa man saaledes tre Forbrydere, der vare lænkede paa Hænder og Fødder; de optoge Midtpartiet af Billedet; paa venstre Side af dem bredte sig paa en kurulisk Stol den skjæggede Magthaver, der var velsignet med et ganske overordenlig stort Legeme; man kunde se, at han var sig sin Værdighed bevidst, og han glædede sig øjensynligt. De Hofmænd, der stode ved Siden af ham, vare ogsaa glade og fornøjede; nogle af dem dansede endogsaa. Paa den anden Side af Billedet, til højre for Forbryderne, var der posteret en Musikbande, hvis Klokkeslagere vistnok havde faaet den Opgave tildelt enten at gjøre Indtryk paa Syndernes Samvittighed eller at overdøve den uhyggelige Lyd, der fremkom ved, at Skarpretteren sleb sit Sværd. Kinesisk Musik er i det hele taget et fortræffeligt Middel til Bedøvelse; jeg kunde tale med om det netop i dette Øjeblik, thi, medens jeg var fortabt i Beskuelsen af dette Billede, var der et kinesisk Kapel, der producerede sig i Forhallens Nische.

Vi ville et Øjeblik studere disse Kunstnere; den ene bearbejder af al Magt en Tønde, der er overspændt med et Skind, og det lykkes ham at aflokke dette Instrument øreslidende Toner; den anden hugger som rasende med to Knipler paa en Halvkugle af Træ; den tredie blæser paa et Slags Klarinet, hvis Toner i den almindelige Larm kun lyde som en undertrykt Jamren. Hovedpersonen var imidlertid Tschinelleslageren: snart kastede han den ene Blikplade op i Luften og greb den skrattende med den anden; snart lod han den danse i Haanden, snart paa den anden Plade; derpaa tog han fat i Læderremmen i Skivens Midte og drejede den rundt, som Pottemageren drejer sin Skive; alt blev udført med stor Behændighed, og Kunstneren saa ud, som om han skulde segne omkuld af Anstrengelse. Han tog

sig dog sammen og kastede tilsidst begge Pladerne mod hinanden med en saadan Kraft, at man syntes, det gnistrede for Øjnene. Ved Siden af Templet var der i Anledning af Foraarsfestlighederne blevet afbrændt noget Fyrværkeri. Mine Hørenerver vare imidlertid blevne tilstrækkeligt irriterede, og jeg skyndte mig bort for at undgaa flere musikalske Nydelser af dette Slags.

Templets anden Halle, som man naaede ad 6 Trin, var bestemt til Modtagelse af Offergaverne. Paa et Alter brændte de ofrede Voxkjærter, der kun sparsomt oplyste en Træstatue af en eller anden Kejser eller Guddom, der sad sløvt og stirrede paa det store Offerbord, der var bedækket med Frugter, Bagværk, Høns m. m. Ved Siden af laa der paa store Bærebøre slagtede Svin; medens paa nogle af dem kun Børsterne vare afskrabede, vare andre af dem allerede forvandlede til Steg; paa deres Snuder var der anbragt tre, fire smaa røde Silkefaner. Hist og her frembød et slagtet Faar lidt Afvexling i Svinenes Rækker. Offerhallens Loft, fra hvilket der vajede lange, sorte Vimpler med forgyldte kinesiske Inskriptioner, blev baaret af fire runde sortmalede Træsøjler, der ligeledes vare forsynede med forgyldte Skrifttegn. Templets Hovedfarve var saaledes sort, og maatte virkelig paa en Europæer gjøre Indtryk af et Lighus.

Efter at jeg paany var kommen over nogle farlige Trætrin, befandt jeg mig i den egentlige Helligdoms hemmelighedsfulde Mørke. I Forgrunden stod der to Broncekar, hvori der fandtes glødende Trækul. Herfra tændtes Stupinerne til det allerede nævnte Fyrværkeri, lige som det ogsaa var her, at alle de indviede Røgelsepapirer bleve brændte. Foran Alteret, hvis Statuetter vare grupperede saaledes, at de gave en Fremstilling af Scener i det huslige Liv i Kina, stod der fire kolossale Træskikkelser; de vare beklædte med Silkestoffer, der formelig vare stive af Guldbroderi. De to, der stode Alteret nærmest, holdt tunge Spyd i Hænderne; det andet Par maatte lade sig nøje med det lange Skjæg, der naaede helt ned til Bæltestedet.

Foran Alteret laa der lange, kredsrunde Straamaatter, paa hvilke gamle, andægtige Kvinder knælede og bade. Der var navnlig en af dem, som vakte min Opmærksomhed; medens hun sendte sine Bønner til Himlen ad en kromatisk Tonestige, kastede hun to Stykker Træ mod Stenflisen for derpaa af deres gjensidige Stilling til hinanden at gjætte sig til, hvorledes hendes Skjæbne for Fremtiden vilde blive.

Sanktuariets »hellige Mand«, Hovedalterets Statue, tronede i Rummets mørkeste Hjørne og var ganske overdænget med Blomster

og Kranse. Den forgyldte Broncestatue var i den Grad sværtet af Osen fra de Hundreder af Lys, der brændes til dens Ære, at ikke engang de ældste af de Kinesere, der vare tilstede — de fleste af dem talte lidt engelsk — kunde erindre, hverken hvad Guddommen hed, eller hvad Statuen egentlig skulde forestille.

Pludseligt løde Tonerne fra et stort Metalbækken, der hang i et Tov ude i Forhallen; det var Tegnet til at Festprocessionen nærmede sig Templet. Jeg ilede ud paa Gaden; der knaldede Skud, Tschinellerne larmede, Paukerne drønede, Klarinetterne hvinede og Ungdommen hylede. Det var en sand Helvedeslarm. I Spidsen for Toget gik der to Gongslagere, og efter dem fulgte der parvis unge, rødklædte Kinesere med blaa Straahatte og med saa lange Haarpiske, at de naaede helt ned til Jorden. En Afdeling Musikanter marscherede forud for Offerbærerne, som paa guldsmykkede Borde frembare saadanne Gaver, som vi allerede havde set sammendyngede i Templets anden Afdeling. Et Tag, der lignede et Taarn, beskyttede alle disse herlige Sager mod Foraarssolens brændende Straaler. Ethvert af de tunge Borde blev baaret af fire Kinesere, som om det var en Bærestol, og hvert Bord var ledsaget af en Afdeling Musik. To Præster, klædte i blaa Silke, med store runde mørktfarvede Briller paa Næsen og med Filthatte, der løbe op i en Spids, bleve baarne i Bærestole og afsluttede Toget. De smilede tilfreds og fornøjet, thi de saa med Velbehag, hvor rigeligt det troende Folk havde sørget for dem. Ethvert af Ofrene blev helliget, naar det naaede hen til Templet: Præsten tog en Haandfuld Papir, antændte det ved et Ildbækken, bøjede sig tre Gange for Ofret, kastede derpaa det brændende Papir paa de glødende Kul, der afbrændtes noget Fyrværkeri, Musiken faldt ind — og Svinet var nu indviet.

Den 4de April forlode vi Hongkong ombord paa Damperen »Ichang«, som daglig vedligeholder Forbindelsen mellem Viktoria og Kanton. Vi vilde aflægge Kinas Blomsterby et Besøg. Da jeg havde forestillet mig »Ichang« som en lille Dampbaad, blev jeg meget forbavset ved at finde, at det var det største Skib i Havnen, en kolossal Hjuldamper af Træ med tre Dæk; dog forekom den for lille for de 3000 Kinesere, der fandtes ombord. Billet til første Klasse kostede kun 4 Kroner, og Dækspassagererne betalte efter Formue og Lejlighed kun 40—50 Øre, skjøndt Afstanden mellem Hongkong og Kanton er c. 25 geografiske Mil, hvoraf Halvdelen falder paa Søen, Halvdelen paa Fart op ad Perlestrømmen (Tschukiang).

Vort Skib banede sig Vej gjennem en formelig Skov af Master, Kanonbaade, store Dampere og en utallig Mængde smaa Sejlere og satte nu Kursen efter Kanton. Til alle Sider er man omgivet af Bjærge, der som oftest ere nøgne og kun hist og her dækkede af en tarvelig Vegetation; man glemmer rent, at man befinder sig paa Havet. Hvor man end vender Blikket, ser man Pagoder, der knejse paa Bjærgkullerne lige som slanke Popler.

Efter en flere Timers Sejlads langs med Perleflodens flade Bred, der er besaaet med utallige Landsbyer, naaede vi omsider Kanton.

Kanton har sit Navn af den kinesiske Provins Kuangtung, hvis Hovedstad den er; Englænderne have for Nemheds Skyld forvandlet dette Navn til Kanton, som det er lettere at udtale og have givet Hovedstaden samme Navn som Provinsen; Byens egentlige Navn er Kuang-tschou-fu. Kanton er en af Kinas største Stæder og Residensen for Vicekongen over Provinserne Kuangtung og Kuangsi; under ham staar Gouvernøren over den første Provins og Tatargeneralen.

Portugiserne vare ogsaa her de første Europæere, som i Aaret 1516 betraadte Kanton; Araberne havde imidlertid staaet i Handelforbindelse med Kineserne i Kanton allerede fra det 9de eller 10de Aarhundrede; fra Aar 1680 have Englænderne ført Thehandel med Kanton. Indtil Aar 1857 var Kanton Emporiet for den kinesiske Exporthandel. Staden er omgivet af en Mur, der har en Tykkelse af 18 Fod, en Højde, der vexler mellem 22 og 40 Fod, og en Længde af 1¼ Mil. Den hele Stad (den kinesiske og den tatariske By) inklusive Forstæderne har et Omfang af godt og vel 2 Mil, og ude fra er der 16 Stenporte og to Kanaler, som føre til det indre af Byen.

Hundreder af Robaade laa og ventede vort Skibs Ankomst, og saa snart det raslende havde ladet sit Anker falde, blev det formelig stormet af Baadene. Baadene ere for Størstedelen bemandede med Kineserinder. Moder og Datter roede — de spæde Børn anbringes ved denne Lejlighed paa Ryggen af Moderen —, medens to andre Piger bevægede et stort Ror som et Slags Skrue, hvorved de samtidigt styrede Baaden. I denne laa der nogle lange Bambusstænger, til hvis ene Ende var fastgjort en spids Jernsko, medens en Jernhage var fæstet til den anden. »Mandskabet« tumlede Baaden meget behændigt mellem de andre Fartøjer ved Hjælp af disse Stænger. Baadene ere temmeligt store og i Midten forsynede med en firkantet Fordybning, i hvilken der findes Siddepladser. Den lille Salon afgiver Plads til 5—6 Personer og er dækket af et rundt Tag. Paa Væggene

i Salonen findes kinesiske Malerier, smaa Spejle, Fotografier, Papirslygter, Papirsblomster o. s. v.

Luften rystede under Kvindernes Raaben, Skrigen og Skænden, samt af hele Salver af Skud, der uafbrudt bleve affyrede paa Bredden: det var en Larm til at gjøre et fornuftigt Menneske sindsforvirret. Man ventede ikke, til Falderebstrappen blev firet ned, men nogle af Kvinderne satte Bambusstængerne mod Skibets Sider, medens andre klatrede op ad dem som Katte. Efter nogle Sekunders Forløb var

Fig. 29. Folkeforlystelser i Hongkong.

Skibet erobret, og nu bleve ogsaa Passagererne tagne tilfange. Et Øjeblik saa det endogsaa ud til, at der skulde udbryde en Kamp mellem Sejrherrerne om Byttets Deling.

Det er mig umuligt at sige, hvorledes det gik til — men pludseligt befandt vi os i en Baad. Da jeg havde bragt i Erfaring, at det eneste Hotel i Kanton (i Kanton leve kun faa Europæere) lader meget tilbage at ønske, besluttede jeg at overnatte paa Skibet. Ikke desto mindre lod jeg mig først sætte over til den højre Bred, hvor Hotellet ligger. Det fører Navn af Kanton-Hotel og er virkelig

baade usselt og dyrt; for et Glas Sodavand maatte jeg saaledes betale 80 Øre. Her tog jeg en Fører, satte mig paany i Baaden og lod mig føre over til den venstre Bred, hvor den egentlige store By ligger.

Ser man Kanton fra Floden, skulde man ikke tro, at denne By har den Betydning, som den i Virkeligheden har. Jeg spurgte mig selv, hvor det dog kunde være muligt, at halvanden Million Mennesker kunne leve her. Men da jeg havde gjort nogle faa Skridt ind i Staden, blev alt mig klart. Som Bisværme summede Indbyggerne omkring i alle Retninger, puffende og stødende sig frem eller tilbage for at vinde

Fig. 30. Flodhavn i Kanton.

Plads og Tid. Der er nemlig kun meget liden Plads; Gaderne ere sædvanligvis kun tre Alen brede, undertiden endog saa smalle, at to Mennesker kunne have vanskeligt nok med at passere forbi hinanden. Gaderne ere brolagte med store, prægtige Granitfliser.

De brogede Farver paa de utallige Skilte, der her, som overalt i Kina, bestaa af lange, smalle, rigt lakerede Brædder, der hænge lodret ned fra Husenes Tage eller fra Tværstænger, det rigt forgyldte Træskjærerarbejdes Pragt, de mangfoldige forskjellige Slags Porcelænsvarer, Silkebroderier m. m., den overordentlig smagfulde Maade, hvorpaa samtlige Varer ere fremlagte tilsalgs, navnlig de rige Samlinger af Nefritgjenstande — alt dette i Forening med den bølgende Menneske-

strøm i Gaderne frembyder et saa malerisk Billede, at selv vore Verdensbyers Gadeliv ikke kan maale sig hermed.

Gaderne føre i Zigzag gjennem Byen og danne en sand Labyrinth, hvor man umuligt kan finde sig til rette uden Fører. Den Fører, som vi havde faaet, skilte sig med saa hensynsløs Hurtighed fra sin Opgave, at vi kom ganske fortumlede gjennem Gaderne. Vi bleve fulgte af en Skare for Størstedelen unge Kinesere, og Lastdragerne havde stort Besvær med at bane sig Vej gjennem Gaderne. Ungdommen saa paa os, som om den aldrig før havde set en Yang-kvej-tse (oversøisk Djævel).

Kineserne sade i stoisk Ro i deres Boder, røge deres Piber og brøde sig saa lidt om Kjøberne, som om de selv ikke vare andet end Varer. Enhver kinesisk Kjøbmand forlanger altid det dobbelte eller endog det tredobbelte for sine Varer af, hvad han dog tilsidst sælger dem for.

Til Betalinger benyttes Sølvdollars (Banknoter modtages ikke) eller ogsaa gedigent Sølv, som afvejes paa en Vægtskaal. Det kinesiske Sølv er overordenlig fint og indeholder desuden ikke saa ganske lidt Guld. Som Vægtenhed gjælder Taëlen (en Unze); fem saadanne Taëler ere i Almindelighed sammensmeltede af de Handlende til en Klump, der bærer Firmaets Stempel; mindre Summer afskjæres af Sølvstænger og afveies. Tiendedelen af en Taël (Yik-liang) kaldes Mæs (kinesisk T-sien) Hundrededelen Kandarin (kinesisk Fen). Foruden den gangbare Sølvmønt kurserer der i hele Riget ogsaa prægede Mønter af en Messinglegering: Englænderne kalde dem Cashes, Kineserne T-sien. De ere runde og i Midten forsynede med et lille firkantet Hul; de bæres trukne paa en Snor. Paa den ene Side af disse Mønter findes Præget; den anden Side er ofte glat. I ældre Tider prægede enkelte høje Mandariner selvstændigt saadanne Mønter af Jern, men ved et kejserligt Dekret ere de nylig blevne satte ud af Kurs. Der gives ingen Statsbanknoter i Kina, men bekjendte Privatfirmaer udstede Papirpenge, der snarere have Karakter af et Børspapir med vexlende Kurs. Ogsaa Sølvkursen vexler uophørligt, og er forskjellig paa forskjellige Steder: der gives saaledes Provindser, hvor man kun betaler 1000 Cashes for en Taël, andre, hvor man giver 1800 eller endnu flere for den.

Sølvvægten bestaar af en lille Elfenbensstang, der er ophængt i en Silketraad. Paa den ene Ende er Vægtskaalen fastgjort, medens den anden Ende er forsynet med en Skala og en lille Vægt, som forskydes saa længe frem og tilbage, indtil der opnaas fuldstændig

Ligevægt. Enhver Kineser, der gaar ud for at gjøre Indkjøb, har altid sin egen Vægt med sig. Da Kineseren af Naturen er mistroisk, er det en Selvfølge, at Kjøber og Sælger gjensidigt beskylde hinanden for at benytte falsk Vægt.

I Kanton er det aldeles umuligt at benytte Vogne — det er Bærestolenes By. De rige og magelige Kinesere lade sig bære gjennem Staden i Bærestole, der ere grønne eller blaa efter den Rang, vedkommende indtager.

Efter Middagen lode vi os igjen sætte i Land for at høre paa Blomsterbaadenes syngende Piger. Mange af disse Blomsterbaade svømme omkring paa Perlestrømmen, hvis Vande kun bevæge sig ganske langsomt, nogle af dem ere dog fortøjede ved Flodbredden. Indgangen er lige saa bred som hele Lokalet, og det er derfor let at overse det indre fra selve Gaden.

Jeg vil nu beskrive et af disse Forlystelsessteder, i hvis indre det gik særlig lystigt til. En ung Pige med hvidt og rødt sminkede Kinder og klædt i rigt broderet Silke sad til højre for Indgangen. Hendes Haar var sat saaledes, at det lignede en Hjelm fra den gamle Riddertid, og Fødderne vare ikke større end de mindste Barnefødder. Ved Siden af hende sad en Kineser med et mandolinlignende Instrument, og lige over for dem sad der en Musiker, som havde et Instrument, der lignede en Træhammer forsynet med en Messingstræng, som han strøg med en Bue. En fjerde spillede Tamtam. Pigen sang, og de andre akkompagnerede hende paa deres Instrumenter. Sangene og Akkompagnementet vare lige monotome. Som det i Almindelighed er Tilfældet med den kinesiske Musik, var Tempoet hurtig Tofjerdedels Takt. Medens Musiken uafbrudt spillede videre, afbrød Pigen nu og da pludseligt sin Sang — det forekom mig, at dette altid skete ved et Ord; der lød som kjong-h — og trommede Melodien videre paa et Træinstrument i Stedet for at synge den.

Salen var oplyst med Papirlygter, og i dens Midte sad en Kreds unge, sminkede Piger, der ganske ligegyldigt lyttede til Sangen, indtil endelig en eller anden Kineser tog sig af dem og bragte Liv i Underholdningen. I Baggrunden sad der Kinesere, som spillede Domino eller Tærning og paany stoppede Opiumspiben, naar den var udrøget.

Saaledes laa der vel en hel Snes Thehuse Side om Side, og fra mange af dem lød der en vild og højrøstet Munterhed ud paa Gaden.

I Provinsen Kuangtung bære de elegante Kinesere hvide Benklæder af Silke eller Lærred, hvide Strømper samt Silkesko, hvis Saaler ere forfærdigede af Papir, der er klæbet i mange Lag paa hverandre, ofte af en Tommes Tykkelse; fremdeles bæres et Overstykke af blaat Silke, det naar helt ned til Anklerne og er til at knappe paa venstre Side med fem Knapper. Hovedet er enten ubedækket og beskyttes da mod Solen med en Vifte, eller ogsaa er det dækket af en sort Silkehue. Den arbejdende Klasse bærer lignende Benklæder af Bomuld; Overstykket naar dog kun til Knæerne. For at beskytte sig imod Solen bære de kolossale Straahatte, der i Form og Størrelse ligne Paraplyer.

Kvindernes Dragt ligner Mændenes, men adskiller sig fra disses ved brogede Farver og rige Broderier. Pigerne bære Haaret flettet i en Pisk, der øverst oppe er omviklet med et rødt Silkebaand og hænger frit ned. De gifte Koner frisere sig paa den mest fantastiske Maade; de sætte en Skildpaddekam i Haaret og udsmykke det forøvrigt baade med Blomster, Baand og Ædelstene. I Ørene bære de en toleddet Kjæde, halvt af Sølv, halvt af Sten; kun undtagelsesvis mangler der om Haandleddet et grønt Armbaand af Nefrit og om Ankelen sidder der en Sølvring. Jeg saa kun meget faa forkrøblede Fødder i Kystbyerne.

Da jeg var vendt tilbage til Honkong, frembød der sig en gunstig Lejlighed til at rejse til Schanghai med Floddamperen »Amoy«. Skibets Kaptain var en Tysker, der i mange Aar havde faret paa denne Strækning som Lods, førend han blev udnævnt til Kaptajn. Skibet var lille, kun 1800 Tons drægtigt og havde kun ubetydelig Fragt; det rullede derfor meget stærkt, skjøndt Søen var temmelig rolig.

Undervejs havde vi en usædvanligt stærk Taage, saa at det ofte var umuligt at se blot 20 Skridt for sig. Dampfløjten lød uophørligt, men dog varede det ikke længe, førend »Amoy« havde boret et mindre Fartøj isænk. Da det blev noget mindre tykt i Vejret, saa man baade til højre og til venstre spidse Klipper rage op af Vandet, og der maatte virkelig udkræves stort Kjendskab til de lokale Forhold for at føre Skibet sikkert under saadanne Forhold. Vi passerede Øen Lukone, paa hvis Klipper der nylig var strandet et Skib med en Ladning af et Par Millioner Kroners Værdi.

Den pludselige Forandring af Havets Farve betydede os allerede om Aftenen den 12te April, at vi nærmede os Mundingen af den blaa Strøm, hvis Vande farve Havet smudsiggult i flere Miles

Omkreds. Næste Morgen tidlig befandt vi os allerede paa Yang-tse-kiang, den store Strøm, som Kineserne med Rette kalde denne Flod.

Den livlige Færdsel paa Floden lod os vide, at vi vare i Nærheden af Schanghai. Yang-tse-kiangs nordlige Bred kan man slet ikke øjne, medens den alt andet end skjønne Kiangsuslette udstrækker sig langs den sydlige Bred.

Koffardiskibe af enhver Størrelse — de fleste under engelsk Flag —, en hel Flaade af kinesiske Dschunker vugge sig paa Strømmen. Under strømmende Regn naaede vi Schanghai efter nogle Timers Fart og efter at have passeret Vusungforterne samt det amerikanske Selskabs Dokker og Værfter.

V.

Schanghai.

Byens Historie. — Schanghais administrative Inddeling. — Kinesisk Tyende. — Kolonisternes selskabelige og forretningsmæssige Liv. — Ildebrande. — Hanekampe. — Kinesernes Badehuse og Restaurationer. — Kinesisk Theater. — Retten og Retspræsidenten. — Retsforhandlinger og Straffe. — Begravelsespladser og festligheder. — Tiggere. — Kinesisk Filosofi. — Sikajevinstitutet. — De kristne Missioner og deres Virksomhed. — Observatorierne. — Tautaiens Død. — Den første Jernbane i Kina og dens Skæbne. — Udflugt til »the hills«. — Arsenalet i Schanghai. — Vusungforterne. — Kanonexercits med tysk Kommando. — En Militærparade.

Naar jeg er i Stand til at meddele følgende Data med Hensyn til Schanghais Historie, er det en Hr. Schmidt, jeg er Tak skyldig derfor. Han begyndte sit meget bevægede Liv i Kina med Virksomhed som Missionær, ombyttede derefter Korset med Sværdet og udmærkede sig i den Grad under Taipingoprøret, at den kinesiske Kejser udnævnte ham til Oberst; nu er han Chef for et anset Handelsfirma i Schanghai.

Schanghai ligger paa den vestlige Bred af den dybe Hvang-pu, der udgyder sig i Yang-tse-kiang fem Mil fra Schanghai. Denne By har allerede i flere Aarhundreder været en af Kinas vigtigste Havnestæder og er nu — efter at den er bleven aabnet for fremmede — Østasiens Handelscentrum. Den Plads, hvorpaa Schanghai nu er bygget, var 2000 Aar f. Kr. en Del af Provinsen Yang-tschau, en af det daværende Kinas 9 Provinser (saaledes som Kong Yu den store havde inddelt Riget) og blev da kaldt Hutueh (Fiskekurvemunding).

Paa Konfucius' Tid, 600 f. Kr., hørte denne Del af Kina til Fyrstendømmet Hvud-je og kaldtes Loeu; senere har den under samme Navn hørt til forskjellige Fyrstendømmer, indtil den under Liang-

dynastiet (500 e. Kr.) fik Navn af Schingisien og blev indlemmet i Statholderskabet Su-tschau. Under Tangdynastiet (620 e. Kr.) fik den Navn af Hva-ting-hai og stod under Hva-tings Statholders Jurisdiktion. Først under Sungdynastiet (1075 e. Kr.) og specielt under Kejser Schinings Regering, fik den Navn af Schanghai-tschou. Hidtil var Schanghai kun en ubetydelig Fiskerby, som passeredes af de Skibe, der skulde til Tsing-lung, en Handelsplads, 30 engelske Mil længere mod Vest ved Vusungflodens (nu Suchow-creeks) sydlige Bred. Schanghai stod saaledes i samme Forhold til Tsing-lung som nu Vusung til Schanghai. Den Del af Hvang-pu, der nu flyder forbi de europæiske Kolonier og Byen Schanghai, var før Sungdynastiets Tid en snæver Kanal, der forbandt Hvang-pu med Vusung-ho.

Efter kinesiske Historieskriveres Udsagn var Vusung paa Tangdynastiets Tid over en Mil bred ved Schanghai, og 500 Aar senere, i Begyndelsen af Tangdynastiets Tid var den endnu hen imod en halv Mil bred. Lidt efter lidt blev den imidlertid saa trang og saa lidet dyb, at Skibene ikke mere kunde gaa op til Tsing-lung men maatte losse deres Ladning i Schanghai. Efterhaanden som Vusungfloden aftog i Betydning blev den allerede nævnte Forbindelseskanal bredere og dybere, idet Hvang-pus Vande fløde til Havet i østlig Retning og gjennem denne Kanal forenede sig med Vusungfloden.

Hen imod Slutningen af det nordlige Sungdynasti (1100 e. Kr.) blev den kejserlige Toldforvaltning forlagt fra Tsing-lung til Schanghai, og Kublai-Khan, Grundlæggeren af Dynastiet Yu, gav i Aaret 1284 Befaling til, at Omegnen af Schanghai skulde udgjøre en Kreds af Sung-kiangs Statholderskab med Schanghai til Residensstad for Distriktsøvrigheden. Fra den Tid at regne voxede Schanghai i en paafaldende Grad og er nu Østasiens største Stapelplads, medens den tidligere store Markedsplads Tsing-lung kun betegnes ved den lille Landsby Laou-tsching-pu og Tsing-lungpagoden.

Den kinesiske By Schanghai har ikke forandret sig meget siden Kejser Kia-tsings Tid (1570); dette er derimod Tilfældet med den Plads, hvor de fremmede Kolonier findes. Her stod under Sungdynastiet to smaa Fæstninger, og af de mange smaa Kanaler, der gjennemskjære Forterrainet, findes nu kun den lille Kanal, som danner Grænsen mellem den franske og engelske Koloni.

Schanghai i sin nuværende Skikkelse ligger som et bredt Baand af Huse i en Halvkreds omkring Hvangpus venstre Bred ved denne Flods Bøjning fra Syd mod Øst. Staden bestaar af den Del der udelukkende bebos af Kinesere og er omgivet af en Mur, den

franske, den engelske og den amerikanske Koloni, alle tre med blandet Befolkning. De enkelte Kolonier ere adskilte fra hinanden ved Kanaler. Den kinesiske By bestaar for Størstedelen af enetages Træ- eller Stenbygninger (det er først under det nuværende Dynasti, det er blevet tilladt Kineserne at bygge toetages Huse), der ligge uregelmæssigt mellem hverandre og danne en utallig Mængde trange, smudsige og ildelugtende Gyder. Husmassen er tættest hen imod de fremmede Kolonier; i Vest og Sydvest findes der endnu store Parceller, som benyttes til Agerbrug.

De kinesiske Indbyggeres Underholdning og Adspredelser er koncentreret i Stadens Thehave, og her kan man hver Dag have Lejlighed til at se lignende Scener som under Folkeforlystelserne i Hongkong. Den største Del af Befolkningen bestaar af Haandværkere, flest Vævere, der tjene deres Brød hos Kolonisterne, fremdeles af Fiskere og Agerdyrkere. Den øvrige Del af Befolkningen er kinesiske Kjøbmænd, som i Byens Basar have Udsalg af alle Slags prægtige men forholdsvis dyre Varer, saa som Silketøjer, emaillerede Kar, Elfenbensarbejder, Kunstværker af Porcelæn, samt ægte og uægte Antikviteter.

Egnen omkring Schanghai er saa frugtbar og Frembringelserne finde en saa hurtig Afsætning, at Schanghais Indbyggere hidtil ikke have havt den mindste Grund til at udvandre. En Fjerdedel af den kinesiske Befolkning i Schanghais Distrikt gjør Tjeneste som Matroser enten ombord paa Dschunker eller paa udenlandske Kystfarere. Schanghais Indbyggere staa i Dannelse langt tilbage for deres Landsmænd og udmærke sig ved blind Underkastelse, aldrig svigtende Taalmodighed, Vedhængen ved de gamle, nedarvede Skikke og Brug samt ved deres Mistro og Had til fremmede.

I tidligere Tid plejede Schanghaimændene ikke at rage deres Hoveder men lode Haaret voxe langt og bandt det fast ved Baghovedet. De bare et sløjkjolelignende Overstykke med lange vide Ærmer, som blev holdt sammen om Livet med et Bælte (saaledes som nu hos de buddhaistiske Præster. Benklæderne vare vide, bleve stukne ned i Strømper og fastholdte med udsmykkede Strømpebaand. Sorte Sko, en lille rund eller flad Hue med en sort Knap fuldstændiggjorde Dragten. Der er endnu Kinesere, som holde fast ved den gamle Dragt, men de fleste bære vide Benklæder, der ere aabne ved Fødderne, et kortere Overstykke, der kun naar til Knæerne, og som ufravigelig er forsynet med fem Knapper og til at knappe paa højre

Fig. 31. Schanghai.

Side; fremdeles silkebroderede Sko og en lille rund Silkehue med en rød eller blaa Silkeknap.

Kvindernes Dragt forandredes ikke; kun er den nu forfærdiget af Tøjer i mere brogede Farver end tidligere.

Folkets Klædninger vare mørkebrune, de lærdes lyseblaa, Embedsmændenes efter deres forskjellige Rang og rigt broderede. Embedsmændenes Hovedbedækning lignede en Krone besat med Ædelstene.

Det Arbejde, Kineserne i Schanghai udføre, falder i to Kategorier, nemlig i Arbejde hos Udlændingene og i Arbejde hos Kineserne. Det sidste bliver i Almindelighed kun betalt halvt saa godt, men til Gjengjæld faa Arbejderne eller Tyendet fuld Kost hos deres Herrer. En Kineser faar hos sine Landsmænd 3 Dollars om Maaneden for Arbejde, der forefalder inde i Huset; hos Europæerne 6 Dollars om Maaneden. Andet Arbejde bliver af Kineserne betalt med 6, af Europæerne med 10—15 Dollars maanedligt. Piger, der gjøre Tjeneste i kinesiske Huse, faa 3 Dollars om Maaneden og fuld Kost; Barnepiger (Amah) hos Europæerne 6—10 Dollars; Ammer hos Kineserne 4—5 Dollars samt Kost, hos Europæerne 12—18 Dollars uden Kost.

Den engelske og franske Koloni med smukke, brede Gader og mange europæiske Huse bebos foruden af Europæere ogsaa af kinesiske Kjøbmænd og Arbejdere. De europæiske Huse, der ere udstyrede med al tænkelig Luxus og Komfort, ligge i Almindelighed midt i en duftende Have. En af de smukkeste Bygninger er det franske Municipalitet, hvis Blikkuppel rager op over det hele Hav af Huse. Den store Mængde Flagstænger med alle Landes Farver betegne Konsulats- og andre offentlige Bygninger. I Schanghai tæller man syv Kirker, anglikanske og romersk-katholske. Af fremragende Bygninger maa endnu nævnes de tre Posthuse, engelsk, fransk og amerikansk (resp. japanesisk), tre store Hoteller og to Klubber, den engelske og tyske. I den amerikanske Koloni finder man de største Fabriker, Skibsværfter og Dokker.

Nogen egentlig Indvandring af fremmede Kolonister til Kina, specielt til Schanghai, finder slet ikke Sted. De Udlændinge, som findes i Schanghai — lige som ogsaa Kineserne i Kanton og Ningpo — komme hertil i den Hensigt at opholde sig her et vist Antal Aar og derpaa at vende hjem igjen med, hvad de have tjent. Forretningerne have i de sidste 12 Aar været saa daarlige, næsten fortvivlede i Kina, at de fremmede have maattet opholde sig her i ubegrænset lang Tid, men dog er der ikke Tale om nogen virkelig Kolonisation i dette

Ords egenlige Betydning. Som Bevis herfor kan anføres nogle Tal der vise, hvorledes Schanghais europæiske Beboere vexle; i Aaret 1877 kom der 640 Europæere til Schanghai, hvorimod i samme Aar 959 atter vendte tilbage til Europa.

De europæiske Kolonisters selskabelige Liv er i mange Henseender forskjelligt fra Hjemlandets; Huset er her det egentlige Hjem. De fleste af de europæiske Kolonister ere ugifte, men holde dog selvstændig Husholdning, som i Almindelighed forestaas af en Kineser. De gifte Koner føre desværre ikke noget behageligt Liv, da de ere henviste til den snævreste Familiekreds, og da den selskabelige Omgang i europæisk Forstand slet ikke bliver dyrket. Endel af Europæerne ere gifte med Japaneserinder, men saadanne Ægteskaber ere dog kun afsluttede for en vis kontraktmæssig fastsat Tid. Kun ved enkelte Lejligheder udsendes der skriftlige Indbydelser, og da ofte hele Maaneder i Forvejen; dette er saaledes Tilfældet med Juleindbydelser. Ellers inviteres der *ex abrupto* fra Gaden eller man byder sig selv til Gæst. Hos alle Nationer iagttages ved Maaltiderne med største Strenghed engelsk Skik og Brug. Der bliver drukket særdeles meget, navnlig Øl, Rødvin og Champagne.

Der arbejdes i Kontorerne 5½ Dag om Ugen fra Kl. 10—4, og naar Lørdag Middag nærmer sig, glæde alle sig til at tilbringe den 1½ Dags Ferie paa bedste Maade i den fri Luft.

Enhver Forretningsmand, der er nogenlunde godt stillet, har en Jagt- eller saakaldt Husbaad, paa hvilken han i Sommer- og Efteraarsmaanederne forlader Byen for at jage i Omegnen. Der findes Fasaner, Snæpper, Raadyr og nogle faa Harer. Da det er vanskeligt for Europæerne at finde sig tilrette i de utallige Kanaler og Vandløb, tager man altid en Kineser med som Fører.

De ældre og yngre, som ikke sætte Pris paa Jagtens Glæder, benytte Lørdag og Søndag Eftermiddag til at foretage Udflugter til Sikavai, hvor en Østrigerinde (»fra Polen«) har aabnet en smukt beliggende, storartet Restauration. Om Søndagen er her dog ikke saa stærkt besøgt, thi efter engelsk Skik bliver denne Dag holdt hellig saa vidt muligt. Lørdag Aften føres der et vildt Liv derude, og for mange gaar Solen alt for tidligt op, om end ikke just i Sikavai. Lige som der findes mange ugifte Herrer i Schanghai, saaledes findes der ogsaa mange ugifte Damer, de fleste Amerikanerinder, der føre et luxuriøst Liv og for Størstedelen have elegante Ekvipager, i hvilke de om Aftenen under deres livréklædte Lakajers Beskyttelse foretage Kjøretoure i Byen eller dens Omegn. Efter Middagen, altsaa Klokken

henved 8, samles Medlemmerne i de forskjellige Klubber og fordrive Tiden med at tale om Dagens brændende Spørgsmaal, læse Bladene eller med at spille Kort, Domino, Billard eller Kegler. Det er først og fremmest Englænderne, som have stiftet forskjellige Sportselskaber, og Medlemmerne af saadanne Foreninger have hele Aaret igjennem nok at gjøre med at forhøje deres Klubs Anseelse og Tiltrækningskraft ved et afvexlende Program. To Gange aarligt afholdes der Hestevæddeløb, der kunne glæde sig ved almindelig Deltagelse; Forberedelserne maa nødvendigvis volde Arrangørerne stor Ulejlighed, thi det er intet ringe Arbejde at tæmme og dernæst at trænere de vilde mongolske Heste. Disse Væddeløb maa iøvrigt snarere betragtes som Forretninger end som Fornøjelser. Faa Dage før Løbene blive Hestene solgte, og nu tage Væddemaalene deres Begyndelse; mange have sat alt til paa dem. Løbene vare fire Dage; den sidste Dag er indrømmet de kinesiske Hestepassere, der ere aldeles fortrinlige Ryttere.

Det følger af selve Forlystelsens Natur og af de klimatiske Forhold, at der ved saadanne Lejligheder drikkes Masser af Champagne, og at tilsvarende Isbjerge samtidig forsvinde.

Da de europæiske Kolonister allerede oftere have gjort den Erfaring, at der kun behøves en ubetydelig Anledning til at bringe den fjendtligsindede kinesiske Befolkning til at øve Voldsomheder mod de fremmede, har der allerede i adskilige Aar bestaaet en frivillig, uniformeret Borgervæbning lige som ogsaa et udmærket frivilligt Brandkorps.

Ildebrande høre ikke til Sjeldenhederne i Schanghai, navnlig ikke om Vinteren. Dette kommer dels af den farlige Skik, uforsigtigt at opbrænde helligt Røgelsepapir, dels af den Skik om Natten at anbringe en Ildpande under Sengestedet — og andet Varmeapparat bruge Kineserne ikke, selv om Kulden er stærk.

Jeg blev selv Vidne til en større Ildebrand og skal her omtale denne Episode lidt nærmere. Jeg sad netop ved Frokostbordet, da Klokken fra et Brandsignaltaarn meldte, at der var udbredt Ild i den amerikanske Koloni. Kort Tid efter raslede den første Sprøjte forbi Hotellet; den blev trukket af europæiske Brandfolk. Paa Sprøjten var der anbragt en Klokke, som gav en uhyggelig Lyd fra sig ved hver Omdrejning af Hjulet. Efter den fulgte to Dampsprøjter og endelig to Materialvogne, der bleve trukne af Kinesere i det gemytligste Tempo. Jeg satte mig paa en Yinrikschakærre og kjørte hen til Brandstedet. Hundreder af Kinesere løbe samme Vej. Ved Gardenbridge,

den Bro, der forbinder den engelske med den amerikanske Koloni, var den ene Sprøjte posteret, medens den anden var opstillet ved Bredden af Creeks, hvorfra Kautschukslangerne førte hen til Brandstedet, der laa omtrent 500 Skridt derfra. Her var en ubeskrivelig Trængsel af Mennesker. Alle europæiske og kinesiske Politikonstabler vare rykkede ud og huggede ubarmhjertigt løs paa Kineserne med deres Læderpiske for at skaffe Plads. Jeg trængte mig frem og naaede med Besvær hen til det Sted, hvor Flammerne begjærligt slikkede op ad Træbygningerne. De fleste Kinesere fra Nabohusene stode i deres Døre og lo og spøgede, som om der slet ikke var nogen Fare paa Færde. »Europæerne er der jo — de kunne vel nok slukke Ilden: desuden gaar det jo mest ud over Gouvernøren: er Skaden stor, kan han miste sin Post«. — Dette gjælder navnlig i det indre af Landet, hvor selv en Futai eller Vicekonge kan miste sin Plads, naar der indtræffer en større Ildsvaade.

Paa enkelte Tage saa jeg 2—3 Kinesere, der vare forsynede med Haandsprøjter, og som syntes at more sig kosteligt over Ildebranden. De brandlidte satte de reddede Sager, Borde, Stole, Køkkensager og Bomuld ud paa de snevre Gader. Jeg saa ikke en eneste Kineser hjælpe med ved Ildens Slukning; de beundrede derimod Kautschukslangerne, den mægtige Straales Kraft og kunde slet ikke forstaa, hvorfor Brandkorpset gjorde sig saa megen Ulejlighed og navnlig sprøjtede paa de Huse, der endnu ikke stode i lys Lue.

I Løbet af en Timestid blev man Herre over Ilden, men da vare allerede 30 kinesiske Huse nedbrændte. Jeg vil dog yde Kineserne den Retfærdighed at erklære, at Forvirringen ikke var saa stor som ved en Brand, jeg senere blev Vidne til i Hakodate, hvor Tusinder af Japanesere ved Nattetid strømmede til Brandstedet, hver med en Lanterne i Haanden. Ingen vidste, hvad han skulde tage sig til med Lanternen, og saa stode de og saa paa hverandre, lo og morede sig over deres Ubehjælpsomhed. Iøvrigt har jeg hverken det ene eller andet Sted kunnet opdage mindste Spor til Nedslagenhed over en saadan Ulykke.

Efter denne lille Digression vil jeg tilendebringe Skildringen af de sociale Forhold hos de fremmede Kolonister i Schanghai.

Alle de Artikler, som Europæeren behøver til sit Arbejde, sit Livsophold og sine Fornøjelser i Europa, finder han ogsaa i Schanghai. Man maa ikke tage det fortrydeligt op, at man kommer til at betale den dobbelte eller tredobbelte Pris for de Varer, man kjøber, thi Kjøbmanden gaar jo kun til Kina for hurtigt at blive rig.

Den gjensidige Tillid er aldeles ubegrænset. Man behøver aldrig at have Penge hos sig, og det er heller ikke Skik og Brug. Man kan kjøbe, hvad man vil, og hvor man vil, ligegyldigt om hos Europæere eller Kinesere; man kan ganske trøstig gaa ind i den første den bedste Restauration uden at have en Styver i Lommen; man behøver blot at udstede en Bon ɔ: at sætte sit Navn under vedkommende Beløb, der bliver noteret paa en Checks, der ligge fremme i enhver Forretning. Ved Begyndelsen af enhver Maaned gaar Forretningens Indkasserer ud med disse Bons og hæver Beløbene. Kreditorerne faa aldrig Lejlighed til at gjøre bitre Erfaringer. Saadanne Checks gaa ogsaa som Betaling ved Leje af Baade eller Kjøretøjer.

De fleste fremmede have deres egne Ekvipager; man gaar aldrig i disse Egne af Jorden, og de, der ikke ere saa heldigt stillede at have Raad til at holde egen Hest og Vogn, maa lade sig nøje med at benytte de smaa, tohjulede Vogne, der trækkes af Kinesere og kun afgive Plads til en Person. Af saadanne Yinrikschaer findes der 1500 i Schanghai, og Lejen er ikke høj. Der er iøvrigt heller ikke Mangel paa andre Hyrevogne.

Der er fastsat ganske bestemte Terminer for de forskjellige Klædedragter; saaledes vil ingen Europæer, som gjør Fordring paa at henregnes til det gode Selskab, falde paa at bære en hvid Dragt før den 1ste Juni. I Almindelighed staar man op Klokken 8 og gaar til Ro ved Midnatstid.

Ved vor Ankomst til Schanghai var det østrigsk-ungarske Monarki repræsenteret af Generalkonsul v. Boleslavski og Vicekonsul Haas. Jeg er begge disse Herrer Tak skyldig for den elskværdige Modtagelse, de gave mig, og for al den Umage, de gjorde sig for at Opholdet i Schanghai kunde blive mig saa behageligt som muligt. De forestillede mig for andre tyske Herrer og gjorde mig bekjendt med Dr. Little, der ejer et Privatobservatorium, som han paa den liberaleste Maade overlod mig til Benyttelse. Det var navnlig Hr. Haas, der ledsagede mig paa de mange Udflugter og Spadseretoure. Han var fortrolig med alle Schanghaikinesernes Sæder og Skikke og ofrede mig saa godt som enhver Time, han havde fri. Da han var personlig bekjendt med de fleste Indbyggere, var det ham muligt ogsaa at smugle mig ind i saadanne Lokaler, hvor man ellers ikke gjerne ønsker Europæeres Nærværelse.

Jeg vil begynde mine Skildringer med Beskrivelsen af en Fornøjelse, som en vis Klasse af Schanghaibefolkningen hengiver sig

til hver Søndag: Hanekampe. Skuepladsen for disse er henlagt til den engelske Koloni.

Klokken var 3 om Eftermiddagen. Vi gjennemvandrede nogle smudsige Gyder, kom over en primitiv Træbro og befandt os nu paa Stedet. En Kineser, der var besjælet af Foretagelsesaand, havde bygget Arenaen, en simpel Bod af Bambusfletninger med et Tag over den blodvædede Jord. Skjøndt vi kom tidligt, var der allerede samlet et udvalgt Selskab, udvalgt for saa vidt som de glatragede Ansigter af malayisk Oprindelse vare talrigst repræsenterede — dette

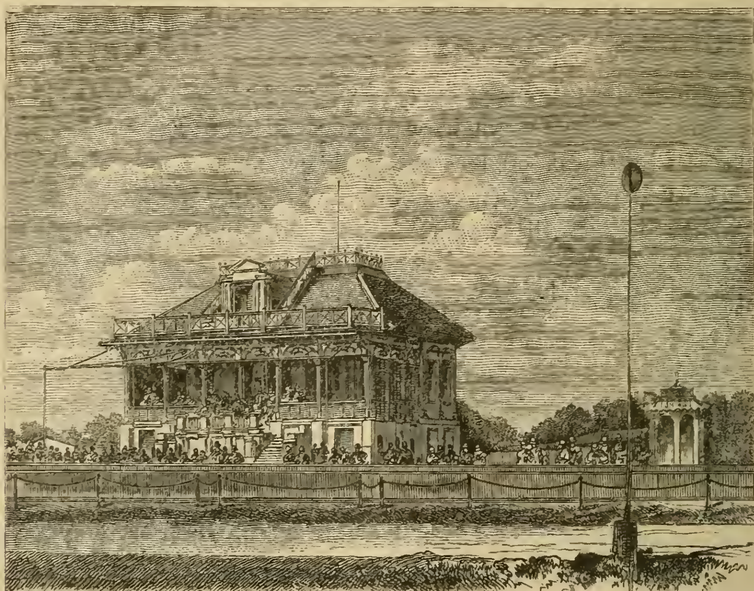

Fig. 32. Væddeløbsbane i Schanghai.

være sagt til Ære for den øvrige civiliserede Menneskehed. Omtrent en Trediedel af de tilstedeværende bar under Armen en fjedret Kæmper, der maaske havde en Anelse om at den om nogle faa Øjeblikke skulde begynde en Kamp for Tilværelsen i Ordets alvorligste Betydning. Der var brune, spraglede og hvide Dyr, Haner med og uden Kamme, stærke og svage Exemplarer, med livligt eller modfaldent Ydre, og nogle af dem galede deres Morgenreveille skjøndt det var Eftermiddag, som om de skulde vække forvænte Europæere.

En Kamp begyndte netop da vi kom. To spraglede Haner fore mod hinanden. Den fine Halsbeklædning struttede mod Hovedet som et Skjold; de spidse Næb borede sig ind i Kammene; snart

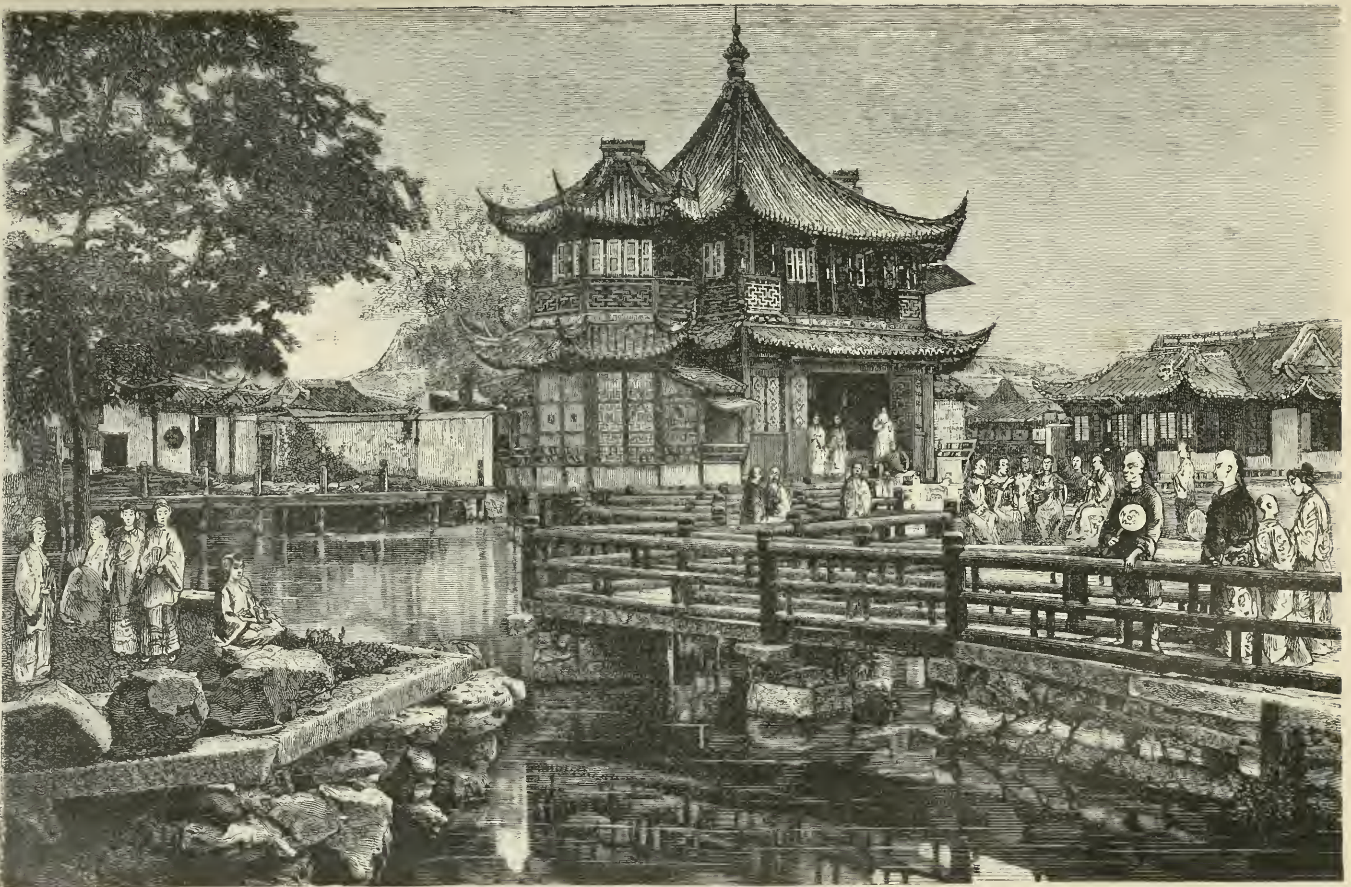

Fig. 33. Thehave i Schanghai.

sprang den ene hen over den anden, snart hindrede de udspilede Vinger et saadant Angreb. Malayerne jublede som Spaniere ved en Tyrefægtning; da farvedes Jorden rød, Bloddraaber betegnede Tilbagetoget; den Kæmper, der var ved at ligge under, gjorde endnu nogle svage Forsøg paa at afværge Angrebet, men da var alt forbi: en Hane var død; den havde udstridt for sin Herre og efterlod ikke engang et godt Minde, thi dens Herre maatte jo betale oven i Kjøbet.

Efter en lille Pause blev der indledet en ny Kamp. To Malayer — alle bare europæisk Dragt — vare komne overens om at forsøge deres Haner mod hinanden. Først prøvede de, om Dyrene vare oplagte til Kampen; de toge dem mellem Hænderne, hidsede dem idet de holdt dem tæt hen til hinanden og opmuntrede dem med høje Krigsraab. Da Hanerne nu gjorde Mine til at ville hakke Øjnene ud paa hinanden, tog man dem hurtigt tilbage. Den ene af dem var aldeles hvid, den anden var mørk og havde en rødlig Fjerbeklædning om Halsen. Det hvide Dyr var øjensynligt stærkere end det andet.

Nu blev der væddet. Folk, der gaa og lide Nød, som maa slaa sig igjennem med 6—7 Dollars om Maaneden, og som i de kinesiske Køkkener af Billighedshensyn fortære næsten uspiselige Retter, holdt her 20—30 Dollars paa en enkelt Hane, undertiden endog 100 Dollars, naar nemlig berømte Kæmper betraadte Arenaen.

Der var kun faa, som vilde vove deres Penge paa den mørke Hane. Ved Indgangen til Boden stod en kinesisk Dreng, der havde en god Indtægt af at udleje Sporer. Sporerne vare af Størrelse som et Blad paa en Pennekniv; de vare skarpe og tveæggede. De blive anbragte saaledes paa Benet om den naturlige Spore, at Kniven er vendt tilbage og staar lodret paa Benet. I Nærheden af den naturlige Spore, der som oftest kun existerer som en Stump, (den overflødige Del blev tidligere amputeret) omvikles Benet med blødt Papir; derefter bliver Vaabnet anbragt, omviklet med en Traad og fastbundet, og Forberedelserne til Kampen ere dermed til Ende.

Begge Haner angrebe samtidigt. En lydløs Opmærksomhed fulgte enhver af deres Bevægelser. Længe var Kampen uafgjort. Endelig vaklede den mørke Hane. Blod og atter Blod betegnede dens nær forestaaende Nederlag. — Den faldt. Den hvide Sejrherre huggede med Næbet efter den, men gav dog sit Dødstød en saa uheldig Retning, at den fik Hovedet under Kniven, som skar Halsen over paa den. En øredøvende Raaben ledsagede dette uventede Udfald af Kampen. Den mørke Hane havde vundet, skjøndt den laa

aldeles udmattet ved Siden af sin døende Modstander. Ejermanden tog sin besejrede Hane op med en saa heftig Bevægelse, at jeg tror han gjerne kunde have drejet Halsen om paa den. Han udsugede sin Hanes Saar — men det hjalp ikke: den tapre Kæmpe var død.

Jeg havde faaet nok af det grusomme Spil og forlod Arenaen.

Ved Ødelæggelsen under Taipingrevolutionen af de to Byer Han-tschou og Su-tschou, der i sin Tid havde Ord for at være Centralpunkterne for Kinesernes Fornøjelses- og Nydelsessyge, var der ikke andet for at gjøre for dem, der havde fundet deres Livsophold der ved at underholde andre, end at opsøge andre Steder, hvor de kunde være i Ly for den Vilkaarlighed, der udvistes af Mandarinerne, som nu pludseligt vare blevne moralske. Schanghai, hvor Englænderne allerede havde faaet fast Fod og havde faaet udvirket Tilladelse af den kinesiske Regering til at udøve en vis retslig Myndighed, var et af de bedste Tilflugtssteder. De kom ogsaa dertil i store Sværme, overvandt deres Had til »Vestens Djævle«, fordi denne Fordom kun vilde have været til Skade for dem, og nedsatte sig i den engelske Stadsdel. De byggede Beværtningssteder, Badehuse, Theatre, Thehuse og levede nu lige som før i Sus og Dus. Saaledes er det vedblevet at gaa lige til den Dag i Dag, og ingen By skal byde Kineserne flere Fornøjelser end Schanghai.

I Nærheden af Grænsen mellem »Frankrig« og »England« strækker der sig en lang Gyde i Retning mod Syd; ethvert af Husene i denne Gyde er helliget enten Smagen, Følelsen, Hørelsen eller Synet. For Lugten sørger enhver Kineser selv. I denne Gade besøgte jeg først et Badehus. En stor Mængde Bærestole fandtes foran Portalen. Den simple Indgang var oplyst med Papirlygter med Inskriptioner i røde kinesiske Bogstaver, som meddelte hvad det var for et Hus. Det første Værelse, jeg traadte ind i, var Anstaltens Modtagelsesværelse. Nogle Træborde og Bænke udgjorde Møblementet, og fra Loftet hang der nogle Lamper. Væggene bestode af smaa kvadratiske Træplader. Det næste Værelse, der sluttede sig til det første, var Theskænken; paa Bordene stod der Theskaale og Kander, og ved Siden af dem laa der Tobakspiber. Det tredie Rum var helliget den Del af Menneskeheden, der kunde ønske at lade en eller anden Operation foretage paa Undersaatterne.

Fra dette Værelse, der allerede var opfyldt af Vanddampe, naaede jeg direkte ind i Badeværelset. Det var et langstrakt Rum, der ved Bræddevægge delte det hele i et vist Antal Badekamre. Ethvert af Kamrene var aabent i Fronten og mindede mig levende

om Skriftestolene i de katholske Kirker. I Kamrenes Gulv er der anbragt et lille Badekar, fyldt med varmt Vand. Talrige Huller i Gulvet tjene til at lade Dampen, der udvikles under neden, strømme op i Kamrene. Badet var renligt og meget stærkt besøgt.

Til Badehuset slutter der sig en Restauration, og Tilstrømningen af Gjæster var særdeles stort Klokken 9 om Aftenen. Bærestole og Yinrikschavogne dannede en fuldstændig Barrikade omkring Indgangen, og der var ikke mere end netop Plads til at trænge sig igjennem. Jeg kom lige ind i Køkkenet, hvor der ogsaa var etableret en Buffet med en Træbom, der skulde skytte imod Publikums Paatrængenhed. Ved Siden af Buffeten stod der et dækket Ildsted, hvor Vinen blev kogt. Kineserne drikke nemlig Risvinen (japanesisk saki, kinesisk samschu) i varm Tilstand, og aldrig anderledes. Det undrer mig slet ikke, at Kineserne gjerne drikke den varm, thi de synes alle at have Fiskeblod i deres Aarer.

Spisesalen var meget stor og temmelig høj. Loftet blev baaret af Træsøjler. I Baggrunden sad der to musicerende Piger; de havde hver en Mandolin og de spillede og sang saa beskedent og dæmpet, som om det var første Gang de lode sig høre offenligt. Desto livligere gik det til midt i Salen ved et stort rundt Bord, hvor et kinesisk Selskab dinerede. Jeg kunde slet ikke blive klog paa hvad de spiste, men det lugtede slet ikke ilde. Ved Siden af enhver af Kineserne sad der en Pige indhyllet i Silke. Der var sprudlende Glæde ved dette Bord, og der gjorde sig aldeles ingen Misstemning gjældende før i det Øjeblik man fik Øje paa os. Først mønstrede man os nysgjærrigt, dernæst foragteligt, endelig med en Mine, der omtrent sagde følgende: »de stakkels Mennesker! de vide jo slet ikke, hvad de ville«. Tilsidst sejrede dog den tidligere hensynløse, utvungne Underholdning over den øjeblikkelige Misstemning.

Over alle de andre Borde svævede derimod uden Undtagelse Kedsomhedens Spøgelse.

Oppe i første Etage, hvor vi nu begave os, sad der i et af de separerede Værelser fire Kinesere, som under høje Raab spillede et Spil, der lignede det italienske »Mora«. De vare saa elskværdige at indbyde os til at tage Plads og at spille med; vi takkede, men fjernede os dog. I et andet Kabinet, hvis Indre vi kunde iagttage gjennem et Vindu, fandtes der Opiumsrøgere; de laa døsigt henstrakte paa polstrede Divaner og indaandede den giftige Røg; indtil de tabte Bevidstheden og rosenfarvede Drømme omsvævede deres Fantasi.

Under min lange Rejse forsøgte jeg nogle Gange Opium. Røgning af to Piber gjorde aldeles ingen Virkning paa mig; jeg følte hverken aandelig eller legemlig nogen som helst Ophidselse eller Udmattelse. Smagen eller vel rettere Lugten af denne Røg ligner fuldstændigt den behagelige Duft af friskbagt Brød med Valmuefrø.

Schanghai har to kinesiske Theatre, begge i den sydvestlige Del af den engelske Koloni. Allerede paa lang Afstand hører man den infernalske Musik, der ledsager Forestillingerne. Entréen koster en Dollar. Theatret er en kolossal, firkantet Sal, der nærmest ligner en europæisk Koncertsal. Ved Forestillingerne er der altid overfyldt, og en Theaterkrisis hører kun til de fjerne Muligheder. I Parterret sad der om smaa brune Træborde Selskaber paa 5—6 Personer, hvor der gratis blev serveret The, et Slags Riskage og brændte Melonkærner. Paa ethvert af Bordene stod der desuden et Fad med daarlige Pærer. Langs med Væggene strakte sig tre amfitheatralske Bænkerækker, og disse Pladser søgtes med Forkjærlighed af Kineserne. Logesystemet var en mislykket Kopi af europæiske Theatre. Denne højeste og ophøjede Del af Tilskuerpladsen var for Størstedelen optaget af Damer, af hvilke enhver havde en Tjenerinde med sig, hvis Opgave det syntes at være at rulle Cigaretter og række sin Herskerinde Ild. Nogle galante Herrer sværmede omkring fra Blomst til Blomst og søgte at overbyde hverandre i Elskværdighed. Nu og da lykkedes det dem at aflokke de skønne et Smil.

Scenen bestod af en firkantet Tribune, der var aaben til tre Sider og som var dækket af et Tag, der bares af Træsøjler. Nogle Billeder i Ramme smykkede den øverste Tværbjælke; i Midten prangede et større Maleri, forestillende en gammel, hvidskægget Herre, som hilsende strakte Hænderne ud mod det ærede Publikum. I Scenens Baggrund befandt der sig et Orkester. Jeg ved ikke, om jeg kan have Ret til at kalde det Musik, som disse Mennesker udførte. Gaar man ind i en Dampsmedie eller lignende, kan man faa det rette Begreb om de musikalske Nydelser, der bydes en i Kina. Metalplader, Trætambouriner, Tamtams, Tschineller, Klokker og lignende bleve bearbejdede med Jern-, Staal- og Træredskaber paa en aldeles ubegribeligt ivrig Maade.

Hvad jeg saa i Theatret, lader sig vanskeligt beskrive. Skikkelserne fore som Raketter hen over Scenen, og dog var alt Symmetri, alt Studium. Der maa være gaaet utallige Prøver forud, ellers vilde Kunstnerne have slaaet hinanden ihjel, stukket Øjnene ud paa hinanden, eller ialtfald have knust Arme og Ben.

Paa den forholdsvis lille Scene — undertiden optraadte nemlig henved 60 Personer paa engang — blev der leveret Kampe og Slag. Med en sjelden Behændighed bleve Lanser og Spyd tumlede; der blev angrebet og pareret; Sværdene susede i Luften for at gjøre et vel rettet Hug, men Modstanderen veg til Side, drejede sig om med en lynsnar Bevægelse og besvarede Hugget. Da vexlede Sceneriet pludseligt; Kæmperne fjernede sig fredeligt gjennem en Aabning i Theatrets Baggrund og Athleterne traadte frem, nøgne til Bæltestedet og med folderige Silkebenklæder.

Den Hurtighed og Behændighed, de lagde for Dagen under Udførelsen af de forskjellige Kunststykker, samt de graciøse Luftspring henreve Publikum til almindeligt Bifald. Blandt andet sprang de fremad, slog en Kulbøtte i Luften, trak Hovedet til sig og faldt med Nakken paa det bare Gulv; i samme Øjeblik slyngedes de tilbage, saa at man skulde tro, at deres Nakke var af Gummi elasticum, bleve staaende paa et Ben og drejede sig nogle Gange rundt om sig selv som en Solodanserinde.

Disse fjernede sig nu for at give Plads for to Mandariner, der viste sig paa Scenen med et stort Følge, som traadte frem parvis. To og to gik de nu frem til Midten af Scenen, vuggede sig svagt i Hofterne idet de vendte sig mod hinanden og fjernede sig derefter, den ene til højre, den anden til venstre for at give Plads for de efterfølgende, der bare sig ad paa samme Maade. Saa vel Følget som navnlig Dramaets Hovedpersoner vare pragtfuldt klædte. Silketøjerne vare bedækkede med de skjønneste Broderier, og om Livet havde de alle et Bælte, der lod Tøjet falde i de smukkeste Folder. Ærmerne naaede langt ud over Hænderne og gjorde Handsker overflødige. Ansigterne vare sminkede med en Farve, der svarede til Klædningens Hovedfarve. Komikerne male altid og under alle Omstændigheder Næsen rød. Som Hovedbedækning bare Kunstnerne en Art Hjelm eller en kostbar Mandarinhue, der havde megen Lighed med en ungarsk Hue.

Heltene og Mandarinerne havde Huen smykket med nogle Paafuglefjer, Generalerne gjorde sig bemærkede ved fem eller sex smaa Faner, der vare stukne ned mellem Nakken og Klædningen og ragede op over Hovedet. Alle Kvinderoller bleve udførte af Mænd, og det var tydeligt at se, at Kunstnerne lang Tid i Forvejen maatte have studeret en Haandbog i Koketteri, før det lykkedes dem saa udmærket at gjengive forkrøblede Fødders Bevægelser, behagesyge Pigers Vuggen

i Hofterne og de mange karakteristiske Haand- og Hovedbevægelser. Jeg kunde slet ikke blive klog paa Handlingen i Dramaet.

Efter at Mandarinerne og Følget havde opført en Vaabendans, sang enhver af dem en Sang. Musiken arbejdede imidlertid ufortrødent videre, men forandrede dog nu og da Tempo efter Sangen. Kineserne sang i Fisteltoner, ja jeg kan gjerne sige, at de galede, og de bejlede til Publikums Gunst med ofte overmenneskelig Anstrængelse.

Fig. 34. Kineserbyen i Schanghai.

Som jeg havde Lejlighed til at iagttage, viste Publikum sig imidlertid kun gunstig stemt mod en eneste af dem, nemlig mod den, der sang aller mest falsk, som hylede og brølede noget ganske forstrækkeligt; ham tiljublede man begejstret.

Derpaa fremtraadte en Fange med bundne Hænder. Han tog Plads og sad ganske stille paa en Bænk vist nok en hel Time; han lukkede Øjnene, og jeg troede, han sov. Han blev fuldstændig upaavirket af at hans Moder indfandt sig for at bede Mandarinen om Naade for sin Søn; han lagde aldeles ikke Mærke til, hvorledes denne Mandarin anstrængte sig i en Dueldans med en anden højtstaaende Personlighed; han hørte ikke, hvor pompøst en ung Pige fremtraadte,

hvor gribende hun sang; han saa ikke, at hun kastede sig paa Knæ for at stemme Mandarinen gunstigere for hendes elskede Ven. Pigen knælede en halv Time og ventede taalmodigt, indtil Mandarinen omsider behagede at forelske sig i hende. Aldeles ligegyldig for alt sad Fangen der, da — hør! det er utroligt! — han sover ikke! han synger en Sang, saa falsk, saa grundfalsk, at det elektriserede Publikum jubler henrykt.

Damen, Fangens elskede, begyndte nu at skele forskrækkeligt: Pupillerne vare kun halvt synlige, hvad der skulde antyde, at han

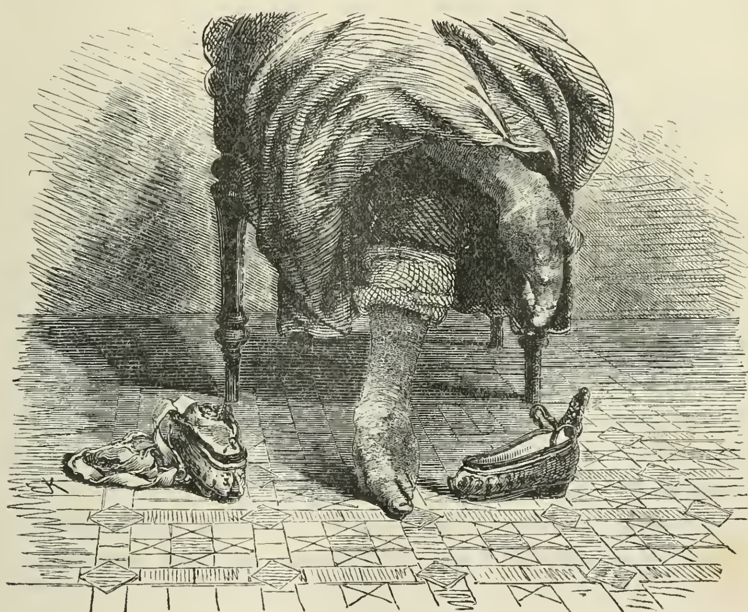

Fig. 35. Kvindefødder.

var bestemt paa at holde tappert Stand, hvad der end skete. De to — Mandarinen og Pigen — joge imidlertid frem og tilbage paa Scenen, medens Fangen sov roligt videre, ja, han havde endog aldeles intet imod at der blev slæbt Kulisser ind paa Scenen; de skulde forestille høje Mure og hensatte ham nu pludseligt i Fængslets trøstesløse Ensomhed. Nu skulde han til at flygte ud af Fængslet. Det fortalte man mig, men jeg vilde ikke afvente Slutningen paa Historien, der maaske ikke er til Ende endnu den Dag i Dag — thi kinesiske Dramaer vare undertiden hele Aar.

En Ejendommelighed ved den kinesiske Theaterindretning bestaar deri, at tjenende Aander under Forestillingen levere Tilskuerne fugtige og varme Tørklæder, hvormed de kunne aftørre Sveden; naar de ere benyttede, blive de ombyttede med andre, der skulle være friske.

Theaterforestillingerne vare fra om Aftenen til Klokken 5 om Morgenen. Ved dette Klokkeslet bliver Stykket afbrudt og fortsat den følgende Dag. Kineseren, som besøger Forestillingen aftaler her et Stævnemøde med en eller anden Skønhed. De træffes to, tre Timer senere i et Thehus, underholde sig paa bedste Maade og begive sig derpaa atter til Theatret, hvor de blive indtil Søvnen overvælder dem.

Vi tage nu Afsked med Scenens Brædder for at blive Vidne til forskjellige Skuespil paa den kinesiske Retsplejes Forum.

Ved Retsforhandlingerne for Koloniernes »kombinerede Ret« fører en Mandarin Forsædet, og Delegerede fra de forskjellige Konsulater fungere som Bisiddere. Retspræsidentens Navn var Tscheng. Jeg aflagde ham et Besøg, som han ogsaa snart gjengjældte. Fire Løbere i rød Uniform og en ligeledes rødklædt Bærer med en frynsebesat Skærm aabnede Toget; derefter fulgte en, der bar en Stang med et rødt firkantet Brædt, hvorpaa Hr. Tschengs Navn og Titler fandtes i gyldne Bogstaver. En anden Tjener slog fra Tid til anden paa en stor Messingplade for at give Publikum en Paamindelse om at vige til Side; derefter fulgte Bærestolen, hvori Tscheng havde taget Plads; den bares af fire Mand.

Tscheng sendte en Tjener op til mig med to Visitkort; hvert af dem var af mørkerødt Papir, 5 Tommer paa den ene Led, 3 paa den anden. Paa det ene af dem stod der ikke andet end Navnet, paa det andet foruden Navnet alle Tschengs Titler og Værdigheder med kinesiske Tegn. Kort efter viste den store Herre sig i egen Person. Han var omtrent 60 Aar gammel. Et Par spillende, skæve Øjne oplivede hans lille Ansigt. En nydelig Stumpnæse tilstedede et dybt Indblik i Hovedets Indre. Afstanden fra Næsen til den lukkede Mund — jeg kunde med Lethed udtrykke denne Afstand i Centimetre — lignede i Profil en Spejlsextants Periferi. Hagen var smal og rund, Munden bred, og i Mundkrogene var der en Smule graat Skæg. Hans rynkede Ansigt udtrykte i det hele taget Venlighed, Livlighed og Skalkagtighed. Fra den sorte Mandarinhue med opkrammet Skygge af sort Fløjl løb der en lille graa Pisk ned i Nakken. En ustivet, smudsig Haandlinning af raa Silke antydede, at Mandarinen var iført

Skjorte; en anden lyseblaa Silkestrimmel, der sluttede sig til den første, samt det Klædningsstykke af samme Stof, der naaede fra Knæet til Støvlesaalen, lige som ogsaa en noget fedtet, smal Halslinning lod mig drage den Slutning, at Mandarinen havde trukket en lyseblaa Talar over Skjorten. Hans pelsfodrede Embedsdragt blev paa højre Side af Brystet fastholdt af gyldne Knapper. Mandarinernes Embedsdragt viser paa Bryst og Ryg indsyede Stykker graablaa Silke, hvorpaa der for Civileembedsmænds Vedkommende er broderet en eller anden Fugl (for dem af første Rang en Paafugl), for de militære Embedsmænds Vedkommende en anden Dyreart (for dem af første Rang en Løve). Over Klædningen lægges der en Kæde af Sten- eller Trækugler.

Tscheng hilste mig med »Tschin-tschin«, de Ord der almindelig benyttes til Hilsning i Schanghai. Han knyttede begge Hænder og holdt dem op for Brystet. Derpaa bøjede han sig gravitetisk og rakte mig Haanden — dette sidste var noget han havde lært i Omgangen med Europæere. Han tog Plads, tændte en Cigar, jeg bød ham, og drak med synligt Velbehag sin The.

Samtalen drejede sig om almindelige Ting. Hr. Haas var saa elskværdig at gjøre Tjeneste som Tolk. Tscheng indbød mig endelig til med det første at spise hos sig, idet han forsikrede mig, at det kinesiske Køkken ikke kunde maale sig med det europæiske.

Dagen derpaa blev der afholdt et Retsmøde, og jeg bød mig selv til Gæst hertil. Tscheng ventede os allerede Klokken 10 om Morgenen i sin Modtagelsessalon. Denne var indgitret i hele sin Længde og i en Brede, der svarede til Indgangen, lige op til de ophøjede Æerespladser, og her var der i Espalier anbragt Stole og Borde for Gæsterne. Gulvet var belagt med et kostbart Tæppe.

Efter at Mandarinen ceremonielt havde budt os Cigarer og bitter The*), begave vi os ind i Retssalen. Vi passerede tre store Gaardsrum, der vare omgivne med Plankeværk, hvorpaa der var malet Skikkelser i overnaturlig Størrelse og i rig Nationaldragt.

I Schanghai findes der endnu ikke noget egentlig Fængsel. Den anklagede maa i selve Retslokalet udstaa den Straf, som bliver dikteret ham. Et saadant Lokale fandtes i den første Gaard. Der var vist indespærret henimod en Snes Personer, adskilte ved et Trægitter fra Forhallen, hvor en Fangevogter gik op og ned.

De Straffe, der idømmes Kineserne ere: Dødsstraf — i de fleste Tilfælde ved Halshugning —, Fængsel paa Livstid eller kortere

*) Kineserne drikke kun bitter The.

Tid, Forvisning, Bæren af »Kransen« (ikke over 6 Maaneder), Bambusslag (indtil 500) og endelig Pengebøder.

Ved Forvisning bliver den domfældte sendt til en af de fjærne vestlige Provinser. Antage vi, at han er dømt til to Aars Deportation til Thibet, bruger han otte Maaneder til Henrejsen og den samme Tid til Tilbagerejsen, idet han nemlig maa vandre tilfods den hele Vej. I Thibet bliver han under de resterende otte Maaneder anvendt til forskjellige Jordarbejder, til Kanaliseringer, Skovhugst eller Jordopdyrkning. Han nyder den fuldstændigste Frihed, men maa selv sørge for sit Livsophold.

Kransen eller »Kong« er et Træapparat af kvadratisk Form, omtrent tre Fod i Længden og i Breden, og i Midten forsynet med en Aabning for den domfældtes Hals. Apparatet kan udtrækkes saaledes at Aabningen bliver stor nok til at Hovedet kan komme igjennem; det anbringes dernæst paa den domfældtes Skuldre, og de enkelte Stykker, hvoraf det bestaar, blive herpaa pressede tæt sammen og fastgjorte med Søm. Fugerne blive endelig overklistrede med Papirstrimler, der bære Embedsseglet og en lille Note, som meddeler, hvor længe Forbryderen skal bære denne Prydelse, der vejer 20 Pund. De Mænd, der dømmes til at bære Kransen — Kvinder ere forskaanede derfor —, blive i Almindelighed ikke indespærrede, men faa deres Ophold anvist i det fri. De kunne tale med hvem de ville og fordrive Tiden paa bedste Maade med at tigge, røge og spille Skak, Domino eller Kort.

Senere vil jeg som Øjenvidne faa Lejlighed til at omtale, hvorledes Mændene blive straffede med Bambusstokke. Børnene faa Slagene med firkantede Bambusstokke paa Haandfladerne eller Fodsaalerne, og Kvinderne modtage Slagene paa Munden med et Stykke Læder, der er anbragt paa en Kæp. Paa samme Maade straffes de Mænd, der have forsikret, at de talte Sandhed for Retten og dog have løjet. Frygten for denne Straf er meget stor, og jeg hørte, at det ofte hænder, hvor større Forbrydelser skulle paadømmes, at Delinkventen efter først at være fremkommet med saa vidtløftige Udsagn, at hele Protokoller kunde skrives fulde, dog tilsidst, naar han trues med denne Straf, hvis han ikke taler fuld Sandhed, kan udbryde: »Herre! det var dog anderledes!«

Nogle faa Hug med denne Lædersvøbe have ikke anden Virkning end at Læberne hovne; med to Hundrede Slag falde Tænderne ud af Munden; ja, der er forekommet Tilfælde, hvor Delinkventen har mistet Talens Brug.

Lige som Dommeren retter en Opfordring til de anklagede og til Vidnerne om at udtale sig overensstemmende med Sandheden, saaledes findes der endnu en anden Maade, hvorpaa man søger at styrke sit Udsagns Sandhed, men som ikke staar i noget direkte Sammenhæng med den retslige Fremgangsmaade. Den beror paa Overtro og anvendes hist og her for Retten af de stridende Parter. Vi ville antage, at der kommer en Kreditor til Dommeren med et Gældsbevis, men at Debitor vil fragaa sin Gæld, medens det ikke er Dommeren muligt efter de foreliggende Bevisligheder at afgjøre Sagen. I dette Tilfælde bringes en Hane, og enten den klagende eller den anklagede — som oftest dog den første — skærer Hovedet af Dyret; idet han forsikrer, at han taler den fulde Sandhed; da Dommeren imidlertid ikke betragter denne Ceremoni som fuldstændig tilfredsstillende, forekommer der ogsaa Tilfælde, hvor begge Parter erklære sig rede til at skære Hovedet af Hanen.

Den ældste i enhver kinesisk Familie er Herre over alle dem, der høre ham til, saa længe de ikke ere naaede ud over en vis Alder. Der gives intet andet Land paa Jorden, hvor Faderen har en saadan Myndighed i sin Familie som i Kina; her er Sønnen forpligtet til ubetinget Lydighed mod sin Fader. Paa Faderens Myndighed og Sønnens Lydighed bero alle Nationens gode Egenskaber, dens Agtelse for Øvrigheden, dens Ærbødighed for Alderdommen, Disciplinen i Familien og i Samfundet, dens Tilfredshed med Skæbnens Tilskikkelser. Men ogsaa alle Nationens Skyggesider kunne føres tilbage dertil, f. Ex. den udprægede Egenkærlighed og Ligegyldighed over for alt, hvad der er fremmed, baade Mennesker og Dyr, hvad der atter forklarer de rædselsfulde Grusomheder, der bleve udøvede i Kina mod Krigsfangerne endnu under det sidste Taipingoprør.

Bliver der saaledes ført et Barn for Retten i Anledning af en eller anden Forseelse eller Forbrydelse, spørger Dommeren, inden han udtaler Dommen, om Faderen giver sit Samtykke. Nægtes dette, bliver Dommen ikke fuldbyrdet, og Dommeren maa nu se at komme til en Forstaaelse med Faderen om Straffens Størrelse ved at udvexle Meninger med ham. Faderens særegne Stilling forklarer ogsaa de forfærdelige Straffe, der ere fastsatte for Mord paa Forældre. Selv om »Død ved Sønderrivning i ti Tusinde Stykker« ikke maa tages bogstaveligt, blive vi Europæere opfyldte af Rædsel ved Fuldbyrdelsen af Straffen. Forbryderen bliver ført hen til Retterstedet og bundet fast til en Jernstol med særlige Støtter for Arme og Ben. Skarpretteren skærer nu med en lille men tung og skarptsleben Kniv en

Flænge i Forbryderens Pandehud. (Er Skarpretteren i Forvejen bleven bestukket af Offerets Slægt og Venner, gjør han det vel af med den ulykkelige med det første Snit). En af Bøddelens Medhjælpere tager med sine lange Negle (hos fornemme Kinesere ofte 5—6 Tommer lange) fat i Huden og trækker den over Hovedet. Med en større Kniv bliver nu først den højre, derpaa den venstre Arm og endelig begge Fødderne skaarne i Stykker, hvorefter Bøddelen omsider med sikker Haand støder den bloddryppende, jamrende Mand en skarp Stilet i Hjertet. Det er hændet, at den domfældte har bevaret sin Bevidsthed lige til det sidste, og at saadanne beklagelsesværdige Dødsofre have bidt Tænderne sammen og ikke have givet en Lyd fra sig indtil det Øjeblik da de skulde modtage Naadestødet, hvor da Dødens Nærhed har løst deres Tunge til et kort, gjennemtrængende Skrig.

Vi traadte nu ind i Retssalen. I Midten og lidt ophøjet stod et langt og bredt Træbord, hvorpaa der fandtes et Slags femtakket Krone af blankpoleret Jern (Stativ for Skrivepenslerne) og en Træbeholder med rød Seglfarve. Dommer Tscheng indtog Ærespladsen her; til højre for ham sad Hr. Haas som Assessor; han talte flydende kinesisk og, som det lod til, var han ganske ene om at føre Forhandlingerne uden at tage stort Hensyn til Mandarinen. Denne tilkjendegav kun nu og da sin Tilslutning til Assessorens Afgjørelser ved et værdigt Nik, og blæste iøvrigt Cigarrøgen tankeløst hen for sig. Nogle Gange blev han dog ogsaa varm og han skreg da op mod den anklagede med en sand Kapunstemme; Blodet steg ham imidlertid til Hovedet ved en saadan Anstrængelse, og han holdt pludseligt inde for at berolige sig ved at drikke en Mundfuld The.

Ved et andet, mindre Bord, der sluttede sig til det første, sad den engelske Politikommissær, idet nemlig den Sag, der skulde paakjendes var forefaldet i den engelske Koloni. Baggrunden af Retssalen dannedes af et grønmalet Bræddevæg, der naaede helt op til Loftet; mellem Trævæggen og Værelsets egentlige Murstensvæg løb der en Gang, som førte til Dommerens Bolig og bestemt for de Gæster, der ville overvære Forhandlingerne. Tilhørerpladsen begrænses af et Trærækværk, der gaar fra Indgangsdøren til Dommerens Bord. Paa denne Maade faar man ogsaa et frit Rum for de anklagede, der skulle forhøres.

Det store Antal Sluttere, der stode paa venstre Side af Dommeren og som ved højrøstet Samtale tilkjendegave deres Nærværelse, udøvede en betydelig Indflydelse paa Forhandlingerne. Naar Dommeren henvendte et enkelt Ord til den anklagede, faldt enhver

strax ind med det tidobbelte Antal. Lige som alle Standspersoner i Slutterne Kina maa bestikkes for at vise sig retfærdige, saaledes gælder det samme med disse Mennesker, ja, det er umuligt at lade endog det mindste Bønskrift naa til sin Bestemmelse, naar man ikke først har præpareret vedkommendes Hænder med Dollars. Enhver anklaget trækkes frem ved sin Haarpisk af en af Fangevogterne og maa knæle ned saa længe Forhandlingerne vedvare. Kineserne sætte som oftest Pris paa at bære Pisken viklet som en Krans om Hovedet, men for Retten maa den hænge glat ned ad Ryggen. Glemmer man denne Opmærksomhed over for »Taloje« (store Herre), falde Slutterne over ham og bringe paa en ublid Maade hans Frisure i den rette Orden. Kvinderne maa aftage deres Hovedklæde førend de fremstilles. Saa snart en anklaget vil forsvare sig afbrydes han enten af Dommeren eller af Politimændene — forudsat at de ikke ere blevne tilstrækkeligt bestukne. Enhver anklaget bragte et *corpus delicti* med sig.

Forhandlingerne vare ikke langtrukne. Dommeren fældede Dommen, og Slutteren trak Offeret afsted ved Pisken for at bringe ham til det saakaldte Politihul, der er aflukket mod Gaarden eller Gyden, og kun forsynet med et lille Lufthul, hvorigjennem de ulykkelige Fanger kiggede ud, røgende deres Piber med øjnsynligt Velbehag.

De Vidner, der bleve forhørte under Forhandlingerne, havde Tilladelse til at staa, men de maatte aftage deres Hovedbeklædning.

En Tyv, der havde stjaalet et Par Mursten, blev først fremstillet og dømt til at bære Kransen i 14 Dage. En anden Gavtyv, der havde benyttet sig af et Opløb til at stjæle et Stykke Bomuldstøj, blev idømt samme Straf samt 50 Slag. Derpaa fremtraadte en Delinkvent, der takkede Dommeren for den Straf, han netop nu havde udsonet. Man tog Kransen af ham, og han forsvandt strax i Mængden, som opfyldte Forgaarden.

To Kvinder traadte nu frem for Skranken; den, paa hvem Anklagen hvilede, knælede ned, medens den anden stod op. Den skyldige havde under en Strid slaaet sin Modpart i Hovedet med en Bambusstok og derpaa saaret hende med et Skaar af en Theskaal; hun foreviste baade Bambusstok og Porcelænsskaaret for Dommeren og forsvarede sig med en saa glimrende Tungefærdighed og en saa klar Røst, at hun blev frikjendt. Det havde uden Tvivl været hende en dyr Historie.

En Tyv, der havde været straffet mange Gange før, blev dømt til strax at modtage 200 Slag. To Sluttere grebe ham øjeblikkeligt, kastede ham ned paa Gulvet foran Døren ind til Retslokalet og reve

Benklæderne af ham. En af Slutterne tog nu fat i ham med sine kraftige Hænder og holdt ham ved Læggene, medens den anden tog fat om hans Hoved; en tredie havde imidlertid hentet en Stok, med hvilken han nu slog paa de nøgne Ben oven over Knæerne. Bambusstokken saa ud som en 3 Fod lang og 1 Tomme bred Lineal og var sammensat af flere Dele. Mandarinen havde hele sin Opmærksomhed henvendt paa Exekutionen for at kunne kontrollere at alt gik rigtigt til. Slagene faldt hurtigt paa hinanden, og Exekutoren talte dem med høj Røst. For hver 20 Slag skiftedes der Exekutor.

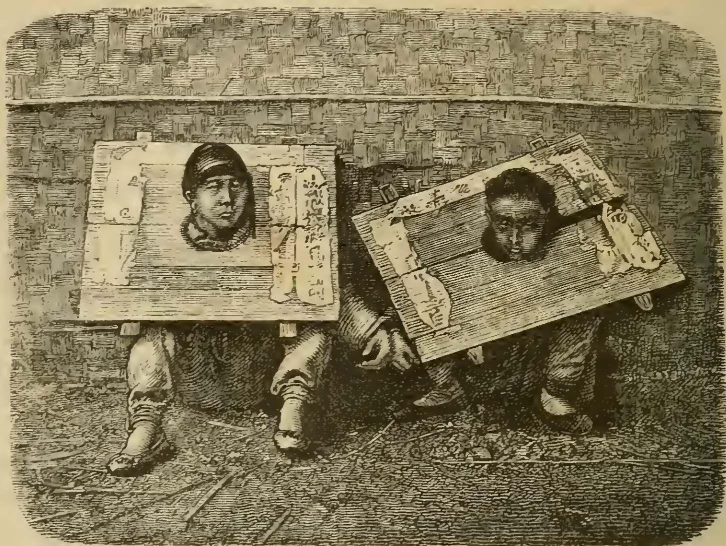

Fig. 36. Kransen.

Det var ynkeligt at se, hvorledes Kødet hovnede op, derpaa blev gult og blaat, indtil der endelig viste sig en rød Blodstribe, som blev bredere og bredere, indtil den endelig antog en sort Farve. Synderen, der blev pryglet, jamrede forskrækkeligt, men blev rolig da Straffen var udstaaet; han trak selv sine Benklæder paa — et særligt Stykke for hvert Ben — og knælede ned foran Rettens Bord, idet han endnu fra Tid til anden hulkede et »Taloje«, og ventede paa at blive iført »Kransen«. Dennes nederste Del hvilede paa Gulvet, medens Straffeapparatet blev anbragt, og Forbryderen fik Lejlighed til nysgjerrig at dreje Hovedet om for at læse Papirstrimlen, der blev klæbet fast paa Træet, saa at han kunde vide, hvor længe han skulde bære denne Prydelse.

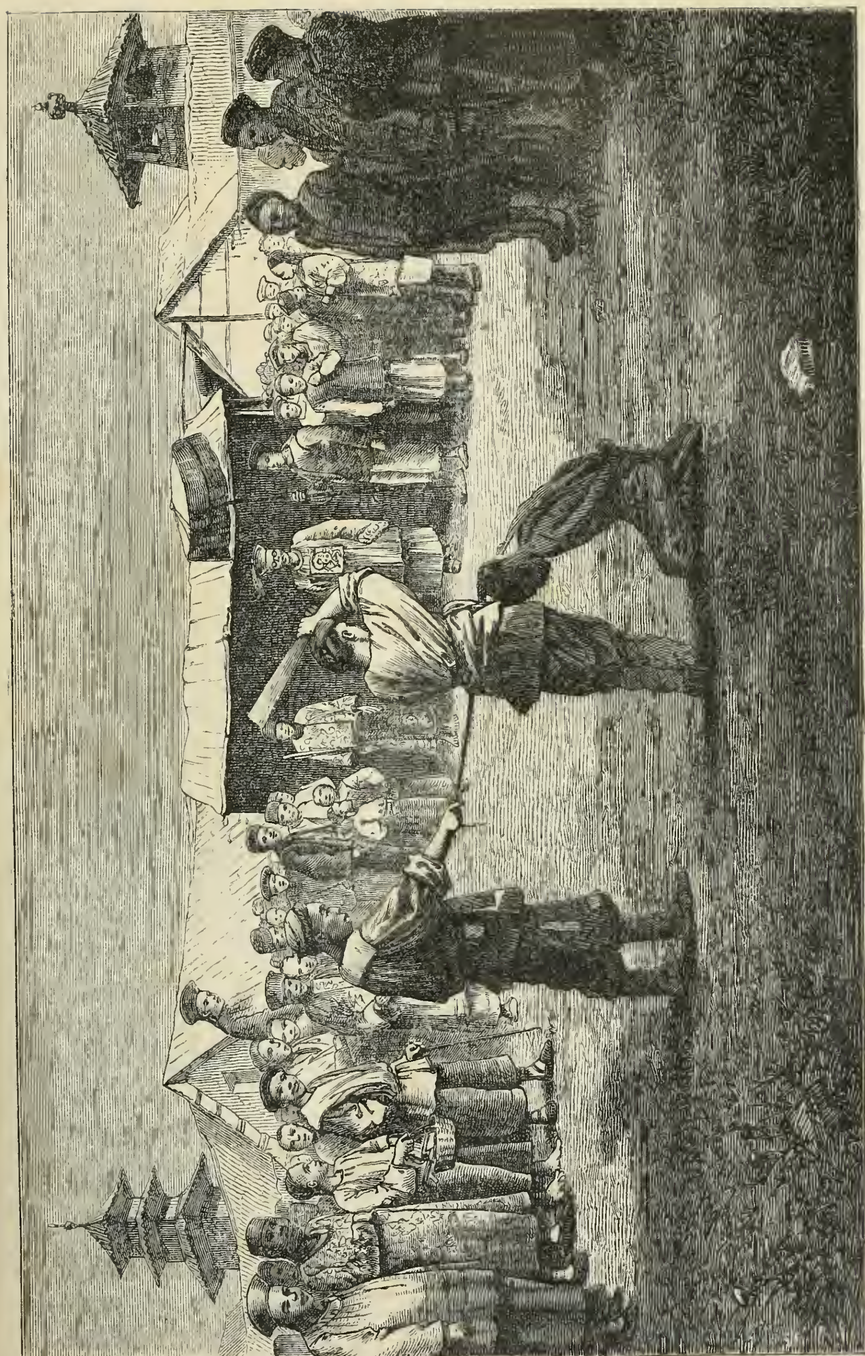

Fig. 37. Henrettelse i Schanghai.

Den følgende Sag frembød større Interesse: En Kineser — han knælede som anklaget foran Rettens Bord — havde en nydelig lille Datter, to Aar gammel; en af Faderens yngre Brødre stjal hende og solgte hende for 48 Dollars til en ung kinesisk Pige, Klagerinden. De kinesiske Love kræve en mæglende Trediemand for at en Handel skal være retskraftig, og en saadan havde ogsaa fungeret ved denne Lejlighed. Efter fem Dages Forløb var Handelen afsluttet og Kjøbesummen betalt. Først den sjette Dag faldt det den anklagede, der som den sidste var ansvarlig for alt, hvad der hændte i Familien, ind, at hans lille Datter var bleven solgt. Han fandt hende senere i retslig Besiddelse hos Kjøberinden. Den Skandale, som han derefter opførte i flere Dage, endte med at Kjøberinden indvilligede i at udlevere Barnet saa snart Kjøbesummen var bleven hende tilbagebetalt. Barnet vandrede igjen tilbage til sit Fædrenehjem, men Pigen fik ingen Penge og stævnede Faderen. Af Forhørerne fremgik det, at Kineseren havde vidst Besked om Handelen, og Dommeren kjendte da for Ret, at Faderen kunde beholde Barnet, hvis Klagerinden ikke gjorde Fordring paa det; dog maatte han i saa Fald godtgjøre hende Kjøbesummen. Men Klagerinden vidste nok, at hun paa denne Maade ikke vilde faa en eneste Cent igjen og indgik derfor paa et Forlig, hvor efter hun skulde lade sig nøje med en kontant Udbetaling af den halve Kjøbesum, og den anklagede overleverede hende ogsaa højtideligt denne.

Førend vi forlade Retssalen, vil jeg endnu omtale et Tilfælde, som fremkaldte stor Sensation i Schanghai-Kinesernes fine Verden, og som endnu ikke havde lagt sig, da vi forlode Byen. Bankier Hu er en overordentlig rig Mand og har som saadan forskjellige noble Passioner. Han kjøbte for 3000 Taël en fjortenaarig Pige, bar hende paa Hænderne, installerede hende paa det prægtigste, kjøbte hende Smykker og Klæder o. s. v. Det varede nogle Aar. Endelig mærkede den smaa, da hendes Herre vægrede sig ved at kjøbe hende en tospændig europæisk Ekvipage, at hendes Stilling begyndte at vakle, og meget rigtigt: hun fik nys om, at den gamle Herre havde fundet en anden Rosenknop, for hvis Fødder han havde lagt sin gyldne Hyldest. Skinsygen vaagnede, hun søgte at faa fat paa sin unge Medbejlerske og traf hende endelig i det kinesiske Theater, hvor der udspandt sig et Slagsmaal mellem de to Skjønheder. Da Forvirringen var paa sit højeste, benyttede en Skare Industririddere sig af den gunstige Lejlighed til i Stridens Hede at redde, hvad de kæmpende Damer fik flaaet af hinanden, navnlig i Retning af Hovedsmykker. Enden paa Affæren blev en Klage ved *Mixt court*. Jeg saa Heltinden; hendes skælmske lille Ansigt med

Smilehuller i Kinderne var virkelig henrivende og hendes silkebroderede Klædning prægtig. En Tjenestepige ledsagede hende og bar den store Sølv Vandpibe, hvoraf Damen røgte. For at gjøre sig et Begreb om, hvor kostbart saadanne Piger ere klædte, behøver man kun at kaste et Blik paa Vurderingslisten over alle de Smykker, som vare røvende fra hende under Klammeriet, og som vare satte til en Værdi af 7500 Kr.

Dommer Tscheng havde, som jeg allerede har fortalt, indbudt mig til at spise hos sig. Til den bestemte Tid (Kl. 6 om Aftenen) ventede han mig ved Indgangen til sin Bolig, efterat Tjenerskabet ved vor Ankomst havde slaaet Hovedindgangenes Fløjdøre op paa vid Gab. Hr. Tscheng var ligesom ved det første Besøg klædt i Embedsdragt, dog bar han i Dag om Livet en kostbar Burnus, hvis firkantede Billeder ikke vare broderede i Silke men i Guld. Efter den hjertelige Hilsen, hvor under hans skælmske Øjne lyste venligt, førte han os ind i Modtagelsessalonen, som vi allerede have lært at kjende. Indbudte vare den tyske Vicekonsul Möllendorf, den svenske Konsul Christiansen, den østrigske Vicekonsul Haas, Professor Balint og jeg.

Midt i Salen stod et rundt Bord, dækket med en europæisk Dug; her paa stod der fire smaa Porcellænsvaser med Blomster af Rispapir, to Messinglysestager med Glasklokker og Lys, fire store Tallerkener med Pærer, Oranger, Nødder o. s. v. og sex Kouverter Hver af disse bestod af en lille Tallerken, hvor til der hørte en lille rød Træske, to Elfenbens Pinde og endelig en hvid Serviette, hvorpaa der var lagt Kniv og Gaffel til os Europæere. Mandarinen indbød os Gæster til at tage Sæde paa Bænken ved Siden af Bordet. Balint og mig anviste han Ærespladserne under Baldakinen; de toge sig snarere ud som Løjbænke end som Siddepladser.

Tjeneren serverede The. Vi afventede i Promenadetoilet ɔ: i Paletot og med Hat paa Hovedet, hvad der skulde ske. Det varede ikke længe, førend Mandarinen rejste sig, og vi fulgte hans Exempel. Tjeneren bragte smaa Skaaler, der tilsyneladende vare fyldte med en klar Suppe. Efter et høfligt Buk, som jeg besvarede, førte Mandarinen mig til Bordet og anviste mig min Plads. Han tog en Skaal fra Tjeneren, løftede den højt op, ligesom en Præst løfter Kalken, og satte den den derefter paa Bordet; saa tog han Spisepindene med begge Hænder, som om han overrakte mig den med en højtidelig Velsignelse, lagde dem atter paa deres Plads og indbød mig paa ny til at tage Sæde. Jeg blev staaende, indtil han havde gjentaget den samme Ceremoni med alle Gæsterne. Værten, som i det indre af

Kina modtager Spisepinden af en af Gæsterne, ventede nu ved sin Plads, indtil en Tjener havde taget hans Halskjæde af. Han ombyttede derpaa sine Festklæder med en Husdragt, tog Mandarinhatten af og bedækkede sin skaldede Isse med en sort Silkekalot. Vi toge samtidigt vore Overfrakker og Hatte af.

Mandarinen ventede indtil vi fuldtallige stode paa de Pladser, der vare os anviste. Endnu et »Tschin-tschin« og den store Mand satte sig med Selvfølelse; vi fulgte hans Exempel. Han sad for Midten af Bordet med Ryggen mod Indgangen til Salen, hvor der allerede var forsamlet en Mængde lurvede Individer, som nysgjerrige og lystne holdt alle Dør- og Vindusaabninger besatte. Mandarinen tog sin Skaal og saa, i det han rejste sig, saa alvorligt paa mig, at jeg i en Fart tog min Skaal med et elskværdigt Smil. Han lod der efter sit Blik glide hen over alle Gæsterne og førte derpaa Drikken til Læberne med sine skælvende Hænder. Det var ikke Suppe men en hed Risvin *(samschu)*, en fuselholdig Spiritus. Efter at have drukket os til tog han sine Spisepinde, rejste sig igjen, saa noget venligere først paa mig og derefter paa de andre og indbød os saaledes til at tage fat paa Desserten, der var sammensat af smaa Tærninger af Skinke, Andekjød, Hønsekjød, Fisk og Bambusmarv foruden ristede Mandler og Melonkjærner. Jeg havde endnu ikke nogen rigtig Anelse om Spisesedlens Righoldighed, og derfor tog jeg dygtigt til mig. Kjødet var ikke slet, men naar man sætter sig tilbords med en vis Ængstelighed, smager selv det bedste ikke godt. Kun to Herrer af Selskabet talte kinesisk, hvorfor ogsaa den direkte Konversation med Tscheng kun vedligeholdtes af disse. Underholdningen var flov, og Spisningen fik ingen Ende. I Pavserne røgte vi daarlige Cigarer, som sandelig ikke ansporede Appetiten.

Taffelet varede tre Timer. Da vi efter to Timers Forløb allerede havde faaet for meget af det gode og vilde til at rejse os, beroligede Hr. Tscheng os med, at Taffelet dog snart vilde være forbi. Efter Kl. 9 blev Risen sat paa Bordet, hvilken Ret selv efter et lukullisk Maaltid sættes frem, for at man skal erindre de fattige, som kun nære sig af denne Kost, og med denne Skik var Bordet hævet. Mandarinen rejste sig ceremonielt, trak sin Stadsdragt paa, satte Hatten paa Hovedet og fulgte os ud i det frie gjennem Gaarden, hvis Porte aabnedes paa vid Gab.

Nogle Dage senere fik jeg tilsendt Spiseseddelen, som i Oversættelse lyder saaledes:

»Menu for de indbudte Gæster. Hovedretter: 1. Svalereder à la *Hibiscus mutabilis.* (En Suppe, hvori der svømmede hvide og brune, geléagtige, sejge Gjenstande.) 2. Ristede Hajfiskefinner. (Ligeledes en Suppe med de ovennævnte Finner, der ligne slimede Baand.) 3. Varme Skiver Skinke. 4. Mandarin-And, stegt i Pande (Ænderne blive i Kina foragtede af Grunde, som her ikke kunne gjengives, og jeg vilde næppe mere kunde beslutte mig til at spise selv en Mandarin-And, der var saa delikat tilberedl som denne.) 5. Bedekjød, ristet paa Pande. 6. Aborre, ristet paa Pande.

Biretter: 1. Saltvands Høns (Hønsesuppe.) 2. Krabbeskorper (Krebsesuppe.) Nellikesvampe (Champignonsuppe.) 4. Andefødder og Andetunger (Svømmehud og Tunger i en suppelignende Sauce.) 5. Hønseragout, tilberedt i Olie. (Jeg giver Enhver det venskabelige Raad at vogte sig for denne Ricinusolie.) 6. Fisk, fyldt med Hønse-. Skinke- og Anderagout.

Biretter: 1. Bønnekager. 2. Oliekager. 3. Melboller. (Brede Baand af Dejg, der ere rullede spiralformet som en Snegl, og som, naar de spises, rulles op med Haanden).

Mandelmælk.

Tre Kjødretter, nemlig: Skinke. Ænder i Soya og Høns i Olie. — Bambusskud.

To Slags konserveret Frugt, nemlig: Melonkjærner fra Pienliang (i Provinsen Honan) og Mandler fra Pata (i Mongoliet).

Af samtlige Hoved- saa vel som af Biretterne og Frugterne faar hver Gæst et Fad. Desuden findes der paa Bordet sex store Fade med frisk og tørret Frugt«.

Efter en stor Diner er en Spadseretur altid at anbefale. Og jeg vil da ogsaa indbyde Læseren til at ledsage mig paa en Tur til Sikavej.

Sikavej er en Koloni af Jesuiter, som her have bygget et stort Observatorium for Meteorologi og Jordmagnetisme. De opdrage ogsaa forældreløse Børn og omvende de Kinesere, som have anlagt en lille Landsby i Nærheden af Klostret, og som leve af Missionspengene. I Klostrets Nærhed findes ogsaa en stor Restauration med mange og prægtige Lokaler, i hvilke der, navnlig om Aftenen, skal være den mest utvungne Underholdning (Sang og Dans). Forældreløse Piger, dog ikke fra det nærliggende Institut, have her i de mest moderne Toiletter Rendezvous'er med de rige Kjøbmænd fra Schanghai. hvor den, der er i Besiddelse af det største Antal klingende Dollars. er den kjæreste Gæst. Ejerinden er en Jødinde fra »Krakew«.

Fra Singapore af mødte jeg overhovedet mange polske Jøder. Alle vare de fra »Krakew«. Stakkels Krakau! Snart vil du under saadanne Omstændigheder kun endnu være til paa Landkortet, og de polske Trosfæller ville snart bestyrtede hviske hinanden i Øret: Hvad er der blevet af Krakau? Alle ere vandrede over det røde Hav.

To smukke Veje føre fra Schanghai til Sikavej-Markerne*) stod klædt i det yppigste grønne, Byggen blomstrede, Grøfterne forpestede Atmosfæren, og Ravnene fyldte Luften med deres Skrig. Saa vidt Øjet naaede, mødte det kinesiske Grave, der, ligesom Muldvarpeskud, ragede op over Kornet.

Den døde bliver i sin Kiste stillet paa en lille Plet af sin egen Ejendom og kun dækket med saa lidt Jord, at det vist nok ikke bliver for tungt for den hensovede. Højen bliver derpaa besaaet med Frø af Foderurter, og efter nogle faa Ugers Forløb grønnes og blomstrer Højen ligesom en Eng. Ere den afdødes Forældre endnu i Live, bliver Kisten staaende frit paa Marken eller omgivet med en simpel Mur. Ansete Kinesere, som ere rige Grundbesiddere, og som ikke behøve at spare paa Jorden, have særegne Familiegravsteder. En formelig Cypresseskov, der i Reglen er firkantet, betegner saadanne Hvilesteder.

Midt i Anlægget hæver sig den store Lighøj, der ofte er saa høj som et lille Hus. Kiste ved Kiste staar indmuret der inde dækket med Jord. Ved Siden af Højene findes i Almindelighed Forfædrenes Hal, hvor der paa Silke eller Papir findes trykket de hedengangnes Levnetsløb, som skal anspore deres Efterkommere til Efterligning. Enhver Kineser er i Stand til at føre sit Huses Historie flere Aarhundreder tilbage. Særligt udmærkede denne i Retning, baade hvad Nøjagtighed og Udførelse af Stamtræet angaar, ere Efterkommerne af den store Filisof Coufucius. Til at optage Børnelig er der hist og her gjort dybe Huller i Jorden, som ere overdækkede med et lille Stentaarn (paa engelsk: *babe-tower,* paa kinesisk: Sian-hai-tze).

Da de utallige Grave hverken vare forsynede med Inskriptioner eller Mindestene, vare nogle enkelte Stensøjler mellem Gravene mig paafaldende; de vare beskrevne med kinesiske Bogstaver og forevigede Navnet paa Grundbesidderen og Bygmesteren. Piger, som ere blevne deres elskede tro, Enker, som saa trofast have bevaret deres

*) Kineserne gjøde fortrinsvis deres Marker med Aadsler, og denne Methode drives endog saa vidt, at Landbefolkningen hugger Halen af levende Hunde og kaste den paa Marken som Bidrag til Gjødningen.

Ægtemænds Minde, at de afsloge ethvert andet Ægteskab, blive nemlig i Kina hædrede paa den nævnte Maade. For øvrigt bemærkede jeg kun faa af saadanne Mindesmærker.

Paa Hjemvejen kom vi forbi et prægtigt Vaaningshus i den franske Koloni, hvortil sluttede sig den amerikanske Missions Kapel; her havde Missionærerne opslaaet deres statelige Hjem.

Udenfor Stadsportene husere Tiggerne i en forfærdelig Mængde. De skrækkeligste Lemlæstelser, Vanskabninger, Saar og Svageligheder stilles skamløst og væmmeligt til Skue. Tiggeriet synes næsten at blive øvet som et Slags Sport. Medens Ungdommen jager ustyrlig

Fig. 38. Dominospillere.

og skrigende omkring, føler den privilegerede Tigger sig stolt af sit Pas, som han bærer paa Brystet og fæstet paa Ryggen af sin pjaltede Klædning; paa dette Pas staar, at »Kejserens Naade tillader« ham at vandre Landet igjennem som Tigger.

Alt, hvad der paa nogen Maade besidder en Ret til at bestaa, giver i Kina dette tilkjende ved mindre eller større Inskriptionstavler, hvis Indhold undertiden er holdt meget naivt, til andre Tider bombastisk og blomstrende. Giver saaledes ikke en Inskription over Indgangen til et Hus i den amerikanske Koloni Stof nok til Eftertanke og Smil; den lyder saaledes: »Vandrer! Du som glæder Dig ved Lugtens Sands! Træd ind i dette Hus for at vederkvæge Dig! Her

blomstrer og dufter der usædvanligt, thi en frisk Blomst er netop blomstret frem«. I Nærheden af dette Hus havde en kinesisk Tandlæge bekjendtgjort, at han, udtrak Tænder »smertefrit«. Hos denne Mand kostede Operationen kun 3 Dollars, medens en europæisk Tandlæge forlangte 10 Taël derfor.

Kineserne have et overordenligt Talent for at efterligne. Sjelden har Kineseren selv opfundet noget, men han har ingen Ro eller Rast, førend han har afluret Europæeren Fordelene ved saadanne Foretagender, der gjøre Indtryk paa ham. Har han naaet sit Maal, gaar han omhyggeligt af Vejen for sin Lærer og etablerer sig

Fig. 39. Kinesiske Musikere.

selvstændigt. Den kinesiske Tandlæge lærte at haandtere Instrumenterne i Tjenesten hos en europæisk Doktor, hos hvem han i tre Aar udviklede et betydeligt Mod ved at støtte Hovederne paa dem, der fik Tænder udtrukne. Nu har han trukket sig tilbage, selv kjøbt sig Tænger, er stærkt søgt af Kineserne og bliver rig derved.

Naar en Kineser dør, forberede Familien strax Begravelseshøjtideligheden. Det afhænger af Formuesomstændighederne, om den skal vare tre, fjorten eller endnu flere Dage. Jeg bivaanede ogsaa en saadan Højtidelighed. Foran Sørgehuset, der ejedes af en rig Kjøbmand, hvis Kone var død, samlede sig hver Aften en Skare af nysgjerrige, deltagende og trøstende Venner. Gaden var overspændt med et stort, graat Klæde, og paa Gaden stod der røde Tavler, der i gyldne Indskrifter meldte om den afdødes Værdighed og Stamtræ. Kun faa

fik Lov til at komme ind i Huset. men for Europæeren aabnes Døren strax, hvis han vil betræde de klart oplyste Værelser; thi han bliver ledsaget af en Politimand, som lønnes af Englænderne. I hvert af de tre Værelser stod der to mandshøje Traner af Sølv; det er Sorgens Fugle, som anvendes som Lysestager og bære tykke, røde Talgkjerter. Paa Væggene i de første to Værelser hang Fortegnelserne over Forfædrene, i det tredie prangede i Baggrundens Midte den afdødes malede Billede, der af en kinesisk Kunstner var fremstillet saa fordelagtigt som muligt. Det stærke Lys fremhævede endnu mere Klædedragtens grelle Farver. Ansigtsudtrykket var holdt fint og gav Plads for den Formodning, at den afdøde, hvis Ligheden blot var nogenlunde, maatte have været en endnu ung, smuk Kone, hvis skævt liggende, store brune Øjne ikke uden Resultat havde virket i i Huset. Foran Billedet, stod et Alter med Offergaver, saasom Spiser, Frugter, Blomster, og en anselig Mængde af Husets Tjenestefolk lurede allerede paa denne Lækkerbidsken, som efter endt Højtidelighed tilfalder dem. Nogle Koner og Piger, Veninder af den afdøde, havde indtaget Siddepladserne. Ved Offerbordet stod der to voxne Kinesere, som vare indhyllede i en folderig, hvid Talar og havde en halvkugleformet Straafletning paa Hovedet. Hvidt og graat ere de kinesiske Sørgefarver.

I Baggrunden lænede en lille Knægt sig skødesløs til Bordet og gloede med begjærlige Øjne paa de store Pærer paa Offerbordet. Han var klædt i et langt Klædebon af afbleget Straafletning, der blev holdt sammen om Livet af et Belte af samme Materiale. Paa Hovedet bar han en Turban af Straa. Drengen var et Barnebarn af den afdøde, og hans Klædebon antydede den dybeste Sorg. To Fløjtespillere ventede paa Affyringen af to Skud som Signal til at begynde deres monotone Melodier. Der blev serveret The for Gæsterne, og under bestandige Kondolencesamtaler, i hvilke den afdødes Dyder stadigt voxede, gik Natten. Forhaabentlig hviler den stakkels Sjæl nu i Ro og Fred og ikke dømt til at begynde sit Liv paa ny i en Kats Legeme.

Confucius, Kinas største Filosof, som levede for mere end 2000 Aar siden, omtaler ikke i sine Doktriner nogen Sjælevandring, medens andre Lærde, f. Ex. Licius (født 450 f. Kr.) dog for en Del havde en saadan Anskuelse.

Confucius*) troede vistnok paa en Tilværelse efter Døden, thi han antager, at de afdøde som Aander over Bjergene og Strømmene

---

*) Se Ernst Fabers Kommentarer over de kinesiske Filosofer.

ere anviste en Mæglerrolle mellem den levende Menneskehed og Himmelen (Tjen). I sine Skrifter omtaler han ofte Himmelen, saaledes: »Himmelen udvalgte mig til Stormklokke«. »Skulde jeg lyve Himmelen paa?« »Menneskekundskab er umulig uden Kjendskab til Himmelen.« »Himmelen taler ikke, men den griber faktisk ind i Naturen og Menneskelivet uden dog at kunne frembringe noget udover det sædvanlige«.

Angaaende de omtalte Aanders og Dommers Existens siger han: »Vi forske efter dem uden at se dem, vi lytte til dem uden at høre dem«.

Confucius' Lære er udelukkende af en ethisk-anthropologisk Natur og befatter sig med Definitioner af Naturen, den hellige Mand, Skæbnen, Himmelen, Aanderne og Gud. Det vilde føre os for vidt at omtale hans Anskuelser hver for sig; jeg vil derfor lade mig nøje med at anføre de vigtigste Grundtræk i hans Lære; Antagelsen af Udødelighed i en Existens som de hviløse Bjergaanders er den svage Side i Confucius' Doktriner, thi der følger efter Døden hverken nogen Belønning eller Straf. Aandernes Lod kan kun blive forbedret ved de efterlevendes Offergaver.

Confucius er ikke i Stand til at forklare Døden og opfatter det livgivende Princip og Materien i Legemet som et uadskilleligt Hele. Han tillader Polygami, anerkjender Flerguderi; han tror paa Spaadomme, forsikrer, at Musiken har en heldig Indflydelse paa Folkets Moral, giver Kvinderne Slaverang og unddrager Børnene enhver Stemme i Familien. Han anbefaler at ære Skytsaander, hvoraf følger Menneskeforgudelse; han begunstiger Egennytte ja selv Gjerrighed og forbyder enhver Komfort i Livet. Han tror paa en Forudbestemmelse og definerer den paa følgende Maade: »Forudbestemmelsen er Himlens Plan og Indvirkning paa Skabningen. Selv om Mennesket strider imod, kan han ikke undgaa det af Tao bestemte. Den højere begavede Mand venter sin Skæbne med Ro og bliver først til en saadan gjennem Studiet af sin Skæbne, som han skal frygte«. Kinas Historie lærer os, at Confucius' Lære har staaet hindrende i Vejen for ethvert Opsving, enhver højere Udvikling af Riget.

Filosofen Licius siger følgende om Udviklingstrinene i Naturen: »Frøet har Udviklingstrin — ligesom Frøerne ere Vagtler —« (efter Doczy: Ligesom Mennesker ere Frøer). »Paa Vandet bliver det (Frøet) til Alger, paa Vandets Bred til Lav, paa bjergrig Jodsmon til Mos. Bliver Mos gjødet, bliver det til Græs. Græssets Rødder blive til

Larver, Bladene til Sommerfugle. Naar Græsset forvandler sig, bliver der Orme til; de ere nøgne; deres Navn er Khy-tschyh. Dette Slags Orme forvandler sig i Løbet af tusinde Dage til Fugle af Navnet Kan-yu-kuh. Af deres Spyt fremkomme Myg. Disse blive til Eddikemyg og frembringe Eddikefluer. Eddikefluer avle Hudfluer (?), disse netvingede Insekter og disse sidste Græskarbiller.

Faarets Lever forvandler sig til Ti-kau (?). Af Hesteblod komme Lygtemænd. Menneskeblod bliver til Ild i Ørkenen. Indvoldene udvikle sig til Falke, Falkene til Turtelduer og disse efter længere Tids Forløb atter til Indvolde. Svalen bliver til Perlemoder, Flagermusen til Vagtel. Raadnede Græskar blive til Fiske. Gamle Purreløg blive til Spinat. Gamle Væddere blive til Aber. Fiskeæg blive Orme. De firføddede fra Bjerget Than-vun befrugte sig selv og føde; de kaldes Lui. Sumpfuglene se paa hverandre og føde.

En tænksom Lærd avler uden Kvinde. En tænkende Kvinde undfanger uden Mand. Hau-Tsih (2300 f. Kr.) blev avlet af et stort Fodspor, Y-yen (1760 f. Kr.) af et hult Morbærtræ. Planten Yanghaj avler i Forbindelse med et gammelt Bambusrør, som ikke længer skyder Spirer, et ormlignende Dyr; dette frembringer Pantheren. Pantheren avler Hesten. Hesten Mennesket, og Mennesket gaar efter længere Tids Forløb atter ind i Begyndelsen af Udviklingen. Alle Ting komme frem af Oprindelsen og gaa tilbage dertil«.

Om Verdens Undergang beretter Licius følgende: »I Staten Ki var der en Mand, der var fuld af Bekymring over, at hans Legeme ikke skulde finde et Hvilested, naar en Gang Himmel og Jord gik itu og faldt sammen. En anden var bekymret over den førstes Bekymring og gik til ham for at forklare ham det. »Himmelen«, sagde han, »er en Beholder for Luften; der gives ikke det Sted, hvor der ikke findes Luft. Naar altsaa Udvidning og Sammentrækning, Indaanding og Udaanding afvexle hele Dagen i Himmelens Hvælv, hvor kan du da nære Frygt for, at Himmelen skulde gaa itu og falde sammen«? Manden svarede: »Skjøndt Himmelen kun indeslutter Luft, kunde saa dog ikke Sol, Maane og Stjerner falde ned«? Den lærde svarede: »Sol, Maane og Stjerner ere kun Lys i Luftbeholderen. Selv om de ogsaa falde ned, kunne de dog ikke ramme nogen og gjøre ham Skade«. Manden indvendte: »Men naar nu Jorden gaar til Grunde«? Den lærde svarede dertil: »Jorden er en Ophobning af Masse; alle fire Tomheder ere fuldt stoppede; Massen er overalt, og der trædes og stampes omkring paa Jorden hele Dagen igjennem; hvor kan du da nære Bekymring for, at den skal gaa til Grunde? Da lod

Manden sin Ængstelighed fare og følte stor Glæde, og han, som havde forklaret det for ham, lod ogsaa sin Bekymring fare og følte stor Glæde.

Tschang-lu-tsi hørte dette og sagde smilende: »Regnbuen, Skyerne og Taagen, Vind og Regn saa vel som de fire Aarstider ere Samlinger i Luften i dens Fuldendthed og udgjøre Himmelen. Bjerge og Høje, Floder og Have, Metal og Stene, Ild og Træ ere Samlinger i det formede i dets Fuldendthed og udgjøre Jorden. Naar man ved, at det er Samling og Masse, hvor kan man da sige, at de ikke gaa til Grunde? Himmel og Jord er kun en lille Ting i Rummet. De ere det største i Midten af det værende. Det staar fast, at de kun meget vanskeligt komme til Enden og Udtømmelsen. Det er vanskeligt at udgrunde og at forstaa; det staar ogsaa fast. Han, der var bekymret over deres Undergang, var langt fjærnet fra Sandheden. Den anden, som siger, at de ikke gaa til Grunde, har heller ikke truffet det rette. Himmel og Jord kunne ikke andet end gaa til Grunde, og de ville samtidigt tilintetgjøres. Den, som skal opleve den Tid, skal han ikke være bedrøvet«?

Filosofen Licius hørte dette og sagde smilende: »Det er en Vildfarelse at paastaa, at de ikke tilintetgjøres. Tilintetgjørelse eller Ikke-Tilintetgjørelse, det kan jeg ikke forstaa, omendskjøndt enhver af de tvende har sin Anskuelse. Grunden dertil er, at Livet ikke forstaar Døden og Døden ikke Livet; mødes forstaar ikke skilles og skilles ikke mødes. Hvorfor skulde jeg gjøre mit Hjerte uroligt over Ødelæggelse eller Ikke-Ødelæggelse«?

Det er interessant at høre, hvorledes Licius stiller de to Helgene Confucius og Lao-tse ligeoverfor hinanden. Han fortæller derom saaledes: »En Statholder fra Tschin aflagde et Besøg i Lu. Der talte han privat med Hr. Schu-Suen. Denne sagde: »Vort Land besidder en Helgen«. »Det er dog vel ikke Confucius«? spurgte hin. »Jo det er«. »Hvoraf ved man da, at han er en Helgen«? Hr. Schu-Suen svarede: »Det har jeg altid hørt sige«.

Yin-Hvui sagde derpaa: »Confucius kan lukke Hjertet op for at drage Nytte af dets Skikkelse«. Statholderen fra Tschin sagde: »Mit Land har ogsaa en Discipel af en Helgen. Ved I det?« De spurgte: »Hvad er det for en Helgen«? Han svarede: »Blandt Lao-tans Disciple er der en ved Navn Khang-Tschong-Tsi, som har faaet Bugt med Tans System. Han kan se med Ørene og høre med Øjnene«. Fyrsten af Lu hørte dette med stor Forbavselse og sendte en Officer med rige Gaver til ham for at hente ham. Khang-Tschong-Tsi modtog Indbydelsen og kom. Fyrsten af Lu bad ham med ydmyge Ord

om at give Oplysning, og Kang-Tschong-Tsi svarede: »Det Rygte, der gaar om mig, er falsk. Jeg kan se og høre uden at bruge Øjne og Øren, men jeg kan ikke ombytte Brugen af Øjne og Øren«.

Fyrsten af Lu sagde: »Det forøger end mere det overordentlige. Hvori bestaar Hemmeligheden? Min Ringhed smægter efter at erfare det«. Khang-Tschong-Tsi svarede: »Mit Legeme stemmer sammen med Hjertet, Hjertet med Kræfterne, Kræfterne med Aanden og Aanden med intet. Hvis de kun have et Atom af det værende i sig eller kun en øjeblikkelig Klang, det være langt borte paa den anden Side af de otte øde Steder, eller nær ved, mellem mine Øjenhaar, saa afficerer det mig, og jeg maa vide det. Men jeg ved ikke, om det bliver mig bevidst ved Hjælp af de syv Aabninger og de fire Lemmer, ved Hjertet, Maven eller de sex Indvolde; jeg ved kun min Viden«. Fyrsten af Lu var særdeles tilfreds og meddelte det den næste Dag til Confucius. Denne smilte og gav intet Svar«. — — —

Vi have nu lært nogle Udtalelser at kjende af de større Filosofer, og det vil derfor ogsaa kunne interessere os at lære en Geniets Planteskole at kjende.

Langt inde i den af en Mur omgivne By Schanghai kommer man efter at have arbejdet sig igjennem en Mængde snevre Veje og Stræder til den kinesiske Literaturs Musatempel. Alle Byens Hunde modsatte sig vort Forehavende, at besøge Studenterne. Den kinesiske Hund sporer Europæeren langt borte og alarmerer ved sin Knurren, Gøen og Tuden alle sine ligesindede Kammerater i vid Omkreds. Ingen Hundeejer søger at faa sin Hund til at være rolig eller at kalde den til sig; dog behøver Europæeren kun at have en Stok med sig, thi blot ved at svinge den, kan han drive samtlige de fejge Bjæffere paa Flugt. De stikke Halen mellem Benene, Haarene paa deres fede Rygge stritte i Vejret, og pilsnart forsvinde de gjennem alle de Smuthuller og Aabninger i Gjærder og Indhegninger, om hvis Tilværelse Ejeren næppe har nogen Anelse.

Kollegiumsbygningerne ligge indesluttede af en retvinklet Stenmur paa sex Alens Højde. Hovedindgangen er i Murens sydostlige Hjørne. En Flisrække fører over den grønne Plæne til den anden Indgang, hvor en Portner beklædte sit Embede. Vi bleve her ventede af den kinesiske Skriver i vort Fædrelands Konsulat, hvis Fader er ærværdig Student i Kollegiet. En Bro over en med Vand fyldt Grav, hvori der tumlede sig en Del Fisk, førte direkte ind i Hovedbygningens Indre. Den første Etage beboedes af Forstanderen for Institutet; han er utilgængelig for Fremmede. Det hele Hus var

af Træ, og Indgangsdørene vare lukkede ved Hjælp af Brædder, der vare anbragte ved Siden af hverandre. De enkelte Brædder vare fuldt beskrevne med en Blomstersamling af den kinesiske Literatur, og ved Siden af fandtes trykte Plakater med Navnene paa de 37 Studenter, som paa den Tid beboede Kollegiet, samt med Titlerne paa deres literære Arbejder. De af disse, som havde vundet Præmie, vare trykte med en iøjnefaldende rød Farve. Vor Fører ledsagede os til den Celle, hvor hans Fader var, en 50aarig Student, der modtog os noget ubehjælpeligt men med Venlighed. Studerecellerne vare temmelig smaa og tarveligt møblerede. En haard Seng, der var overspændt med et Muskitonet, en eller to Bogreoler, hvor der i den skønneste Orden var opstillet alle de Værker, som Studenterne allerede havde læst; fremdeles hans egne færdige Arbejder; ved Siden deraf et lille Arbejdsbord, hvorpaa jeg opdagede Papir, Pensel, Tusk, Vandpibe og Thekopper; naar hertil føjes to Træstole, have vi hele Indretningen. Ovenover Trævæggene gik Bygningens skraa Trætag. Cellerne, der alle gik ud til en Søjlegang, laa ved Siden af hverandre i Række, og lige overfor dem var der fire smaa Rum med to smaa Træborde, hvorpaa der laa Spisepinde og Træskeer til de fem Personer. I det hele gjorde Cellerne og navnlig de nøgne Spiseværelser Indtrykket af stor Tarvelighed.

I de store Kjedler i Køkkenet, hvorunder Ilden brændte under Paavirkning af Blæsebælge, og hvori de kinesiske Kokkes smudsige Hænder tilberedte alle Slags hemmelighedsfulde Spiser, sydede Olien, brasede Fisken.

Endelig naaede vi ind i en stor Gaard; i Baggrunden af denne stod der et tempellignende Alter, hvis Gudebillede var indhyllet i et tæt Slør. Foran Alteret blev der i et Jernbækken brændt Røgelsepapir, og ved Siden af fandtes sex smaa og en stor rund Vase, hvori Lotosblomster voxede. En tyk, ubehagelig Røg væltede ud af et Skorstensrør; under Jorden var der nemlig et Ildsted, hvor alle Studenternes Makulaturskrifter bleve opbrændte.

Kollegiet er et filosofisk Fakultet. Studenterne vare i en Alder mellem 20 og 70 Aar. Enhver Student faar af Tautai (Gouvernøren) en maanedlig Godtgjørelse af 10 Taël, hvorfor han maa koste og klæde sig. Til Gjengjæld er han forpligtet til hver Maaned at indlevere et filosofisk Arbejde. Det bedste Arbejde i hver Maaned bliver belønnet med 10 Taël. Tautai er den eneste Dommer. Naar man betænker, at Gouvernøren, som dertil er kinesisk General, hver Maaned skal gjennemlæse 37 filosofiske Værker, vil man kunne for-

staa. at hans Kritik allerede ofte nok har fremkaldt Spaltninger og Fjendskab mellem Studenterne.

En af de følgende Dage anvendte jeg til at besøge den store Missionsanstalt i Sikavej.

Efter at have afgivet vore Kort hos Portneren i Sikavej-Instituttet førte han os ind i Ventesalen ved Siden af sit Lukaf og anmodede os om at vente her. Midt i denne Sal stod der efter

Fig. 40. Privilegeret kinesisk Tigger.

kinesisk Skik to Rader Træstole. Ligeoverfor Indgangen hang der kinesisk udført i Akvarel: Josefs, Marias og Jesu Flugt; til højre derfor et stort Billede af den rige Mandarin og Jordegodsejer Sikaulao, til venstre hans Hustru, begge i rød Klædedragt. Sikaulao gav i Aaret 1544 hele den Grund, hvorpaa Jesuiternes Anstalt ligger.

En Jesuiterpater kom efter nogle Øjeblikkes Forløb for at hilse paa os. Da han af de moderne Sprog kun talte fransk, fik Balint den Ide at tale Latin med ham. Dette Indfald blev tilsyneladende

godt optaget af disse Herrer og navnlig af Direktøren. Jesuiten var klædt i en lang, blaa, kinesisk Talar, havde paa Fødderne kinesiske Silkesko med tykke Papirsaaler og paa Hovedet en kinesisk Silkekalot. Hans Pisk, der allerede var graa af Alder, naaede kun til halvt ned paa Ryggen og var derfra, saaledes som Kineserne pleje at gjøre det, indflettet med sort Silke.

Gjennem flere Gange, der bare Vidnesbyrd om den yderste Renlighed, og hvor der fandtes mange religiøse Billeder, førte han os

Fig. 41. Missionsinstitutet i Sikavej

ind i en stor Modtagelsessal, Refektoriet, hvor Institutets Direktør afventede vort Komme. Ogsaa han var klædt paa kinesisk. Det var en allerede ældre Herre af Middelstørrelse med helt snehvidt Skæg og et Par venlige og milde Øjne, der allerede ved det første Møde indtog vore Hjerter. Medens Professor Balint med stor Færdighed konverserede paa Latin, kunde jeg se mig nærmere om i Salen. Den har en kolossal Størelse, men er tom; Billardet i Baggrunden forsvinder ganske deri. Paa Midten af den ene Længdeside staar en Statue i Træ af den hellige Ignatius; lige over for paa den modsatte Væg

hænger et stort udskaaret Træarbejde, der er kunstnerisk udført af en Broder, og som forestiller den hellige Franciscus, der bringer Maria sin Hylding. Paa Salens Bredsider og paa begge Sider af den hellige Ignatius ere Væggene prydede med fjorten store Kobberstik, Mesterværker af fransk Kunst.

Da Katholikernes Indflydelse i Kina stod i sin fuldeste Blomst, besluttede Præsterne med et Slag at vinde den mægtige Tatarkejser Kuen-luns Gunst ved at forherlige hans Heltebedrifter i en Samling af prægtige Billeder. Disse Billeder, de samme, saaledes som de ere at se i Sikavej i den store Sal og det i den eneste fuldstændige Sammenstilling, bleve paa Ludvig XVs Tid udførte af Kunstnere i Paris og kun trykkede i faa Exemplarer. Gaven virkede og bragte Jesuiterfædrene det ønskede Resultat: de fik Frihed til at omvende mange af Kejserrigets Beboere til Kristendommen. Med Kuen-luns Regering gik ogsaa Kristendommens Herredømme til Grunde.

Allerede da Sikaulao i det 16de Aarhundrede lagde sin ædelmodige Gave for Jesuiternes Fødder, blomstrede Kristendommen i Kina. Ritschi, der paa hin Tid var Ordenens Øverste, beklædte et højere Mandarinembede. Jeg havde Lejlighed til nogle Gange at se et Billede af ham som Mandarin i Galladragt. Den Gang bare Kineserne endnu ikke Pisk.

Jesuiterne stræbte efter noget mere end efter at udbrede Religionen; de dreve Politik og tragtede efter ganske at faa Tøjlerne til Ledelsen af Folket i deres Hænder. Mistroen voxede mere og mere, gik fra Fjendtligheder over til Forfølgelse, og som det altid gaar maatte ogsaa Tusinder af Kinesere falde som Ofre for deres Læreres Ærgjerrighed. Fra Enden af det 17de og med Begyndelsen af det 18de Aarhundrede tog den kristne Religions Magt hurtigt af i Kina. Foruden Regeringens fjendtlige Stilling kom hertil ogsaa indre Tvistigheder mellem de orthodoxe Dominikanere og Jesuiterne, der tilsyneladende optraadte meget liberalt, og som — det maa man indrømme — havde et overordentligt Kjendskab til Nationalkarakteren. Medens disse respekterede Folkeskikke og Sædvaner, der stode i inderlig Forbindelse med det ejendommelige Familiv, tillode dem at hædre deres Forfædre, Klassikerne o. s. v. og at bevare saadanne Skikke som f. Ex. den, at afdøde Børn ikke maatte begraves førend Forældrenes Død, men at saadanne Lig skulde blive liggende indmurede paa Marken eller i Huset eller endog hos de fattige under aaben Himmel, saa vilde Dominikanerne af Frygt for, at der skulde danne sig en ny Sekt, ikke vide af saadant, og Troens Forfægtere krigedes indbyrdes.

Under saadanne Omstændigheder var Kristendommen i Kina øjensynlig sin Undergang nær. Aarelange Anstrengelser bleve med et tilintetgjorte, og Jesuiterne maatte, efter at de havde tabt alt, begynde paa ny. Den Daad, der var udført med sand Begejstring under utrolige Afkald og Savn, blev til en Forbrydelse, særlig da man fra oven af mente at finde en Indskrækning og Forringelse af sin egen Magt i Jesuiternes Virksomhed og Resultater, og Missionens Virksomhed udfordrede derfor den største Forsigtighed og Overlæg. Ethvert af dens Skridt, enhver Plan var nu vel betænkt, vel begrundet og vel overvejet. Jesuiterne udfoldede en beundringsværdig og velsignelsesrig Virksomhed.

Ganske vist have de kinesiske Embedsmænd sjeldent noget godt at fortælle om den. Saaledes blev der f. Ex. angivet for Hoffet som Aarsag til Masakren i Tientsin (22de Juni 1870) allehaande Grusomheder, som Jesuiterne skulde have begaaet, for at vælte Ansvaret for Blodbadet fra sig. Saaledes fortaltes der, at de »stak Øjnene ud paa Børn« o. s. v.; dog bleve aldrig den allerhøjestes Trones Trin plettede med Klager over Forførelse af unge Piger eller lignende Beskyldninger; Jesuiterne synes under deres rastløse Virksomhed snarere at ledes af Menneskekjærlighed end af Trang til at prædike og lære Kristendommen.

Naar der f. Ex. i Nankings Kollegium kun læres de 600 forældreløse Børn liden eller ingen Religion, naar der, saa vel som i Schanghai, betalte hedenske Lærere give Eleverne Undervisning i de hjemlige Klassikere og det i Modersmaalet, og naar Hovedøjemedet er at give dem en fuldkommen, for Landet passende Uddannelse, medens der slet ikke er Tale om fremmede Sprog, saa er Meningen kun at kalde taknemmelige Følelser tillive; man haaber, at Mandarinen af deres Skole senere i Tiden kun vil fortælle sine Børn og sine Venner det bedste om Missionen, og at denne Udsæd, om end først i senere Aar, vil bære gode Frugter. Fortjener sligt ikke Beundring og Anerkjendelse? Hvor ganske anderledes forholder det sig ikke med Handelens Missionær, som drager til den fremmede Verden for at blive rig, som er virksom, fordi han vil nyde de Dollars, som han erhverver sig ved sit Skrivebord, han, som kun arbejder for sig selv og sit eget Velbefindende.

Anstaltens Direktør meddelte mig, at der i Missionsdistriktet Schanghai i Provinsen Tsche-kiang og i det nordlige af Provinsen Fukien lever 80—90000 Kristne. Han anslaar hele den kristne Befolkning i Kina til 3 Millioner. Naar man tager det halve heraf, vil vistnok dette Tal, sammenlignet med andres Angivelser, nærme sig

det rigtige. Eleverne i Anstalten elske deres Lærere. Det var rørende at se, hvorledes de smaa Kinesere sprang vor Fører imøde, medens de lystige og glade saa ham ind i hans velvillige Øjne og vare lykkelige, naar han nikkede til dem eller klappede dem paa Kinderne.

Vor venlige Fører ledsagede os først ind i Kirken. Mon denne første Gang havde til Hensigt at faa vor Trosbekjendelse frem? Det synes næsten saa. Vi korsede vore syndige Pander med Vievand og bøjede os for det provisoriske Alterbillede af Maria. Hendes Billede dækkede det egentlige Alterbillede af Ignatius Loyola.

Alteret er af smukt Træskjærerarbejde, udført af Institutets Elever. Kirken er i det hele tarvelig, men smagfuld. I Koret findes et lille Orgel af Bambusrør, en afdød Paters Arbejde.

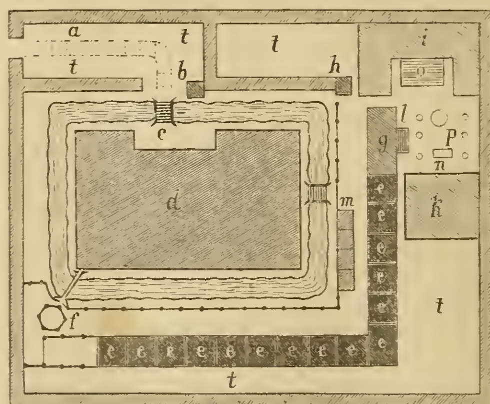

Fig. 42. Grundplan af det kinesiske Kollegium i Schanghai.

I Skibet stode Bænkene i Rækker lige som i de europæiske Kirker. De kinesiske Kvinder, som bade med Inderlighed i disse, gave Billedet en ejendommelig Karakter. Efter at have passeret nogle Sale kom vi til Skolerne, hvor de betalende Elever, Børn af rige Kinesere, fik Undervisning og Forklaring af Klassikerne af de dertil ansatte Literater. I to Klasser af disse Elementarskoler var der Foredrag. Vi beundrede gjennem Glasruden Lærerens ivrige Virksomhed. I hver Klasse vare samtidigt 4—5 Lærere beskjæftigede. De sade som fastnaglede paa Stolen og stode først op, da Timen var forbi. Nogle Elever knælede som Straf, men de, saa vel som de andre, smilede til os, da Lærerne med et Nik hilste os. Den tredie Klasse stod aaben og var tom. Vi traadte ind. Over Hovedkathederet hang

der et sort Kors; lige overfor stod der et lille Alter med den hellige Jomfrus blomstersmykkede Billede. Paa Pultene til de 14 Rækker Skolebænke laa de forskjellige klassiske Værker, ved Siden deraf Papir, Tusk og Pensel; paa Væggene var der anbragt forskjellige Landkort, Tegninger af Dyre- og Planteriget og Helgenbilleder.

Hvor ganske anderledes venligt og rent saa ikke dette Læseværelse ud i Sammenligning med det, jeg nogle Dage tidligere havde set i den kinesiske By. Der var Indgangen lige fra den larmende Gade. Værelset, om man kan kalde det saaledes, var mørkt og tilrøget og dækket med Smuds. Gulvet var den bare Jord, Skolebænkene vare fedtede; Læreren, en forknyt Skikkelse, sad i en Krog og røgte Opium; i Baggrunden førte en aaben Dør ind til en Stald, hvor Svinene gryntede, og ved Siden deraf angav en Bambusstige den Vej, ad hvilken man kom til Lærernes Bolig; kun Maaden, hvorpaa de kinesiske Klassikere bleve foredragne, var den samme. — Elevernes Sovesal stødte op til tredie Klasses Sal. Her stod Seng ved Seng i en lang Række, alle beskyttede med Moskitonet, og Blomster og Billeder smykkede Sengestederne. Et fysisk Kabinet indeholdt Apparater til magnestiske, elektriske, akustiske og optiske Experimenter. I Læresalen gik det livligt til. Fire Lærere præsiderede i den store Sal, hvor 6—7aarige Drenge med høj Stemme reciterede Klassikerne. Hver Dreng læste eller sang sine Lektier med lydelig Røst, for Størstedelen udenad. Sangen var monoton i Moll; dog forekom der ikke sjelden sympathetiske Modulationer af Stemmen. Læreren var med sin fine Høresands altid i Stand til strax midt i den hele Sværms Summen at bemærke og rette Fejlene.

Mellem de hundrede kjære, smaa Skabninger bemærkede jeg nogle med utvivlsomt europæiske Ansigtstræk. Noget afsides fra Læresalen saa vi et lille Værelse, som benyttedes til Korrektionsanstalt for dovne og uartige Børn. En gammel, kinesisk Lærer med store Briller forklarede her kinesiske Skrifttegn paa en stor, sort Trætavle. Da vi kom, standsede han; Børnene knælede, foldede Hænderne og hilste os paa en allerkjæreste Maade. Der var omtrent ti Drenge tilstede. —

Gjennem en blomstrende Have og derpaa langs en Kanal førte Vejen til en anden Gruppe af Huse, hvor Billedhugger-, Maler- og Trykkerskolen findes. Hospitalet og Asylet for Krøblinge have vi ikke beset; her skal dog først Missionærernes Humanitet vise sig i sit mest straalende Lys.

I den anden Afdeling beskjæftiges de allerede voxne Kinesere i en Alder af 14—20 Aar. Ogsaa her fandt vi et Kapel. Det eneste interessante her var Vindusmalerierne paa gjennemsigtigt Lærred. der vare udførte med en saadan Effekt, at Enhver kunde have taget dem for Glasmalerier. I den første Arbejdssal blev der udarbejdet Planer til Træarbejderne og Tegninger til de Rammer. som derefter i Maleratelieret skulde optage de forskjellige Billeder. I Magasinerne ved Siden af saa jeg færdige Træskjærerarbejder. saaledes: fuldstændige Altere, Prædikestole, Skriftestole. forgyldte Ornamenter, hellige Navnetræk, Englefigurer o. s. v. i Overflødighed; de vare forfærdigede med beundringsværdig Symmetri og med stor Smag. Naar der et eller andet Sted i Landet indrettes en Kirke, bliver Inventariet kjøbt til Indkjøbspris hos Jesuiterne i Schanghai.

Stumme og døvstumme Elever vare ogsaa beskjæftigede i Snitteværkstederne. Mange af Arbejderne bleve saa nøjagtigt kopierede efter foreliggende Bronceoriginaler, at de efter at være færdige ikke vare til at skjelne fra disse. Alle Arbejder ere Haandarbejder.

Forstanderen for Malerskolen var en kinesisk Lægbroder, et endnu ungt Menneske med røde Kinder og sirlige smalle Hænder. Han selv udførte mesterlige Kopier af Oliemalerier. Kun han malede i Olie; hans Elever malede Akvareller eller kolorerede simple trykte Konturbilleder. Disse Billeder have i vore Øjne en komisk Virkning. Jeg vil kun omtale et stort Billede, som forestillede Skærsilden. De rødgule Flammer fra en Ildpøl spille mellem talrige Kandidater, som skulle renses. Kinesere med lange Piske, hvis guligrøde Træk vare fortrukne af Smerte. En Djævel i Skikkelse af en kinesisk Drage puster til Ilden. Staklerne hæve bonfaldende deres Hænder mod Treenigheden, som har opslaaet sin Trone oven over Røgen. Engle flyve omkring de himmelske Majestæter, og foran samme knæle to Rækker Kinesere i blaa, prægtige Nationaldragter og med yppige Piskefrisurer.

I det lithografiske Atelier og i Trykkeriet arbejdede Jesuiterne netop paa en samlet Udgave af de kinesiske Klassikere i latinsk Oversættelse. Den første og anden Sal indeholdt lithografiske Presser, den tredie det europæiske Trykkeri og den fjerde Trykkeriet af kinesiske Værker. De kinesiske Typer eller Skrifttegn ere fremstillede ophævede paa Træplader; de blive penslede over med Sværte, Rispapiret lægges der over og bliver børstet saa længe med en Børste, indtil Aftrykket bliver synligt paa Bagsiden. Træpladerne til Værker, der ere udkomne, blive omhyggeligt opbevarede i flere Arkiver.

De forældreløse Børns Sovesal er luftig og renlig. Sengene have ingen Moskitonet og ere i sig selv tarvelige. I de tre Værelser, hvori jeg var inde, stod der 20 Senge i hvert.

Skomager- og Skræderværkstederne ligesom Stuerne, hvor Bomulden renses, og hvor navnlig blinde og døvstumme blive beskjæftigede, kunde jeg ikke faa Lejlighed til at se, da Dagen snart var forbi.

Det meteorologiske Institut indeholder Instrumenter til Maaling af Luftens Tryk, Temperatur og Fugtighed, Solstraalernes Intensitet, Vindens Retning og Styrke. Et selvregistrerende Apparat noterer hver halve Time Resultatet.

Det astronomiske Musæum ejer en rig Samling af Teleskoper, Universal- og Passageinstrumenter, som imidlertid den Gang vare under Laas og Lukke, fordi man havde taget fat paa Bygningen af nye Fundamenter og Piller. Den fotografiske Fremstilling af Jordmagnetismens Virksomhed er højst interessant. I en fuldstændig mørk Rotunde gives der ved Hjælp af en Petroleumslampe og et meget følsomt fotografisk Papir en grafisk Fremstilling i Kurver og Linier af Magnetismens Retning og Styrke.

Jesuiternes Institut falder i det hele i følgende Dele: 1. Missionærernes Opholdssted. 2. Opdragelsesanstalten for Kostgængerne; 3. for de forældreløse Børn og 4. for den kvindelige Ungdom, hvilken sidste bliver ledet af Søstrene af »den hellige Uskyld«; til disse Lokaler kunne Mænd vanskeligt faa Adgang, fordi der blandt Pensionærerne her ogsaa findes 17 og 18aarige Piger, som efter kinesisk Skik — der først og fremmest iagttages — ikke maa præsenteres for nogen Gæst. 5. Observatorierne. 6. Karmeliterindernes Kloster, hvis Nonner holdes fuldstændigt afsluttede fra Verden, og til hvem ingen kan faa Adgang.

Missionærernes Selvopofrelse fortjener virkelig den største Ros, og man maa haabe, at de maa høste den fortjente Løn for deres Arbejde.

Den 1ste Maj døde Gouvernøren over Schanghai ganske pludseligt. Han kom tilbage fra en Rejse til Peking, og udaandede faa Timer efter at han havde holdt sit Indtog i sit beskedne Palads. Der hviskedes lidt om, hvorvidt han virkelig var død en naturlig Død. Det var ham, der havde givet et Konsortium af europæiske Kolonister Koncession paa Anlæg af den korte Jernbanelinie fra Schanghai til Vusung. Ganske vist var Koncessionsbegjæringen ikke holdt i den tydeligste Form: Gouvernøren blev anmodet om at tillade Bygningen af en Vej fra Schanghai til Vusung. Han gik ind herpaa, og Europæerne byggede — en Jernbane. Kineserne forbavsedes da man lagde Jernskinnerne, men deres Forbavselse blev rigtig nok endnu større,

da den lille Maskine trak Aabningstoget med de indbudte europæiske Deltagere til Vusung. De kinesiske Dignitarier foretrak at lade sig bære derhen. Nogle unge oplyste Kinesere havde Mod til at prøve denne Befordringsmaade, men den overvejende Del af Befolkningen faldt i dybe Betænkninger over, hvad Ende det hele skulde tage, naar man ikke mere behøvede Baadførere. Lastdragere m. m.

Den administrerende Jernbanedirektørs og Aktionærernes Glæde var imidlertid kun af kort Varighed. Gouvernøren protesterede først men uden Resultat imod, at der blev kjørt med Damp paa denne Vej,

Fig. 43. En kinesisk Literat.

og gik endelig ind paa at kjøbe hele Anlægget; Kineserne kastede sig derpaa over det og ødelagde baade selve Banen og alt Materiellet med en sand Vellyst. De Jerngjenstande, der ikke kunde ødelægges yderligere, bleve førte til Formosa, for at de kunde ruste og tilintetgjøres saa langt borte som muligt fra de entreprenante Europæere. Nu var den Mand død, hvem Kineserne aldrig kunde glemme, at han havde givet en saadan Koncession.

Den Meddelelse, som blev sendt mig om Gouvernørens Død, saa i en brun Konvolut, to Fod lang og en Fod bred og var trykket

Fig. 44. Kloster paa »the hills«.

med sort Farve paa brunt Papir, med Undtagelse af Gouvernørens Titler, der vare trykte med rødt. Oversættelsen lyder saaledes:

»Meddelelse.

Sorgeforhænget findes i Schanghai inden for den lille Sydport i Kiutschi (Akademiet). De ulydige (Ks-i-hyn) (den afdødes ældste Søn) og de andre ere ikke selv blevne tilintetgjorte, skjøndt deres Synder ere mange og store, men Ulykken har rammet deres afdøde Fader: den ved kejserligt Edikt med Tsing udmærkede Tsz'tscheng Ta-fu, vor med højeste Naade lønnede Ahne, den gjennem tre Generationer med Paafuglefjer og Knap af anden Rang dekorerede virkelige Militærgouvernør og Tautai af Su-tschou, Sang-kiang og Tai-tschou i Provinsen Kiangsu, Generaldirektør for Kiangsuarsenalet, Underpræfekt og Statsraadssekretær.

»Under Hieng-fengs Regering i Aaret Jen-tzu (1852) bestod han i Rigets Hovedstad den treaarige Statsprøvelse og ved kejserligt Edikt blev han Ky-jen (Doktor) af 1ste Klasse. Fremdeles! Faderen Tschuju Kuang-hsy døde i det fjerde Aar, Aaret Vujin, i den tredie Maaned, paa den 28de Dag (30de April 1878) ved Midnatstide i Hovedsoveværelset i sin Residens i Schanghai. Født i Toa-kuangs 10de Aar, Aaret Ken-yin, i den 8de Maaned og paa den 3die Dag ved Middagstide, opnaaede han en Alder af 49 Aar (efter vor Tidsmaaling 48 Aar, 3 Maaneder).

»De ulydige vare personligt nærværende, da han blev lagt paa Dødsbaaren, og iførte sig Sørgeklæderne efter det foreskrevne kejserlige Ritual, bestemte en Dag til Hjemsendelse af Ligkisten, for at han kunde blive jordet i Hjemmet, have med Ærefrygt opfyldt den hedengangnes sidste Ønsker og føle sig uværdige til at lade sig trøste af Excellencer, Lærde, Slægtninge og Venner. Dette Kort er i dybeste Sorg bleven udfærdiget til Deres Underretning.

»Efter moden Overvejelse valgte vi den femte Maaneds tredie Dag (3die Juni) til Modtagelse af Deres Kort. Fengs sørgende Børn Ki-hsyn og Ki-kyn græde Blod og støde Hovedet mod Jorden, den afdødes yngre Broder, Schui-kuang, et Aar i Sørgeklæder, aftørrer Taarerne og slaar Hovedet mod Jorden. De et Aar sørgende Brodersønner, Ksi-tschuan og Ksi-tsio aftørre deres Taarer og slaa deres Hoveder mod Jorden. Den yngre Broder Hsi-kuang (der bærer dyb Sorg i ni Maaneder) aftørrer sine Taarer og slaar Hovedet mod Jorden. Den yngste Broder, Khing-kuang (der bærer simpel Sorg i fem Maaneder) aftørrer sine Taarer og slaar sit Hoved mod Jorden. Brodersønnerne Ksi-feng og Ksi-hang (der bære simpel Sorg i fem

Maaneder) aftørre deres Taarer og slaa deres Hoveder mod Jorden. Ceremonimesteren. den afdødes et Aar sørgende Onkel Jyh-tyn aftørrer sine Taarer og bøjer sig«.

Vor Konsul, vor Vicekonsul og jeg repræsenterede det østrigske Kejserrige ved Sørgehøjtideligheden, der blev afholdt den 3die Juni. Hver i sin Tscher (kinesisk Bærestol med fire Bærere, der afløse hinanden to og to) begave vi os paa Vejen ind i den kinesiske Stad. Undervejs mødte vi det tyske Rige, med Generalkonsul Lüders i Spidsen og desuden repræsenteret af Konsulatsembedsmændene og henved et Dusin Søofficerer i Uniform. Disse Herrer gik tilfods gjennem de smalle Gyder i den kinesiske By, og vi fulgte umiddelbart efter i Bærestolene. Kinesere i hundredevis fulgte nysgjerrigt vort Optog og kiggede forundrede ind i vore Bærestole, rimeligvis i den Tanke, at vi maatte være Fyrster, siden vi mødte med et saa prægtigt Fortrav.

Gouvernørens Bolig er ikke imponerende: udvendig fra ligner den snarest et Bondehus. Ved Indgangen bleve vi modtagne af en Mandarin, der førte os gjennem en Søjlegang. Vi bleve hilsede af en usynlig, vemodig Klarinetmusik med dæmpet Tam-tam Akkompagnement. Gjennem endnu en Port naaede vi ind i en større Gaard, hvor en Afdeling kinesiske Soldater i to Rækker dannede Espalier.

Den 50 Mand stærke Afdeling kinesiske Soldater blev kommanderet af en Officer (Mandarin med Glasknap). Officeren var bedækket med Mandarinhatten, bar en lang, lyseblaa Talar og oven paa denne en kort, folderig Overklædning af mørkeblaa Silke. Den lange, blanke Kavallerisabel trykkede han med Heftet til sit Bryst, medens Spidsen vendte opad. Soldaterne, der vare smaa men kraftige Skikkelser, bare simple Straahatte prydede med sorte Silkebaand, røde Benklæder med blaa Besætning, røde Vaabenfrakker med Snore, hvide Underbenklæder, der vare synlige fra midt paa Læggene og til de høje Sko af sort Silke. Paa Brystet var der indsyet sorte kinesiske Bogstaver. Deres Bevæbning bestod af Remingtongeværer med opplantede Bajonetter: omkring Livet bare de en Læderrem med Patrontaske. En Tambour med en stor europæisk Tromme og fire Hornblæsere hørte med til denne Afdeling. Ved vor Indtræden kommanderede Officeren: præsenter Gevær! og Soldaterne udførte dette Greb paa europæisk Vis. Vi passerede Afdelingen og paany lød en Sørgemarsch, udført af de forstemte Klarinetter. Bag ved Soldaterne var der opstillet alle de Symboler, dels af Papir, dels af Træ, der skulde opbrændes ved Begravelsen. Hist saa man en stor Papirskimmel, hvorpaa

der red en udstoppet Kineser, her en Bærestol med Bærere og Følge; mange udstoppede Tjenerfigurer, Kvinder, Mænd, Hunde o. s. v., der skulde repræsentere levende Skabninger i Huset og skulde forestille Tjenerskabet hinsides.

I den store Modtagelsessal traf vi et helt Selskab af Mandariner med den Rang, som Glasknappen, den blaa og den gyldne Knap giver, og mellem dem færdedes en Mængde hvidklædte Tjenere. Væggene vare behængte med hvidt, blaat og sort Klæde, hvorpaa der var anbragt dels Tankesprog, dels den afdødes Værdigheder og Slægtregister, dels de underordnede Mandariners Slægtregistre (i Guld og sort).

De prægtige Embedsdragter, Ordens- og Gouvernørhalskjæderne, den guldvirkede Gouvernørhat, der lignede en Krone, laa paa et Bord. Rummet ved Siden af, et saakaldt Studenterværelse, hvor Gouvernøren havde plejet at modtage de Lærde og Literaterne, var betrukket paa samme Maade. I Stedet for Lysekrone var der anbragt en Sørgelanterne. Jeg kunde ikke blive klog paa dette Stykke. Den store Kugle, der var flettet af hvide Silkebaand, lige som ogsaa de sex smaa Kugler, der hang symmetrisk ned fra et sexkantet Stativ under Loftet, lignede gordiske Knuder. Den store Sal var i Baggrunden lukket med en hvid Tapetdør, hvorpaa Gouvernørens Navn stod skrevet.

En Mandarin bad os følge sig. Da Døren aabnedes, blev der givet Signal paa et Klangbækken. Foran os stod der et Alter med den afdødes veltrufne Billede omgivet af de herligste Blomster. Til venstre for Alteret laa Gouvernørens to Børn paa en Straamaatte med Ansigtet trykket mod Gulvet og dækket af deres smaa Hænder. De vare i dybeste Sorg, nemlig iførte fuldstændige Klædninger af Straafletning. Enhver af de besøgende bøjede sig for Billedet og blev derpaa af en Mandarin ført hen til et Alter, paa hvilket Ligkisten stod. Førend vi begave os derhen, ofrede vi vore Kornblomstbouketter paa et lille Bord, der stod til højre for Alteret. Ligkisten var uden Prydelser og stod paa en simpel Baare. Den var forfærdiget af brunt, massivt Træ.

Vi gik rundt om Ligkisten. Mandarinen lod Lyset falde overalt paa den (Værelset selv var mørkt) — og vi havde nu vist den afdøde den sidste Ære. Enhver fik et Billede af Gouvernøren, inden han forlod dette Værelse. I den store Sal blev der serveret The, Bagværk og Champagne ved nogle lange Borde. I det hele taget var Billedet storartet og symmetrisk, men den rette Stemning manglede. Efter at have vexlet utallige Tschin-Tschin med Mandarinerne,

passerede vi forbi Soldaternes Række; der præsenteredes Gevær, Hornene gjaldede, Trommen hvirvlede, og der er vist mere end en, der følte sig til Mode som en kinesisk General ved den Ære, der blev vist ham.

Bisættelseshøjtidelighederne til Ære for Gouvernøren vare maaske det mest imponerende Skuespil af denne Art, som fremmede i Schanghai nogensinde have faaet Lejlighed til at se. Der var endogsaa kun faa Kinesere, som tidligere havde været Vidner til en saadan Herlighed. Ceremonien med at udstille den afdødes Lig paa et Slags *lit de parade* svarer mere til en Gouvernørs Værdighed end selve Ligbegængelsen. Det er Skik og Brug at beholde Liget af et af Familiens Medlemmer syv Uger i Hjemmet, inden man lader det begrave. Hver syvende Dag bringes der Offergaver. Den højtideligste Ceremoni finder altid Sted den 35te Dag (5 × 7) efter Døden, ved denne Lejlighed saaledes den 3die Juni.

Den uundgaaelige Fastholden ved de ydre Former ved saadanne Lejligheder og den interessante Omstændighed, at den afdøde Gouvernør havde brudt med de konservative Kinesere i Schanghai, gav Anledning til at de fremmede, der aflagde deres Kondolencevisiter, efter hjemlig Skik og Brug lagde Blomster og Kranse paa Kisten. —

Hr. Balint, der allerede i Singapore var bleven angrebet af et Ildebefindende, kunde heller ikke taale Klimatet i Schanghai: han sygnede hen, Dag for Dag bleve hans Kinder mere hule, og han besluttede sig endelig til at søge Lægehjælp. Det Raad man gav ham, var ganske simpelt men trøstesløst: han skulde saa hurtigt som muligt vende hjem. Den 2den Juni indskibede han sig paa det franske Postdampskib »Sindh« uden engang at faa Lejlighed til at sige Farvel til Grev Széchenyi, som to Dage senere sammen med Loezy ganske uventet indtraf i Schanghai fra Java.

Jeg benyttede de nærmest følgende Dage til en Udflugt til de saakaldte »Hills«. Hr. Oskar Ullrich, Bjergværksdirektør for Eisenach, men hvem jeg nylig havde gjort Bekjendtskab i Schanghai, sluttede sig til mig, og vi lejede da Centralhotellets Husbaad. Saadanne Baade ere bekvemme; vor Baad havde en Salon foruden Sovekahytterne. Med god Vind og for fulde Sejl kunde den gjøre sex Knob i Timen: var det Modvind blev den trukket af Mandskabet. Vi havde forsynet os med nogle Flasker Rødvin og Sodavand samt med en Kasse Is, men denne var allerede smeltet, da vi gik ombord i Sikavej, idet Kokken nemlig havde stillet Kassen hen til Ilden. Følgen deraf var, at det Kjød, vi havde taget med os, allerede var fordærvet efter en

Dags Forløb. Om Natten blæste der en frisk Brise, der fyldte Sejlene, og Baaden skød som en Pil og styret af sikker Haand hen over Floden, der snor sig i talløse Bugter og sætter Grene af til alle Sider gjennem den rigtdyrkede Slette.

Allerede næste Morgen tidlig ankrede vi op foran »the hills«. Høje af plutonisk Oprindelse, der hæve sig nogle hundrede Fod over Sletten, og paa hvilke man kan træffe Porfyr, der træder helt frem for Dagen. De stejle Skraaninger ere bevoxede med Bambusstammer og mægtige Slyngplanter, mellem hvilke en utrolig Mængde Fasaner søge deres Tilflugt uden dog at finde hvad de søge. For kort Tid siden bragte tre Englændere 5000 Fasaner til Schanghai efter en fire Dages Jagt. Hele Baaden var opfyldt af disse Fugle, og til Minde om dette usædvanlige Jagtudbytte foreviser man Fotografier, der bleve tagne af Baaden strax efter at den var løbet ind. Mellem Sivene paa Sletten findes der Sumpsnepper, Viber med en stor kjødfuld Udvæxt paa Hovedet og Ænder. De mange Kanaler havde sat Sletten under Vand. En simpel Maskine bevirker Overrislingen. Et massivt Træhjul staar i Forbindelse med Vandhjulet ved et Tov, der vikler sig op om Axlen. Vandhjulet hæver ved sin Omdrejning Vandet op til en Rende, hvorigjennem det ledes ud paa Markerne. Maskinerne sættes i Bevægelse enten af Bøfler med tilbundne Øjne eller af Mennesker.

Sletten er tæt befolket, og her findes en stor Mængde Boliger af Bambusfletværk og Mursten, omgivne af talrige og skyggefulde Frugttræer.

Tidlig om Morgenen stege vi i Land og gjennemstrejfede de nærliggende Skovpartier for over Mataling at naa frem til et katholsk Missionshus, der ligger paa Skraaningen af en betydelig Højde. En vel vedligeholdt Ridesti slynger sig op til Toppen. Klosterterritoriet er omgivet af en Stenmur, der strækker sig over hele Bjerget ned til Foden paa den anden Side i en Brede af 450 Alen. I Omegnen bor der 600 Kristne.

I Klostret bleve vi modtagne af en Missionær og førte ind i Refektoriet, der, efter hvad vor Fører fortalte os, skal være et yndet Forsamlingssted for alle Missionærerne i Omegnen. Salen var stor og rummelig, Væggene hvidmalede, tildels behængte med Landkort, tildels med Helgenbilleder (deriblandt den hellige Jomfru fra Lourdes med skævtliggende Øjne).

Udsigten fra Salen er prægtig. Sletten, der er sat under Vand, strækker sig omtrent saa langt som Øjet kan naa, og Træ-

vegetationen, der i og for sig ikke er saa ganske ubetydelig, tager sig i den ikke tydeligt fremtrædende Baggrund ud som en tæt Skov, op over hvilken der knejser nogle dristige Træpagoder. Paa de brede Kanaler færdedes der adskillige Smaaskibe, som tilhørte Fiskere og Fragtskippere, og de hvide Sejl toge sig godt ud i Solen.

Fig. 45 Broen ved Tsing-pu-shien.

Den venlige Pater indbød mig til at aflægge et Besøg i Kirken oppe paa Toppen af Bjerget og gav mig en 50aarig »Boy« (Dreng) med som Fører. En Stentrappe førte i Zigzag op til Templet. Kirken er en Korskirke opført af naturlige Sten. To brede Stentrapper med et Stenrækværk, hvorpaa der findes store Figurer, halv Hund, halv Løve, føre op til Hovedportalen. Kirkens Loft bæres af brune Træsøjler. Hovedalteret og de to Sidealtre ere ligeledes udskaarne af brunt Træ. Paa Væggene findes der kinesiske Indskrifter. Koret mangler, men i Stedet herfor findes der bag ved Alteret en ophøjet Plads, hvor der er opstillet et godt fransk Harmonium. Fra den

Fig. 46. Kinesisk Artilleri.

Kulle, hvorpaa Kirken er bygget, har man en smuk Udsigt, der er særligt tiltalende fordi man har frit Overblik til alle Sider.

Hr. Ullrich ventede mig i Refektoriet. Da jeg var vendt tilbage, toge vi Afsked med den venlige Pater efter først at have nydt en lille Forfriskning. Paa Vejen ned til Skibet dræbte Hr. Ullrich en Slange, der laa og solede sig i Vandet. Den var over 6 Fod lang, og paa det tykkeste havde den omtrent 2½ Tomme i Gjennemsnit. Jeg fiskede den op af Vandet og var netop i Begreb med at maale den, da en Flok Kinesere med truende Miner styrtede ud af et nærliggende Hus, besværgede det Sted, hvor Slangen var bleven dræbt, ved gjentagne Gange at bøje sig, og stak en lang Bambusstang ned i Bunden af Vandet. Da Folkene gjorde Mine til at rykke frem imod os, ansaa vi det for klogest at søge ombord. Vinden var gunstig, og faa Minuter senere havde vi det vanhelligede Sted bag os. Henimod Aften naaede vi Tsing-pu--shien og gik i Land for at jage i det tætte Sivkrat. Vi skøde endel Snepper, som smagte os særdeles vel ved vort Aftensmaaltid.

Næste Morgen tidlig Klokken 8 passerede vi den 12 Fod høje krenelerede Mur om Tsing-pu-shien; Kanalen gaar lige tæt forbi denne, og der er kun saa megen Plads ved Foden af Muren, at de afdødes Kister kunne opstilles her. De mange, hvælvede Broer ere høje nok for de almindelige, kinesiske Fartøjer; vi maatte dog altid lægge vor Mast ned for at kunne passere under dem. Byens Indbyggere betragtede os med forbavsede Blikke, men forulempede os ikke.

Ved Middagstide naaede vi Vongdu, hvor man lægger Mærke til Schanghaigouvernørens Landsted, der er omgivet af høje Lervolde med fire enetages Forsvarstaarne og nærmest gjør Indtrykket af et Fæstningsanlæg, der er ved at forfalde. Klokken 11 om Aftenen landede vi i Schanghai og kjørte med Yinrikschavogne til den tyske Klub.

I Løbet af den næste Dag besøgte jeg i Forening med Hr. Haas det kinesiske Arsenal, der ligger tre Mil fra den engelske Koloni. Hr. Brettschneider, en forhenværende tysk Soldat, har faaet det Hverv tildelt at undervise de kinesiske Soldater, som findes her, i alt hvad der angaar Kanoner og Geværer og at bibringe dem en Smule taktiske Kundskaber. Han førte os gjennem alle Etablissementets Lokaler: der var en Højovn, en Damphammer, et Smedeværksted, Udboringsapparat og alt hvad der ellers behøves til Fremstilling af Armstrongkanoner med tilhørende Lavetter; fremdeles fandtes der Kanonstøberi og Værksteder til Montering af alt Slags Skyts, endvidere en Gevær-

fabrik til Forfærdigelse af Vaaben efter Remingtons System og endelig Krudtmøller. Der forfærdiges 10 (ti) Remingtongeværer om Dagen.

Værktøjerne og Maskinerne ere for Størstedelen indførte fra Europa. Etablisementets Stolthed er imidlertid en Dampmaskine paa 20 Hestes Kraft, der driver Arbejdsmaskinerne, og som er bleven forfærdiget i Schanghai.

Arsenalets kinesiske Direktør har Ord for at kunne læse og skrive flydende. men han kommer derimod sjelden i Værkstederne. Han har endnu aldrig sat sin Fod i Krudtmøllerne og holder ikke engang af at høre disse uhyggelige Etablissementer nævne; ethvert Spørgsmaal om dem afbryder han med de Ord: »ja, der er alt som det skal være, for det er noget, jeg forstaar mig paa«. Underdirektørerne, der staa i Spidsen for Arsenalets enkelte Afdelinger, ere ligeledes Kinesere; kun Værkførerne og Ingeniørerne ere Europæere, Englændere og Tyskere.

Hr. Brettschneiders Undervisningslokale er ganske særlig interessant. I Korridoren i den Bygning, hvor Undervisningen foregaar, er der opstillet fem store Silkestandarter med den kinesiske Drage. Skolen var efter europæisk Mønster forsynet med Bænke og to Kathedre. Jeg vilde næppe tro mine egne Øjne, da jeg saa at de store sorte Tavler vare beskrevne med tyske Bogstaver og Sætninger. Der laa ogsaa Planer, Kort og Modeller af Fæstningsværker fremme paa Bordene. Hr. Brettschneider fortalte mig, at de kinesiske Elever i Begyndelsen havde havt meget vanskeligt ved at forstaa Tegningerne, men da de derpaa vare blevne satte i Stand til at sammenligne Planerne med de tilsvarende Modeller, havde de snart indset Betydningen af et Kort.

Paa den nære Flod laa der to Krigsskibe, der vare under Udrustning. En hvidmalet Monitor med et Omdrejningstaarn førte det rædselvækkende Navn: »Vestmagternes Skræk«.

I Almindelighed faar man ikke noget helt ilde Begreb om det kinesiske Militær paa Kyststationerne, men dette kommer af at det ikke er saa fjernt fra europæisk Intelligents, og det er i Bund og Grund forskjelligt fra Soldaterhorderne i det indre af Riget; om dem faar jeg Lejlighed til at tale ved anden Lejlighed.

Soldaterne ere kasernerede i Massekvarterer, sædvanligvis i Befæstninger. Jeg besøgte en saadan Kaserne ved Yang-tse-kiang og skal fortælle lidt herom.

Vusungforterne ligge ved Vusungflodens venstre Bred ved Mundingen af Yang-tse-kiang. Schanghais Gouvernør var saa fore-

kommende at give os Tilladelse til at bese disse Befæstninger, og hans Elsværdighed gik saa vidt, at han stillede en Dampbarkasse og en Sejlbaad til vor Raadighed.

Den 17de Juni 1878 afsejlede vi til Forterne, der ligge i en Afstand af ti engelske Mil fra Schanghai. Da det luftede godt op, gjorde vi den Baad los, som vi havde med paa Slæb, og der begyndte en Kapsejlads mellem Barkassen og Sejlbaaden; denne gik af med Sejren. Ombord var der en lille tyk Mandarin, Gouvernørens Stedfortræder, der kunde le nok saa fornøjet hver Gang han fik Færten af noget spiseligt, den østrigsk-ungarske Vicekonsul, Haas, der her som altid søgte at være os til Nytte, fremdeles Hr. Loczy og jeg. Klokken 9 Formiddag ankrede vi op foran Forterne; de hæve sig som Lerhøje over Yang-tses smudsige Strøm og ere hverken paa den ene eller anden Maade beskyttede mod Regnskyllenes ødelæggende Virkninger. Voldenes Grundplan er en Rektangel med fremspringende afrundede Hjørner; der findes elleve truende Skydeskaar ud imod Havet og de kunne lukkes med Panserskodder, der glide i Jernrammer. Kineserne ere ganske vist meget stolte af disse Fæstningsanlæg, men jeg skulde dog tro, at et eneste vel rettet Skud vilde være tilstrækkeligt til at overtyde Fortet om det jordiskes Forgængelighed.

Vort Besøg maa have været meldt i Forvejen, thi medens vi endnu klatrede hen over en usselt tømret Dæmning, viste der sig en utallig Mængde store Silkefaner, i hvis Midte Ordet »Skyts« var anbragt i rød Syning. Ved Indgangen til Fortet modtoges vi af Kommandanten over alle Befæstningerne ved Yang-tse og af dette Forts Kommandant. Den første af dem har Generals Rang og 200 Taël om Maaneden, den sidste 150 Taël. Begge Officerer vare i Paradeuniform med rød Knap i Hovedbedækningen.

Det er en almindelig udbredt Anskuelse at Knappen i Mandarinernes Hovedbedækning antyder deres Rang. Det forholder sig ikke saaledes. Knappen betyder ganske det samme som en Dekoration eller et Orden. Meget ofte saa vi Mandariner med den røde Knap (første og anden Dekorationsrang), der vare underordnede andre, som kun havde den blaa eller gyldne Knap (tredie og ottende Rang).

De to Generaler knælede ned og berørte Jorden med deres Hoveder. Det foreskev Ceremoniellet, og de tillode sig ingen Afvigelse herfra. Vi passerede ned langs Fronten af den Æresvagt, der var opstillet og samtidigt blev der under Trommehvirvler givet Salut af det Feltbatteri, som var kjørt op i Gaarden. Man kjender endnu ikke i Kina til Kanonbespænding i den Betydning, hvori vi tage dette

Ord; Betjeningsmandskabet anvendes nemlig som billig Trækkraft til Kanonernes Transport.

Infanteriets og Artilleriets Uniformering er i det væsenlige den samme og bestaar af en rummelig blaa Bluse af Bomuld med Passepoil af en Haands Brede; midt paa Bryst og Ryg er der anbragt en stor hvid Plade, hvorpaa der i Syning er anbragt Ordene »Soldat« eller »Skyts«, og som maa være udmærkede Sigtepunkter for Fjenden; fremdeles af hvide, fyldige Bomuldsbenklæder, der ere bundne fast om Læggene som et Slags Gamascher; endelig af de nationale Silkesko med tykke Papirssaaler. Om Vinteren bærer Soldaten en sort Turban, om Sommeren en bredskygget Straahat. Denne Uniformering gjælder dog kun som almindelig Regel; Soldaterne klæde sig iøvrigt efter Smag og Behag.

Kommandanten indbød os til at bese Fortet og førte os først ind i Krudtkammeret; i det Rum, der laa foran dette, dannede to lange Rækker kruppske Kanoner Espalier. I Baggrunden herskede der et hemmelighedsfuldt Mørke, men min Nysgjerrighed efter at lære Munitionsforraadenes Omfang at kjende kunde ikke blive tilfredsstillet, da Kommandanten med et listigt Smil hindrede mig i at gaa længere ind og opfordrede os til at gaa videre; han viste os nu Kasematterne. Ved hvert Stykke Skyts stod Betjeningsmandskabet i to aabne Rækker. Kanonerne have forskjellig Kaliber; de største ere 220pundigere, og de ere anbragte saaledes, at den højre Halvdel (set fra Floden) er armeret med kruppske, den venstre Halvdel med armstrongske Kanoner.

Paa min Anmodning lod Generalen sit Mandskab udføre Exercits. En Underofficer kommanderede Betjeningsmandskabet, der talte femten Mand. Han tog Plads paa Rapperten, løftede Hænderne op og gav hver Mand et Numer idet han talte til 14; de fire første vidskede Kanonerne af paa Kommando, Nr. 5 og 6 bragte Kardusen, 7—10 Projektilet, 11 og 12 rettede derpaa Kanonen efter den sigtende Underofficers Vink. Denne gjennemborede derpaa Kardusen, satte Tændrøret i Fænghullet, gav 13 og 14 Aftrækkersnoren, sprang derpaa ned og kommandere »Feuer!« — ja virkelig »Feuer!«, rigtig nok paa det daarligste tysk, som man kan tænke sig, men dog tysk. Alle Kommandoord vare tyske.

Fortets Mandskab var anbragt i smalle lave Lerhytter. I den lange Gang, der løber fra den ene Ende af Kasernen til den anden, var der paa begge Sider anbragt Senge over hinanden. Korridoren var afdelt i Rum, der havde en Længde af 14, en Brede af omtrent 4 Alen, og her sov 20—22 Soldater. Skjøndt Sengestederne vare

renlige, var Luften dog opfyldt af en skrækkeligt ildelugtende Atmosfære, da Rummet var alt for knapt for saa mange Mennesker. Over enkelte af Sengestederne fandtes der et lille Spejl. En alt andet end appetitlig Lugt slog os imøde fra det nærliggende Køkken, Følgen af at der blev bagt eller stegt noget med harsk Olie, og jeg imødesaa derfor med Gysen det Øjeblik, da jeg vilde blive nødt til at smage paa de kinesiske Lækkerbiskener.

Vor Mandarin overraskede os ved Bordet med nogle Flasker Champagne; Vinen var elendig, men den lettede dog Synkningen.

Det kinesiske Infanteris Bevæbning bestaar af Pil og Bue, af Hugvaaben, der have Lighed med de polske Segle og af Geværer. Kasserede Geværer fra alle mulige Nationer og alle mulige Systemer ere repræsenterede ved Infanteriet, blandede mellem hverandre. Ethvert Stykke viser, hvorledes et Vaaben maa se ud for at kunne gjøre Fordring paa at være ubrugbart. Paa det ene Gevær mangler Viseret, paa det andet Kornet; paa det ene er Skæftet kun snøret fast til Løbet, paa det andet mangler Kolben. Geværene blive aldrig pudsede, Rust har frit Lov at fortære saa meget den vil, og i de faa Tilfælde, hvor Hanen endnu kan gjøre Tjeneste, skriger Fjedren noget forskrækkeligt, naar den spændes. Jeg tror ikke jeg tager meget fejl, naar jeg anfører, at Halvdelen af Infanteriet endnu er bevæbnet med Luntebøsser, og at tre Fjerdedele af den anden Halvdel ere bevæbnede med gamle Perkussionsgeværer af amerikansk, engelsk, fransk og tysk Model, medens kun den resterende Fjerdedel er udrustet med Bagladere af seneste Konstruktion. Naar det engang skulde blive til Alvor, maa der komme til at raade en ubeskrivelig Forvirring ved Uddelingen af Patronerne.

Kavalleriet er bevæbnet med Landser med kolosale Silkefaner og med Geværer, om hvilke man kan sige det samme som om Infanteriets.

Til Slutning skal jeg endnu kortelig omtale en kinesisk Parade. En Hr. Schnell, ligeledes en forhenværende tysk Soldat, nu Lærer for det kinesiske Infanteri og Artilleri i Tschi-fu med en Løn af 400 Dollars om Maaneden, meddelte mig følgende: de Soldater, som det overdrages ham at uddanne, vise ganske vist i Begyndelsen en vis Interesse for Undervisningen, men denne svinder snart ganske. Soldaterne uddannes efter det tyske Reglement. Soldaterne i Tschi-fu havde først været bevæbnede med Gevær og Bajonet, men da der indtraf det Tilfælde, at en Soldat under Løbet blev stukket i Læggen af en af sine Kammerater, blev det befalet, at Stikvaabnene herefter ikke maatte tages med. En Tidlang viste det sig nødvendigt at rykke

ud med Bambusstokke i Stedet for med Geværer, da Gouvernøren havde solgt disse under Haanden.

Schan-tungs Tatargeneral, Hr. Schnells Chef, er altid om ikke lige frem beruset saa dog omtaaget af Opium. Han gaar aldrig tilfods, bestiger aldrig en Hest men lader sig bære omkring i en Bærestol. Naar han inspicerer Tropperne, er han kun tilfreds, naar Skuespillet behager ham, ligegyldigt om Manøvrene udføres praktisk og rigtigt, eller ej.

En saadan militærisk Produktion fandt Sted i Begyndelsen af Oktober 1878 paa Artilleriets store Skydeplads i Tschi-fu. To Telte, et prægtig for Mandschugeneralen og et andet, der indeholdt Gaver til Soldaterne, saa som Uhre, Kjæder, Vaser, Piber, Dekorationer m. m., vare oprejste saaledes, at man fra dem kunde overse hele den store Mark. Generalen indfandt sig, men var saa drukken, at han kun med raa, lallende Stemme kunde udtale sin Tilfredshed, da Kompagniexercitsen var til Ende. Før Artilleriets Skiveskydning begyndte, spurgte han en tilstedeværende kinesisk Artillerioberst, om han virkelig troede, det var muligt at træffe et saa fjernt Maal med Kanonerne. Obersten svarede: »Excellence! jeg stiller mit Hoved til Deres Raadighed, hvis Kuglen ikke allerede ved det andet Skud sidder i Skiven«. Det blæste stærkt. Generalen fulgte med ironisk Blik Betjeningsmandskabets forskjellige Greb. Skuddet gik af — og Granaten sprang foran Skiven, Generalens Svar var et ubeskriveligt haanende Smil. Obersten fortalte senere, at han ikke havde været rigtig vel tilmode. Det andet Skud traf imidlertid Skiven. Efter at Generalen havde kjedet sig forskrækkeligt en halv Times Tid, spurgte han, om det dog ikke snart var færdigt. Programmet blev som Følge deraf forkortet. Da Slutningen ved saadanne Komedier altid maa være effektfuld, havde man truffet følgende Arrangement. Et lille Træhus, der laa i en Afstand af 9000 Fod, var bleven fyldt med Bomuld, Krudt, Petroleum o. s. v. Huset skulde tjene som Skive for de sidste Skud. Allerede ved det andet Skud sloge Flammerne op af det, og Generalen lo fornøiet; han var henrykt. Paa selve Stedet forærede han Hr. Schnell en prægtig Rustning med en dertil hørende Ordenskjæde og udnævnte ham til Oberst.

Den næste Dag skulde der manøvreres paa Vandet. Vinden vilde imidlertid ikke indfinde sig, og Sejlmanøvrerne kunde derfor ikke blive til noget. Da man meldte Generalen dette, tordnede han løs og raabte: »Ingen Vind? Hvad vil det sige? er der ingen Vind? Hvorfor er der ingen Vind?« Han var imidlertid vel tilfreds med

hvad han havde set og udnævnte Størstedelen af det kinesiske Soldaterpak til Officerer.

Der er ikke vundet stort ved Udnævnelsen til Officer i den kinesiske Hær, thi Officeren spiser fremdeles sammen med de simple Soldater af samme Fad og faar lige som disse kun Sold paa Papiret; imidlertid udelukker Ophøjelse i Officerstanden enhver legemlig Anstrengelse, navnlig Marsch tilfods, og dette er en Begunstigelse, der vejer mere i Vægtskaalen end det usle Sølv. Enhver Subalternofficer er bereden og faar Hesten leveret af Regeringen, men han har ikke Tilladelse til at benytte Bærestol. I Løbet af Rejsen gjennem Kina vil jeg oftere faa Lejlighed til at omtale de Egenskaber, der udmærke de almindeligt frygtede og berygtede Soldater, og den Bemærkning kan foreløbig være tilstrækkelig, at de have Ry for at være raffinerede Kjæltringe.

VI.

Fra Schanghai til Kioto.

Afrejse til Japan. — Havnen og Byen Nagasaki. — Et Afsnit af Landets Historie. — Kirkegaarde. — Osuva-Sama. — Afrejse til Simonosaki. — Sampanerne. — Det japanesiske Indhav. — Lama og Protestant. — Kobe og Hiogo. — De europæiske Kolonier. — Theplanten. — Kobes Omgivelser. — Byens Seværdigheder. — Natligt Gadeliv. — Dresserede Rotter. — Kæmpende Dverge. — Pindsvin og Paafugl. — Dametheater. — Japanesiske Jernbaner. — Osaka. — Indigofabrikationen. — Japanesiske Soldater. — Rekrutuddannelse. — Beklædning og Bevæbning. — Teonodipagoden. — Taikun og Mikado. — Arimabadet. — Afrejse til Kioto.

Det var den 20de Juni 1878. Byens Orkester havde netop sluttet sit sidste Numer i Schanghais offentlige Have og jeg slæntrede Arm i Arm med Hr. Haas langs Kajen hen mod den tyske Klub, for at tage Afsked med mine Venner.

— »Jasaa! til Japan?« — »Det er noget ganske andet end Kina«. — »Blot jeg kunde følge med!« — »Hils deroppe!« saaledes lød Afskedsordene, da Glassene stødte mod hverandre paa et glædeligt Gjensyn. Min Bagage og de faa Instrumenter, jeg vilde tage med mig, befandt sig allerede ombord paa »Nagoya maru«, en amerikansk Hjuldamper, og jeg begav mig derfor om Natten direkte Ombord paa Skibet, der lettede Anker Klokken 4 om Morgenen, — da jeg vaagnede, vare vi allerede midt ude paa Søen.

Havet var spejlblankt, en svag Brise forjog den fine Morgentaage og Solen straalede i sin fulde Pragt. Er Vejret godt, kommer man hurtigt afsted, og en Forsinkelse af Posten er næppe sandsynlig; Skibets Kapitain, en jovial, temmelig korpulent Amerikaner, der senere ved Væddeløbene viste sig som en vellykket Udgave af en Sportsmand, kunde derfor med en vis Sikkerhed besvare Passagerernes Spørgsmaal næste Morgen om, hvornaar vi vilde naa Nagasaki, med et „*Well,*

about midnight!" Han forregnede sig imidlertid, thi allerede Klokken 10 kunde vi iagttage Lysskinnet fra Hundreder og atter Hundreder af Lampions, der svævede omkring som Lygtemænd og oplyste Nagasakis Kaj.

Næste Morgen, medens Solen endnu laa skjult bag Bjergene, blev jeg vækket af friske, muntre Stemmer. Da jeg forlod min Kahyt, saa jeg, hvor lystigt det gik til med Ladning af Kul. Et Kulskib lagde sig i umiddelbar Nærhed af Damperen, og omtrent 30 Piger, med næsten nøgen Overkrop, der var smudset af Kulstøv, besørgede Fyldningen af vort Skibs Kulkasser. De stode paa Trinene af en Stige, og, skjøndt Kulkurvene fløj med Lynets Hurtighed fra Haand til Haand, fandt Pigerne dog altid Lejlighed til at drille hinanden.

Nagasakis Havn er noget enestaaende i sit Slags. Ikke engang Polas smukke Havn kan taale Sammenligning med Nagasakis, der er betydeligt større og helt omgiven af Bjerge. Hvis der ikke laa saa mange store Skibe for Anker, vilde man ikke falde paa at Havet er saa nært, thi Havnen tager sig ud, som om den var indesluttet fra alle Sider og ligner snarere en langstrakt, klar Indsø. Byen Nagasaki ligger ved den ene Ende af Havnen, ved Kysten af Øen Kiusiu, der tildels er skarpt begrænset af mægtige Kajmure. Byens ydre Kvarterer bebos af Europæerne.

Hollænderne vare de første Europæere, der bosatte sig i Nagasaki (1608), og den Plads, som Regeringen i sin Tid anviste dem, bliver nu forevist enhver fremmed. Begrænset af en bred Kanal, hvis indre Side er bleven taarnet op til en høj Mur, tager den sig ud som en lille firkantet Ø, der er som skabt til Forsvar.

Indtil den Tid da Marco Polo vendte tilbage til Europa (i det 13de Aarhundrede), vidste vi intet andet om Japans Historie end hvad der meddeltes gjennem de Sagn, der endnu den Dag i Dag kursere om Kejserdømmets tidligste Fortid. Omendskjøndt Portugiserne som Opdagere af Øriget allerede Aar 1543 stræbte at slutte Handelsforbindelser med Japaneserne, lykkedes dette dog først Hollænderne i Nagasaki, hvad vi jo allerede have nævnt. Indtil Midten af vort Aarhundrede eftertragtede næsten alle Sømagter at knytte Handelsforbindelser med Japan, da man havde sin Opmærksomhed rettet paa alle Ørigets Skatte og Rigdomme. Men det var til ingen Nytte. Først Aar 1854 lykkedes det Amerikanerne og efter dem de europæiske Magter at afslutte Handelstraktater, og nu ere følgende Havne i Japan aabnede for Europæerne: Nagasaki, Kobe, Osaka, Yokohama, Tokio, Niigata og Hakodate.

Efter denne lille Digression ville vi vende tilbage til Nagasaki. Det brogede Liv i Byens Gader staar i Strid med vore Begreber om Anstændighed, Moral og Dyd, men den venlige og forekommende Optræden af alle Japanesere, baade Mænd og Kvinder, den altid glade Befolknings barnlige og hjertelige Latter virker elektriserende og formelig smittende.

Boderne og de Hvælvinger, hvor Handelen foregaar, indeholde det samme Slags japanesiske Varer, som Kineserne havde udbudt til Salg som saadanne i Schanghai: Porcellænsvarer, lakerede Æsker, Emaillevaser og Broncer. Efter en Promenade gjennem Byen og efter at have beset en meget stor Broncestatue, en Buddha, der troner paa Lotosblomster, besluttede vi at bestige et af de nærmeste Bjerge for at faa et samlet Overblik over Havnen.

Paa Skraaningerne af de 1200—2000 Fod høje Bjerge strækker der sig et bredt Bælte af Kirkegaarde omkring Staden. De prismatiske Gravstene, der ere forsynede med kinesiske Indskrifter, tage sig særdeles godt ud i deres regelmæssige, symmetriske Opstillinger. Fra en Kulle i 1000 Fods Højde havde vi en prægtig Udsigt over Nagasaki. Byen tager sig storartet ud med de uhyre Husrækker og det Liv, der hersker i Havnen, og det undrede mig derfor meget senere at faa at vide, at Nagasaki kun har 46.700 Indbyggere.

I Selskab med nogle Officerer fra et tysk Krigsskib, der laa tilankers i Havnen, besøgte jeg det største buddhaistiske Tempel Osuva-sama. En bred Stentrappe med henved 60 Trin og med Stensøjler paa de første Trin førte op til Templets Forgaard. Her findes mellem to ældgamle Porcellænssøjler en Brønd med det mest udmærkede Vand. En Broncehest, hvis Hoved er saa stort som en Nilhests, synes at være anbragt her som Vogter af den hellige Kilde; til yderligere Sikkerhed ere de massive Træøsekar forsvarligt lænkede til Brøndhvælvingen.

Templet overrasker ved sin tarvelige indre Udstyrelse. I Baggrunden findes der en lille Skov af kæmpehøje Kamfertræer, og til denne Skov slutter der sig en Thehave. I enhver af Boderne, og af dem var der mange, var der indrettet Skydebaner, hvor Japaneserne øvede sig i Bueskydning med Bolte og Pile; de havde altid en Pige ved deres venstre Side, en Skaal med The ved deres højre.

Vi traf her sammen med den tyske Konsul i Nagasaki; han ledsagede os op i den botaniske Have, et Anlæg, der dog ikke maa bedømmes efter europæisk Maalestok. Japaneserne sværmer for at orvandle enhver Have, selv om den er nok saa lille, til et Slags

kouperet Terrain *en miniature* med smaa Klippepartier, rindende Vandløb af næppe en Fods Brede med dristige Brobygninger. Trædyrkningens højeste Kunst bestaar i de utroligste Forkrøblinger af Stammer og Grene, der bringes til at voxe ind i hverandre og mangen Gang bringes til at gjengive hele Sætninger med japanesisk Skrift, eller ogsaa til at forestille forskjellige Slags Dyr.

Den eneste Tiltrækningskraft for Besøgeren er et Thehus, hvori Pigerne synge, spille, danse og besørge Opvartningen.

Om Aftenen aflagde jeg sammen med nogle flere et Besøg paa et lignende Forlystelsessted; sex Piger opførte Taffelmusik for os

Fig. 47. Japanesisk Kirkegaard.

med Guitarer og Trommer. De japanesiske Trommer ere konstruerede saaledes at Skindet med Lethed kan strammes og slappes under Spillet, hvorved det altsaa bliver muligt at fremkalde de forskjelligste Toner. Pigerne udførte ogsaa nogle mimiske Danse og komiske Scener, der tilsidst udartede. Det var allerede Midnat, da jeg i en skyllende Regn vendte tilbage til Skibet, der kort efter lettede Anker.

Næste Dag anløbe vi Simonosaki, men jeg blev bittert skuffet, da der ikke blev noget af min Plan om at gaa iland; Staden kan nemlig kun besøges af Europæere, naar de have Tilladelse dertil af de japanesiske Myndigheder; men en saadan manglede jeg.

Simonosaki ligger ved Foden af en langstrakt Høj, ved det vestlige Indløb til det japanesiske Indhav og er det sydligste Punkt af Øen Nippon. Paa Afstand ser dette Sted langt mere tiltalende ud end i Nærheden, thi det lader adskilligt tilbage at ønske i Retning af Renlighed, og Kajen er ikke en saa tiltalende Promenade som den kunde være, hvis den var fri for adskilligt Smuds, der klæber ved den hæderlige Fiskeriidræt.

Da vor velnærede Kapitain signaliserede Skibets Ankomst ved et Kanonskud, samlede Japaneserne sig gruppevis paa Verandaerne af deres enetages Boliger for at underkaste os en nysgjerrig og omhyggelig Examination. Andre Grupper bestege smaa Baade for at komme Damperen endnu nærmere. Disse Baade vrikkedes frem med beundringsværdig Hurtighed og de toge sig ubeskriveligt smaa ud mellem de kolossale japanesiske Sampaner. Sampanerne ere store massive Træbaade, der ofte have flere Hundrede Tons Drægtighed. Den bageste Del af disse Fartøjer indeslutter Mandskabets Opholdssteder og hæver sig som et Taarn paa begge Sider af det kæmpemæssige Ror, der saaledes beskyttes af dem som af et Panser. Er Vejret godt, styres Skibet fra Taarnets Platform, i Regnvejr derimod fra Kahytten.

Fra flere af disse Baade, der tjene mange Mennesker til Opholdssted, viste der sig unge Piger, klædte i broget Silke; for at tilfredsstille deres Nysgjerrighed, lode de sig ro over til vor Damper i smaa Baade og derpaa ind til Byen. Allerede efter en Times Ophold forlode vi Simonosaki.

Et flygtigt Blik paa et Kort over Japan vil kunne overtyde enhver om at en Sørejse fra Simonosaki til Kobe gjennem det japanesiske Indhav (Seto-uchi-no-umi) i Almindelighed kun sjeldent kan være forbundet med nogen Ubehagelighed. Et langt smalt Løb med utallige Øer strækker sig fra Sydvest til Nordost. Om det end ikke er saa smalt som Bosporus, kan man dog fra ethvert Punkt uden Kikkert iagttage det Liv, der rører sig paa Land. Omgivelserne ere henrivende smukke, og Øerne ere tæt bevoxede med Skov. Ved Foden af det 2000—3000 Fod høje Bjergstrøg, hvis maleriske Skraaninger i Forening med Engenes saftige grønne og den mørkeblaa Himmel danne et smukt og harmonisk Landskabsbillede, ligger der talrige, romantiske Smaabyer. hvis Indbyggere leve af Fiskeri og iøvrigt udbrede et behageligt Liv over hele Kysten. Der er ikke Tale om nogen Ensformighed, der trætter Øjet, thi uafladeligt fortrænger det ene nye Billede det andet. og selv vor flegmatiske Kaptajn, der dog havde gjort denne Tour

mangfoldige Gange, tog nu og da Kikkerten til Øjet og bragte det endog til det begejstrede Udbrud: *„Indeed—beautiful!“*

Ombord paa vor Damper befandt der sig en protestantisk Missionær, som meddelte mig, at der i Kina findes omtrent 30.000 Protestanter. De Kinesere, der engang ere blevne omvendte, vedblive at være kristne. Saaledes fandt f. Ex. en Missionær, der et Sted havde døbt 300 Kinesere, at dette Tal var blevet forøget, da han efter 16 Aars Forløb atter vendte tilbage hertil. I Japan, hvor en Omvendelse kan bevirkes med langt større Lethed, vedkjender Befolkningen sig ogsaa i religiøs Henseende det gamle Ordsprog: »ude af Øje, ude af Sind.«

Natten var uden Maane og saa mørk, at Kaptajnen paa Grund af de mange Øer var nødt til at ankre op ved Midnatstide. Ved Morgengry dampede vi videre og nærmede os nu Enden paa den smukkeste Fart paa hele min Rejse. Jo længere vi kom mod Øst, desto højere og stejlere bleve Bjergene. Medens Skovene endnu igaar for Størstedelen havde bestaaet af Løvtræer, var det nu uhyre Naaletræskove, der udbredte sig overalt hvor vort Øje kunde naa hen. De lave Udløbere fra Bjergene vare gjennemgaaende terrasseformigt beplantede med Ris.

Hen imod Klokken 2 om Eftermiddagen saa vi paa meget lang Afstand et klart, hvidt Punkt: det var Fyrtaarnet ved Kobe paa Vestkysten af den prægtige Bugt Naniva-no-tsa (de hurtige Bølgers Bugt), eller som den nu kaldes Osakabugten, der modtager Vandet fra Yodogava, Bivasøens Afløb. Jo nærmere vi kom dette Punkt, desto mere Liv herskede der i Farvandet; store og smaa Sampaner gik i Vejen for os, og det blev vor Sag at undgaa at sejle dem isænk; endelig lod Kaptainen Kanonen lade — vi havde Fyrtaarnet paa vor Bagbordsside — en dristig Vending af Damperen — de kvindelige Passagerer holdt Hænderne for deres Øren, Skuddet vakte Ekkoet i Granitklipperne til højre og til venste, og for os havde vi det maleriske Billede af de forene Stæder Kobe og Hiogo.

Hiogos Havn er først Aar 1860 blevet aabnet for den europæiske Handel, og i Løbet af de faa Aar der ere hengaaede siden den Tid, har der i Byens østlige Ende rejst sig en ny Stad, hvor Kolonisterne have nedsat sig. Den hedder Kobe og tæller for Øjeblikket 11.000 Indbyggere, medens Hiogo har 30.400 Indbyggere, udelukkende Japanesere.

I Kobe er der et Hotel, som ejes af en Missis Grün, en født Triesterinde, og hvor enhver fremmed kan gjøre sikker Regning paa

god Behandling. Dette Hotel lader intet tilbage at ønske i Retning af Hygge, Elegance og Køkken.

De europæiske Kolonisters Antal overstiger ikke 260. Deres Boliger, Fabriker og Kirke maa baade hvad Stil og Udførelse angaar regnes til de mest tiltalende Bygninger i hele Orienten, hvad der forklares af den Omstændighed, at de nære Bjerge levere Granit i Overflod og af god Beskaffenhed. Europæerne, som for ikke lang Tid tilbage, oprettede en Papirfabrik, der var anlagt efter en stor Maalestok, bleve bittert skuffede i deres Forhaabninger om at kunne skabe

Fig. 48. Thehøst i Japan.

en Konkurrence, og den vidtløftige store Fabriksbygning staar nu tom. I de Fabriker, der beskjæftige sig med Theens Behandling, er der derimod altid nok at bestille.

Det er først efter det 9de Aarhundrede at Thedrikningen blev indført i Japan fra Kina ved en buddhaistisk Præst, der her Tonkiyodayschi. I Kina var Theens Anvendelse til Drik derimod allerede bleven udfundet 150 Aar f. Kr. af Schiba-schojo, en af Kejser Buteis Tjenere. Man skjelner i det hele taget mellem tre Varieteter af denne

Plante, der have udviklet sig ved Kultur, nemlig *Thea viridis*, *Thea bohea* og *Thea stricta*. Der høstes 3 à 4 Gange om Aaret. Bladene blive enten tørrede i Luften, opvarmede i Kjedler og sammenrullede, hvorved man faar den saakaldte grønne The, der er bitter og som drikkes overalt i Kina og Japan, lige som den ogsaa udgjør en Hovedartikel i Kinas storartede Landhandel; eller Bladene blive efter den første Opvarming underkastede en let Gjæringsproces og derpaa tørrede paa Kobberplader over Ilden. Denne, den saakaldte sorte The, bliver næsten udelukkende tilberedt til Udførelse.

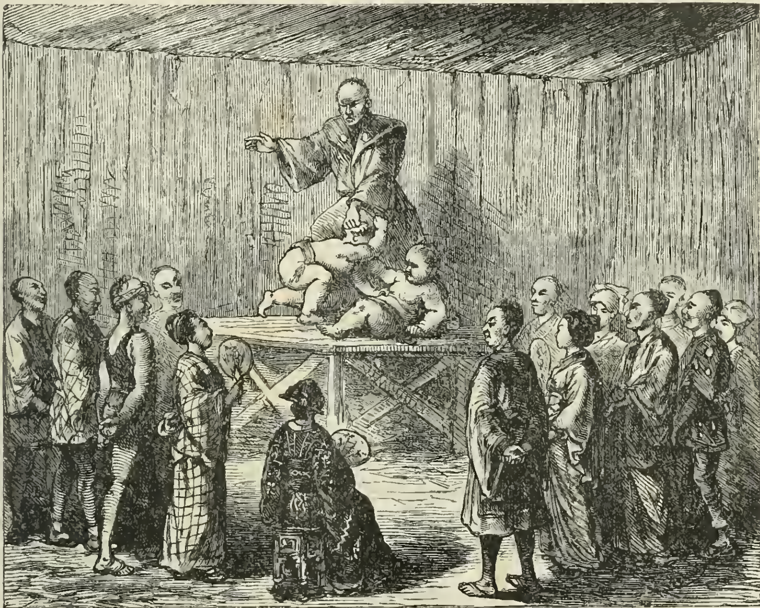

Fig. 49. Forlystelser i Kobes Tempelgaard.

De først plukkede Blade af Theplanten give den bedste Sort, den saakaldte Blomsterthe eller Theblomst. Karavantheen, der i Almindelighed har Ord for at være den bedste, fordi den ikke har lidt noget ved Transporten tilsøs, findes iøvrigt slet ikke i Europa; thi selv den russiske The, der dog gaar og gjælder for Karavanthe, bliver efter den første Thehøst sendt fra Hankou ved Yang-tse-kiang til Schanghai og herfra pr. Skib til Tientsin og Peking; naar Theen har gjort Sørejsen til de nysnævnte Stæder, bliver den transporteret til Europa gjennem Mongoliet og Sibirien. Ved Sammenpresning af

Thestøvet faar man den saakaldte Teglthe, der gaar som Skillemønt i Mongoliet og Thibet*).

Den japanesiske Stad Hiogo er to engelske Mil lang; Beboelseshusene ere for Størstedelen af Træ og en Etage høje; kun faa ere byggede af Sten og teglhængte. En lang, bred Gade fører fra Vest til Øst gjennem Hushavet.

I Kobe hersker der et paafaldende tillidsfuldt Samkvem mellem Kolonisterne og Japaneserne. Man kan under alle Omstændigheder stole fuldstændig trygt paa det japanesiske Tyende: det er grundærlige Folk, og man kan være borte fra sit Hjem hele Dage igjennem uden at man behøver at frygte for Tyvebesøg.

Bjergene omkring Kobe og Hiogo have de mærkværdigste Former, og deres 2000 Fod høje Kamme ere for Størstedelen blottede for Skov; vi fik Lyst til at aflægge dem et Besøg og allerede den første Eftermiddag af vort Ophold i Byen klatrede vi op ad en af de kratbevoxede Bjergskraaninger, der var ganske overordentlig stejl (30—40 Grader). Vore Anstrengelser belønnedes imidlertid rigeligt ved det prægtige Panorama, der udbredte sig for os med Osakabugten og Bjergpartierne imod Vest, og som vi kunde nyde i fuldeste Maal i den Højde, vi vare naaede op til.

Paa Bjergryggen fører en god Sti til Badet Arima og videre til Totori paa den modsatte Kyst. Denne Sti befærdes meget af kraftige Lastdragere. I Dalstrøgene mellem Bjergene findes der forholdsmæssigt meget Vand, der søger ud i Havet; Vandkraften benyttes til at drive Møller, og jeg mindes tydelig, at den japanesiske Møller lignede den europæiske som den ene Draabe Vand den anden. Paa Hjemvejen berørte vi det berømte Vandfald ved Kobe, et vildt romantisk Klipneparti, der oplives af en mægtig Bjergstrøm, som styrter ned over en Klippevæg fra en Højde af 150 Fod og naar sit Leje i Form af en hvid Støvregn. Japaneserne forstaa at sætte Pris paa saadanne Naturskjønheder, og, da Sulten og Tørsten efter deres Grundsætninger bør stilles, naar Øjnene have set sig mætte paa saadanne Herligheder, er det saa viseligt indrettet, at det ene Thehus her ligger ved Siden af det andet i Nærheden af Vandfaldet, og Pigerne lade deres Strengeinstrumenter klinge til den varme The og oplive Skovensomheden ved deres Sange.

---

*) Theen blev i det 17de Aarhundrede indført til Europa af Hollænderne. I Aaret 1660 drak man for første Gang The i London, noget senere i Paris. For Øjeblikket ere Englænderne, Hollænderne og Russerne de største Theforbrugere.

For at Læserne kunne gjøre sig et Begreb om, hvorledes den japanesiske religiose Andagt ytrer sig, vil jeg foreslaa et Besøg ved Aftentide i et af de større Templer i Hiogo, der hver Nat besøges af saadanne, der enten kjede sig hjemme eller hvis Forretninger allerede ere afsluttede og som paa denne Maade ville skaffe sig Ry for Fromhed. Templet ligger omtrent midtvejs i Hiogos Hovedgade, og den bølgende Menneskemasse sørger for, at man enten med eller imod sin Villie bliver ført derhen. Boder med alle mulige Slags Gjenstande findes i denne Gade: der er Bagværk, Galanterivarer, japanesiske Træskjærerarbejder, Kamme, Glasvarer, Røgerekvisiter o. s v. o. s. v., og de udbydes alle af Sælgerskerne med den mest utvungne Elskværdighed, der fængsler den fremmede i en saa høj Grad. Det er vistnok for en stor Del denne naturlige og ukunstlede Venlighed, som Japan kan takke for at det er saa almindelig afholdt. Fra alle Sider strømmede Folk til Templet. Alle og enhver bar en stor Papirlanterne, og Templets vidstrakte, firkantede Forgaard blev saaledes godt oplyst uden at foraarsage Byens Fædre store Udgifter. De færreste af de besøgende rettede deres Skridt til Hovedalteret for der at forrette en kort Bøn, at tænde nogle Røgelsepinde (lange strikkepindelignende Harpixkompositioner) eller at kaste nogle Kobbermønter i den store, umættelige Kobberkiste; det store Publikum derimod ilede med lette Fjed hen til Forlystelseshallerne, der ligge paa begge Sider af Forgaarden, og hvor Folket kunde faa sin Lyst tilfredsstillet ved at se rigtigt fornøjelige Skuepil i den bekjendte Markedsstil.

I den første Bod, som vi betraadte, producerede der sig sølvhaarede Rotter. De klatrede ad nydelige Stiger op til høje Miniaturpagoder, trak smaa Yinrikschavogne, hvorpaa der sad andre Smaadyr, som styrede Kjøretøjet efter alle Kunstens Regler; andre vare indespærrede i Gittertromler og bestræbte sig forgjæves for at komme ud af det omdrejende Fængsel, idet de udførte allehaande Spring og Løb.

I den næste Bod var der to Dverge, knap tre Fod høje, som vakte den mest utvungne Glæde hos Publikum. De vare forfærdeligt vanskabte, og det store Hoved, den langstrakte Overkrop med de korte Ben dannede et modbydeligt disharmonisk hele, saa meget mere som de næsten vare ganske nøgne. De skiftedes til at synge og dansede dertil med paafaldende Behændighed noget ubestemmeligt gymnastisk, som vistnok de fleste Balletmestre uden Resultat kunde have brudt deres Hoveder med at udgrunde. Den ene vil søge at overgaa den anden og bringer en stor cylinderformet Straafletning ind paa Ballustraden, for at foretage Balanceøvelser dermed;

men saa opstaar der en Strid, der snart gaar over til Haandgribeligheder, først halvt i Spøg, men derpaa for ramme Alvor; den ene falder til Jorden, Blodet stiger ham til Hovedet, der bliver ildrødt — og Publikum morer sig kosteligt.

Impressarioen viser sig, tager ikke videre blidt fat paa Fyrene og river dem med et Ryk op fra Gulvet; med Lokalkundskab stikker han sin Haand ind bag Bomuldskoulissen og trækker en lille Mops frem, klædt paa japanesisk. Det lille Dyr ryster over hele Legemet og stritter af alle Kræfter imod den Opfordring til at danse, som rettes til den i Form af Musik af en Guitar af to Klarinetter, først rørende Musik, derpaa mere og mere ildfuld — det nytter ikke: den maa danse.

I den tredie Bod var der et ondskabsfuldt Pindsvin og en Paafugl. Pindsvinet maatte paa Grund af sin Hæslighed finde sig i alle Slags Drillerier og Fornærmelser fra Publikums Side, indtil det endelig tabte Taalmodigheden og uden at tage noget Hensyn rettede sine Pigge imod sine Fjender. Paafuglen hørte derimod kun smigrende Ord fra alles Læber: den var smuk, og man gjorde formelig Kur til den: en Paafugl findes nemlig afbildet paa de japanesiske Banknoter.

I den fjerde Bod saa vi en Fortæller paa en Forhøjning. Ved Siden af ham sad en gammel Kone paa Hug; hun leverede den fornødne Musik ved at behandle et Strengeinstrument. Kunstnerens Mimik var mesterlig: snart kneb han Øjnene til og trak Øjenbrynene op ad, saa at de dannede en ligebenet Triangel med mange Folder; snart skar han Tænder og lod Mundvigene hænge foragteligt, snart opførte han sig saaledes, at jeg ventede at se ham fare op som en rasende og med et eneste Næveslag knuse det Bord, hvorpaa hans Bog laa. Men nej! han blev siddende ganske rolig, hans Stemme blev mildere, og enhver af Tilskuerne maatte uvilkaarlig komme til Erkjendelse af, hvor meget bedre det er at lade den kolde Fornuft raade i Stedet for den blinde Ophidselse.

I den femte Bod blev der givet en Forestilling. Paa Scenens Straamaatte sad der sex Piger. Foran enhver af dem stod der en lille Pult, hvorpaa Rollen laa, og den blev enten fremsagt eller fremsunget. Deres Sang var rædselsfuld. I Modsætning til den kinesiske Sangkunst, der foretrækker Fisteltonerne, sætte Japaneserne Pris paa de dybeste Naturtoner. Kunstnerinderne fortrak Ansigterne til de gruligste Grimacer, saa snart de skulde opbyde alle deres Kræfter for at frembringe en særligt stærk Grynten eller Galen. Deres Stemmer bleve snart saa hæse, at det ikke engang hjalp at de drak rigelig

The, som serveredes af en særdeles nydelig lille Pige. Kunstnerinderne vare stærkt sminkede, og deres Tænder gjennemgaaende farvede sorte.

Tilskuerpladsen bestod af et ophøjet Parterre, hvor Japaneserne sade paa Hug, drak The og røgte idet de med uforstyrrelig Alvor fulgte Handlingens Forløb. Ved Kassen betales der 12 Cts. i Entrée; Europæeren maa derimod betale 1 Ct. mere, fordi han benytter noget til at sidde paa.

Efter at vi endnu havde betragtet de dresserede Edderkopper, der fandtes i Tempelgaarden og for et Forsøgs Skyld havde smagt paa nogle Delikatesser, der vare stegte i Olie, begave vi os hjemad.

Jernbanen*) fra Osaka til Kioto er et Stykke smalsporet Legetøj, der løber langs med Kysten og beskriver mange unødvendige Buer med en Stigning af 1 : 100; den Egn, den gjennemløber er temmeligt flad; de mange Rismarker, Theplantager og enkelte Tobakmarker have sandet Jord, forvitret Granit, og de kantede, abnorme Former af de nære Bjerge træde frem overalt. Mange, undertiden dybe Kanaler, som tilføre Rismarkerne det klare Bjergvand, slynge sig hen over det flade Land. De største Vandlinier ere indesluttede af høje Dæmninger, gjennem hvilke der blev brudt Tunneler for at vise Japaneserne, at man ogsaa kan fiske i Mørke. Indtil Osaka passerer Banen i det hele taget fire Broer af solid Jernkonstruktion. Banegaardene, der ere simple, lave og luftige Træbygninger, bestaa af de umøblerede Ventesale og de forskjellige Kontorer, hvor Banens Embedsmænd arbejde og regne, iførte den europæiske Uniform, der klæde Japaneserne saa mærkværdigt ilde. I Almindelighed ligger der tæt op til Stationsbygningen et à to Thehuse, hvor der ogsaa serveres Vin og Øl.

Ti Telegraftraade følge langs med denne Jernbanelinie. Stationerne til Osaka hedde: Kobe, Saunoniya, Nischmoniya, Kan-saki, Osaka; fra Kobe til Osaka er der 1 Time og 8 Minuters Fart. Fra Osaka til Kioto varer Farten 1 Time 25 Minuter. Stationerne hedde: Osaka, Suita, Ibaraki, Takutsuki, Yama-saki, Mukomaki, Kioto.

Osaka, hvor vi naaede hen den 28de Juni, kan fremvise en bedre bygget, toetages Banegaard og ligger ved Floden Yodogava, der gjennemstrømmer Staden i mange brede Kanaler. Der er ingen Mangel paa bueformigt konstruerede Træbroer. I Japan kjender man ikke til Kjøretøjer, bestaaende af baade Hest og Vogn; kun faa af de

---

*) De japanesiske Baner have en samlet Længde af 14 Mil. Den aarlige Trafik beløber sig til 3 Millioner Passagerer og 50.000 Tons Gods.

europæiske Kolonister holde Ekvipage, og derfor er hele Japan oversvømmet af Yinrikschavogne, der trækkes af muskel- og lungestærke Japanesere. Disse Folks Klædning svarer til deres Bestilling; den bestaar som oftest kun af et Suspensorium. Ved Banegaardene kan man se disse Kjøretøjer ordnede i fuldstændig Slagorden. Hyren for en Dag kan ikke kaldes høj: for 50 Cts. at gjennemløbe 40 - 50 engelske Mil og at slæbe den belæssede Vogn efter sig, det er en Præstation, der kun er mulig i dette sunde Land.

Vi satte os op i saadanne Vogne og overlode os fuldstændigt til en ung Japaneser fra Kobe; han hed Djuski og skulde vise os saa meget af Osaka, som det var muligt at faa at se i Løbet af en Dag. Hele Osaka bestaar af Træbygninger; i Stueetagen findes Boutiker, Værksteder o. s. v., i første Etage Beboelseslejlighederne. Japaneserne have ikke Stole, Borde og Senge. Gulvene ere belagte med Straamaatter, der ligge i passende Fordybninger. Straamaatterne tjene baade til at sidde og ligge paa, og de have en firkantet Form, der nøje har de af Regeringen bestemte Dimensioner. Japaneserne tage altid deres Træsko af inden de betræde disse Maatter, og de blive meget vrede, naar en Europæer kommer ind i Stuen med Skoene paa.

Vort første Besøg gjaldt en Indigofabrik. Vi kom imidlertid netop ved Frokosttid og kunde ikke faa noget rigtigt Indblik i Fremstillingen af den blaa Farve. Fabriken drives dels med Damp-, dels med Vandkraft. Planterne stødes med Træstampere og renses uafladeligt med Vand. Det olieagtige, rensede Farvestof pakkes tilsidst i Blikbøsser, der indeholde 12 Pund hver og koste 13 Dollars Stykket. Førend vi forlode Fabriken gik vi ind for at se det Lokale, hvor Arbejderskerne holdt Frokost. Paa Bænke og Træborde sad der henved 100 Piger i Negligé og spiste Ris. Da vi traadte indenfor, var der en af dem, der begyndte at le; en anden stemmede i med, og et Øjeblik efter gjenlød den svage Træbygning af alle Pigernes homeriske Latter. Dette gjorde en saadan Virkning paa mig, at jeg formelig blev forlegen, skjøndt jeg vidste, at dette Udbrud af Munterhed var i al Hjertelighed og slet ikke havde det ringeste Anstrøg af Ironi.

Vi kjørte herefter til Gouverenmentshuset, en toetages Granitbygning med en høj Kuppel, paa hvis Spids der var anbragt et Vindfløj. I Taarnet var der et Uhr, der imidlertid havde samme Fejl som alle andre offentlige Uhre i Osaka: Viserne rørte sig ikke af Stedet. Vi foreviste vore Kort og fik derefter Tilladelse til at besøge Mønten og Fæstningen. Det indre af Gouvernementsbygningen lignede ganske et landligt Slot; hvis der over Dørene havde staaet de

sædvanlige Indskrifter saa som Indgang til Godsforvalterens Kontor Indgang til det herskabelige Forstvæsens Kontor o. s. v., vilde Ligheden have været endnu større.

Imidlertid var det blevet Middag. Vi kjørte til det japanesiske Jeuteihotel i den Stadsdel, hvor de europæiske Kolonister bo, 20—30 i det hele taget. Indretningen af Spisesalen og af Værelserne i første Etage svarede i Almindelighed saa temmeligt til hvad vi Europæere forlange; hvad Renlighed angaar var der heller ikke noget tilbage at ønske. Middagen var særdeles vel tilberedt; Øllet, der var afkølet med klart og rent Is, fortjente ogsaa Ros. Priserne vare ikke for høje; de overskrede ikke engang de europæiske Restaurationspriser. Vi betalte to Dollars og 35 Cts. eller omtrent 7 Kroner for en Middag, bestaaende af Fisk, Oxekjød med Grønsager, stegte Høns med Kartofler, Roastbeef med Kartofler, Omelette, Frugt, Ost, Kaffe og to Flasker Øl.

Efter Bordet kjørte vi til Mønten. Paa Vejen vare vi inde i en Antikvitetshandel, hvor der var et rigt Udvalg af Broncevaser, Statuer, Vaaben, smukt udskaarne Opaler, Topaser og Nefriter, kunstigt emaillerede Thestel, gamle Silkestoffer o. s. v. For at imødekomme et hemmeligt Ønske hos de Europæere, der kjøbe disse Sager, sætter Sælgeren deres Alder nogle hundrede Aar over den virkelige, og Prisen bliver da sat i passende Forhold til den ærværdige Alder.

Saa vel Kineseren som Japaneseren kan ved første Blik bedømme de indenlandske Antikviteters Ægthed og Alder, noget der er af største Vigtighed i den store Omsætning med Oldsager, der finder Sted i hele Østen. En Europæer, der har til Hensigt for en billig Penge at samle Antikviteter i Kina eller Japan, vil i de fleste Tilfælde kun faa skuffende Efterligninger, thi, skal man have noget virkelig gammelt, maa man der lige som i Europa betale overordenligt høje Priser.

Klokken 3 naaede vi til den kejserlige Mønt, foran hvilken der var opstillet nogle japanesiske Skildvagter. Den meget smukt gjennemførte Bygning bliver baaren af Granitsøjler og vilde vække Opmærksomhed endog i Europa. Der var i to Dage ikke blevet arbejdet i Møntværkstederne, og vi fik saaledes intet at se. Fra Mønten begave vi os til Fæstningen, der ligger paa den modsatte Side af Floden; den rager op over Byen uden dog at beherske den; det ser iøvrigt ogsaa ud til at Japaneserne selv ikke tillægge Fæstningsværkerne nogen Betydning og at Fæstningen snarest bliver benyttet som Kaserne. Ogsaa uden for Voldene findes der mange Kaserner, hvor der exerceres den hele Dag igjennem.

Ved Uddannelsen af Rekruterne gjentager hele Afdelingen Kommandoordet førend den udfører Kommandoen. Rekruterne saa ud til at være nogle meget lærenemme Fyre. For at de kunne lære at bevæge den venstre Arm frit under Marcheringen, maa Overarmen holdes ganske stiv, medens Underarmen sættes i saa kraftig Bevægelse som vel muligt, saa at den svinger op og ned mellem Benklædesømmen og Ansigtet. Exercitsmunderingen bestaar af følgende Stykker: en Hue af sort Klæde med gul Passepoil og Skygge samt en bred gul Bort, der fortil er prydet med en femkantet Messingstjerne; en blændende hvid, kort Lærredsjakke med opstaaende Krave og Tøjknapper; hvide Benklæder, en brun Klædeskappe med gule Knapper; i Stedet for Halsbind en rød Bomuldslinning; Lædersko og oven paa dem Gamascher af saakaldt russisk Lærred. Gamascherne ere som oftest ikke i nogen videre god Stand. De to Patrontasker ere spændte fast om Livet ved en Læderrem. Tornysteret er af Kalveskind og et grønt Tæppe er rullet sammen og fastgjort til det. Martini-, og Remingtongeværer med opplantede Yataganer udgjøre Infanteriets Bevæbning. Soldaterne bære Sidegevær ogsaa uden for Tjenesten. Kavalleriet er kun ynkeligt, fordi de faa Heste, som findes i Landet, ikke egne sig til Kavalleribrug. De japanesiske Kavallerister lade altid Sablerne slæbe efter sig, og man kan tydeligt mærke, at de ere meget stolte deraf. Jeg saa ikke noget til Artilleri. Ved Paraden bære Soldaterne mørke Vaabenfrakker og sorte Filthatte.

Ved enhver Aabning i Fortifikationerne og i Kasernerne stod der en Skildvagt, der blev hilst med Ærefrygt af enhver, der gik forbi, nu og da indlod sig i Samtale med en af sine bekjendte og iøvrigt ikke havde noget imod at man gik ham temmeligt nær paa Livet og undersøgte hans Vaaben. Enhver af Posterne havde sit Numer anbragt paa en lille Træplade, der var fastgjort til Livremmen.

Fæstningen bestaar af en dobbelt Enceinte og af et Kastel. En Voldgrav, der er noget over 100 Alen bred og fyldt med Vand, omgiver den hele Fæstning. Den ydre Enceintes Mure ere opførte af Granitblokke, og deres Højde over Vandspejlet er over 60 Fod. Jeg lagde Mærke til Sten, der havde en Længde af 40 Fod, en Højde af 18 Fod og en Tykkelse af 12 Fod. Denne vidunderlige Bygning kan kun forklares derved, at der for 400 Aar siden her fandtes en Granitklippe, hvis Stenmasser paa selve Stedet bleve anvendte til Opførelse af Fæstningen. Den indre Enceinte rager op over den første, og neden for dens Volde findes der kun tørre Grave.

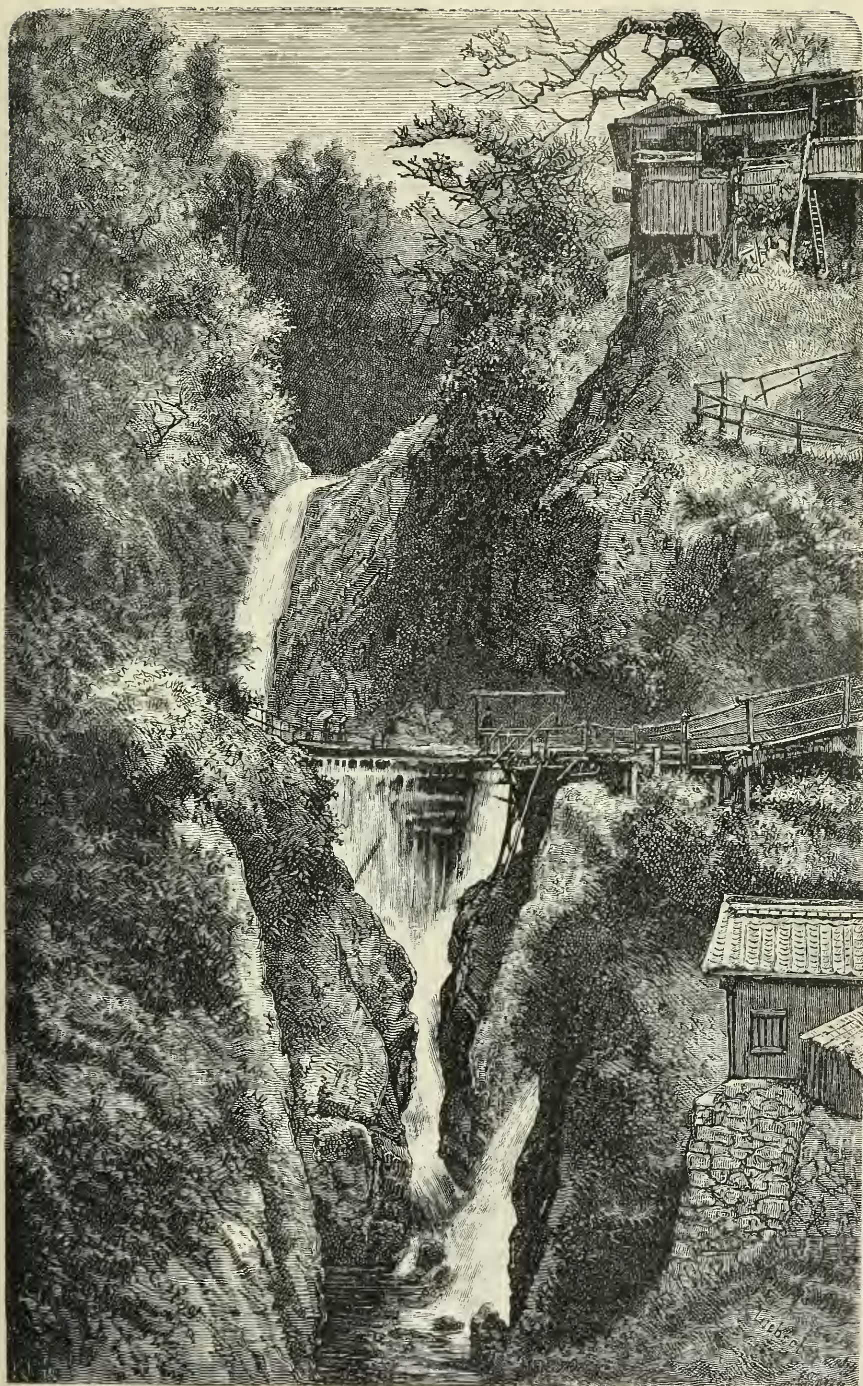

Fig. 50. Vandfald ved Kobe.

Kastellet er det højeste Punkt i Osaka; i dets indre findes der en dyb Brønd, hvis massive Indfatning er hugget af et eneste kolossalt Stykke Granit. En japanesisk Indskrift paa Træ gjør efter vor Førers Oversættelse Besøgeren opmærksom paa, at Vandet er meget sundt for Maven.

For 20 Aar siden fandtes der i Kastellets indre endnu en prægtig Bygning; Taikunens Residens. Bygningen er imidlertid bleven nedrevet, og der, hvor den stod, vajer nu den eneste regerende Fyrstes Stander (rødt i hvidt), Mikadoens, Japans kirkelige og verdslige Overhoved. Kasernerne ere imponerende, renlige Bygninger, der ere omgivne af engelske Støbejernsstakiter. Vi ville gjerne have beset det indre af en saadan Bygning, men vi fik ikke den ønskede Tilladelse dertil.

I den vestlige Del af Staden ragede en stor Pagode op mod Himmelen, og vi fik Lyst til at bese den. Pagoden med de dertil hørende Templer hedder Teonodipagoden. Hele Omegnen omkring den var opfyldt af større og mindre Templer, mellem hvilke der fandtes mægtige Fyrretræer. Den imponerende Portal dannes af to, 20 Fod høje og 3 Fod tykke Granitsøjler, der for oven først ere forbundne ved en firkantet lige Bjælke, omgivet af Blik, og derpaa ved en Stenbue. Helligdommen bestod af tre store rektangulære Gaarde, der støde op til hinanden; i den sidste af dem stod Pagoden. De to andre Gaarde indeholdt mindre Templer og Præsternes Boliger. Ypperstepræstens Bolig til venstre for Hovedindgangen var kjendelig ved et Akvarelmaleri i Ramme forestillende en Paafugl paa gylden Grund.

Et mindre Tempel tildrog sig først vor Opmærksomhed. Paa en Trone sad Kobodaitsch*), en hellig af det reneste Vand. Denne Statue var udskaaret i Træ i halv Legemsstørrelse og havde et livstræt, slapt, oppustet, gulrødt Ansigt med et Par kolossale, lyserøde Øren. Den var opstillet i en Blomsterskov, og fra Loftet hang der store Papirlampions. Ved Siden af Kobodaitsch var der paa Fodstykket anbragt lange, smaa Trætavler, paa hvilke man skriver Navnene paa de afdøde, som man vil bede Guddommen have i Erindring.

Foran Hovedalteret var der opstillet en mægtig Blok, der appellerede til de besøgendes Godgjørenhed. Blokken var beslaaet med Jern og saa stor, at dens Indhold, selv om den kun var fyldt med Centstykker af Kobber, kunde have bragt virksom Hjælp til en hel kinesisk Provins, der jamrede sig under Hungersnødens Tryk.

*) Kobodaitsch, født 774, stiftede den buddhaistiske Sekt Shin-gon-shiu, »det sande Ord«.

Bag ved Hovedalteret fandtes der en lille Gaard med en Mængde større og mindre Mindesmærker, og Helgenbilledstøtter af Granit og Sandsten vare ordnede symmetrisk. Derpaa fulgte en lille mørk Halle, hvor en ældgammel Broncebuddha med en femtakket Stjerne paa Panden stirrede fortvivlet frem for sig. Denne dunkle Halle indesluttede Urner med Asken af dem, der bleve brændte efter Døden. For Øjeblikket bruges der ikke Ligbrænding i Japan, men de døde blive begravede. Lamaernes Boliger støde op til dette Benhus.

Fig. 51. Japanesiske Soldater.

Midt i Indgangen til et andet Tempel stod der et Broncebækken, der benyttedes til Brændofre, og fra hvilket der steg Røg af ulmende, helligt Papir; en lille Guddom, der tronede oven over dette Bækken, var allerede ganske sort af Røgen. Et andet Broncekar indeholdt Templets indviede Vand. Templets Sider vare udsmykkede med to høje kunstigt udførte Granitsøjler med Arabesker og Ornamenter, der i den øverste Del vare meget blomstrende.

Templets Broncekar vare godt vedligeholdte, overordentlig smagfulde og kunde vistnok være lige saa gamle som Templet selv, eller henved 300 Aar. Det paastod Føreren, og det syntes ogsaa at bestyrkes ved den Ir, der havde afsat sig paa dem.

Præsternes Boliger ligge bag ved Templet. En eneste stor Sal, belagt med Maatter, var delt i flere Lejligheder ved gjennemsigtige Straafletninger, der hang ned fra Loftet. Lamaerne skjulte deres Hustruer og Børnesværme, da vi nærmede os, og hilste derpaa venligt paa os. Saaledes ligger Tempel ved Tempel lige op til Pagoden.

Pagoden har fire Etager med fem fremspringende Tage; Loftet er prydet med Træskjærerarbejde og svag Maling. I hvert Hjørne hænger en lille Bronceklokke, forudsat at ingen Antikvitetsamler endnu har tilegnet sig den. Under ethvert af Tagene fører der en

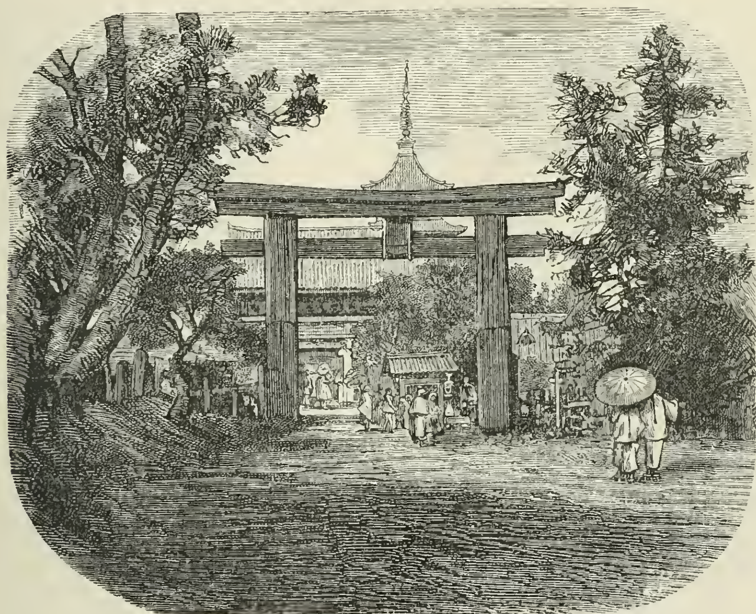

Fig. 52. Teonodipagoden.

Galerigang omkring hele Etagen. Pagoden er bygget af Træ og ender i et spidst, firkantet Tag, hvorpaa der er anbragt en Stang med to Metalknapper og en Spiral af Blik. Bekvemme Trætrapper føre op til Galerierne. Pagoden har fire Indgange og et firsidet Alter, der svarer hertil. Tre Altre vise Buddhas blomstersmykkede Billede, det fjerde Kobodaitschs bekjendte Skikkelse. I Hjørnerne staar der smaa Helgenfigurer af Træ; enhver af dem træder en bugtende Drage under Fødder.

Ved Siden af Pagoden findes der et Tempel med tre Tage; det aabnes dog kun paa Festdage. Den sidste Gaards hellige Rum

er i Baggrunden afsluttet ved en dækket Gang. En Port fører herfra ned til en afsondret Gaard, der ligger sex Trin dybere, og hvor der er opført et Tempel af en buddhaistisk Sekt (Sinto). De fleste af Tempelbygningernes Træornamenter viste de tidligere Taikuners Vaaben og Segl.

Indtil Aaret 1867 regerede der nemlig ved Siden af Kejseren (Mikado), der blev betragtet som Statens gejstlige Overhoved og blev æret som en Guddom, endnu det verdslige Overhoved (Taikun), som raadede over Landets Indtægter og Hæren. Efter Revolutionen det følgende Aar underordnede alle Landets Fyrster sig Mikadoen, som nu blev Kejserrigets eneste og selvstændige Hersker.

I Baggrunden ligger Templet til Ære for de afdøde Børn. Ved Alteret — bag Buddhas gyldne Billede — laa der Hundreder af Dukker med store, stirrende Barneøjne. Dukkerne vare iførte afdøde Børns Klæder. Fra Loftet hang der en stor og broget Samling af Børnedragter.

En Lama, der vilde berede os en Overraskelse, besluttede at ringe med en stor Klokke, der hang over Alteret. Først knælede han ned og sang gjennem Næsen en inderlig Bøn til Klokken; Bønnen lød omtrent saaledes: Xnjaunghjonghg — njungjaungh o. s. v. Derpaa greb han det tykke Silkereb, der hang ned og trak derved en Træhammer bort fra Klokken; han slap Rebet, og Hammeren faldt ned mod denne. De omkringstaaende Japanesere glædede sig over Klokkens dybe Klang.

Den 1ste Juli satte vi os allerede Klokken 7 om Morgenen i Yinrikschavogne for at foretage en Udflugt til Arima. Der var engageret to Kulier til hver Vogn. Den ene af dem havde sin Plads mellem Vognstængerne, medens den anden var forspændt med en Sele. Vejen gaar i vestlig Retning fra Kobe lige ind i Bjergene, langs med en Bjergsstrøm, hvis klare Vande skummende bryde sig over de uhyre Granitblokke, der opfylde dens Leje. Vejen er saa smal, at næppe nok to Yinrikschavogne overalt kunne passere hinanden. I Sidedalene saa vi flere Landejendomme, og ved Siden af Bækken er der anbragt enkelte Møller, som faa det Vand, de bruge, gjennem Vandledninger. Den bjergfulde Egn er næsten ganske blottet for Skov, og kun hist og her minder en gammel, høj Fyr om at der ogsaa her engang har staaet en smuk Skov. Graniten er forvitret overalt, hvor intet Græstæppe beskytter den, og Sandbækkene løbe fra Bjergtoppene ned til Dalene, som om hele Klippemassen var overgydt med en Lerfarve. Paa Vejen mødte vi mange Bjergboere, som dels bragte

Porcellænsvarer til Kobe, dels førte Levnedsmidler med sig tilbage til de hjemlige Dale.

Disse Folk vare for Størstedelen nøgne, og den Bambusstang, der laa over Skulderen paa dem, var i den Grad belæsset, at man skulde tro, den var lige ved at brække over. Lastdragerne bevægede sig i en saaden Gangart, at det var vanskeligt at sige, om det var Løb eller Gang. Sveden randt i smaa Strømme ned over deres solbrændte Nakker, men ikke desto mindre vare disse Folk stadig i godt Humør og hilste os venligt; under deres Vandring sang de med deres sammenspressede Lunger en Sang, der tydeligt nok skulde være en Opmuntring til Benene om ikke at sagtne Farten. Større Fragter bleve transporterede paa tohjulede Lastvogne, der vare forspændte med Oxer eller Ponier.

Fig. 53. Taikunens og Mikadoens Vaaben.

Klokken 8 naaede vi Passet (i en Højde af 1800 Fod); her ligger en venlig lille Landsby, hvis Beboer have anvendt hver Fodsbreds Jord til Dyrkning af Ris og Bønner. I selve Passet prangede der i den rene og aromatiske Luft en rig Vegetation af Bambus, Naaletræer og Slyngplanter. Man kunde meget vel have troet, man var i Steiermark, hvis ikke Beboernes fremmede Fysiognomier og Dragter lige som ogsaa enkelte Plantetyper havde mindet om, hvor langt mod Øst man var.

Paa den modsatte Side af Bjerget laa der en større Landsby, hvor et Thehus indbød os til at holde den første Rast. Skjøndt Kulierne vare badede i Sved drak de nogle Glas koldt Vand, og den smukke, venlige Værtinde bød ogsaa hver af os et Glas. Efter at have hvilet os fem Minutter droge vi videre, kom Klokken halv ti paany gjennem et lille lavere liggende Pas og naaede endelig omtrent Klokken 11 til Arima efter at være komne op over et tredie højere Pas.

Arima ligger henved 15 engelske Mil fra Kobe i en Bjergslugt, hvis mørkegrønne Skraaninger, bevoxede med Naaletræer, hæve sig over Staden som truende Mure. Fra den 2200 højje Bjergryg Rokusan,

fra hvilken man har et herligt Overblik over Bugten ved Osaka. stryger der nogle Paralleldale til Arimafloden, som ved Amangasaki falder ud i Havet. Arima har 350 Huse med 1500 Indbyggere, der navnlig ernære sig ved Kurvefletning og ved Tilvirkning af Pensler. I Byens snævre Gader bliver Europæeren venlig hilset af Indbyggerne og har under sin Vandring Lejlighed til at gjore adskillige Indblik i det huslige Liv, som i Europa kun tilstedes de aller aller nærmeste. I Midten af Byen ligger Badeanstalten, bygget af Træ med to firkantede

Fig. 54. Japanesisk Landsted ved Arima.

Bassins, hver af 5 Fods Dybde og af 10 Fods Længde og Brede. Det gulgraa Vand har en Temperatur af 41° C. Bunden er belagt med Sten. Vandet sprudler frem af tre Kilder, og her bade Japaneserne, gamle og unge, uden Hensyn til Kønnet fra om Morgenen tidlig til langt ud paa Natten. Der er Badepiger, som paatage sig mod en Drikkepenge at passe paa de badendes Klæder og Vædigjenstande.

Hvis Arima laa i Europa i Stedet for i Japan, vilde Indbyggerne sikkert ikke være saa fattige som de nu ere; thi ikke blot er Badestedet rigt betænkt med Naturskjønheder, men Kilderne synes

ogsaa at være i Besiddelse af tilstrækkeligt mange lægende Kræfter til at skaffe Stedet Betydning.

I en lille Skov lidt oven for Byen ligger der en Sundhedsbrønd, hvor Kildens Jern afsætter sig under forskjellige Former. Man lader Vandet fordampe og forarbejder Jernet til Tandpulver. En anden Sundhedsbrønd, der ligger noget længere nede, er en Samlingsplads for alle dem, der lide af Øjensygdomme. Her findes altid en talrig Forsamling, og Pigen ved Brønden lader alle drikke af samme Glas. Pigen giver det Udseende af at blive forundret hver Gang, hun faar en lille Skænk for sin Ulejlighed. Badet staar i højt Ry overalt i Japan og har Ord for at hjælpe imod Lamhed. Udslet, Svulster, Svaghedstilstande og Ufrugtbarhed m. m. Man skal allerede have kjendt det i halvtredie Tusinde Aar, og det skal være blevet opdaget af to Guddomme*).

Bambus- og Naaletræskovene i Omegnen af Badet ere rige paa smukke Spadseregange, og, medens Granitbjergryggen imod Syd hæver sig til lodrette Vægge, over hvilke et smukt Vandfald brusende styrter sig, det saakaldte Tsudzumigataki, aabner der sig mod Nord en frugtbar Lavslette med mange Landsbyer, hvis Indbyggere dels beskjæftige sig med Risdyrkning, dels med Papirfabrikation.

Paa Vejen til Vandfaldet passerer man en lille forvitret Jordrevne, Torijigoku, der har et meget daarligt Navn paa sig, idet alle Insekter, som paa deres Flugt nærme sig denne Spalte, falde døde til Jorden. I Nærheden af Byen ligger Onsensantemplet, og lige op til dette et andet Tempel, der er helliget Guddommene Geoky, Jokuschi og Ovanamuki. Paa den tilstødende Kirkegaard befinder der sig et gammelt Gravmonument, en Stenkugle paa et Fodstykke af Granit, under hvilket der skal hvile Støvet af Dajodaijinkigomori, en berømt Helt fra Genji- og Hejikrigene.

I tidligere Tider besøgte endog japanesiske Kejsere Badet; nu besøges det derimod kun undtagelsesvis af andre end selve Byens Indbyggere og af fremmede fra Omegnen af Hiogo.

Paa Hjemvejen til Kobe troede jeg næsten, at jeg i Arima, havde faaet Evne til at magnetisere. Jeg mødte nemlig en ung Pige; vi saa paa hinanden, og hun begyndte at ryste over alle Lemmer,

*) Geoky mødte engang paa sin Vandring en Tigger, hvem han paa hans Bøn forærede en Fisk. Tiggeren forvandlede sig derpaa til Guden Jokuschi. Denne viste den gavmilde Geoky Arimas varme Kilde og befalede ham her at bygge et Badehus og et Tempel, hvad der ogsaa skete. Jokuschi er Buddhas Navn som Lægekunstens Gud.

medens hun dog hilste os med et venligt Smil, da vi efter et kort Ophold fortsatte vor Vej mod de grønne Bjerge.

Vi forlode Kobe den 5te Juli Klokken 6 om Aftenen for først at begive os paa Jernbanen til Kioto. Vejret var i højeste Grad ubehageligt; snart regnede det, snart sænkede en uigjennemtrængelig Taage sig fra Bjergtinderne over hele Sletten for derpaa atter at fordeles af et Vindpunst, saa at et Efteraarslandskab kom tilsyne i rigtignok meget svage Omrids.

Natten i Forvejen havde der raset en Taifun over Nagasaki. Samtidigt noterede jeg i Kobe ved en Temperatur af 28 Grader en Barometerstand af 743,70 Millimeter, medens Barometret i Kioto (oppe i Bjergene) efter vor Ankomst Klokken 9 om Aftenen viste 753,86 Millimetre, ligeledes ved 28 Grader, altsaa mere end ved Kysten.

VII.

Fra Kioto til Hakodate.

Kioto. — Gionfesten. — Aftenpromenader. — En japanesisk Sindssygeanstalt. — En Daimio. — De japanesiske Kvinders Stilling. — Ægteskaber. — Kotoen. — Nerimonoen. — Tokaidoen. — Bivasøen. — Kuvana. — Yoschida — Japanesiske Brobygninger. — Fusiyama. — Kulierne og deres Tatoveringer. — Hakone og Hakonekosøen. — Svovlbadene ved Hakone. — Barneguden Dschiss. — Japanesernes Spillelidenskab. — Landets Mønter. — Opbrud fra Hakone. — En japanesisk Geodæt. — Gotemba og Subaschiri. — Pilgrimsfarter til det hellige Bjerg. — Bestigning af Fusiyama. — Over Odavara og Kamakura til Yokohama. — Havnestaden og dens Beboere. — En Theaterforestilling. — Harakiri, det japanesiske Selvmord. — Jernbanen til Tokio (Yedo). — Tokio. — Den kejserlige Familie. — Tronarvingens Ligbegængelse. — Kastellet — Taikunernes Tempel. — Det kejserlige Musæum. — Japanesiske Skoler. — Brødre. — Afrejse til Hakodate.

Da vi vare naaede til Kioto, kjørte vi fra Banegaarden gjennem Gaderne, der vare rigt oplyste med Lampions og iøvrigt allerede ganske rolige, og naaede efter godt og vel en halv Times Fart det japanesiske Hotel, hvor man anviste os to saa smaa Værelser, at der foruden Sengen og et lille Bord næppe var Plads nok til en skrøbelig Stol, som vi først maatte rekvirere. Huset selv var helt af Træ, og Taget laa umiddelbart over Gjæsteværelserne; Gulvet var belagt med Straamaatter og Ruderne vare af mat Silkepapir.

Den næste Morgen gjaldt vor første Udflugt de prægtige Templer, hvoraf der findes en overordentlig stor Mængde i Kioto. De fleste af dem ligge i den sydøstlige Del af Byen, ved Foden af Bjerget og paa en Plads, hvor Vegetationen er særdeles yppig og rig. Skjøndt Bygningerne ere respektabelt gamle, og skjøndt Træpagoderne rage højt op over dem, overfløjes de dog betydeligt af adskillige gamle Træer. De japanesiske Templer kunne henregnes til de usædvanligste Seværdigheder paa Grund af de gamle Broncesager,

som de indeholde: der er Vaser, Offerbækkener, Vandbeholdere og Kæmpelamper, der ofte ere 6 à 10 Fod høje.

Ethvert nok saa ubetydeligt Tempel indeslutter Kunstskatte af uberegnelig Værdi og af de forskjelligste Slags. Kun sjeldent lykkes det en Europæer ved Kjøb paa selve Stedet at erhverve sig en eller anden værdifuld Gjenstand. Naar Grev Széchenyé — navnlig i Kioto — var saa heldig at skaffe sig en anselig Samling af disse Kunstværker af Bronce og faa dem sendt afsted til Europa, kan det kun tilskrives den lykkelige Omstændighed, at Mellemhandleren forstod at bringe Sagen i Orden som god Ven af nogle af de høje Lamaer.

Vi besøgte 12 Templer. I de fleste af dem noterede jeg paa selve Stedet de Indtryk, jeg havde modtaget, men da jeg den næste Morgen tidlig vilde udarbejde en vidtløftigere Skildring og i den Anledning vilde tage min Notitsbog frem, viste det sig, at den var forsvunden. Den maa være bleven stjaalet ud af min Frakkelomme. Dette Tab gjorde mig saa meget mere ondt, som jeg havde udkastet et udførligt Billede af den virkeligt originale Malerisamling, der hører til Templet Kiyo Mizu, og som jeg havde beskrevet alle Enkelthederne ved Fremstillingen af Porcellænsvarerne i Fabriker, som ligge i Nærheden af Templet.

I Kioto traf man netop Forberedelser til en stor Fest. Den afholdes hvert Aar til Ære for Guddommen Gion-Maturi, varer fire Dage og slutter med et Optog til Giontemplet. Festen aabnedes med en almindelig Promenade af hele Dameverdenen gjennem Hovedgaden Schanio. Alt, hvad den japanesiske Fantasi er i Stand til at frembringe i Retning af pragtfulde Silkestoffer, blev baaret til Skue af Damerne paa denne Promenade. De uendelig rigtsmykkede Overstykker med fint og smagfuldt broderede Borter naaede helt ned til Jorden og dannede endog et lille Slæb. Livet omsluttedes af et stramt siddende Silkebælte, der havde en eller anden skrigende Farve. Fødderne vare iførte hvide Strømper, og de høje Træsandaler bleve fastholdte ved en Rem eller et Baand, der gik imellem den store Taa og dens nærmeste Nabo. Ansigterne vare dækkede med et saa tykt Lag Rismel, der havde en svag, blaalig Tone, at man ikke let skulde have anet, at der fandtes et menneskeligt Væsen under Silkeklædningens Folder, og saa meget er ogsaa vist, at jeg senere, da jeg gjennem de aabenstaaende Døre fik Lejlighed til at se ind i de forskjellige Boliger, hvor disse Skabninger havde taget Plads paa Straamaatter og ganske ubevægelige lode sig beundre af Massen — at jeg da hele Tiden havde en Fornemmelse af, at det var en Udstilling af afskaarne for-

tvivlede Clownhoveder fra en eller anden verdensberømt Cirkus, jeg havde Lejlighed til at bese. Tre, fire ubemalede Striber, der altsaa havde Hudens naturlige Farve, gik fra Nakken til Skuldrene. Øjenbrynene vare bestrøgne med et tykt Lag Tusk, og Skønhedernes Læber vare i Almindelighed forgyldte. Tænderne, endog de unge Pigers, vare sort bejtsede, Haaret kunstigt friseret og smykket med et Diadem af Sølvblade.

I Almindelighed have kun de gifte Kvinder sort bejtsede Tænder. Denne Skik er ældgammel, og bliver udlagt paa forskjellig Maade. Medens jeg paa den ene Side hørte den forklaret saaledes, at de gifte Kvinder farve deres Tænder og afrage deres Øjnbryn for lettere at kunne blive deres Mænd tro, da de med et saadant Udseende ikke ere udsatte for saa store Fristelser — fik jeg fra anden, vel underrettet Side den Forklaring, at den sorte Farve bevarer Tænderne, og at Japaneserne sætte Pris paa denne Farve; det blev ogsaa fortalt mig, at Mændene af det fine Selskab for nogen Tid siden havde farvet deres Tænder sorte for at efterabe en Prins, som fandt, at han lignede en af Dameverdenens fejrede Skønheder, og mente, at han derved kom til at ligne hende endnu mere. Han greb Initiativet, og — som overhovedet ved alle Moder — var der strax en Hob »Schari« (Dandier), der fulgte Exemplet. Den japanesiske Kejserinde har siden Aar 1876 brudt med denne Skik.

De japanesiske Damer ere ikke saa smagløst friserede som de kinesiske, men derfor er Frisuren dog ingenlunde anbefalelsesværdig; thi Hovedet kommer til at tage sig uforholdsmæssig stort ud ved den Maade, hvorpaa Haaret taarner tilvejrs. Der bliver anvendt megen Tid paa Haarets Opsætning, og allerede medens Pigebørnene ere ganske spæde, gjøre Forældrene, hvad de kunne, for at Pigen, naar hun bliver noget ældre, kan faa en imponerende Frisure. Japanesernes Haar egner sig iøvrigt ikke til alt for dristige Opsætninger; dertil er det af Naturen for tykt og stivt; man rager derfor Børnenes Hoved og lader kun enkelte Steder Haaret voxe, thi derved bliver man lettere i Stand til at tumle det og senere at sætte det saaledes, som Moden kræver det. Man kan derfor se smaa Piger, der kun have et Par diminutive Fletninger ved Ørene, og som ikke lade mere Haar voxe over Panden, end hvad f. Ex. de rumænske Piger bruge til at skjule deres Pande; man kan se andre, der bære det korte Haar som en Præstekalot, der lader Tonsuren skinne igjennem o. s. v. Voxne Piger og gifte Koner frisere sig i Almindelighed en Gang om Ugen.

For at Frisuren ikke skal tage Skade under Søvnen, hviler kun Nakken paa et lille, smalt Træunderlag, medens Hovedet svæver frit i Luften.

Men vi ville igjen vende tilbage til Festen. Ubevægelige som Trædukker, stive som Pinde saa vi Pigerne sidde i Værelserne; der manglede ikke andet end en Nøgle til at trække dem op. Hist og her bemærkede jeg ogsaa en Skræddermester, der med Kjenderblik lagde Klædningens Folder til rette. Naar da den, der bar hans Værk, kastede et stolt, forfængeligt Blik til sin Naboerske, saa Mesteren tilfreds ind i sin Kundes sorte, matte Øje. Det maa imidlertid forblive uafgjort, om han beundrede sig selv der inde, eller om han kun tolkede sin Beundring.

Hvis Damerne syntes, det blev dem alt for kedeligt hjemme, begave de sig i Almindelighed tre og tre i Følge ud paa Gaden; i Japan udkræves Forældrenes Tilladelse ikke hertil. Forud for dem gik da nogle Lygtebærere og bag dem nogle Tjenere, som betragtede det som en stor Ære at tilvifte Pigerne den fornødne Kølighed.

I Gaderne var der livlig Bevægelse: man stødte og puffede hensynsløst til hverandre for at komme frem; man trængte paa baade til højre og til venstre. Vi, der ragede højt op over Japaneserne, som i Almindelighed ere smaa, havde den Fordel heraf, at Mængden veg til Side for os. I denne Trængsel var det, at min Notitsbog blev stjaalet fra mig.

Paa Broen overraskedes jeg af et feagtigt Skue. Tusinder af gule, røde, hvide og blaa Lamper straalede paa Vandspejlet. Der var nemlig blevet bygget smaa, firkantede Pælebygninger paa Vandet, og disse vare om Aftenen meget stærkt besøgte paa Grund af den forholdsmæssige Kølighed, som fandtes her. Disse smukke Pladser vare idag saa stærkt besøgte af Skjønheder af begge Køn, at jeg virkelig var bange for, at Floden skulde opsluge dem alle. Midt i Floden ligger en lille Ø, som Japaneserne havde udvalgt til de Hestevæddeløb, som skulde afholdes i Anledning af Festen. Paa Væddeløbspladsen var man i Begreb med at pine fire Heste, der toge sig helt fantastiske ud i Fakkelbelysningen.

En hel Sidegade frembød igjen andre Seværdigheder: Panoramaer, Menagerier, dresserede Hunde, Bueskydning m. m.; endog et livløst Menneskehoved laa paa et Johannesfad. Natten var saa smuk, som den ikke havde været i lang Tid, Maanen skjulte sig kun fra Tid til anden bag lette Skyer, og de muntre og lystige Japanesere spøgte og lo af ganske Hjerte. Efter et Besøg i et Thehus, hvor det saa temmelig vildt ud i Retning af Beklædning, vendte vi hjemad,

men bleve om Natten vækkede ved Brandallarm. Denne Nat skulde det nu overhovedet slet ikke lykkes mig at falde i Søvn. thi paa Taget over mit Værelse sad der en utrættelig Hankat, der sang hele Natten.

Tilfældigvis førte en Spadseretour om Eftermiddagen os ud til Sindssygeanstalten ved Kioto. Den ligger bag ved et gammelt og lidet besøgt Tempel, ved Foden af Bjerget og omgivet af en fortryllende smuk Have. En frisk og sund Luftstrøm kommer fra den snævre Dal, og det kolde Bjergvand risler ned ad Skraaningerne, hen over de mosgroede Stene. Blomsterne paa Buske og Træer udsendte den herligste Duft, og fra Skovens grønne Løvkroner lød der et Kor af mange Hundrede fjedrede Sangere. Man kan i ingen Henseende ønske sig bedre og smukkere ydre Betingelser for en Sindssygeanstalt. Hospitalets Direktør, en ung Japaneser paa omtrent 28 Aar, gav os med stor Forekommenhed Tilladelse til at bese Anstalten. Bygningen har kun en Etage og er opført af Træ; en lang Gang fører til Direktørens Modtagelsesværelse, hvis tarvelige Møbler kun bestode af et stort Bord, sex Træstole, et Vandstel af Træ, et Vadskebord og et Drikkeglas. Direktøren har en Læge ved sin Side, men jeg tror, at denne kun spiller en ganske underordnet Rolle. Begge Herrer vare klædte paa japanesisk. De førte os først ind i en Gaard, hvor de lettere angrebne spadserede paa et Trægulv og underholdt sig paa bedste Maade. Det var yngre og ganske unge Mænd, der bøjede sig dybt og ærbødigt ved vor Indtræden. Rigtignok var der ogsaa nogle, som ikke toge den fjerneste Notits af os og som talte uforstaaelige Ord med sig selv eller brummede en Melodi. Gaardspladsen var paa den ene Side lukket af Direktørens Bolig og af en Stenmur, der sluttede sig hertil; paa de to Længdesider var den derimod spærret af langstrakte Træbygninger, der ud imod Gaardspladsen vare delte i smaa Celler med lette Trægittere; bag ethvert af disse sad der en sindssyg. En meget gammel Mand, saa mager som et Skelet og uden en eneste Tand i sin Mund, sad i sin Celle saa stolt som en Konge. Saa snart vi nærmede os hans Trone, blev han munter; han lagde Armene krampagtigt paa sin Mave og lo saa højt og ejendommeligt, men dog saa hjerteligt, at jeg uvilkaarligt maatte le med. Han blev altid saa glad, naar han fik Besøg.

En anden afsindig bad mig med opløftede Hænder og en meget talende Mimik om dog at tale hans Sag hos Direktøren, for at hans Gitter kunde blive aabnet. Paa Gulvet laa der en ung, sort-

skægget Japaneser med Spændetrøje paa; han skar Tænder, og hans Øjne vare rettede stivt mod Loftet.

Gjennem en lille Dør naaede vi ud i en anden, stor og fri Gaard, som var forbeholdt de kvindelige syge; der var i det hele taget en halv Snes Stykker. De hilste ligeledes venligt, og en ung Kone med røde Kinder og glødende Øjne istemte en Latter, der mindede stærkt om den, der var forstummet i den første Gaard.

I en tredie Afdeling besaa vi de rasendes Celler. De vare ikke mere end 10 Kvadratalen store. Væggene bestode af stærkt sammenføjet Træværk, og det samme var Tilfældet med den dobbelte Dør. Nær ved Gulvet befinder der sig et Skodde, der kan skydes til Side, naar man vil iagttage de syge. I de fleste Celler var der roligt, men fra en af dem lød der dog en dæmpet Jamren. De fleste syge sade sammenkrøbne i et Hjørne af deres Celle. Da en af disse Skodder blev trukket fra, viste der sig med Lynets Fart et spøgelseagtigt, blegt Ansigt ved Aabningen; den vanvittige smilede, spurgte, om der ikke var meget varmt uden for og bad os om ikke at gaa vor Vej fra ham.

Antaltens Bad er meget renligt holdt. I et stort Bassin med varmt Vand bade de stakkels syge sig, medens en kold Douche risler ned over dem fra oven. De fleste bede sig fritaget for et saadant Bad, men der bliver selvfølgeligt ikke taget noget Hensyn hertil.

Vi drak The i Doktorens Salon. Direktøren meddelte, at der for Øjeblikket var 60 syge under Behandling i Anstalten; de syges paarørende betale kun 20 Kroner om Maaneden for hver Person, og heri er indbefattet saa vel Kost som Lægehonorar.

Det var Grevens Hensigt at blive i Kioto for at overvære det Festoptog, der skulde finde Sted til Ære for Guden Gion; Japaneserne kalde dette Optog »Nerimono«; naar vi havde set dette, var det Meningen, at vi skulde tiltræde Rejsen paa »Tokaidoen« til Yokokoma. De Dage, vi endnu havde tilbage, anvendte vi til at bese nogle Templer, til Udflugter i den henrivende Omegn, til Anskaffelse af Levnetsmidler og til at træffe Overenskomst om Yinrikschavogne. Vor Tolk, Djuski, en ung, tjenstvillig Japaneser, gik under Tilnavnet »Schari« (Dandy), og man maatte lade ham, at han gjorde dette Epitheton al mulig Ære: han var over al Beskrivelse forfængelig, sværmede for galante Eventyr og forsmaaede heller ikke et Glas Øl eller Brandy. Som god Patriot vilde han absolut vise os alle sit Lands Skønheder, og dette stemmede ganske med vort Ønske om med egne Øjne at se saa meget som muligt af de japanesiske Forhold for at kunne danne os en selvstændig Mening derom.

Hver Aften aflagde han et Besøg i det Hus, der laa lige over for vor Bolig. Mit nysgjærrige Blik, der gjennem de nedre Vindusaabninger kunde trænge ind i Husets indre, fortalte mig, at Djuski der ovre søgte noget mere end blot selskabelig Aftenunderholdning. Jeg spurgte ham, hvem det var, vi havde til Naboer. Med et meget sigende Smil fortalte han mig, at Husets Herre var en stor Mand, en »Daimio«, en Fyrste.

En Aften, netop som Husets unge Damer vendte hjem fra en Promenade, opfordrede de os med en Haandbevægelse til at gjøre sig Følgeskab og at aflægge deres Fader et Besøg, hvorpaa de smilende forsvandt bag Døren. Det var os umuligt at modstaa en saa elskværdig Indbydelse. Vi bleve særdeles høfligt og venligt modtagne af Fyrsten. Boligens Indretning var for saa vidt forskjellig fra den japanesiske Tarvelighed, som den store Mand allerede havde tilladt sig den Luxus at have et europæisk Bord og nogle Stole. Da vi havde taget Plads, rettede Husets Herre først adskillige Spørgsmaal til os: hvor fra vi kom, hvor hen vi agtede os, om vore Navne, om vi vare gifte, om vor Beskjæftigelse, og hvad vi toge os for i Japan. Et Øjeblik kunde vi gjerne have indbildt os, at vi stode for Politidirektøren i den smukke By Kioto.

Efter at vi havde besvaret disse Spørgsmaal overensstemmende med Sandheden, undlode vi ikke at udtale os paa den mest smigrende Maade om, hvor henrykte vi vare over det blomstrende Japan og dets venlige og elskværdige Indbyggere. Vor Vært var særdeles tilfreds med vore Udtalelser, og han tilkjendegav dette ved at tilkaste sin ældste Søn et Blik, der gik i Retning af Døren ud til Kjøkkenet, hvorpaa hans Afkom forlod Værelset. Kort efter gik Døren op ind til et Sideværelse, og Familiens kvindelige Medlemmer traadte ind i Salen. Baade Husets Frue og de to yngste Døtre holdt sig i Baggrunden af Værelset og knælede ned paa Gulvet, der var belagt med Straamaatter; thi det var dem ikke tilladt at betræde det store europæiske Guldtæppe; kun den ældste Datter, en smuk Pige, netop hende, der havde bedaaret vor Tolks Hjerte, nærmede sig ydmygt og serverede os The, idet hun knælede ned.

Man vil allerede af det her antydede have set, at den japanesiske Kvinde indtager en underordnet Stilling; hendes Rolle er ganske passiv, og dette gaar saa vidt, at Manden skalter og valter i Huset ganske efter eget Godtbefindende uden at tage noget som helst Hensyn til sin Hustru eller sine Døtre. En eneste Ven kan udrette mere hos Manden og bliver vurderet højere af ham end den smukkeste,

bedste og mest opofrende Hustru. Ægteskabet bliver anset som en Nødvendighed og det indledes og afsluttes paa en helt forretningsmæssig Maade. Omendskjøndt Ægteskabsbaandet, der knyttes mellem Japanesere, ikke betragtes som bindende af den japanesiske Lov, forekommer der dog sjeldent Tilfælde, hvor Manden forlader Hustruen eller sender hende tilbage til hendes Forældre. Hun faar i saadanne sjeldne Tilfælde atter sin fulde Frihed, og der er intet, der hindrer hende i at indgaa et tredie eller et fjerde Ægteskab.

De Ægteskaber. der indgaas mellem Europæere og japanesiske Piger ere i Almindelighed kun af kortere Varighed. Har man været tre, fire Gange hos en eller anden Familie, er dette tilstrækkeligt til at fremkomme med en Anmodning om Ægteskab med en af Døtrene. En Ægteskabsmægler fremstiller Sagen enten for Bestemoderen eller for det ældste kvindelige Medlem i Familien. Der indkaldes et Familieraad, som tager Spørgsmaalet under Overvejelse, og Resultatet meddeles derpaa Brudgommen gjennem Mægleren. De Betingelser, Faderen stiller, lyde i Almindelighed paa en kontant Udbetaling af 100 til 300 Dollars den Dag, Kontrakten afluttes, og Moderen forlanger derhos som oftest 20 Dollars om Maaneden til den unge Frue. Uden videre Ceremoni begiver den unge Pige sig som Frue til sit nye Hjem. og her bliver hun da saa længe, som det behager Herren. Naar man skilles — ofte sker det allerede efter nogle faa Maaneders Forløb, optages Japaneserinden igjen i sine Forældres Hus uden at have lidt det mindste Skaar i Folks Agtelse. I Almindelighed har han sammensparet sig nogle hundrede Dollars, der blive hendes Ejendom, og det varer ikke længe, førend en Japaneser indfinder sig med alvorligere Hensigter for at anmode Bestemoderen om hendes Datterdatters Haand.

Paa mit Ønske opfordrede Fyrsten sin Datter til at spille »Koto«. Det interesserede mig at se dette Instrument, som i Almindelighed kun spilles i Familiekredse. Navnlig ved musikalske Produktioner udvikle Pigerne en forbavsende Ambition, og de foragte intet Middel for at overgaa og fordunkle hverandre i Udførelsen af Sange eller i kunstnerisk Færdighed i Strengespil.

Kotoen — et stort Strengeinstrument — bestaar af en lang, lidt hvælvet, prismatisk Resonanskasse, hvorover der er spændt 13 Tarmstrenge over lige saa mange Steg af Træ. Strengene vare stemte saaledes: h, a, f, e, c — h, a, f, fis, e, c — h, a. Under Spillet trykke venstre Haands Fingre Strengene ned, og den højre Haand bringer ved en lille Elfenbenspind Strengene til at tone ved

den anden Ende af Steget. Saa længe Pigen kun forsøgte sig paa Kotoen, behagede Spillet mig ved sine ukunstlede, melodiøse og melankolske Toner, men da hun opmuntret ved det Bifald, hun høstede, gav sig til at istemme en Sang med en højst ubehagelig skjærende Stemme — da tømte jeg min Theskaal.

Førend vi forlode Hs. Højhed, spurgte han os med ganske paafaldende Interesse, om der halshuggedes mange Mennesker i vort Fædreland, og om hvorledes denne Operation udførtes. Han blev tydeligt nok meget overrasket, da jeg meddelte ham, at denne Henrettelsesmaade slet ikke anvendtes i Østrig. Det kunde han slet ikke tro. Da jeg næste Dag spurgte Djuski, hvor det kunde være at Fyrsten interesserede sig saa levende for Halshugning, svarede han: »Vor Ven, Dainio Sinchi, er nu, efter at Mikadoen har inddraget hans Besiddelse, ansat som Skarpretter i Kioto«.

Den 10de Juli benyttedes paa bedste Maade af Beboerne af Giongaden til Udsmykning baade af Huse og af selve Gaden til Festoptoget »Nerimono«, der skulde finde Sted om Aftenen. Paa begge Sider af Gaden blev der med fem Skridts Mellemrum oprejst store Træstativer, der vare bestemte til at bære Papirlygterne, som skulde sprede deres Lys over det brogede Optog. Et fortløbende Bambusrækværk skilte Fortovet fra Gaden og dennes Brolægning blev belagt med Straamaatter. Der blev opført store Trætribuner foran Husene, hist og her indtil i Højde med Taget. Enhver Husejer sørgede saaledes paa bedste Maade for sig og de indbudte Gæster, saa at de kunde have et fuldstændigt Overblik over Processionen.

Allerede tidligt paa Aftenen var hele Byens Befolkning paa Gaden; enhver havde en farvet Huslygte paa Armen og søgte at finde en fordelagtig Plads. Da Klokken 10 om Aftenen et klart Lysskær viste sig i den anden Ende af den lange, lige Gade, opstod der strax i Folkemassen en aldeles ubeskrivelig Forvirring, hist og her opstod der ogsaa Kiv og Strid, men snart lagde Bevægelsen sig; der herskede en mønsterværdig Orden, og alle vare hensunkne i stum Forbavselse og spændt Forventning.

Toget aabnedes af en Præst, der bar en stor, broget Papirlanterne, bedækket med japanesiske Indskrifter. Efter ham fulgte en lille Vogn, trukken af fire Mand; et Sintotempels*) Portalsøjler, rigt smykkede med Kranse og Silkebaand, tronede paa denne Vogn. Nu

*) Den oprindelige Sintoreligion er nu for Størstedelen fortrængt af Buddhaismen og af Confucius' kinesiske Filosofi.

viste der sig fem musicerende Piger, den ene efter den anden. Saavel disse som enhver af de følgende aktivt optrædende og galaklædte Personer ledsagedes af tre Mænd, hvis Hverv det var dels holde en stor Papirlanterne eller en osende Begfakkel saaledes, at vedkommende Figurs Ansigt eller Klædning fremtraadte i et saa fordelagtigt Lys som muligt, dels at tilvifte den skønne frisk Luft, dels endelig at bære en stor, broget Solskærm.

Pigernes Ansigter vare i den Grad belagte med en blaalighvid Farve, at det saa ud, som om de bare en Maske. Ogsaa Læberne vare malede grønne eller gule eller dækkede med Guld. Alle Pigerne bare høje Træsko, det vil sige Træplader med tre Træfødder, som vare 2—3 Tommer høje og kun bares af Tæerne, saa at de gave en klaprende Lyd for hvert Skridt. Den usikre Gang stod i den mest skrigende Modsætning til de rige Klædninger. De japanesiske Pigers overdrevne Forfængelighed aabenbarede sig ved hvert Skridt, og den theatralske Tvungenhed, der hvilede over Ansigterne, gjorde et højst latterligt Indtryk og slet ikke den tilsigtede alvorlige Virkning.

Ved festlige Lejligheder og ellers, hvor Pigen ved, at der bliver lagt Mærke til hende. lægger hun en særlig Vægt paa sin Gang; hun vender Knæene indad og hun bevæger sine Fødder fremad med smaa, pyntelige Trin; Tæerne komme saaledes til at berøre hinanden for hvert Skridt. Gangen kommer derved til at ligne en excentrisk Skives Omdrejning. Svarende til Gangarten danne Fødderne i hvilende Tilstand en ret Vinkel, hvis Toppunkt falder sammen med Tæernes Berøringspunkt.

De nævnte fem Piger spillede *unisono*, en Melodi, der hed Fuji-daiko; det Instrument, de benyttede, var Guitar (Samise).

Efter dem kom der en halv Snes Mænd, som trak en imponerende, smukt udstyret Festvogn, der dog kun bevægede sig langsomt fremad; 16 Lanterner vare ophængte i Vognens Loft og kastede et feagtigt Lys over dem, der havde Plads inden i — fire Piger, som akkompagnerede Fuji-daikosangen, to ved at slaa paa Trommer, der hvilede i Træstativer, to ved at lade et Klokkespil lyde.

Enhver af de musicerende Piger bar et Klædningsstykke af rød Silke. der var vundet omkring Livet, og der over et grønt. folderigt Silkeoverstykke med vide Ærmer og som Bælte en svær, grøn, guldbroderet Obe (et Livbind, der er knyttet paa en ejendommelig, kunstig Maade).

Med 50 Skridts Mellemrum fulgte der nu prægtigklædte, dansende Piger, som hver især havde til Opgave ved Mimik og Gestus

enten alene eller samvirkende med andre i mindre Grupper at fremstille et symbolsk Billede. Først kom en Pige, klædt i blaat Silke med prægtigt Broderi i rødt og Guld. Paa hendes Skulder sad en lille Abe. Hun kjærtegnede Dyret, medens hun skred fremad i komisk, dansende Gang.

Den anden Gruppe fremstillede Ikufune og hendes Yngling Kikudo. Vi saa en lille Vogn, som man med lidt Fantasi kunde antage for en Blomsterhave. En ung Pige, klædt i graat Silke og med glat raget Hoved repræsenterede Guden Kikudo, som med yndefulde Bevægelser sværmede omkring Gudinden Ikufune, en smuk, elegant Skikkelse, klædt i lysegraat, rigt broderet Silke, der meget stærkt fremhævede den kolossale, røde Obe.

Derpaa fulgte en Moder med sin lille Datter, der netop kom hjem fra en Morgentour, »tidligt Foraar«. Moderen var iført en Underklædning af rødt Silke med et hvidt Overstykke; hendes Datter bar en ildrød Klædning og en Sølvkrone paa Haaret. De Blomster, som de havde plukket paa deres Spadseretour, fremstilledes paa den følgende Vogn — i Form af et Træ, der bugnede under kunstige Blomster.

En følgende Gruppe fremstillede Irukas Tjenerinde paa Vejen til Torvet. Hendes Klædning havde en hvid Grundfarve, men denne var næsten skjult af grønne og røde Broderier i saa fine Farvenuancer, som kun Orientalerne ere i Stand til at fremstille dem. Oben var guldbroderet paa grøn Bund. En anden Pige var klædt i rødt og brunt og førte et fire-, femaarigt Barn ved Haanden. En tredie, hvis røde Klædning havde Lejlighed til at gjøre sig fuldstændig gjældende under det sorte Overstykke, bar et spædt Barn paa Armen og personificerede Komiken i denne Gruppe ved sine kaade, overmodige Bevægelser. Der var fastgjort Papirkugler til Enderne af hendes fire smaa Haarpiske, og disse fløj omkring for alle Vinde, naar hun vendte og drejede sig.

Derpaa fulgte Schigenoi, en berømt Amme, ledsaget af sin Søn, Sankitschi. Hendes røde Klædning, der var smykket med svært Guldbroderi, blev holdt fast af en sort-gylden Obe. Sammen med sin unge Søn, der var indhyllet i graat Pelsværk, dansede hun omkring en Vogn, hvorpaa der befandt sig en lille Have.

Men der kommer den stakkels Kijohim, der ledsaget af en Præst er paa Vejen til Templet for at søge den elskede, som hun mistede. Hvor hun er bleg! hvor hendes Tænder ere sorte! og hvor hun er koket! Hun har hele Tiden noget at ordne ved sit rødt-sort-

gyldne Silketoilette, og da svæver hendes sejrsbevidste Blik snart hen over Folkemængden paa Gaden, snart hen til Præsten, som følger hende, adskilt fra hende ved en Blomsterhave. Hendes Længsel skaffer sig Luft i en grotesk Dans, som hun ofte begynder, men aldrig fører til Ende. Blot hun nu ikke bliver skuffet i sine Forhaabninger!

Juro og Goro, to Fyrstesønner, følge i 50 Skridts Afstand. I Stilhed ruge de over Hævnplaner mod deres Faders Mordere. Disse to forklædte Pigers Dragt bestaar af en blaa Silkeklædning med broderet Bort og vide Ærmer af rød Silke. Om Livet have de et Bælte med Sværd, hvorved Klædningen tvinges til at slutte ganske tæt til Legemet. Paa Hovedet bære de en lille Daimiohue, der med Silkesnore holdes fast under Hagen. Paa den venstre Arm bære de smukke Fyrstesønner Skjolde af Straafletning.

Fyrsten af Sagano følger i sin fulde Majestæt. Den ubekvemme hvid-røde Silkedragt hindrer ham ikke i at svinge sit mægtige Sværd særdeles martialsk.

En lille Pige, klædt i graat og med Hovedet indhyllet i et hvidt Silketørklæde, hvis Ender flagre omkring paa hendes Bryst, dansede omkring et lille Hus, som forestillede et Tempel. Pigen forestiller Gudinden Hanaka.

Et grønt Piletræ, ved Siden af det en tiltalende Skikkelse, klædt i en sort-gylden og en brun-gylden Dragt og som opførte en komisk Dans med en ung Knøs, skulde fremstille »en Skolepige med hendes Danser« for Tilskuernes Øje. Dansen endte med, at Knøsen blev jaget paa Flugt med en stor Regnskærm.

Nu lød der en Mumlen gjennem den tætte Folkemasse paa begge Sider af Gaden — det var Spænding og længselsfuld Forventning. Alles Øjne rettedes mod den Dame, der nu viste sig, og som blev opvartet med The og Røgerekvisiter af flere unge Piger, klædte i graat Silke og med Sølvkroner paa deres Haar, der var sat op paa en storartet Maade. En Præst ved Navn Ikkin havde grebet hendes Haand og i fuld Bevidsthed om sin ridderlige Pligt understøttede han »den fejrede Skønhed fra Sakai« under hendes ubehjælpsomme Gang.

Iigokudain, saaledes kaldes Repræsentanten for det evigt skønne og det blide kvindelige, var iført en Underklædning af rødt Silke og derover en sølvglinsende, graa Overklædning. En kostbar Obe, overlæsset med Guld- og Sølvbroderi, forhøjede Virkningen af denne Fremtoning. Et Gulddiadem, omgivet af lange Naale af Skildpadde, straalede i det kunstigt opsatte Haar. Hendes sortpolerede

Træsko havde Hæle af en imponerende Højde. Den, der gav Iigokudains taknemmelige Rolle havde imidlertid forlængst traadt sine Børnesko, og hun var aldeles uimodsigeligt kun daarligt i Stand til at tydeliggjøre Begrebet om det evig skønne.

Toget sluttedes af ni musicerende Piger i samme Orden som i Begyndelsen af Toget, denne Gang dog i blaa, sølvbroderede Klædninger, samt af en mislykket Træfigur, en Skimmel, der blev transporteret paa en Vogn i Stedet for at være spændt for den.

Denne Fest gjentager sig hvert Aar. Det er for Størstedelen Piger af den privilegerede Majko- og Gajkoklasse, der optræde aktivt i Processionen. Den Interesse, som Europæeren i Almindelighed nærer for saadanne Optrin, tilfredsstilles i fuldeste Maal ved Nerimonoen, navnlig paa Grund af denne Fests billedrige Ejendommelighed. Til Trods for det ugunstige Vejr vare ikke blot alle Kiotos Indvaanere paa Benene, men ogsaa fra nær og fjern var der strømmet Folk til for at overvære den betydeligste af de lokale Fester.

Politiet havde fuldt op at gjøre; hemmelige Politiagenter med kolossale rød-hvide Lanterner færdedes op og ned ad Gaden og anholdt hist og her en alt for højrøstet Japaneser; gjennemgaaende kunde man imidlertid ikke noksom beundre den Ro, der herskede, den Beskedenhed, hvormed Tilskuerne opførte sig, og den Orden, hvormed hele Festtoget blev gjennemført.

Processionen bevægede sig hen til Giontemplet, der i Anledning af denne Højtidelighed var festligt oplyst. Fra Loftet, fra Søjlerne og Murene hang der Tusinder og atter Tusinder af Papirlampions. Lyset trængte i alle Farvetoner gjennem det tynde Papirhylster. Præsterne havde den Aften udstillet alle Templets gamle og nye Skatte til Skue paa Altrene. Det var navnlig tre nye, forgyldte, transportable Altre, der tiltrak sig den bølgende Mængdes Opmærksomhed. Paa Grund af den fine Regn vare disse Kunstværker ikke blevne frembaarne under Processionen.

Præsterne ventede og hilste paa Processionen. Der blev musiceret noget, og hermed endte den kirkelige, den højtidelige Del af Festen. Tilskuerne spredte sig nu i alle Retninger; de fleste begave sig til Thehusene, og her gjorde de sig til gode med The og Risbrændevin indtil den lyse Morgen. Endnu den næste Formiddag saa jeg mange Yinrikchavogne, paa hvilke Efternølerne fra Festen bleve transporterede fra Thehusene til deres Hjem.

Den 12te Juli forlode vi Kioto. To store Veje føre herfra til Landets Hovedstad Tokio eller Jedo. Nakasendoen, Vejen mellem

Bjergene. 132 Ri eller omtrent 70 Mile lang, skiller sig ved Kavatsa ved Bivasøen fra Tokaidoen og fører gjennem den bredeste Del af Øen Hando, snart over brede og vandrige Floder, frugtbare Sletter, snart over brusende Bjergstrømme, over høje Bjergrygge og duftende Skove, og byder herved Vandreren en rig Afvexling af smaa let overskuelige Landskaber, rene Idyller, der det næste Øjeblik vige Pladsen for vidtstrakte Panoramaer, der ere saa storartede, at man vanskeligt træffer noget lignende nogetsteds i Verden, og dog paa samme Tid venlige og tiltalende. Den, der vil glæde sig over smukke japanesiske Landskaber, bør ikke lade sig afskrække af, at Vejene nu og da lade meget tilbage at ønske i Retning af Godhed. Saa vel denne Vejs

Fig. 55. Japanesiske Piger, der spille Koto.

som Tokaidoens Glandsperiode er forlængst forbi; naar dengang Daimioernes pragtfulde Tog nærmede sig, fik Befolkningen i de talrige, blomstrende Byer langs med begge Vejene Underretning derom af fyrstelige Herolder.

Grev Széchenyé tiltraadte Tilbagerejsen fra Tokio til Kobe ad denne meget interessante Vej, der ere saa overordentlig rig paa afvexlende Naturscener.

Den anden Vej, Tokaidoen, skiller sig fra den førstnævnte ved Sydranden af Bivasøen. Tokaidoen, der er den berømste og bekjendteste af Japans Veje, fortjener i fuldeste Maal sit Navn Østhavets Vej; thi efter at have berørt Otsu ved Udløbet af Bivasøen, vender den sig østlig mod Havet og fører langs med dette atter i dets umiddelbare Nærhed lige til Tioko. Hele Dagen igjennem nyder den rejsende paa

denne Vej de skjønneste Udsigter over det japanesiske Indhavs prægtige Bugter, over de tiltalende, skovbevoxede Højder i Baggrunden og fremfor alt af den imponerende vulkanske Kegle, Fusiyama, enestaaende i sit Slags. Smukkest er dog den Del af Vejen, der fører gjennem Hakonebjergene, der ere saa ganske overordenligt rige paa Naturskønheder og Kilder og bevoxede med de herligste Skove.

Vejen i Nærheden af Kioto er bygget med Anvendelse af alle moderne Kunstregler, og dens storartede Anlæg kan ikke andet end vække Beundring. Selve Kjørevejen har en Brede af 15 Alen.

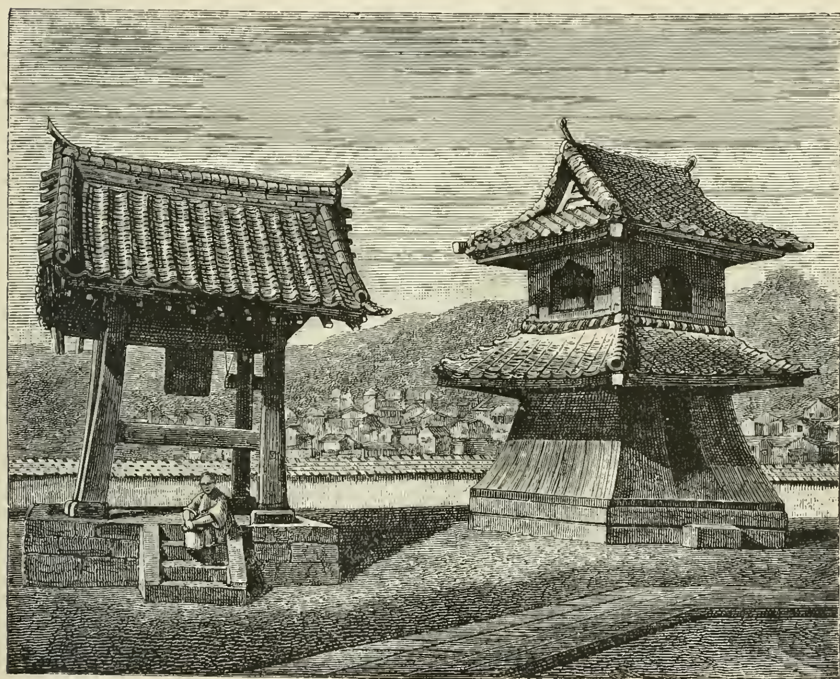

Fig. 56. Kioto, set fra Kejserpaladset.

Grøfterne ved Siden ere klædte med Kvaderstene. Man kunde have al Anledning til at ønske Landet til Lykke, hvis Vejen var holdt saaledes i hele sin Længde; men saaledes forholder det sig ikke. Et Par Mil fra Kioto holder den pludseligt op og fortsættes til Otsu som en daarlig Vej, der bliver bundløs ved indtrædende Regnvejr.

Otsu er en lille By, der ligger smukt ved Bivasøen og har 19000 Indvaanere. Bredderne af denne Sø, paa hvilken der er en

ret livlig Trafik med Dampbarkasser, ere sandede og flade, og først i en Afstand af 6000 til 18000 Fod hæver sig det skovbevoxede Bjergland. Vor Rejse fra Kioto til Yokohama var i det hele taget ikke begunstiget af Vejrliget. Allerede den første Dag bleve vi ubehageligt overraskede af et Regnskyl netop paa det Sted, der maa frembyde et ganske overordenlig farverigt Billede, naar det faar Lejlighed til at vise sig i fuldt Sollys.

Grænsen mellem Provinserne Omi og Ise dannes af den herlige, skovbevoxede Bjergryg, hvorover Vejen fører gjennem et Pas i 1600 Fods Højde. I dristige Svingninger slynger den sig op ad den stejle Skraaning, snart beskygget af Løvtræer, snart passerende golde Klippepartier, ved hvis Fod man har det maleriske Landskab ind til Bivasøen. Udsigten fra Passet maa være pragtfuld, men uheldigvis vare vi da omhyllede af de fugtigkolde Taageskyer, som Vestenvinden jog foran sig. Vejen paa den anden Side af Passet bliver stejlere og stejlere; Regnvandet styrtede skummende ned ad de bratte Klippevægge, og Yinrikschavognene bleve siddende fast i Dyndet, skjøndt vi gik tilfods paa hele denne Bjergtour. Først hen imod Midnat lykkedes det Folkene at faa Vognene transporterede til det første Nattekvarter Saganochita. Jo mere vi den følgende Dag nærmede os Havets Kyst, desto mere svandt Omegnens Romantik. Efterhaanden som Dalen blev bredere, traadte de smukke Bjergpartier mere og mere i Baggrunden, Vejen blev plan, hvad der ingenlunde var heldigt, thi den lerede Grund, der var helt gjennemblødt af Regnen, lagde os store Hindringer i Vejen De Landsbyer, vi passerede, bestode kun af nogle faa Hytter, og den Maade, hvorpaa disse vare byggede, vidnede tilstrækkeligt om Beboernes Fattigdom. Ejeren har i Almindelighed selv bygget sit Hus ved simpelt hen at oprejse nogle Bambusstænger og udfylde Mellemrummene mellem dem med sammenæltet Ler og Straa. Overalt, hvor vi kom frem, og hvor det blot var nogenlunde muligt, var der plantet Ris. Til Trods for sin Fattigdom har Folket ogsaa her forstaaet at bevare sit medfødte glade og fornøjede Sind.

Trætte og matte naaede vi om Aftenen Kuvana, en venlig, livlig By, der ligger ved Havet og har 15000 Indbyggere, der væsenligst ernære sig ved Fiskefangst. Enhver europæisk Rejsende bliver godt modtagen overalt i Japan. Folket giver gjerne alt, hvad det paa nogen Maade er i Stand til at byde. Hvis man ikke stiller for store Fordringer, maa man nødvendigvis meget snart komme til at holde af Landet og dets Beboere, og man vil tilgive adskilligt, som man

ikke vilde lade passere i andre Lande. Omgivne af en Skare nysgjærrige men ikke nogensinde paatrængende Mennesker foretoge vi os endnu, inden vi gik til Ro, en Promenade gjennem Byen og besaa Hovedgadens Boutiker, der ere mindre tiltrækkende ved deres Rigdom og Luxus, baade hvad Indretning og Varer angaar, end ved Sælgerindernes barnlige, barnagtige Væsen; de gik villigt ind paa enhver Spøg.

Til Beskyttelse mod Moskitoerne finder den rejsende saa godt som overalt i Japan Næt. der bliver hængte op om Aftenen, saa at de til alle Sider beskytte Lejet mod de frygtede Blodsugere. I vort Nattekvarter i Kuvana anvendte man et andet Middel mod Moskitoerne, der skal være aldeles probat, men som ikke alle kunne taale at benytte, og som heller ikke er videre behageligt, nemlig Antændelse af friske, harpixholdige Naaletræsgrene. Moskitoerne ere nemlig afgjorte Fjender af enhver Røg, og de søge strax ud i det fri, naar Grenene tændes. De fleste Europæere kunne imidlertid ikke udholde denne Røg, og vi modsatte os Anvendelsen af dette Husraad. Heldigvis havde jeg et lille Moskitonet mellem mine Sager og fik det da ogsaa anbragt. Det var en skrækkelig Nat. Uafladeligt summede det omkring Ørene paa mig, snart i en dyb, snart i en høj Tone, snart i vemodsfulde Dissonanser, der endelig opløste sig i en Mollarkkord. Min musikalske Sands bukkede dog under for mine fysiske Lidelser. Det var ikke til at udholde; jeg rev Nettet ned fra Loftet og foldede, skjøndt det var ganske mørkt, dets fire Ender saa behændigt sammen, at ingen af Urostifterne fik Lejlighed til at smutte bort. Med en vis Blodtørstighed stampede jeg et Par Gange med Foden, og alt blev stille. Resten af Natten gik nogenlunde godt. Den næste Morgen saa jeg efter i Nettet; der var ikke mindre end 72 Moskitoer, der havde fundet ind gjennem en lille Aabning i Nettet; i Farens Øjeblik kunde de ikke hurtigt nok finde ud igjen og maatte saaledes ynkeligt omkomme.

En uvenlig Taage indhyllede Byen i et mystisk Mørke, da vi bestege den Baad, der skulde føre os til Mija. Søen var i Oprør, og vi brugte hele sex Timer til Overfarten. Omtrent halvtredie Mil vest for Fiskerbyen Mija ligger den store Stad Nogoja, hvor en Østriger, Dr. Albin von Roretz er Direktør for et stort, japanesisk Hospital og har til Opgave at gjøre de indfødte Læger bekjendte med Ledelsen og Indretningen af moderne Helbredelsesanstalter.

I Osaki, vort Nattekvarter gjorde jeg Bekjendtskab med en ny Skik blandt Japaneserne i denne Egn. Lastdragerne og Yinrikscha-

trækkerne maa ikke udøve disse Bestillinger, førend Øvrigheden med et glødende Jern har indbrændt dem et Mærke paa Skuldre og Ben. De Stakler tjene sandelig deres Brød i deres Ansigts Sved.

Byens 14500 Indbyggere hænge endnu med gammel Kjærlighed og Troskab fast ved deres tidligere Daimio eller Fyrste, der i den Periode, som gik forud for Fremskridtets Ære, ikke stillede store Fordringer til sine Undersaatters Pung. Nu tilbringer han sine sidste Dage, der vist ikke ere mange, i en beskeden Residens, drømmende om de svundne Tider.

Nord for Vejen taarnede Bjergene sig op til imponerende Højder; til højre for os laa et sønderrevet, skovbevoxet Bakkeland. Vi passerede flere vand- og fiskerige Floder, snart paa primitive Træbroer, snart paa Broer af moderne Jernkonstruktion; snart mødte vi Tegn paa moderne Fremskridt, snart igjen paa Levninger, der mindede om en længst forbigangen Tid, der tilhører Sagnenes Periode. Alt, hvad vi høre om Japan, før det begyndte at indføre europæisk Civilisation, klinger jo egentlig som Sagn, og der er ingen, som er i Stand til at give os de rigtige Holdepunkter for den Paastand, at Japan for nogle Aarhundreder siden befandt sig i denne eller hin sociale Tilstand. Fortiden er helt indhyllet af Sagn og løse Gisninger.

Vi naa Yoschida under saadanne Betragtninger, der ustraffet og ubegrænset kunne trænge ind i det forbigangne. Yoschida, der er bygget dels paa Skraaningen af en ikke videre stejl Kulle, dels i Dalen, der gjennemstrømmes af en Bæk, som danner adskillige Miniaturvandfald, er den smukkeste, venligste og behageligste By ved Tokaidovejen. Husene ere kun simple Træbygninger, men de danne symmetriske, brede Gader; hist vækker et Tempel den fremmedes Opmærksomhed, her er det en frisk, leende Pigestemme, der lyder en imøde og opfordrer til at tage et Udsalg i nærmere Øjesyn; der jubler en fyldig Sangstemme en Molodi ud i Søluften, her er det en Fisker, som søger at lokke Kunder til sig.

Byens Gader udmærke sig ved en spejlglat Brolægning, og i denne Henseende staar Yoschida lige saa højt som Benares ved Ganges. De nærmeste Højder krones af hellige Lunde, og over dem rager den hellige Vulkan Fusiyama højt i Vejret; i Øst begrænses Horisonten af et Bjergparti med mange Dale og bedækket af en ganske overordenligt rig Vegetation. Yoschidas Stolhed er dets Templer, som hvert Aar optage utallige Pilgrimsskarer, som forrette deres Andagt her enten før eller efter Bestigningen af Bjerget.

Vor Nattero lod meget tilbage at ønske; i Værelset ved Siden af var der en from Nabo, som gav sin Fromhed Luft i musikalske Præstationer, der varede lige til Klokken 3 om Morgenen og ikke hørte op, førend vi begyndte at synge med af alle Kræfter.

Den næste Dag satte vi over den firarmede Havbugt, der trænger ind i Landet, i en meget skrøbelig Dampbarkasse, hvis vibrerende Kjedel lod befrygte det værste. Store, vandrige Floder gjennemskare Vejen, der fra nu af bestandig blev slettere. Paa Grund af de ofte indtrædende Oversvømmelser vare Broerne for Størstedelen byggede over hele Dalen. Træbroen ved Hamamatsu maalte saaledes ikke mindre end 1365 Skridt. Fra Kakegava gaar Vejen stejlt op i Bjergene. Vor Bagage blev lagt paa et Muldyr og paa denne Maade transporteret tilvejrs, da Vejen ikke længer var passabel for Yinrikschavognene. Det var et temmeligt anstrengende Arbejde at komme op til den 1500 Fod høje Bjergsaddel, men vore Anstrengelser bleve rigeligt lønnede.

Vejret havde bedaget sig noget, og de blomstrende Træer duftede som i Maj. Da blev Skoven mindre tæt, og til alle Sider aabnede sig et prægtigt Panorama over Fusiyama. Et let Taageslør laa over Spidsen af den udbrændte Vulkan, og Snemarkerne, der strakte sig ned af dens Sider, saa ud som Sølvbaand. Bjergryggene, der laa for os, prangede i alle Farvetoner, fra Dalens friske grønne til den kløftede Bjergrygs mørkviolette. Vi skulde nu søge at naa op til denne Tinde, der behersker hele Japan — kun faa Dage skilte os fra vort Maal.

Den Vej, der nylig er anlagt ved Passets Vestside, fører i elegante Serpentiner ned i Oi-kavadalen, efter først at have passeret en Tunnel, der er sprængt gjennem Basaltklippen. Nogle Dage i Forvejen vilde det have været umuligt at sætte over Floden, skjøndt dens Arme ere forsynede med Broer. Naar det er Højvande, bliver den 2500 brede Del nemlig oversvømmet, og Vejen bliver derved upassabel.

Bestandig videre gik Rejsen langs med Havets Kyst. I Fiskerlejerne bleve vi beværtede med raa Fisk, en Ret, som det er Umagen værd at prøve. Fra Kambara fører en Vej, som benyttes meget af Pilgrimmene, der ere paa Vandring til Fusiyama. Barometret var uroligt i betænkelig Grad, og de lavt hængende Skyer udsendte en fin Støvregn. Under disse Omstændigheder forekom det os raadeligst at foretage Bestigningen af Bjerget fra Hakone; skulde vi nemlig blive nødt til at afvente bedre Vejrlig, vilde det være behagellgere at ligge

over her, fordi Hakone ikke ligger langt fra Yokohama og fordi dette Sted om Sommeren besøges meget af Europæerne og i alle Retninger. baade hvad Husly og Bespisning angaar, staar langt over det fattige Fiskerleje Kambara.

Den næste Morgen satte vi over Fusigavaen paa en stor Færge, hvor vi, vore fem Yinrikschavogne og endnu nogle andre japanesiske Passagerer fandt tilstrækkelig Plads. Flodens hellige Leje er omtrent 4000 Fod bred, og Bunden bestaar af Lava, Kvarts, Halvopaler og fint Sand. Der skal ogsaa findes Guld i Sandet. Vi lode Chausseen til Hava ligge til venstre og sloge ind paa en nærmere Bivej, der fører langs med Havets Bred.

Allerede de nærmest foregaaende Dage havde det været mig paafaldende, at Politiet i de østlige Provinser udøvede deres Pligter med mere Strenghed end i de vestlige. Ikke blot, at alle Kvinder strax flygtede ind i Husene, saa snart vi nærmede os, men ogsaa vore Yinrikschakulier kastede strax deres tyndslidte Klædning over deres nøgne Legemer eller dog over Skuldrene, hver Gang vi nærmede os en Politistation eller en Politimand krydsede vor Vej. Saa snart de vare komne uden for Synsvide, foretrak de igjen at kaste Klædningen.

Kun hvor det gaar opad trække de deres Vogne i Skridt, ellers ligner Gangarten snarest en utaalmodig Hestes Galop. Man kan af Armenes og Benenes krampagtige Muskelbevægelse se, hvor trætte de undertiden ere, men dog ere de ved godt Mod og le glade og fornøjede, medens de skiftevis tilraabe hinanden Et- eller Tostavelsesord, naar de udstøde Aanden. Denne uafladelige Raaben kommer til at ligne en raa, afbrudt Sang.

Mange af disse Fyre ere tatoverede. En af vore Folk havde saaledes i hele sin Rygs Brede og lige ned til Benene et kunstnerisk tatoveret Jon-Billede af en Kvinde: tropiske Blomster, omsværmede af Sommerfugle, slyngede sig omkring dette Billede. Dernæst var der en Mængde fine blaa Streger, Snikler og krumme Linier, som naaede om til Brystet, hvor en Gud samlede dem alle i sine Hænder, som han holdt op over sit Hoved.

Omendskjøndt det hele Dagen vedblev at være stærk Taage. vare vi dog saa heldige under vor Fodvandring til Hakone i en Højde af 1500 Fod at faa et Glimt at se af hele denne Egn. der laa under vore Fødder. og af Havet, der var i Opror. Der var kun nogle faa Sejlbaade. som var ude at tumle sig paa det stormende Hav i Nærheden af Kysten, og to statelige Dampere gjennemskare sikkert Vandmurene, der opløste sig i hvidt Skum, naar Skibenes jernklædte Sider

kom i Berøring med dem. Yokohama laa endnu skjult for vore Øjne bag de skovbevoxede Bjergpartier ved Kamakura. Bagagen kunde kun skaffes videre frem til Hakone ved at bæres af Lastdyr eller Kulier, thi Vejen, der er brolagt med store, flade Sten og ofte har en Stigning af 15—25 Grader, var bleven glat og slibrig som Følge af den vedholdende Regn. Vi foretrak at tilbagelægge denne Del af Vejen tilfods, medens de magelige Japanesere lode sig bære i Bærestole. Vi havde Vinden paa Ryggen, og det var en saa stærk Vind, at den lettede os Stigningen; efter halvfjerde Times Vandring naaede vi endelig op til Passet, der ligger i en Højde af 2857 Fod. Regnen skyllede ned i Stromme og indbød ikke til at gjøre endog blot et kort Ophold, saa meget mindre som Hakone nu kun laa en Fjerdingvej fra os.

Allerede en halv Time senere kunde vi nyde Behagelighederne ved et livligt brændende Baal; thi i Hakone, der ligger i en Højde af 2100 Fod over Havet, er Kulden ganske følelig under vedholdende Regnvejr. Hakone er et yndet Sommeropholdssted for de Europæere, der ere bosatte i Tokio. Ved vor Ankomst hørte vi, at omtrent en halv Snes Europæere laa paa Landet her og vare indkvarterede i japanesiske The- og Privathuse. Til Trods herfor var det os i første Øjeblik umuligt at gjøre Indkjøb af Levnetsmidler. Japaneserne selv nyde hverken Mælk eller Smør, men de burde dog være saa gode Forretningsfolk, at de havde et Forraad af disse Artikler til Brug for Europæerne. Vi vare nødte til at tage tiltakke med de sparsomme Fødemidler, vi endnu havde tilbage fra Kioto. For ikke at være uretfærdig maa jeg dog omtale, at vi langt ud paa Natten bleve vækkede af vor blide Slummer af den venlige Værtinde i det Thehus, hvori vi overnattede; hun overraskede os med et Fad dampende Kartofler!

To hele Dage var det os næsten umuligt at forlade Huset. Regnen strommede ned uden Ophold, og Stormen var ikke i Stand til at sønderrive det Taageslør, der indhyllede alt i graat. Først den tredie Dag steg Barometret; nogle Solstraaler trængte venligt smilende gjennem Regnskyerne, og Taagen lettede og trak sig op til de skovbevoxede Bjergtinder.

Hakone ligger ved Tokaidoen; det er kun en lille By med omtrent 100 Træhuse. Nord for Byen ligger den smukke Hakonesø, omkranset af Bjerge med afrundede Kamme og tæt bevoxede med Skov. Bjergene hæve sig kun 300 til 600 Fod over den nævnte Sø og ere bedækkede med uigjennemtrængeligt Bambuskrat, op over

hvilket Cedertræernes slanke Stammer rage dristigt i Vejret. Hakones Beboere ere fattige; de befatte sig med Fiskeri i Søen samt med Hønseavl, hvorhos de have en Indtægt af de europæiske Gæster, for hvem de besørge Ærinder og Transport af Levnetsmidler til og fra Yokohama.

Mr. Mounsey, den engelske Gesandtskabssekretær i Tokia, som opholdt sig her, og i hvis Sommerbolig vi tilbragte adskillige behagelige Timer, gav os det Raad, før vi begyndte Bestigningen af Fusiyama, at indhente en speciel Tilladelse dertil i Tokio, og vi sendte derfor et Bud afsted til denne By.

Fig. 57. Yinrikschavogne paa Nakasendoen.

Mr. Mounsey viste os alle Omegnens Seværdigheder og ledsagede os hen til de varme Svovlkilder, der findes omtrent paa Toppen af et Bjerg, c. 500 Fod over Hakone. Saadanne varme Kilder høre ikke til Sjeldenhederne i denne vulkanske Egn. For at give Stedet Karakteren af en Helbredelsesanstalt have Japaneserne der oppe bygget to Badehuse, to Beboelseshuse og et Hotel. Japaneserne ere meget renlige af Naturen, og de vadske og bade sig gjerne i varmt Vand, og derfor bliver dette Bad ogsaa stærkt besøgt af alle Klasser af Befolkningen, skjøndt denne foretrækker et varmere Klimat frem for det koldere her i Hakone. I Nærheden af Badehuset, lidt borte fra Vejen

staar der en omtrent 20 Fod høj Buddhastatue, raat udhugget af Klippen; jeg lagde ligeledes Mærke til mange smaa Stenfigurer af en Gud, og disse manglede altid Hovedet.

Jeg spurgte Mr. Mounsey, om han kunde give mig Oplysning om Grunden hertil, og han fortalte mig da følgende. Gudens japanesiske Navn er Dscheso — lignende Navnet Jesu — og han staar i særlig høj Anseelse som en god Gud og som en særlig Ven af Børnene. Japaneserne nære den Anskuelse, at ethvert Barn, som dør med Moderen, førend det endnu er født, eller at ethvert dødfødt Barn

Fig. 58. Thehus ved Nakasendoen.

farer lige til Helvede. Guden Dscheso har nu sat sig til Opgave at befri Børnene ud af Helvede, og dette lykkes ham i Almindelighed ogsaa. Naar man som oftest ser Gudens Stenfigur uden Hoved, da kommer det af, at Japaneserne nære den Tro, at de maa vinde, naar de spille om Penge eller indgaa høje Væddemaal, saafremt de bære et Stykke af Gudens Hoved paa sig.

Japaneserne elske lidenskabeligt ethvert højt Spil. Hasardspillet er blevet forbudt af Regeringen, men der spilles saa meget mere i Smug. Kjærligheden til Spil gaar saa vidt, at der selv ved de ubetydeligste Lejligheder trækkes Lod om Fordelingen af Arbejdet.

Under vor Rejse foraarsagedes der hver Dag nogen Tids Ophold derved, at Yinrikschavognene, naar vi først havde sat os op i dem, bleve nummererede paa nogle Smaastykker og derpaa ved Lodtrækning bleve fordelte mellem dem, der skulde trække os.

Japans Landbefolkning er ikke velsignet med Rigdomme: den frister kun en ynkelig Tilværelse. De færreste Familier ere saa velhavende, at de kunne tillade sig Nydelsen af Ris; thi denne Vare er ikke meget billig: Pundet koster gjennemsnitlig en Snes Øre. To Trediedele af Befolkningen maa lade sig nøje med Boghvede (Polygonum Fagopyrum) og med Fisk, som Japaneseren selv fanger dels i fiskerige Floder, dels ved Havets Kyster, og som han derpaa steger paa Træspid. Naar det undertiden lykkes en Japaneser ved ihærdigt Arbejde at tjene tilstrækkeligt til, at han kan hvile ud nogle Dage, svælger han i Saki, Ris, Fisk og andre Lækrerier, saa længe han endnu har en eneste Kobber-Sen tilbage, hvorpaa han i beruset Tilstand bringes hjem af sine Venner. Den livlige Fantasi, han er i Besiddelse af, forvandler den sidste Tids faa Dage til Uger; tilfreds og ved godt Mod tager han da igjen fat paa sit besværlige Arbejde.

Ikke alene japanesiske, men ogsaa mexikanske og nordamerikanske Dollars kursere som gangbar Mønt i Japan. Den japanesiske Sølvdollar, en smukt præget Mønt, hvis ene Side bærer Mikadoens Vaaben samt Værdiangivelse med latinske og kinesiske Tegn, kaldes »Yen«, og dens Kurs staar lidt under den mexikanske Dollar. En Yen deles i 100 »Sen«. Papiryennen har aldeles samme Værdi som Sølvyennen: den udføres i amerikanske Fabriker og udstyres ganske paa tilsvarende Maade som europæiske Papirpenge; der cirkulerer imidlertid ogsaa Banknoter, som ere udførte i Tokio. Disse udmærke sig dog, hverken hvad tiltalende Ydre eller hvad Tegningens Udførelse angaar. Tegningen forestiller en Paafugl, hvis udslaaede Hale optager Papirfladen. Foruden Kobber-Sennen, der har et lignende Præg som Sølvmønterne, gaar det kinesiske saakaldte Cashstykke som Skillemønt mellem Mand og Mand.

Sølvmønter fandtes allerede i det 5te Aarhundrede. Tre Aarhundrede senere prægedes der allerede Guld- og Kobbermønter. Fra det 17de Aarhundrede og til Aaret 1868 havde Taikunerne udelukkende Ret til at præge Mønter. Med Taikunvæsenets Ophør, indstiftede den nuværende eneste Kejser i Japan den smukke Mønt i Osaka, ordnet efter engelsk Mønster, og fra denne ere alle de forskjellige Pengesorter udgaaede, som nu cirkulere i Japan: Guldmonten paa 20, 10 og

5 Yen, Sølvmønter paa 1 Yen, Sølvskillemønter paa 50, 20, 10 og 5 Sen, Kobbermønter paa 2, 1 og ½ Sen.

I Hr. Mounseys Samling fandtes der et af de kun sjeldent forekommende Metalspejle, der, naar de opfangede Solstraaler blive kastede tilbage paa en hvid Væg, gjengive det Billede, der er tegnet paa Spejlets Bagside. De japanesiske Koner og Piger, hvis hele Higen og Tragten kun gaar ud paa Toilettesager, Smykker og en virkningsfuld Blanding af Sminken, prise sig lykkelige ved at eje saadanne Spejle og betale dem med de højeste Priser, saa meget mere som de tro, at ens legemlige Skønhed udvikler sig, naar man ofte ser ind i et saadant Spejl.

Den 21de Juli, Klokken 8 om Morgenen forlode vi det fortryllende Sommeropholdssted, sejlede paa en Fiskerbaad over Hakoneko i en Strækning af omtrent to Mil og landede efter 1½ Times Sejlads ved et Fiskerhus paa den anden Side af Søen. Nu lejede vi to Folk, samt en Fører og en Kuli, der læssede vore Sager paa deres Ryg, thi fra nu af maatte vi vandre tilfods. Vejen førte i Begyndelsen langs med Søens Afløb, gjennem tæt Siv- og Bambuskrat, mod Nord og ned ad Bakke; det varede imidlertid ikke længe, førend vi forlode den bølgede Dal for at komme over den stejle Bjergryg, der rejser sig i Vest, og hvis Pas hæver sig 1500 Fod over Søen. Vi vandrede under Førelse af en ung Knøs, der ved Fiskerhuset havde overrasket den af os engagerede Vejviser med den Efterretning, at den hyppigst benyttede Vej til Fusiyama var bleven upassabel som Følge af Regnvejret. Indhyllede i tætte Taageskyer stege vi derfor — i Stedet for fra Passet strax at gaa ned i Dalen — endnu et Stykke opad mod Nord; da vi derpaa vilde forlade en bred Kulle, der beherskede den nærmeste Omegn, for herfra at slaa ind paa Vejen til Gotemba, besejrede Solen for første Gang under Bjergtouren den ubehagelige Taage; den sønderrev Sløret i tynde gjennemsigtige Bølger, og foran os aabnede der sig et Paradis af grønne Dale, Skove af Naale- og Frugttræer, bag hvilke man kunde skimte de halvskjulte Huse i større Landsbyer, som belystes venligt af Solens Straaler. De lyse Rismarker traadte saa meget mere fordelagtigt frem af Dalenes mørke grønne, som Markerne vare omgivne af mange smaa Søer, hvori der udmundede en Mængde Vandløb, som tilførte Planterne den fornødne Væde. I Baggrunden beherskede Fusiyamas ærværdige graa Hoved det hele Panorama.

En Tidlang vare vi hensunkne i stum Beundring over dette Billede; men vor Fører, der ikke havde Øje for saadanne Naturskjøn-

heder, gav kun efter for sin Maves Paamindelser, naar han opfordrede os til at fortsætte vor Vandring.

Under Nedstigningen stødte jeg paa en japanesisk Kollega, der var ved sit Arbejde. Han var netop i Begreb med at opmaale Gangstien og at afsætte den paa et Kort. Nysgjerrigheden bevægede mig til at hilse ham høfligt. Min mimiske Anmodning om at maatte betragte hans Optagelser satte ham i den største Forlegenhed; beskeden, næsten blufærdig traadte han et Skridt til Side og slog skamfuld Øjnene mod Jorden. Et ottekantet Arbejdsbord, overtrukket med tyndt Papir, truede med at styrte under Vægten af en Trædiopter, thi Stativets eneste Ben syntes at være blevet træt under Vandringerne paa det stejle Bjerg. Den kluntede Maalestok, der var anbragt paa Randen af Diopterlinealen, tjente til at overføre de maalte Afstande paa Tegningen. En lodret anbragt Træfod bar paa den øverste Ende et firkantet Træperspektiv med et lille Hul som Okular og et Traadkors af Hestehaar; ved Objektivaabningen manglede Glassene. Da jeg vilde mønstre Tegningen, traadte Ingeniøren noget irriteret hen til Bordet for at hindre mig i mit Forehavende og fortsatte sit afbrudte Arbejde. Men jeg lod mig ikke forstyrre og med en let undskyldelig Paatrængenhed fulgte jeg hans Arbejde*).

Da vi efter en Fodvandring paa $3^1/_2$ Time naaede Gotemba, en lille Landby, der ligger i Dalen, var der en Politisoldat, som meget høfligt rettede det Spørgsmaal til os, om vi vare i Besiddelse af de nødvendige Papirer, saa at vi uden Vanskelighed kunde bestige Fusiyama. Mr. Mounsey havde gjort os en stor Tjeneste ved at give os Vink om, at vi burde skaffe os særlig Tilladelse fra Tokio til denne Bjergbestigning. Havde vi ikke havt den fornødne Legitimation, vilde der sikkert fra Politiets Side være blevet lagt os Hindringer i Vejen. Nu faldt det os derimod ikke vanskeligt at hæve Politimandens

*) Den anvendte Maalestok var meget stor, thi Stiens Brede var angivet ved to parallele Linier i henved 1 Tommes Afstand fra hinanden, og de ubetydeligste Krumninger vare markerede skarpt og kantet. Hvis man ved Anvendelse af denne Maalestok vilde kontrollere Vejaflægningens Rigtighed her fra og til Fusiyama, skulde man næppe kunne blive færdig paa 15 Aar. To Medhjælpere vare beskæftigede med at anbringe en 100 Fod lang Traadlinie i lige Linie paa det stejle Bjerg; men den krummede sig dog som et ophedet Haar. Paa denne Maade bleve Afstandene afsatte fra Bordets nuværende Standpunkt og til dets tidligere, der var betegnet ved en rød-hvid Nivellerfane. Det er umuligt andet, end at der maatte indløbe mange Fejl ved dette Slags Maaling.

Betænkeligheder; han bukkede dybt for os, tog sin Hue af og tillod os at fortsætte vor Rejse.

Vejen til Subaschiri gaar hen over den sorte og graa Aske, som Fusiyama i rigelig Mængde har udspyet over den hele Egn, dengang Vulkanen for tre Aarhundreder siden endnu var i Virksomhed. Det klare Bjergvand bruser over Stok og Sten, den japanesiske Nattergal slaar sine Triller paa Cedertræernes Grene, forskjellige Smaabiller straale som blankpoleret Guld paa Blomsterne, og Palmerne bevæge deres store vifteformede Blade for et friskende Vindpust. Mægtige hvide Lilier af Størrelse som et Hoved og med behagelig Duft rage op over den grønne Eng, og Japaneserne forsømme ikke at hellige Vulkanens Ildgud store Strækninger beplantede med Lotosblomster, hvis røde og hvide Bægere brede sig ud over det klare Vand. Det var en fuldstændig Park, vi passerede under stadig, men jævn Stigning for at naa frem til Subaschiri, en Park, der er anlagt af Naturen selv med den mangfoldigste Afvexling og Righoldighed af Plantearter.

Subaschiri, en lille Landsby ved Foden af Fusiyama i en Højde af c. 2000 Fod over Havet, naar en vis Betydning i Maanederne Juli og August: fra fjernt og nær strømme Pilgrimme hertil for at forrette deres Andagt i det lille Tempel ved Vulkanens Kraterrand. Bjerget er Gjenstand for guddommelig Tilbedelse fra alle Japaneseres Side, dels fordi saa mangfoldige Legender knytte sig til Fusiyama, dels fordi denne udbrændte Vulkan majestætisk behersker alle Landet. Paa saa godt som enhver Tegning eller Akvarel, paa ethvert kunstnerisk udført Lakmaleri vil man kunne se, hvor vigtig en Rolle dette Bjerg spiller. Dets Snemarker, som kun i de to nysnævnte Maaneder, hvor en Bestigning er mulig, smelte ind til nogle enkelte lange Striber, lejre sig om Efteraaret, om Vinteren og Foraaret over den spidse Kegles stejle Flader og udfylde Krateret.

Pilgrimmene, der alle ere iførte hvid Bodsdragt, bære i Stedet for Regnkappe et Straatæppe, som de tillige benytte som Matras i Bivouakerne. De have alle en lille Klokke (Furin) anbragt ved deres Bælte; Meningen med den er, at den under Bjergbestigningen skal henlede Guden Fusisans Opmærksomhed paa hver enkelt Pilgrim. De mere velhavende Pilgrimme tilbagelægge Vejen til Subaschiri tilhest, de fattige derimod tilfods.

Omtrent 250 Pilgrimme havde om Aftenen, da vi naaede Subaschiri, lejret sig i Landsbyens tredie Hovedgade; deres Antal

voxede til det dobbelte i Nattens Løb. Uophørligt klang Furinklokkerne og forkyndte nye Pilgrimskaravaners Ankomst.

Vi overnattede i et Thehus saa bekvemt, som Omstændighederne tillode det, og brøde op næste Morgen tidlig Klokken fem. Den klare Himmel gav de bedste Løfter, men Folk i Huset paastode rigtignok, at det vilde have været et bedre Tegn, hvis Bjergets Spidse havde taget en lille Hue paa, og det var jo noget, de bedre maatte forstaa sig paa. Krateret var skyfrit endnu før Solopgang, og ved at se Bjerget nede fra fik vi et Indtryk af, at det laa os ganske nær, at det ikke var videre stejlt, og at Bestigningen kun vilde være ensbetydende med en Spadseretour uden Møje og Anstrengelse. Solen kastede et flygtigt gyldent Skær over Kraterets skarpe Kanter, men det varede ikke længe, førend der først lejrede sig lige saa lette Røgbølger over det ærværdige Hoved; Bølgerne bleve tættere og tættere, og snart dannede de en tyk graa Sky.

En Time rede vi uafbrudt opad en flad, kratbevoxet Skraaning og naaede saaledes en betydelig Højde. Vi kom til et ensomt beliggende Thehus, og her hørte Ridestien op, idet der nemlig ikke længer var banet Vej gjennem Skoven. Jeg var som radbrækket, da jeg steg af Hesten; der hører japanesisk Taalmodighed til for at befinde sig vel i en primitiv Træsaddel. Fra Thehuset begynder en alvorlig Stigning gjennem en smuk, mørk, duftende Skov, der foruden mange Thestationer og smaa Templer, hvor Pilgrimmene skulle ofre deres papiromviklede Skærv, byder en behagelig Overraskelse i Form af udmærkede Jordbær, der voxe mellem de mosgroede Stene, medens disse Frugter i de lavere liggende Regioner have en saa vandet og flov Smag, at man slet ikke fristes til at spise dem.

Efter 1½ Times Forløb blev Skoven mindre tæt; endnu nogle Skridt, og vi befandt os ude paa fuldkommen aaben Mark. Den Grund, vi gik paa, bestod af Aske og skarpkantet Lava, der i utrolig kort Tid gjorde det af med mine nye Bjergsko; de hvile i Asken ved Bjergets Fod.

Jo højere vi stege, desto dybere sank Taagen. Endnu engang saa vi et svagt Omrids af de japanesiske Bjerges Konge, endnu engang gjorde vi den fejlagtige Beregning: om to Timer — en Bagatel! Men naar man opholder sig ti Minuter paa hver Thestation for at glæde sig ved Udsigten, naar ens Fødder begynde at blive trætte, behøver man otte Timer til Bestigningen. Derfor fremad! I denne Højde af 8000 Fod, hvor atter et Thehus med tømrede lavaklædte Vægge indbød os til Hvile, sejrede Sulten og Trætheden over alle vore Betænke-

ligheder, og vi tilkastede hverandre nogle meget talende Blikke. Vi udhvilede os en halv Times Tid og spiste nogle Æg, idet vi gjemte den øvrige Proviant og en Flaske Vin til en senere Lejlighed.

I lang Afstand belyste Solen Landsbyen Subaschiri, der lignede en Hvesperede, saaledes som den var bygget i de skovrige Bjergbølger. Til højre og til venstre ser man glimtende Smaasøer, der sætte Friskhed og Liv i Landskabet med Løv- og Naaletræernes blaagrønne Tone. Der ligger Hakone, der Yokohama, der Kotio; her ser man Kambara og den brede Halvøprovins Idzu; Fyrtaarnet Irosalo paa Sydkap kan man se i Kikkerten. Vejen blev stejlere og stejlere, Taageskyerne større og tættere. Taagens Udløbere berørte vore brændende Pander med deres iskolde Pust. Øjet var næppe mere i Stand til at se Snemarkerne, som til venstre for os gik i et med Skyerne. »Gud ske Lov; nu ere vi da oppe!« da vi Klokken 12 atter havde naaet en Station. Vi kastede os paa Straamaatterne, der laa paa Hyttens fugtige Gulv, og drak af Hjertens Lyst den varme The, der blev serveret os.

»Hvor langt er der her fra og op til Toppen?« Samtalen stødte paa Vanskeligheder, da vor Tolk, havde foretrukket at rejse fra Hakone til Yokohama for at sørge for Kvarter til os, og først ved Hjælp af Uhret fik vi det Svar: »Om to Timer!«

Der rejste sig en heftig Storm; den hylede og flængede i Taagen, saa at endog de Pilgrimme, der udhvilede sig i Thehuset, fandt Anledning til at istemme en fortvivlet Sang for at formilde den fortørnede Bjerggud.

Vejen var fra nu af langt stejlere, end vi havde ventet; Luften var saa tynd, at Aandedrættet blev besværligt, og en fin Sneregn, lig spidse Naale, stivnede Hænderne i en saadan Grad, at det næsten ikke var mig muligt at holde fast paa Bambusstokken; den forekom mig saa kold, som om den var af Staal. Mine ubehagelige Fornemmelser skaffede sig Luft i nogle saa kraftige Udtryk, at det hellige Bjerg vistnok aldrig før havde hørt Mage til dem, men Vejret vedblev at blive værre for hvert Skridt — min Regnkappe, som jeg havde taget paa for at beskytte mig mod den stærke Kulde, fyldtes som et Sejl og trængte mig hen mod Afgrunden; det var, som om det ikke mere skulde blive os muligt at komme fremad.

Imidlertid naaede vi dog Templet Klokken 2 om Eftermiddagen. Bygningen selv er i højeste Grad beskeden, men andet kan man jo ikke være berettiget til at vente i en saadan Højde. Væggene ere opførte af Lavasten og beskytte kun daarligt et sammentømret Træalter,

hvor et uanseligt Gudebillede fryser hele Aaret rundt til Trods for de fire brændende Lamper. Op til Templet ligger der en Række Skur, der ere byggede paa samme Maade som dette; inden i dem brændte der Baal, som det kun vanskeligt lykkedes at holde i Live, og omkring disse sad der Pilgrimme, der rystede af Kulde over hele Legemet.

Fra disse Bygninger gaar der en Lavamur lige til Kraterets Rand. Næsten krybende paa Hænder og Fødder kom vi op ad de 100 Stentrin til Krateret: dette danner en omtrent kredsformig Aabning af 1200—1500 Fods Gjennemsnit og omtrent 450 Fods Dybde. Et Blik i det gabende Svælg. Aflæsning af Aneroidbarometret med Grevens Hjælp, thi Stormen rasede netop nu paa det voldsomste, og vi havde løst vor Opgave at bestemme Bjergets Højde.

Mr. Mounsey noterede med visse Mellemrum, der i Forvejen vare nøje bestemte, Lufttrykket i Hakone ved Hjælp af et andet paalideligt Aneroidbarometer. Resultatet af min Beregning paa Grundlag af Barometerstanden ved Kraterets Rand, og i Hakone (2103 Fod over Havet) er, at Fusiyamas Højde bliver 11871 Fod*).

Naar det er klart i Vejret, maa det være et gribende og fængslende Panorama, man er omgivet af, naar man staar paa denne isolerede, ophøjede Tinde. Panoramaet har et Gjennemsnit af omtrent 32 geografiske Mile. Det brogede og livlige Farvespil, der fremkommer ved Havet, Smaasøerne, Dalene med deres Theplantager og Skov, ved Skovpartierne i Modsætning til den golde vulkanske Kegle, frembringer et virkeligt fortryllende Billede, der navnlig maa være af stor Virkning ved Solnedgang, naar det hellige Bjergs lange, spidse Skyggekegle lægger sig over Landskabet mod Øst.

Vi gave os ikke engang Tid til at nyde en Forfriskning, men begave os strax paa Tilbagevejen. Som om Fusisan morede sig paa bedste Maade der oppe, fik vi en sand Stormvind i Nakken, og vi snarere fløj end gik ganske paa Lykke og Fromme ned ad Bjerget. Fødderne borede sig dybt ned i Asken for hvert Skridt, og selv et Fald havde ikke andre Følger, end at Ansigtet eller Hænderne bleve forrevne. Ofte var det mig ikke muligt at trække Vejret, og jeg blev nødt til at staa stille for at udfylde mine Lunger med den fornødne friske Luft. Efter et Løb paa halvanden Time havde jeg naaet

*) Dette Tal svarer til Kraterranden Yakuschinatake oven for Pilgrimshytterne i 11724 Fods Højde. Nordvest for dem hæver sig Kraterranden i Kengamine til 11880 Fods Højde, sydlig i Komagatake til 11931 Fods Højde. I den nyeste Tid har R. Stewart af det topografiske Bureau i Japan bestemt Fusiyamas Højde til 12008 Fod.

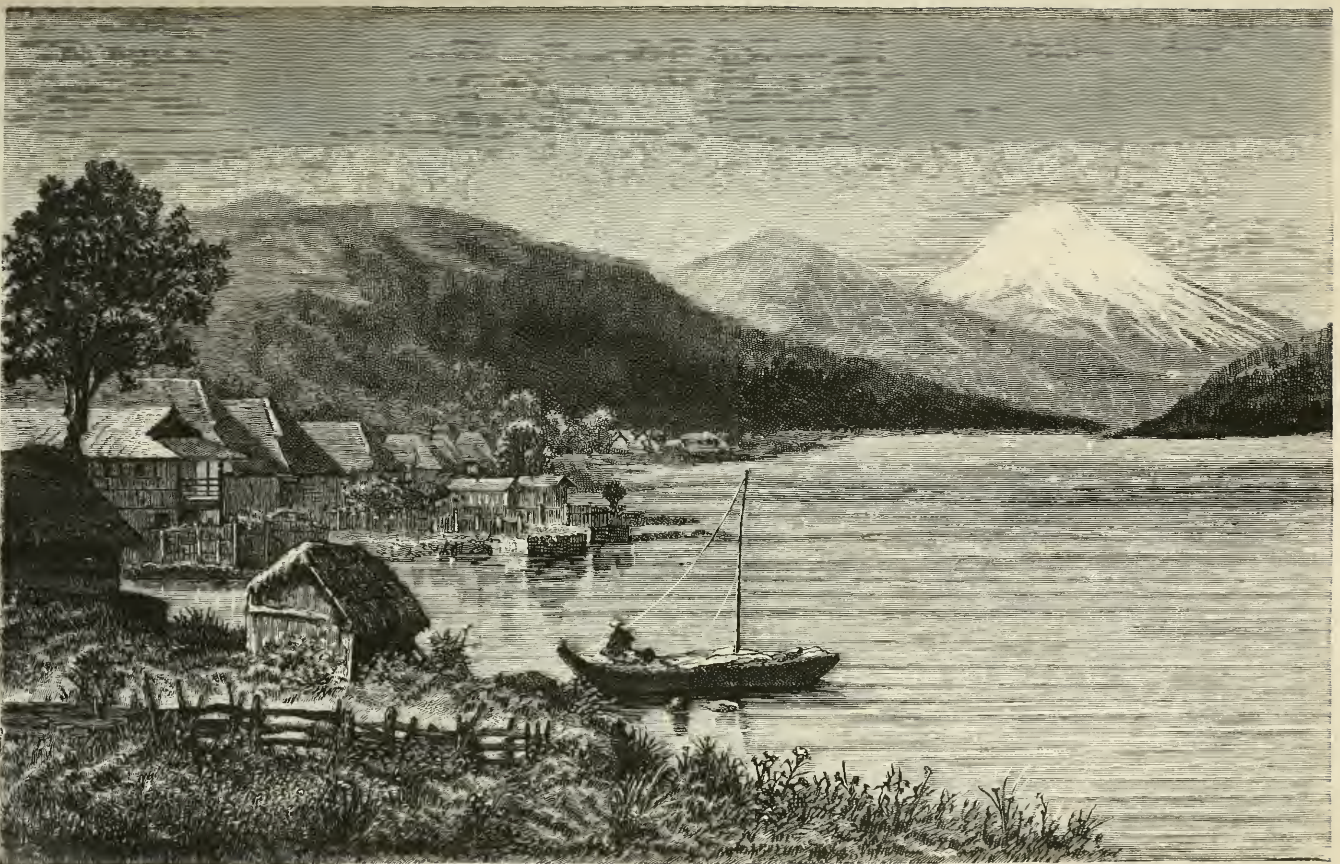

Fig. 56. Hakone og Fusiyama.

Skovranden. Jeg saa mig om til alle Sider — jeg var ganske ene; Grev Széchenyi maatte være slaaet ind paa en anden Vej tillige med vor Fører. Paa Lykke og Fromme trængte jeg ind i Skovtykningen og banede mig med blødende Hænder Vej gjennem de vaade Graner og Fyrrer. Mine Anstrengelser kronedes med Held: det varede ikke længe, førend jeg befandt mig ved et velbekjendt Tempel og altsaa paa Vejen til Subaschiri. Her traf jeg Grev Széchenyi, som allerede var kommen og nu var i Begreb med at udstede Ordrer med Hensyn til vor Rejses Fortsættelse næste Dag.

Min Søvn var som Dødens, og ikke engang Klokkeringningen ved Pilgrimstogenes Ankomst formaaede at vække mig til klar Bevidsthed.

Den næste Morgen kjørte vi paa Yinrikschavogne over Gotemba til en lille Landsby ved Foden af Bjergryggen, der Vest for Odavara strækker sig i Retning fra Nord til Syd, og hvis Pas, Vest for Hakonesøen, vi havde overskredet for tre Dage siden.

Under Nedstigningen fra Fusiyamas Top var der trængt en Mængde Lavasten ind i mine Sko og havde saaret mine Fødder ikke saa ganske lidt. Derfor blev jeg et godt Stykke bagud under Fodvandringen over den nævnte Bjergryg og misundte enhver Pilgrim, der red mig forbi, tronende stolt paa en primitiv Træsaddel. Til Gjengjæld nød jeg en herlig Udsigt oppe fra Passet over hele det Bjerglandskab, der laa foran mig. Bag ved mig laa Fusiyama endnu bestandigt indhyllet i mørke Skyer.

Vi overnattede i Odavara. Den næste Dag besaa vi i Kamakura de bekjendte Seværdigheder: den 40 Fod høje Daibutz (Buddha), støbt af Bronce*) og de vidtløftige Tempelbygninger med alle de Rustninger, der have tilhørt tidligere Mikadoer. Et lavere liggende Bakkeland med tropisk Vegetation strækker sig langs med Kysten fra Kamakura til Yokohama. Venlige Landsbyer smilede os imøde fra alle Sider i Dalstrøgene, der ere bedækkede med yppige Skove; de livsglade Landsbyfolk vare beskjæftigede i de omliggende Rismarker — det hele havde et fortryllende idyllisk Præg.

Klokken 6 kom vi atter under europæisk Tag, og med fortræffelig Appetit spiste vi, hvad det franske Køkken i Yokohamas Internationalhotel havde at byde os.

---

*) Hovedet har en Højde af 8 Fod. Den siddende Skikkelses indre er meget rummeligt; paa Væggene ser man en Mængde tildels vel bekjendte Navne — et Slags Fremmedbog. Statuen blev støbt Aar 1252 af den berømte Broncestøber Ono Goroyemon paa Schogunen Minamotono Yoritomos Forlangende.

Japan er saa let at forstaa. Folket er saa let at opfatte i dets Enkelhed og Naturlighed. Den flygtigt henkastede Skitse af et Gadebillede, et Thehus, et Tempel med dets Beboere eller besøgende er tilstrækkelig til at høre den gemytlige Passiar eller den livsfriske Latter, der i Virkeligheden naar Øret. I Indien og Kina har den, der vil beskrive Rejsen, en langt vanskeligere Opgave: kun sjeldent lykkes det at skildre Landets og dets Beboeres Ejendommeligheder saa fuldstændigt og at give Læseren et saa levende Indtryk, som om han selv var midt i det Liv, der beskrives.

Det indiske, men navnlig det kinesiske Folk mangler en aaben Karakter. Og hvor et forslagent, uhyggeligt, beregnet Væsen forud lægger et Slør over ethvert Foretagende, der lider det umiddelbare Indtryk allerede under Vægten af forudfattede Meninger, og der behøves et længere Studium til at trænge gjennem det kolde Ydre og komme til at føle Hjertets Slag.

Enhver rejsende forlader Japan fortryllet af Landet og dets Beboere. Det er noget, Japaneserne meget godt vide, og de gjøre sig Umage for at bevare de fremmedes gode Omdømme. Denne Bestræbelse gjør sig navnlig gjældende i Yokohama, de europæiske Handelsfolks japanesiske Hovedkoloni: De gjensidige Interesser ere inderligt sammenflettede, Beboerne leve i uforstyrret Harmoni Dør om Dør og bære i Forening de gode og de onde Dage, der følge med Forretningernes Gang. Dermed være det dog ikke sagt, at Japaneseren staar paa samme sociale Trin som Europæeren; tvertimod! Europæeren behandler ham med Ringeagt, men Japaneseren finder sig heri, fordi han føler de fremmedes aandelige Overlegenhed.

Yokohama*) ligger ved Tokiobugten og lukker med den bjergfulde Baggrund den fortræffelige Havn imod Vest i en Halvcirkel. I Syden bo Europæerne i deres Privathuse eller Fabriker, i Nord bo Japaneserne. Her gjøres Nat til Dag. Thehus ligger ved Thehus; her spilles der Komedie, der synges og leves højt — kort sagt Folk gjøre sig al Umage for at sætte Pengene lige saa hurtigt overstyr, som de ere blevne fortjente. I Yokohama er der et japanesisk Theater, der allerede har faaet et Anstrøg af europæisk Kultur; det er en stor Træbygning, hvis indre allerede er oplyst med Gas. Den store firkantede Tilskuerplads er belagt med Straamaatter, hvor Tilskuerne ligge, sidde paa Hug eller med korslagte Ben paa orientalsk Vis. Scenen er en Smule ophøjet og forsynet med et rødt Tæppe.

*) 64300 Indbyggere; blev Aar 1858 aabnet for Europæerne. Værdien af den aarlige Indførsel 20 Millioner, Udførslen 28 Millioner Dollars.

Auditoriets Utaalmodighed er ikke til at beskrive. Man kan ikke roligt vente paa Forestillingens Begyndelse; nej, man klatrer op paa Prosceniet, løfter Tæppet i Vejret og følger nysgjerrigt Forberedelserne til Skuespillet. Fra Scenen og i Højde med denne fører en Bræddegang langs med Salens Sidevæg hen til et Værelse, hvor de Skuespillere opholde sig, der have Roller i Stykket. Naar de skulle ind paa Scenen, benytte de denne Gang, selv midt under Forestillingen; derimod forlade de Skuepladsen gjennem en Døraabning i Baggrunden.

Fig 57. Ved Kamakurabugten.

Japaneserne opføre sig endnu meget barnagtigt under Forestillingen. De more sig paa bedste Maade, drille hverandre, slaas og lege Tagfat; Koner og Piger le og snakke; de slaa en høj Latter op, naar en flygtende Dreng oppe foran Tæppet forurener sin Forfølgers Ansigt paa en raa Maade. Børn, der ere for spæde til at kunne taale det blændende Gaslys, hænge ved Moderens Bryst, medens de, der ere saa gamle, at de have lært den Kunst at gaa, vise deres Færdighed

i denne Retning ved at foretage Promenader oppe paa Prosceniet, som dog bliver renset umiddelbart før Forestillingens Begyndelse. Den mandlige Del af Tilskuerne røger Pibe og klæder sig af efterhaanden, som Temperaturen stiger. Paa en Forhøjning ved Udgangsdøren sidder der en Politimand, som stirrer apathisk ind i den larmende Folkemængde.

Vi befandt os paa Galleriet i meget blandet Selskab. Billetsælgersken havde været saa forekommende at sætte en Træbænk ind til os, for at vi ikke skulde blive nødte til at sætte os paa Hug paa Straamaatterne lige som Japaneserne. Efter en overfladisk Beregning maatte jeg anslaa Tilskuernes Antal til 3000. Stykket var endnu ikke begyndt Klokken 9 om Aftenen; Publikum blev utaalmodigt og klappede længselsfuldt i Hænderne: nogle raabte »Miah! Miah!«, andre Øh! Øh!

Endelig kom der Liv oppe paa Scenen; en Trætamtam gav nogle ynkelige Toner fra sig, den store Tromme tordnede. Tæppet blev trukket til Side, og foran et andet blaat Gazetæppe viste der sig fire Samurai (Krigerkasten) med deres Kulier; de hviskede nogle næppe hørlige Ord og droge derpaa afsted i Gaasemarsch.

Lidt efter lidt lagde Støjen sig nede i Parterret, og, da det andet Tæppe blev trukket til Side, indtraadte der almindelig Ro. Omgiven af lysegrønne Kulisseskove laa en japanesisk Eventyrer og sov midt paa Scenen. Han vaagnede, gned sine Øjne, gabede og strakte sine Lemmer. Han rejste sig og fremsagde en Monolog, men blev afbrudt heri ved en Trommehvirvel, der forkyndte, at en Daimio (Fyrste) nærmede sig, omgiven af et talrigt Følge. Vor Helt vil søge at komme afsted og prøver paa at slippe forbi de ankommende, idet han holder en stor Straahat for Ansigtet. Han bliver imidlertid anholdt af Krigerne og ført for Daimioen. Det følgende Ordskifte gik snart over til Haandgribeligheder.

Det drejede sig om intet mindre end om, hvem af dem der egentlig var den ægte og rigtige Daimio. Begge Helte skilte sig af med alle generende Klædningsstykker og prøvede deres fysiske Kræfter fulde ti Minutter. Publikum jublede af Henrykkelse. Da Eventyreren endelig blev kastet til Jorden, styrtede Fyrstens Følge sig over ham og bandt hans Hænder paa Ryggen. Trommerne hvirvlede; en endnu fornemmere Daimio med endnu større Følge viste sig. Den Person, der var højest i Rang, sad under denne Scene paa en ophøjet Plads, medens de øvrige agerende Personer sade paa Hug eller knælede paa Jorden. Enhver af Skuespillerne fulgtes i Hælene af en lille Dreng.

der havde til Opgave med en lang Stanglygte at belyse Skuespillerens Bevægelser og Dragt paa den fordelagtigste Maade. Under Dramaets videre Gang erfarede nu den høje Fyrste Aarsagen til Tvekampen og Udfaldet af den. Med stoisk Ro hørte han paa Beretningen og ansaa det ikke for Umagen værd at se paa nogen af Selskabet, thi hans Foragt udstrakte sig til alle underordnede. Han overlod den fangne til Sejrherrens Naade, og denne viste sig i Tilladelsen til »Harakiri«.

Harakiri er det japanesiske Navn for det saa meget yndede Selvmord ved Opskjæring af Maven. Det gjælder som en særlig Begunstigelse, naar en Forbryder, der er dømt til Døden, faar Tilladelse til at harakire sig. Naar Selvmordet skal udføres, staa de nærmeste paarørende og bedste Venner omkring Helten og anspore hans Selvfølelse ved ildfulde Ord og stormende Tilraab, saa at han ofte skrider til Værket med Begejstring. Har den ulykkelige ikke Mod nok, eller synker han bevidstiøs om ved det første Snit, forbarmer hans Fader, Søn eller Ven sig over ham og hugger Hovedet af ham. Harakiri bliver enten udfort med det almindelige skarpe og svagt krummede Slagsværd eller ogsaa med en særlig hertil bestemt Harakirikniv, der endnu den Dag idag er en vigtig Handelsartikel i Landet.

Dramaets Delinkvent, hvis Æresfølelse var kommen i stærk Bevægelse, viste sig i højeste Grad henrykt over sin Skæbne og takkede sine Dommere i vel valgte Ord. Saa snart hans Hænder vare blevne frigjorte for Baandene, greb han med et vildt Skrig det Sværd, der blev rakt ham, og trykkede det lidenskabeligt til sit Bryst. Derpaa tog han sit Bælte af og vendte Sværdets dræbende Spids mod sit eget Legeme. To, tre Gange gjentog han Forsøget — men han kunde tydeligt nok ikke lide at se Menneskeblod. — Fyrsten blev utaalmodig, kom med en værdig, langsom og snøvlende Bemærkning om Fejghed og lignende skammelige Begreber, tilkastede Fangen et uendeligt foragtende Blik, drog derpaa en blinkende Dolk ud af sit Bælte, rejste sig og vendte Publikum Ryggen. — Tæppet faldt.

Jeg ser mig desværre ikke i Stand til at meddele, hvorledes Dramaet endte, thi vi forlode Skuespilhuset. De japanesiske Skuespillere optræde ikke i saa kostbare Klædninger som deres kinesiske Kolleger, men klæde sig i deres Lands simple Dragt. Deres Spil kan ikke kaldes virkningsløst. Dramaet hviler altid paa en logisk Grundvold. Den Maade, hvorpaa de tale, overstiger undertiden Stemmemidlerne, og Stemmens Klikken som Følge af, at den overanstrænges for at naa den størst mulige Virkning, er ubehagelig at høre, men det lader sig dog ikke nægte, at Produktionerne ikke ere i den Grad

unaturlige, som Tilfældet er i Kina. Kvinderollerne blive ogsaa i Japan fremstillede af Mænd; thi, skjøndt Japaneserinderne uden Tvivl i Almindelighed have det Talent at hæve Kunsten ved deres Medvirkning, tilsteder deres underordnede Stilling dem ikke at betræde Scenens Brædder sammen med Mændene.

Man giver kun 20 Øre for at komme ind i Yokohamas Theater. Der er en saadan Tilstrømning, at en stor Mængde maa nøjes med at staa uden for Theatret og drikke en Kop The, medens de drøfte de opsigtvækkende Begivenheder, der forefalde paa Scenen

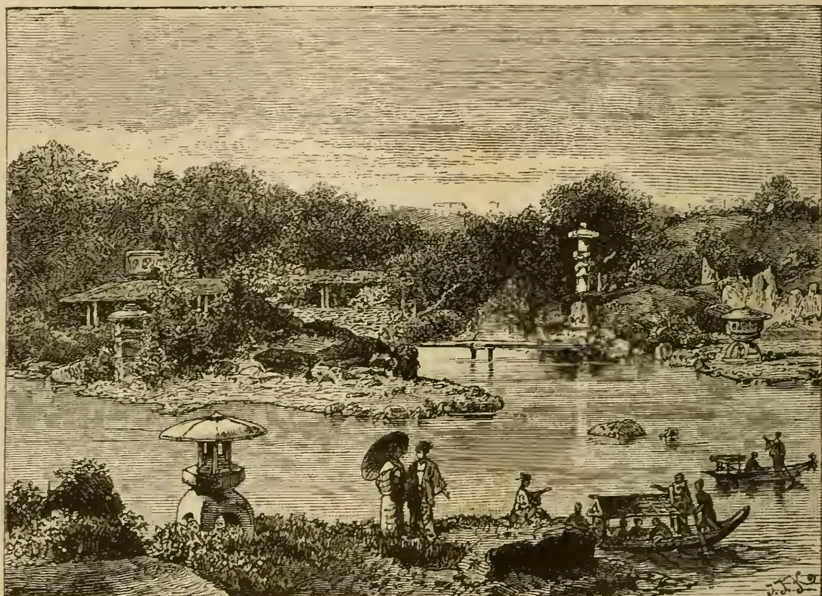

Fig. 58. Tempelhave i Tokio.

og paa Tilskuerpladsen. Først langt ud paa Natten sprede disse Grupper sig. Med svingende Haandlygter gaa nogle hjem, medens andre foretrække at besøge endnu et Thehus.

Jernbanen fra Yokohama til Tokio er smalsporet, lige som Tilfældet er med Strækningen Kobe-Kioto. Vejen gaar i hele sin Længde af omtrent 4 geografiske Mile i større eller mindre Afstand fra Havets Kyst. Man passerer sex Stationer og naar Tokio paa 50 Minutter. Hver fuld Time afgaar der et Persontog fra Yokohama til Tokio og et andet fra Tokio til Yokohama. Ved den tredie Station krydse Togene hinanden. Punktlighed hører ikke med til de orien-

talske Dyder, men ved Driften af Jernbaner bliver den nødvendig. Da Trafiken er saa stor, gaa Jernbanebestyrelsens Bestræbelser ud paa at faa lagt dobbelt Spor. De japanesiske Passagerer kjøre kun paa 3die Klasse; 24 Personer fylde den lille Vaggon; enhver søger at faa en Vindusplads, hvorfra han i Ro og Mag kan bedømme og beregne Værdien af det flade, frugtbare Agerland, Toget farer forbi.

For Øjeblikket er man ikke betænkt paa at forbinde de to Banelinier, som findes. Et Laan paa 12 Millioner Dollars, der endog blev overtegnet med 2 Millioner, skal først og fremmest anvendes til

Fig. 59. Parti af Nekko.

Oprettelse af en Landpostforbindelse mellem Yokohama og Kioto. Man arbejder allerede paa Vejens Udbedring og bygger solide Træbroer paa de Steder, hvor den rejsende tidligere var nødt til at sætte over Floderne i Baade. Der er allerede anskaffet Postvogne, og man haaber snart at kunne opdrive Heste. Strækningen skal tilbagelægges i fire Dage, og Prisen skal ikke overstige 6 Dollars for hver Person, heri indbefattet Forplejning (Fisk og Ris).

Vi naaede Tokio tidligt om Morgenen og bleve paa Banegaarden modtagne af den østrig-ungarske Gesandtskabsattaché, Hr. v. Siebold, med de Ekvipager, som Mr. Mounsey havde stillet til vor

Raadighed. I Løbet af Formiddagen aflagde vi Visit hos den engelske Gesandt, Sir Harry Parkes, der midlertidigt varetog den endnu ikke ankomne østrig-ungarske Ministerresidents Forretninger. Den japanesiske Regering har foræret den østrig-ungarske Regering en stor Byggegrund i Nærheden af det engelske Palais, og Japaneserne glæde sig allerede til, at der her skal rejse sig en smuk Bygning.

For først at faa et samlet Overblik over Tokio, bestege vi en heldigt beliggende Højde i selve Byen, naaede ad 90 stejle Stentrin op til Toppen og kunde nu se den omfangsrige Stad i hele dens Størrelse. Jeg blev skuffet i mine Forventninger. Tokio saa ud som en stor Landsby, og selv Mikadoens Residens, der ragede dristigt op over de utallige, uanselige Træbygninger, lignede alt andet end et Palais. Paa den kejserlige Bolig flagedes der paa halv Stang -- der laa et Lig der oppe.

Mikadoen, der nedstammer fra Kubodynastiet, der grundlagdes Aar 1603, viser sig altid for sit Folk i glimrende europæisk Uniform, men Kejserinden holder troligt fast ved den japanesiske Nationaldragt. Kun sjeldent vise begge Majestæterne sig samtidigt for deres Undersaatter. Kejseren, der endnu for kun faa Aar siden viste sig kantet og forlegen ved offentlige Lejligheder, har nu tilegnet sig en sikker, værdig Optræden. Da han for ganske nyligt aabnede den nye Ingeniørskole i Tokio, til hvilken alle de fremmede Magters Repræsentanter vare indbudne, var han sig sin Majestæt fuldstændig bevidst; han hørte opmærksomt paa fire Studenters Foredrag over Jernbanevæsen, Skibsbygning, Dampkraft og Elektricitet (med særligt Hensyn til Telegrafvæsenet), besaa Musæerne, Samlingerne og Apparaterne, viste sig i Besiddelse af grundig Sagkundskab, optraadte kort sagt med den Værdighed, som bør udmærke den første Mand i et Rige, der har betraadt Fremskridtets Vej. Kejserinden kan derimod ikke rigtigt opfatte sin Stilling. For to Aar siden besøgte hun sammen med Kejseren en Kunst- og Industriudstilling. Man kunde mærke, at hun var bleven opdraget i samme Aand som alle andre japanesiske Piger, i at vise Mændene slavisk Ærbødighed: hun vilde hele Tiden lade Kejseren gaa først, og Hofmarskalken maatte uafladeligt puffe hende frem ad. Siden den Tid følger hendes Vogn stedse Kejserens; hun stiger først ud, begiver sig hen til hans Vogndør og modtager her sin Herre og Mester paa samme Maade som enhver anden japanesisk Kone. Kejser Mutsuhito er for Øjeblikket 30 Aar gammel, Kejserinde Haruke 35 Aar.

Mikadoen har i sin Ungdom nydt en god Opdragelse og bestræber sig endnu bestandig for at udvide sine Kundskaber. Efter hvad der fortælles, skal han kunne tale tysk til Fuldkommenhed, men endnu er det dog aldrig forekommet, at han har benyttet sig af dette Sprog, naar han har havt med tyske at gjøre. Han taler udelukkende japanesisk ved alle Audienser, og en Tolk oversætter hans Ord i det paagjældende Sprog. Kejserens Moder lever endnu. Hun har stor Indflydelse over sin Søn, men deler ikke dennes Sympati for Europæerne. Ægteskabet med den legitime Kejserinde er barnløst. Den præsumtive Tronarving, en Medhustrus Søn, laa paa Dødsbaaren. Den dybt nedbøjede Mikado vilde ikke tage imod nogen; fuldstændig afsondret fra alt og alle sørgede han over det tunge Tab, han og Landet havde lidt.

Under de Sørgehøjtideligheder, som ledsagede Ligbegængelsen, rykkede hele Garnisonen i Tokio og Omegnen ud*); alle Ministrene viste sig i guldbroderede, uklædelige Uniformer. Galavognene, hvori de høje og højeste Dignitarier havde taget Plads, bleve trukne af ædle Heste; Vognene fulgte efter Ligkisten enten enkeltvis eller parvis. I det kejserlige Tempel modtoges Liget af Præsterne, der vare iførte Klædninger af gult Silke; de ofrede de rigelige Gaver, Mikadoen havde givet til Guderne, brændte vellugtende Papir, strøede kostbare Røgelser paa de glødende Kul i Offerbækkenerne og fulgte derpaa Ligkisten tilbage til det kejserlige Palads, hvor Begravelsen, efter hvad der blev mig fortalt, foregik i en blomstrende Have. Ceremonien varede fra om Morgenen Klokken 6 til om Eftermiddagen Klokken 3. Mikadoen skal derefter have adopteret en Fætter, der skal bestige Tronen efter ham, ifald hans Ægteskab skulde vedblive at være barnløst.

Det vidtstrakte Kastel hæver sig midt i Byen; det er omgivet af en Stenmur, neden for hvilken der findes en Voldgrav, hvis ildelugtende Vand er dækket af Lotosblomster.

Hr. von Siebold var saa elskværdig at vise os omkring paa vor Vandring gjennem Staden.

Vi besøgte Taikunernes Tempel. Det gamle, berømte Tempel brændte næsten helt ned i Aaret 1868, og Japaneserne vare netop i Færd med at bøde paa det store Tab, de havde lidt, ved at opføre en ny Bygning. I den første Forgaard staar der 300 Stenlanterner, grupperede symmetrisk i lange Rækker; i den anden findes der kost-

---

*) Den japanesiske Hærs Fredsstyrke er 35380 Mand; paa Krigsfod tæller den 50240 Mand.

bare Broncekar, Lanterner, Vandbeholdere, Røgelsevaser og Offerborde, Værker af en begejstret Kunstsands. Førend vi betraadte Tempelhallen, maatte vi tage vore Sko af; det er noget, Japaneserne altid forlange, hvad enten det er et helligt Sted eller en Privatbolig, man vil betræde. Dette Tempel med sit Træskjærerarbejde er det smukkeste, jeg har havt Lejlighed til at se i Japan, baade med Hensyn til smagfuld Sammenstilling af Farver og med Hensyn til vellykket kunstnerisk Gjennemførelse af de mindste Enkeltheder. I et lille Haveanlæg hæver sig et beskedent Gravmæle over de fem Taikuner, som hvile her. Det er omgivet af et Jerngelænder, hvis Broncedøre, en Gave af Koreas Regering, ere et fremragende Værk af koreansk Kunst, og holdes højt i Ære af Præsterne; de samles her hver Dag til fælles Bøn og ofre Ris, Blomster og duftende Kærter paa Pagodens Trin.

Residensens videnskabelige Anstalter, saa som Musæer, Skoler, botaniske Haveanlæg o. s. v., ere først under Udvikling; med en sjeldent udviklet Ordenssans bestræber man sig at bringe Samlingernes Skatte i et vist System.

Det kejserlige Musæum imponerer ved sin Righoldighed. Vi se her gamle japanesiske Rustninger, Vaaben, Mønter, Smykker og hellige Kar. En anden Afdelings Sale ere fyldte med moderne Bronce- og Porcellænsvaser, Silkebroderier, Træskjærerarbejde og Glasvarer. Vi betræde en lille Sal, hvor der findes Samlinger af Mineralier og Biller i europæiske Glaskasser. En anden Sal er forbeholdt »Kunsten«. Fotografier fra alle Verdensdele, Kobber- og Staalstik, Malerier og Landkort optage enten Albums eller dække Væggene. Vi staa foran en Portal, over hvilken der er anbragt den østrigske Dobbeltørn med alle Kronlandenes Vaaben udførte med levende Farver i Silkebroderi; ved Siden af den findes kejserlig japanesiske Vaabenmærker, udførte paa samme Maade; alle disse Vaaben findes under et Glas, der naar helt op til Loftet. I den tilstødende Sal findes alle de japanesiske Skatte, der vare sendte til Verdensudstillingen i Wien. Foran ethvert stort Glasskab, hvori Marmorstatuerne, Glas-, Porcellæns-, Galanteri- og Lædervarerne beskyttes mod Støv, staar en østrigsk Træsoldat i Legemsstørrelse paa Post. Uniformstykkerne ere fuldstændig ægte og reglementsmæssige; imidlertid har den Japaneser, der skulde iføre de nye Rekruter deres Uniformer, ikke forstaaet at mundere dem rigtigt; en Pioner i Honvedbenklæder bærer saaledes nok saa stolt en Generalstabsofficers Hue med Fjerbusk, en Infanterist synker i Knæ under

Vægten af en Kavallerisabel, en Husar har en Infanterischako paa Hovedet og en Kanonvisker i Haanden o. s. v.

Højskolens Musæer indeholder kun Samlinger, der høre med til de videnskabelige Studier, saaledes blandt andet et zoologisk, et botanisk og et mineralogisk Kabinet.

De japanesiske Skoler, navnlig i Landets store Byer, blive med feberagtigt Hastværk indrettede efter europæiske Mønster og forsynede med de nødvendige Undervisningsgjenstande. De nyopførte Læreanstalter vække strax Opmærksomhed ved deres moderne og smukt gjennemførte Arkitektur. De luftige Læresale indeholde en Lærestol og nogle Rækker Skolebænke; paa Væggene hænger der Tabeller med de japanesiske og engelske Skrifttegn, Landkort og naturhistoriske Afbildninger. Et Skolebibliothek forsyner Eleverne med indenlandsk og fremmed Literatur, og i en Musiksal staar der et Piano og Harmonium til Afbenyttelse for dem. Naturen har skænket et finere musikalsk Øre, end Japaneserne i Almindelighed have.

Man ser, at Regeringen bestræber sig for at lægge alle de Midler tilrette for Ungdommen, som den behøver for at opnaa en tidssvarende Uddannelse. Men dog forsømmer den med Rode at udrydde de Sæder og Skikke, der hæmme det sande Opsving. Kulturopsvingets Grundlag ligger i Samfundsmoralen, og det er netop Moral, som det japanesiske Folk mangler i saa høj Grad. Dets Anskuelser i denne ere saa aldeles forskjellige fra vore, og ved hvert Skridt bliver Europæeren Vidne til Scener, som han umulig kan bringe i Overensstemmelse med sine Begreber om Moralitet.

I Tokio selv vandrer ved Nattetid en stor Del af den mandlige Befolkning til en vidtstrakt Stadsdel, hvor ethvert Hus ud til Gaden kun er lukket ved et Trægitter, bag hvilket 5—10 Piger i deres eventyrlige Dragter udsætte sig saa fuldstændigt ugenert for de forbigaaendes Blikke, at det bliver umuligt at indrømme dem endog den mindste Gnist af Skamfølelse. I enhver af Byernes Gader, i den mindste Landsby, træffer man et aabent Bad, hvor Japaneserne samles i et og samme Baderum uden Hensyn til Køn.

Grev Széchenyì blev endnu nogle Dage i Tokio og Yokohama, rejste derpaa til det herlige Nikko, hvorfra han tiltraadte Tilbagerejsen til Kioto ad Nagasendoen. Nikko, det vil sige Solens Glans, ligger 18 Mile nordnordvest for Tokio. En uforlignelig storartet Allé af herlige Naaletræer løber langs med det sidste Stykke af Vejen fra Nikko, der umiddelbart bag Haschiischi fører over Daiyagava paa en Træbro. Nikko er frem for alt mest blevet berømt ved en Skov, hvor Kryp-

tomerier af 15—20 Fods Omfang slet ikke høre til Sjeldenhederne, og under hvis Skygger Guddommene Jyeyasu og Jyemitsu have fundet Hvile; til Ære for dem er der her oprejst kostbare Templer, Pagoder, Bronce- og Stenlanterner, der i arkitektonisk Henseende maa regnes til Japans største Seværdigheder.

Vi havde patænkt at bestige den virksomme Vulkan Asamayama, der har en Højde af 8500 Fod. Det uheldige Vejr tvang os imidlertid til at opgive denne Plan.

Fra Kobe begav Grev Széchenyi sig paa en Postdamper til Schanghai, medens jeg havde bestemt mig til at aflægge Øen Jesso et Besøg.

VIII.

Øen Jesso og Ajnofolket.

Ankomst i Hakodate. — Fra Thehuset til det kejserlige Sommerpalads. — Byen. — Klimatiske Forhold. — Afrejse. — Farmen Nanaye. — Fremskridt i Japan. — Et Billede af Øen. — Vulkanen Komagadake. — Mori. — Mororan. — Gadekaravaner — Jordskælv i Schiraoi. — Vulkanen Taramayama. — Magneten som Jordskælvforkynder. — Jubutz, »Ajnohovedstaden«, og dens trigonometriske Pyramider. — Veje. — Til Ajnohytterne. — Uheld. — Mukavadalen. — Ajnoerne som Lastdragere — Til Jubaridake. — Kejserens Fødselsdag. — Til Saporo. — Landbrugsskole. — — Ajnograve. — Trærigdom. — Kuljernbaner. — En ejendommelig Bjørnejagt. — Rejse til Otarunaj. — Vulkanen Joitschiyama. — Ødelæggelser af Vand. — Uhyggelig Rejse til Ivanaj. — Kulværket Kajanoma. — Fiskeguden Mazulis Fest. — Rejse til Vulkanbugten. — Vildfaren i Urskoven. — En Bjørnehistorie. — De japanesiske Indbyggere. — Fiskefangst og Tanghogst. — Ajnofolket. — Dets Haarvæxt. — Hovedets Form. — Stammens aandelige Udvikling. — Huslige Skikke. — Hjorte- og Bjørnejagter. — Beklædning og Levemaade. — Kvindernes Tatovering. — Gæstevenskab og Ceremonier, der staa i Forbindelse dermed. — Religiøse Skikke. — Ægteskaber.

Den 4de August indskibede jeg mig paa Skibet »Takachio Maru« for at rejse til Hakodate. Hr. v. Siebold og Grev Tiesbach, fransk Gesandtskabsattaché, begave sig ligeledes til Jesso for paa bedste Maade at tilbringe en Orlov paa nogle Uger med Jagt og Fiskeri. Foruden os tre Passagerer og Dampskibets Officerspersonale befandt der sig endnu ombord omtrent 30 japanesiske rejsende, der allerede vare sosyge, inden Skibet havde lettet Anker.

Da vi den 7de ankrede op for Hakodate, var Natten allerede ved at falde paa. Jeg vilde gjerne være bleven ombord om Natten, men det syntes ikke at være Skik her at overnatte ombord, naar Skibet først har naaet sit Bestemmelsessted. Vi lode os derfor sætte i Land. Under Ledelse af den japanesiske Tjener, som ledsagede

Grev Tiesbach, begyndte vi nu i Forening at søge om Nattekvarter. De faa Gadelygter, der oplyste Byen, vilde ikke have været tilstrækkelige for indfødte Nattevandrere, end sige da for fremmede, som for første Gang satte deres Fod i denne By.

For Fører havde havt nogle Samtaler, der aldrig vilde tage Ende, med forskjellige Landsmænd, og efter hvad han havde faaet ud af dem, vilde det ikke falde os vanskeligt at faa Tag over Hovedet, hos en hollandsk Kolonist, der skulde have nogle Værelser, som han lejede ud til europæiske rejsende. Vi bleve imidlertid bittert skuffede i vort Haab om endelig at komme i Hus; forgæves bankede vi paa,

Fig. 60. Hakodate.

og vi maatte nøjes med det Raad, at vi skulde høre os for i det russiske Hotel. Paa Vejen derhen kom vi forbi et japanesisk Gæstgiveri, hvis Udseende var saa venligt og renligt, at vi fik Lyst til at gaa inden for, og her bleve vi modtagne af den lystige Værtinde med den sædvanlige Hilsen: »Sajon ara!«

Vi vare meget tilfredse med at have fundet Optagelse i dette ganske vist tarvelige, men temmeligt renlige Værelse.

Den næste Morgen gjaldt vort første Besøg den japanesiske Gouvernør i Hakodate. Han udfærdigede uden Vanskeligheder det Pas, jeg havde udbedt mig til uhindret at kunne berejse Øen, og, da mine Rejsekammerater vare i det lykkelige Tilfælde at kunne fremvise

Anbefalingsskrivelser, der vejede tungt i Vægtskaalen, indbød Hakodates Magthaver os til at bo i det kejserlige Sommerpalads under vort Ophold i Byen. Det er en Selvfølge, at vi med Glæde toge imod dette Tilbud.

Førend vi flyttede hen i vor nye Bolig, besøgte vi endnu en fremragende Personlighed i Byen. en Mand, der ikke har sin lige i den hele Verden — en »Alverdenskonsul«. Fra det Hus, han bebor paa Bjergskraaningen og omgivet af en duftende Have, vajer ganske

Fig. 61. Farmen Nanaye.

vist kun det britiske Flag, men han er dog ikke alene alle Britters Konsul, men ogsaa Konsul for alle Østrigere, Preussere. Franskmænd, Italienere, Tyrkere, Amerikanere, Montenegrinere o. s. v. Alle Lande have betroet ham at varetage deres Interesser, og de have gjort vel.

Hakodate er en By paa 112500 Indbyggere, og den ligger paa en Halvø ved den nordlige Skraaning af et 1100 Fod højt og stejlt Bjerg, der er bevoxet med Naaletræer. Paa dets højeste Top ser man et Mærke, der betegner, at den moderne Maalekunst har været udøvet her.

Halvøen er forenet med Øens Fastland ved en Landtange, der kun hæver sig 30—50 Fod over Havets Overflade og er bedækket med Sandbanker af 100—120 Fods Højde; paa denne Landtange har der i den sidste Tid rejst sig en Forstad. Japanesernes Bygninger ere gjennemgaaende af Træ, og Tagene ere belagte med store Stene for bedre at kunne modstaa klimatiske Ubehageligheder, der navnlig om Vinteren kunne være meget følelige. Hakodate er helt beboet af Japanesere.

De europæiske Kolonister, omtrent en Snes Stykker, give sig af med Udførsel af Sild, Lax, Hjortetakker, Skind af Bjørne og Hjorte. Under mit Ophold i Byen laa der to franske og et russisk Krigsskib tilankers i Havnen. Russerne, der overalt paa Øen indrette sig, som om de vare hjemme, ere ikke afholdte, fordi man har en Følelse af, at de allerede betragte sig som Herrer paa Øen; heraf kommer det maaske ogsaa, at Japaneserne her i Almindelighed ikke ere saa venligt stemte mod Europæerne som paa Nippon, at de søge at undgaa dem, ja endog at spytte ad dem; saadanne Tilkjendegivelser berøre saa meget ubehageligere, som man tidligere har været vant til at leve i den bedste Forstaaelse med Japaneserne paa den store Ø.

Ansigtstypen hos de Japanesere, der ere bosiddende paa Jesso, er noget forskjellig fra den, der er karakteristisk for Nipponjapaneserne. Ansigterne ere bredere og styggere. Kindbenene træde endnu tydeligere frem; de ere højere af Væxt og mere imponerende at se til. I August Maaned er Klimatet meget behageligt. Nætterne ere kølige og friske, og Solens Straaler faa aldrig en saadan Kraft, at de blive uudholdelige. Ved Middagstide iagttog jeg fra 22°—26° C., om Morgenen og Aftenen 16°—18°. Hakodates aarlige Middeltemperatur er 9°, lavest i Januar, Maanedens Middeltemperatur ÷ 3° C., højest i August, Maanedens Middeltemperatur 20° C. Den laveste Temperatur, der er blevet iagttaget i Løbet af ti Aar, var ÷ 16° C., den højeste 29° C. Nordvestlige og vestlige Vinde bringe koldt, østlige og sydøstlige Vinde derimod varmt Vejr. Januar og Februar ere de koldeste Maaneder, Juli, August og September de varmeste. Naar Vestenvinden blæser op i Oktober Maaned, synker den behagelige Temperatur pludseligt og uden Overgang, Bladene blive hurtigt gule, Efteraaret varer kun kort Tid, og Vinterens Rædsler vælte i al deres Heftighed ind over Øen. Indtil sidst i Februar er hele Kysten en eneste Isflade. Den største Del af Befolkningen beskjæftiger sig da med Vinding af Is, der bliver ført til Nippon eller endog til Kina.

Hakodate, der ved sin Beliggenhed er beskyttet mod de skarpe sibiriske og koreanske Nordvestvinde, er saa heldig at have en mildere Vinter, og medens der paa Nippos nordlige Spidse kan ligge 6 Fod høj Sne, have Indbyggerne i Hakodate kun den Ubehagelighed at søge at komme tilbunds i Snavset paa Gaderne. Saa snart de østlige og sydøstlige Vinde begynde i April Maaned, begynder ogsaa Isen at smelte. Egentlig Foraar kjender man ikke til paa Jesso, og man kommer de virkelige klimatiske Forhold nærmest, hvis man deler Aaret i to store Afsnit, Vinter og Sommer.

Paa Jævndøgnsstormenes Tid forvilder en Udløber fra en Taifun sig nu og da til Hakodate, ganske vist ikke mere med den tropiske Hvirvelstorms tøjlesløse Raseri, men dog altid med en saadan Voldsomhed, at det er blevet nødvendigt at lægge store Stene paa Bygningernes Trætage.

Barometret*) har den højeste Stand i Oktober og November Maaned. Den meste Regn falder i Juli og August, den meste Sne i December; Regn- og Snedagene danne dog ingen uafbrudt sammenhængende Række af de henholdsvis 103 og 55 Dage, hvor Himmelen viser sig overtrukket; tværtimod ere Vejrforholdene meget foranderlige, og Jessos Klimat har netop herved saa stor Lighed med vort, og, lige som hos os, er der i Jesso en højt anset Vejrprofet, som har udtalt de indholdsrige og træffende Ord: paa Regn følger Solskin.

Drikkevandet i Hakodate er ganske særlig godt; paa hele Nippon findes der næppe noget saa godt og friskt Vand som paa Jesso.

Bjergene, der omgive Hakodates Havn, ere skovbevoxede, og i Nord rage de to Spidser af Vulkanen Komagadake dristigt op over Bjergryggene. De Bjerge, der ere synlige paa Øen, have en mindre Højde end de, der kunne iagttages paa Nippons bjergfulde Nordkyst.

Det kejserlige Sommerpalads, som Hakodates Gouvernør med største Venlighed og Forekommenhed havde anvist os til Bolig, ligger oven for Hakodate paa et skovbevoxet Bjergplateau, ikke langt fra den franske Missions Ejendom. Paladset kan ikke, hvad det ydre angaar, gjøre Fordring paa dette Navn, thi det er lige som de andre japanesiske Beboelseshuse, en let og luftig Træbygning, men er for saa vidt forskjellig fra disse, som det er forsynet med Glas i Stedet for med Papirsruder, der jo i Almindelighed anvendes.

Huset har kun en Etage og er indvendigt indrettet ganske paa europæisk. Det indeholder en tapetseret Salon med gamle,

*) Barometrets aarlige Middelhøjde er 760.9 Millimeter.

polstrede Møbler, betrukne med rødt Silke, et skrøbeligt, forstemt og halvstumt Piano, broderede Divantæpper, en Lysekrone, Spejle og Billeder (Paris og Petersborg) samt elektriske Ringeapparater; en Spisesal, tre Soveværelser med gode, brede, engelske Senge; Tjenerværelser, Køkken, Kjælder, Badeværelse m. m.

Vort Ophold i Hakodate strakte sig kun over to Dage. Allerede den første Dag sørgede vi for at skaffe os Muldyr og Heste til vor videre Rejse til Mori. Da det er aldeles uudholdeligt for os Europæere at ride paa Dyr, der ere sadlede paa japanesisk, og jeg havde forsømt at forsyne mig med en europæisk Saddel, blev jeg nødt til endnu engang at lægge Beslag paa Gouvernørens Venlighed. Han lod alle Magasinerne gjennemsøge, og endelig fik jeg Lov til at laane en gammel europæisk Saddel, der var af en saadan Beskaffenhed, at jeg undervejs blev nødt til at fuske det agtværdige Saddelmagerlav i Professionen. Den anden Dag helligede vi Byens Seværdigheder, hvorefter vi bestege Hakodatebjerget »Jakuschiyama«, hvorfra man har den prægtigste Udsigt over Havnen til de fjerne Vulkanspidser i Øens Centrum, over Tsugarvejen til det nordlige Nippons bølgeformede Bjergmasser.

Den sidste Aften tilbragte jeg paa en behagelig Maade sammen med Officererne paa den franske Pansereskadre, der havde indbudt mig til Souper.

Hestene, vi skulde have med os paa vor Rejse fra Hakodate, vare bestilte til Klokken 5 om Morgenen d. 10de August, og med den sædvanlige japanesiske Punktlighed kom de Klokken 7; der var otte elendige Heste til os tre, Grev Tiesbach, Siebold og mig, fremdeles en Tjener og vor Bagage.

En Vej, der er tolv Fod bred, snor sig op efter først i Retning Syd til Øst, og derpaa Øst til Nord. Den var under grundig Udbedring, medens vi opholdt os i Hakodate; tildels var den allerede makadamiseret, tildels var den opgravet, saa at der var Hindringer nok at overvinde.

Efter at vi havde tilbagelagt 4½ Ri*), saa vi den første japanesiske Farm, der er Kejserens Ejendom. Efter Aaret 1868, da Tanken om at kolonisere Jesso havde slaaet stærke Rødder, bestræbe Japaneserne sig stadigt for at skaffe Agerbrug og Kvægavl Indgang paa Jesso; i Nippon forsømmes de næsten ganske. »Nanaye«, Farmens Navn, ligger malerisk skjønt ved Foden af Bjerget, mellem frodige

*) En japanesisk Ri = 12000 Fod.

Enge, der udbrede sig fladt ned til Havet, omtrent 30 Fod over Havets Overflade. Den tager sig aldeles fortryllende ud, omgivet som den er af høje Æbletræer, Ege og Graner.

De kejserlige Embedsmænd, der vare beskjæftigede i Godsforvalterkontorerne, som vare indrettede paa europæisk Vis, modtoge os paa den mest forekommende Maade, da de havde læst den Anbefalingsskrivelse, Gouvernøren i Hakodate havde medgivet os, og de indbøde os til at bese hele Farmen. I Staldens 36 Baase stod der 26 Ponier, de fleste af indfødt Race. De vare smaa og sluttede. Skjøndt Manker og Haler vare plejede, viste de dog den ejendommelige vilde og stridige Haarvæxt. Alle andre japanesiske Heste kunne med Rette misunde Farmens Heste det Lod, der er tilfaldet dem. Staldene vare udmærket renlige, der var ingen Mangel paa Hø, Byg og Strøelse, og desuden blive Dyrene hver Dag vadskede og striglede. To arabiske Hingste indtoge Ærespladserne i Stalden. Alle Hestene vare uskoede. En Universalstald var netop under Bygning. Alt Tømmer hertil kom fra Japan, skjøndt Omegnens rige Skove tilbyde fortræffeligt Materiale i Overflod. Paa den nye Bygnings Loft var der allerede samlet Foder, som herfra direkte bliver bragt Dyrene i store Trækurve. Den egentlige Stald er anlagt efter en meget storartet Maalestok og indeholder 10 Baase til Heste, 10 til Kælvekøer og Kalve, 60 til Køer og Tyre. Alle de Køer, som fandtes paa Farmen, omtrent 30 Stykker, vare indforskrevne fra Amerika; man havde ogsaa forskrevet 600 Stykker Faar fra Amerika, men de gik alle til Grunde.

I Materialkammeret, som Bestyreren derpaa viste os, var der en stor Rigdom af alle Slags Agerbrugsredskaber saa som amerikanske Plove, Saa- og Hakkelsemaskiner, Leer og Høstemaskiner. Redskaberne syntes iøvrigt snarest at danne et Slags Musæum.

Man kan høre saa mange rosende Meddelelser om Fremskridt i Japan og Landets indgribende Kultur. Jeg er kommen til en anden Anskuelse. Ganske vist gribes enhver ny Opfindelse med forbavsende Iver af Japaneserne, men den bliver som oftest lagt lige saa hurtigt til Side uden at blive benyttet. Ganske vist er den japanesiske Kejser — en overordentlig dannet Mand — besjælet af de ædleste Tanker for sit Rige og Folk (og dette er ogsaa den almindelige Mening blandt de europæiske indviede), og han lader sig ikke afskrække af de mange misfornøjedes Knurren fra at gaa Haand i Haand med den europæiske Civilisation og derved bringe Landet til at hæve sig og blive lykkeligt. Men hvad nytter den alvorlige, storartede Tanke, naar de Embedsmænd, der ere kaldede til at gjennemføre Herskerens Ideer, betragte

den hele Sag som saa temmeligt ligegyldig og ubetænksomt fatte Beslutninger, der tydeligt nok vise, at de have et fuldstændig fejlagtigt Begreb om deres Stilling og Opgave. Kontrollen er ikke fyldestgjørende. Om end Ministrene ere udvalgte Mænd, der hjælpe Monarken paa bedste Maade med at hæve Landet, saa at det kan komme til at være jævnbyrdigt med Europas Magter, saa mangler der Energi og Hæderlighed i Embedsstandens lavere Lag.

Jesso er uendeligt rig paa Skov, mest Løvtræer, medens man kun ser meget lidt Naaleskov. Da kom en højere Embedsmand til at tænke paa, at Jesso vist ogsaa kunde producere Naaleskov i tilstrækkelig Mængde: han lod derfor hele Skovdistriktet med de skjønneste Løvtræer ganske roligt afbrænde og plantede Gran og Fyr i Stedet for. Det varede dog ikke længe, førend de unge Træer gik ud. Et nyt Forsøg mislykkedes ligeledes. Han var imidlertid ikke bleven kureret ved disse to mislykkede Forsøg; endnu engang lod han plante Naaletræer, idet han udbrød: »Træet skal voxe!« — Farmen Nanaye har nu existeret i sex Aar.

I den nærliggende Landsby Tamjomoschta skiftede vi Heste og vendte os derpaa mod Nord ind i Bjergene. Vejen fører gjennem en tyk Skov af Ask, Ahorn, Eg, Pil, Kastanier, Nøddekrat m. m., og Underskoven er ved vild Vin og ved Slyngplanter af enhver Art forvandlet til en uigjennemtrængelig Tykning; Vejen stiger jævnt til Bjergsaddelen Kayabetoge (1300 Fod). Paa disse Bjerge findes der mange Bjørne, som ikke sjeldent aflægge den nævnte Farm Besøg for at hente sig et eller andet Stykke Kvæg.

Der er iøvrigt ikke nogen Mangel paa Vildt, og der bliver aarlig skudt hen imod 50000 Hjorte paa Jesso. Hjortene ere ikke særligt sky, thi Ajnoerne nærme sig dem paa Pileskuds Afstand. Den hele vide Omegn er tæt skovbevoxet, og kun hist og her ser man det lyseblaa Spejl af en Sø, omgivet af mægtige Træer med mørkegrønt Løv. Den sydlige og nordøstlige Del af Øen er i det hele taget meget rig paa Søer.

Ganske pludseligt overraskes den rejsende nu ved Synet af Vulkanen Komagadake. Allerede i Hakodate pirres ens Nysgjerrighed og Indbildningskraft, naar man ser Bjergets slanke og utydelige Omrids; her bliver man nu aldeles henrykt ved at se Vulkanens rene, skarpe, kantede Former, der pludseligt — om man saa kan sige — fyldte hele Horisonten. Omendskjøndt den vestlige højere Tinde tillige med den stejle 400 Fod høje Klippepyramide kun er 3300 Fod høj, har denne Højde dog ikke saa lidt at sige, fordi Bjergets Fod ligger i Niveau med

selve Havet. Tinderne ere utilgængelige, og Hovedkrateret udfylder Saddelen mellem dem i hele dens Brede. De oprindelige Kraterrande ere indstyrtede og udfylde Krateret; kun i Vest og Øst have de holdt sig som en fast, vulkansk Klippemasse.

Det sidste Udbrud fandt Sted for 24 Aar siden. Rundt om paa Bjerget findes der svovlholdige, varme Dampkilder. Da vi rede forbi i Vulkanens Nærhed, mærkede jeg en underjordisk Rullen og Tordnen. Klokken 8 om Aftenen naaede vi Mori, en lille By med omtrent 200 Huse, og her overnattede vi i et godt, japanesisk Thehus.

Den næste Morgen tog jeg Afsked med Grev Tiesbach og Siebold; disse to Herrer droge paa Jagt, medens jeg havde besluttet mig til at trænge lidt dybere ind i Øen. Grev Tiesbach overlod mig under denne Expedition sin Tjener Schen, der ganske vist hverken forstod engelsk eller noget som helst andet europæisk Sprog, men som dog havde tilegnet sig saa mange Erfaringer, at kan kunde være Europæere til Nytte.

Grev Tiesbach gjorde mig en stor Tjeneste ved dette Tilbud, saa meget mere som han om Aftenen, før vi skiltes, udarbejdede et Ordforraad, ved Hjælp af hvilket jeg kunde gjøre mig forstaaelig for Schen, indtil jeg selv havde lært det nødvendigste af det japanesiske Sprog.

En lille Dampbarkasse vedligeholder en daglig Forbindelse mellem Nori og Mororan over Vulkanbugten.

Klokken 8 afsejlede jeg med Schen og indtraf i Mororan efter en temmeligt bevæget Fart paa 7½ Time. Mororan har 148 Træhuse og 800 Indbyggere, deriblandt 30—40 Ajnoer, og ligger lige som Hakodate paa den vestlige Side af en Landtunge, der springer frem mod Nord, og som mod Vest og Syd beskytter den lille Havn ved Endemo, der paa alle Sider er omgivet af Højder. Ogsaa her ere Bjergene tæt skovbevoxede; i det fjerne rage enkelte gulgraa Kuller (Vulkaner) op over Bjerglandet som ærefrygtindgydende Oldingehoveder.

Kolonisationsinstitutet paa Jesso har allerede forsynet Øen med en Telegrafledning, der følger langs med Vejen til Saporo. Mororan er Post- og Telegrafstation. Hotellet der paa Pladsen er rummeligt, og man kan der faa baade Øl og Brandy, Høns, Æg og Ris, naar man blot vil betale.

Ved Vaspitzi fik jeg atter Havkysten at se; men før den Tid havde Terrainet fremvist de besynderligste og eventyrligste Basaltformationer, Klipper, der styrtede lodret ned i Havet for paany at

dukke op af det i nogen Afstand som for at advare alle Skibe mod at nærme sig Kysten alt for meget.

Jeg mødte flere Hestekaravaner, ofte paa henved en Snes Dyr. Til Ryttere og Bagage er der kun et og samme Slags Træsaddel med skarpt fremspringende Kanter. Førend man lægger Saddelen paa Dyret, breder man en tyk Straamaatte over dens Ryg; dernæst bliver saa vel Saddelen som Bagagen lagt paa og fastbundet med Strikker. For at Hestens Ryg og Sider ikke skulle gnaves ved Nedstigningen af Bjergene, er der fastgjort smaa Træruller til den

Fig. 62. Mori.

Strikke, som løber bag til fra begge Sider af Saddelen. I Almindelighed ere Hestene ikke vante til en Stalds Luxus; naar de ikke netop ere tjenestegjørende, føre de et ubundet Liv paa den store Eng; de leve af Græs og Halm uden nogensinde at gjøre Bekjendtskab med Havre. Ejeren har saaledes næsten aldeles ingen Udgifter til Hesteholdet, thi Foderet koster intet, og der er ingen, som tænker paa at passe Hestene; de blive hverken striglede eller vadskede, og man gjør sig intet Begreb, hvor disse Dyr ere forsømte og fulde af Utøj.

Vejen fører nu uden Underbygning videre langs med den sandede Havkyst og gjennemskjærer paa sine Steder vidtstrakte Enge,

Fig. 63. Jubaridake.

der om Sommeren ere med Naturens Ødselhed som oversaaede med blaa og gule Lilier, Klokkeblomster af enhver Art, Nelliker og vilde Roser med en æblelignende Frugt.

Førend jeg naaede Schiraoi passerede jeg endnu nogle flade Udløbere fra den rygende Vulkan Taramayama. Vulkanen ligger kun 5 Ri fra den lille Landsby, hvor jeg opslog mit Nattekvarter, og den betragtes med hellig Rædsel af Landsbyens faa Indvaanere, fordi den allerede har bragt mange Ulykker over den nærmeste Omegn ved sin indre Uro og ved sine glødende Lavastrømme. Jeg skulde ogsaa lære dens Virksomhed at kjende. Næppe laa jeg i den første, søde Søvn efter den anstrengende Dagmarsch, da det pludseligt forekom mig, som om Matrasen blev trukket bort under mig. Jeg sprang op, men næppe stod jeg paa mine Fødder, førend jeg saa lang som jeg var faldt om igjen paa mit Leje. Samtidigt hørte jeg ængstelige Raab om Hjælp i Nærheden og Japanesernes Skrig, idet de flygtede bort fra deres Huse og ud i det fri. Jordskælvet ytrede sig fremdeles i to korte, meget stærke horisontale Stød fra Sydvest til Nordost, der fulgte paa hinanden med nogle Minuters Mellemrum. For første Gang i mit Liv følte jeg den ubehagelige Virkning, saadanne stærke Jordrystelser udøve paa Mennesket.

Det varede længe, førend de dybt grebne Japanesere vare i Stand til at tænde deres Lamper, og de raadsloge da under aaben Himmel vidt og bredt om, hvad de skulde gribe til, hvis der skulde komme flere lige saa stærke Stød. Heldigvis forløb hele Resten af Natten ganske roligt. Paa mig havde Fænomenet gjort den Virkning, at jeg tilbragte hele Natten i en halvt sovende, halvt vaagen Tilstand, idet jeg hvert Øjeblik ventede ved et nyt Stød at blive mindet om Øens vulkanske Oprindelse.

Den næste Morgen lykkedes det mig kun med stor Vanskelighed at overtale en Japaneser til at ledsage mig op paa Vulkanen. Folkene talte om et forestaaende Udbrud, saaledes som det havde været Tilfældet for to Aar siden umiddelbart efter et Jordskælv. En god Drikkeskilling forfejlede imidlertid ikke sin Virkning, og vi rede da uden videre Vanskeligheder $2^1/_2$ Time gjennem Skov i nordlig Retning; saa holdt Skoven op, og vi havde den golde Lavagrund under vore Fødder. Varme Dampe trængte frem gjennem mange Spalter og Revner; det øverste Lavalag var varmt, porøst og skorpet; det gav efter for hvert Skridt. Min japanesiske Fører var ikke for nogen Pris at bevæge til at følge mig op til Krateret, hvis vide Aabning gabede imod os. Jeg forsøgte at trænge frem alene, men da

Lavaskorpen flere Gange var bristet under mig, fandt jeg det raadeligst at stoppe; jeg vendte tilbage til min Japaneser, der rystede af Skræk og maatte nøjes med paa Afstand at beundre de to Kuller, af hvilke den nordlige og højeste hæver sig 2600—3000 Fod over Havet.

Efter en Udflugt, der varede i det hele syv Timer, kom jeg igjen tilbage til Schiraoi, hvor jeg strax bestilte Heste til Rejsens Fortsættelse den næste Dag.

Jesso er ofte hjemsøgt af Jordrystelser, og baade Japaneserne og Ajnoerne give i deres Rædsel Guden Kumajes Luner Skylden for saadannne Begivenheder. Skjøndt Husene ere af Træ, hænder der ofte Ulykker, og Beboerne søge ud i det fri, saa snart Jorden begynder at ryste.

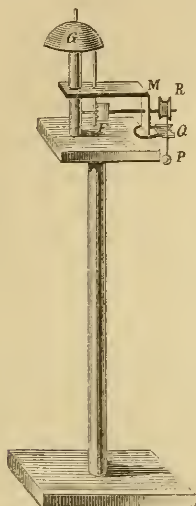

Fig. 64. Magnetisk Jordskjælvmelder.

Blandt Japaneserne hersker den Anskuelse, at Magneten taber sin Kraft før ethvert Jordskælv. En Skrædder i Nærheden af Nagasaki skal først have iagttaget Magnetens Svækkelse før et Jordskjæv. Han havde i sit Værksted en Magnetjernsten, som bar hans store Sax. Saxen faldt nu engang pludseligt ned, og strax efter rystedes Jorden. Han skænkede Magneten og Saxen større Opmærksomhed, og han skal derefter have faaet Bekræftelse paa, at Saxens Nedfalden bebudede et forestaaende Jordskælv.

Mange Japanesere paa Jasso have i deres Værelser Porcellænskrukker, over hvilke der er anbragt en Magnet, som bærer et Stykke Jern; naar Jernet nu falder klirrende ned i Krukken, styrte alle ud af Huset — jeg er mere tilbøjelig til at tro, at Jordrystelsen allerede er begyndt i dette Øjeblik.

Iøvrigt er der en Japaneser, som har konstrueret en Maskine, der ved lydelig Ringning melder Jordskælvet. Sagen fortjener maaske dog lidt nærmere Undersøgelse og Efterforskning. Vedføjede Tegning gjengiver i det væsentlige dette Apparats Sammensætning: *G* er en Klokke, *M* Magneten, *Q* et Stykke Jern, *P* et Vægtlod. Naar Magneten nu mister sin Kraft, falde *Q* og *P* til Jorden og opvikle under Faldet en Snor, der er snoet omkring Tridsen *R*; paa denne Axel er der anbragt et Tandhjul, *F*, der under sin Omdrejning bringer en Jernstang til at hamre paa Klokken.

Til at markere Retningen af et Stød, benytter man her følgende simple Indretning: i en trang Papircylinder hænger der et

Pendul, som er forsynet med Naale, og disse afsætte fine Huller i Papiret, naar Jordrystelsen bringer Pendulet til at svinge i den ene eller den anden Retning.

Jeg fortsatte nu min Rejse og kom gjennem flere Egne, hvor Befolkningen udelukkende eller dog aldeles overvejende bestod af Ajnoer. De smaa Træhuse toge sig udmærket godt ud med deres Tage, der vare dækkede med et Jordlag, hvorpaa der fandtes en yppig Vegetation af Blomster, Græs og Grønsager.

Mit næste Maal var Jubutz, Ajnohovedstaden. Byen ligger ved Øens flade Sydkyst og bestaar i det hele taget af 32 usle Hytter. I Jubutz staar der et skrøbeligt Pyramidestillads, hvis isolerede Pille umulig nogensinde kan have afgivet et godt Støttepunkt for et Instrument, og dog har en amerikansk Ingeniør herfra maalt Øens Kyst. To Mil Øst for dette Sted findes der endnu to Pyramider; de markere sandsynligvis Basisendepunkterne. Enhver af Pyramiderne er tre Stokværk høj (c. 65'), og deres nuværende Tilstand er af en saadan Beskaffenhed, at man gjør klogest i at gjøre sit Testament, forinden man muligvis tænker paa at foretage en Bestigning af dem.

Egnen nærmest omkring Jubutz er flad, sandet og ofte i stor Udstrækning bedækket af Sumpe. Det nære Havs Dybde er meget ringe. Efter at jeg havde forladt Mororan, hvor to, tre Skibe laa fortøjede i Havnen, saa jeg ikke mere noget Skib. En meget smal Ridesti fører omkring hele Øen. Gangstierne i det indre udgjøre de meget slette Forbindelsesveje mellem Ajnohytterne; saa vidt jeg ved, fører ikke en eneste af den gjennem hele Øen, men de ende alle i den længst bortliggende Ajnokoloni.

Folkene leve af Ris, der bliver indført fra Nippon (til Hakodate, hvorfra det føres til Kysterne enten paa smaa Baade eller nogle Gange om Aaret med Lastdyrkaravaner) og spise Hjortekød, efter hvad man siger, med Løg, Bønner og Agurker, hvilke Grønsager de dyrke i deres Haver. Iøvrigt dyrke Ajnoerne kun Kartofler og Hirse. Naar de tjene hos Japanesere, faa de deres Løn i Form af en daglig Ration af tre Maal Ris. Omendskjøndt Japaneserne drive Hønseavl, er det dog vanskeligt at faa en Høne eller et Æg tilkjøbs, og Europæeren kan ofte blive nødt til selv at opsøge Husets Forraadskamre for at faa, hvad han ønsker. Ejeren er aldeles forbløffet, naar man gaar frem paa denne summariske Maade, men tilsidst stryger han dog smilende og vel fornøjet de Penge til sig, som man byder ham, for hvad man har taget.

Saa vel Japaneserne som Ajnoerne ere fortræffelige Ryttere. Jeg havde i Jubutz Lejlighed til at se et Hestevæddeløb. Rytterne huggede ubarmhjertigt løs paa de usadlede Heste, hvis Rygge ofte kun var et eneste Saar.

Til min Udflugt til det indre af Øen engagerede jeg i Jubutz en gammel Ajno ved Navn Schokubuku og en Japaneser, der meget godt forstod Ajnosproget, og som lovede mig at føre mig til Pompets sektan-san, et Sted i Urskovene, hvor der, efter hvad han med en hemmelighedsfuld Mine betroede mig, skulde findes nogle uhyre Stenkulslag. Da jeg havde hørt, at Ridevejen ikke gaar længere end til Nivan, den første Ajnoby i det indre af Øen, lod jeg den europæiske Saddel blive tilbage og besteg en Pony, der allerede var belæsset med endel af mit Rejsetøj.

Dette Ridt var et strengt Stykke Arbejde. Jo længere vi kom mod Nord, desto slettere blev Vejen. Endelig naaede vor lille Trop Foden af Bjergene og befandt sig nu midt i en Urskov, hvor Vejen var bestemt afsat. En Vejstrimmel, der kun var lidet benyttet slyngede sig mellem de halvraadnede Stammer, der overalt bedækkede Mosebunden, og mellem forvittrede Stenblokke; som en Slange snoede denne Vej sig op ad den smalle, stejle Bjergryg, faldt derpaa atter ned i Dybden til en klar Kilde eller en rislende Bæk, over hvilken der havde dannet sig en Hvælving af Ege,- Ahorn,- Bøge,- Linde- og Asketræernes himmelstræbende Kroner. Ethvert Forsøg paa at trænge blot et Par Skridt fra Vejen ind i Tykningen var forbundet med de største Vanskeligheder. Underskoven bestod af Bambus- og Nøddekrat, der var flettet saaledes sammen af Vin- og Humleranker, at de dannede en saa godt som uigjennemtrængelig Mur.

Under dette Ridt, snart opad, snart nedad, omgiven af en hellig betagende Ro, faar Tanken snart Vinger og flyver bort fra det nærværende; en ubevidst Tænken fremkalder det, der kaldes Drømmen i vaagen Tilstand, og i utydelige, ubestemte Omrids svæve forbigangne og kommende Dage som Taagebilleder forbi Øjet.

Da standser min Hest. Jeg vaagner op, men for sent. Schokubuku er kastet af sin Hest og ruller allerede ned ad Klippeskraaningen. Jeg vil springe af min Hest, og holder Tøjlerne an — men min Rosinante bliver stædig, gjør et Spring over en Træstamme, der ligger foran os — og jeg føler mig oppe i Luften; jeg aner Bagagen, der flyver efter mig, og strax efter, at jeg er falden ned, føler jeg et Kufferthjørne i ublid Berøring med min Pande. Et Øjeblik sortnede det for mine Øjne, da er jeg igjen paa Benene.

»Hvor er Schokubuku?« — Jeg saa kun meget lidt, thi under mit Fald havde en Gren revet mig Brillerne af Næsen, og til Uheld vare ogsaa mine Reservebriller blevne gjorte ubrugelige ved Faldet. Jeg fulgte min Tjener Schen, der førte mig hen til Schokubuku. Han laa i en lille Fordybning, med Ansigtet nedad, livløs, bedøvet. Jeg sendte Tjeneren tilbage til Hestene efter en Flaske Absinth og løsnede imidlertid Schokubukus haarede Overklædning. Endel af Absinthen gød jeg ud over den gamle Mands brune, brede Ryg og begyndte da at gnide ham. Mærkværdigt! Jo mere jeg gned, desto lysere blev Schokubukus Hudfarve, desto brunere min Haand!

Det er ofte blevet paastaaet, at Ajnofolkets Hudfarve er betydeligt mørkere end Japanesernes, men man har hidtil stedse glemt at anstille et Forsøg med Sæbe og Vand. Nu skulde Tilfældet give mig Lejlighed til at konstatere, at Ajnoernes Hudfarve endogsaa kan være lysere end Japanesernes.

Schokubuku slog Øjnene op, og da han saa, at Blodet ogsaa dryppede ned fra mit Hoved, mødte hans vemodigt taknemmelige Blik mit. Jeg satte Flasken til hans Mund og han indsugede den oplivende Drik i lange, fulde Drag. Skjøndt den gamle Mand endnu den følgende Dag klagede over ondt i Brystet, tror jeg dog ikke, at han havde taget nogen videre Skade. Jeg er vis paa, at Schokubuku fra nu af gjerne vilde have ofret sit Liv for mig, og Taarene stode ham i Øjnene, da vi skiltes en Uge senere.

Ajnoerne ere ikke vante til menneskekjærlig Behandling fra Japanesernes Side; naar nu hertil kommer den tungtvejende Omstændighed, at en Europæers Skikkelse ligner deres egen meget mere end Tilfældet er med Japanesernes, vil man let kunne forstaa, at Ajnoerne lægge en vis Godmodighed og Gæstevenlighed for Dagen, naar de træffe sammen med Europæere.

Da jeg nu vilde forsyne mig med andre Briller, gjorde jeg den sørgelige Opdagelse, at de Briller, jeg havde i min Kuffert, ogsaa vare gaaede itu. De mindst beskadigede Fragmenter knyttede jeg sammen med Sejlgarn, saa at jeg kunde hjælpe mig, til vi kom til Yokohama. Der kjøbte jeg mig andre, som imidlertid bleve slyngede i Havet under Tajfunen paa Overrejsen mellem Nagasaki og Schanghai. Saaledes mistede jeg ikke mindre end fem Par i Løbet af sex Uger. Dette omtaler jeg kun som en Kuriositet, fordi jeg under den store Landrejse gjennem Kina, der varede $1\frac{1}{2}$ Aar, brugte et og samme Par hele Tiden; dengang vilde mit Forraad have været tilstrækkeligt for alle Eventualiteter.

I Nivan, et lille Sted med 12 Ajnohytter holdt jeg kun en kortvarig Rast og begav mig derpaa tilfods gjennem Mukavadalen op langs med Floden. Dalen er 300—400 Alen bred, Floden selv 100 Alen. Myriader af Moskitoer forøgede yderligere Rejsens Besværligheder, der iøvrigt vare store nok. Sivkrat, der naar en Højde af 10—18 Fod, bedækker hele Dalen; den uerfarne vandrer som i Blinde i dette Krat og er aldeles henvist til sin Fører. Hist og her vil et mindre øvet Øje ikke kunne opdage det fjerneste Spor til Vej, og, gaar man vildt, er man for saa vidt uheldigt stillet, som man løber Fare for at komme ud i Morads. I saadanne Tilfælde gaa Ajnoerne strax ned i Retning af Floden, og der vade eller svømme de da op eller ned ad Floden, til de naa den næste Ajnoby eller et andet Sted, der er dem bekjendt. Denne Dalstrækning vilde egne sig fortræffelig til Dyrkning af Korn og Bælgfrugter, naar man blot kunde regulere Floden og derved forskaane Dalen for hvert Aar at blive oversvømmet.

De Ajnoer, jeg engagerede i Nivan til at bære Bagage, bare foruden mine Sager ogsaa deres egne: Ris og Sivmaatter. De vare villige og hengivne, men til Trods for deres kraftige Udseende dog ikke saa stærke, som de saa ud til. Ofte kastede de sig ganske udmattede i Sivet og tørrede pustende Sveden af Panden. Efter kort Hvile bandt de Bagagen fastere, slyngede Tovet om Panden, toge med begge Hænder om Nakken, trykkede Hovedet frem ad, saa paa mig med et spørgende, beskedent Smil — jeg nikkede til dem, og vi droge videre.

Efter to Gange at have passeret Floden paa udhulede Træstammer og efter en Dagmarsch paa omtrent 6½ Mil naaede jeg om Aftenen Klokken 8 den sidste Ajnoby, Bigdonai, en Koloni med 28 Huse og omtrent 120 Indbyggere. Her var det forbi med ethvert Slags Vej. Endnu samme Nat sluttede jeg Overenskomst med Ajnohøvdingen om, at han ved Daggry skulde stille 10 Mand til min Raadighed under Bestigningen af Jubaridake, og jeg lod mig ikke afskrække af, at man fra alle Sider forsikrede, at Bestigningen ikke vilde være mulig.

Efter en søvnløs Nat, thi Ajnoernes Lejer blive aldrig gjort rene og ere som Følge deraf i en grænseløs elendig Forfatning, var jeg paa Benene allerede før Solopgang og blev behagelig overrasket ved de engagerede Ajnofolks Punktlighed: de ventede allerede paa mig.

Fig. 65. Det indre af en Ajnohytte i Bigdonai.

I umiddelbar Nærhed af Bigdonai var Marschen endnu ikke forbunden med videre Vanskeligheder, men jo nærmere vi kom Bjergene, desto større bleve Hindringerne. Sivet ragede højt op over Hovederne paa os, og Jordbunden blev i den Grad moradsig, at jeg ofte sank i til over Knæet. Det blev umuligt at finde sig til rette, selv ved Hjælp af Kompasset; vi gik vildt snart til højre, snart til venstre, snart naaede vi til Pompets-gavas Vandløb, snart Mukava-gavas Flodsystem, Ajnoerne fraraadede at vade op ad Floden, da Bunden undertiden er dyndfuld og bevoxet med Slyngplanter, og det saaledes kan være forbundet med Fare at gaa ud i Floden. Endelig naaede vi Foden af en Bjergudløber, hvis Ryg gik i lige Linie hen imod Jubaridake. De flittige Ajnoer gave sig nu til at rydde den sammenfiltrede Underskov med Øxer og Knive. Jeg havde haabet paa Bjergrygningen at finde en Sti, men nej! overalt kun Urskov, Jord, som endnu ingen havde betraadt. Det falske Mos gav efter for hvert Skridt; snart maatte man hjælpe en af Arbeiderne op af den Faldgrube, hvori han uventet var styrtet ned, snart maatte man løsne sine sønderrevne Klæder fra de halvt raadne Grene.

Det var et strengt Arbejde, og det lønnede sig kun lidet. Ved Middagstid holdt vi Hvil i to Timer og toge da igjen fat paa vort Arbejde.

Hen imod Aften — det var den 17de August — blev Skoven lidt mindre tæt, en lille spids Højde laa for os. Udmattede lejrede vi os nu ved Siden af hverandre; en bragte en Hjortekølle frem for Dagen, en anden Ris; jeg havde taget en Flaske Brandy, og to Daaser henkogt Gollasch med mig; endelig var der en, som havde opdaget en Smule Vand paa den Bjærgsaddel, vi sidst havde passeret. En lystig Ild knitrede under et gammelt Egetræ, og vi styrkede os med Spise og Drikke efter den anstrengende Dag. Snart derefter havde enhver gjort sig det saa bekvemt som de højst uheldige Forhold tillode det; endnu nogle Bemærkninger om Muligheden af en Bjørnevisit, og Søvnen lukkede de trætte Øjelaag.

Men hvor længe varede det! Hen imod Midnat begyndte det at regne. Urskovens tætte Løvtag beskyttede os vistnok noget imod Ubehagelighederne ved denne Overraskelse, men fra Tid til anden kom der dog et Vindstød, som rystede de Draaber, der laa paa Bladene, ned over os.

Morgenen var mørk. Regnen var nok holdt op, men der hvilede en tæt graa Taage over Bjergene, som indhyllede os i en mystisk Dæmring. Gnaven og forstemt arbejdede jeg mig op til den

højeste Top, efter at Taagen var lettet, tog Aneroidbarometret frem og overvejede Situationen. Barometret var siden den foregaaende Aften faldet fra 29.1 engelske Tommer til 28.8. Jeg kaldte paa Schen og Schokubuku. Med deres Hjælp kom jeg op i et højt Egetræ og klattrede helt op i dets Top. Forsøget blev rigeligt lønnet. Den skarpe Vind, der blæste her oppe, spredte hurtigt Taagen i alle Retninger — efter faa Minuters Forløb saa jeg Jubaridake i et Par Mils Afstand fra mig. Luften var fugtig; derfor syntes Bjerget at ligge nærmere, end det i Virkeligheden gjorde.

Jubaridake er et Bjergknudepunkt, fra hvilket de forholdsvis meget lavere Rygge, bevoxede med høje Egetræer, strække sig i Straaleform ned til Havet mod Sydvest, Syd, Sydost, Nordost og Nord. En Hovedgren løber i sydøstlig Retning til Saporo. Dens højeste Punkt, der ender i en 400—500 Fod høj utilgængelig Klippekegle, anslog jeg til omtrent 5000 Fod. Efter hvad Ajnoerne fortalte mig, ere saa vel Jubaridake som alle de imponerende Klippebjerge, der ligge i Nordost for det, dels virksomme, dels udbrændte Vulkaner. Inden jeg steg ned af Træet udkastede jeg paa mit ubekvemme Standpunkt en flygtig Skitse af Bjerget.

Endnu førend Aften befandt jeg mig igjen i Bigdonai, og først nu — da Tilbagerejsen gik langt hurtigere og lettere paa Grund af Ajnoernes store Orienteringsevne — kunde jeg regne ud, at jeg under Gaarsdagens tolv Timers Marsch ikke havde tilbagelagt mere end lidt over 2 Mil.

Klokken 8 samme Aften havde jeg tilendebragt mine Forberedelser til en fordringsløs Fest i denne afsides Egn. Over det aabne Ildsted kogte en god Hjortekjødsuppe, og ved Siden af den duftede en Gollasch af Hjortekjød. Efter at have affyret nogle Skud af min Revolver aabnede jeg en Flaske Champagne, som jeg havde opbevaret specielt til denne Aften. Ajnoerne lode til at være forfærdede over Flaskens mousserende og knaldende Aander og fulgte alle mine Bevægelser med frygtblandet Nysgjerrighed. Jeg forklarede dem Betydningen af hvad jeg foretog mig: »Idag er det min Kejsers Fødselsdag. Idag hersker der overalt Lyst og Glæde i mit fjerne Hjem. Nu skulle I ogsaa drikke af den perlende Viin paa mit Fædrelands elskede Kejsers Velgaaende!«

Og Familieoverhovedet, hvem jeg først rakte Bægeret, satte sig paa sin Æresplads ved Ildstedet, lagde Offerstaven (Ikubaschi) horisontalt paa Bægeret og løftede det højtideligt op i Højde med Hagen. Derpaa greb han med højre Haand om Staven, dyppede den

forsigtigt ned i Vinen og kastede en Draabe ind i Ilden. Derpaa lagde han atter Staven paa Bægeret; nu skulde den tjene til at holde det store Overskæg borte, medens han drak. Da han havde drukket, lod han sin venstre Haand glide langs ned ad Skægget lige fra Munden til Brystet.

Han indrømmede, at det var en god Drik, nikkede derpaa betænksomt med sit hvide Hoved og spurgte mig med en Mine, der ikke kunde misforstaaes, om jeg tillod, at ogsaa hans Hustru smagte denne Drik. Han kaldte paa sin trofaste Ægtehalvdel, og sikkert var det ved denne Lejlighed første Gang i Ajnoernes Historie, at Folket drak Champagne.

Næste Morgen førte en Mand mig til Kullejet Pompets sektansan, der ligger nogle Ri fra Bigdonai. Det er et Leje, som ligger aabent ved de sønderrevne Flodbredder og danner et Lag af 5—6 Fods Tykkelse. Hidtil bliver det kun meget lidet paaagtet, kun for saa vidt der er nogle, som foretrække at bruge Kul i Stedet for Brænde.

Til Rejsen tilbage til Havets Kyst benyttede jeg Ajnoernes Kanoer (Tsippa). Det er lange udhulede eller udbrændte Træstammer (Calopanac ricinifolium), der have en Længde af indtil 22 Fod. Da de ere forholdsvis meget smalle, er man nødt til under Farten at holde sig ganske rolig for ikke at kæntre. Naar Baaden paa grundt Vand skurer mod Bunden, bevæger Ajnoen den fremad med Hænderne; ellers betjener han sig af lange Aarer med dobbelte Aareblade.

Mukavafloden er i Gjennemsnit 1¹/₂ Fod dyb, men lavere Steder vexle dog ogsaa med betydeligt dybere. Dens Leje bestaar dels af Sand, dels af Sten. Floden selv var undertiden spærret af kæmpestore Træstammer, der vare blevne revne op med Rode af Højvandet og nu havde pakket sig sammen her.

Jeg saa kun meget faa Fisk, men til Gjengjæld var der paa Bunden mange Blodigler. Ajnoerne havde nok at gjøre med at befri deres Ben for disse Dyr, hver Gang de havde været ude af Baaden. Fugleverdenen er ikke videre stærkt repræsenteret, skjøndt der ikke er nogen Mangel paa Snepper, Bekkasiner, Vildgæs, Traner og forskjellige Rovfugle. I Mukavadalen saa jeg en stor Mængde Fiskeoddere, som min japanesiske Tjener kaldte »Kausa«.

Medens Thermometret tre Dage i Forvejen viste 32° C., noterede jeg under Flodfarten kun 17° C. paa samme Tid af Døgnet.

Allerede undervejs havde jeg forsøgt ved Hjælp af min Tjener at bevæge den medfølgende Jessojapaneser til at skaffe mig en Hjerne-

skal af en Ajno. Jeg lovede ham 5 Dollars. Forgæves. Jeg bød sex. Det hjalp ikke. Strax efter min Ankomst til Mukava forsvandt han imidlertid, og da han var kommen hjem om Aftenen, saa jeg, at han tog min Tjener til Side, og talte sagte med ham. Schen meddelte mig derpaa, at Jessojapaneseren i Tsun havde fundet en Ajnograv, men at Baadens Mandskab var fulgt efter ham og havde iagttaget ham. Hvis han kunde skaffe Ajnoerne Brændevin (Saki) og en Drikkeskilling, vilde det maaske lykkes at vinde dem for Foretagendet. Jeg gik ind paa Forslaget. De skæggede Fyre drak saa længe til de begyndte at gjøre Støj. De forlangte Ris. Ogsaa det fik de mod to Lokker af deres tykke Haar. Endelig jog jeg de to Ajnoer ud af Huset; de vare meget forskjellige fra de øvrige Bjergajnoer og bleve alt for ligefremme. I Spænding ventede jeg den næste Morgen.

Japaneseren stod uden for Døren, da jeg tidlig paa Morgenen gik ud af Huset, og han blinkede betydningsfuldt til mig, idet han sagde: »Arimas« (jeg har); derpaa forsvandt han om Hjørnet.

Jeg brød op til Jubutz og ventede i ti Minuters Afstand fra Mukava paa Tjeneren, som endelig kom med en Straapakke, hvori der laa en Hjerneskal af en Ajno. Jeg tog Pakken op til mig paa Saddelen og vogtede den som en Helligdom. Hjerneskallen findes nu i Nationalmusæet i Pest, og, da der hidtil kun er blevet bragt to eller tre Exemplarer til Europa, maatte den henregnes til de værdifuldeste Gjenstande af vor Samling.

Mit næste Maal var Saporo, Jessos nyanlagte Hovedstad. I Tumakomaj, den Landsby, hvor Vejen gik af til Nordvestkysten, erfarede jeg, at det var muligt fra Tschoje at komme i Nærheden af Jubaridake. Jeg indhentede strax alle mulige Oplysninger om Forholdene og erfarede, at det ikke vilde være vanskeligt at naa Ajnolandsbyen Tubari paa Kanoer, herfra maatte der da banes Vej til Bjerget, hvortil ville medgaa mindst 16 Dage. I Saporo hørte jeg fremdeles, at Geologen Lyman for to Aar siden var taget med Baade herfra op ad Iskarifloden og derpaa, da han ikke kunde naa længere op ad denne, havde banet sig Vej over Bjergryggen ved Iskariyama for at naa til Østkysten. I Løbet af flere Maaneder havde han beskjæftiget 80 Ajnoer og stadig levet i Telt. Den forholdsvis korte Rejse havde kostet 4000—5000 Dollars.

Vejen til Saporo er anlagt med Kunst gjennem den skovrige, bølgeformede og flade Egn; snart er den ført videre paa en Dæmning, snart skaaret igjennem Terrainet. De rejsende besværes meget af

paatrængende Insektsværme, hovedsagelig af store Bremser, og det koster derfor ofte stor Ulejlighed at tumle de urolige Heste.

De smaa Landsbyer langs Vejen beboes for det meste kun af Japanesere. Den 23de August naaede jeg Saporo. Byen har, Forstæderne iberegnet, 4000 Indbyggere. Husene ere byggede i japanesisk Stil, Tagene lastede med Sten, som man siger, til Beskyttelse mod Sneen, der om Vinteren naar en Højde af 8—10 Fod. Gouvernementshuset er bygget af Træ, men falder dog strax i Øjnene ved sin tiltalende Arkitektur; Taget hvælver sig til en imponerende Kuppel, fra hvilken man har en fortræffelig Udsigt over hele Omegnen. Ved Siden af ligger Ministeren Kurodas smukke Villa; det er denne Mand, hvem Øen Jessos Kolonisation er betroet, og han tager sig ogsaa ivrigt af sin Opgave. Kolonisationsministeriets Navn er »Kaitakuschi«.

Nord for Saporo breder sig det vidtstrakte Sumpland omkring Iskarifloden; det er gjennemgaaende bevoxet med tæt og højt Sivkrat. Fra Slugterne i Syd bruser Tojahiros skummende Bjergvand gjennem rige Enge og frugtbart Agerland, der er dyrket paa moderne Maade, til Saporo, hvor der blev bygget er ny, storartet Træbro over Floden. De sydligt liggende Bjerge, hvis stejle, undertiden stenede Skraaninger ere bevoxede med tæt Skov, hæve sig til en Højde af over 4000 Fod.

Saporo var for ti Aar siden endnu i Ajnoernes Besiddelse. Efter mangfoldige Kampe bleve Ajnoerne langsomt trængte tilbage. Nu lever der end ogsaa her fem Europæere, der ere ansatte af Japaneserne som Lærere ved den nye Agerbrugsskole. De bebo den nordlige Del af Staden, og Javaneserne have bygget dem smaa Beboelseshuse af Træ med Salon, Soveværelse, Spiseværelse, Køkken og Staldrum. Skolen tæller 16 Elever, blandt hvilke der findes nogle af de japanesiske Ministres Sønner. I den provisoriske Skolebygning var der udstillet forskjellige Slags Frø, Frugt- og Træarter, geologiske, zoologiske og botaniske Kortværker, altsammen bestemt til Undervisningsbrug. Skolens praktiske Afdeling beskæftiger sig med Vinavlsforsøg, Dyrkning af Humle, Byg, Hvede, Byg, Majs, Kløver m. m. Humlen bliver strax paa selve Stedet benyttet i et Bryggeri, hvor Hr. Kanevaga benytter de Kundskaber, han har indhøstet i Berlin, til at fremstille godt Lagerøl. Han opholdt sig syv Aar i Tyskland og talte derfor vort Sprog flydende.

Hr. Bøhmer, en Tysker, og Mr. Dun, en Amerikaner, staa i Spidsen for hele Anstalten. De modtoge mig gæstevenligt, og ikke blot at de indviede mig i mange Forhold, der hidtil havde staaet

mig uklare, men ogsaa i en hver som helst Retning stode de mig bi med Raad og Daad.

Hr. Bøhmer fandt paa en Sumpstrækning, der netop var bleven forvandlet til Mark, to Ajnograve og haabede, at Gouvernøren muligvis under de foreliggende Omstændigheder vilde give mig Tilladelse til at udgrave Skeletterne og tage dem med mig. Han meddelte mig imidlertid, at der stillede sig store Vanskeligheder i Vejen for saadanne Forehavender, navnlig beroende paa Folkets Forbitrelse, der blev vakt paa Grund af følgende Begivenhed, som tildrog sig for tre Aar siden i Nærheden af Hakodate.

En engelsk Forsker var ogsaa paa Jagt efter en Ajnos Hjerneskal og opdagede en Grav i Nærheden af Hakodate. Han gjorde ingen videre Omstændigheder men gav sig til at aabne Graven, tilegnede sig Kraniet og vendte tilbage til Byen, hvor han gjorde sin Vært, den daværende engelske Konsul bekjendt med det heldige Udfald af hans Bestræbelser. Rygtet om Gravfredens Krænkelse bredte sig imidlertid med Lynets Hurtighed ud i Bjergene, og der blev afsendt en Deputation til Gouvernøren i Hakodate med Forlangende om Oprejsning. Besværingen naaede til Mikadoens Trone, og Sagen blev ordnet paa følgende Maade: Pandeskallen maatte tilbageleveres, Englænderen blev dømt til at udrede en Erstatning af flere Tusinde Dollars til Ajnofolket, og den engelske Konsul mistede sin Plads.

I Selskab med Hr. Bøhmer besaa jeg de to Gravsteder. Sivet var afbrændt i vidt Omfang og Jordbunden meget fugtig. Midt i Sumppartiet hævede Jordbunden sig til en Terrainbølge, og her befandt de to Grave sig, hver under sit Morbærtræ, i en Afstand af omtrent 100 Alen fra hinanden i Retningen Øst til Vest. Jorden over Gravene havde sat sig noget og var bedækket med tørre Grene.

Mellem Japaneserne i Hakodate hed det, at der her var begravet et Ægtepar. Over hver Grav stod der et Mindesmærke af Egetræ; det ene havde Form af et 4 Fod højt Kors, hvis Arme vare afrundede ned efter; her hvilede Ajnokvinden. Der var viklet et Bomuldstørklæde omkring Korset og fastgjort til det med en Baststrikke (af vild Vin). Strikken var meget net flettet. Mandens Gravmæle var for saa vidt forskjelligt fra Konens, som der i Stedet for Korset var stukket et 20 Tommer højt, trekantet Træspyd ned i Jorden.

Da jeg gjorde Gouvernøren min Opvartning for at anmode ham om Tilladelse til at sætte mig i Besiddelse af Kranierne, afslog

han kort og godt min Anmodning, thi den japanesiske Regering havde den strengeste Befaling til ikke mere at røre ved Ajnogravene.

Paa en Ridetour til Mønsterfarmen, der ligger omtrent 10 engelske Mil Syd for Saporo i Tojahirodalen, kom vi til de skønneste Skovpartier i hele Omegnen. Hist og her saa jeg en japanesisk Brændehugger i Færd med at fælde de prægtigste Egestammer eller med at opstable det ituhuggede Brænde i Stabler, der vare omtrent af 150 Kubikfods Størrelse. Enhver har frit Lov til at fælde, sælge eller selv bruge Vedet. Prisen er meget lav og udgjør kun 3 Kroner pr. 150 Kubikfod, frit i Hus.

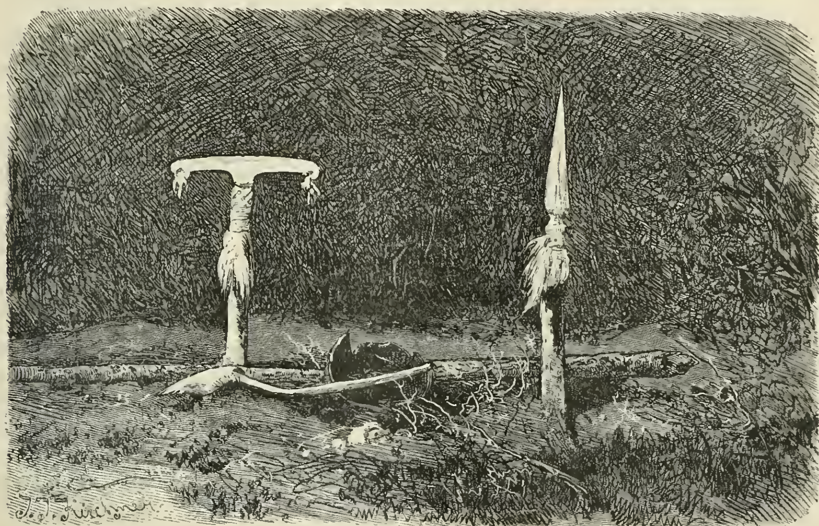

Fig. 66. Ajnograve.

Lige som Forsøget med at plante Naaletræer mislykkedes, saaledes har der heller ikke været Held med Morbærtræerne. Der findes vilde Morbærtræer i saa stor Mængde, at de ere fuldkomment tilstrækkelige for den Silkeavl, som drives her, men de ædle Morbærtræer, som indføres her hvert Aar, gaa derimod regelmæssigt til Grunde.

Et andet japanesisk Projekt gaar ud paa at anlægge storartede Hestebaner til Iskarigavas Kilde, i hvis Nærhed der skulle findes nogle meget righoldige Stenkulslejer. Der er imidlertid ingen, som tænker paa, om Udbyttet vil kunne komme til at staa i Forhold til Trans-

portomkostningerne. Japaneserne sige: »Vi have Kul; følgelig maa vi have en Jernbane derhen.«

I Saporo blev jeg formelig bestormet med Spørgsmaal, om jeg ikke havde fundet Jern paa min Tour, et Spørgsmaal, jeg desværre maatte besvare benægtende, men som dog viser, at man ogsaa har begyndt at tænke praktisk.

Den Tid, da Jesso vil være befolket, er endnu meget fjern, og min Anskuelse gaar ud paa, at det ikke vil blive muligt at drage Nytte af Øens Skatte, førend Indbyggerne selv have fjernet de Hindringer, som nu stille sig i Vejen for en Indtrængen i det indre af Øen.

Farmen ligner i sit hele Anlæg den tidligere omtalte i Nanaye; Hestene og Køerne gaa løse om i Skoven og staa paa en venskabelig Fod med Hjortene. Saporos Jægere benytte denne Omstændighed paa bedste Maade. Om Vinteren blive Hestene drevne ned til Græsning paa Østkysten, hvor Sneen falder i meget ringere Mængde.

Hvert Aar falder der nogle Køer eller Heste som Ofre for Bjørnene, der ligne de sibiriske med den bekjendte hvide halvmaaneformede Tegning paa Halsen. I Landbrugsskolens Musæum saa jeg et udstoppet Exemplar, der var blevet fældet under særlige Omstændigheder. Det var i Foraaret 1878; en Japaneser var gaaet ud i Skoven med sin Søn for at fælde Træer. Drengen fjernede sig nogle Skridt ind i Skovtykningen og stødte paa en Bjørn, som uden videre overfaldt og aad ham. Faderen maa have hørt sin Søns Angstskrig; han forlod Arbejdspladsen, saa Bjørnen og bevæbnet med en lang Kniv begyndte han en Kamp med den paa Liv og Død. Han stødte Kniven lige gjennem Hjertet paa Bjørnen, men denne havde omklamret ham saa fast, at den modige Fader blev funden død ved Siden af det dræbte Dyr. Bjørnen blev udstoppet, og den opslugte Drengs Hænder, Fødder m. m., som man fandt i Bjørnens Mave, bleve lagte i en stor Flaske med Spiritus og opstillet i Musæet.

Paa Tilbagevejen fra Farmen undersøgte Bøhmer og jeg de nærmest liggende Bjerge for at finde Ajnograve. Et Sted forekom mig paafaldende, og jeg gravede med Hænderne et 3 Fod dybt Hul, men fandt ikke andet i denne Dybde end et Par saakaldte »Aadselgravere.«

Den 25de August forlod jeg Saporo og, da jeg ikke befandt mig ganske vel, benyttede jeg til Rejsen til Otarunaj den eneste Yinrikschavogn, som fandtes i Byen. Vejen til Havet, hvor Fiskerlejet Schibaku findes, er ret god, men langs med Kysten bliver den smal og daarlig,

skjøndt den nylig er anlagt. Schibakus Hytter strække sig helt hen til Otarunaj. Kystformationen er yderst romantisk. De vulkanske Stenmasser taarne sig op til lodrette Klipper, der ofte rage helt ud over ens Hoved, naa en Højde af 600—700 Fod og spille i alle Farver: rødt, grønt, gult, blaat, violet og navnlig orangegult. Den store Mængde Svovl, der findes, sætter sig ikke alene fast som smaa Krystaller paa Klipperne, men ytrer sig ogsaa gjennem Dampene fra de varme Kilder, som hist og her findes ved Vejen. Førend man naar Otarunaj. passerer man gjennem to Klippetunneler.

Otarunaj er en større By med 7000 Indbyggere; den ligger henrivende smukt mellem de skovbevoxede Bjerge ved en lille Bugt, i hvis tilstrækkeligt dybe Havn der laa en Mængde større Fiskerbaade og Dschunker tilankers, beskyttede mod alle Storme. I Otarunaj ender Telegraflinien. Mellem Otarunaj, Matsumaj og Hakodate finder der en livlig Handel Sted med Sild, Lax og Havtang. Byen er imidlertid smudsig og forsømt, og den gjør, lige som overhovedet alle Byer paa Jessos Østkyst, Indtryk af at være meget fattig. Jeg saa større Bjergpartier, der vare ganske blottede for Skov, thi Fiskerne ved Vestkysten bruge meget Tømmer til deres Skibe og Fartøjer.

I Joitschi lejede jeg Heste til Ivanaj, en lille Landsby, om hvis Betydning som Kulbjergværk jeg allerede havde hørt meget fortælle. Jeg kom ind i et fuldstændigt Urkrat, hvori Siv, Græs og Slyngplanter trivedes i yppig Fylde og dannede et hvælvet, skyggende Tag over os. Ridevejen er ret god men smal og i hele sin Udstrækning belagt med store Træblokke til Beskyttelse mod Jordbundens Fugtighed. Hele Egnen beherskes af Joitschiyama, en Vulkan, der ligger i Sydvest for den Vej, jeg havde at følge, og som udsendte uhyre Masser af gulgraa Dampe.

I det nyindrettede japanesiske Hotel i Skarubetz, et Sted, der tæller tre Huse, fik jeg ganske vist et rent Værelse, men ikke andet at spise end røget Lax. Her saa jeg ikke flere egentlige Ajnoer, men jeg lagde dog i Nærheden Mærke til nogle japanesiske Ansigter i Ajnoernes Dragt. Kvinderne havde endogsaa Overlæben tatoveret. Folkene leve her af Fisk, Majs, Roer, Bønner, Paradisæbler og vildtvoxende Kastanier.

Allerede om Aftenen begyndte der at falde en stærk Regn, der vedblev hele Natten og forvandlede Bækken til en rivende Strøm. Mine Heste, der om Natten havde havt deres fulde Frihed, havde foretrukket at vende tilbage til deres Hjem Joitschi, og saaledes sad jeg da ganske modløs og hjælpeløs, omgiven af Befolkningens 6—7

Hoveder; min Tjener endte enhver Forhandling med de ægte orientalske Ord »Mejonitschi ikimaschjo« (imorgen bryde vi op). Den næste Morgen lovede Bedring; nogle Solstraaler trængte gjennem Skyernes tunge Masse, der lejrede sig som Bly paa Bjergene, og Barometret — sank.

Jeg gik tilbage mod Joitschi, saa langt som den oversvømmede Dal vilde tillade det, for at se efter de forsvundne Heste. Men til ingen Nytte. Klokken 9 afsendte jeg en Kuli med den Besked, at han ufortøvet skulde bringe Hestene, som jeg havde lejet indtil Ivanaj og havde betalt kontant for. Klokken 1 om Middagen vendte Budet tilbage med Hestene. Kort Tid efter vare de pakkede; der var intet Øjeblik at spilde, thi vi skulde endnu tilbagelægge en Vejlængde af 4—5 geografiske Mil.

Strax efter, at vi vare brudte op, indsaa jeg, at det vilde have været en Umuligbed at ride videre den foregaaende Dag -- Vejen gik snart i Dalen, snart førte den op ad de porøse, forvittrede, vulkanske Klipper, fra hvilke Vandet strømmede ned som Fosser og rev Træstammer og Stene ned med sig.

Klokken 4 naaede jeg det 1500 Fod høje Bjergpas; her ligger et meget tarveligt japanesisk Thehus, hvorfra der i smukt Vejr maa være en glimrende Udsigt. Jeg saa ikke andet end Taagemasserne, der bevægede sig uroligt og ubestemt. Hestene pustede lidt ud efter den anstrengende Tour, inden jeg gav Signal til at begynde Nedstigningen ad det stejle Bjerg. Vi foretog den, medens Regnen vedblev at falde i Strømme, og ved Nattens Frembrud naaede vi en japanesisk Hytte ved Bredden af Ivanajgava, hvis Vande allerede oversvømmede hele Dalen. Vi maatte uden at spilde et eneste Ojeblik søge at komme over paa den anden Bred. Hyttens Ejer vægrede sig i Begyndelsen ved at foretage Overfarten i sin skrøbelige Baad, men efter nogle kraftige Opmuntringer, der ledsagedes af adskillige Sølvmønter, gik han endelig ind paa mit Forlangende.

Efter at Bagagen var taget af Hestene og bragt ombord i Baaden, maatte Hestene svømme over. Under Overfarten klamrede vi os af alle Kræfter til det stærke Tov, der var spændt over Floden, for ikke at blive revne med af Strømmen. Førend vi endnu vare blevne færdige med at anbringe vor Bagage paa Hestene, var det blevet bælgmørkt. Under Tavshed bestege vi Hestene; jeg lod Tøjlerne hænge og betroede mig helt og holdent til Dyrets Instinkt. Vi kom kun langsomt fremad. Væltede Træstammer laa til højre og til venstre for Vejen, undertiden ogsaa tværs over denne, og de

Bambusrør, som Strømmen havde ført hen paa Vejen, gjorde, at Hestene kun med største Vanskelighed kunde finde frem. Hist og her var der en trøsket Træstamme, der fosforescerede i Mørket og saaledes bragte lidt Afvexling i det Mørke der omgav mig.

Noget af det ubehageligste ved denne Nattevandring, som jeg aldrig vil kunne glemme, var Overgangen over smaa Bække, hvor Hestene ofte ganske uventet sank i lige til Bringen og saa med et hurtigt Sæt frem efter søgte igjen at faa fast Grund under Fødderne. Var man ikke uafladeligt forberedt paa saadanne Eventualiteter, faldt man ufejlbarligt af Hesten. Det var noget, min Tjener senere kunde tale med om, da vi vare naaede til Ivanaj. Hen imod Klokken 10 om Aftenen blev Dalen bredere og Vejen bedre.

Aldeles gjenemvaad naaede jeg Ivanaj kort før Midnat; det var imidlertid forbundet med store Vanskeligheder at faa Tag over Hovedet, og glad var jeg, da jeg kunde faa mine vaade Klæder tørrede og faa mig selv opvarmet med en Skaal hed The. Jeg tog slet intet Hensyn til de Tusindben, Ørentviste, smaa Krebs og alt det andet Kryb. der krøb omkring paa Boligens fugtige Jord, ja jeg blev ikke engang bange for den mistænkeligt udseende, men tørre Madrats, som Husfaderen, en gammel japanesisk Fisker, lagde frem for mig.

En Milsvej Nordvest for Fiskerflækken Ivanaj opdagede en af Tajkunens Officerer i Aaret 1863 Kullagene ved Kajanoma, efter at han et Aar i Forvejen var blevet gjort opmærksom derpaa af to amerikanske Geologer. Siden 1866 er der en Sporvej i Drift. og paa denne transporteres de Kul, der vindes her, ned til Kysten; herfra gaa de atter til Hakodate og Nordnippon paa smaa Kystfartøjer. De 150 Arbejdere staa under Kommando af tre kejserlige Officerer.

Kullaget har en Tykkelse af 7—8 Fod og skraaner mod Nordost under en Vinkel af 40 Grader. Da jeg ombord paa et Skib sejlede langs med Kysten til Isoja, havde jeg tilstrækkelig Lejlighed til at iagttage det bevægede Liv i Omegnen af Bjergværket. Kysten bestaar af rent vulkanske Sten, hvis ejendommeligt farvede Lag hæver sig skraat til en Højde af omtrent 1000 Fod; i Nærheden af Havets Spejl ere de saa udskyllede, at de ligne kolossale Grotter, fremstillede ved Kunst. I Isoja var der en Hotelvært, som viste mig et Stykke slebet hvidt Marmor, hvoraf der skal findes store Masser i de nære Bjerge, og som, hvad Godhed angaar, synes at kunne maale sig med karrarisk.

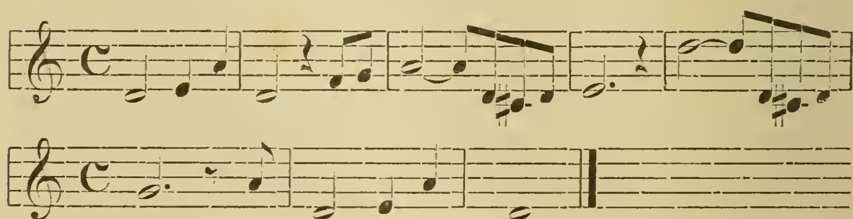
I alle mineralogiske Anliggender ere Japaneserne mistroiske og indesluttede; det havde jeg Lejlighed til at iagttage endnu samme

Dag, da jeg spurgte mig for om det Sted, hvor der fandtes en Sølvmalm, hvorpaa en anden Japaneser havde henledet min Opmærksomhed.

Paa Rejsen passerede jeg nogle Fiskerbyer, hvor Europæerne endnu henregnedes til Seværdigheder. Kvinderne styrtede ud paa Vejen med deres spæde Børn paa Armen og pegede med Fingrene paa mig.

Alle Templer, jeg fik at se, vare smykkede med store Lanterner til Ære for Fiskeguden Mazuli, hvis Fest netop højtideligholdtes. I Thehytterne (Tschaja) og Værtshusene (Jado) stimlede Folk omkring og lyttede enten til gamle Mænds pathetiske Fortællinger eller frydede sig ved unge Pigers Dans, medens Børnene sloges nok saa gemytligt under Forældrenes Opsigt. De smaa Pus havde en saa paafaldende Lighed med pyntede og dresserede Abekatte i deres blaa, korte, stramt siddende Trøjer med Metalknapper, hlaa Benklæder, der vare alt for korte og endelig en lille Straahat.

Jeg maatte anse det som en Naade, at jeg fandt et Nattekvarter i Thehuset i Otaschicu. Fra nær og fjern var der kommet Folk rejsende for at more sig paa bedste Maade i Anledning af Fiskegudens Fest. Lige til den tidlige Morgen hørte jeg ved Siden af mig, over mig og i alle Gader følgende Strofer af Festsangen Mazulino kandjo, der blev sunget af kraftige, fuldttonede Stemmer:

Vandet havde anrettet store Ødelæggelser i hele Omegnen; Huse vare skyllede bort, de faa beboede Steder ødelagte, ja endog nogle Menneskeliv vare faldne som Ofre for det rasende Element. Chausseen, der var under Anlægning fra Otaschicu til Oschamambeb, var fuldstændig ødelagt, de møjsommeligt opførte Dæmninger skyllede bort, Træbroerne førte bort af Vandet eller svækkede saa stærkt, at jeg, da jeg red over en saadan, styrtede ned i Dybet med Broen og min Hest. Jeg slap nogenlunde helskindet herfra, men min Saddel gik tabt ved denne Lejlighed; Gjorden var nemlig sprunget, og i samme Øjeblik var Saddelen sporløst forsvunden.

Saa længe Japaneserne ikke ville bestemme sig for at lægge de nye Veje paa Jesso højere op ad Bjergkrumningerne, saa længe vil det ogsaa blive umuligt for dem at vedligeholde den.

Efter at have passeret det dybt indskaarne Bjergpas, der ligger i en Højde af 1000 Fod, fulgte jeg desværre min Førers Raad at forlade den egentlige Vej for at skyde en Gjenvej. Det varede ikke en halv Time, førend vi hverken vidste ud eller ind om, i hvilken Retning vi skulde gaa, og vi vandrede nu omkring paa Lykke og Fromme inde i Urskoven. Til alt Held naaede vi den flade Bred af en Flod, der var svulmet stærkt op. Vi rede nu snart paa den ene Flodbred, snart paa den anden, efter som Terrainforholdene vare, snart rede vi i selve Flodlejet. Tolv Gange satte jeg over den dybe Flod, og hver Overfart var forbunden med et koldt Bad. Bagagen blev ogsaa aldeles gjennemblødt, og i Oschamambeb gjorde jeg den sørgelige Opdagelse, at mit hele Sukkerforraad var smeltet ind til en lille, klæbrig Ubetydelighed.

Ridtet fra Oschamambeb til Mori, en Afstand af 4½ Mil, hørte til de behageligste Partier. Hestene travede uden Afbrydelse i det fine Sand paa Havets Bred, og det lod til at berede dem selv Fornøjelse at lade Brændingens hvide Skum skylle hen over deres Hove. I smukt Vejr er Egnen overordetlig malerisk. Til venstre hæver sig den 2500 Fod høje Ossuvulkan over den klippefulde, stejle Bred. Mellem mig og Vulkanens lette Dampskyer krusede sig Havets Bolger: Komagadakes svage Omrids bleve tydeligere og skarpere med hvert Skridt fremad, og umiddelbart til højre susede den lette Vind i de mørke Urskove, der voxe op ad Bjergenes stejle, kløftede Skraaninger.

Halvvejs til Mori passerede jeg den sidste Ajnolandsby, Yorop, hvis Sivhytter, der vare prydede med Bjørnekranier, bevogtedes af et bjæffende Kobbel halvvilde, hvide Hunde. I Mori traf jeg igjen sammen med Grev Tilsbach og Hr. v. Siebold. der havde jaget i Omegnen.

Førend vi næste Morgen rejste tilbage til Hakodate, fik jeg i mit Værelse Besøg af Ejeren til de Heste, jeg havde lejet Dagen i Forvejen; han fortalte mig med ynkelig Mine, at en Bjørn om Natten havde sønderrevet hans bedste (!) Hest. Hestene græssede i umiddelbar Nærhed af Thehuset, og her var Ulykken sket. Paa en lille Jordhøj, omgiven af lavt Krat, laa den lemlæstede Hest med Indvoldene ude af Bugen. Paa Jorden var der Spor af, at der havde fundet en Kamp Sted, og at Bjørnen havde trukket sig tilbage til de nærmest-

liggende Skovstrækninger. Vi forfulgte en Tid lang disse Spor, men dog uden Resultat.

Ved Middagstid naaede jeg igjen Bjergpasset Kayabetoge og nød herfra den feagtigt skønne Udsigt over det lige over for liggende Hakodate. Min Landrejse paa Yesso fandt sin Afslutning med Ankomsten til denne By.

Ajnofolket, der tidligere, for faa Aartier siden, var udbredt til Kobe paa Nippon, er for nærværende Tid indskrænket til det indre af Øen Yesso. Det er indesluttet af Japanesere i en Kreds, der ikke mere

Fig. 67. Otarunaj.

lader sig gjennembryde, og ligger ogsaa her i de sidste Trækninger. Allerede for Øjeblikket er det smeltet ind til 26000—27000 Sjæle. der i en ikke længere fjern Fremtid maa bukke under for den fremskridende Kultur.

Der hersker endnu meget forskjellige Anskuelser om dette mærkværdige Folks Oprindelse. Allerede en overfladisk Betragtning overbeviser os om, at Ajnoerne ikke have noget fælles med Japaneserne og Kineserne. Deres Hovedform er ædlere, Panden højere og bredere. den fremspringende Næse stærkere, men det er dog navnlig de store,

Fig. 68. Ajnobyen Yorop.

brune Øjnes horisontale Beliggenhed, der bringer Ajnoen nærmere til den kaukasiske Race.

Bernhard Davis paastaar, at Ajnoernes Kranieform ikke afviger væsenligt fra Vesteuropæernes; Professor Dönitz slutter derimod sine Undersøgelser angaaende Ajnoerne med disse Ord: »Ajnoerne ere Mongoler; adskille sig mindre fra Japaneserne end Germanerne fra Romanerne. Der kan ikke være nogen Tale om Lighed med de vesteuropæiske Typer.«

Hvad der i paafaldende Grad er karakteristisk for Ajnoerne er deres yppige Haarvæxt. Professor Dönitz paastaar rigtignok, at det kun er i Modsætning til Japaneserne og Kineserne, at deres Haarvæxt maa vække Opmærksomhed; han omtaler imidlertid i samme Aandedrag, at han ved Undersøgelsen kun har set unge og ragede Ajnoer. Jeg har for mit Vedkommende ikke set en eneste Ajno, der havde ladet sit Skæg rage. Jeg gjorde tvært imod den Iagttagelse, at enhver Ajno betragter sin Haarvæxt som en Helligdom og hellere giver Afkald paa Alverdens Rigdomme, end han tillader, at hans Skæg kommer under Kniven.

Enkelte Undersøgelser have godtgjort, at en Ajnomands Antal Haar paa en bestemt Kvadratflade er mindre end hos en Japaneser eller en German, og at det kun er de enkelte Haars større Tykkelse, der lader Haarvæxten forekomme saa yppig. Som Kuriosum kan det dog anføres, at Ajnoernes hele Legeme er bedækket med Haar, der have en Gjennemsnitslængde af noget over en Tomme. Ajnoen plejer aldrig sit Haar, og han skyr Vandet som Renselsesmiddel.

Ajnoerne have næsten altid en Højde af 5 Fod, men de ere dog stærkere og kraftigere end Japaneserne.

Folket staar meget lavt; det kan hverken læse eller skrive, thi det har ingen Skrift og, som det synes, heller ikke nogen Tradition; derimod har det en skarp Hukommelse for Tal, der ligge den personlige Existens nærmere. Til at notere Antallet af deres Ejendele, saa som Hjortehuder, Gevirer, Kar og Vaaben, benytte Ajnoerne smaa Træstave, hvorpaa der er afsat Streger med tydelig Angivelse af Tierne. Et andet Middel, som de anvende for at hjælpe paa Hukommelsen, er at slaa Knuder paa et Reb.

Ajnoernes Boliger ere usle, undertiden kun forfærdigede af Siv, Straa og Birkebark, som de anbringe mellem Pæle, der have en Højde af 6 Fod. Indgangen er i Almindelighed fra Syd. Enhver Bolig bestaar af to Afdelinger; den første tjener til Forraadskammer, den anden som Bolig. I den første findes de forskjellige Husgeraads-

sager, Reb, Hjortehuder, Gevirer o. s. v. Naar man er kommen gjennem det mørke Rum og har passeret en Døraabning til højre, staar man umiddelbart foran det store aabne Ildsted, der er anbragt i en Fordybning i Jorden. I et Hjørne af Værelset staar den sjuskede Seng med et Lag Siv; i Nærheden af den findes Husets Værdisager, saa som japanesiske Laksager, Sværd o. s. v. Disse Laksager stamme endnu fra den Tid, da Japaneserne søgte at smigre Ajnoerne, og de skrive sig alle fra Tokio. De Gaver, der tilhøre en senere Periode, ere alle af daarligere Beskaffenhed og bevise derved, at Japaneserne nu ikke mere have anset det for Umagen værd at vise Ajnoerne nogen Opmærksomhed.

Paa et Stillads, der hviler paa Træstammer, er der strøt et Lag Siv; her findes Gæsternes Sovepladser.

Enhver Person i Huset har sin særlige Plads ved Ildstedet. Nærmest ved Indgangen er Husfaderens Sæde. Mellem ham og Husmoderen, hvis Plads er ved den anden Ende af Ildstedet, sidde Familiens øvrige Medlemmer paa en lavere Bænk; den anden Side af Ildstedet er forbeholdt Gæsterne. Saa vel Dør- som Vindusaabningerne ere til at lukke med forskydeligt Straafletværk.

Ajnoernes Sprog er væsenlig forskjelligt fra Japanesernes; det klinger ikke ubehageligt, men det er haardt som Følge af de mange *r*, der forekommer i det. Mændene udmærke sig ved en kraftig, sonor Stemme, Kvinderne ved en skrigende Falset. Japaneserne søge at forhindre direkte Samkvem mellem Ajnoerne og Udlændinge og optræde som Mellemmænd ved alle Forretningers Afslutning. I Modsætning til Japaneserne have Ajnoerne noget alvorligt og afmaalt i deres Fremtræden; de se meget vilde og dyriske ud, men ere overordentlig frygtsomme.

De have Ord for at være baade ærlige, tro og flittige, naar de tjene hos Japanesere. De erhverve deres Livsophold som Daglejere, Fiskere, Brændehuggere og Jægere; de jage Bjørne, Hjorte og Ræve, med hvis Pandeskaller de udsmykke Stakittet om deres Huse. De fældede Dyr aflevere de til Japaneserne og faa da i Bytte Kattunstoffer, Traad, Risbrændevin og Tobak. Skjøndt den japanesiske Regering har forbudt dem det, bruge Ajnoerne Pil og Bue eller en Pilekastemaskine til deres Jagter; Geværer have de nemlig ikke. Pilespidserne ere forgiftede med et Uddrag af Stormhattens Rod. Pilekastemaskinerne, der til Beskyttelse mod Regnen ere dækkede af et Slags Barktag, bestaa af en Bue med en Streng af Vinrankens Slyngtraade. Maskinen fastgjøres saaledes til et Træ, at den Pil, der lægges an, kommer til

at indtage den Retning, i hvilken den anden Snor fører hen til et Brædt, der ligger paa Jorden. Naar en Bjørn, en Hjort eller noget andet Dyr rører Brædtet, gaar Skuddet af, og Pilen bliver slynget mod Dyret. Hvis Dyret bliver truffet, dør det efter en Times Forløb. Det forgiftede Sted bliver strax udskaaret. Hjortehuderne og Gevirerne transporteres til Hakodate og udgjøre en ikke uvæsentlig Del af Handelen.

Ajnoerne leve af Hjortekjød og Fisk, Ris, Bønner, Hirse, Majs, Kartofler og Løg; disse sidste faa de fra deres egne smaa Haver.

Ajnoernes Klædning er meget tarvelig og bestaar dels af Hjorte- og Bjørneskind (med det laadne vendt ud ad), dels af et Stof, der er vævet af Basten af en Plante,. som de kalde Ohyo. Mændene bære en sjusket Underklædning med et Bælte, hvori der stikker en lang Kniv, og derover i den kolde Aarstid en Vams af Hjorteskind samt Sko af ugarvet Læder. Underklædningen, hvis Grundfarve er gul, og som er kantet med blaa Striber, naar ned til Knæet; Ærmerne ere saa korte, at de muskuløse Arme rage helt frem. Hist og her lagde jeg Mærke til Mænd med blaa Underklædninger og Bælter. Kvinderne bære en dobbelt, lang Klædning, der er fastgjort med et Bælte højt oppe paa Livet; fremdeles i Stedet for Strømper Klude, der ere vundne omkring Benet fra Ankel til Knæ, kun sjeldent Skotøj af samme Slags som Mændenes. Naar Ajnomændene og Ajnokvinderne (til en Alder af af 15—16 Aar) ere hjemme, klæde de sig helt af, og kun naar fremmede nærme sig, kaste de de allernødvendigste Klæder om sig.

Baade Mænd og Kvinder have deres Haar friseret paa samme Maade: bag til er det holdt kortere, men derimod længere hen mod Panden, og herfra er der to store Lokker, som falde ned til Siderne og dække Ørene. Haaret, der sidder meget uordenligt, og som hos Mændene hist og her i Panden er klippet kort af, bliver holdt sammen med et Tørklæde, der er viklet om Hovedet. Øjenbrynene bringes med Kunst til at voxe sammen.

Som Smykker bære Ajnokvinderne Halsbaand af røde og blaa Bomuldsfragmenter, udpyntede med Knapper, Metalstjerner, dollarlignende Blikplader og Glasperler. I Ørene anbringe de store Sølvringe; den fattige Klasse Bomuldstraade, som trækkes gjennem Ørehullerne. Moderen trykker Barnets Øreflig i den spædeste Alder saa længe, til den bliver tynd og blød, og gjennemstikker den endelig med en grov Naal.

Blandt Ajnokvinderne findes den ejendommelige Skik at tatovere Over- og Underlæben; Operationen bliver udført ved at ridse de paagjældende Steder med stumpe Knive og ved derpaa følgende Indgnidning med Sod fra Kogekarrene. Pigerne begynde med Tatoveringen i en Alder af 6—7 Aar, og først ved Farvegrænsen midt paa Overlæben. Naar Pigen er voxen, kan hun allerede være stolt af sit »Mundskæg« og af den »Flue«, der smykke hendes Læber. Ogsaa paa Arme og Ben anbringe de 3—6 sorte Ringe.

Kvindernes Stilling over for Mændene er ikke underordnet, saaledes som Tilfældet er i Japan; tvært imod staar Husmoderen ikke blot Side om Side med Manden ved enhver Forretning, men bliver ofte taget med paa Raad i alle Familieanliggender, og meget ofte kommer hendes vægtige Stemme til at gjøre Udslaget.

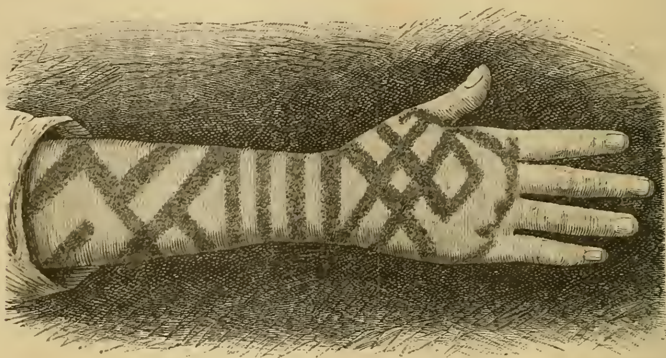

Fig. 69 En tatoveret Haand.

Ajnoerne holde ikke af at blive spurgte om deres Forældre eller Forfædre, og de synes heller ikke om, at Gæsten ser ud af Vinduet. De færreste af dem ere i Stand til at angive deres Alder med Bestemthed, skjøndt de have en Tidsregning, der hviler paa Maanefaserne.

Livet i Ajnobyen er ordnet paa samme Maade som i Familien. Til Byens Overhoved vælges den, der ejer det største Antal Vaaben. Hvis han begaar nogen Uretfærdighed enten i Udøvelsen af sine Pligter eller ved Afgjørelsen af indre Anliggender, bliver han afsat, og den. der har lidt Uret, indtager hans Plads. Tidligere fandtes der den Skik hos dette livsglade, gæstevenlige Folk, at Byens Overhoved gik enhver ankommende fremmed imøde ved Distriktets Grænse, hilste paa ham og ledsagede ham til den modsatte Grænse, hvor han da blev overleveret til Nabodistriktets Overhoved. Nutildags existerer denne Skik kun i faa Egne.

I Familien er Gæstevenskabet knyttet til strenge Ceremonier, Husets Venner forsamle sig hver Aften til selskabelig Samtale ved Boligens Ildsted, der er 9—12 Fod langt og henved 5 Fod bredt. Enhver Gæst bliver budt særlig velkommen af Husets Herre. Denne sidder efter orientalsk Skik og Brug ved Ildstedet og lader, som om han ikke ser den nyankomne, førend denne har gjort sig det bekvemt paa den Side af Ildstedet, der er forbeholdt Gæsterne. Saa se de i Tavshed paa hinanden, bøje sig lidt, idet de gjøre en Bevægelse med Armene, som om de vilde omfavne hinanden. De folde Hænderne paa Brystet som til Bøn, gnide dem lidt og hæve dem derpaa med Haandfladen indad til Højde med Øjnene, hvorpaa de atter føres ned til Brystet langs Skægget. Denne Hilsen udføres altid siddende eller paa Hug.

Naar to Ajnoer møde hinanden paa Gaden, tage de Hovedtørklæderne af.

Husmoderen hilser paa en anden Maade. Hun giver den højre Haand den Stilling, vi kjende saa godt fra Avertissementer, Skilte og Vejvisere, idet hun bestemt angiver en Retning; derpaa stryger hun den indvendige Side af Pegefingeren hen over Overlæben, lige under Næsen, fra højre til venstre og tilbage igjen. Denne Hilsningsscene var altid lige saa komisk som den Maade, hvorpaa en Ajno udtrykker sin Forbavselse: han griber med hele Haanden om Næsen, skyder den venstre Skulder op og frembringer en spørgende Lyd: »Hæj?« Den samme Skik kan man iagttage hos Tibetanerne.
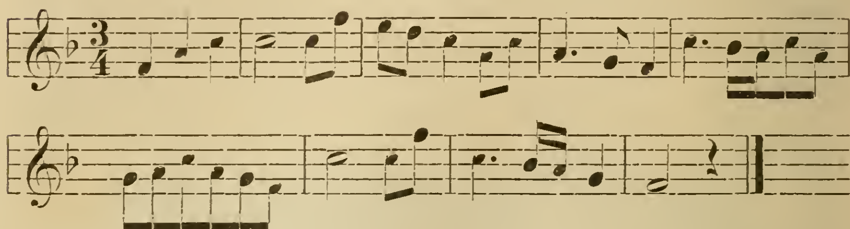
De fleste Ajnoer arbejde hele Dagen igjennem i Skovene og ere da ledsagede af et Kobbel halvvilde Hunde. Mange af disse Dyr løbe bort i Skovene, blive vilde og tilkjendegive deres ynkelige Tilværelse ved om Natten at hyle og tude paa en gribende Maade.

Jeg kom ikke til noget tilfredsstillende Resultat under mine Efterforskninger og Forespørgsler angaaende Ajnoernes Religion. De betragte Sol, Maane, Stjerner, Ild og Vand, fremdeles Bjørne, ja endog Europæeren som Guddomme; iøvrigt have de allerede antaget flere af Japanesernes religiøse Skikke, saaledes disses Bedestok (der naar jeg ikke tager fejl, kaldes *inao*), en lille rund Stav, ved hvis ene Ende der hænger Papirstrimler; men i Stedet for det kostbare Papir nøjes Ajnoerne med selve Stokkens Basttrævle, som de flosse op paa langs. Naar Ajnoen dræber et Dyr, ofrer han til Guderne, ja selv naar en Sakidrik gaar rundt, bliver Ildens Gud aldrig forglemt. I Almindelighed er Folket i høj Grad overtroisk.

Ægteskaberne afsluttes som oftest mellem nærmeste Slægtninge, dog ikke mellem Søskende. Bryllupperne skulle være forbundne med store Festligheder; der bliver spist meget Hjortekjød og Ris, men drukket endnu mere Risbrændevin, som Folket sætter stor Pris paa.

Saa snart Ajnoen gaar, rider eller færdes paa Floden, synger eller nynner han en Melodi, hvad der beviser, at Folket i Retning af musikalsk Sands staar meget højere end Japaneserne og Kineserne. Melodierne ere ukunstlede og tiltalende.

Ajnosang.

En Japaneser, der var voxet op mellem Ajnoerne, fortalte mig følgende ejendommelige Skik. Den Mand, der forfører en gift Kone, er retfærdiggjort over for vedkommende Ægtemand, saa fremt Konen har foræret ham en Ørenring. Kan han ikke klare for sig paa denne Maade, finder der en »Stokkeduel« Sted, og denne ender som oftest diblogt. Med saadanne Pryglerier er der imidlertid stedse forbundet et storartet Drikkelag paa den besejredes Bekostning. Den samme Japaneser meddelte mig, at Huset bliver brændt ned, naar dets Herre dør; under min Rejse blandt Ajnoerne kunde jeg dog ikke opdage nogen Brandtomt.

De afdøde blive lagte paa en Straamaatte med højre Side ned ad og med Hovedet hvilende paa den højre Haands Flade. De blive begravne i denne Stilling i Modsætning til Japaneserne, hvis Lig begraves siddende paa Hug.

Den Maade, hvorpaa Ajnoerne tage sig af Bjørnene, er ganske karakteristisk; naar det lykkes at fange unge Bjørne, blive de overgivne til en Kone, der netop har mistet sit spæde Barn; Bjørnene die nu hende, til de blive saa store, at de kunne æde Hjortekjød og Bælgfrugter. Naar Bjørnene endelig ere blevne saa store, at de kunne blive farlige, slagtes de under store Festligheder. Alle juble og drikke Saki — men Moderen græder over sit dræbte Barn!

Fig. 70. Vulkanen Komagadake.

I den nyere Tid har der fundet Ægteskaber Sted mellem Ajnopiger og Japanesere, og saaledes forsvinde Folkets gamle Sæder lidt efter lidt under det japanesiske Tryk.

Inden jeg slutter min Beskrivelse af Jesso vil jeg tillade mig den Udtalelse, at Kolonisationsværket i de 10 Aar kun har opnaaet meget ringe Resultater. Kyststrækningerne ere sandede og tilsyneladende ufrugtbare, og de indvandrede Japanesere anse det ikke for Umagen værd at opdyrke den. Ajnoerne, der boe i det indre, have derimod ingen Sands for Agerdyrkning*).

Fig. 71. Kjedel til Kogning af Fisketran.

Japanesernes Hovederhverv er Fiskeri og Vinding af Havtang. Navnlig er Vestkysten overordentlig fiskerig. Der fiskes hvert Aar Millioner Sild (*inschin*), Sardiner (*ivaschi*) og Lax.

*) Ved et mærkeligt Tilfælde beskæftigede det japanesiske Blad »Nogio Zaschi« sig med en statistisk Skildring af Jordforholdene netop, medens jeg opholdt mig paa Øen. Ifølge denne er der 7000 Kvadratmil (engelsk) opdyrket Land, 6000 Kvadratmil Eng, 5000 Kvadratmil Skovplantager, 9000 Kvadratmil Klipper og Lava. Efter mine egne Erfaringer anslaar jeg den opdyrkede Jord til højst 600 Kvadratmil (engelsk); de Enge, der kunne benyttes, til 1000 Kvadratmil. Ordet »Skovplantager« maa ikke tages bogstaveligt. Virkelige Plantninger bemærkede jeg kun i Nærheden af Farmerne, i det højeste 2 Kvadratmil. De andre Skove have Japaneserne kun Naturen at takke for, thi de ere i Urtilstand. Efter mit Skøn ere over tre Fjerdedele af Øen dækkede enten af vulkanske Stenarter eller af Urskove.

I det nordvestlige fanges der ogsaa Hvaler.

Fiskeriet begynder i Maj og beskæftiger gamle og unge. Enhver har Tilladelse til at fiske, men skal afgive 30 Procent af Udbyttet til Kolonisationsministeriet.

Tangen høstes fra Juli til Oktober; den fiskes med lange Stænger, bliver bragt i Baade til Havbredden og strax tørret der; hertil medgaar der tre Solskinsdage. I frisk Tilstand har den en Længde af 32 Fod. Den bliver skaaren i Stykker af 3 Fods Længde, bunden i Knipper og saaledes bragt i Handelen. Der udføres aarlig 6000 Tons til Japan og Kina.

Sent paa Efteraaret give de indvandrede japanesiske Fiskere sig af med Vinding af Fisketran. De store Lerkjedler, hvori Trannen koges ud, staa under aaben Himmel og benyttes ogsaa som Badekar.

Naar den friskt brændende Ild flammer op ad den store Kjedels Sider og den renlige Japaneser med Velbehag kigger op af den, faar man det Indtryk, at det er et Menneske, der koger sig selv.

IX.

Tilbagerejse til Schanghai.

Militærrevolutionen i Tokio og dens Aarsager. — Satsumaopstanden. — Saigos tragiske Endeligt. — Overfart til Schanghai. — Skibet i en Taifuns Magt. — Nær ved at gaa under. — En Rædselsnat. — Frelse og Ankomst til Schanghai.

Jeg naaede i rette Tid til Hakodate; det samme Skib, »Tokachio Maru«, der havde bragt mig over, laa netop med Dampen oppe og klart til at stikke i Søen. Den næste Morgen forlod jeg Byen. Regnen faldt i Strømme, og en stærk Taage lagde sig over Havet, saa at Skibet maatte stoppe flere Gange. Foruden os tre var der endnu ombord en amerikansk »Lærd«, der gjorde sig fortjent til denne Titel ved uafbrudt Tavshed og en stadig Hensynken i Tanker, samt hans Hustru og Barn. Trods Regn og Kulde sov denne Dame paa Dækket hele den første Nat.

Kaptajnen søgte at undskylde det gamle Skibs uforholdsmæssigt stærke Rullen i den rolige Sø ved at meddele, at det var ladet alt for stærkt; paa den forrige Rejse var det den alt for ringe Ladning, der skulde have Skylden. Naar en nysgjerrig Passager spurgte Kaptajnen om, hvor naar vi vel kunde være i Yokohama, trak han smilende paa Skuldrene og svarede som et Orakel: »Vi ere paa Vejen derhen«. Da Yokohamas Havn laa for os, forklarede han vor forholdsvis tidlige Indtræffen med de Ord: »Skibet havde truffet en gunstig Strøm.«

Den næste Morgen rejste jeg til Tokio for at tage Afsked med den engelske Gesandt, Sir Harry Parkes. I Tokio havde der i Mellemtiden fundet en Militærrevolution Sted; Aarsagen til den maa søges i Efterveerne efter Satsumarevolutionen.

Skal det lykkes paa den ene Side at belyse denne Begivenhed fra det rette Standpunkt, paa den anden Side at give Læseren et klart Overblik over Japans nuværende politiske og sociale Forhold, navnlig med Hensyn til de europæiske Handelsforhold, vil det være nødvendigt at gaa nogle Aartier tilbage i Landets Historie.

Den 8de Juli 1853 kastede en amerikansk Eskadre Anker ud for Uraga i Provinsen Sagamie; den bestod af fire statelige Krigsskibe under Befaling af Commodore Perry, der overbragte en Skrivelse, hvori der fra Amerikas Side stilledes Forslag om Afslutning af en Handels- og Venskabstraktat.

Efter otte Dages Forløb afsejlede Perry efter at have erklæret, at han vilde komme igjen næste Aar for at hente Svar. Hele Japan kom i den største Bevægelse i Anledning af denne uhørte Begivenhed. Daimioerne (Fyrsterne) satte paa Taikunens Befaling Landet i Forsvarstilstand, Mikadoen lod holde offenlig Bøn og Andagt, for at Himlen skulde afværge den truende Ulykke; kun den intelligentere Del af Befolkningen tænkte over de øjensynlige Fordele ved at komme i Berøring med de fremmede.

I Februar 1854 kastede Commodore Perry Anker i Bugten ved Tokio med en Flaade, bestaaende af otte Skibe. Forgæves bønfaldt Japaneserne ham om at vende om igjen. Perry gav sig ikke tilfreds, førend Underhandlingerne i Kanagava havde ført til, at Havnene Schimoda og Hakodate bleve aabnede.

De Resultater, den amerikanske Expedition havde været saa heldig at opnaa, bevægede de europæiske Magter, først Russerne, til at forsøge sig i samme Retning. Den russiske Fregat »Diana«, der blev sendt til Schimoda, gik imidlertid under ved et Jordskælv, som ødelagde Schimoda den 23de December 1854. Ikke desto mindre lykkedes det den skibbrudne Admiral Putiatin at udvirke, at Havnene Nagasaki og Yokohama bleve aabnede for Russerne. Først i Aaret 1860 tiltvang Hollænderne og Preusserne sig lignende Begunstigelser.

Utilfredsheden i Landet steg fra Time til Time. Daimioerne udrustede Krigsskibe paa egen Bekostning, og de gamle ærværdige Tempelklokker bleve omstøbte til Kanoner, med hvilke man armerede de største Stæder. Da det endelig lykkedes den amerikanske Delegerede Harris at faa Taikunen i Tale, trak de mest indflydelsesrige Fyrster sig tilbage fra Regeringen, og, da Mikadoen ikke havde anerkjendt de afsluttede Traktater, raabte de misfornøjede Samurai: »Lad os hylde Mikadoen og fordrive de fremmede Barbarer!«

Den naturlige Følge af saadanne Udtalelser, der snart faldt offenligt, snart i største Hemmelighed, var politiske Intriger, der strakte sig over alle Kaster, og hvis Spidse i første Linie var rettet mod de fremmede, der havde trængt sig ind i Landet. Det første Offer for Samuraiernes mægtige Bevægelse var den liberale Fyrste Ii Kamon: paa Vejen til sit Slot blev han massakreret, og hans Hoved blev vist Folket som et afskrækkende Tegn paa den Straf, der ventede enhver europæervenlig Agitator. Morderne overleverede sig selv til Regeringen med Bøn om, at Dødsstraffen over dem maatte blive fuldbyrdet saa hurtigt som muligt, og det varede heller ikke længe, førend de fik deres Bøn opfyldt.

Den 5te Juli 1861 blev det engelske Gesandtskab i Tokio overfaldet. Ved Midnatstide, medens den japanesiske Vagt sov, trængte Morderne ind i Bygningen og nedsablede nogle Englændere; de bleve imidlertid jagne paa Flugt, da de øvrige Englændere brugte deres Revolvere.

Samuraiernes Stemning betegnedes ved talrige morderiske Overfald paa Europæere; det sidste Offer var den tyske Konsul Haber, der i Aaret 1874 blev dræbt i Hakodate; ved højlys Dag blev han hugget ned af en ung Kriger, der listede sig bag paa ham.

Det er ganske ejendommeligt for alle disse Attentater, at de bleve udførte med den utroligste Fejghed, medens Morderne derimod senere, naar de henrettedes, viste et beundringsværdigt Mod.

Til Trods for Amerikas, Englands og Preussens yderst dygtige diplomatiske Bestræbelser befandt Kolonisterne, der strømmede ind i massevis, sig i en usikker og farlig Situation. De følte tydeligt nok Akilleshælen i de Traktater, der vare afsluttede med Taikunen, og som vare temmeligt værdiløse, naar de ikke vare godkjendte af Mikadoen. Men dennes Anseelse og Indflydelse var i synlig Tilvæxt, og gjennem sine Embedsmænd, der blandede sig hindrende i alle Forretninger og Handelsforbindelser, beredte han Europæerne Vanskeligheder uden Ende.

Efter at det første japanesiske Gesandtskab i Aaret 1862 var blevet sendt til Europa, indkaldte Mikadoen en Forsamling af Daimioerne til Tokio for at raadslaa med dem om vigtige Spørgsmaal, der angik Landet. Blandt Deltagerne i Konferencen befandt sig ogsaa den gamle Fyrste af Satsuma. Ledsaget af et talrigt Samuraifølge mødte Toget paa Vejen fra Tokio til Yokohama et Selskab Europæere, tre Herrer og en Dame, der foretog en Ridetour. Japanesisk Vedtægt forlangte, at enhver, der mødte det fyrstelige Tog, skulde

vige til Side, ind paa en Bivej. Dette undlode Europæerne. Nogle af Krigerne, der i Forvejen vare opfyldte af Had til de fremmede, droge deres Sværd og trængte ind paa Europæerne. Kjøbmand Richardson blev dræbt, medens det lykkedes de øvrige at naa Yokohama, takket være deres hurtige Heste.

Englænderne forlangte derpaa Fyrstens Udlevering. Da dette Forlangende ikke blev opfyldt, blev Byen Kagoschima skudt i Brand i Foraaret 1863. Japaneserne hævnede sig herfor ved at nedbrænde de engelske og amerikanske Gesandtskabsbygninger. Ikke nok hermed: nogle indfødte Fyrster, der aabent vare opmuntrede dertil af Mikadoen, forsøgte deres Krigskunst tilsøs; de beskøde nogle amerikanske, franske og hollandske Skibe, og dette havde atter til Følge, at Simonosaki blev bombarderet og at der blev paalagt en ikke ubetydelig Kontribution. Saadanne Revselser forfejlede ikke deres Hensigt; Japaneserne gjorde Bekjendtskab med Europæernes overlegne Kampmaade og følte deres egen Underlegenhed. Samuraierne søgte at drage Nytte af deres Ulykker og prøvede deres nye, militære Uddannelse for første Gang mærkværdig nok ikke mod de fremmede Barbarer, men i den blodige Borgerkrig Aar 1868. Paa denne Tid var Fremmedhadet egentlig forsvundet hos alle indsigtsfulde Personligheder, og det ene af de to Partier vilde, at Mikadoen skulde være eneherskende, medens det andet vilde at Taikunen skulde være det. Begge Partier stræbte efter at vinde de fremmede, der kunde forsyne dem med Krigsmateriel og Instruktorer. Den japanesiske Ungdom lærte fremmede Sprog og blev endog sendt til Europa for at faa en højere Uddannelse.

Den regerende Taikun (Schogun) Histotsubaschi lod sig den 19de November 1867 overtale til at abdicere til Fordel for Mikadoen, Mutsuhito (født den 3die November 1850, siden 3die Februar 1867 Japans 121de Kejser). Nu var det sket, men den uskyldige Abdikationsskrivelse skulde endnu koste meget Blod.

Taikunen, der levede roligt i sin Residens i Osaka, fik fra Kejseren en Indbydelse til at komme til hans Hof i Kioto, hvor han skulde nyde samme Ære som de kejserlige Prinser. Den vankelmodige Mand lod sig bevæge af nogle af sine Raadgivere til at bryde op til Kioto i Spidsen for sin Hær. Da Satsumas og Koshius Samaraier fik dette at vide, vilde de spærre Taikunen Vejen, og ved Fushimi kom det til en Fægtning — og hermed begyndte den store Borgerkrig Aar 1868. Med korte Mellemrum blev der leveret flere Slag, hvori Oprorerne bukkede under til Trods for deres Tapperhed.

Den 7de Februar blev der højtideligt overrakt de europæiske Repræsentanter en kejserlig Haandskrivelse, hvori Mikadoen for første Gang ved sin Underskrift tilkjendegav sig som Japans Enehersker og dømte saa vel Anføreren Tokugava Kaiki som alle andre Rebeller til at miste deres Ære og Værdigheder. Samtidigt blev der udrustet en Hær til at undertrykke Opstanden. Under de mange Kampe, der med skiftende Held bleve udkæmpede mellem Regeringstropperne og Taikunens Tilhængere, og som endte med disses Underkastelse og Hovedstadens Forlæggelse fra Kioto til Yeddo (der fra nu af blev kaldt Tokio) i Slutningen af Aaret 1868, kom Fremmedhadet dog endnu nogle Gange til Udbrud, navnlig da Mikadoen stadfæstede alle Overenskomster med Europæerne. I det Øjeblik, den nuværende engelske Gesandt Sir Harry Parkes vilde gjøre Mikadoen sin højtidelige Opvartning i Kioto, var han lige ved at falde for Morderhaand. Nogen Tid i Forvejen vare 10 Matroser og en Officer fra et fransk Krigsskib blevne myrdede i Nærheden af Osaka. Den japanesiske Regering udtalte sin dybeste Beklagelse over disse Tildragelser og fuldbyrdede beredvilligt de Straffedomme, som Franskmændene dikterede. Alle de Samuraier, som havde deltaget i Attentatet, bleve dømte til Harakiri. Efter at de 11 havde udført Selvmordet, fik de øvrige Straffen eftergivet paa Franskmændenes Forbøn.

Efter Taikunatets Ophævelse fulgte der andre betydelige og gjennemgribende Reformer. Feudalsystemet med de mange Fyrster i Landet kunde ikke holde sig længer og faldt under Fremskridtbevægelsens Øxeslag.

Landet fik en ny Provinsialinddeling; i Spidsen for hver Provins kom der en Gouvernør, for Størstedelen tidligere Daimioer, medens de øvrige Fyrster fik Tilladelse til at beholde en Tiendedel af deres tidligere Indtægter. Disse vare tilstrækkelige til, at Fyrsterne kunde føre en behagelig Tilværelse nu, da de ikke længere skulde underholde Samuraier, men disse kunde derimod slet ikke komme ud af det med den tilsvarende Brøkdel af deres tidligere Indtægter. Regeringen, hvem det paahvilede punktligt at udbetale Pensionerne, gjorde snart den ikke videre glædelige Opdagelse, at Halvdelen af Rigets Indtægter medgik til de afsatte Fyrster og Samuraierne, og at Bonden jamrede sig under de høje Skatter. Saaledes kunde det ikke blive ved at gaa. Man tænkte paa Udveje, og et Finansgeni kom paa den Tanke, at man kunde »affinde sig« med dem. Pensionisterne fik uventet i Stedet for kontant Udbetaling en Obligation, som fritog Regeringen for fremtidig Udbetaling af Aarsrenterne.

De fleste Opstande og Rebellioner kunne føres tilbage til, at Deltagernes materielle Interesser ere blevne krænkede. Samuraierne lode heller ikke længe vente paa sig. Indtil Aar 1877 gjærede det snart hist, snart her; overalt var der smaa Fægtninger, der gik ud paa at befri Mikadoen for hans slette Raadgivere. I Aaret 1877 var det imidlertid ingen ringere end den højtærede General Saigo, der tilvejebragte en Opstand, der kostede Landet meget Blod og mange Penge. Det var ham, hvem Mikadoen navnlig havde at takke for Japans Kejserkrone; det var en Mand, som Folket endnu den Dag idag forguder som en Helt. Han var bleven fornærmet paa Kejseren over, at han som tidligere Medlem af Statsraadet ikke havde kunnet faa Kejseren til at gaa ind paa et Forslag om at paaføre Korea Krig. Han havde trukket sig tilbage til sit Hjem Kagoschima og oprettet en Krigsskole for Samuraier, og allerede i 1875 var der optaget 30000 Krigere, der havde sat deres Liv i Pant.

Hvad var Saigos Mening hermed? Vilde han, den dygtige General, virkelig søge at befri sin Herre, Mikadoen, for de slette Raadgivere? Var det virkelig den uegennyttige Helt med Martyrkronen? Eller nærede han dybt i sit indre hemmelige Tanker og Planer om at naa et højere, lokkende Maal? — Han er død.

I Januar 1877 brød han op mod Nord med en Hær paa 14000 hengivne Samuraier. Regeringen opbød i Hast en anden Hær for at tæmme Løven. Under Afsyngelsen af Satsumarebellernes Sang kom det ved Javarasaka til et Slag, hvori Rebellerne bleve slagne med uhyre Tab. Indtil d. 14de December gjentoge Fægtningerne sig med ulykkelig Udgang. Paa denne Dag blev den tapre Saigo, kun omgiven af 500 Mand, angrebet af 14000 Mand Regeringstropper. Kampen varede kun kort Tid. Saigo blev saaret. Hans Ven Reppu afhuggede hans Hoved og begravede ham.

Da man undersøgte de faldne, fandt man Anførerens Hoved. Saigo var dragen ud i Spidsen for sin Hær iført den straalende Mareschalsuniform og var bleven dræbt i en Arbejders tarvelige Kittel. De kejserlige Troppers Anfører vadskede Saigos Hoved som Tegn paa den højeste Agtelse og lod derpaa de faldne bisætte i et Tempel i Kagoschima.

Saaledes endte Satsumaoprøret, under hvilket der var blevet dræbt 6400, saaret 10500 Mand; det havde kostet Regeringen 63 Millioner Kroner.

Regeringen viste sig mild og overbærende mod Deltagerne i

dette Oprør, men Efterveerne udebleve dog ikke, og de ytrede sig først i Militæropstanden i Tokio.

Soldaterstandens Utilfredshed vaagnede ved den Omstændighed, at kun Officererne havde faaet Krigsmedailler efter Satsumaoprørets Undertrykkelse, Mandskabet derimod ikke. Da nu hertil kom, at Finansministeren, der skulde gjøre Front til saa mange Sider, nedsatte Mandskabets Lønning, voxede Gjæringen.

Den, der har havt Lejlighed til at gjøre Bekjendtskab med den indgroede Høflighed, der er betegnende for det japanesiske Folk, vil let kunne danne sig en Forestilling om Militærsubordinationen. Den foresatte skulde ikke tillade sig at udstede en kategorisk Befaling; Soldaten sukker underdanigst, naar han hører sin foresattes Ønske udtalt, og gjør saa for øvrigt, hvad han vil, ikke hvad han skal. Der er ikke Spor af Stramhed imellem Soldaterne. Det hændes, at drukne Soldater med dragen Yatagan styrte ind paa hverandre, insultere Europæerne eller ynkelig gjennemprygle Politimændene, de eneste paalidelige Opretholdere af Ordenen; saadanne Udskejelser foregaa endog lige for Officerernes Øjne.

Da Demoralisationen er saa udpræget, var det mærkværdigt, at Regeringen ikke greb til kraftige Midler.

Den 27de August belurede en Embedsmand den hastige Samtale mellem to Soldater. De talte om et Signal, bestaaende af to Kanonskud, der skulde affyres paa Kastellet, og om det forestaaende Mytteri. Vedkommende Embedsmand havde netop Tid nok til at ile hen til en Minister og melde, hvad han havde hørt. Regeringen havde blot kunnet tage nogle ubetydelige Forholdsregler, inden Signalet lød.

Det var Mikadoens Livgardeartillerister, der havde sat Mytteriet i Scene; deres Kaserne laa i Nærheden af det engelske Gesandtskab. Her stod ogsaa Træfningen mellem Rebellerne og de Regeringstropper, der vare blevne sendte imod dem. Der blev skudt livligt, men Nattens Mørke forhindrede en alt for stor Blodudgydelse. Kuglerne pebe hen over det engelske Ministerium, og Flertallet af dem borede sig ind i en Jordvold, der laa bag ved Bygningen. Oprørerne bleve tilsidst besejrede, efter at der i det hele var faldet 30 Mand; 300 bleve fangne, Resten undkom.

Under Oprøret forefaldt der mange gribende, men dog navnlig tragi-komiske Scener. En Hob var trængt hen til Indenrigsministeren Itos Bolig (Ito var den nylig myrdede Ikubos beklagelsesværdige Efterfølger) og vilde sætte Ild paa Huset, der var gjennemboret af

talrige Kugler. Men Regeringstropperne. der i Mellemtiden vare rykkede ud, tvang Oprørerne til at tiltræde Tilbagetoget. Ministeren var endnu i rette Tid flygtet til Kejseren, hvad disse Herrer altid gjøre under betænkelige Omstændigheder. Mikadoens Person var hidtil stedse bleven anset for hellig, selv af Oprørerre. Det vil sige: han fik ikke Skylden for Landets Ulykker, men man mente, at han kun blev slet ledet og var omgiven af uredelige Raadgivere. Det var disse, der nu skulde gjøres uskadelige.

En anden Hob paa 300 Mand drog til det kejserlige Palads og forlangte at faa Mikadoen at se. Da det blev antydet dem, at dette ikke kunde lade sig gjøre under saadanne Omstændigheder, skød en af de fanatiske Soldater sig paa Stedet en Kugle for Panden.

Under mit Ophold i Tokio var Stemningen blandt Befolkningen trykket. og overalt gav der sig en uhyggelig Stilhed tilkjende. Straffer man Rebellerne, hed det, ville de mindes som Martyrer; slippe de derimod ustraffet derfra — det vil sige: faa de de forlangte Medailler i Stedet for at blive henrettede — vil Oprøret blive betragtet som kronet med Held, og Demoralisationen vil kun slaa dybere Rødder.

Den Omstændighed, at Mikadoen kort efter forlod Byen for at tiltræde en Rundrejse gjennem Landet, bevirkede kun, at Ministrenes Forlegenhed blev endnu større. De følte sig ikke sikre paa deres Liv og vare altid ledsagede af en Kavallerieskorte paa fem Mand, naar de kjørte gjennem Tokios Gader.

For nylig kjørte en af Excellencerne saaledes hjemad i dette Optog. En gammel Mand med et Bønskrift i Haanden trængte sig frem til Vognen og kastede sig ned paa Jorden. Denne uventede Begivenhed havde til Følge, at Kavalleribedækningen spredtes for alle Vinde, og Ministeren fik saaledes Lejlighed til at modtage Bønskriftet og at skjule sin Forlegenhed ved at gjøre en god Gjerning.

I det tyske Gesandtskabs Hus havde jeg den Ære at blive forestillet for Hs. Ex. Indenrigsminister Ito. Uden at forbinde nogen som helst Tanke dermed spurgte en af Gesandtskabets Medlemmer til Ministerens Befindende. Excellencen, der intet Øjeblik troede sig sikker paa sit Liv, saa vemodig op mod Salonens Loft, udstødte et ægte japanesisk Suk og svarede melankolsk: »Jeg takker — godt!«

Mine Timer i Japan vare talte. I Yokohama traf jeg endnu engang sammen med min Ven, Bjergværksdirektør Ullrich, der vilde rejse hjem over Amerika. Vi festligholdt vor Afsked paa den hjerteligste Maade. Vore Veje skiltes: hans gik til Kulturen, mod Øst, min til Ørkenen Kopi eller Gobi.

Postforbindelsen mellem Yokohama og Schanghai, disse to betydeligste Handelsstæder i det fjerne Østen, vedligeholdes en Gang om Ugen. Det japanesiske Mitzu-Bischi-Postkompagnis Skibe ere amerikanske Hjuldampere af Træ med en Drægtighed af 2000—4000 Tons; de ere indrettede saa elegant og bekvemt som muligt for Passagererne. Medens den forreste Del af Skibet indtil Hjulkasserne er forbeholdt Dækspassagererne, er den agterste Del udstyret med Kahyter i to Etager. I den nederste Etage findes den store Spisesal, i den øverste den mindre Musik- og Læsesalon.

Den 11te September 1878 indskibede jeg mig paa »Tokio-Maru« for at afgaa til Schanghai. Klokken 4 om Eftermiddagen lettede vi Anker. Søen var temmelig rolig, og der var Liv og Lystighed blandt Dækspassagererne. De japanesiske Koner og Piger, der rejste til Kobe eller Nagasaki, fniste og lo paa deres friske, muntre Maade og beskæftigede sig snart med deres Livsopgave — Toilettet. Japaneserne stode i Grupper paa Dækket; nogle tilvinkede endnu de tilbageblevne en sidste Afskedshilsen, andre talte ivrigt om Vind og Vejr, atter andre lod Ølflasken gaa rundt.

Klokken var 5, og Havnen laa allerede langt bag os; selv den 13000 Fod høje, gamle Vulkan Fusiyama tog sig nu kun ud som et Taagebillede. Pludselig opstod der en Tummel blandt Passagererne. Japaneserne løbe raadvilde omkring mellem hverandre: »Hvor er Kaptainen? En Mand over Bord!«

En Japaneser, der havde staaet lænet til Rælingen, vistnok i behagelige Tanker, havde pludselig tabt Ligevægten, da Skibet begyndte at rulle, og var faldet i Søen. Det varede længe, førend Kaptajnen fik at vide, hvad der var sket, og kunde give Ordre til at stoppe Skibet og sætte Redningsbaaden ud. Men saa gik ogsaa alt med en beundringsværdig Hurtighed. Vi Passagerer fulgte Manøvrerne i aandeløs Spænding.

»Der — der er han! — Nej! det er ikke ham! — Nu synker han! — Oh; den Stakkel!«

Langt, langt borte saa jeg den forulykkedes Hoved — det var ikke større at se til end et Knappenaalshoved; snart hævede Bølgerne det højt op, snart dukkede det atter under i Kølvandet. En Redningsbøje, der var bleven kastet ud, gik tilsøs i den modsatte Retning. Redningsbaaden maatte dirigeres ved Signaler fra selve Skibet, fordi Mandskabet ikke kunde se den forulykkede. Han holdt sig imidlertid oven Vande, og fra Sekund til Sekund mindskedes Afstanden mellem ham og Redningsbaaden.

Gud ske Lov, endelig!

Styrmanden fik Tag i Fyren, der i samme Øjeblik tabte Bevidstheden, trak ham op i Baaden og bragte ham ombord.

Han laa paa Dækket saa stiv som en Træmand, og Skibslægen foretog Oplivelsesforsøg. Slag med den flade Haand paa Ryggen og Brandy, der blev dryppet ind mellem de blaa Læber, havde den tilsigtende Virkning; han gav Havet tilbage, hvad Havets var; om Aftenen laa den frelste indviklet i tykke Uldtæpper i en første Klasses Køje og forlangte — mere Brandy.

Den næste Dag var Vejret afskyligt; det regnede og stormede, og Taagen var saa tæt, at Skibet maatte stoppe flere Gange. Ja vi frygtede for, at der skulde komme en Taifun; man havde spaaet os det overalt i Yokohama. Om Natten, bedagede Vejret sig imidlertid, og Kl. 2 var Himlen stjernesaaet.

Paa den videre Rejse over Kobe gjennem den herlige Kanal til Nagasaki indtraf der ikke noget Uheld. Men de onde Dage udebleve ikke.

Jeg vil forudskikke nogle almindlige Bemærkninger om disse forfærdelige Hvirvelstorme, der hvert Aar kræve saa store Ofre af Liv og Gods. Taifunerne (af det kinesiske Ta-fun, det vil sige en stor Vind) kaldes ogsaa Cykloner og ere Hvirvelvinde, hvis Omraade er det atlantiske og det stille Ocean, det bengalske og navnlig det kinesiske Hav. Saadanne Storme have ofte en Radie af flere hundrede engelske Mils Længde. Stormen har altid en omdrejende Bevægelse imod Solen; Nord for Ækvator altsaa en Bevægelse modsat Viserne paa et liggende Uhr, Syd for Ækvator derimod en Bevægelse i samme Retning som Viserne. Enhver Taifuns Midtpunkt har desuden en fortløbende Bevægelse, der fjerner sig fra Ækvator, og, saa vidt bekjendt, har endnu ingen saadan Storm passeret Linien. Forandringer i Lufttrykket, en usædvanlig Falden af Barometret, derpaa en Ildfarvning af Himmelen, en tæt Taage i hele Horisonten, først indtil en Højde af 20 Grader, derpaa hurtigt stigende og givende hele Synskredsen en rødliggraa eller endog en violet Farve, endelig en sig nærmende Torden og de løsladte Elementers stønnende Raseri — det er Tegnene paa, at Stormen nærmer sig.

Centrifugalkraften gjør sig stærkt gjældende, og dette er Aarsagen til at Atmosfæren i Taifunens indre er betydeligt tyndere, at der saaledes i Centrum finder en overraskende Synken af Barometret

Sted*); Havets Niveau stiger ind imod Stormcentret, og der danner sig de saa kaldte »Stormbølger«, der ofte hæve sig til enorme Vandsøjler, der danne Forbindelse mellem Hav og Skyer, og som, i samme Øjeblik, som de berøre en Kyst, saa pludseligt oversvømme hele Landskaber, at hele Befolkningen gaar til Grunde. Sætte vi altsaa, at et Skib passerer tværs gjennem en Taifun, vil dets Barometer synke uafladeligt, indtil det har naaet Centrum, og derpaa igjen begynde at stige. Vindens Styrke aftager derimod ind mod Centrum, og ofte hersker her fuldstændigt Vindstille.

Vi forlode altsaa Nagasaki d. 17de September Klokken 4 om Eftermiddagen; det var Taage og Regn. Efter en Times Sejlads lod Kaptajnen vende, og vi sejlede nu tilbage i Retning af Nagasaki: Barometret begyndte at danse. I Havnen var Kvikvølvsøjlen igjen bleven rolig, og Kaptajnen besluttede ved Nattens Frembrud at fortsætte Rejsen til Schanghai. Denne Nat forløb med rolig Søvn. Den næste Dag bragte ikke noget mærkeligt, og den næste Nat gik ligeledes paa bedste Maade. Klokken 4 om Morgenen kom der Liv i mig. Skibet rullede saa stærkt, som jeg endnu ikke havde oplevet; ved hver Rulning maatte jeg holde mig fast for ikke at blive slynget ud af Køjen. Klokken 7 stod jeg op og drak The — men det kunde jeg ikke taale. Jeg begav mig strax op paa Dækket, men blev kommanderet ned i Salonen, fordi der uafladelig slog Styrtesøer over Skibet. Mærkværdigt nok var Vinden ikke særligt voldsom, men desto mere sydede og gærede det i Havet; det var, som om der her rasede en Storm, der ikke kunde faa Luft.

Vi syv Passagerer — heldigvis var der ingen Kvinder — laa i Konversationssalonen; vi havde bygget et Slags Barikade af Lænestolene og de andre Stole, der vare kastede rundt omkring. En holdt sig fast ved et Bordben, der var skruet fast i Gulvet, en anden stemmede Ryggen mod en Sofaryg.

Jeg stod ved den Styrbords Glasdør og holdt en Jernsøjle krampagtig omfattet, jeg stirrede ud paa det larmende, truende Hav. Bølgerne dannede hele Landskaber af Bjerge, Dale og Afgrunde. Det var et rædselsfuldt imponerende Skue, som Havet frembød, oprørt som det tilsyneladende var lige ned til Bunden; Modsætningen mellem Naturens Almagt og Menneskets Afmagt var overvældende.

---

*) I Taifunens Centrum viste mit Aneroidbarometer 732.5 Millimeter mod 760.7 i Yokohama.

Medens de første tilskadekomne Matroser — de vare ved Skibets voldsomme Bevægelser blevne slyngede mod noget fast Gods — bleve bragte til Lægen, der forbandt dem saa godt, som det var muligt, stoppede Maskinen pludseligt, og nede fra lød Raabet »Brand!« der overdøvede Bølgernes Larm. Vi ilede ned saa hurtigt, som det lod sig gjøre. Matroserne løb med Slanger og Sprøjter i alle Retninger. Lugerne vare allerede aabnede, og dog kunde den tykke Røg ikke trække ud. Mangt et Ansigt blegnede, og mangen Haand for skjælvende hen over Panden. Sexhundrede Kister med Tændstikker vare komne i Brand; deraf kom den forfærdelige Røg. Heldigvis var Branden bleven opdaget i rette Tid. Efter en halv Times Forløb var Ilden slukket, og Kaptajnens Befaling til at kaste Kisterne over Bord blev udført temmelig hurtigt.

Vi laa igjen mellem hverandre i den øvre Salon, stille og ordknappe. Det var omtrent ved Middagstide. Jeg havde aldrig kunnet tænke mig, at Bølgerne kunde blive endnu større. Og dog skulde det blive endnu værre. Det var ikke mere muligt at gaa paa Skibet. Skulde man fra et Sted til et andet, maatte man springe fra den ene faststaaende Gjenstand til den anden.

Der indtraadte en uhyggelig Pause. Skibet lod til at være naglet fast til Havets Bund; det rørte sig ikke. Men — som om det kun havde pustet for derpaa med saa meget større Kraft at kunne sætte sin Bredside mod de fremstormende Bølger, heldede det nu til højre, som om det skulde kæntre: hele Styrbordssiden kom under Vand; da rejste det sig igjen med stor Hastighed — der lød et Brag, saa forfærdeligt, som om Lynet var slaaet ned i Skibet; det gik gjennem Marv og Ben. Forfærdede sprang vi op. Dødelig Angst stod malet paa alles Ansigter.

Jeg rev Salondøren op og saa ud. Ved Siden af mig stod den amerikanske Geolog Hague. Hvad jeg nu saa, skal jeg aldrig glemme. Gjennem den tynde Stormtaage fik jeg Øje paa Skibets Kaptajn, der var surret fast med Tove, og som lige saa bestyrtet som jeg saa ned i den gabende Afgrund, der delte Skibet mellem os i to Halvdele.

»Enten er Kjedelen sprungen eller Skibet er sprængt. Vi ere fortabte!«

Og dog maatte jeg smile med Geologen der nikkede med Hovedet og ytrede: »Det var kjedeligt!«

Ved Gud! Jeg ventede fattet paa, at Skibet skulde synke, og udregnede blot hos mig selv, hvor lang Tid det endnu kunde vare:

Fig. 72. I Taifunen.

»Om fem Minutter er alt forbi! — Forbi! — Ja, det var kjedeligt!«

Men Skibet sank ikke. Dækket havde ganske vist ikke kunnet modstaa Vandets Kraft og var styrtet ind lige ned til Maskinrummet, men selve Skibsskroget, der var godt bygget, havde ikke lidt noget. Denne Begivenhed havde krævet nogle Ofre: der var blevet lagt nogle saarede ind paa Hospitalet, men der var ikke gaaet nogen overbord, skjøndt Kjøkkenet og nogle Kahytter vare blevne skyllede bort.

Et Øjeblik hvilede alt; selv Stormens Magt tav. Men derpaa begyndte det igjen. Stormen tudede uhyggeligt gjennem Master og Tovværk. Ilden under Kjedlen skulde man troet slukket, thi Vandet stod allerede to Fod højt i Maskinrummet. Nogle Japanesere fra Fordækket vare flygtede hen til os i Salonen. En af dem holdt fast om Pianoets Ben og græd bitterligt, en anden laa ved Siden af ham med Hovedet forbundet og stirrede sløvt frem for sig; en tredie, der var en endnu ung Knøs, havde i sin Dødsangst kastet sit Tøj for at kunne svømme, og med klapprende Tænder og foldede Hænder bad han, at Himmelen vilde hjælpe ham.

Dagen gik kun langsomt. Jeg tror næppe, at nogen haabede at se den næste Morgen. Hen imod Aften begave vi os i Spring til Spisesalen. En Skibslygte oplyste kun tarveligt dette Rum. Jeg havde omklamret et Bordben og laa lige som de andre paa det bare Gulv. Snart var det, som om vi befandt os midt inde i en fyrende Blænkerkæde; saa knagede og bragede det i alle Skibets Fuger, som om det sukkede af Smerte over ikke at kunne værge sig bedre mod de indtrængende Bølger.

Da bragede det igjen, frygteligere end før, og strax derefter trængte en Vandstrøm ind i Salonen og slog med en saadan Magt mod de forgyldte Vægge, at den forvandledes til Skum, der sprøjtede op til Loftet og helt over til den modsatte Side. Ingen vidste, hvad der var sket; senere fik vi at vide at den Bagbords Hjulkasse var bleven knust, og at en Del af den omgivende Forskalning var bleven trykket ind. Hele Natten igjennem gjentoge Rædslerne sig med de indstyrtende Vandmasser.

Vor brave Kaptajn veg ikke et Øjeblik fra sin Plads i Farens Stund; uafladeligt skyllede Bølgerne hen over ham. Rolig og besindig, kolblodig og bestemt uddelte han sine Bafalinger, og det var kun hans Energi, vi havde at takke for, at Ilden ikke gik ud under Kjedlerne og Skibet mistede sin Manøvredygtighed, thi de forsagte

Maskinfolk vilde flygte, fordi Vandet bestandig steg højere i Maskinrummet. Imidlertid ansaa han ogsaa selv Skibet for tabt.

Dog tilbage til Salonen! Det er Midnat.

Ved Skibslygten ligger en ældre Herre, en amerikansk Missionær; han beder. Ved Siden af ham en graaskægget gammel Mand, der bestræber sig for at skrive paa et Blad Papir, maaske et Afskedsord, thi Kaptajnen vil kaste en lille Tønde i Havet med kortfattet Meddelelse om vor Undergang og saaledes forsøge at lade Verden faa en sidste Efterretning fra os. Da rejser der sig pludselig en ung Amerikaner op fra sit Leje; han er bleg som at Lig, thi han lider af Dysenteri.

„Boy! — boy! — brandy!“ raabte han; *„bring brandy!“*

Raabet finder Gjenklang. Det varede længe, førend Opvarteren kunde finde to ubeskadigede Flasker med Brandy. Endelig lykkedes det, og en venlig Indbydelse til at drikke med fik os et Øjeblik til at glemme vor rædselsfulde Situation. Stormen vedblev at rase, og vi drak.

Det blev Morgen. Jeg gik ind i Kahytten og kastede mig paa mit fugtige Leje i Haab om at finde lidt Hvile efter den søvnløse Nat. Og rigtig; jeg sov til Middag, ganske vist ikke fast, fordi jeg i saa Fald vilde være bleven slynget ud af Køjen, men jeg kom dog lidt til Kræfter igjen. Da jeg vaagnede lod det til, at Situationen var bleven en Smule bedre, thi Maskinen arbejdede, skjøndt Skibet ved hver Hjulomdrejning rystede saa stærkt, som om det i næste Øjeblik skulde gaa i tusinde Stumper og Stykker.

Jeg syntes, jeg havde det godt i Køjen. Jeg kaldte paa Opvarteren og lod mig bringe en Flaske Champagner, som jeg tømte i to Drag — saa faldt jeg i en fastere Søvn Klokken 4 om Eftermiddagen blev jeg vækket ved det Frydeskrig:

»All right! vi have passeret Taifunen!«

Der gik endnu taarnhøje Bølger, men Stormen var ikke mere saa voldsom. Den, som aldrig har erfaret, hvilken Virkning Raabet Land! Land! frembringer efter saadanne Farens og Ophidselsens Dage, og hvorledes Livshaabets svage Gnist blusser op og slaar ud i lys Lue — den vil jeg bede om at tænke sig forsat med mig til »Tokio Marus« Musiksalon. Enhver af de frelstes Øjne taler mere, end Læberne ere i Stand til at udtrykke; et eneste Haandtryk fortæller en hel Historie; al Standsforskjel forsvinder, Matroser og Kaptajn tale broderligt og venligt med hverandre.

Den 21de September, en Lørdag, ankrede vi i Morgenstunden op i Yang-tse-kiangs Munding, 84 engelske Mil fra Schanghai. Morgensolen belyste Skibet -- et Jammerens Billede. Stormen havde bortrevet alle Skibets Fartøjer, og Jollebommene, Jernstænger af en Arms Tykkelse, vare knækkede, som om de havde været Straa. Dets Bagbords Hjulkasse var knust, Dækket slaaet ind, Rælingen, nogle Kahytter og en stor Mængde Kahytsdøre vare gaaede overbord — slet ikke at tale om forulykkede Stole, Borde eg Bænke, Passager- og Fragtgods.

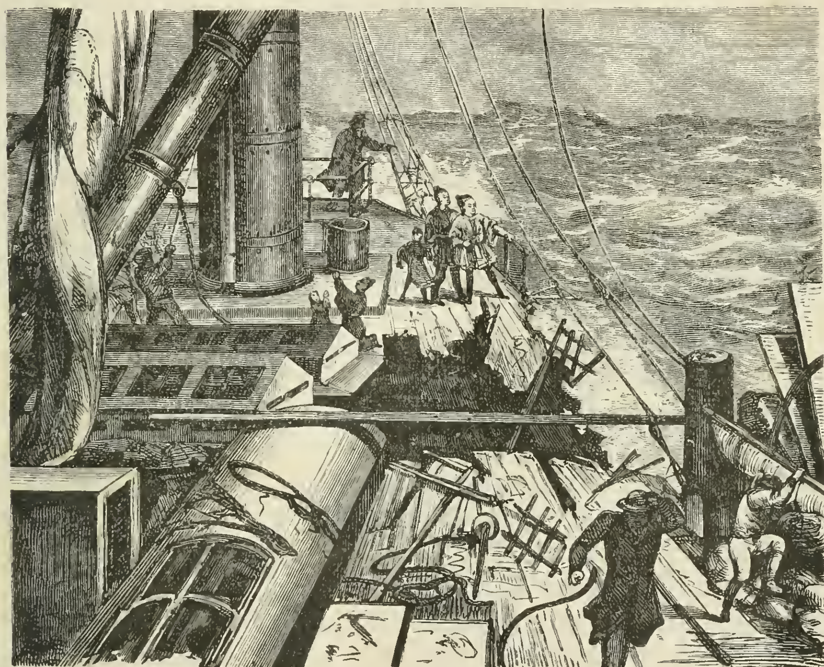

Fig. 73. Efter overstaaet Fare.

Kaptajn Sween viste sig nu for første Gang denne Morgen; det var en Haandtrykken, saa hjertelig, saa oprigtig, saa ærlig ment, at der slet ikke blev taget Notits af en lille Misstemning. Den amerikanske Missionær beklagede sig nemlig over, at hans Medpassagerer i Stedet for paa en værdig Maade at berede sig til Døden, der tilsyneladende havde været saa nær, havde tænkt mere paa Brandy. Kaptajnen viste ham som Svar en Brandyflaske, som han selv havde tømt, og gjorde den Bemærkning, at det ikke var let at holde Modet oppe, naar man ikke styrkede sig.

Om Aftenen inviterede vi Kaptajnen og Officererne til at mødes med os i den øvre Salon, og her udtrykte vi dem vor Tak i en skriftlig Henvendelse og ved et Glas Champagner, idet vi paa amerikansk Vis lod et tordnende Hurra lyde efter et tre Gange gjentaget *Hipp-Hipp-Hipp!*

Da vi d. 22de sejlede videre op ad Vusungfloden (d. 21de havde alle Skibets Pumper arbejdet paa Lænsningen), lykønskedes vi med Hurraraab af alle de Skibe, vi mødte.

Klokken 10 om Morgenen ankrede vi op for Vusung. Vi Passagerer gik ombord i Postdampbarkasserne, der laa færdige til Afgang, og ankom Klokken 11 til Schanghai, hvor man allerede havde betragtet os som forliste, og hvor man nu hilste os paa det hjerteligste.

Faa Dage efter indløb der til Schanghai Efterretning om, at der under Taifunen var forulykket to Sejlskibe paa Sydkysten af Korea. De frelste Besætninger bleve tagne tilfange af Koreanerne, som dog behandlede dem venligt. Et Krigsskib, der blev sendt ud for at spsøge de skibbrudne, fandt dem senere og bragte dem tilbage til Schanghai.

Grev Széchenyí befandt sig allerede i Peking og underhandlede med de kinesiske Ministre om Landrejsen, understøttet af den østrig-ungarske Generalkonsul Ridder v. Boleslawski. Ogsaa Hr. v. Loczy var allerede vendt tilbage til Schanghai fra sin Udflugt paa Poyangsøen, og han medbragte righoldige Samlinger. Han havde meget at fortælle om den Uvenlighed og fjendtlige Stemning, han havde iagttaget blandt Kineserne i det indre af Riget. Han var bleven angrebet af en ondartet Feber og havde udelukkende været henvist til de katolske Missionærers Hjælp og Understøttelse. Efter en flere Ugers Rejse dels ombord paa Skib, dels over Land naaede han Schanghai i en fuldstændig udmattet Tilstand.

Jeg benyttede Tiden til Grevens Ankomst til en fuldstændig Triangelering af de mest fremragende Gjenstande og af Schanghais Omegn og beregnede efter en Anmodning fra Gouvernørens Side Fladeindholdet af Settlementterritoriet. Dagene gik med Arbejde, Aftenerne i mine Venners behagelige Selskab, i Klubberne eller paa Dr. Littles Privatobservatorium.

Endelig fik vi Underretning om Grev Széchenyís forestaaende Ankomst. Jeg ventede ham paa Kajen i spændt Forventning, om det var lykkedes ham at vinde den kinesiske Regering for et saa stort

Rejseforetagende, og i hojeste Grad nysgjerrig efter at erfare, hvilket Indtryk Greven havde modtaget og medbragt fra den kejserlige Residens efter sine Forhandlinger med saa højt stillede Mænd.

En let Røgsky laa i det fjerne over Vusungfloden. Det varede ikke længe, førend jeg fik Øje paa den sorte Røg fra Damperen, der nærmede sig. Et Kvarter efter faldt Ankeret. Grev Széchenyí var tilfreds med Resultatet af sin Rejse og haabede det bedste for Fremtiden.

X.

Fra Schanghai til Hankou.

Den i Tien-tsin residerende Vicekonge Li-hung-tschang. — Melonkjærner. — Til Peking. — Residensen og Kejseren. — Forhandlingerne i Tsungli-yamen. — Den store Mur ved Nan-kou. — Eskortebeviset. — Kinesiske Aviser. — Udrustning til Rejsen ind i Landet. — Afrejse fra Schanghai. — Yang-tse-kiang. — Nanking og Kinkiang. — Ankomst til Hankou. — Handel og Virksomhed i Hankou. — Besøg hos Statholderen af Hupeh. Kontravisit. — Afsked fra Civilisationen.

Grev Széchenyi havde forladt Schanghai den 22de November. Efter en drøj Søtur (Havet, der er sat i Bevægelse af Taifunen, behøver flere Dage for atter at komme til Ro) naaede Skibet den 26de Tien-tsin paa højre Bred af Pei-ho, der ligger nogle Timers Sejlads fra Vestkysten af Bugten Petschili, og man var saaledes allerede inde i selve Provinsen Petschili. I de strenge Vintermaaneder, naar Floden er frossen til, hører Skibsfarten op, og Posten fra Peking til Schanghai befordres over Land ved Ilbud.

Tien-tsin ligger meget smukt. Den europæiske Koloni støder op til Kajen, der er beplantet med Træer, og hvor de kinesiske Handlende med stor Tungefærdighed rose deres Frugter, Fiske og Kager. I denne kinesiske By residerer den store Reformator Li-hung-tschang, en Mand, hvis Foranstaltninger og hele Optræden røbe en vis Sympathi med en europæisk Tankegang.

Li-hung-tschang, Vicekonge i Petschili, udøver en stor, ja næsten afgjørende Indflydelse paa alle Forhandlinger i Peking; i Ministerraadet rager han ved sin aandelige Overlegenhed op over sine Kolleger, og den nærmeste Følge deraf er, at han ikke blot bliver frygtet, men ogsaa — hadet af disse. Han er fuldstændig paa det rene med og kjender den korte Proces, hvormed man i Kina skaffer

sig af med ubehagelige Medbejlere; han har derfor givet Afkald paa Behagelighederne i Landets Hovedstad, han tager aldrig personlig Del i Konferenserne i Tsungli-yamen, afslaar høfligst alle Indbydelser fra højere og højeste Personer til at besøge Residensen og forskandser sit Palads i Tien-tsin med en lille Hær af prøvede Hoffolk, Tjenere og Soldater. I hele det østlige Kina besidder han Folkets Beundring og Tillid, medens hans Rival Tso-sung-tang paa en Gang frygtes og forgudes af Vestens Beboere. Begge de to Herrer ere hinandens dødelige Fjender og gribe enhver Lejlighed til paa den høfligste Maade at strides og til at ryste hinandens Magtstilling.

Det var Li-hung-tschang, som for faa Aar siden hilste Expræsident Grant med en vel lykket Tale, der var stærkt præget af Fremskridtets Aand. Han er den eneste Embedsmand i Kina, som hidtil har vovet praktisk at anvende europæiske Opfindelser i sit Hjem. Han har afskaffet de ilde lugtende og svagt lysende kinesiske Tællelys og oplyser ved Mørkets Frembrud sit beskedne Palads med Gas, som han selv lader fremstille; ja han omgaas endog i den senere Tid med den Tanke at anskaffe sig en elektrisk Hustelegraf. Saadanne nye Skikke forøge yderligere Mistænksomheden hos hans Rivaler i Peking, og Li-hung-tschang vilde vist gjøre rigtigt i at lade sine Maaltider prøve, førend han nyder dem. Hans Moder, der er en meget gammel Kone, lever endnu. Efter kinesisk Skik er enhver Statsembedsmand nødt til efter sin Moders Død at forlade sit Embede i tre Aar for aldeles afsondret fra Verden og dens Forretninger at sørge over hendes Død. Mange af hans Misundere kunne dog knap afvente Vicekongens gamle Moders Død.

Da Grev Széchenyí vidste at vurdere den store Mands mægtige Indflydelse, besøgte han Vicekongen for at vinde ham for sit Foretagende.

Li-hung-tschang bor simpelt og beskedent. Hans Modtagelsesværelse indeholder kun de tarveligste Møbler og er kun for saa vidt værd at lægge Mærke til, som der i Midten staar et rundt europæisk Bord og paa Væggen findes et Spejl i forgyldt Ramme og et godt truffet Oliemaleri af Vicekongen.

Grev Széchenyí og den østrigske Generalkonsul bleve modtagne paa den mest forekommende og venlige Maade, og Li-hung-tschang viste en stor Interesse for den projekterede Rejse ind i Landet. Han lovede, at lægge et vægtigt Ord ind for Foretagendet i Tsungli-yamen, og han holdt det ogsaa, thi Ministerkollegiet var allerede, da Greven ankom, underrettet om alt. Under Konferensen spiste han en

utrolig Mængde tørrede Melonkjærner, til hvilken Tidsfordriv han syntes at hengive sig med en sær Forkjærlighed.

Vandmelonernes Kjærner spille en vigtig Rolle i Kina. Denne Frugt bliver navnlig dyrket i Provinserne Kansu og Honan; de mest berømte komme fra Pien-liang. Markerne blive om Foraaret belagte med smaa Stene, for at Jorden kan absorbere mere Varme. Naar Frugterne ere modne, sælger Ejeren dem direkte fra Marken til forbi gaaende Lastdragere, Handlende eller Rejsende og passer omhyggeligt paa at samle de Kjærner, som under Fortæringen falde paa Jorden.

Børnene i disse Egne beskæftige sig med at opsamle de bortkastede Kjærner; de blive da ristede i Salt, indpakkede og forsendte til alle Provinserne. Det er just ikke appetitligt, at Kjærnerne saaledes uden at gjennemgaa nogen Renselsesproces vandre fra Mund til Mund. Før Maaltidet nyde Kineserne disse Kjærner for at vække Appetiten, efter samme for at befordre Fordøjelsen og i Mellemtiden for at have en Tidsfordriv. Til enhver Drik The eller Risvin, ved selskabelige Sammenkomster, paa Spadsereture, ved enhver Beskæftigelse, i Ørkenen saa godt som i den frugtbare Dal, i Bjergene som paa Sletten, i Lerhytten saa vel som i Fyrstens Palads ere Melonkjærnerne uundværlige. Alle, rige og fattige, Mænd og Kvinder, unge og gamle delikatere sig med denne Nydelse.

Man kan rejse paa tre Maader fra Tien-tsin til Peking: paa tohjulede Karrer, der ere forspændte med Mulæsler, ridende eller ved at sejle opad Pei-ho paa smaa, lange Dschunker. Afstanden er 16 à 17 Mil og kan nemt tilbagelægges i 2—3 Dage. Landevejen løber paa den naturlige Grund og er ikke brolagt. Den flade Omegn er helt kultiveret og dyrket med Majs, Bomuld og søde Kartofler. Kartoflerne bleve i forrige Aarhundrede indførte i Kina af Jesuiterne. Kun i Rigets højere liggende Dele og paa de stenede Marker ved den midterste Del af Hoang-ho beholdt disse Frugter deres oprindelige Smag, men alle andre Steder degenererede de, baade hvad Udseende og Smag angaar, og blev til de ejendommeligt formede, rødskallede søde Kartofler, som Kineserne sætte langt større Pris paa end paa de ægte amerikanske, der næsten kun benyttes til Kvægfoder. Nærmere henimod Peking faar Egnen mere Tillokkelse ved den store Bomuldskultur. Engene ved Siderne af Vandingskanalerne og Frugttræerne i Haverne give nogen Afvexling i de vidtstrakte Markers monotome Udseende.

Fra Tung-tschou fører en bred Handelsvej til Residensen. I Tung-tschou befinder den Rejsende sig egentlig allerede i en Forstad

til Peking, thi fra nu af findes der langs Vejen en uendelig Række uanselige. fattige Ler- og Træhytter, hvis Beboere tilbyde den tætte og støjende Sværm af kinesiske Rejsende The. Oliekager, Ris, Tobak o. s. v. til Styrkelse og Vederkvægelse.

Peking, »den nordlige Kejserresidens«, kunde man efter det første Indtryk meget betegnende kalde Kinas største Landsby. Med en Omkreds af omtrent 4½ Mil bliver den snevre Plads udfyldt med de uanselige, som oftest elendige Boliger for en Million Kinesere, og de faa betydelige Templer, Paladser, Skoler o. s. v. forsvinde i det almindelige Billede af Fattigdom og Usselhed. Byen kan deles i to Dele: den egentlige Hovedstad eller den gamle Stad, Midtpunktet for den kinesiske Handel og Virksomhed, med det berømte Tien-tan eller Himmelens Tempel, der er bygget i Aaret 1420, og Tatarbyen; begge ere omgivne med Mure. Den kejserlige Residens, der er fuldstændigt omgivet med en høj Teglstensmur, danner med sine planløst opbyggede Paladser og Huse midt i det tatariske Kvarter en hel By, der er utilgængelig for Europæere. Bag Laas og Slaa regerer den tolvaarige Kejser herfra sit Kæmperige; thi det er ham nægtet at bevæge sig frit som f. Ex. den japanesiske Kejser. Han viser sig aldrig for sit Folk og, naar han en Gang om Aaret forretter sin Andagt i Tien-tan, bliver han transporteret i en saa tæt tillukket Bærestol, at ikke engang en Solstraale, langt mindre en uværdig Undersaats Øje kan vanhellige hans Glands.

Den kinesiske Kejser har den Lykke at have tvende Mødre. Begge stamme fra Mongoliet, hvilket har sine gode Grunde. For nemlig til en vis Grad at bringe de frie, ubundne og ukultiverede Nomadefolk nærmere til det kinesiske Folk og knytte dette Land for fri og utøjlet Tænken og Tragten til den store kinesiske Mur afsluttes lignende Ægteskaber ogsaa mellem andre Medlemmer af det kinesiske Kejserhus og de mongolske Fyrsters smukke Døtre. Da den nuværende kinesiske Kejser lærte at gaa, førte hans Onkel Prins Kung midlertidigt Regeringen. For nogle Aar siden tog Kejserens Mødre selv Regeringens Tøjler i Hænderne og lede den i en human men antirussisk Aand.

Den 12te Oktober 1860 stormede Englænderne og Franskmændene Peking. Paa denne varme Dag forsøgte Kineserne vel sagtens for sidste Gang deres gamle Krigslist. Ligesom de gamle Trojanere førte de Træuhyrer, Drager og Gudsbilleder, ind i Kamptummelen. De anbragte disse Skræmmebilleder paa Voldene og hengave sig til Haabet om, at de stormende vilde blive forskrækkede

derover og søge deres Frelse i Flugten. Skuffelsen var stor. Man roser just heller ikke overalt i Europa de sejrendes Fremfærd, der i Stridens Hede ødelagde saa mange af det gamle Pekings Kunstskatte. Efter denne Tid have mange europæiske Gesandtskaber taget Sæde i Peking. Repræsentanterne for de europæiske Stormagter bleve en eneste Gang modtagne i Audiens hos Kejseren, og selv dette Besøg stødte paa mange ceremonielle Vanskeligheder. Til Slutning satte d'Hrr. dog igjennem, at de skulde give Møde staaende.

Til Foranstaltningerne ved Hoffet hører ogsaa et astronemisk Observatorium, hvis videnskabelige Leder, Professor Fritsche, er en Tysker. Hans Bestilling bestaar i at kontrollere Kalenderen og i rette Tid at meddele Regeringen, naar Sol- og Maaneformørkelse skulle finde Sted, for at denne i rette Tid kan anordne de dertil knyttede religiøse Ceremonier. Under min Indlandsrejse havde jeg Lejlighed til at se en saadan komisk Ceremoni under en Maaneformørkelse, og jeg skal ikke undlade at beskrive denne, naar jeg i min Beretning kommer dertil.

Herr von Brandt, den tyske Gesandt, var, da Grev Széchenyí kom, med Orlov paa Rejse, og havde overdraget Baron von Schenk samtlige Forretninger; den østrigske Gesandtskabspost var nemlig den Gang endnu ikke besat. Grev Széchenyí flyttede ind i en Lejlighed i den tyske Legation, og allerede faa Dage efter sin Ankomst fik han Indbydelse til en mundtlig Forhandling i Tsungli-yamen.

Tsungli-yamen er en Institution, som først blev oprettet efter Freden i Peking og ligner et europæisk Udenrigsministerium; dog beskæftiger den sig ogsaa med samtlige Rigets indre Anliggender. Her samle sig fra Tid til anden de elleve Ministre under Prins Kungs Forsæde for at tage en fælles Beslutning om vigtige Anliggender.

Den fastsatte Dag ventede disse Herrer allerede Grev Széchenyí, Hr. von Boleslawski og Hr. Arendt, Tolk ved det tyske Gesandtskab og berømt for sin Kundskab i det kinesiske Sprog. Samtlige Ministre vare i Galla og med Festhatte, de europæiske Herrer i sort Selskabsdragt. Det er Skik og Brug, at Europæerne ikke gjengjælde de fornemme Kineseres Opmærksomhed ved at være klædte i den festlige Dragt, som god Tone kræver i Europa. Jeg skal ikke her kriticere denne Skik; dog kan jeg af egen Erfaring bekræfte, at Kineseren inde i det afsondrede og lukkede Rige har en tydelig Følelse af, at Europæeren paa en krænkende Maade ignorerer de høflige Sæder og Skikke, hvormed man kommer ham imøde; hvor meget mere maa det da ikke krænke Mandarinen i Byerne ved Kysterne, der ere om-

givne af den europæiske Kultur, naar han ser, at Europæeren ikke værdiger ham den festlige Klædedragt, som han anser det for en Nødvendighed at bære i ethvert Middagsselskab. At iagttage saadanne Smaating fører ofte til store Resultater.

Efterat Herrerne havde taget Plads ved et langt, rundt Bord af europæisk Konstruktion, blev der serveret The, Bagværk og Frugter, og Samtalen drejede sig om Grevens Rejse. Herr Arendt tolkede med Varme Grev Széchenyís Ideer, men Ministrene gjorde en Del Indvendinger i Betragtning af det Ansvar, som Tsungli-yamen vilde paatage sig ved at udstede et Pas til hine ugæstfrie Egne. Greven overvandt dog deres Betænkelighed ved at give den Erklæring, at han tog hele Ansvaret paa sig, og overgav Ministerraadets Præsident følgende Aktstykke i det kinesiske Sprog:

»Til hans kejserlige Højhed Prins Kung, Præsident for Tsungli-yamen.

Deres kejserlige Højhed!

Samtidigt med at jeg har foretaget de indledende Skridt for gjennem Tsungli-yamen, hvis oplyste Præsident De er, at erholde Pas til at rejse gjennem Kina til det sydlige Mongoli og Tibets nordlige Egne for mig og mine to Landsmænd, de Herrer Gustav Kreitner og Ludvig von Loczy, vil jeg ikke undlade skriftligt ogsaa at anmode Deres kejserlige Højhed om Deres Understøttelse af mit Forehavende, hvad der paalægger mig den Forpligtelse at meddele Dem Hensigten med min Rejse.

Hvad min Nationalitet angaar, da er jeg en Ungarer. Min Nation er en Gren af den store turanske Folkefamilie, hvis mægtigste Led dannes af det mongolske Folk. Jeg drives ikke af Missions-, politiske eller Handelshensyn, men udelukkende af rent videnskabelige, historiske og pietetiske. Hvad jeg navnlig længes efter er at berejse de Egne, hvorfra vi Ungarer rose os af at stamme, at se de Lande, hvor vore Forfædre engang boede, at yde min Tribut af Ærbødighed og Agtelse ved deres Grave og der at bede om Held og Lykke for vort nye Fædreland, som vi grundede i det niende Aarhundrede midt i Hjertet af Europa. Mine Stammebeslægtede nærede stedse en varm Interesse for Kinas Historie og særlig i det Tidsrum, da det havde mongolske Beherskere.

Ogsaa vi følte Dschingis-khans mægtige Vaaben i deres hele Tyngde, og Studsen og Beundring opfyldte vor Sjæl, da vi under Kublai-khans Herredømme, skuede Kinas Storhed, Kultur og Udvikling, som kom i deres fulde Blomst under Mings og Ta-tsings Dynasti.

Deres kejserlige Højhed tillade da mig og mine Ledsagere en fri og af Øvrigheden uhindret Rejse gjennem Kinas Provinser. Hvad jeg attraar, er ikke materiel Understøttelse, ligesom der intet Ansvar vil falde paa Deres Regering, hvad enten min Rejse lykkes eller ikke. Jeg er ikke blind for alle de Eventualiter, som kunde møde min Expedition, der langt fra Regeringens Midtpunkt søger sin Slægts Hjemstavn i fjærne Lande.

Jeg anbefaler min Ansøgning paa det bedste til Deres kejserlige Højhed.

Grev Béla Széchenyí.

Peking d. 8 Oktober 1878.«

Da d'Hrr. Ministre havde læst disse Linier, smeltede Isen om deres Hjerter. De bleve fritagne for ethvert Ansvar og lovede at udstede et Pas og et Eskortebevis til Mongoliet og Thibet. Grev Széchenyí var fuldstændig tilfreds med det opnaaede Resultat.

En stor Indlandsrejse gjennem Asiens mest forskjellige Egne skulde nu foretages. Paa Grund af Temperaturforskjellen mellem Sandørkenen Schamos Flade, de uoverskuelige Stenmarker i Ørkenen Kopi og endelig det thibestanske Højlands Klippepasser maa man nødvendigvis have et temmelig betydeligt Forraad af Klædningsstykker, navnlig af Fodtøj.

De engelske Butiker frembød et stort Udvalg af Linned, Klædningsstykker, Pelsværk og Skotøj. Disse Sager kostede vel dobbelt saa meget som i Europa, men de vare af en fortrinlig Kvalitet; jeg kom saaledes gjennem hele den lange Rejse med et Par sømbeslagne engelske Sko, der kostede 36 Kroner. En Solhjelm hører i Sommertiden til de ubetinget nødvendige Artikler; man maa ligeledes nødvendigvis føre en Sovemadras med sig. Vore Madraser, der vare stoppede med Krølhaar, saa ud som almindelige Madraser. Et Overtræk og to Pudevaar af Hjorteskind erstatte Mangelen paa Linned og Lagener. To uldne Tæpper fuldstændiggjorde Sengematerialet, og det hele kunde for hver Persons Vedkommende pakkes ind i en Rejsesæk. Et Muldyr kunne i Reglen bære to, under Tiden alle tre Senge.

Vor Proviant bestod af omtrent 100 Daaser konserveret Suppe, nogle andre Daaser med *beef* og *mutton* og endelig en Snes Daaser med engelsk og amerikansk Smør, Mælk og Chokolade. Nogle Flasker Vin, Kognak og Whisky samt sex Flasker Champagne, der vare bestemte til at fejre vigtige Momenter paa vor Rejse, udgjorde Vinkjælderen. Grev Széchenyí forglemte heller ikke at medtage nogle Pund af den fortrinlige, sorte The tilligemed en passende Portion

Sukker, thi den grønne The, der nydes i Kina, tiltaler ikke den europæiske Smag. Naar vi hertil føje nogle Tusinde Cigarer, nogle store Pakker Røgtobak, endelig de syv Instrumentkasser foruden 12 Geværer med tilhørende Ammunition, vil man let kunne forstaa, at vi maatte have 35—37 Muldyr for at kunne befordre Bagagen.

Naar man bryder op fra Schanghai og trænger ind i det indre af Landet regnes efter den kinesiske Møntfod. Sølvdollaren er kun gangbar paa Kysten. Hvor omstændeligt vilde det ikke være at transportere Sølvklumper til en Værdi af c. 60000 Kroner med sig overalt! Afset fra Usikkerheden i Landet og Kinesernes Pengebegjærlighed, maatte der anvendes flere Lastdyr til at bære Pengene. Som vi senere bragte i Erfaring, blev det allerede nødvendigt at leje et Mulæsel til at bære Smaapengene, og det kunde saaledes hænde, at Lejen af Dyret var større end den Pengeværdi, det bar.

Grev Széchenyí indledede Forhandlinger med Kinas Pengearistokrat, Banquier Hu, der allerede er omtalt, for at han skulde anvise ham en Sum paa omtrent 60000 Kroner hos hans Ven, Vicekonge Tso-tsung-tang i Su-tschou. Disse Forhandlinger trak i Langdrag og forsinkede Afrejsen. Men da hændte det vidunderlige. Hu tilbød at lade Pengene paa egen Regning transportere til Su-tschou og forlangte kun Udstedelsen af et Modtagelsesbevis, naar Summen var modtaget paa nævnte Sted, samt at Greven den paagjældende Dag skulde overgive Tso-tsung-tang en Anvisning paa samme Beløb til en stor engelsk Filial-Bankforretning, der var etableret i Schanghai. Hu tog ingen Procenter som Forretningsgevinst; han afholdt endog Udgifterne for Lejen af Muldyrene, som transporterede Sølvbarerne ind i Provinsen Kansu — kort sagt: det var ingen Forretning, som han afsluttede med Greven, men han viste Expeditionen en Venskabstjeneste af en saare sjælden Art.

Der var endnu en Sag af særlig Vigtighed at besørge; vi maatte anskaffe os kinesiske Visitkort. Den, der rejser i Kina, vil gjøre den Erfaring, at han, naar han er kommen til selv den beskedneste Plads, er nødt til at give sit Kort til alle Personer, som blot paa nogen Maade kunne gjøre Krav paa en social Stilling eller Rang. Ligefra Vicekongen til Natvægteren, alle forlange de at faa et Kort af den rejsende, der ankommer, og ere lykkelige, naar de kunne komme i Besiddelse af et af »de store«.

Hvis vi vilde besøge et seværdigt Tempel, forlangte Præster og Dørvogtere vore Kort; indkvarterede vi os i et Værtshus, udbad Værten sig vore Kort; blev der sluttet en Hestehandel, var Sælgeren først

fornøjet, naar han fik det store Kort med i Kjøbet, og selv en afgivet Eskorte af Soldater blev først føjelig, naar den med sort paa hvidt havde faaet Rede paa, hvem den skulde eskortere.

Der gives to Slags kinesiske Visitkort. De saakaldte »smaa« Kort indeholde kun Navnet, de »store« foruden Navnet samtlige Titler. De blive forfærdigede af rosen- eller teglstensrødt Papir og

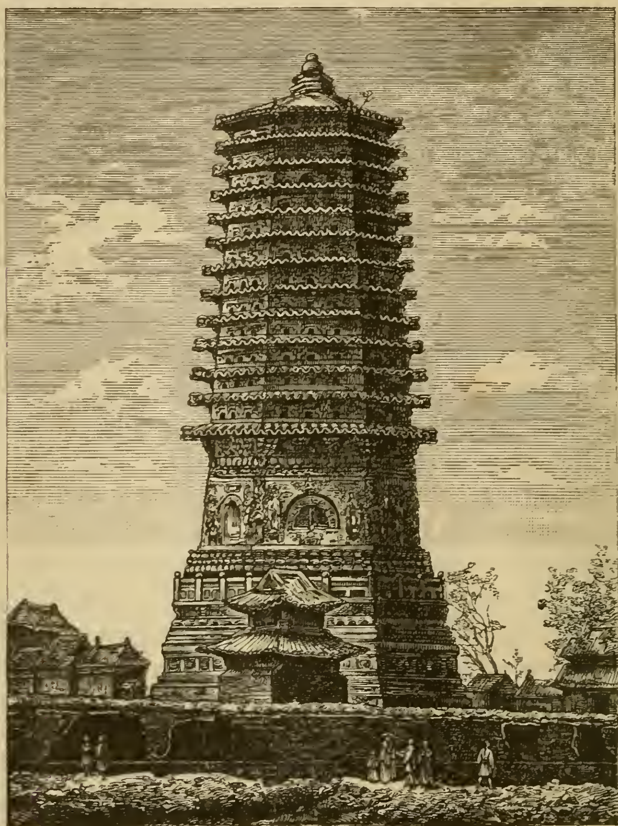

Fig. 74. Porcellænstaarnet i Nanking.

voxe i Forhold til Rangens Størrelse baade i Længde og Bredde, saaledes at *højt*staaende Personer ofte have Kort, der ere 3 Kvarter lange og 10 Tommer brede. Den almindeligste Størrelse er 6 Tommer i Længden, 3 Tommer i Breden. Denne Størrelse havde ogsaa de, vi lod gjøre, Grevens sociale og statelige Stilling paa Magnaternes Liste blev omformet i Analogi med den kinesiske Rangforordning og forkyndt paa disse Kort i Form af en lang Række kinesiske Bogstaver;

hans Navn blev forandret til Sche-tschyn. Loczys Navn behøvede kun en ringe Omdannelse, hvorimod mit maatte totalt forandres, da der forekom 2 *r* deri, som Kineserne ikke kunde udtale. I Oversættelse lød mit store Visitkort omtrent saaledes: »Stor-Østrig. — Embedsmand med den blaa Knap og Paafuglefjeren. — Himmel-Tilsynsmand af anden Klasse. — Stjernekyndig Profet. — Kai-lai-lae (Kreitner)«.

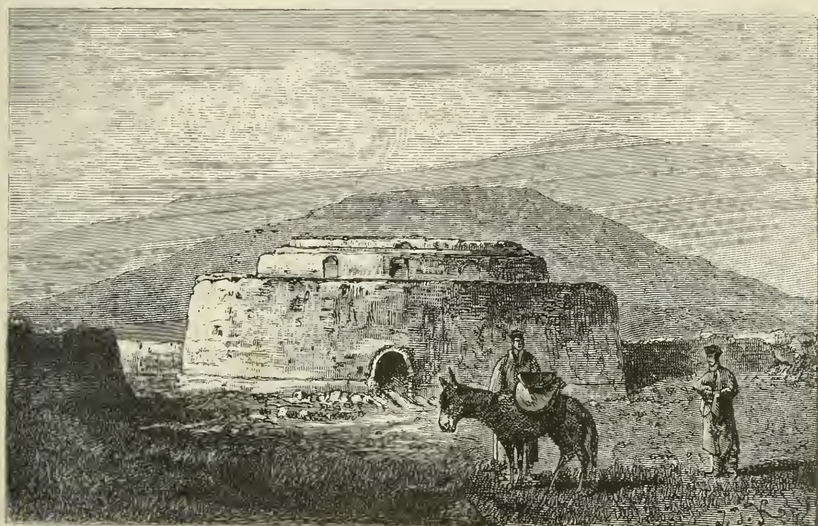

Fig. 75. Gamle Fæstningsværker ved Nanking.

Dampskibet »Kiang-kvangs« Afgang til Hankou var bestemt til den 7de December om Morgenen, og der var ingen Hindring for vor Afrejse fra Schanghai. Den 6te om Middagen blev vor Bagage indskibet, og jeg tilbragte den sidste Aften i Selskab med de Venner, jeg havde vundet i Schanghai, og som havde arrangeret en Afskedsbanket. Ved Midnatstid ledsagede de mig ombord, og da jeg næste Morgen kom op paa Dækket, svømmede vi allerede paa Yang-tse-kiangs smudsiggule Vande.

Yang-tse-kiang udspringer paa Nord-Thibets øde, uvenlige, lerede og sandede Højdeplateau; den har to Hovedkilder, hvoraf den sydlige i sin øvre Del kaldes Burai-tschu men senere faar det thibetanske Navn Murui-ussu, medens den af Tanguterne kaldes Britshu (Kvægfloden). Paa det Sted, hvor Przewalski i Aaret 1873 naaede denne Flod (94° østlig Længde fra Greenwich, 34° 30′ nordlig Brede), var Floddalen omtrent en Fjerdingvej bred, selve Vandet 300 Alen.

Om Sommeren, naar der er Højvande, er hele Dalen, der er bedækket med Rullesten, oversvømmet, medens man om Efteraaret over nogle Vadesteder kan passere den farlige Strøm. To Længdegrader længere mod Øst adskiller Bjergryggen Bajatou-san eller Bajanchara, der i Begyndelsen kun er 9 Mile bred, Yang-tses Flodgebet fra det kinesiske Riges anden Flodkonge, fra Stjernesøen, Hoang-hos vandrige Kilder.

Paa sit videre Løb bliver Yang-tse af Kineserne døbt Kinscha-kiang ɔ: Guldsandstrømmen og beholder dette Navn indtil Su-tschou-fu i Provinsen Stse-tschuen; Benævnelsen underkastes dog en Begrebsforvexling, for saa vidt som Navnet Kinscha-kiang under 99° 30′ østlig Længde tillægges Bifloden Ya-long-kiang, medens den egentlige Guldsandstrøm bliver benævnet Pej-suj-kiang (Nordvandstrømmen) eller simpelt hen Ta-kiang eller Ta-ho (den store Strøm eller Flod).

Først fra Su-tschou-fu faar den vandrige Flod Navnet Yang-tse-kiang (Provinsen Yangs Flod), hvilket den beholder indtil Udløbet i det østkinesiske Hav ved Vusung. Under dens 750 Mil lange Løb optager den ti store Bifloder, hvoraf den allerede omtalte Ya-long-kiang er den største.

Hr. von Loczy havde paa sin lille Sommertur allerede berejst Strækningen indtil Poyang Søen og kunde derfor under det Regnvejr, som skjulte Yang-tse-kiangs Bredder med et Slør, saa de næppe vare til at skimte, fortælle mig en Mængde Erfaringer, som han havde samlet. Han havde besøgt Nanking (den sydlige kejserlige Residensstad), hvilken By vi passerede ved Nattetid, og havde set de gamle Fæstningsværker, hvoraf vi bringe et Billede. Den verdensberømte Seværdighed i Nanking, det store Porcellænstaarn, existerer ikke mere. Det blev fuldstændigt ødelagt under en af de sidste Revolutioner. Kineserne beklage meget dets Ødelæggelse, og de lykkelige Besiddere af gamle Sten fra Taarnet gjøre gode Forretninger. Ved Nanking nærme Bjergene, der flankere Dalen, sig til hinanden i en Brede af 1½ Fjerdingvej; Dampskibenes Farvand bliver meget snevert i Nærheden af Nanking paa Grund af Rev og Klipper. Ligesom i det kinesiske Hav rage her enkelte Klippeblokke op over den bedrageriske Vandflade; de have et uskatterligt Værd for den kyndige og erfarne Skibsfører, der, skjøndt der gives fortræffelige Flodkort til Brug for Skibsfarten, som ere optagne af engelske Søofficerer, dog gjøre ham det muligt at lede Skibet sikkert mellem de advarende Vejvisere midt iblandt de mange lumske Fjender, der ere skjulte under de let krusede Bølger. Navnlig er der en tresidet, stejl og spids Klippepyramide, som bærer Navnet »den lille Forældreløse« *(little orphan)*, og som

ved sit maleriske Udseende fængsler den rejsendes hele Opmærksomhed. Øen hæver sig majestætisk midt i den brede, dunkle Flodstrom, der synes ligesom at blive standset i sit Løb af de sælsomt formede og nedstyrtede Klippeblokke. Dens Vand er paa dette Sted saa roligt og Overfladen saa skjærmet mod Storm, at de eventyrlige Klippeformer næsten altid afspejle sig klart paa Vandspejlet.

Den næste Dag var det, som om Strømmen flød gjennem en uoverskuelig Slette, thi Bjergene paa den venstre Bred laa i en betydelig Afstand, og de paa den højre Bred rykke først ved Taipin-fu nærmere til Floden. Det regnede stadigt, Taagen laa helt nede over Vandspejlet, og de ugunstige Vejrforhold gav de ensformige Omgivelser en yderst trist Karakter.

Paa de flade Bredder laa der nogle Fiskerbyer, hvis Beboere for saa vidt oplivede Landskabet, som man dog saa dem kaste deres Net ud for at fortjene deres Livsophold denne bedrøvelige Dag. Den tilgrænsende Slette gjorde et Indtryk, som om den var raseret, og vi saa paa de ensomme, enkeltstaaende Træer, som om de vare sjældne Vidundere. Medens det ene forsvandt og et andet dukkede frem langt borte, kunde vi let vurdere den Hastighed, hvormed Hjulskovlene drev Skibet frem op ad Floden.

Damperen lagde ogsaa til ved Stationerne Tsching-kiang og Kiu-kiang. Den sidste By, der ligger i Nærhedeu af Poyangsøen, naaede vi, medens det endnu var lyst. Da der her skulde være en Times Ophold, kunde vi faa Lejlighed til at gaa i Land. Navnet Kinkiang betyder: ni Floder og kommer af, at ni Floder efter Sigende skulle falde i Poyangsøen, hvoraf den største kaldes Kang-kiang. Poyangsøen har Partier, som man ikke kan frakjende en vis Romantik, saaledes navnlig dens Nordside, hvor de stejle, golde og kløftede Lusanbjerge skyde sig frem mellem Søen og Byen Kiu-kiang. Med en Brede af gjennemsnitlig en Mil strækker Søens brede Vande sig fra dens Udløb i Yang-tse-kiang 12—13 Mil mod Syd og trække sig ved Chau-dsa sammen til den kjedsommelige. fordringsløse Flod Kang-kiang.

Ved Kang-kiangs betydelige Biflod, Tung-ho ligger Staden Futschou, som er værd at bemærke paa Grund af dens smukke Beliggenhed. Her blev Herr Loczy syg af en hidsig Feber, da han var paa sin Sommerudflugt. Han rejste herfra til Kiu-kiang og derfra paa Dampskib til Schanghai. Det mest fortryllende Sted paa Turen fandt han i Omegnen af Klosteret Nyang-nyang-mjao, et buddhistisk Tempel nord for Tu-tschou, hvor Floden efter at have snoet sig gjennem en

barsk Klippekløft, udbreder sig til en venlig Sø, hvis Bredder synes at være helligede ved den saa skjønt beliggende Kirkebygning.

Den fiskerige Poyangsøs Bredder ere tæt befolkede af et Fiskerfolk, der er fjendtligt sindet mod Europæerne; det forstaar for saa vidt at beskytte sine Hjem og Templer mod Vanhelligelse, som det holder de europæiske Kolonister, der komme fra Kiu-kiang for at nyde Jagtens Glæder, borte ved Stenkast, naar de forsøge at gaa i Land.

Byen Kiu-kiang ligger ved Foden af Lusanbjerget paa Yang-tse-kiangs højre Bred. 80 Europæere, hvoraf en Del driver Handel med The, en mindre Part staar i kinesisk Tjeneste ved Toldvæsenet, grunlagde den lille. men sirlige, rolige, europæiske By, som saavel paa Grund af Husenes europæiske Bygningsmaade som ved et Parkanlæg langs Havnen bragte os i Minde, at vi endnu rejste paa en Verdensvej.

Vi sejlede fremdeles 40 Timer, og vi kom da til Hankou, efterat Skibet havde været $3^1/_2$ Dag om at kæmpe sig op mod Strømmen fra Schanghai. Hankou og endnu længere borte Itschang ere de længst bortliggende Flodhavne, som i Følge Tschifukonventionen ere blevne aabnede for Europæerne. Frivilligt vilde Kineserne sikkert nok ikke have gjort denne Indrømmelse, men de bleve tvungne dertil for dog noget at sone den Blodskyld, som de havde paadraget sig ved Mordet paa Mr. Margary, hvem jeg senere skal omtale. Havnen ved Hankou oplives af Hundreder af kinesiske Sejlfartøjer, som fuldkommen barikadere Kysten og kun lade en Plads aaben, hvor Dampskibene kunne lægge til. Allerede i betydelig Afstand lyder Raaben, Skrigen og Kiven fra den ivrigt beskæftigede Fisker-, Skipper- og Handelsverden os i Møde. Nysgjerrige samle sig paa Kajen for at afvente Skibet: de vente med Utaalmodighed paa det Øjeblik, da Skibet er gjort fast med Tove og Landgangsbroen anbragt; derpaa følger en Trængsel, Puffen, Støden og Slagsmaal; enhver vil være den første ombord.

Skibets Ladning bestod navnlig af Tang. Hungersnødens Rædsler i det nordøstlige Kina vare blevne følelige endog her i Hankou. Skuffelsen hos den sultne Mængde, der ventede paa Levnetsmidler, var ikke ringe. For at give deres Utilfredshed Luft, stjal de Tang efter Hjertenslyst, ja Lastdragerne gik saa vidt i deres Uforskammethed, at de meddelte deres Venner og Frænder, som stode i Nærheden, Haandfulde af Tang, som de aabent og uden Sky rev ud af den dem betroede Byrde.

Tre store Byer ligge her ved Yang-tse-kiangs Bredder, skilte fra hverandre ved Vandvejen. Saaledes er Hankou skilt fra Han-yang paa den venstre Bred ved Han-ho, medens den imponerende, forgyldte Pagode i Vu-tschang paa den højre Bred rager langt op over Residensstadens takkede Mur.

Hankou skal have 300000, Han-yang 400000 og Vu-tschang ligeledes 4—500000 Indvaanere; følgelig ere Yang-tse-kiangs Bredder paa dette Sted oplivede af 1,200,000 Indvaanere, som erhverve deres Brød dels ved Fiskeri, dels ved Thehandel, dels som Baadefolk eller Lastdragere.

Yang-tse-kiangs Bredder ere indskaarne i en Dybde af 18 Alen og paa Landingsstederne forsynede med Murværk. Fra den brede Kajpromenade, der er næsten 1½ Fjerdingvej lang, føre paa mange Steder Stentrapper ned til Strømmenes Konge. Floden havde, da vi kom, kun lidt Vand; i Sommermaanederne svulmer Strømmen dog ved Højvande saa hurtigt, at den ikke sjældent oversvømmer Bredderne. Paa Dampskibsselskabets Vandstandsmaaler ses et Mærke, som viser, at Vandet i 1870 stod to Fod over Flodlejet, hvorved Byen blev sat under Vand.

Promenadens Asfalt beskygges af en tæt Kastanieallé, og paa en Granitpyramide findes et fortræffeligt stort Uhr, som daglig reguleres og viser Sømændene og de spadserende den rigtige Tid. Til Promenaden slutter sig den europæiske By, hvis enetages Huse, svarende til de klimatiske Forhold, ere paa en Gang massivt og dog luftigt byggede; thi Sommeren bringer stor Hede, Vinteren en følelig Kulde. Da Flodhavnen ved Hankou blev aabnet for den europæiske Handel, anlagde den kinesiske Regjering en stor Toldbygning paa Landingspladsen, og en Del af de her bosatte Europæere fungere i samme som Toldembedsmænd. Toldintraderne udgjøre Landets Hovedindtægter, thi Grundskatten er kun ubetydelig og kommer trægt ind. Kineserne have navnlig Englænderne at takke for den formaalstjenlige Indretning af Toldvæsenet, og de højere Embedsstillinger blive endnu den Dag i Dag beklædte af Europæere. Opium- og Thehandelen give de største Toldindtægter.

Ved Sommerens Begyndelse, altsaa i Maanederne Juni og Juli, bliver Hankou en livlig By. Fremmede indfinde sig i hundredvis for at gjøre Indkjøb af The og indskibe deres Varer. Navnlig faar Virksomheden i de første Uger af Themarkedet et febrilsk Præg — det gjælder jo ogsaa om at opnaa en Ærespris, thi det første Skib, som,

ladet med The, lander i England, faar en høj Præmie, og baade Skibet og Kaptajnens Navn bliver nævnt med Hæder i alle Bladene.

For øvrigt klage Kolonisterne i Hankou over den evindelige Kjedsommelighed, som de maa se at faa Bugt med i de otte Maaneder af Aaret, og selv om ogsaa fra Tid til anden en Dilettantforestilling, en eller anden Sport, selskabelige Ridepartier o. s. v. kunne gjøre det ensomme Ophold noget mere udholdeligt, saa bliver for Pluraliteten dog Postdampskibenes Ankomst to Gange om Ugen den behageligste Afvexling, thi de bringe Efterretninger fra det fjærne Hjem, fra Hustru og Børn, som fra det fjærne England sende Familiefaderen deres Hilsener. Jagten i Omegnen af Hankou er nu næsten resultatløs; naar Herrerne forsøge et gjøre en Jagtudflugt til længere bortliggende Egne, gaar det dem der ligesom Jægerne ved Poyangsøen: de blive fordrevne med Stenkast.

Den Dampskibsstation, der ligger længst borte ved den midterste Del af Yang-tse-kiang, hedder Itschang. Her bo endnu omtrent en halv Snes Europæere, som i Sommermaanederne hver fjortende Dag faa Efterretninger fra Hankou. For Beboerne i Itschang gjælder Hankou lige saa meget som Schanghai for Hankouerne eller Europa for Schanghaibeboerne. Men om Vinteren er Postskibsforbindelsen paa Yang-tse-kiang fuldstændig standset i nogle Uger.

Den kinesiske By Hankou ligner den kinesiske By Schanghai, kun er den endnu mere urenlig. Befolkningen, hvis Hovedindtægtskilde er Handelen med The, Opium, Tobak og Skind, synes ikke at være de europæiske Kolonister bevaagen og giver aabent sine Antipathier til Kjende. Da jeg saaledes alene spadserede op og ned ad Gaderne for at betragte de faa Mærkværdigheder i Udsalgsstederne, puffede en Kuli mig med fuldt Overlæg ud i en Vandpyt paa Gaden. Det var en prægtig Lejlighed til et Udbrud af den ustyrligste Spot. Snart havde der dannet sig om mig en Kreds af lurvet Pak, og skjøndt jeg med nogle kraftige Ord, som Publikum rigtig nok ikke forstod, forlangte at faa Plads, maatte jeg dog tilsidst truende løfte min Stok, inden jeg kunde faa banet mig Vej. De europæiske Kolonister besøge af slige Grunde aldrig den kinesiske By uden Bedækning, hvilket jeg fik at vide, da jeg berettede mit lille Eventyr.

Det er ejendommeligt, at Kinesernes Uvillie og Had til Europæerne træder klarest frem, ja undertiden udarter til Haandgribeligheder paa Steder, hvor de ere traadte i nærmere Forbindelse med disse, medens jeg gjorde den Erfaring, at Kineserne i Egne, hvor Beboerne ikke endnu havde haft noget at gjøre med de »oversøiske

Djævle«, vistnok meget flydende benyttede dette Epitheton men ellers i Almindelighed opførte sig anstændigt, ja undertiden endog høfligt.

Hadet mod Europæerne beror for en Del paa Kinesernes verdensbekjendte konservative Sindelag, men for en Del ogsaa paa andre Grunde, der vel ere værd at bemærke. Kinesernes Omgang indbyrdes udmærker sig ved en vis exkvisit Høflighed. Ikke alene i Familie-, Selskabslivet og ved Fornøjelser, men ogsaa i Forretningsverdenen gaar der først i Hilsenen, dernæst i Samtalen og endelig i Afskeden et regelbundet Ceremoniel igjennem, som enhver dannet omhyggeligt iagttager. Englænderne have aldrig forstaaet passende at vurdere og agte fremmede Folks og Landes Skikke og Sædvaner. Den indfødte bliver ringeagtet, udskjældt ved enhver Lejlighed, ja ikke sjældent slaaet. Denne Maade at vise Overlegenhed paa oprører ikke blot Inderen, der ved, at Englænderen er hans lovlige Herre, men saa meget mere Kineseren, der rigtig godt ved, at det er ham, der taaler den fremmede.

Kineserne have erfaret og opfriske stadigt denne Erfaring, at Europæeren, saa snart han en Gang har faaet fast Fod et Sted, indretter sig, som om dette Sted var hans Hjem, at Europæernes Vindesyge endog overgaar Kinesernes, at de vigtigste Handelsforretninger koncentrere sig i hans Hus, at han udnytter og ruinerer Landets Arbejdskræfter, og endelig at der maatte et Mirakel til for at kunne jage en fremmed bort, der en Gang har bosat sig. Se disse ere de væsenligste Grunde til, at den frygtede Europær bliver hadet af Hjertensgrund: derfor er Kina endnu lukket, derfor maa der Regeringens Protektion eller, om fornødent, lidt Krudtrøg til, førend det lykkes nogen at faa et gyldigt Rejsepas til det indre af Kina. Kineseren forsvarer ikke blot sine Traditioner, sin Historie men ogsaa sit eget Ve og Vel — han skærmer sit Land. I Aartusinder har han været lykkelig uden at have kjendt til eller erfaret noget videre om den hvide Race — og han vilde gjerne vedblive at være lykkelig.

Dog, jeg foregriber Begivenhederne; Læseren vil af Beskrivelsen over de Fjendtligheder, vi maatte døje fra Folkets Side, og de officielle Æresbevisninger, der bleve os viste af Embedsmyndighederne, selv let kunne danne sig en rigtig Mening om Stemningen i det store Rige.

Toldinspektøren *(commissioner of customs)* Mr. Whigt tilbød paa den venligste Maade Grev Széchenyí et Gæsteværelse under det korte Ophold i Hankou, medens Loczy og jeg indlogerede os i det eneste Hotel, som i enhver Retning lod meget tilbage at ønske; det

lignede en amerikansk Gin-Butik. Naar Mr. Whigt ikke havde udstrakt sin Elskværdighed saa vidt, at han havde kostet os, vilde Hotelkøkkenet have været en god Skole til at forberede os paa de mangfoldige Afsavn, der ventede os i det indre af Kina. I Inspektørens Hus var der endnu europæisk Luft, og hans elskværdige, unge Frue mindede os levende om vort Hjemlands skjønne Kvinders Trylleri.

Grev Széchenyí fik før sin Afrejse fra Tien-tsin en Anbefalingsskrivelse fra Vicekongen Li-hung-tschang til hans Broder Li-hang-

Fig 76. »Den lille Forældreløse« i Yang-tse-kiang.

tschang, Statholder i Provinsen Hupeh, som residerer i Vu-tschang. Anbefalingsbreve spille i Kina en, om muligt, endnu større Rolle end i England. Et Rejsepas med de mest strikte Forskrifter for, hvorledes Embedsmændene have at forholde sig, faar først det rette Værd eller bliver endog reduceret til en hel formel Ting, saa snart den rejsende er saa lykkelig at kunne forevise Anbefalingsskrivelser fra formaaende Mænd og Venner.

For paa vor videre Reise at kunne undgaa at være prisgivne til kinesiske Baadfolks Vilkaarlighed og Uforskammethed, naar vi skulde leje Fartøjer, meldte vi os til et Besøg den 13de December hos Stat-

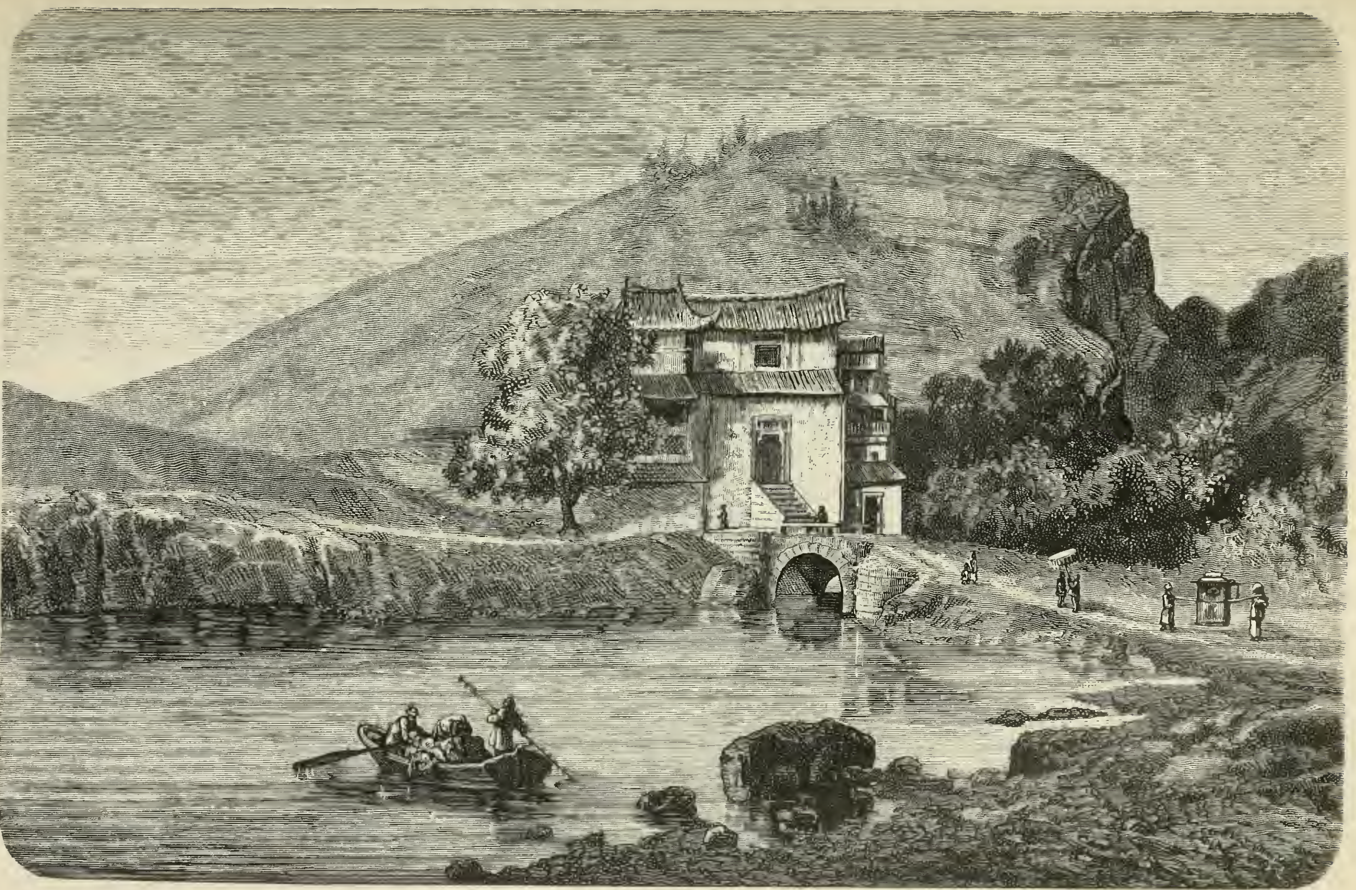

Fig. 77. Klosteret Nyang-nyang-mjao.

holder Li-hang-tschang, for at han, førend vi begyndte Rejsen i hans Provins, kunde staa os bi med Raad og Daad og være os behjælpelig.

Mr. Whigt stillede to Sejlbaade og de fornødne fire Bærestole til vor Disposition til Overrejsen til Vu-tschang. Indhyllede i nye, pelsbræmmede Vinterklæder stege vi under et frygteligt Uvejr i Baadene. En formelig Orkan piskede os Regnen i Ansigtet og frembragte saa anselige Bølger paa den brede Strøm, at vi allesammen sporede Symptomer paa Søsyge. Den stærke Vind udspilede Sejlene, Baadene laa paa en betænkelig Maade paa Siden og skar med en Pils Hurtighed gjennem de skummende Bølger. Desuagtet gik der 20 Minuter, førend vi naaede Landingsstedet paa den anden Side. Af denne Tidsangivelse alene kan Læseren allerede danne sig en rigtig Forestilling om Yang-tse-kiangs betydelige Brede ved Hankou.

Medens vi udenfor Byen Vu-tschangs Mure tog Plads i Bærestolene, der stod beredte, forsamlede Kineserne sig fra de nærliggende Hytter, og vor Vandring gjennem Forstadens smudsige Gader og Stræder afgav et Skuespil for Gadeungdommen og dens Familie. Endelig naaede vi den vel vedligeholdte Mur om den egentlige By; den har en Højde af over 12 Alen og en Tykkelse af 10 Alen; hvor den vestlige Port gjennembrød den med en Stenhvælving, havde denne i al Fald denne Længde. En Portvagt, bestaaende af tolv rødklædte Soldater med lange Spyd, bevogtede Indgangen. De stod udenfor Vagtstuen i to Geleder og stod under Befaling af en Officer.

De faa Stræder, som skilte os fra Guvernørens Palads, vare kun dannede af uanselige Bygninger af Træ og Ler; Butikerne med deres tarvelige Udvalg af Klædningsstykker, Levnetsmidler og Luxusartikler gav Byen et Præg af Armod i Sammenligning med Hankou, hvor Hovedhandelen er koncentreret, efter at Havnen er bleven aabnet. Foran Indgangen til Residensen findes en retvinklet Mur til Værn mod onde Aander, der maatte ville storme Porten. Saadanne Mure, der have Udseende som Brandmure, vise strax deres Bestemmelse ved det Dragebillede, som i brogede Farver er malet paa Væggen med store fæle Øjne og blaa Skæl. De ligge fra 10 til 70 Skridt borte fra Hovedporten og ere byggede med stor Omhu; de findes foran ethvert Embedslokale, enhver Regeringsbygning, ja selv velhavende Kjøbmænd og Værtshusejere skærme deres Hjem paa en saadan Maade mod de onde Dæmoners lumske Angreb. Kun den fattige savner Midlerne til at rejse en beskyttende Vold foran sin beskedne Hytte.

Guvernørens Palads er en vidtløftig Bygning, bestaaende kun af en lav Stueetage. Dens Stenmure, der ere overstrøgne med sort Farve, bære et kompliceret Tag med buede Tagsten, og over dette rager en pagodeagtig Taarnbygning i Vejret; den kan ses i stor Afstand og er forsynet med omhyggeligt udført Træskjærerarbejde. Paa den massive Plankeports Fløje ses Billeder af berømte Stormænd fra Husets Fortid; de ere malede i grelle Farver og strutte af Sundhed. Over nogle faa brede Stentrin naar man den rummelige, til Dels brolagte Forgaard, og her bevogte to Løver af Sten med rullende Øjne og vidt aabne Gab med naalespidse Tænder Paladset. Foran disse Uhyrer steg vi ud af Bærestolene, og jeg var hjertensglad over igjen at føle den friske Lufts Pust paa min Pande, thi den evindelige Svingen, Vuggen og Gyngen i de snevre Trææsker frembragte snart en ubehagelig Svimmelhedsfornemmelse, som blev forøget ved, at jeg paa det sidste Stykke af Vejen lukkede Øjnene og talte Minuterne. Ligesom det første Ridt paa Kamel, saaledes er ogsaa Rejsen i en Tscher, hvis elastiske og fjedrende Bambusstænger ved hvert Skridt af Bærerne lade Passageren føle en bølgende Fornemmelse, en Prøvesten for en rejsendes Sødygtighed. Kineserne, der fra Ungdommen af ere vante til dette Befordringsmiddel, anse det for særdeles bekvemt og behageligt.

Hovedindgangsporten var ved vor Ankomst endnu spærret. En uhyre Menneskemængde havde samlet sig i Forgaarden, og en Mandarin med Glasknap havde tilligemed nogle Politibetjente meget Besvær med at holde de paatrængende tilbage. Blev end paa denne Maade nogle Kinesere trængte ud af Gaarden, kom der stadigt nye til, idet de benyttede den i Kina ikke usædvanlige men ubekvemme Vej at krybe over den lavere Mur om Gaarden. Paa denne Vis naaede de fuldstændigt deres Maal: snart stod de i første Række af den halvkredsformede Menneskehob og kunde herfra lettere betragte, kritisere og spotte os. Endelig knagede Portens Hængsler; Luften rystede uventet af tre Morterskud og en Skikkelse, rigt klædt i Pelsværk, omgiven af en Skare tjenestegjørende Rangspersoner, traadte os i Møde fra Baggrunden af Paladset.

»Er det Vicekongen?« spurgte Grev Széchenyí Tolken Sin, idet han hilste den statelige Mandarin.

»Gaa De kun frem!« svarede Sin og kastede sig paa Knæ for Guvernøren. Li-hang-tschang besvarede vor europæiske Hilsen med et ceremonielt Buk, idet han samtidigt lagde sine Hænder overkors paa Brystet; med en Haandbevægelse indbød han os derpaa til at

træde ind i hans Hus. Vi passerede tre Gaarde, hvis Porte vare aabnede paa vidt Gab. Nogle Tjenere bemægtigede sig derpaa vort Overtoj og vore Stokke, og vi naaede endelig, efter at have passeret en mork Stengang gjennem et Spalier af Rangspersoner, Modtagelsessalonen, hvortil Vicekongen fulgte os. Her fandt først den højtidelige Hilsen Sted, i det mindste fra Tolkens Side, der ved paa ny at gjøre Knæfald nødte Guvernøren til ligeledes at bringe sit højre Knæ i let Beroring med Gulvet; vi andre bukkede paa europæisk Vis.

Modtagelsesværelset var vel kun nødtørftigt, men dog elegant møbleret. I Midten stod der et rundt Bord, der var dækket med Voxdug, og her ventede os kinesiske Forfriskninger og Lækkerbidskener af alle Slags. Der fandtes hele Bunker af Bagværk, Kager, Oranger, Melonkjærner, Mandler, tørrede Blommer o. s. v. paa sirlige europæiske Glastallerkener. Der var forbeholdt os fem Pladser rundt om Bordet, og der laa Ske, Gaffel samt et Par sølvbeslagne Elfenbens Spisepinde paa hver Plads.

Lige over for Indgangen stod Salens Æresplads, der lignede en Trone og var betrukken med rød Silke, og en rigt udskaaret Bænk skilte den Del af Salen, hvori vi vare, fra den øvrige, en Indretning, som viste sig at være højst nødvendig, da denne sidste Del ikke engang kunde rumme alle de nysgjerrige, der trængte sig ind. Foruden de mange Mandariner, som vare komne til Stede, iførte rigt broderede Silkedragter, bemærkede jeg bagest i Folkemængden ogsaa nogle Kvinder, som nysgjerrige strakte Hals op over Rangspersonernes Hovedtøj, der straalede i en sand Paafuglepragt, og under Tiden opdagede jeg et Barnehoved med guldbroderet Hue, som blev løftet op, for at ogsaa den smaa i Tide kunde faa et Indtryk af, hvorledes en Europæer tog sig ud uden Pisk og i sin simple Klædedragt.

Salens fremherskende Farve er mørkebrun; Trævæggene vare prydede med kinesiske Tankesprog og Familiens Stamtavle. Med Undtagelse af et europæisk Standuhr og et stort Spejl i forgyldt Ramme, saa jeg ingen udenlandsk Udsmykning.

Statholderen er en Mand paa omtrent 60 Aar. Hans godmodige, brede Ansigt faar ved Rynkerne et ædelt Udtryk. Hans paa en Gang skælmske og kloge Øjne lyse og blinke under Tiden livligt under de tykke Øjenbryn. En svag, graa Knebelsbart kaster en melankolsk Skygge over Mundkrogene; han har ogsaa lidt Skæg paa den ikke saa meget smalle Underlæbe. En Mandarinhat af fint Pelsværk dækker majestætisk den gamles Hoved; den er prydet med Paafuglefjeren og den blegrøde Knap, den højeste Udmærkelse. En

kostbar, fin, vid og varm Pels skjuler Overkroppen lige ned til Knæene; (der var temmelig koldt i det luftige Gemak); de fine Hænder komme sjældent til Syne, da de skjules af de lange Ærmer. En firdobbelt Kjæde af nøddestore Ædelstene, blaa, grønne, røde og gule, staar fortræffelig mod det mørke Pelsværk; en Underklædning af blaa Silke, som kun halvt skjuler Mandarinstøvlerne af sort Silke, fuldende hans Paaklædning.

Li-hang-tschang bad os paa den venligste Maade at tage Sæde, og Tjenerne satte de fornødne Stole frem. I Begyndelsen var Underholdningen sparsom, men da Statholderen havde modtaget sin Broder, Vicekongens Skrivelse og gjennemlæst samme, blev han livlig og talende. Han spurgte, idet han kastede Blikket paa Greven, om hvor længe vi allerede havde været i Hankou, og om vi syntes om Vu-tschang. Tolken Sin oversatte Svaret. Efterat Grev Széchenyi havde udviklet sin Rejseplan, meddelte Guvernøren os, at Tsungli-yamen allerede havde givet baade ham og alle Øvrigheder fornøden Underretning, og spurgte, om han paa nogen Maade kunde være os behjælpelig. Anmodningen om at stille en Baad til vor Raadighed bevilligede han med den Tilføjelse, at han vilde stille en Kanonbaad som Eskorte indtil Syang-yang; dog maatte den paa Halvvejen afløses af en mindre, fordi Han-ho paa denne Aarstid kun havde lidt Vand. Han skulde udstede sine Ordrer saaledes, at vi ikke skulde blive opholdte uden Nødvendighed. Han skildrede os Rejserouten ved Han-hofloden som fortryllende og bekvem; der var ingen Bjerge der, som kunde volde os Vanskeligheder, indtil Siang-yang var der endog kun jævne frugtbare Marker. Men der forestod os koldt, rigtig koldt Vejr, og han vilde raade os at tage ombord en Mængde Trækul og gode Pelse — her pegede han med en meget sigende Mine paa sin Maarskindspels.

Efter en kort Pavse sprang han over til Politiken: om Russerne endnu stod foran Konstantinopel, om det var sandt, at Østrig var venligt sindet mod Tyrkerne, thi han havde hørt, at vi havde besat en tyrkisk Provins.

Efterat Greven havde beroliget ham med Hensyn til hans Tvivl, undlod Guvernøren ikke — skjøndt paa diplomatisk Vis — at give sin og Landets Stemning mod Rusland et meget betegnede Udtryk. Endelig ledede han Talen hen paa min Mission.

»De er bevandret i astronomiske Sager. Hvorledes staar det til paa Himmelen, hvad siger Stjernerne?«

Jeg kom i en vis Forlegenhed, thi jeg var ikke forberedt paa at profetere, og svarede derfor undvigende: »Jeg haaber, at Fremtiden vil bringe baade Deres Familie og Deres Fædreland ret lykkelige Dage.«

»Anstiller De Iagttagelser om Dagen eller om Natten? I Kina sker det kun om Aftenen.«

»Stjernerne iagttager jeg om Natten, Solen om Dagen!«

»Saa! — Og kan De virkelig se paa Stjernerne, hvor langt De er borte fra Deres Hjem?«

Forundret mødte mine Øjne hans, som tindrede forslagent.

Jeg bejaede det.

»Og er det ikke komisk«, sagde han leende idet han gestikulerede med sine smaa, fine Hænder, »at Kina ligger her oppe paa Jordkuglen, medens Europa ligger der nede, at vi spise til Middag her, medens Morgensolen først forgylder Bjergtoppene der! Hvor mange Timers Forskjel er der paa Tiden mellem Kina og Europa?«

»Det er forskjelligt. Mellem England og Vu-tschang er der gjennemsnitlig 7½, mellem Østrig og her 6½ Times Forskjel.«

»Det er dog besynderligt!«

»En saadan Tidsforskjel har ofte forbavsende Følger. Bliver der f. Ex. ved Middagstid expederet et Telegram fra Schanghai til London, behøver det i de fleste Tilfælde kun to Timer for at naa sit Bestemmelsessted, og det kommer til London Kl. 7 om Morgenen, altsaa 5 Timer, før det afgaar fra Schanghai.«

Hans Højhed syntes ikke at kunne fatte dette, thi han gik flygtigt hen over dette Exempel og slog en Latter op, da Grev Széchenyí foreslog ham at sende ungarske Heste hertil for at forædle den svage kinesiske Race.

»Og hvorledes vilde De bringe disse Dyr hertil?»

»Paa et Dampskib! De vilde komme kurtigere fra Ungarn til Vu-tschang end vi herfra til Sin-gan-fu.«

Statholderen erkyndigede sig herpaa om vor Alder og bemærkede vemodigt paa vort Kontraspørgsmaal, at han allerede var bleven gammel, thi da han sidste Gang saa sin Broder for ti Aar siden, var han allerede over 50 Aar.

Den anførte Samtale gjorde det Indtryk paa mig, at Kineserne netop betragte os Europæere paa samme Maade, som vi betragte dem. Den Kontrast, der var mellem Spørgsmaalene, der snart faldt naive, saaledes som en voxen taler til et Barn, snart sprudlende og aandrige, snart gaaende ind paa Fabler, snart igjen holdende fast paa Nutiden

med slaaende Beviser, traadte altfor levende frem for mig, til at jeg ikke maatte se mine Fordomme mod Kineserne rokkes. Maaske er Li-hang-tschang kun en af de faa dannede Kinesere. Vi skulle nok faa Lejlighed til at sammenligne ham med andre Koryfæer i det store Rige.

Vi smagte paa de fremsatte Retter, der vare ret godt tilberedte og drak dertil en Kirsebærbrændevin, der var indført fra England.

Efter en Times Ophold rejste vi os og udtrykkede i varme Ord vor Tak for den venlige Modtagelse og den os lovede Støtte under vor Rejse. Li-hang-tschang ledsagede os tillige med sine Rangspersoner til Paladsets Hovedport, hvor vi tog Afsked. Vi foretrak ikke at benytte os mere af Bærestolene og tilbagelagde den korte Strækning til Landgangspladsen til Fods — ledsagede af den uundgaaelige Pøbelsværm.

Vi steg i Baadene, der vare klare til at sejle tilbage til Hankou. Det var et frygteligt Vejr. Kastevinden blæste lige imod os med stor Voldsomhed og forsinkede vor Overfart, foruden at den var ligefrem farlig. Med halvt rebede Sejl maatte Baaden lavere og lagde sig saaledes paa Siden, at vi bleve nødte til at sætte os i Luvart for at tynge ned. Tolken Sin sad dødbleg ved Rælingen og omklamrede krampagtigt Spanterne. Endelig krævede Yang-tse-kiang sin Tribut. Sin opfyldte Fordringen, da han ikke kunde undlade det. Ogsaa Kokken, Tötai, som endelig vilde ledsage os til Vu-tschang, led af krampagtige Trækninger; snart lænede han sig som et knækket Rør over Rælingen og fulgte sin Kammerats Exempel.

To Gange vare vi allerede krydsede over den brede, fraadende Strøm. vore Klæder vare aldeles gjennemblødte af de Styrtebade, for hvilke vi vare udsatte, og Skindbesætningen paa vore nye Vinterfrakker var aldeles ødelagt. Da befalede Greven Folkene at lande paa det Sted af den hinsidige Bred, hvor Vinden maatte drive Baaden hen. Sejlene bleve stillede i den mindst mulige Vinkel mod Vinden, og efter et godt Kvarters Forløb landede vi under Staden Han-yangs Mure. Vi kravlede op ad den slimede Flodbred og befandt os udenfor en af den omtalte Bys Sideporte; derpaa vadede vi hjemad gjennem de snævre Gaders Dynd. Lastdragerne løb ivrigt om i alle Retninger, men den fine Støvregn gjorde, at Folk ikke skænkede os sær Opmærksomhed.

Førend vi naaede Han-ho, Floden, som skiller de to Byer Hankou og Han-yang fra hinanden, havde vi et ubeskrivelig trist Skue.

Fig. 78. Audiensen hos Vicekongen i Vu-tschang.

Midt paa Gaden laa en voxgul Skikkelse. Det var en ung Mand med aabne, brustne Øjne og med de knyttede Hænder krampagtigt trykkede mod Brystet, som her havde udkæmpet sin sidste Strid midt i den smudsige Bys Liv og Færdsel. Han var død. I hundredevis passerede Kinesere denne Vej og gik forbi Liget uden at værdige det et Blik. Han vil endnu i hele Dage blive liggende der, indtil endelig Stanken maatte tvinge Naboerne til at kaste Liget ud i Floden.

Hvor Hanfloden falder i Yang-tse-kiang, bliver den noget indsnævret af de 20—30 Alen høje Bredder; dens Munding syntes at være helt spærret af en Masteskov af de utallige Dschunker, som laa der. Ligesom ved Yang-tse-kiang saaledes føre ogsaa her store Stentrapper ned til Landingspladserne. Paa Overfartsstedet, thi ingen Bro forbinder de to store Byer, har Floden en Brede af 250 Skridt medens Yang-tse-kiangs Brede er omtrent 2700 Alen. Mørket faldt allerede paa, da vi satte over Floden i en lille Baad. Paa den anden Bred ventede en Skare Tjenere fra Toldhuset os med Lygter for at ledsage os til vore Kvarterer.

Li-hang-tschang havde overdraget Viceguvernøren i Provinsen Hupeh det Hverv at gjengælde vort Besøg i hans Sted. Førend vi endnu havde Anelse om denne Gæsts Komme, blev Hotellet allerede belejret af en Skare Kinesere. Endelig lod en kinesisk Officer sig mælde og overbragte os den officielle Meddelelse. Snart indfandt sig ogsaa en Indehaver af »den blaa Knap« i Tautais Person, men da Tolken ikke var tilstede, indskrænkede vor Underholdning sig til at underkaste Hotellets Champagnerkjælder et Eftersyn. Pludselig sprang begge Herrerne op og styrtede ned ad Trappen, thi deres fine Ører havde opfanget Gongens Lydbølger, som bragte Vindusruderne til at klirre. Lykkeligvis traadte i samme Øjeblik en Amerikaner ind i Billardværelset, der talte noget kinesisk, og som senere havde den Godhed at fungere som Tolk.

Guvernørens Repræsentant traadte ind. Det var en lang, mager Mand, der paa ingen Maade kunde gjøre Paastand paa at besidde den Blidhed, som var karakteristisk for Guvernøren. Hans Klædedragt var særdeles elegant og bestod for største Delen af fint Pelsværk. Han tog Plads, og samtidigt viste sig to Mandariner med Elfenbensknapper paa Hatlene, hvis Forretning bestod i at række ham Champagnerglasset og atter at sætte det til Side, at stoppe og tænde hans Tobakspibe. Underholdningen var meget besværlig, da vi ikke forstod hinanden, og endte med, at vor høje Gæst kaldte en

ung Mandarin ind og forestillede ham som kommanderende paa den Kanonbaad, som skulde eskortere os indtil Siang-yang.

De Timer, vi endnu kunde opholde os i Hankou, vare snart talte, saa meget mere som den Baad, der var lejet til Rejsen paa Floden, allerede laa rede ved Yang-tse-kiangs Bred.

Formiddagen den 16de December gik meget hurtigt med at stuve vor Bagage hen. Ved Middagstid besaa jeg Fartøjet, en flot bygget kinesisk Dschunke. Den havde en tarvelig møbleret Salon med den uundgaaelige Æresplads, fire Sovekamre, hvoraf Grev Széchenyí tog det ene, Loczy og jeg det andet, Sin det tredie og Tjenerskabet det fjerde, samt et Køkken. Vinduerne vare af Glas, og paa Væggene hang der nogle kinesiske Malerier. Det lille Fartøj forekom mig at være et ret hjemligt Opholdssted for de følgende Rejseuger.

Kanonbaaden laa ogsaa klar. Jeg fik strax Øje paa den unge, sympathetiske Officer, som hilste mig. Begge Baadene havde to Master, men Kanonbaaden var slankere og elegantere bygget. Som en Svane vuggede den sig paa de svage Bølger, og kun den gamle. rustne Kanon foran, som Marinesoldaterne netop vare i Færd med at lade, betegnede Forskjellen mellem den og de fredelige Handelskibe.

Kl. 1 om Eftermiddagen indbød Mr. Whigt os til Afskedsmaaltidet. Kl. 3 klinkede vi paa en lykkelig Rejse og Kl. 4 forkyndte Skytsets Torden, at Statholderens Protegéer havde forladt det sidste Stade for europæisk Kultur. Fra dette Øjeblik af befandt vi os i Kinesernes Hænder.

XI.

Fra Hankou til Tin-tse-kvan.

Dagens Beskjæftigelser. — Hilsener fra Folk og Hunde. — Sejlbaadene paa Hanfloden. — Markkultur og Møller. — Fiskeri. — Dragter. — Eventyrlige Begivenheder. — Baadetrækning. — Besværgelser af Vejret. — Jul. — Klosterliv. — Fantscheng og Siang-yang. — Indbyggernes Antal. — Bytning af Baad. — Prins Kung. — Røvere paa Grund af Sult. — La-ho-ku. — Stadskommandant og Missionær. — Hungersnød. — De kinesiske Længdemaal. — Sië-ho Dalen. — Stenede Landskaber. — Ankomst til Tin-tse-kvan.

Dagen nærmede sig sin Slutning; vi befandt os endnu paa Byens Enemærker, da det indtrædende Mørke nødte Kaptainen til at kaste Anker ved Flodbredden. I dette Øjemed blev en af de mange, jernbeslagne Bambusstænger stukket gjennem et firkantet Hul i Forstavnen ned i Flodens Grund, og vort Skib blev saaledes i Ordets egenligste Forstand naglet fast til Bunden. Jo mere Temperaturen sank over Vandet, desto mindre formaaede Kulbækkenet at opvarme vor kinesiske Salon. Med et forfærdeligt Hastværk spadserede vi frem og tilbage paa det smalle Dæk, idet vi af og til søgte at varme vore stive Fingre ved at aande paa dem, indtil Kokken endelig gav os den behagelige Melding, at Maden var anrettet. En Time senere indhyllede jeg mig i mit mørke Lukaf i de varme uldne Tæpper og hørte halvt i Drømme den kinesiske Gong-Tappenstreg paa Krigsskibet ved Siden af. Klokken 5 om Morgenen blev jeg vækket ved tre Kanonskud. Vi sejlede videre.

Det syntes mig at være et godt Varsel, at Solens gyldne Straaler besejrede Morgentaagen, og at vi endelig igjen efter to lange Ugers Forløb havde en klar Dag. Vi indrettede os saa hyggeligt som muligt paa Skibet. Salonen blev benyttet til meteorologisk Anstalt.

Paa den ene Væg hang Kviksølvbarometret og ved Siden deraf fire Aneroidbarometre, som jeg Morgen, Middag og Aften sammenlignede med hinanden; paa den anden hang de mange Thermometre samt Grevens Jagtgeværer.

De fleste Dage paa vor flere Uger lange Flodrejse forløb ligesom de første. Klokken 9 samledes vi i Salonen til den fælles Frokost, det bestod af tre blødkogte Æg og en Kop The. Om Formiddagen beskjæftigede vi os med at læse forskjellige Rejsebeskrivelser, med at optegne Barometer- og Thermometerstanden, sammenligne Kronometrene, bestemme Luftens Fugtighed o. s. v., og jeg specielt med at tegne Routen paa Floden. Klokken 12 talte vi under »Tiffin«en om Formiddagens Begivenheder, og Klokken 1 eller 2 forlod vi Baaden for at foretage smaa Udflugter langs Bredden. Vi vare sjældent bundne til Tiden, thi Baadene kom kun langsomt frem, især da vi næsten stadigt havde Modvind, saa vi ikke kunde bruge Sejlene. Baadene bleve da af Mandskabet trukne op ad Floden ved Hjælp af Reb, der vare fastgjorte til Hovedmasten.

Kun paa den højre Bred findes nogle lave Høje; selv disse fjærne sig stedse mere og mere fra Floden, saa at tilsidst kun en rigt dyrket Slette, der næsten er fuldstændigt blottet for Træer, begrænser Horisonten. Ved selve Bredden ligger den ene Landsby ved Siden af den anden, Hus ved Hus. Vore Spadsereture vakte Kinesernes Nysgjerrighed og Opmærksomhed; Børnene opdagede os allerede langt borte; med et Skrig, der trodser enhver Beskrivelse, stormede de os i Møde, og hundrede ungdommelige Struber hilste os med det første Ord, som Europæeren faar Lejlighed til at lære i Kina, Ordet: »Yang-kvej-tse«.

»Fremmede Djævel!« saaledes lyder Barnekoret i alle Tonearter for vore Ører. Vi smile deraf, indtil endelig en Jordklump, der kastes efter os, viser, at Kaadheden begynder at udarte. Den lille Misdæder har dog en Anelse om den forestaaende Tugtelse og forsvinder hurtigt i Sværmen. Det vilde være en stor Fejl at lade en uskyldig undgjælde, thi Kineserne besidde en saa udtalt, naturlig Retsfølelse, at den skyldige sjældent vil blive hjulpen af Kammeraterne til at undgaa Straffen, medens den uskyldige ved saadanne Lejligheder kan gjøre Regning paa, at alle de tilstedeværende ville tage sig af ham og hans Sag.

Vi naa Landsbyen. Af alle Husene styrte Mænd, Kvinder og Børn frem; selv Hundene slutte sig til Familien. Disse stakkels Dyr stikke dog Halen mellem Benene; de løfte deres spidse Snuder højt

og spore i største Forlegenhed den fremmede Lugt; de kunne slet ikke fatte sig og vide ikke, om de skulle gjø, hyle eller gribe Flugten. Da giver endelig en lumsk Kineser dem Opmuntring og hjælper dem ud af Klemmen. En svag, hvislende Lyd og en Pegen med Haanden mod den fremmede gjør Udslaget. De skjære Tænder og styrte løs paa os med en lydelig Gjøen. Tilskuernes snævre Kreds udvider sig for at give Hundene rigelig Plads til deres Angreb; dog et Kast med en Jordklump (Stene findes ikke i vid Omkreds) er nok til at afværge dette. Køterne, som vente at finde en Lækkerbidsken, styrte løs paa Lerklumpen og komme i Slagsmaal indbyrdes.

Under denne Scene ligesom voxe Folk frem af Jorden. Hundreder og atter Hundreder trænge sig frem, saa at vi snart ere indesluttede fra alle Sider og fuldstændigt hindrede i enhver Bevægelse. Da retter en Mand et Spørgsmaal til os og giver hermed Signalet til, at alle de øvrige ligeledes stille Interpellationer. Da jeg ikke forstaar et eneste Ord af deres Sprog, hører jeg med et Skuldertræk paa deres Ordskvalder og svarer kun for saa vidt, som jeg paa en bestemt Maade holder de mest uforskammede Mænd tilbage. Endelig gaar det af Spørgerens forskjellige Haandbevægelser og Gestus op for mig, at de ønske at erfare Maalet for vor Rejse. Jeg nævner Navnet paa Byen Siang-yang. En almindelig Nikken med Hovederne og en enstemmig Latter overtyder mig snart om, at jeg har gjettet rigtigt.

Folkene blive paatrængende. De beføle Skoene, Uhrkjæden, Brillerne. Nogle ønske at røge, og Cigarstumpen vandrer fra Mund til Mund. De fleste synes ikke særligt at ynde den amerikanske Urt og overrække Stumpen under Hosten og med fortrukne Miner til Naboen. Efterat hele Skaren uforbeholdent og omtrent enstemmigt har afgivet sin misbilligende Dom over Tobakkens Godhed, vil en Olding give mig den sidste lille Rest af Cigaren tilbage, hvilket jeg dog høfligst afslaar. Andre ønske saa, at en af os vil tage sin Hovedbedækning af, og halvt tvungent, halvt frivilligt opfyldes dette Ønske. Den almindelige Forbavselse over Mangelen af en Pisk og over det kort klippede Haar giver sig først Luft ved en vid Opspilen af de skæve Øjne og en tvivlende Mumlen, men derpaa opløses Forundringen i et vrinskende Udraab og en skraldende Latter. Hvad der mest interesserer Mængden, er den europæiske Klædedragt. Her beundrer man Handskerne, der bliver Frakken vendt og drejet; saa maaler man under Hovedrysten Skosaalerne og gnider Overfrakkens uldne Stof paa en sagkyndig Maade. Enhver har et Spørgsmaal paa Læberne,

som sandsynligvis kulminerede i Ønsket om, at vi vilde klæde os nøgne af for fuldstændigt at kunne tilfredsstille deres Videbegjærlighed.

Med Besvær bane vi os Vej; de mere fornuftige trække sig tilbage til deres Huse, men den større Del forfølger os, saa længe de formaa det, hvorpaa man tager Afsked med os paa en lignende Maade som den, hvorpaa Indbyggerne ved Poyangsøen pleje at hilse Jægerne. Selv om de Jordklumper, man kastede efter os, ikke længere kunde naa os, saa naaede dog endnu stedse Skjældsordene vort Øre.

Fig. 79. Landsby ved Han-ho.

I Begyndelsen af Rejsen voldte slige Fornærmelser en stadig Kamp mellem vor Ophidselse og vor Besindighed, som det var en bydende Nødvendighed at bevare, men da lignende Skuespil gjentoge sig Dag for Dag under vor halvandetaarige Landrejse. maatte vi vænne os til disse Udbrud af indgroet Had. Enhver rejsende vil gjøre den Erfaring, at kun Koldblodighed og en tilsyneladende Ligegyldighed ere i Stand til at afholde Folkehoben fra alvorlige Haandgribeligheder.

Det bliver mørkt. Vort Skib er paa Grund af Modvind bleven langt tilbage. Et blodrødt Skin fjærnt i Vest angiver endnu Hori-

sontens Begrændsningslinie, men ogsaa dette flyder snart hen i et graat, ubestemt Mørke, thi Tusmørket varer kun kort paa disse Bredegrader. Stjernehimlen straaler allerede i sin glimrende Pragt, da vi endelig ved at se ned ad Strømmen faa Øje paa Laternen paa Masten. Lyset kommer nærmere og nærmere, og snart høre vi de otte Matrosers stødvise, ensformige Sang, medens de med Besvær slæbe Baaden ved Hjælp af et Reb, der er flettet af Bambusbast. Skibet bliver gjort fast, og vi gaa ombord. Kanonbaadens Officer hilser os

Fig. 80. Husmølle ved Han-ho.

med et Knæfald, og Sin tolker os hans Betænkelighed ved at have tilladt os at vandre alene. »Enten skulde vi blive ombord eller tage to Mand med os til Bedækning, hvis vi vilde gaa i Land. Befolkningen her var ondskabsfuld og underfundig, og det vilde koste ham hans Hals, hvis der hændte os noget.« Vor glubende Appetit tillader os ikke at høre mere af hans Forklaring, og vi skynde os ind i Salonen, hvor Middagsmaden bliver sat frem. Saa længe vi rejste op ad Hanfloden, kunde jeg endnu hver Aften trække en Flaske ægte Pilsener Øl op; Herr Beyfuss fra Schanghai havde nemlig umid-

delbart før vor Afrejse overrasket mig med en Foræring af en Kasse med denne forfriskende Drik.

Egnen blev Dag for Dag mere ensformig. De faa Træer, som dog tidligere havde givet den store Slettes friskpløjede Marker nogen Ynde, forsvandt snart, og selv de faa Pile og Morbærtræer, som stod ved Landsbyerne, vare snart talte. Selv Dyrelivet syntes at undgaa Nærheden af Distrikterne, hvor Hungersnødeu herskede, thi med Undtagelse af nogle Ravne, Skader og Stære saa vi kun en Gang imellem højt oppe i Luften et Træk af Vildgæs. Til Gjengjæld blev Færdselen paa Hanfloden livligere. Vi mødte et anseligt Antal store og smaa Baade, som enten sejlede opad Floden, ladede med Levnetsmidler, eller ogsaa ufragtede hurtigt med udspilede Sejl styrede mod Hankou. Sejlene paa de Skibe, der færdes paa Hanfloden, ligne med deres horisontale Bambusstænger og de Bomuldsstrimler, der ere spændte der imellem, vore Vindusjalousier, og de kunne ligesom disse rulles op ved Hjælp af en Snor. Kun naar det blæser meget stærkt, hejses Sejlet ned til Mastens halve Højde, og det hænder derfor ikke saa sjældent, at Baaden uforvarende kæntrer, naar der kommer en kraftig Brise. De færreste Kinesere kunne svømme, og de fleste Passagerer og Søfolk drukne derfor ved saadanne ulykkelige Hændelser.

Beboerne ved Flodbredden beskjæftige sig enten med Agerbrug eller med Fiskeri. Markerne blive som oftest dyrkede med Hvede (Ax med 5 til 6 Rader Korn), Bomuld, Byg, Salat, Roer og Ærter og ere i en mønsterværdig Forfatning. Især i December, naar Sæden begynder at spire frem af Jorden, kan man af de sirlige Linier, der skimtes gjennem den svagt grønne Farve, erkjende, hvor godt Jorden er bleven behandlet med Skovl og Harve. Jorden er gjennemgaaende fint smuldret, og man ser ikke en eneste Jordklump af paafaldende Størrelse. Snorlige Furer, hvori der fra Sted til Sted er plantet Smaabuske, træde istedetfor Hegn og Grændsestene.

Markernes mønsterværdige Kultur bliver lønnet med en rigelig Høst. Selv under Hungersnøden i Nabodistrikterne led Beboerne af Hansletten ingen stor Nød. Vi kunde ofte nok selv overbevise os om Bøndernes rigelige Forraad. Næsten i ethvert Hus var en Husmølle uafbrudt i Gang.

Beskyttet mod Vejrligets Indflydelse stod der i en lille Gaard en massiv Cylinder af Teglsten eller Ler, i hvilken der blev indlagt en Møllesten af Granit. Den ene Ende af Tværbjælken, som er fast forbundet med den forlængede Axe, bærer en Tragt, hvori Kornet anbringes, og dette falder, ligesom Sand i et Timeglas, ned paa

Møllestenen og knuses under Omdrejningen; den anden, længere Ende tjener som Aagstang for Æselet eller Bøffelen, som er forspændt; naar denne sidste benyttes til at trække Møllen, bliver den bundet for Øjnene.

Fiskeriet bliver drevet systematisk i Fællesskab af Fiskerne paa vedkommende Sted. Jeg talte en Gang ved en saadan Manøvre 47 Fiskerbaade, som kommanderedes af en gammel Graaskjæg. De sejlede ud til Midten af Floden og formerede her Slagordenen. Kommandanten beordrede fra sin Baad, at de andre Fartøjer skulde danne en Halvkreds; selv indtog han Centrum af Kredsen og styrede derfra et godt Stykke op ad Floden. Her vendte han Baaden og gav med en Haandbevægelse er Tegn, hvorpaa der begyndte en frygtelig Larm i enhver af Baadene. Fiskerne opløftede et Skrig, der trængte gjennem Marv og Ben, og slog paa Gonger og Træ-Tamtamer med en saadan Voldsomhed, at Støjen maatte bedøve ikke Fiskene alene. Under denne Koncert roede Baadene i Stilling hen mod Kommandanten, der ligeledes haandterede sin Gong paa en mesterlig Maade. Førend Fiskemesterens Baad endnu havde naaet Centrum af Kredsen, kastede de andre Baade paa en Gang Nettene ud. Efter en kort Stunds Forløb toges de atter op men uden det ønskede Udbytte.

Klædedragten hos Beboerne af Hang-hos nedre Bredder er allerede meget forskjellig fra Schanghaiernes. Kvinderne bære hvide, stærkt vatterede Bomuldsbenklæder og en blaa Overkjole. Deres Haarfrisure er paa Forhovedet ganske simpel, men ender bagtil i et langt snabelagtigt Appendix, som ved at smøres dygtigt med en klistrende Olie og ved Hjælp af nogle Nephritspænder holdes i den bestemte Form. Kvindernes Fødder ere gjennemgaaende forkrøblede. Mændenes Klædedragt bestaar af en lyseblaa Talar, hvis Længde afhænger af vedkommendes Rang og Stilling. Medens saaledes hos de højere Embedsmænd Sømmen af dette Klædningsstykke berører Skosaalerne, naar det hos de arbejdende Klasser kun til Knæet. Vore korte, europæiske Klæder gave derfor Kineserne Stof nok til Eftertanke. Oven over deres fine Talarer trække Mændene en vid, mørkeblaa Overkjole, hvis lange Ærmer naa næsten helt ned til Jorden. En sort Silkehue uden Skygge med en rund Knude paa Midten, flettet af lyseblaa Silke, bliver gjort fast paa Hovedet.

Børnenes Paaklædning er pudserlig. Den yngste Slægt bliver over det hele hyllet ind i Vatstoffer, hvoraf det lille Hoved rager frem; man skulde tro at møde en levende Kugle. Hovedet er bedækket med en glat Hue, der slutter tæt til; Hovedet er foreløbigt glat af-

raget, men i Bagstykket af Huen er der udskaaret et rundt Hul, der nøjagtigt angiver det Sted, hvor Pisken engang skal komme frem.

Den 21de December forlod vi som sædvanligt Skibet i Eftermiddagtimerne for at gjøre en Spadseretur. Grev Széchenyi gik hurtigt forud for muligt at komme til at skyde noget. Loczy og jeg fulgte ham i en Afstand af 4—500 Skridt. Klokken 4 naaede vi den lille By Pansch-ho, der ligger paa den venstre Bred. Byen, der ligger ved den 12—15 Alen høje, skarpt afskaarne Flodbred, gjør Indtrykket af Trang og Elendighed. Husene, der ere byggede lige ude ved Floden, hvile paa Pæle, der ere rammede fast ned i Flodbreddens stejle, brat skraanende Sider. De fleste Beboelseshuse ere byggede af Træ, og kun de færreste ere ved en simpel Forskalning af Teglsten beskyttede mod Vejr og Vind. Naar man lærer at kjende den Maade, hvorpaa saadanne Huse bygges, vil man faa det rette Begreb om deres Simpelhed. Først konstruerer Bygmesteren Husets Tømmerværk af sammenføjede Bambusstammer. I Mellemrummene mellem disse bliver nu lavet en Mur af Teglsten uden Kalk saaledes, at Stenenes flade Sider slutte op til Stængerne i Tømmerværket. Murens Tykkelse svarer altsaa kun til Teglenes Længde og er naturligvis meget ringe. Husets Tagværk udkræver allerede en vis Kunstfærdighed hos Arkitekten, thi i dette Punkt ere Kineserne forvænte. Flere Uger hengaa i ængstlig Spekulation og pinlig Eftertanke, førend de forskjellige Drageskikkelser paa Gavlen faa deres rette Stilling og de dristige Fremspring paa Hjørnerne faa den rigtige Krumning. Spørgsmaalet om, hvor vidt Regnen kan sive gjennem de runde Teglsten ned i Værelset eller ikke, har endnu aldrig foruroliget nogen kinesisk Husfader; derimod er det langt vigtigere, om Indgangen bliver anbragt paa Nord-, Syd-, Øst- eller Vestsiden. I Almindelighed afgjøres dette Punkt af Lamaen eller Spaamanden paa vedkommende Sted. Alle deres Lykke og Fred, Velvære og Held, som bebo Huset, afhænger jo af et heldigt Valg i saa Henseende. Paa Grund af Mangel paa Sten ere Byens snevre Gader ikke brolagte; Jorden er ujævn og bliver stadig gjennemrodet af Svin, der strejfe frit omkring.

Nedenfor Byen udbreder der sig lige til Floden en stor, sandet Plads, paa hvilken der fra Tid til anden bliver afholdt store Markeder. Vejen gaar gjennem Sandet i Niveau med Floden.

Vi opdagede Greven næsten ude i den mest fjærntliggende Ende af Byen omringet af en Skare hylende Gadedrenge. Han gik rolig og fattet hen over en hvælvet Bro af Sten og overskred hermed Bygrænsen; saa snart Mængden havde faaet Øje paa os, stormede

den ogsaa hen imod os. Vi paaskyndede vor Gang for saa hurtigt som muligt at kunne komme over Broen. Vi fik Orangeskaller i Nakken, men bekymrede os ikke derom, thi disse Folk søgte tydeligt nok Strid med os. En ubeskrivelig Jubel lød fra den ene Ende af Sværmen til den anden, da de første Jordklumper fløj efter os. I Vinduerne i de nærliggende Huse viste der sig leende Pigeansigter og rynkede Kjællingefjæs, som ansaa det for deres Pligt at anspore deres Ægtemænd, Forældre, Brodre og Venner til større Bedrifter med opmuntrende Haandbevægelser. Det var umuligt at faa fat paa nogen af Angriberne. Saasnart jeg truende vendte mig om, smuttede Synderne bort og forstod i rette Tid at søge Skjul. Nu blev Hundene hidsede paa os, men de vare fejge og sneg sig bort. For at sætte Kronen paa deres Gæstfrihed tog Kineserne Teglsten, hvor de kunde faa fat paa saadanne, og kastede dem efter os. En saadan Sten traf mig saa voldsomt paa Hælen, at Læderet paa mine nye Bjergsko fik en Revne. En anden Sten traf Loczy paa Hatten. Han vendte sig om og overraskede en tyveaarig, kjertelsvag Fyr, just som han tog en Sten op. Loczy gav ham en ordentlig Tordentale, men denne lod Stenen falde og begyndte at skrige ligesom en gal, idet han gik løs paa Loczy med opløftede Arme. Situationen var kritisk, et eneste Slag, og vi vilde være blevne masakrerede. Vi vare omringede af Folk, som søgte Lejlighed til aaben Konflikt, og som ønskede at modtage det første Slag. Jeg forsøgte at berolige Loczy og holdt det for raadeligt at give Kanonbaaden, der heldigvis var kommen nærmere, et Vink, hvad der dog ikke mere var nødvendigt, idet to Soldater allerede kom løbende til vor Undsætning.

Næppe havde Mængden opdaget dette, førend den opløste sig ligesom paa Kommando. Det faldt Pansch-hos Beboere akkurat lige saa let at fordufte til alle Verdenshjørner som at angribe to Europæere med Stenkast.

I et af de nærliggende Distrikter bleve vi noget venskabeligere modtagne, en Forandring, som vi skyldte de to Soldater, der ledsagede os. Selv naar vi vilde vise Eskorten tilbage, gav Officeren paa Kanonbaaden sine Folk Ordrer til at følge os.

Ganske vist vare vi endnu stadigt omringede af den kaade Ungdom, men den indskrænkede sig dog til at haane os i passende Afstand, ja undertiden syntes de endog at være glade over Gaver i Form af Cigaretter, der vandrede fra Mund til Mund. En særlig Glæde beredte jeg en ung Knøs, hvem jeg forærede en Stump Blyant. En anden Knegt gik saa vidt, at han tilbød mig sin hele Formue be-

staaende af 6 Cash for et lignende Stykke; jeg forærede ham naturligvis Blyantet uden at berøve ham hans Skatte. I Njoj-tji-kou, en betydelig By, undgik Grev Széchenyí med Nød og neppe en alvorlig Insult. Han havde i Løbet af Eftermiddagen, ledsaget af en Soldat, besøgt en nærliggende, større Dam for muligvis at kunne skyde nogle Vandfugle. Da han paa Hjemvejen passerede Byen, maatte han gaa over en meget primitiv Gangbro, der førte over en sumpet Kanal. Omgivet af en uoverskuelig Menneskemasse, trængt og stødt naaede han med Møje de løse Brædder. Næppe var han kommen ud paa disse, førend Kineserne forsøgte at vælte Broen ned, og den ene Soldat formaaede ikke at holde Styr paa de ophidsede Gemytter. Heldigvis naaede Greven hurtigt i lange Spring over paa den anden Side, Brædderne faldt ned i Sumpen, og Kineserne vare saaledes afskaarne fra videre Forfølgelse.
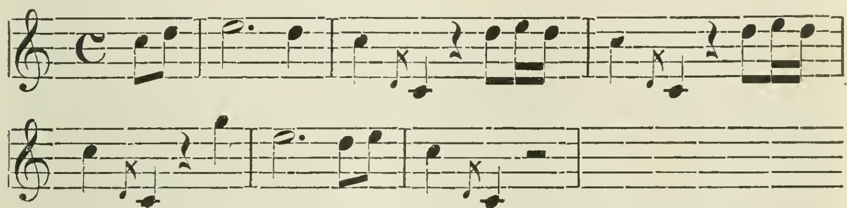
Hanflodens Bredder bleve kjendeligt lavere. Denne Omstændighed tvang Beboerne til at sikre sig mod de hvert Aar indtrædende Oversvømmelser ved at bygge kolossale Dæmninger ikke blot langs Hanfloden, men ogsaa ved Bifloderne. Disse Dæmninger løbe i en Afstand af c. 100 Skridt parallelt med Flodbredderne men dog i lige Linie, have foroven en Brede af omtrent 8 Alen og en Højde af 8—11 Alen. Færdselen gaar for en Del over disse Dæmninger, og hvis man ved nye Paafyldninger vilde jævne og udrette enkelte skarpe Bøjninger, vilde den kinesiske Regering indvinde en fortræffelig og, hvad der er Hovedsagen, allerede færdig Underbygning til fremtidige Jernveje.

Oppe i den store By Ngan-lo-fu træffe vi igjen nogle lave Højdedrag, der uden indbyrdes Forbindelse synes at være voxede frem af Alluviallaget. Jordbunden er leret og bliver navnlig anvendt til Teglfabrikation. Ved hvert hundrede Skridt støder man paa en hvælvet Lerkuppel, hvori Murstenene blive brændte med Stenkul. Ikke alene den nærmeste Omegn, men selv Hankou henter sine Mursten fra Ngan-lo-fu.

Den 23de December faldt den første Sne. Endskjøndt Temperaturen ikke gik ned under Frysepuktet, bidrog den skarpe Nordenvind sit til, at Kulden præsenterede sig ret føleligt. Tovværket truede med at springe, saaledes peb og klagede det, og den spøgelsesagtige Kastevind opførte tværs igjennem Ridser og Sprækker i Salonens Tværvægge sin kun lidet hyggelige Dans. De to Jernpander med Kulgløder udstraalede vel nogen Varme, men man mærkede ikke meget til den. Indhyllede i vore Pelse trængte vi os sammen om Ilden og puttede de forfrosne Fingre ind i de varme Folder paa vor Klædedragt.

Og udenfor, der løb Sveden ned ad Panden paa Folkene, der arbejdede paa at føre Baaden frem. Det syntes at være et næsten fortvivlet Arbejde, de der udrettede. Med Overkroppene bøjede saa stærkt fremad, at Brystet var nær ved at berøre Jorden, kæmpede de mod Stormens Magt, som trængte Skibet i Retningen ned ad Floden. Folkenes Fødder gjorde dybe Indtryk i den bløde Jordbund, og det stærke Bryst gispede krampagtigt under Trykket af Rebet, som de havde slynget om sig, og som skar dem ind i Kjødet. Hvis de tabte Kræfterne, vilde Skibet lynsnart drive nedad og Arbejderne være redningsløst fortabte. Nu naaede de en Træstamme, der var dreven ind i Flodbredden, og hertil fastgjorde de Tovet. Efter nogle Minuters surt fortjent Hvile begynder Arbejdet paa ny. De synge en Vise, en Sømandssang. Tonerne trængte ind til os i Salonen med en mattere og mattere Vibreren. Mit Foretagende, at skrive Melodien ned, var sikkert mere behageligt end Sangernes Stilling.

Skibsfolkenes Sang.

I Løbet af de tre næste Dage kom vi knapt en Mil frem. Mismodig stirrede Kaptajnen paa den graa Himmel for dog at se, om han intetsteds kunde opdage en lille Lysplet. — Forgjæves. — Da med Mørkets Frembrud Baadens Mandskab fuldtalligt var samlet for at modtage det dobbelte Kvantum Ris, holdt de Raad over, hvad der nu skulde ske. Naar Mennesket ikke ved at hjælpe sig selv, vender han sig til Guderne Dette gjorde ogsaa Søfolkene. Saavel Koffardi- som Marinekaptajnen anordnede en religiøs Andagt paa deres respektive Fartøjer for at formilde Luftens onde Aander. Paa Fordækket stod et Ildbækken med flere Røgelsesstænger af vellugtende Harpix. Enhver fik Paalæg om at forrette sin »Koto« d. v. s. kaste sig ned foran Bækkenet og tre Gange berøre Jorden med Hovedet.

Man afbrændte en Mængde knaldende »Frøer« og tændte helligt Røgelsespapir ikke blot paa vor Baad men ogsaa paa Kanonbaaden, hvor Gongen blev slaaet paa højtidelig Maade under Fyrværkeriet og Mandskabet bøjede og drejede sig under gjøgleragtige Forvridninger af Lemmerne, og det hjalp virkeligt noget.

Barometret steg kjendeligt, og endskjøndt Modvinden endnu blæste med usvækket Kraft fra det kolde Nord, klarede dog Vejret op, og Solen straalede næste Morgen i hele sin majestætiske Julepragt.

Det er den anden Juleaften, der falder under vor Rejse. Læseren vil maaske erindre, at vi højtideligholdt foregaaende Aars Julefest udenfor Dschiddah. Den Gang gjorde Officererne paa »Polluce« sig Umage for ved Zitharspil, Liv og Lystighed, Munterhed og Glæde

Fig. 81. Vi stenes i Pansch-ho.

at lade os glemme, at vi vare langt borte fra Hjemmet. Idag befinde vi os midt i en Befolkning, som ikke har nogen Anelse om Europas hyggelige Familieliv. Desuagtet gik Festdagen ikke af uden Sang og Klang. Blandt min Bagage fandt jeg en Trækharmonika. Ved Mørkets Frembrud forsøgte jeg gjennem nogle Melodier at fremkalde Reminiscenser fra det skjønne Wien. Salonens Døre aabnedes lydløst, og adskillige Piske bevægede sig nysgjerrige under Valsmelodien i den mørke Døraabning. Søfolkenes grinende Øjne fulgte i taus Spænding Blæsebælgens op- og nedgaaende Bevægelse og Fingergrebene; selv

Sin, Tolken, rystede paa sit intelligente Hovede. Da jeg var færdig, spurgte jeg Kineserne gjennem Tolken, om de syntes om den europæiske Musik. »Nej!« lød det usminkede Svar. Ogsaa senere fik jeg stadig Utak, aldrig Anerkjendelse for mine musikalske Produktioner. Kineserne interesserede sig kun for selve Instrumentet; de syntes at blive umaadeligt lykkelige, naar jeg tillod dem at prøve Harmonikaen, og naar det lykkedes dem at faa de enkelte høje Toner frem, men et harmonisk Spil kjedede dem, og de trak sig en for en tilbage og for-

Fig. 82. Skibe trækkes op ad Han-ho.

svandt, naar de havde faaet deres Nysgjerrighed tilfredsstillet. Under saadanne Omstændigheder vilde maaske et godt indøvet Orkester uden Fare og uantastet kunne drage med klingende Spil gjennem Landet; Kineserne vilde næppe lægge det nogen Hindring i Vejen.

Da jeg i sin Tid færdedes i Urskovene i de siebenburgske Grænsebjerge for at optage Militærkort, var jeg af og til nødt til at studere en Kogebog. De Erfaringer, jeg der havde samlet, berettigede mig til denne Helligaften at tiltræde Forretningen som Overkøkkenmester, hvilken Værdighed jeg ogsaa beholdt under hele Expeditionen.

Medens Greven spillede et Parti Skak med Loczy, var jeg beskjæftiget i Køkkenet. Klokken 6 lod jeg servere, og min Menu var meget righoldig. Greven overraskede os med en Flaske Champagner og udbragte en Skaal for »alle deres Velgaaende, som havde os kjær, og som sikkert paa denne Dag erindrede os«, samt tømte Glasset paa et lykkeligt Udfald af vor Expedition.

Vi morede os nu til Sengetid med Dominospil og skræmmede den paatrængende Kulde bort ved at tillave os en varm Punsch. Klokken 11 søgte vi vore Køjer, men Kokken Tötai tilbragte en vaagen Nat. Hans krænkede Æresfølelse lod ham ikke finde Ro. Den næste Morgen serverede han os til Frokost en Kæmpetærte og forskjelligt andet Bagværk, som han havde tilberedt om Natten. Han høstede ogsaa en vel fortjent Tak.

Ved Schoj-jao, en smukt beliggende lille By paa Hanflodens højre Bred, hæve de lave Høje sig allerede til en massiv Klippeblok af 2000 Fods Højde. Byen ligger i Aabningen af en Kløft, der er omsluttet af mægtige, stejle, skarpt kantede Bjerge. Endskjøndt disse med Undtagelse af en enkelt Top, som er bedækket med Krat, ere bare for Træer, bringe de dog en behagelig Afvexling til Veje i Egnen, saa meget mere som vi hidtil kun havde truffet ubetydelige Hævninger af Terrainet, hvis Toppe vare kronede med halvt forfaldne Klostre og Templer. I saadanne Klostre boer der to, tre buddhistiske Præster, der tære paa de Almisser, de have indsamlet i bedre Dage, og som hendrive Tiden i den mest sorgløse Lediggang, liggende paa bløde Underlag i de Kister, hvori de en Gang skulle begraves; naar Tiderne blive slette, gaa de atter ud for at tigge. De afdødes Kister staa i Almindelighed i lange Rækker eller enkeltvis i et Tempel, der særligt er bestemt hertil.

Kineserne betragte Lamaerne som et nødvendigt Onde. De nyde kun en vis Agtelse, naar man trænger til deres Bønner for at fordrive de onde Aander fra Huset, Markerne eller Bjergene. Ved saadanne Lejligheder er det heller ikke saa knapt med Foræringer og Offergaver, men i det daglige Liv nyde de kun en ringe Anseelse; man gaaer helst af Vejen for dem. De bære i hele det store Rige, saa vidt det er begrændset af den kinesiske Mur, en ensartet Klædedragt. Den krumbøjede Skikkelse er om Sommeren indhyllet i en tynd graa Bomuldskappe, der om Vinteren er foret med Vat; den holdes sammen om Livet med et mørkt Bind. Ansigtet og Hovedet ere glat ragede, Fødderne nøgne. Den karakteriske Klædedragt gjør, at man kan kjende en Præst paa lang Afstand. Der kan næppe

være Tale om nogen streng, ensartet Organisation af Præstekasten i Kina.

Mange Klostre ere blevne byggede af rige Mandariner eller Kjøbmænd, der allerede sørgede for, at Lamaernes Existens var fri for Bekymringer. I saadanne Tilfælde er Stifterens Efterkommere tillige Klostrets kirkelige Overhoved. Hos Tiggermunkene styrer den ældste sine Kolleger, og ethvert Kloster er saaledes et lille Rige for sig, enhver ældste er Pave for sine undergivne, thi de kinesiske Lamaer anerkjende ikke Buddhisternes Præstekonge i Lassa for deres lovlige Overhoved, endskjøndt han af mange orthodoxe bliver æret som Helgen og største Genius.

Den 2den Januar 1879 om Aftenen naaede vi de to Søsterbyer Fan-tscheng og Siang-yang-fu. De ligge lige over for hinanden, den første paa venstre, den anden paa højre Bred af Han-ho. Begge Byer ere omgivne af mægtige, høje, forvitrede Stenmure, hvis krenelerede Rande rage højt op over Beboelseshusene; de ere forsynede med Skydeskaar. Imponerende, firkantede Stentaarne markere de Steder paa Muren, hvor Portene befinde sig; oven over de jernbeslagne Portfløje er anbragt en stor sort Inskription paa rød Grund, som for den fremmede forkynder Portens Navn. I Almindelighed retter dette sig efter Portens Beliggenhed mod Verdenshjørnerne, og enhver By har saaledes sin Nord-, Syd-, Øst- og Vestport.

Utallige Dschunker laa for Anker ved Stentrapperne, som føre fra Muren, der omgiver Fan-tscheng, ned til Vandet, medens kun faa Baade laa foran Siang-yang. Alene denne Omstændighed beviste, at Handelen overvejende koncentrerer sig i den først nævnte By. Fra den aarle Morgen til langt ind paa Natten forenede de handlendes og Søfolkenes skrigende Stemmer sig til en tusindstemmig Koncert, thi de simple Kinesere kunne ikke udrette eller forhandle det mindste uden at skrige og larme ved denne Forretning.

Vort korte Ophold tillod ikke et Besøg i Byen Siang-yang-fu. At se til lignede den mere et tomt Rum med en Mur om end en betydelig Distriktshovedstad. Den samlede Befolkning i begge Byer skal efter Opgivende af en Mandarin beløbe sig til omtrent en Million, hvad der dog ikke siger meget, thi Kineserne regne med Mennesker lige saa upaalideligt som med Penge.

Tre Hundrede Millioner Mennesker skulde være det næppe fattelige Tal paa Indvaanerne i et Rige, hvis Grænser lade sig maale med en betydelig Nøjagtighed. Skulde de to omtalte Byer tælle en Million Indbyggere, da kunde man nok paa Papiret faa den samlede

Befolkning anslaaet til 300 Millioner, men da et Skjøn for Fan-tschengs og Siang-yangs Vedkommende højst giver 4—500000 Indvaanere, antager jeg, at naar Kinas Befolkning anslaas til 150 Millioner, det da snarere er for meget end for lidt.

Vi overnattede ved Sydostenden af Byen. Næste Morgen sejlede vi til Sydvestenden, der ligger omtrent 5000 Alen længere op ad Floden, og ankrede op udenfor Kasernen i Fan-tscheng; den er omgivet med en stor massiv Jordvold og var festligt pyntet med røde trekantede Faner med hvide Kanter. Ogsaa Politibaadene paa Ankerpladsen vare smykkede paa lignende Vis; desuden viste den særdeles livlige Salutering, at der gik noget usædvanligt for sig i Havnen. Det var ogsaa Tilfældet.

Prins Kung, en Slægtning af Ministerpræsidenten, var Gæst hos Tautaien af Fan-tscheng og skulde om to Dage rejse til Hankou. Under andre Forhold vilde den høje Gæst have været os temmelig ligegyldig: men paa vor ny Ankerplads bleve vi overraskede med den bedrøvelige Efterretning, at den lave Vandstand gjorde det umuligt at sejle længere med det store Fartøj. Kokken Tötai fik det Hverv at leje Baade med ringere Dybgaaende til Rejsens Fortsættelse. Han blev ikke længe borte og bragte os den Meddelelse, at Prins Kung havde lagt Beslag paa de fleste Fartøjer til sin Rejse; de faa, der vare til overs, vare allerede ladede med Ris til Vicekongen So-tsung-tangs Soldater, hvilken Transport om faa Dage vilde bryde op til Si-ngan-fu.

Det lod sig heller ikke gjøre at leje Heste og Vogne, da disses Ejere vægrede sig ved at lade dem gjøre Rejsen gjennem Hungersnødsegnene uden en stærk militær Eskorte. Vore Søfolk vilde ikke vide noget af at blive til Landsoldater, endskjøndt Grev Széchenyi vilde tage Ansvaret herfor paa sig; Siang-yangs Gouvernør var hos Prins Kung og havde vigtigere at gjøre end at hjælpe Europæere; vor Skibskaptajn var ikke ved noget som helst Løfte at bevæge til i det mindste at sejle til La-ho-ku men beregnede for os paa sin Regnemaskine det uhyre Tab, han maatte lide ved sligt et Vovestykke — det var kort sagt en Situation, som ikke lod sig klare paa en Studs. Vi besluttede at foretage en Spadseretur til Fan-tscheng for mulig at faa en god Ide og passerede paa denne Kastellets Lerport for at aflægge det kinesiske Militær et første Besøg. Krigsfolkene viste os imidlertid kort men tydeligt paa Døren. Deres Gebærder tolkede tydeligt deres for os uforstaaelige Ord: at vi her ikke havde

noget at bestille. Vi rettede vor Gang mod Stadens vestre Port; Portfløjene stod aabne, og Portvagten syntes her at være mere høflig.

Vi vare næppe komne nogle Skridt ind i Byen, førend vi havde det vel kjendte Syn af en stram, kraftig Eskorte-Soldat, som efter sin Officers Befaling ikke mere lod os ude af Syne.

Byens Gader ere temmelig brede og brolagte med store, flade Marmorsten, der ere saa glatte, at man kun med stor Besvær kan gaa paa dem med Lædersaaler. Magistraten synes at holde Beboerne til Renlighed, thi Gaderne ere blankt skurede og ikke som i Hankou og Vu-tschang barikaderede med Skarndynger. De lave Vaaningshuse, der i Reglen ligge lige med Jorden, ere byggede af solide Sten fra Stenbrud, mange endog af Marmorblokke, og give ved deres lige Linier Byen et behageligt og symmetrisk Udseende. Endskjøndt Fantscheng gjælder for den mest betydelige Handelsplads ved Hanfloden, gjøre dog Butikkerne paa ingen Maade et velhavende og rigt Indtryk.

De Handlende antog os for fremmede Forretningsfolk og indbød os til at bese deres gode Sager og kjøbe hos dem. Vi besaa i en Butik de eleganteste Mandarindragter af Ræve-, Maar-, Katte- og Ulveskind, som det kun kan være de velhavende Embedsmænd muligt at anskaffe. i en anden saa vi spundne Sager af ægte kinesisk Silke; hist roste en erfaren Kjøbmand sine Possementmagervarer, her pegede en anden med stum Mimik paa sit rige Lager af Filthatte og Filtdækkener. Desuagtet gjorde det dog igjen Indtrykket af, at de drev Spøg med os, thi næppe vare vi passerede Folkene, førend de deltog i den skraldende Latter, som lød fra Sværmen, der fulgte os.

Beboernes Hovederhverv er Fabrikation af Lys og Lim, og i Centrum af Byen ligge saadanne Fabriker, den ene ved Siden af den anden. Naar man nu tænker sig af og til et Garveri og et mindre Værtshus indflettet i denne duftende Række, vil man kunne forstaa, at vi skyndte os at naa den Port, der laa lige overfor.

Om Aftenen besluttede Grev Széchenyi sig til at aflægge Besøg hos Vicegouvernøren, en Militærgeneral, dekoreret med den røde Knap, for at bede om Raad og Hjælp. Ledsaget af to Soldater, som bar de uundgaaelige, store Papirlaterner, hvorpaa Ejerens Navn prangede med gloende røde Bogstaver, gik han til ham ved Nattetid. Dels fordi det er Skik i Kina at afgjøre vigtige Forretninger om Natten, dels ogsaa fordi Kineserne tidligt gaa til deres Hjem og de fremmede da uantastede kunne passere de mennesketomme Gader, vil jeg tilraade alle europæiske rejsende at aflægge Besøg ved Nattens

Begyndelse. Grev Széchenyí blev modtaget af Generalen paa en overordentlig høflig og venlig Maade, blev beværtet med The og Bagværk og fik Tilsagn om, at Generalen skulde gjøre sig den størst mulige Umage for at skaffe Baade den følgende Dag.

Da han næste Dag gjengældte Besøget, var der allerede fem smaa Baade til vor Disposition. Han tænkte endog paa den Mulighed, at Kanonbaaden fra Hankou kunde løbe paa Grund, og havde derfor beordret en anden med mindre Dybgaaende til sammen med den første at ledsage os paa vor Vinterrejse. Denne Hændelse beviste os tydeligt. at man formaar at opnaa meget, naar man tager Hensyn til Kinesernes svage Side, der beror paa Forfængelighed og Finfølelse.

Førend vi flyttede, maatte vi se at berolige Kaptainen paa Dschunken. Han paastod nu haardnakket, at han vilde lide et uhyre Tab, naar vi ikke benyttede hans Fartøj til Rejsen til La-ho-ku. Men da Greven dog var fuldstændigt paa det rene med ikke længere at ville betro sig til hans Omsorg, sagde han simpelt hen: »Det gaar ikke, Vandstanden er for lav.« Han fik nogle Sølvpenge og gav sig saa tilfreds.

Den Baad. hvori Grev Széchenyí opslog sit Kvarter tilligemed sin Kammertjener Kung-sche, blev valgt til Spisesalon, Loczy og jeg indrettede os saa bekvemt som muligt i den anden. og Sin, Tolken, samt Kokken fik den tredie. De to sidste Baade bleve med Tak leverede tilbage til Mandarinens Befuldmægtigede. Under Salut fra de to Kanonbaade forlod vi Fan-tscheng Klokken 3 om Eftermiddagen.

Allerede fra den tidlige Morgenstund tordnede Skytset paa den højre Flodbred med regelmæssige Mellemrum. Omtrent 2000 Soldater vare rykkede ud for at vise Prins Kung de ham tilkommende Æresbevisninger. Da vi begav os paa Rejsen. syntes ogsaa hans Højhed at gjøre Mine til Opbrud. thi Soldaterne ordnede sig i to Geledder og plantede deres store Silkefaner foran sig i Jorden. De greb deres Geværer. som vare satte i Pyramider. og Trommerne hvirvlede. Jeg fik ikke den videre Udvikling af det militære Skuespil at se, thi vore Baade passerede en skarp Bøjning af Floden. Kun Ekkoet af de rigelige Æressalver fra de nærliggende Bjerge paa højre Bred lød endnu hen til vor lille Eskadre.

Henved en Snes Baade, ladede med Ris, laa for Anker paa den venstre Flodbred. Fem Kanonbaade bevogtede denne Transport, som var bestemt at afgaa til Hæren i Provinsen Kansu. Allerede i flere Uger havde Førerne af Transporten raadslaaet om. hvad der var

bedst, at rejse videre til Lands eller til Vands. Den lave Vandstand talte for Landturen, Nærheden af Hungersnodsegnene for Rejsen paa Floden.

Sulten er en farlig Modstander. Hver Dag fortalte man om nye røveriske Attentater, som de slemme Honanbeboere havde øvet mod rejsende Handelsfolk. Selv Pengetransporter, som dog kun expederedes under stærk Eskorte af Militær, faldt af og til i den fortvivlede Befolknings Hænder. Ved saadanne Lejligheder kom det ofte til forbitrede Kampe, i hvilke Røverne, der jo heller ikke havde noget at tabe, regelmæssigt bleve Sejerherrer. Regeringen paalagde da Befalingsmændene for Transporter med Levnetsmidler, at de altid skulde tillade, at en Del af Varerne bleve røvede, forat saadanne Blodbad fremtidigt kunde undgaas.

Ved Z-chou naa Bjergene helt hen til højre Flodbred og falde af mod Vandspejlet som stejle, nøgne Kalkklipper. De nærmere liggende Toppe naa kun en Højde af 800—1000 Fod, men de hæve sig stadigt mod Vest, og de enkeltstaaende, kullede Aase forene sig der til en statelig Bjergkam, som danner Vandskællet mellem Han-ho og Baj-suj-kiang, hvilken sidste under Navn af Kia-ling løber ud i Yang-tse-kiang ved Tschung-tsching i Provinsen Sze-tschuen. Denne Bjergryg gaar som en Gren af de vestlige Sin-ling Bjerge mod Syd, bøjer der under Navn af Kiun-long-san mod Øst og ender stjerneformigt Vest for Siang-yang-fu. De enkelte Formationer ere ualmindelig stærkt delte. Hovedtoppene hæve sig stejlt op af dybt indskaarne Sadler. Endskjøndt Bjergryggens Højde, saa vidt Synsfeltet strakte, sjælden naar 3000 Fod, har dog den skarpt markerede Hovedryg med sine kantede og takkede Dannelser ganske Højfjældets Karakter. I nogen Afstand tror man at have utilgængelige Klippevægge for sig; dette forholder sig dog ikke saaledes. Til denne Skuffelse bidrager vistnok meget den Omstændighed, at Bjergene ere blottede for al Trævæxt, hvoraf ingen af Betydning kan opdages, og at de sønderrevne, stejle Formationer gribe saaledes ind i hverandre, at de synes at høre til en eneste Klippemasse.

Kun en sparsom Græsvæxt, der knapt er tilstrækkelig for nogle Geder, findes paa disse stejle Brinker, thi Regnvandet har skyllet Jorden ned i Floden, der atter paa sit nedre Lob afgiver den til de frugtbare Sletter til Velsignelse for de der værende Beboere. Han-hos Bredder ere endnu stedse tæt befolkede, men jeg tror dog ikke, at Beboerne have anlagt sig fortryllende Spadsereveje paa de kantede Bjergrygge, thi de sidde dybsindige og grublende under en Bomulds-

busk foran deres Ler- eller Sivhytter: de have ingen Beskjæftigelse, og deres blege Børn raabe jamrende paa Ris.

Selv om det ogsaa gik dem bedre, vilde en Kineser aldrig falde paa at bestige et Bjerg. Det at gaa forliges i og for sig ikke med højt stillede og velhavende Personers Anstand og Værdighed. Naar det hos dem gjælder for at være nedværdigende at besøge en Nabo til Fods, hvor meget maatte vi da ikke tabe af vor Anseelse, naar vi med sær Forkjærlighed klatrede op ad de nærmeste Højder og undersøgte Mineralierne. Navnlig opvakte Geologen, Herr Loczy, der var bevæbnet med en Revolver og en kæmpestor Hammer, i højeste Grad de forsultne Folks Medlidenhed. Hovedrystende fulgte de hans Spor, mistroiske passede de paa hans geologiske Undersøgelser, thi de anede, at der var gjemt Skatte i deres Klippebjerge. Næppe havde Loczy forladt et Sted, hvor han havde foretaget en Undersøgelse, førend Folkene stormede derhen og undersøgte de tilovers blevne Rester af de ituslagne Sten med den største Nøjagtighed. Efter deres Mening søgte Europæerne efter Sølv og Guld. Hvilke deres Tanker vare, naar de endeligt med aabenbar Skuffelse kastede Stenstumperne, som ikke indeholdt mindste Spor af et ædelt Stof, i Vandet, kan enhver let forestille sig.

Hanflodens venstre Bred vedblev som forhen at være flad, men desuagtet havde Markernes hidtil saa frugtbare Karakter forandret sig betydeligt. Den gibsholdige Jord, der paa sine Steder er oversaaet med Stene, frembringer selv i frugtbare Aar knap saa megen Afgrøde, at Høsten kan slaa til for Beboerne. Udenfor La-ho-ku breder ogsaa den højre Floddal sig ud til en lignende Flade, og først længere Nord paa, hæver det egentlige Bjerglandskab sig over Horisonten i mørke Omrids.

Staden La-ho-kus graa Mure vare allerede i Sigte. For paa en festlig Maade at kunne sejle derind havde vore Kanonbaade pyntet Mast og Takkelage med trekantede, røde Silkeflag, og Kanonerne bleve ladte. En gunstig Vind drev Baadene rask fremad, og vi kunde let have overset den Kanonbaad, der var sendt os imøde for at modtage os, hvis ikke dens Kommandant ved lydelige Raab havde faaet os standset. Under Knæfald overrakte derpaa Mandarinen Greven en Skrivelse fra sin Foresatte. Militærgeneralen, som, da han allerede var bleven underrettet om vor forestaaende Ankomst af Gouvernøren i Vu-tschang, udtalte, at det vilde glæde ham at lære os personligt at kjende. Kanonerne affyredes tre Gange, og vi landede efter en halv Times Forløb ved La-ho-ku. Jeg troede, at jeg atter var kommen til

Fig. 83. Han-ho ved Siang-yang.

Fan-tschang. Det var de samme Huse, den samme Mur, den samme Beliggenhed, den samme Larmen og Raaben af de handlende og Søfolkene i Havnen.

Stadskommandantens venlige Modtagelse medførte en Forpligtelse til strax at aflægge ham en Visit. Medens vi tog Stadsklæderne paa, overbragte en af vore Tjenere Generalen vore Kort. Hans Yamen (Embedsbolig) ligger udenfor Stadsmuren, temmelig nær ved Ankerpladsen, og giver sig tilkjende ved en lang smudsig hvid, takket Silkefane, der fra en høj Stang bølger ned næsten til Jorden ligesom et Kæmpetusindben.

Mandarinen, der har øverste Kommando over en Flaade paa 80 Kanonbaade og 800 Marinesoldater, ventede os allerede udenfor Indgangen til sit Hus. Med en venlig Haandbevægelse indbød han os til at gaa ind. Vi kom igjennem en kort, tunnellignende Gang ind i en lille Have af et vinterligt dødt Udseende, hvor der, da vi var der, kun fandtes et Par Messingkanoner, som vare forfærdigede i Nanking. Salonen i Yamenen var ikke blot yderst elegant møbleret efter kinesiske Begreber, men der fandtes ogsaa et europæisk Taffeluhr, som rigtignok stod, Glas og Flasker fra England og to store Spejle af fransk Oprindelse. Tolken Sin var ikke til Stede, og vor Underholdning indskrænkede sig derfor til utallige Spørgsmaal fra Mandarinens Side, som vi gjennemgaaende besvarede med de Ord, vi allerede havde lært at udtale flydende: »Putung-a« (jeg forstaar det ikke!).

Generalen er en Mand paa 56 Aar. Oplysningerne om Mandarinernes Alder er nogle af de mest tilforladelige, som man kan erhverve sig paa Rejser i Kina. Man spørger nemlig Mandarinerne om deres Alder paa lignende Maade, som man hos os spørger Folk: »Hvorledes har De det?« Det mangler heller ikke paa Komplimenter f. Ex. »Det er da ikke muligt. Jeg havde antaget Dem for fem Aar yngre« o. s. v. Jeg kan kun mindes to Gange, hvor Embedsmanden som Svar paa Spørgsmaalet blot nikkede med Hovedet, som om han vilde sige: »Det er rigtigt!«

Generalen, der er en Protegé af Vicekongen Li-hang-tschang, beklædte fordum den beskedne Stilling som Kammertjener i dennes Palads. Han forstod at vinde sin Herres Gunst i den Grad, at han uden at behøve at stige op ad den besværlige og farlige Trappestige avancerede lige til General og blev hædret med den røde Knap og Paafuglefjeren. Dette Tilfælde er imidlertid efter min samlede Erfaring enestaaende, thi Embedsstillinger i det kinesiske Rige blive, som vi

senere skulle erfare, kun besatte med saadanne Personer, som have bestaaet Mandarinprøverne fuldstændigt tilfredsstillende.

Generalens nye Stilling skaffede ham kun faa Venner i Vutschang, men derimod mange Fjender, hvis Bestræbelser gik ud paa at forbitre ham de lykkelige Timer med Vennerne. Hans Velyndere betroede ham da Kommandantskabet over La-ho-ku, en By, der stod i det bedste Ry, hvor han nu langt fra sine Embedsbrødres Misundelse henlevede sine Dage i Ro og Fred med Indvaanerne.

Fig. 84. Kanonbaad og Marinesoldat paa Han-ho.

Med en beskeden og elskværdig Forekommenhed gav han strax de nødvendige Ordrer til at fjærne alle de Hindringer, som kunde stille sig mod Fortsættelsen af vor Rejse. Vi vare nødte til atter at leje nye og endnu mindre Baade for at undgaa den Fare uforberedt at maatte forlade Fartøjerne paa Grund af lav Vandstand. Generalen forestillede os en ung Mandarin, som førte den nydelige Kanonbaad, hvis Bestemmelse det var at eskortere os til Tin-tse-kvan. Endestationen for vor Rejse til Vands.

Fig. 85. Scene fra Hungersnøden i La-ho-ku.

Vi havde næppe været ti Minuter i Yamenen, førend det bankede paa Døren, og en ny Gæst indfandt sig, hvis Besøg ikke blot overraskede os i høj Grad, men som ogsaa var os til sand Glæde. Hans livlige Sprog og Mimik forraadte strax Italieneren, hans kinesiske Klædedragt den katholske Missionær.

Herr Fantosati, en født Romer, har allerede i tre Aar opholdt sig i La-ho-ku som Missionær for det italienske Franciscaner Broderskab og besidder, hvad vi snart med stor Forundring bemærkede, ikke alene Generalens fulde, oprigtige Venskab men ogsaa Befolkningens Agtelse. Disse Omstændigheder vise, at La-ho-ku staar som et Unicum i Kina, hvad Omgængelighed angaar. Det italienske Missionsselskabs Statuter forpligter sine virkende Medlemmer til et tolvaarigt Ophold i Kina. Efter denne Tids Forløb er det enhver Missionær tilladt enten at tage en længere Orlov eller ogsaa definitivt at vende hjem, hvor han da til Tak for alle de Savn og Besværligheder, han har døjet, bliver belønnet med et godt Præstekald.

De franske Missionærer forpligte sig derimod til at vedblive deres Virksomhed hele deres Liv, og kun, hvis der støder en farlig Sygdom til, bliver det dem tilladt at vende tilbage til Europa paa den Betingelse, at de efter at have gjenerhvervet deres Helbred paany optage deres afbrudte Virksomhed.

Herr Fantosati, der allerede havde været 12 Aar i Kina, meddelte os, at det var hans Beslutning at afslutte sin Missionsvirksomhed i Løbet af 2—3 Aar. Medens vi under Generalens Vejledning besaa Baadene, der vare til vor Tjeneste, skyndte Missionæren sig til sin Station, for at kunne sørge for en europæisk Forfriskning ved vort forestaaende Besøg.

Da vi derpaa kom igjennem Byens snevre Gyder, der prunkede i det sædvanlige kinesiske Svineri, var Kvindernes ejendommelige Paaklædning mig paafaldende, idet den væsenligt afveg fra den, der benyttedes af Beboerne ved Han-hos nedre Løb. De vide, grønne Silkebenklæder, der sluttede om Anklerne, lignede meget dem, som de tyrkiske Skjønheder bære. De smaa, forkrøblede Fødder vare bedækkede med hvide Bomuldssokker, som pynteligt viste sig mellem Enden af Benklæderne og de røde Silkekanter paa de smaa bitte Sko. En brun eller mørkeblaa Kofte med Silkebroderier i passende Farver naaede indtil Knæene. Haarfrisuren endte, skjøndt i noget beskednere Dimension, naturligvis med den skjoldlignende Forlængelse, som dristigt ragede op fra Baghovedet ligesom en opad rettet Krog.

Allerede paa lang Afstand fik vi Øje paa Forløsningens Tegn, der var rejst paa en taarnlignende Taggavl. Pater Fantosati ventede os udenfor Huset og førte os først ind i det paa kinesisk indrettede Apothek. En Betjent uddelte her til de talrige Kunder dels indenlandske, dels europæiske Lægemidler. Størst Afsætning vandt stedse Pulvere, der vare lavede af Fossilier eller af Takkerne af unge Hjorte eller Raadyr, hvilke Præparater Kineserne tilskrive foryngende Kræfter. Saadanne Gevirer ere derfor ogsaa af en overordentlig stor Værdi, og rige Folk betale utrolige Summer, for at erhverve dem. To Haver, hvoraf den ene blev dyrket med Grøntsager, den anden med Korn, skilte Apotheket fra Kapellet og Missionærens Bolig.

Vi kom ind i et Værelse, der var møbleret halvt europæisk, halvt kinesisk, og medens vi drak den sorte Kaffe, som vi nu i flere Uger havde maattet undvære, fortalte Missionæren os meget interessant fra sin Virksomhed. De omvendtes Tal i La-ho-ku beløb sig allerede til et Tusinde, i Bjergene var det endnu større. Omvendelsesværket bliver stærkt støttet ved de Pengemidler, som rigeligt ere til Stede, navnlig i de Egne, hvor Hungersnøden raser og kræver sine Ofre. Med Gysen hørte vi skildre saadanne Scener af den skrækkeligste Elendighed og Fortvivlelse, som først bragte de ulykkelige i en Tilstand af Raseri og Galskab for derefter, naar Kræfterne vare udtømte, at gaa over til en fuldstændig Afslappelse og Tab af al Energi. Den værste Nød var nu ganske vist overstaaet. Regeringen gjorde alt, hvad der var den muligt; hver Dag kom der Transporter af Bælgfrugter af alle Slags for at blive fordelte blandt de nødlidende; Embedsmændene og mangen Mandarin erhvervede sig en Formue derved, medens tusinde fattige døde. Regeringen fik her atter en Paamindelse om, at Kommunikationsmidlerne, som de vare, ikke vare tilstrækkelige til ved lignende Lejligheder at kunne bringe hurtig Hjælp; men da Nøden var bleven lindret noget, da den unge Sæd spirede yppigt frem og gav et godt Haab om, at det vilde blive bedre, forglemtes den sørgelige Fortid, og man blev ved det gamle System.

Unge, kraftige Folk søgte at undgaa den slemme Gæst og udvandrede imod Syd for der at finde Arbejde og Ris. Mange havde Held med sig, men mange sultede ogsaa ihjel paa Reisen. Andre Familier nærede sig Uger igjennem af rød, fed Jord, men den svækkede Mave vægrede sig da ved at modtage en slig Kost, og den forløsende Død blev da til Slutning Sejrherre i denne skrækkelige Kamp. Pater Fantosati havde med egne Øjne set, hvorledes Bjergboerne kogte og begjærligt fortærede Hænder, Fødder og Hoveder af deres egne døde

Børn, ja i La-ho-ku havde man paa Gaderne fundet Lig, som holdt en afgnavet Menneskeknogle i den stivnede Haand. Antallet af dem, der vare sultede ihjel paa Byens Gader, beløb sig mangen en Morgen til fire Hundrede. Magistraten vidste ingen Udvej; modløs og raadvild stod den ligeoverfor de mest gribende Scener; Ligene laa Uger igjennem paa Gader og Veje, og Uddunstningerne fremkaldte andre farlige Sygdomme.

Fig. 86. Sië-hos Udmunding i Han-ho.

Hvor Nøden var haardest, der var ogsaa Pater Fantosati til Stede. Men trøstende Ord alene slog ikke til her, og derfor gav han Troens ophøjede Sprog et forhøjet Værd ved rigelige Gaver, som i fuldeste Maal indløb fra Schanghai. I Aaret 1878 alene bortgav Fantosati i Penge 60000 Francs.

Missionsstationens Kapel er ganske vist lille, men i al sin Simpelhed dog højtideligt. Efter lang Tids Forløb besøgte jeg igjen en katholsk Kirke, og jeg maa tilstaa, at jeg blev dybt greben af den hellige Ro og den kristne Tros Symboler. I den tidlige Morgenstund kalder en lille Klokkes klare Lyd de andægtige til Messen, som daglig

holdes. En kinesisk Præst. en ungdommeligt udseende Herre, skiftes med Missionæren til at have de kirkelige Forretninger.

Medens de to andre Herrer besaa Anstaltens Bibliothek, benyttede jeg den gunstige Leilighed til at opstille mine Instrumenter i den store Have for i Ro og uden at blive hindret af de nysgjerrige Kinesere at kunne bestemme Stedets Beliggenhed.

Næppe vare vi fra en lukullisk Frokosts Glæder vendte tilbage til Skibet, førend vi modtog en Indbydelse til at spise hos Generalen. Generalens Køkken stod under Overbefaling af Missionsanstaltens Kok, der forstod sig paa den europæiske Smag. Under Dineren søgte jeg Oplysning om Antallet af Stadens Indbyggere. Efter en lang Debat med Fantosati gav Generalen efter og udtalte som sin og Missionærens fælles Mening. at Byen talte højst 200000 Indvaanere (her iblandt ogsaa Mohamedanere).

Den næste Morgen maatte vi atter til den ubehagelige Forretning at omlosse vor Bagage. Generalen. som vi havde indbudt til en Afskedsfrokost, indfandt sig i god Tid tillige med Missionæren og satte Kronen paa sin Elskværdighed ved at overlade Greven sin egen Rejsebaad til Afbenyttelse paa Turen til Tin-tse-kvan. Sammenlignet med de andre Baade var det et yderst elegant Fartøj med Glassalon og et bekvemt Sovekammer. De andre Baade med ringe Dybgaaende vare delte efter Længden i tre Afdelinger. Nogle Bambusstænger bedækkede kun til Dels Fartøjets Bund. hvor Vandet havde samlet sig i Tommehøjde. Her paa laa vore Senge, som i kort Tid indsugede Fugtigheden. Baadene havde et Dæk af Bambusfletværk. der var saa lavt, at det var umuligt at staa op. Enhver Baad optog kun en Passager, hvorfor der paa vor videre Rejse hver Dag maatte gjøres Holdt tre Gange for Maaltidernes Skyld. Efter Frokosten, ved hvilken Generalen første Gang i sit Liv smagte Pilsener Øl (det var den sidste Flaske). tog vi paa den hjerteligste Maade Afsked med hinanden. Tre Kanonbaade begyndte Saluteringen, da vi Klokken 3 om Eftermiddagen forlod La-ho-kus Havn. En Taage, som faldt, unddrog snart derpaa de ærværdige Stadsmure for vore Blikke.

Efter en lang Flodrejse paa 70 Li*) forlod vi Hanfloden ved

*) Li er i det himmelske Rige det almindeligst anvendte Længdemaal. Baron Richthofen forklarer det paa følgende Maade: »Den kinesiske Li har 360 Pu eller Skridt og 5 × 360 = 1800 Tschi eller kinesiske Fod. Længden af en Tschi varierer i de forskjellige Egne paa lignende Maade, som det endnu for kort Tid siden var Tilfældet i Tyskland med Alenen. Liens Længde er derfor underkastet lignende Svingninger. Den centrale Regering har til enhver Tid

den lille By Siou-tschang-ho. Vore Smaafartøjer gjorde en dristig Vending mod Nordost, og vi styrede op ad Sië-ho, en Biflod til Han-ho.

Byen Siou-tschang-ho besidder en vis Skjønhed paa Grund af sin Beliggenhed mellem de to Floder. Navnlig fængsler et Kloster, der er bygget paa en fremspringende Bjergtange, stærkt den rejsendes Opmærksomhed. Hanfloden har paa dette Sted trods den lave Vandstand endnu stedse den anselige Brede af 350 Skridt; den stærkt sønderrevne venstre Flodbred hæver sig indtil 15 Alen over den normale Vandstand. Her slutter den ene Flække sig til den anden. men den beskedne Bygningsmaade vidner om, at Folkene maa være meget fattige. Paa den højre Bred, der er meget lavere og derfor hyppigt udsat for Oversvømmelser, bleve de faa og ubetydelige Flækker trængte tilbage til Dalene og Kløfterne om de mindre Bjergelve.

Sië-ho er ved Mundingen kun 120 Skridt bred. Medens Han-ho med en Gjennemsnitsdybde af 1½—2 Alen dog stedse er sejlbar, er Skibsfarten paa den første Flod meget indskrænket selv for Baade med ringe Dybgaaende. Vore Baade skrabede bestandigt paa den stenede Flodgrund, og de, som trak, havde meget Besvær med at bringe dem fremad Skridt for Skridt. Af denne Grund spadserede vi for største Delen og hjalp ogsaa af og til de udmattede Arbejdere med at trække Baadene. Dalen snevrede sig paa mange Steder sammen til en vild Kløft. Hvis Bjergene blot til Dels havde været bevoxede med Skov, vilde Landskabet op ad Sië-ho have besiddet en uomtvistelig Skjønhed, men som de ere, stejlt afskaarne ned mod Floden, ensformige og med deres Stene, der lagvis ligesom voxe frem af Jorden, have disse Højder et næsten frastødende Udseende. Husene optræde sparsommere og ligge ikke mere i Grupper som Landsbyer.

---

betjent sig af et bestemt Maal for en Tschi og derfor altsaa ogsaa for en Li, hvilket dog er blevet forandret under de forskjellige Dynastier. I Almindelighed bevæger Maalet for en Li sig mellem 180 og 200 paa en Ækvatorgrad; i Oldtiden var det dog saa lille, at der gik 315 paa en Grad. Jesuiterne, der bestræbte sig for at faa et bestemt Maal, der let lod sig jævnføre med det franske, mente ved nøjagtige Beregninger at have fundet, at 200 Li nøjagtigt svarede til en Ækvatorgrad. Kang-hsi adopterede dette som det officielle Maal. Denne Li har en Længde af 556.5 Meter, og den derefter beregnede Tschi svarer temmelig nøjagtigt til den engelske Fod, idet den forholder sig til denne som 1 : 1.015.« Ifølge denne Beregning er en Pu lidt over 1.5 Meter (2 Al. 9" dansk), en Tschi 31 Centimeter (½ Alen). De kinesiske »Alenmaal« ere enten 1 eller 10 Tschi lange; i den sidste Form kaldes de I-tschang. Enhver Tschi deles i 10 Dele (Tommer), hver af disse atter i 10, altsaa paa en Maade »Linier«.

De ere byggede med tørre Lervægge eller Tegl og blive først til en højst tarvelig Bolig ved Taget, der bestaar af Siv.

Da vi i Nærheden af den lille By Tschao-tscha-ho passerede Grænsen mellem Hu-peh og Schen-si, havde jeg et overraskende Skue, en Terrænformation, som man vel næppe træffer mere end en Gang. Byen selv ligger paa Flodens højre Bred, og dens Beliggenhed har en vis Romantik, hvis man ikke anlægger en for stor Maalestok. Helt nede ved Bredden knejser en statelig Mandarinbygning. En lille Cypreslund skiller den fra de sirlige kinesiske Huse, som i smagfulde Grupper i flere Rækker trykke sig op til de stejle Fjeldvægge, der ligesom en kløftet Mur danne Baggrunden for den lille By. Medens Bjergene paa højre Bred ikke gjøre noget Afbræk i Dalens almindelige Karakter og nu ligesom hidtil trofast følge Flodbredden, afbrydes den venstresidige Bjergkjæde pludseligt, som om den var skaaren af, og en Vind, der farer hen over Sletten, fører en fin Sandregn i Øjnene paa den forbløffede rejsende. Da denne Slette 50 Li længere oppe atter ophører paa samme Maade som den begyndte, og nu atter begrændses af 2000 Fod høje Bjerge, ser det ud, som der ogsaa en Gang havde været Bjerge her, som pludseligt ere forsvundne. Sletten er for det meste bedækket med Sand og strækker sig nogle Mil mod Øst, uden at man kan opdage endog blot den svageste Hævning i Terrænet.

Vi overnattede ved den venstre Bred af Sië-ho i Nærheden af Byen Li-kuan-tschou, hvoraf vi kun kunde se den omgivende Mur, der var af brændte Sten. Flodsengen har her den betydelige Brede af 2300 Skridt og ligner i Vintermaanederne paa Grund af den lave Vandstand et Sandhav. De faa Cypresser og Popler, som med lange Afstande findes som enestaaende Levninger af en større Skovkultur og give Bjergenes Fod noget Liv, blive ansete for hellige og nyde guddommelig Ære. I Regelen beskygge saadanne Træers kraftige Grene en eller anden stor Mands, en Literats eller Mandarins Gravsted. I Nærheden af Gravene træffer man mange smaa Lerkapeller, hvis Gudebilleder af brændt Lerjord ikke gjøre deres Ophavsmænd Ære.

Da den brede Dal næste Morgen atter indsnevredes til en Kløft, begyndte jeg at forstaa, hvorledes den i Honan herskende Hungersnød kunde være saa intens og haardnakket; her manglede tydeligt nok en *deus ex machina*, som kunde have forvandlet dette Kaos af Stene til Brød. Bjerglandskabet havde ganske Karakteren af en afkjølet, til Undergang indviet Klode, hvis Beboere til Slutning maa dø Hungersdøden.

Fig. 87. Bjerge langs Grænsen mellem Hu-peh og Schen-si.

Benævnelsen Klippelandskab kræver allerede en imponerende ujævn Formation, som særlig falder i Øjnene; men dette mangler her. Bjergene have en symmetrisk, blød, afrundet Skikkelse, og paa Afstand kan man let hengive sig til den Skuffelse, at de ere dækkede med et lavt Buskads; paa nært Hold bliver Krattet imidlertid til haarde Sten, til det glatteste Marmor, som i Solskin straaler i alle Farvenuancer. I den snevre Klippedal kan Vinden aldrig faa tilstrækkelig Styrke, og de Fartøjer, som komme her, maa derfor altid trækkes af Mennesker op ad Strømmen, og det hyppigt saaledes, at den efterfølgende, for ikke at styrte ned i Vandet, maa træde i sin Formands Fodspor; man træffer derfor, afvexlende paa højre og venstre Bred, Steder, hvor Skibsarbejdernes tunge Trin have frembragt glat polerede Fordybninger i Marmoret i Form af brede, udtraadte Fodspor. Uvilkaarligt kom jeg til at anstille denne Sammenligning: Naar Kineseren nu i Hundreder og atter Hundreder af Aar har sat sin Fod i sin Forgængers Fodspor, saa at endog den kolde Sten er bleven blødgjort, hvor mange hundrede Aar skal der da til for at gjøre Kinesernes stivnede, konservative Sind bøjeligere, hvor mange tusinde Aar for at knække det?

De fleste af de nærliggende, kegleformede Toppe ere ringformigt omgivne med en høj Mur. Disse øjensynligt gamle Fæstningsværker ligne under Tiden forfaldne Ridderborge, andre igjen Krateraabninger af udbrændte Vulkaner.

De faa Beboere i denne øde Del leve i Stenhytter, der ere dannede af løst opstablede Marmorstykker; nogle bo ogsaa i Klippespalter eller i Huler, der ere udhuggede paa Affaldet af Klipperne. I disse fattige Værelser gjør en Marmorblok Tjeneste som Bord, en anden som Bænk eller Stol, og tre, fire andre danne Ildstedet, hvorpaa brændes Stenkul, som man selv har indvundet. Kulilteforgiftninger behøver man ikke at være bange for, da Luften har fri Adgang fra alle Sider.

Hvoraf lever denne Befolkning? Man kan ikke give noget bestemt Svar. Vilde jeg svare: Af Røveri eller Tyveri, gjorde jeg dem maaske Uret, endskjøndt vor Tolk Sin hældede til denne Mening i Følge sin egen, betydelige Erfaring. — Fortjener den da sit daglige Brød ved redeligt Arbejde? — I vid Afstand findes ingen Skov, hvor den kunde fælde Tømmer eller brænde Kul. Hvorledes skulde den kunne forfærdige Teglsten, naar Materialet hertil fattes. Og for at finde en Virksomhed som Søfolk maatte den udvandre til Fan-tscheng eller Hankou.

Der bliver altsaa endnu Agerdyrkning tilbage. Paa de sandede Flodbredder saa jeg mangen Gang noget grønt spire, men i saa sparsom Mængde, at jeg stadigt passerede saadanne Steder med den største Forsigtighed for ikke at komme til at nedtræde et eneste af de snart talte Græsstraa. Men de faa Kvadratalen slet Jord, som møjsommeligt ere blevne aftvungne Klipperne og anlagte paa Stenterrasserne ved Vandløbene, frembringe trods det, at der kan høstes to Gange om Aaret, kun saa lidt, at Udbyttet umuligt kan ernære Befolkningen.

Af Vildt kan der ikke opdages et eneste Spor: Luften er død. Selv om ogsaa af og til en Grib højt oppe under Skyerne ved sit gjennemtrængende Skrig vakte vor Opmærksomhed, saa forsvandt den snart imod Syd, thi heller ikke for den var der noget Bytte her. Floden er forlængst gjennemsøgt lige til dens hemmeligste Afkroge. Allerede for to Aar siden begyndte Røvertogene mod Fiskene, og Beboerne have nu opgivet at bruge Net og Krog; det vilde være spildt Umage.

Hvortil flere Ord! Læseren vil efter denne lille Skildring vist allerede have dannet sig en rigtig Mening om dette Lands Trøstesløshed, om den usigelige Elendighed blandt Beboerne og om Sultens grinende Spøgelse.

Floden blev stadigt mere grundet, dens Fald stærkere, og Besværlighederne ved at trække Fartøjerne voxede fra Time til Time. Folkene, som trak, ansaa det for fordelagtigere at vade i Vandet end at gaa paa Klippestien. Paa denne Maade vilde nemlig intet af den anvendte Kraft gaa tabt, da Træktovene ikke mere dannede en spids Vinkel med Fartøjets Længdeaxe. Ved Yimbana, en lille Militærstation, hvis med brogede Smaafaner smykkede Fort stak grelt af mod de graa Omgivelser, hjalp Besætningen beredvilligt de udmattede Søfolk, da den blev opfordret dertil af den kommanderende paa vor Kanonbaad. Soldaterne greb Tovene med kraftig Haand og hjalp hurtigt Baadene over de grunde Steder. Baadene rystede i deres Fuger ved Soldaternes voldsomme Træk; men de havde ogsaa svælget i Overflod af Ris.

Vi foretrak at gaa. Paa hver Bred fører en Fodsti til Tin-tse-kvan. Jo mere vi nærmede os Stationen, desto bredere bleve Vejene; men det var dog først ved selve Tin-tse-kvan, at de fik saadanne Dimensioner, at de kunde benyttes af Lastdyr.

Den 15de Januar om Morgenen saa vi allerede paa Afstand en hyggelig Gruppe af Huse. Dalen udvidede sig betydeligt, og

dens flade Bund med de grønne Marker viste, at vi nu havde overvundet den slemme Stenregion.

Skibsmandskabet syntes ved Synet af Byen at have vundet dobbelte Kræfter, under glade Sange bøjede Folkene deres Rygge under det snærende Bambustov.

Vi bemærkede allerede paa Bredderne nogle Grupper af Kvinder, som vare i Færd med at fjærne det Maaneder gamle Smuds af Mandarinsilkeskjorter. Da fik de Øje paa de fremmede. De tabte Vasketøjet ud af Hænderne. Først stirrede de maalløse paa os, saa blev denne mærkværdige Hændelse diskuteret og endte naturligvis med den bekjendte Apostrof angaaende vort Udspring. Godt Halvdelen af Kvinderne, navnlig de yngre, afventede ikke vor Ankomst; de lod Vasken i Stikken og løb sporenstregs til Byen. Det maa henstaa uafgjort, om det var af Frygt eller det var for at være de første, der bragte Nyheden til Torvs.

Ved Middagstid ankrede vi udenfor Tin-tse-kvan, der var Endestationen for vor Rejse til Vands.

XII.

Fra Tin-tse-kvan til Si-ngan-fu.

Landing i Tin-tse-kvan. — Citroner og Moschus. — Muldyrene. — Opbrud. — Den første Rast i Land og det første Nattekvarter. — The og Tobak. — I Bjergene. — Klippeboligerne. — Det kinesiske Nytaar. — Gælds Indkassering. Gratulationer. — Festdragt. — Overgang over Sin-ling. — Nedstigning. — Den sidste Dag paa Rejsen til Si-ngan-fu og dens Hændelser. — Indtog ved Nattetid. — Ulykke paa Ulykke. — Nattekvarterer. — Si-ngan-fu og dens Historie. — Gadescener. — Guvernøren. — Den kristne Missions Station. — En Aandemur. — Lommeuhre. — Torvet. — Den Nestorianske Tavle og dens Sammenhæng med Kristendommens tidligste Historie.

Tin-tse-kvan, en lille venlig By, der ligger paa den venstre Flodbred i en frugtbar Dalkjedel, kan vel have 2—3000 Indbyggere. Den ligger aaben; intet Slags Murværk hindrer den frie Bevægelse eller skjuler Udsigten over de kullede Bjerges Klippekamme. Husene ere nette og sirlige, men i al deres tiltalende Konstruktion lide de af det kinesiske arvelige Onde: Smuds, som faar Lov til at sidde i aarevis, og Urenlighed, som er bleven en Vane. Skoleungdommen i Tin-tse-kvan fik en sjælden Anledning til at afbryde Underholdningen med sine sædvanlige Legekammerater paa Gaden, de børstebærende Husdyr, som i Kina ere saa livlige og løbe frit omkring, for at kunne beære de ny ankomne med sin noget besværlige Opmærksomhed. Endskjøndt Rejsen til Vands var afsluttet, foretrak vi dog at bo i Baadene fremfor at forhandle i et Hotel om Lejen for Lastdyr. Baadene laa ankrede op tæt ved Bredden, og fire Soldater vare derfor fuldt op beskjæftigede med stadigt at holde de Besøgende tilbage, som strømmede til i massevis. Man kunde ikke undre sig over, at det herved ofte kom til Kiv og Slagsmaal. Naar den mest paatrængende fik en Hilsen i Form af et Slag med den lange Bambusstok, sprang han tilbage og stødte

maaske sin Efterfølger i Vandet. Alt efter som han nu følte sig beskæmmet eller ophidset af de andres spottende Latter, sneg han sig enten bort eller hævnede sig. I et Øjeblik dannede der sig Partier, og der faldt Slag i Mængde. Endelig beroligedes de kæmpende som Følge af en eller anden graaskægget Autoritets forsonende Ord, eller en af den blinde Retfærdigheds Haandhævere dukkede uformodet frem af Mængden og førte som oftest en uskyldig bort ved Pisken. Naar en Politimand har taget en Kineser ved Pisken, synes det, som om Fangens moralske og fysiske Kraft er brudt. Villieløst ligesom et Barn, der staar foran sin Fader for at blive irettesat, lader han Hovedet synke, Armene falde slapt ned; Mælet synes han at have tabt, endskjøndt han før rigtig godt kunde skrige og brøle op. Men Politimanden agter ikke paa sit Byttes angerfulde Sønderknuselse. Man skulde næsten tro, at han var retfærdigt fortørnet over denne Forstyrrelse af den offentlige Ro, naar man ser ham ruske i Pisken, som han har viklet om sin Haand; med en Tordentale, som vel kunde indgyde Tilskuerne Skræk — dog nok herom; det gælder kun om at bevare Anseelsen, forherlige Stillingen, udbrede Frygt og, hvad der er Hovedsagen, indirekte antyde, at samme Skæbne forestaar enhver ved lignende Lejligheder, der ikke forud har ofret sin Obol paa Nemesis's Vægtskaal.

Kommandanten, en højere Officer og Styrer og Dommer i alle Anliggender, som angik den tro Stad Tin-tse-kvan, boede i Sydenden af Byen i et Kastel, som var omgivet med en kæmpestor Mur, hvis Side var 350 Skridt lang, og som selv udgjorde en lille Koloni. Vi maatte begive os hertil for at skaffe de fornødne Muldyr tilveje. Mandarinen, der allerede var aviseret fra Vicekongen i Vu-tschang, modtog os venligt, og lovede at skaffe Ride- og Lastdyr tilveje den 17 Januar. Vi havde altsaa to Dage til vor Raadighed. Vi foretog smaa Udflugter i Byens Omegn, gjorde os bekjendte med den intetsigende Basar og kjøbte Valnødder og Oranger, der vare ganske fortrinlige. Ogsaa Citroner af en usædvanlig Størrelse bleve budte til Fals til billig Pris af nogle skrækkeligt udseende Frugthandlersker. Kineseren fandt dog lige saa lidt som vi Smag i denne Frugts skarpe Syre.

Kineserne kjøbe kun Citroner for Lugtens Skyld. Mangen en ædel Mandarin er i Stand til en hel Uge igjennem at underholde sig med en Citron. Timerne flyve for ham ligesom en Drøm, naar han kan faa Lov til at mase og trykke en haard Citron saa længe med sine fine Fingre, til den bliver saa blød som en Vidskelæders Boldt; da først faar Tjeneren eller i heldigste Tilfælde Børnene den afbenyttede

Frugt til videre Adspredelse. Duften af friske Citroner nyder mindst den samme almindelige Anerkjendelse som Lugten af Moschus; det synes dog, som om Kvinderne foretrække den sidste. Moschusen opbevares i smaa Silkepuder, som igjen indesluttes i en med Silkesnore og Kvaster rigt udstyret Kapsel af Sølvtraad, der af Mændene bæres i Bæltet ved Siden af Tobakspiben. Kvinderne gjemme deres Silkeklæder i en Trækasse, der er gjennemtrukket med Moschus, og Klædningsstykkerne faa herved en saa gjennemtrængende Lugt, at man kan lugte dem paa lang Afstand.

Tidligt om Morgenen den 17de Januar bleve vi vækkede med den Besked, at Muldyrene vare indtrufne.

Ligesom hos os en hel Provinsby sættes i Bevægelse, naar der kommer en Gjøglertrup eller lignende dertil, saaledes var der ogsaa et helt Røre i Tin-tse-kvan. Det var en Festdag, en ubetalelig Fornøjelse, en Folkefest for alle, kun ikke for os, der ydede Bidraget til den almindelige Munterhed. Enhver Kuffert, hver Kasse, ethvert Klædningsstykke opvakte først deres Nysgjerrighed for derefter at blive Gjenstand for almindelig Spot.
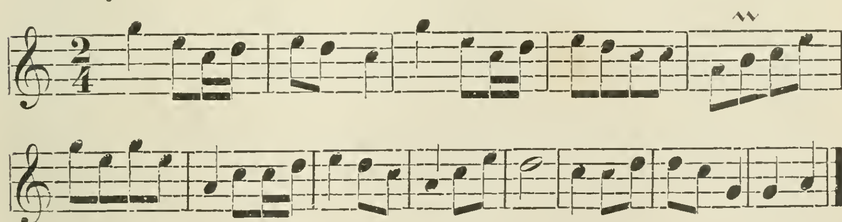
Otte Soldater, som vare givne os til Eskorte, vare posterede om Bagagen, der var bragt i Land, og holdt med Opbyden af hele deres skrigende Veltalenhed og korporlige Kraft de paatrængende tilbage, saa godt de formaaede det. Dog hvad nyttede det! Snart var den med tretakkede Spyd bevæbnede levende Vold gjennembrudt. Som en oprørt Sø bevægede Menneskehovederne sig frem og tilbage; der faldt en til Jorden, andre ovenpaa ham; her hørte man som Ekko paa et Skældsord et Angstskrig. Kort sagt: foreløbigt var det ikke at tænke paa at kunne pakke Lastdyrene. Efter en Times Forløb lagde Bevægelsen sig af sig selv. Man havde under Hovedrystelsen befølt Kufferterne, prøvende mynstret Kogekarrene og smilet ad vore Lædersko. Endelig blev Sværmen tyndere, Soldaterne og Muldyrdriverne fik igjen Overhaand — endnu nogle energiske Ord fra Grev Széchenyí, som Soldaterne gav forøget Eftertryk med deres Landseskafter, og der var vundet den nødvendige Plads, for at vi kunde bevæge os frit. Det varede dog indtil Kl. 10 Formiddag, førend de Differenser, som vare opstaaede med Ejeren af Muldyrene angaaende Pakningen af disse, vare blevne jævnede. Nu blev der sadlet op. Lastdyrenes Sadler ere massive, halvcylindriske Træstilladser, hvorpaa Bagagestykkerne fastgjøres med stærke Hampereb; man sørger omhyggeligt for, at Byrden fordeles ligeligt paa begge Sider; et Dyr bærer indtil to Centner. Paa Dyrets Ryg anbringes Sveddækkenet af Straa-

fletning eller Filt, der spændes om Lænderne ved en Snor, som til Beskyttelse mod Gnidning er forsynet med en Mængde smaa Træruller. Naar Sadlen er pakket, bliver den uden videre at fastgjøres løftet op paa Dækkenet. Denne Maade at sadle paa er lige saa simpel, som den er praktisk, thi den gjør, at man kan læsse paa og af i meget kort Tid.

Endelig satte Karavanen, der bestod af nogle og tyve Lastdyr, sig i Bevægelse under Soldaternes Beskyttelse. Glade til Mode fulgte vi den i kort Afstand.

Vejen, der var opdæmmet langs venstre Flodbred og brolagt med store Sandsten, opfordrede til den største Forsigtighed, saa meget mere som Stenene ikke vare føjede regelmæssigt til hverandre og vare overtrukne med Isslag. Muldyrene, der fra deres tidligste Ungdom ere vante til den Slags Besværligheder, skred dog modigt fremad; med en beundringsværdig Sikkerhed fandt de den mest passende Plet at træde paa, ikke et af dem gled ud eller faldt.

Saa snart vi havde Byen i Ryggen, gik den Misstemning over hos Soldaterne, som var kjendelig nok i Tin-tse-kvan, da de uformodet bleve udkommanderede til en længere Marschetur; med venlige Grin nikkede de til os; en tog sin korte Pibe frem af Patrontasken, en anden gjorde gymnastiske Øvelser med sit Spyd, en tredie begyndte med pibende Stemme paa en Krigssang, hvori saa de øvrige tog Del. Jeg skyndte mig at notere den lille Melodi, og jeg byder Læseren den her, som det første musikalske Produkt af kinesisk, krigerisk Begejstring.

Klokken 1 om Middagen naaede vi Landsbyen Stsu-stsi-lo, hvor vi holdt en kort Rast. Udenfor de første Huse ventede Officeren for de ti Soldater, der garnisonerede her, paa os i Spidsen for sin Hær og ledsagede os gjennem Befolkningen, der fuldtalligt var rykket ud, til Stedets Gæstgiveri. Det var ingen let Opgave at bane sig Vej til Gæsteværelset gjennem Hestestalden, thi unge og gamle, Mænd og

Kvinder, alle vilde de se og forhaane de oversøiske Djævle. Endelig sad vi om et stort Træbord. og Værten serverede os den kogte Ris, medens Eskorten var beskjæftiget med at stille Publikum tilfreds ved at uddele rigelige Prygl.

Vi forlod nu Sië-hos Hoveddal og steg over et Bjergpas, der var tæt bevoxet med Løvtræer og ragede c. 900 Fod op over Dalen; paa det højeste Punkt laa et henrivende Lamakloster. Endskjøndt Vejen fører med jævn Stigning op til Templet og der fra atter paa samme Maade ned til en lille Biflod, har den dog paa Grund af de ujævne Marmorstene, med hvilke den for nogle Aarhundreder siden er brolagt, en saadan Beskaffenhed, at det var raadeligst, at trække Muldyrene efter sig ved Tøjlen. Da den i sin Tid blev anlagt, havde man vist nok ikke beregnet, at den vilde blive befaret en Gang af Lastdyr, men kun havt den allerede forældede Brug for Øje, i Følge hvilken alle Byrder bleve befordrede af Lastdragere. Vejens Brede svarer ogsaa til dens oprindelige Bestemmelse: den var sjældent over 9 Kvarter. Efter i to Timer at have marscheret videre i den romantiske Sidedal naaede vi den første Nattestation, en diminutiv By ved Navn San-kvan-mjao, der bestod af tre Huse og et Tempel.

Gæstgiverstedet er Pladsens største Bygning. Muldyrene maatte allerede ofte have tilbagelagt denne Vej, thi saa snart de fik Øje paa de forfaldne Tegltage, skyndte de sig, uden at behøve Opmuntring ved Bambusslag, af alle Kræfter og vrinskede uophørligt.

Foran Værtshuset udbredte sig en stor, fri Plads. I Jorden var der anbragt prismatiske Stenblokke, hvori var mejslet Huller, i hvilke Grimeskafterne bleve bundne.

Paksadlerne bleve aftagne strax, da Karavanen var kommen op. Muldyrenes Rygge frembød et skrækkeligt Skue. Huden var paa mange Steder skrabet af, saa at Saaret dannede en eneste mørkerød Flade. Neppe vare de stakkels Dyr fri, førend de snusede til Jorden, indtil de fandt et passende Sted, hvor de med synligt Velbehag kunde vælte sig i Vejens Støv. Ikke et eneste Muldyr nægtede sig denne Fornøjelse, og Følgen var, at Stedet snart laa indhyllet i en Støvsky. En Tid lang lod man Dyrene følge deres instinktmæssige Drift til at rense sig; derpaa bleve de bundne til Stenene og fik endelig deres Foder, der bestod af Bønner og Risstraa.

Værtshuset havde først og fremmest en stor Stald til »de store Herrers« Ridedyr. Dyr, som tilhøre Rangspersoner, blive ogsaa begunstigede i Kina. De faa et langt bedre Natteleje og et

rigeligere Foder end Lastdyrene, hvis Existens maa kaldes meget beklagelsesværdig.

Paa Værelser for rejsende var der ingen Mangel. De vare grupperede omkring det rummelige Køkken, hvor Tjenerskabet og Muldyrdriverne havde deres Sovested, og frembød kun saa megen Komfort, som svarer til kinesiske rejsendes Nøjsomhed. Vi opdagede i en afsides liggende Del af Huset et lille Kammer, som forekom os at være det bedste, og bemægtigede os det strax. Der fandtes to Vindusaabninger, af hvilket kun den ene halvvejs var dækket med Papir. En Modvægt mod den stærke Kulde blev tilvejebragt ved, at den friske Luft opsugede fra Køkkenet den der værende, uappetitlige Dunst. Paa de stampede Lervægge havde mange Aartiers Sod samlet sig til et saa tykt Lag, at end ikke den klare Dag formaaede at lyse op. Tagets raadne Træværk hævede sig majestætisk op mod den flot formede Gavl, og hvorvel det ikke besad den Egenskab at kunne beskytte den sorgløst slumrende mod et pludseligt Regnskyl, saa var der dog kun midt i Værelset fri Udsigt til Maanens sølverne Skive, naar den stod højest paa Himlen.

En skrøbelig Stol var det eneste bevægelige Møbel i vort Sovegemak. Hermed skal det dog ikke være sagt, at vi maatte sove paa Kammerets fugtige Gulv. Hos Fattigfolk i Kina ere Sengene af Ler, og kun den bedre stillede Befolkning har saadanne af Træ. De første, der kaldes Kang, ere i Almindelighed opbyggede i Værelsets Kroge og ligne i Udseende en stor, flad, firkantet Kasse. Om Vinteren blive de i Skovegne ophedede med Brænde, i Nærheden af Kullejer med Stenkul, i Ørkenen med Kamelmøg, og deres halvt glødende Overflade er et Yndlingsopholdssted for de trætte rejsende. Fyrhullerne ere i Regelen udenfor Værelset, skjøndt jeg dog ofte saa det modsatte; jeg har imidlertid aldrig hørt Tale om nogen dødelig Kulosforgiftning, formodentlig fordi jeg aldrig har set noget Sovekammer, hvor ikke Luften havde fri Adgang fra alle Kanter. I det hele vakte Sovekammerets Totalbillede en saadan Følelse af Ækelhed hos mig, at en uforstyrret Søvn kun blev mulig paa Grund af min store Træthed.

Ligesom Muldyrene synes deres Drivere ikke at trænge til Hvile. Til over Midnat sad de i fortrolig Klynge omkring en aaben Ild i Køkkenet. De havde saa meget at fortælle, Æmnet for Samtalen var saa interessant og righoldigt, at den forvirrede Mumlen uafbrudt satte det halve Papirsvindue i Svingninger. Men ligesom man hurtigt kan vænne sig til en Mølles ensformige Klapren, til et Penduluhrs

Dikken, ja selv til en musikalsk Nabo, saaledes gav disse for Kineserne ejendommelige Aftenunderholdninger kun sjeldent Anledning til at nedlægge Protest.

Natten er kold, Lejet haardt. Vennernes Forsamling fuldtallig; Thekjedlen synger sin indbydende Melodi, der er ingen Mangel paa Tobak til Vandpiben; hvem vilde da tænke paa Søvn! Thedrikning og Tobaksrøgning ere uundværlige Livsbetingelser for alle Kinesere af begge Kjøn. Uden The og Tobak bliver Mandarinen lunefuld og grusom, Forretningsmanden efterladen og forvirret, den lærde distrait

Fig. 88. Den første Frokost paa Landrejsen.

og dum, Lastdrageren svag og doven, Muldriveren knarvurren og sløv, Kvinden stum og ubehjælpelig, Pigen plump og nedstemt.

Til Forebyggelse af slige Kalamiteter hænger Thekjedlen stadigt over Ilden. Vor Maade at tilberede Theen, ved at hælde kogende Vand paa de mørke Blade for at udtrække deres mest krydrede Aroma uden fuldstændigt at berove dem hele deres Indhold af Stoffer, vilde ikke tilfredsstille den kinesiske Smag; nej, først et timelangt Udkog af Bladene giver den ægte, kinesiske The hin ramme, bitre Smag, som de indfødte sætte Pris paa. Paa europæiske Nerver øver denne Drik, hvori jeg aldrig kunde finde rigtig Smag, en uheldig, ophidsende Virk-

Fig. 89. San-kvan-mjao.

ning, medens Kineserne med Lethed i Dagens Løb kunne konsumere 40 til 50 Kopper.

Tobaken trives fortræffeligt i Provinserne Stse-tschuens og Yy-nans lave Egne. Plantens 2 til 2½ Fod lange Blade fortjene den fuldeste Opmærksomhed, medens de nu ere en mer eller mindre upaaagtet Exportartikel. Navnlig som Dæksblade til fine Cigarer vilde de let vinde alle forvænte Røgeres Anerkjendelse. Grunden til, at man hidindtil har forsømt at henvende Opmærksomheden paa den kinesiske Tobak, er vel den, at disse Provinsers ædle Tobak hverken i Schanghai eller i de andre Kystbyer er kommen i de rette Hænder. Ganske vist vilde Europæeren, naar han prøvede denne Tobak saaledes, som Kineserne røge den, næppe være enig med mig i den Anerkjendelse, jeg yder disse Blade; thi naar man betænker, at disse, inden de blive skaarne, efter nogle Udvadskninger blive præparerede med Ricinusolie for at tage den narkotiske Styrke fra dem og bevare dem mod Indtørring, vil mangen en Indvending forstumme. Prisen paa Stedet, er særdeles ringe; et Pund af de smukkeste Blade koster i danske Penge højst 13 à 16 Øre.

Tusinder af Kinesere fortjene deres Brød ved at skære Tobak. Arbejdet sker ved Haandkraft, og Traadene gjøres haarfine. Man røger paa tre Maader. Efter Høsten, medens Bladene endnu besidde deres naturlige Fugtighed, rulle Røgerne dem til korte Cigarer, som strax benyttes. Til den skaarne Tobak bruges to Slags Piber. Den saa kaldte Rejsepibe bestaar af et sirligt Jernhovede af Størrelse som et Fingerbøl, et Bambusrør, hvorpaa er indgravet Tankesprog i hele dets Længde og endeligt af et cylindrisk Mundstykke af Nephrit eller Kvarts.

Vandpiben er et kompliceret Instrument, og dens rette Brug kræver allerede, at man besidder en paa Erfaring grundet Duelighed i at afbenytte den. Den bestaar i sin Helhed af en Messinglegering. Fra den bugede Vandbeholder rager det en Fod lange Sugerør op med en smuk Bøjning. Et andet kort Rør tjener til at at optage det tragtformede Pibehovede, hvis nedre Ende gaar ned i Vandet. Foruden en Tobaksbeholder af samme Metal, har en Vandpibe, naar den er, som den skal være, endnu to Beholdere til Papirtænderne, hvis Nødvendighed strax er indlysende, naar man betragter Røgeren ved sin Forretning. Først maa Piben fyldes med Vand. Dette sker ved, at man anbringer Mundstykket i Vand og suger Luften ud gjennem Pibeaabningen. Nu tildanner Røgeren en lille Kugle af Tobak og anbringer den omhyggeligt i Pibehovedet. Papirtænderen af simpelt

sammenrullet. kinesisk Papir, gløder allerede: et kraftigt Pust er nok for at blæse Gløden til Flamme. Piben holdes ind mod Brystet, Flammen sættes til Tobakken, et, højst to Drag, og Tobakken er udrøget. Naar nu Pibehovedet er renset for Asken ved et nyt Pust og den Røg, der er i Vandbeholderen, er blæst ud mod Papiret for at kvæle Flammen, lægges der en ny, lille Tobakskugle i Hovedet, og Piben rækkes til Naboen. Saaledes ere Kineserne i Stand til at røge Pibe fra Morgen til Aften uden i fjærneste Maade at blive kjede deraf. Denne Røgemethode frembyder desuden for Mandarinen uden Beskjæftigelse et Middel til at fordrive Tiden saa behageligt som muligt. Det vilde være en Lykke for Landet, om det blev derved. Men Flertallet af Mandarinerne og en stor Del af den mandlige Befolkning gribe til at røge Opium, et Onde, som, naar det nydes i længere Tid, bliver en uaflæggelig Vane, og som ikke alene volder aandelig og legemlig Sygdom, men ogsaa prisgiver Røgeren til materiel Elendighed. Jeg vil senere i min Beretning komme til at skildre saadanne ulykkelige Personer, og det maa derfor nu være mig tilladt atter at vende tilbage til San-kvan-mjao, hvor vor Eskorte allerede utaalmodigt venter paa, at vi skulle bryde op.

Vor Vej førte os de næste fire Dage dybere ind i Bjergene, saa at vi bleve nærmere bekjendte med Detaillerne i deres ofte noget trættende Former. Ingen af disse Dage forløb, uden at vi maatte over flere Bjergsadler, hvis stejle Tilgange mere end fordoblede den forholdsvis ringe Højde. Næsten alle Tinder og Pas vare prydede med uanselige Altre eller med stolte Lamaklostre, et Bevis for, at det religiøse Liv ogsaa i Kina slaar dybere Rødder i Bjergene end paa Sletten. Jo mere vi nærmede os Sin-ling Bjergenes Hovedkjæde, desto sørgeligere forekom os dens Udløbere. Stedse nærmere kom vi Bjergenes mørkebrune, kløftede Skrænter, som hævede sig 4000 Fod over vor Rejseroute. Paa de stenede Dales øvre Terrasser fandtes rigeligt Vand, hvilken overraskende Omstændighed dog fandt sin Forklaring ved, at der for nogle Dage siden var falden en stor Mængde Sne, som nu smeltede. Indbyggerne, som aldrig før havde set nogen Europæer, opførte sig med større Maadehold og betragtede os snarere med en Blanding af Frygt og Nysgjerrighed. endskjøndt de dog ogsaa forstod at benytte sig af Samlingen af kinesiske Spottenavne.

Foruden nogle Spurve, som badede sig i det klare Fjeldvand, bemærkede jeg kun enkelte sorte Storke samt en Art Nøddekrig, der var paafaldende ved sit røde Næb, sorte Hovede, glinsende, staalblaa Fjer og den lange, sort kantede Hale, som, naar den fløj op, udbredte

sig lyreformigt. Naar jeg endnu omtaler Pibeharerne *(Lagomys)*, smaa, nydelige Dyr med graat Skind, som grave under Jorden, fryde sig om Dagen i Solens Straaler og, naar nogen Fare nærmer sig, pilsnart løbe til deres Huller, har jeg omtrent udtømt hin Bjergegns Fauna.

Over Flækken Lan-tji-dschaj naaede vi atter Siё-ho Dalen. Sely om ogsaa Siё-hos Krumning indtil Tin-tse-kvan var mere betydelig, saa at man vilde have bedre ved at omgaa Floden, vilde en Vej dog ikke kunde anlægges her paa Grund af Klippekløfterne i Dalen. Dalstrækningen udbreder sig ved Lan-tji-dschaj til 1000 Skridt og synes at have en frugtbar Jordbund, og dog er Udbyttet af Høsten altfor ringe til at kunne mætte saa mange sultne Maver.

Stedets Mandarin forelagde os strax ved vor Ankomst meget ivrigt det Spørgsmaal, om der endnu var megen Sne at vente i denne Vinter. Hvis der ingen Sne faldt, vilde en Fortsættelse af Hungersnøden være uundgaaelig. For at hans Undergivne kunde faa en glædelig Efterretning — en Mandarin forstaar sig nemlig ikke paa at lide Mangel — forekom det os at være det bedste at besvare dette Spørgsmaal bejaende, og han begav sig bort, idet han smilede fornøjet.

Ogsaa her er der udhulet Boliger i Bjergenes stejle Affald; i et Antal af 40 til 50 indtage de i flere Etager ofte hele Dalvæggenes Brede. Om jeg end kunde tænke mig Muligheden af at føre en rolig Tilværelse i saadanne Huler, kunde jeg dog ikke fatte, paa hvilken Maade Beboerne kunde komme ind i deres Boliger. Hverken Trin eller Stiger førte til disse Aabninger, som man som oftest havde valgt at anlægge paa stejle, utilgængelige Klippevægge. Ifølge en Version skulle disse Huler, da den største Nød herskede, ogsaa have tjent som Tilflugtssteder for de mere formuende Kinesere, idet de der oppe ved selve den velvillige Natur følte sig sikrede mod alle røveriske Angreb.

Det kinesiske Nytaar, den største Fest i hele Riget, stod for Døren. De sidste to Dage før den Nymaane, hvormed det nye Aar begynder, ere de travleste i det gamle.

Det gælder om at indkassere Gæld og afgjøre Regninger. I uhyre Hastværk kommer Kreditoren til sin Forretningsvens Hus for under Afbenyttelse af de skjønneste Talemaader at minde ham om hans Forpligtelse. Næppe er han kommen tilbage til eget Hjem, førend allerede nogle af hans Venner indfinde sig for at faa fat i hans Sølvklumper. Hist beviser en med et fortvivlet Ansigt en anden paa Regnemaskinen, at han ikke ejer en Hvid; paa det livlige Ordskifte følger

et lille Slag, der i Reglen ender med en Konkurserklæring. Tiden iler; jo nærmere Timen for Nymaane kommer, desto mere feberagtig bliver Uroen, thi den, hvem det ikke er lykkedes inden det nye Aars Begyndelse at indkassere sine udestaaende Fordringer, taber disse, naar Midnat er indtraadt.

Nytaarsfesten falder paa den Dag, der følger paa den anden Nymaane, efter at vor Vinter er begyndt. Vi fejrede den i Aaret 1879 den 23de Januar i Schan-tschou, en stor af Mure omgiven By med omtrent 4—5000 Indbyggere, hvis tvende, syv Etager høje Pagoder allerede ses i lang Afstand.

Allerede Aftenen forud blev der foretaget almindelig Rengjøring allevegne. Det er den eneste Gang om Aaret, hvor Gaderne blive fejede og de nærmest liggende Kanaler renses. De paa rødt Papir trykkede Tankesprog, Velsignelser og Skytsaander, som ere anbragte paa Væggene og Dørfløjene, blive nu borttagne og ombyttede med nye Plakater. Berømte Mænd fra henrundne Aartusinder, lærde Filosofers struttende Skikkelser, de hæsligt udseende, mæskede Ansigter af prøvede Krigshelte til 5 Cash (3 Øre) Stykket give Billedet af den velvillige Husgud et desto faderligere Præg, jo flere Kjerter der belyse Offergaverne paa Alteret. De smalle, let transportable Træbænke, der ligne en Krybbe, faa ogsaa en lang Rade Talglys med særligt Hensyn til deres Farve, thi de ere bejtsede hvide og røde. Ungdommen kan ikke afvente det Øjeblik, de det er den tilladt at afbrænde Fyrværkerisagerne; og saa knalder det da ogsaa hele Natten, som om der stod et Slag, der var nær sin Afslutning.

Selv de ældste i Samfundet, som vare vante dertil fra Ungdommen af, forsøgte at overraske Tilskuerne ved at afbrænde en Raket eller antænde et Ildhjul, men Forbavselsen naaede den højeste Grad, da Grev Széchenyí fik en Bøsse frem og afskød den i Luften, hvorved en i alle Farver straalende Raket gik til Vejrs i en overordentlig Højde og der med et Knald endte som blaa Kugler. Ligesom ved et offentligt Fyrværkeri saaledes opløste ogsaa her den almindelige gabende Maalløshed sig til et glad »Aa!!« Kineserne ere nemlig store Beundrere af Krudtets forskjellige Egenskaber.

Imidlertid vare Kokkene beskjæftigede ved Kogekarrene for at tilberede Sager, som berede Kineserne den største Glæde: Pattegrise sang paa Stegespidet paa deres sidste Vers, Hajfiskefinnerne svømmede i en olieagtig Sauce, de saa yndede Vibeæg skelede vemodigt over til de dampende Fuglereder; her blev endnu en Høne slagtet, der et

ungt Bambusskud berøvet sin Marv — kort sagt, det duftede saa intensivt om vore Lugteorganer, at jeg længtes efter frisk, ren Luft.

Under Beskyttelse af Skytspatronen for det begyndende Aar vaage Familiens Medlemmer hele Nytaarsnat. Det var deres Opgave at overbyde hinanden i Venlighed og høflig Forekommenhed, endnu en Gang at gjenkalde det svundne Aars lykkelige Timer, i de mest svulstige Talemaader at ønske hverandre det mest umulige og attraaværdige og saa der efter med fuld Kraft at tage Tschau-tschauet (Maaltidet) under Behandling og drikke Samschu i al Højtidelighed.

Den næste Morgen blev Stadstøjet trukket paa, for at man kunde formelde ikke alene Bekjendte, Venner og Slægtninge men enhver sine Lykønskninger. Vennen synker i Knæ for Vennen, den fremmede for den fremmede, idet de med korslagte Hænder berøre Jorden; her til høre nogle blomstrende Floskler, og de skynde sig fra hinanden, thi hist staar en rig Kjøbmand, hvis Nytaarshilsen man maa se at komme i Forkjøbet. Selv Børnene aflægge paa Nytaarsdagen deres uopdragne Væsen, og med en stor Lykkeskilling om Halsen hilse de paa hverandre ligesom de voxne.

Nogle af Drengene bar Nytaarsdag en Jernring om Halsen, som ganske lignede en Lænke. Jeg spurgte mig for om Grunden til dette besynderlige Halssmykke og fik at vide, at disse Børn som Følge af et Løfte af Faderen eller Moderen (enten paa Grund af en godt overstaaet Sygdom eller en lykkeligt afviklet Forretning) vare indviede til Buddha. med andre Ord, at de en Gang skulde være Lamaer.

Tidligt om Morgenen fik vi et fuldtalligt Besøg af vor militære Eskorte. De kom i deres bedste Uniform og kastede sig paa Jorden. Efter en lille Tids Forløb forlod de os igjen. Det varede ikke længe, førend der opstod et skrækkeligt Spektakel i Gaarden; vi løb ud og saa, at Soldaterne sloges. Jeg maatte le højt, da jeg erfarede af Folkene, at Kævleriet havde sin Grund i, at Gratulanterne ikke strax havde faaet Drikkepenge. Endnu den Dag i Dag er det mig en Gaade, hvorfor de forhandlede denne Sag saaledes.

Mændenes Festdragt er den samme over hele Riget og skiller sig for saa vidt kun fra den daglige, som Stoffet er af en bedre Kvalitet, som oftest af Silke. Kun den bløde Filthat, som i disse Egne bæres med sær Forkjærlighed, og hvis opheftede Skygge er sømmet med et sort eller hvidt Silkebaand af en Tommes Brede, bliver ombyttet med en stiv Mandarinhat med en stor Skygge af Silkefløjl. Ligesom der paa vor Kjole aldrig mangler Knaphul til

Ordener, saaledes have disse Hatte altid paa Pullen den spidse Naal, hvorpaa de dertil berettigede Mandariner fæste deres Dekorationsknap.

Alle de Mænd, som i det forløbne Aar have mistet en nær Slægtning ved Døden, ere efter Loven forpligtede til at vise sig i Sørgeklæder.

Sorgens lange, folderige Talar stikker saa meget desto grellere af mod de i Øjne faldende Kvindedragters brogede Farvespil, som Hovedbedækningen bestaar i en hvid Turban, hvis opad drejede Ender rage højt op i Vejret ligesom to Horn. Alle Kvinder bære paa denne Dag Pludderhoser af rød Silke, som fra Anklerne op til Knæet bringes til at slutte ind til Benet ved brede, broderede Bandagebaand. En lyseblaa Silkejakke, som naaede til Knæene, var med sine pragtfulde Broderier et nyt Bevis paa Færdighed i Haandarbejde. Det ravnsorte Haar, der var taarnet op til en imponerende men smagløs Frisure, blændede formeligt Øjet ved sin Glands, der hidrørte fra en rigelig Indsmøring med Ricinusolie, og ved Skæret af de kostbare Sølvnaale, som fastholdt de glorøde Risblomster, der bævrende vare anbragte omkring Ansigtet. De ubetydelige, mørkeblaa Sko gav de forkrøblede Fødder Form af en Hestehov. Yngre Piger havde deres glat skilte Haar dækket af en tætsluttende, rød Hue, hvis runde Form nogenlunde blev læmpet ved Paaheftningen af Flitterguld og Guldpapir. Saaledes spadserede de to og to med hinanden i Haanden igjennem Gaderne, idet de gjensidigt støttede hinanden i deres besværlige Gang. Meget hyppigt var det Moderen, som krampagtigt holdt fast om sin Datters Haandled. Hvis en af os Europæere mødte et saadant Par, manøvrerede Moderen saa behændigt, at det var umuligt at faa et eneste Kig paa hendes ungdommelige Ledsagerskes dejligt malede Ansigt. Piger, som gik alene med blot en stor Bambusstok til Støtte, eller som gik parvis, vare langt fra saa omhyggelige for ikke at blive vanhædrede ved en Europæers Blik, endskjøndt jeg dog maa tilstaa, at det ikke var nogen anden Følelse end Nysgjerrighed, parret med et Udtryk af grænseløs Afsky, som bevægede dem til ikke at lade et Blik være ubesvaret. Mange Piger fortrak ved disse Lejligheder deres Ansigt i saa hæslige Grimasser, at man maatte tro, at det slet ikke kom dem an paa at blive ansete for smukke.

Alligevel kunde der blandt den store Mængde hæslige Ansigter findes enkelte smaa Hoveder, som vare ganske nette med samt deres skæve Øjne og nydelige Stumpnæse. Det stærke Kjøns Smag i Kina er dog vidt forskjellig fra vor. Et stort Hovede, tykke Kinder, smaa Øjne, en massiv, firskaaren Statur og navnlig smaa Fødder ere

Tegnene paa den Skjønhed, som kan bevæge de unge Kinesere til lige overfor Kvinderne at lade det sædvanlige foragtende Udtryk forsvinde af deres Træk.

Under vor Rejse spurgte vi en Gang en ung Mandarin, der ledsagede os, og som viste de Skjønheder, der færdedes paa Gaden, en usædvanlig Interesse, om, hvorfor hans første Øjekast altid gjaldt Kvindernes Fødder. »Det gjør enhver Kineser!« svarede han.

Fig. 90. Sin-ling Bjergenes Affald.

»Jo mindre, desto skjønnere.« Han rækkede sin lille Finger frem og nikkede velbehageligt med Hovedet: »Saadan! — Saadan! — Ikke større!« Vi lo. Han saa forundret paa os, og medens han lavede en lille Tobakskugle tilrette til sin Vandpibe, spurgte han: »Naa — hjemme hos Eder snøre der ikke Pigerne deres Fødder?« »Nej! der voxe de uhindret til deres normale Størrelse!« »Brr!« var Mandarinens Svar, idet han gjorde en Bevægelse, som om det løb ham koldt ned ad Ryggen.

Saalænge Festdagen varede, forbleve Husene lukkede, alle Forretninger hvilede; selv Ilden var slukket paa Skorstenen. Vort

Følge var kun ved rigelige Gaver at formaa til at fortsætte Marschen. Det blev næsten Middag, inden vi kunde bryde op. De sidste Dages strenge Kulde var navnlig rigtig følelig i Morgentimerne. Muldyrdriverne havde i Byen forsynet sig med mere varme Pelshuer, medens andre, hvis Formuesomstændigheder ikke tillod dem slige Extravagancer, sikrede Ørerne mod Kulden ved at tage nogle smaa Futeraler paa, som vare forede med Pelsværk; de tillukkede vel Øregangen, men gjorde dog overraskende god Nytte paa Grund af deres til Øjemedet godt egnede Form. Selv vi tog snart vor Tilflugt til saadanne Futeraler. hvad der vakte megen Fornøjelse blandt Kineserne.

Vejen førte fra nu af snart paa højre, snart paa venstre Bred af Sië-ho. Floden var meget grundet, og man kunde allevegne vade over den. I Nærheden af ethvert Vadested er der ogsaa en Vej for Fodgængere. Tre, fire Fod høje Træopstandere tjene som Underlag for de løse Brædder, som danne Broen. Vore Folk undgik helst at passere disse skrøbelige Stilladser, der rystede ved hvert Skridt; de foretrak at vade gjennem Vandet, der var opfyldt med Is, enten med bare Fødder eller med deres Filtsko. At deres Fødder ikke frøs af dem, naar de efter at have passeret Floden nogle Gange fik dem formeligt omgivne af et Lag Is, kan jeg ikke forstaa.

Floden fik et desto stærkere Fald, jo mere snever Dalen blev; skummende sprøjtede de klare, blaagraa Bølger mod de skarpe Klippefremspring, hvorover den smalle Vej fører; det hastigt løbende Vand fik ikke tilstrækkelig Ro til at forvandle sig til blinkende Is og rev bort med sig de rudelignende Flager, der havde forsøgt at danne sig langs Bredderne, for i det næste Øjeblik at knuse dem i tusinde Stykker mod en haard Sten. Vejen blev i den Grad slet og var til Dels bedækket med Isslag, saa at vi tilsidst foretrak at efterligne Folkene, der med Støvler og Sporer gik igjennem Vandet; saa kunde det vel hænde, at Saalerne frøs fast til Stigbøjlerne, og at Fødderne bleve stive og døde: den tiltagende Følesløshed tillod da ikke længere at blive i Sadlen; med klaprende Tænder sprang jeg af Hesten og søgte ved en hurtig Gang at faa de stivnede Fødder gjengivet deres Bevægelighed. Kulden var dog kun 5–6° under Frysepunktet, men mit aarelange Ophold i Tropelandene, Vanen til at befinde mig i en høj Temperatur ikke alene om Dagen men ogsaa om Natten gjorde nu, at jeg paa Grund af den pludselige Overgang fik en næsten blødagtig Ømfindtlighed ligeoverfor de barske, vinterlige Forhold i Sin-ling Bjergenes Kløfter.

Udenfor Helon-ko bleve vi overraskede af et stærkt Snefog; Temperaturen steg pludseligt over Frysepunktet, og da vi den næste Morgen lavede os til at bestige Passet Hao-von-tsu-kon-mjao, skinnede Solen temmelig varmt. Bestigningen overgik mine Forventninger. Vejen var anlagt i snildt anbragte Slyngninger hen over de udkloftede Snevringer, hvoraf Vandet paa Grund af Sneens Smeltning brusende strømmede ned mod Dalene. Gjennem en jævn men fortsat Stigning naaede vi endelig Bjergsaddelen.

Denne sidste halve Times Vej beredte os dog adskillige Vanskeligheder; Vejen var slibrig, glat og stejl, paa sine Steder belagt med Isslag; Muldyrene og Hestene gled ud, Bagagen faldt ned af Ryggen paa dem og rullede ned ad Skrænterne og maatte med usigeligt Besvær atter hentes op af de bandende Drivere. Det var ikke til at forundre sig over, at selv Kineserne under saadanne Omstændigheder tabte deres sædvanlige Flegma og lode de stakkels Dyr undgjælde for, hvad dog ingen var Skyld i. Endelig styrtede et Muldyr og brækkede Krydset; det var dødt med det samme. Dets Ejer, som for faa Minuter siden havde ladet sin Bambusstok danse paa dets magre Ryg, saa et Øjeblik tankefuldt paa det døde Dyr; han vidste ikke, om han skulde bande det endnu i Døden, eller om han skulde beklage sig selv over dette Tab; saa læssede han Bagagen over paa et andet af Lastdyrene, tog selv Træsaddelen paa Skulderen og overlod Liget til Gribbene, der kredsede i Luften.

Sin-ling Bjergenes Hovedkjæde naar ved Passet en Højde af henved 4000 Fod; i en Saddel, der ligger 2 Mil mod Vest, og hvorover der fører en slet Fodsti, omtrent 4200 Fod og endelig i de Bjergtinder, der forene begge c. 5000 Fod.

Hovedryggen, en Kjæde af snart klippefulde, snart afrundede Toppe, som hæve sig c. 2000 Fod over Sadlerne, har ingen Skovvegetation og var, da vi gik over den, dækket med en halv Alen høj Sne. Østen for Passet drejer Hovedryggen, der før gik fra Vest til Øst, pludseligt mod Syd og deler sig noget senere straaleformigt mod Nordost, Øst og Syd. Vi vare de første Europæere, som gik over Sin-ling paa dette Sted, thi baade den russiske Oberst Szosnowsky som Lazarist-Missionæren Abbé David kom først til disse Bjerge langt borte mod Vest i Nærheden af Byen Hang-tschong-fu. Oppe paa Saddelen findes et stort buddhistisk Tempel, hvis venlige Præst anviste mig et roligt Sted, hvor jeg uforstyrret kunde tage Højdebestemmelser og sammenligne Aneroidbarometret med Kviksølvbarometret. Hans Interesse for Observationen og for Instrumenterne gik saa vidt, at

han overvældede mig med en uudtømmelig Strøm af Ord, men da han endeligt indsaa, at det var spildt Ulejlighed at søge at faa Nyheder at høre fra fremmede Verdensdele, skyndte han sig bort for at bringe Samschu og Ris, som jeg fortærede med den største Appetit, da jeg vidste, at det kom fra et godt Hjerte.

Da jeg, efter at have forsinket mig en halv Time, skyndte mig efter Karavanen, mødte jeg i Dalaabningen det første Stykke Vildt, en Ulv. Da jeg imidlertid havde vænnet mig til kun at føre min Bøsse med som Bagage, fik jeg hverken Tid til at betragte Dyret nærmere eller til at faa Vaabenet ud af Læderfuteralet. I daarligt Humør trak jeg Hesten efter mig ved Tømmen og spejdede forgjæves efter et Jagteventyr.

I Moha-kuan sluttede jeg mig igjen til Rejseselskabets Gros og delikaterede mig med de Lækkerbidskener, Levninger fra Nytaarsgildet, som det snaksomme Forstanderskab for Landsbyen lod sætte frem for os.

Sent om Aftenen naaede vi en lille Landsby ved Navn Lantschao, hvor vi fik at vide, at vi næste Morgen maatte stige over endnu et Højdedrag. Endskjøndt jeg ikke ret kunde fæste Lid til denne Meddelelse, thi Kineserne kunne ofte fortælle om Bjerge, som slet ikke existerer, saa fandt jeg dog næste Morgen, at deres Udsagn vare rigtige. Vi forlod Dalen, som bøjede af mod Øst og besteg let og uden synderligt Besvær den 3500 Fod høje Saddel af en af Sin-ling Bjergenes nordlige Udløbere ved Navn Tsi-li-po. Vejen fører paa en Strækning af 1½ Mil temmeligt lige langs Ryggen. Et mægtigt Snelag bedækkede Vejene og Omgivelserne; trods den fuldstændige Mangel paa Træer savnede dog Landskabet ikke Tillokkelse. Ja jeg vil endog tillade mig at sammenligne Billedet her med det, jeg nød paa Toppen af Tigerhøjen ved Dardschiling paa Grænsen af Sikkim. Ganske vist var det ikke det sydlige Himalayas himmelstormende Højder, som her i takkede, trodsige, graa Klippedannelser voxede frem af Sneen; det var ikke her hine rige, grønne og frugtbare Dale som lade Modsætningen mellem den døde Is og den levende Natur mellem Thibet og Indien fremtræde saa skarpt, men det var dog altid et Miniaturbillede, en plastisk Fremstilling i mindre Maalestok af hine Kæmper i Sydvest, som i hellig Ro udbredte sig til venstre for mig, og mit prøvende Blik fløj uvilkaarlig rundt Horisonten, som om det et eller andet Steds kunde ventet at træffe Gaurisankars ubetraadte Tinder.

Med et saa det ud, som om den skarpt kantede Ryg, paa hvilken Vejen førte mod Nord, pludseligt blev afspærret af en Top, hvis Stenvægge stod midt paa Vejen, men den bøjede til højre, og foran os i en brat Dybde udbredte sig et helt forskjelligt Landskab. Omgivet af Plateauer, der faldt af lidt efter lidt, aabnede Dalen sig til en frugtbar og livlig Slette, hvis Grænselinie langt borte flød hen i Taage i den uklare Luft. Den agerdyrkende Befolknings Boliger forenede sig til Landsbyer, som havde en nydelig Beliggenhed; hist henne bag de vel dyrkede Markers pløjede Jord blinkede Vandet i en gravet Kanal, her opdagede Øjet med Velbehag en enkelt staaende Trægruppe, et Bevis paa, at Træerne dog ikke vare helt uddøde, og der knejsede en stolt Pagode i den Retning, hvor Rigets fordums Hovedstad, Si-ngan-fu, maatte ligge. Vi befinde os endnu oppe i Højden, medens vi, overraskede ved det uventede Syn, stige af Hestene og først med blotte Ojne og derpaa ved Hjælp af Nivelleringsinstrumenter mønstre Omgivelserne, og have næppe en Anelse om Besværlighederne ved Nedstigningen, som strax skulle tage deres Begyndelse.

Klipperne ere stejle, og Dalen ligger over 2000 Fod dybere nede; hvorledes skulde vi komme ned? Vejen maatte virkelig ogsaa være hugget ud i Klippeblokken i halsbrækkende, dristige Serpentiner, for at det kunde blive den rejsende muligt Skridt for Skridt at klatre ned af den glatte, slibrige og stejle Skraaning. Vejen slynger sig i forunderlige Spiraler om Granitspidsernes Sukkertop lignende Former, fører derpaa til Kanten af en kort Saddel for derefter endeligt at passere en mørk Kløft som en ujævn stenet Sti langs Kanten, men hvor der dog allerede findes Hjulspor af de primitive Trækarrer nede fra Sletten.

Vore Kinesere, som aldrig vare vante til at forlade Saddelen, og som ellers foretrak selv paa farlige Steder at overlade sig til Muldyrenes Instinkt, steg for første Gang under vor Nedstigning af og gik forsigtigt til Fods.

I Lan-tjen-shien, hvor vi holdt Rast om Natten, havde vi allerede igjen Lavlandets milde Klima men samtidigt ogsaa Ubehagelighederne ved en paatrængende Skare Insekter, hvis lykkelige Tilværelse i Værtshusets Ler- eller Træsenge ikke endnu havde lidt nogen Forstyrrelse ved den ødelæggende Frost under den strenge Vinter i Bjergene.

Den sidste Rejsedag over de flade og frugtbare Plateauer til Si-ngan-fu var ledsaget af mangehaande ugunstige Hændelser. Allerede

vort Opbrud blev forsinket, fordi der ikke kunde stilles et tilstrækkeligt Antal Muldyr paa Benene, men maatte engageres Lastdragere til Transporten af Bagagen. Da vi befandt os paa Marschen, opløstes snart den Disciplin og Orden, som er en nødvendig Betingelse for, at en Karavane kan bevæge sig med Hurtighed; Toget splittedes til alle Kanter, og snart befandt vi tre Europæere os alene. Vi plejede hver Dag i Eftermiddagstimerne — i Almindelighed paa den anden Halvdel af Vejen — at indtage et lille Maaltid og havde ogsaa det samme i Sinde denne Dag. Maven antydede meget levende, at det var Tid at spise, og vi havde jo ogsaa allerede tilbagelagt 3–4 Mil. Vi besluttede at gjøre Holdt i Landsbyen Sin-tje-dz og at afvente Kolonnens Ankomst, thi vi havde slet ingen Proviant med os, og i det usle Værtshus var der intet at faa. Efter en Times Forløb kom Kokken Tötai ridende paa en udmattet Hest og begyndte, som han plejede, strax at gjøre Allarm med Folkene i Værtshuset. »Vær dog rolig, og skaf os noget at spise! — *Tschau-tschau!*« sagde Greven til Spektakelmageren med en Mine, der ikke kunde misforstaas; men han trak med et Smil paa Skuldrene: »*Mejo!* — Der er ingenting der!«

Efter atter en halv Times Forløb sprængte Kung-sche ind i Gaarden, og hans derangerede Toilette forraadte, at han endnu ikke ganske havde tilegnet sig den Kunst at holde sig i Sadlen.

»Hvor er Proviantkisten?« — Grev Széchenyí havde nemlig i Indien anskaffet en Triækiste, der var særdeles hensigtsmæssig for saadanne Rejser, og som foruden det fornødne Service af Nysølv ogsaa afgav Plads til Levnetsmidler for flere Dage. Kung-sche, der var mere fortrolig med det engelske end Kokken, fortalte os nu, at Kisten ved Opbruddet var bleven overgivet til en Lastdrager, og at han havde haabet, at denne allerede var kommen. Lidt efter lidt rykkede ogsaa Militæreskorten ind, men ingen af Soldaterne havde mødt Lastdrageren. De bleve sendte afsted igjen for at lede efter Manden, og vi selv gik op paa nogle høje Punkter for at spejde efter ham. Forgjæves! Da gjorde Kung-sche os en forfærdelig Meddelelse: »Aa Master! Folkene her ere meget slemme, lutter Tyve og Røvere! Lastdrageren, som var til Stede, da Kisten blev lukket, antog vist nok det blanke Metal for Sølv — ja det gjorde han vist!« — »De tror altsaa, at han har stjaalet Kisten?« Kung-sche smilede blot og blinkede med Øjnene, som om han vilde sige: »Hvor kan De spørge saadan?« Vi følte hele Betydningen af dette uerstattelige Tab, og Sulten forsvandt i samme Forhold, som Umuligheden i at faa den

stillet voxede. Aftenen faldt paa, og efter at have ventet 2½ Time bleve vi nødte til at bryde op, hvis vi endnu vilde naa Si-ngan-fu.

Vi tømmede vore Heste op, og just som vi trak Spænderne sammen i Buggjorden, styrtede en Soldat aandeløs ind i Gaarden. »Vi har ham. Han sidder i et Værtshus i Ju-hu og røger sin Opiumspibe; han vil være her om en Time«. Der kunde dog ikke være Tale om at vente længere, thi Si-ngan-fus Porte blive lukkede Kl. 7 om Aftenen.

Først da vi havde redet adskillige tusinde Alen videre, opdagede jeg til min Forfærdelse, at jeg havde glemt mit Forraad af Tobak i Landsbyen. Det var et haardt Tab; jeg havde allerede nøjagtigt regnet ud, hvor længe den fulde Daase vilde strække til, og nu var den ædle tyrkiske Tobak tabt, uigjenkaldeligt tabt. Min første Bevægelse var at vende min Hest og jage tilbage til Byen. Jeg trak med et hurtigt Ryk Tøjlen til venstre; Hesten gjorde et Spring, gled ud paa en Isflage og styrtede. Jeg faldt af, og det knagede i mit Knæ, idet det slog mod en Stenkant. Overvældet af Smerte skar jeg Tænder, slæbte mig møjsommeligt hen til Hesten og kravlede op i Sadlen; frivillig gav jeg Afkald paa Tobakken og gned det beskadigede Knæ med Arnika.

Solen sank betænkeligt ned mod Horisonten, og dens Straaler, der bleve dæmpede af den støvfyldte Luft, fremkaldte kun en skummel Dæmring over Sletten. Vi fik ikke mere tilstrækkelig Tid i disse Aftentimer til at opsøge og forfølge de vilde Ænder og Gjæs i de sumpede Lavninger; kun fra Tid til anden standsede vi vort hurtige Ridt for at forskrække en ensom Vandrer med det Spørgsmaal: „*Si-ngan-fu, toscho li lu?* — Hvor langt er der til Si-ngan-fu?« Mistroisk saa den tiltalte paa os og svarede: „*Putung-a!* — Jeg forstaar det ikke!«

Det blev mørkt. Det Maal, vi havde styret efter, og som havde tjent os som Vejviser, en høj Træpagode, antog, jo nærmere vi kom det, mere og mere udviskede Omrids; endelig laa det ved Siden af os paa Toppen af en lav Høj, og ved dens Fod sad en af vore Lejesvende, en ung Kineser, som bar Kronometret og Kviksølv-Rejsebarometret. Han forsøgte at give os de forønskede Oplysninger, og vi erfarede da, efter at han havde faaet nærmere Underretning i en Hytte, der laa ved Vejen, at Si-ngan-fu laa højst 8 Li derfra.

Vi bøjede om Højens Fod, og ved at anstrenge Øjnene formaaede man rigtigt nok endnu at skælne de taagede Konturer

af en høj Mur, paa hvis Hjørner Forsvarstaarnene ragede op som plumpe Masser.

Klokken var allerede syv, og det syntes saaledes, som om alt Hastværk var overflødigt, men vi fortsatte dog vor Marsch under Mandens Ledelse. I Nærheden af Byen blev Vejen vel bredere men tillige slettere. Skjøndt den til Dels var brolagt, var der dog store Huller mellem de enkelte Stene. og den var derfor, især ved Nattetid, temmelig farlig for Dyrenes Ben.

Fig. 91. Til Si-ngan-fu.

Da fik vi Øje paa det matte Skær fra en Papirslygte, som belyste den gabende Aabning i en Lermur, der syntes at spærre Vejen. Endnu nogle Skridt og vi befandt os i Forstaden til Si-ngan-fu. Det første Blik gav langt fra Indtrykket af en stor By. En smudsig, snæver Gade førte mellem to Rækker lave, forfaldne Lerbarakker, langs med en smal Kanal i en Bue til Stadens Hovedmur. Trods den tidlige Time havde Forstadens Beboere allerede trukket sig tilbage til deres Hjem, og kun enkelte Nattesværmere listede sig spøgelseagtigt fra Hus til Hus med Lygter i Hænderne. To, tre af de mest nysgjerrige Kinesere havde sluttet sig til vort Tog og førte os under livlig Passiar til Byens Hovedindgang.

Vi gik over en Bro, der førte over en bred Kanal, og naaede saaledes Porten. De massive Portfløje, der vare beslaaede med svært Jern, vare fast tillukkede. Vi bankede paa. og han, der bar Krono-

Fig. 92. Modtagelsen ved Si-ngan-fus Port.

metret, understøttede vort Forlangende med et højt Jammerskrig. Det rørte imidlertid ingen, og ingen rørte sig.

Medens lidt efter lidt hele Nabolaget, der blev skræmmet op af sin huslige Ro, samlede sig om os og ved livlige Gebærder søgte at overbevise os om det frugtesløse i vor Hensigt at komme ind i Byen, kom Tolken Sin til Stede. Med en hvinende Stemme, der maaske i sig gjemte et Tilløb til majestætisk Værdighed, overdøvede han Forsamlingens Mumlen og gav den Omstændighed, at han var til Stede, en virkningsfuld Støtte i Form af en stor Sten, som han med et vældigt Brag slyngede mod Jernbeslaget paa Porten. Følgerne udebleve ikke. Under den pludseligt indtraadte højtidelige Ro hørte vi først den dumpe Lyd af stridende Stemmer, som trængte sig ud igjennem Porthvælvingen, derpaa den til Marv og Ben trængende Lyd, som frembragtes ved Oplukningen af den rustne Laas, og endelig aabnedes Portfløjene langsomt paa deres knagende Hængsler. For at forebygge Muligheden af nu først til Gavns at blive udelukkede trængte vi strax ind i den mørke Port og skød sagte de forbløffede Soldater til Side, som vilde spærre os Vejen. Førend vi naaede den lige overfor liggende Udgang paa den imponerende Hvælving, hvor ligeledes to Soldater, bevæbnede med Papirlygter, holdt de derværende Portfløje besatte, var det nødvendigt at gjøre de 10—12 Skridt med den største Forsigtighed, thi Brolægningen paa den korte Strækning blev jævnligt afbrudt ved bundløse Pytter og gabende Afgrunde. Efter at have passeret Porten kom vi til en lille fri Plads, paa hvis højre Side Vagtbygningen var beliggende. Hvorhen skulde vi nu vende os i den bælgmørke Nat? Tolken Sin gav os et Tegn til at vente og begav sig ind i Vagtstuen. Døren blev staaende aaben, og jeg fik et hurtigt Glimt af den uforlignelige Masse Snavs, der sad paa Trævæggene, hvilke Lag vistnok maatte være dannede i de Aarhundreder, som vare forløbne siden Bygningens Opførelse. Endelig blev det levende i det indre; Soldaterne greb deres Hellebard med den ene, en Papirslygte med den anden Haand og lyste Vagtkommandanten ned ad de Trin, han maatte tilbagelægge for at komme til os.

Kommandanten, en kraftig, vel næret Skikkelse, traadte majestætisk ind i Kredsen af Lygterne, der omringede os, og spurgte i en vranten og streng Tone, hvem vi var. Grev Széchenyí svarede ved at spørge ham, om han ikke allerede havde faaet Underretning om, at tre Europæere vilde indtræffe til Si-ngan-fu. Med et prøvende Blik mønstrede han vor Klædedragt og sagde: »Vis mig deres Pas!« Da han kun var saa vidt bevandret i den Kunst at læse og skrive, som

det sømmer sig for en kinesisk Krigsmand, maatte det samlede Vagtmandskabs Understøttelse til, førend de kunstige, snirklede Skrifttegn fik deres rette Fortolkning. De truende Rynker i Officerens strenge Aasyn glattedes og forvandledes til velvillig Nedladenhed og en deltagende beskyttende Mine. »Hvorfor komme I først efter Portlukningen? Efter den bestemte Time maa ingen passere Muren!« »Men da vi nu en Gang ere her, vilde det være særdeles ønskeligt at faa at vide, om der er bestilt Kvarter til os.«

Kommandanten raadførte sig med sine Folk og meddelte os endeligt, at alt var i bedste Orden. Han beordrede en Soldat til at tjene os som Vejviser og dimitterede os i Naade med en høflig Hilsen, efterat vi havde taget det Løfte af ham, at han ogsaa vilde tillade vor efterfølgende Bagage, navnlig vore Senge, at komme ind i Byen.

Saa vandrede vi vel et Kvarterstid ved Skinnet af en rød Papirslygte gjennem et Utal af snevre, uddøde Stræder, men derefter naaede vi en bredere og bedre brolagt Gade, i hvilken hele det natlige Liv syntes at koncentrere sig; i Værtshusene havde fornøjede Selskaber af Arbejdere og Lastdragere samlet sig, som efter Dagens Møje og Besvær mente at burde unde sig selv endnu en Tallerken Ris og nogle Kopper The; hist var en handlende i Færd med efter endt Gjerning at efterregne sin Fortjeneste paa Regnemaskinen; her mødte vi en af fire Kinesere baaren Tscher, hvori en Skjønhed lod sig bringe til et Aftenselskab.

Si-ngan-fu var den første store kinesiske By, som vi passerede under vor Indlandsrejse; Gadescenerne fængslede derfor min Opmærksomhed, og jeg passede ikke paa vor Fører. Paa en Gang opdagede jeg, at Loczy og jeg vare alene. »Det er ret ubehageligt;« sagde jeg til Loczy, »ingen af os forstaar et eneste kinesisk Ord; hvorledes skulle vi finde vort Kvarter?« Vi paaskyndede vor Gang, spurgte ogsaa en og anden forbigaaende ved Gadehjørnerne om Besked ved Hjælp af Armbevægelser, men de lo, trak paa Skuldrene og gik deres Vej. »Der maa Greven være!« mente Loczy og gjorde mig opmærksom paa en Folkestimmel i en Sidegade. Han havde gjættet rigtigt; vi fandt hverandre igjen og heldigvis netop, ligesom Føreren drejede ind i en en Labyrint af snævre og mørke Gyder. Forsigtige og i Tavshed fulgte vi i Gaasegang Lygtens urolige Skin; kun en Gang imellem gav vi vor Utilfredshed over, at vort Nattelogis var saa langt borte, et brummende Udtryk.

Pludseligt hørtes Lyden af et Fald, et kort Udraab og derpaa en kinesisk Ed. Hvad var der sket? Vi standsede, medens Lygte-

drageren vedblev at gaa fremad med langsomme, ensformige Skridt, som om han ikke brød sig om andet end at svinge med Lyset, ligesom om han var en Lygtemand.

»Hejda!« raabte Greven, men Soldaten agtede ikke paa hans Raab og gik videre; først Tolkens truende Tilraab vækkede ham af hans Drømme; han vendte om og belyste den gruelige Scene. Parallelt med Strædet løb der en brolagt Kanal for Uhumskheder, og der nede befandt Manden sig, som bar Kronometret og Kviksølvbarometret. Skjøndt jeg allerede fattede hele Ulykken, gjorde det mig dog ondt at se, hvorledes Stakkelen, rigtignok desværre for silde, stræbte at tage mere Hensyn til Instrumenterne end til sin egen Situation. Jeg greb Kronometret og lyttede — jo! det gik Gud ske Lov. Jeg tog Barometret og vilde forsigtigt vende det om i Haab om at faa den kjendte Lyd at høre, som frembringes, naar Kviksølvet slaar imod Rørets tilsmeltede Ende. Ak! med en klukkende Lyd løb Kviksølvet i tunge Draaber ned over mine Hænder. »Det er væk:« lød min Rapport til Greven. »Væk? — Det var slemt!« I Tavshed forlod vi det ulykkelige Sted; enhver fattede Skadens Størrelse, men ingen forsøgte at underkaste Begivenheden en nærmere Drøftelse.

Efter halvanden Times Gang naaede vi Nattekvarteret, et af disse Værtshuse i Si-ngan-fu, hvis Beskaffenhed strax virker frastødende, men som senere vinde ved en Sammenligning med de andre Hoteller. De tre rummelige Værelser, som bleve os anviste, vare i Forvejen gjorte rene og Teglvæggene nyligt hvidtede; i ethvert af dem fandtes der en Stenseng, som var bleven opvarmet, og hvis Straalevarme strax virkede velgjørende, men blev utaalelig ud paa Natten. Værten overbød sig selv — formodentlig som Følge af Paabud fra højere vedkommende — i høflig Opmærksomhed, men blev ikke lidt overrasket, da vi i Begyndelsen afviste de Lækkerbidskener, som bleve satte frem, og taalmodige afventede Ankomsten af Bagagen og Køkkenet. Trods vor glubende Sult foretrak vi dog at nyde en varm, kraftig Konservesuppe fremfor at give os i Lag med en kold Svinesteg, der var skaaren i Tærninger, og de størknede Oliepræparater. Dog, vi ventede forgjæves, Portvagten holdt ikke det givne Løfte og tillod først næste Morgen Muldyrdriverne at passere Porten.

Da vi i Løbet af den næste Dag gjorde Gouvernør Sin vor Opvartning, kunde vi først danne os en lille Forestilling om Stadens Størrelse og Muren, der omgav den. Denne sidste danner en Rektangel, hvis Sider ere resp. 5500 og 4300 Alen. Murene have en Højde af 18 Alen. Ved hvert 150 Skridt springer et firkantet

Forsvarstaarn frem udvendigt og rager højt op over Murens krenelerede Rand. En anden Mur af stampet Ler indeslutter Forstæderne og deres Templer, men den er langtfra saa høj og ligger omtrent i Ruiner. Det Terræn, den indre Mur omfatter, er altsaa temmelig betydeligt: dog findes der i de østlige Dele kun faa Hytter, hvis Beboere finde Beskjæftigelse ved de store Haveanlæg.

Fire Hovedporte føre fra alle Verdenshjørner til Byens Centrum, og Gaderne krydses i Nærheden af det gamle Kejserpalads, der er omgivet med en høj Mur. Ved Siden af Paladset findes ogsaa Embedsboligen (Yamen) for Provinsen Schen-sis Gouvernør.

Si-ngan-fu var Kejser Tai-tschungs Residens, den anden Hersker af Dynastiet Tang (627—650), og har som saadan en stor Fortid: herfra begyndte den sejrrige Feltherre sine Erobringskrige i Centralasien, og han standsede ikke, førend alle Landene lige til Kuen-lyn og Tian-schan havde anerkjendt hans Herredømme. Staden blev den Gang kaldet Tschan-gan, og dens Berømmelse naaede til Europa endnu, førend Araberne vare traadte i Handelsforbindelser med Kineserne over Land; Oberst Yule forsøger i al Fald at paavise dette og fortæller, at de arabiske og persiske Forfattere, saa vel som Historieskriveren Theophylactus (se længere fremme), under Benævnelsen Khubdan og Khumdan have ment det nuværende Si-ngan-fu. Hvor berømmelig dens Fortid end har været, og hvor rige og blomstrende Forretnings- og Handelsforholdene end fordum vare, saa var der nu intet, der mindede om Blomstrings og Velstands Dage. Det stolte Kejserpalads faldt sammen i Løbet af et Tusinde Aar, og paa Gaderne møder man kun Fortvivlelsens og Sultens rædsomme Spøgelse. Sandt er det, at Billedet af den yderste Nød mere fremkalder Følelsen af Rædsel end af Medlidenhed, og man søger helst at undgaa Synet af de afskrækkende Scener, som overalt frembyde sig.

Paa ethvert Gadehjørne, overalt, hvor Veje krydsedes, udenfor enhver Port have alle de Tiggere forsamlet sig, som ikke vide, om de skulle opleve Aftenen eller ikke. Disse Skikkelser, der vare afmagrede til fuldstændige Skeletter, vare lykkelige, hvis de ejede en gammel Halmmaatte til at skjule deres Nøgenhed med, og de andre, der end ikke ejede det usleste Klædningsstykke, trykkede deres Lemmer tæt op mod hverandre for at kæmpe en sidste Kamp mod den følelige Kulde. Her strækker en, der overalt er bedækket med Saar, sin Haand ud for at faa en Almisse; han tvinger sit Dødningehoved med de tæt sammenpressede Tænder til et grinende Smil, hvoraf paa en Gang talte Had, Fortvivlelse og — Haab. Og hvad

gjorde vore kinesiske Følgesvende? Naar en af disse ulykkelige forsøgte at løfte Hænderne for at bede om en Gave, slog de ubarmhjertigt den arme til Jorden med Bambusstokken og lod ham ligge, stønnende og vridende sig i Smerter. Naar saa en af os i den højeste Forbitrelse ogsaa svang Ridepisken for at afholde det raa Menneske fra videre Mishandling og gav Tiggeren nogle Cash, lo han foragteligt, thi han kunde ikke begribe, hvorfor man vilde komme en saadan elendig Hund til Hjælp med Penge og personlig Understøttelse.

Gouvernøren over Schen-si modtog os med en kinesisk Hofmands udsøgte Elegantse; ethvert af hans Ord vare Dele af en sirlig Frase, enhver af hans nonchalante Haandbevægelser forraadte den gode Opdragelse. I Løbet af Samtalen udspurgte han os om vore Oplevelser paa Rejsen og udtrykkede sin dybe Beklagelse over de Fornærmelser, vi havde maattet taale fra Befolkningens Side. »Jeg har«, sagde han, »givet strenge Befalinger om at modtage mine Gæster med alle Æresbevisninger og den Udmærkelse, der tilkommer dem; men mine Folk ere dumme og uvillige; de se med Urette i enhver fremmed en Fjende af deres Velvære og Religion og kalder ham derfor Djævel fra Vesten. Kina er endnu langt tilbage, Vejene ere slette, Vaaningen uden Komfort, Kosten utilstrækkelig. Jeg forstaar derfor godt, at I ønske snarest muligt igjen at forlade Byen og rejse imod Vesten under den store Tsos Beskyttelse. Imidlertid ville I i Provinsen Kan-su træffe endnu uheldigere Forhold, uagtet dette Land er blevet forskaanet for den skrækkelige Hungersnød!« Saaledes talte han væk paa sin vindende Maade, idet han snart hævede Europa til Skyerne, snart nedsatte sit Hjemland og sine Landsmænd.

Derpaa fortalte han igjen om de Heltebedrifter, den mægtige Vicekonge Tso-tsung-tang i Kaschgar havde udført, om Hupechs Gouvernørs Dyder, der i rette Tid havde givet ham Underretning om vor Ankomst, om Taiping Oprøret og om Hvej-hvej (Mohamedanerne), som endnu for kort Tid siden havde hærjet den skjønne Provins Schen-si — han udviklede kort sagt en Veltalenhed, som trods det gode Indtryk, den fremkaldte, dog manglede Sandhedens og Oprigtighedens Præg. Han viste os derpaa en righoldig Samling af Nephrit og Jadeit, hvilke Mineralier efter hans Udsagn kom fra Ava (Birma), thi i Kina ere de ikke fundne nogetsteds.

Disse Stene blive i Kina almindeligt benyttede som Ædelstene til Smykker og repræsentere ofte en uhyre Værdi. Navnlig sætte Kineserne stor Pris paa den mælkegraa Farve, medens den grønne eller blaalige formindsker Stenens Værdi. Saaledes var f. Ex. en graa

Sten pantsat i et Bankhus i Schanghai for c. 400000 Kroner, en Sten, som dog langtfra svarede til Vurderingsprisen. Naar vi ere komne hen i Nærheden af det Sted, hvor disse kostbare Ædelstene findes, skal jeg fortælle om Maaden, hvorpaa de indvindes, deres Transport til Kina og Bearbejdelsen i Sliberierne: her vil jeg blot antyde, at Stenens kinesiske Navn »Yang-tschi-yy« aldeles ikke har noget at gjøre med Bynavnene Kia-yy-kvan og Yy-men-shien.

Efter en Times behagelig Passiar forlod vi den venlige Mandarin, der lovede at sørge for, at der var Heste og Vogne til Stede til den videre Rejse, og begav os hen imod den vestlige Port for at aflægge en anden Visit.

Der findes nemlig den katholske Missionsstation Kung-sin-tang. Vi bleve modtagne paa den venligste Maade af den kinesiske Præst Martinus-tang og maatte kun beklage, at vi ikke kunde træffe den franske Missions Biskop.

Vort Ophold i Si-ngan-fu var alt for kort til, at det blev os muligt at besøge Missionærernes Hovedstation. der laa 60 Li borte. Medens Pater Martinus beværtede os med Lækkerbidskenerne fra hans Køkken og Kjælder, fortalte han om de Trængsler, som Byens Kristne havde maattet lide fra Øvrighedens og Befolkningens Side. Gouvernøren vilde ikke tillade, at Biskoppen opslog sin Residens indenfor Stadens Mure. men vilde tvinge dem til at søge et mere fjærnt liggende Felt for deres Virksomhed. Biskoppen besøgte en Gang imellem den lille kristne Menighed i Staden for at give de haardt trængte troende sin Velsignelse, men det skete kun en til to Gange i Aarets Løb.

De faa Kristne, som have deres Huse rundt om det beskedne Trækapel, komme dagligt næsten fuldtalligt til Messen, som Pater Martinus holder i Morgendæmringen. De ere fattige og faa fra Missionen rigelige Understøttelser i Penge og Levnetsmidler. Vi forhørte os hos den kinesiske Præst, om det ikke var muligt, at vi kunde faa den saa kaldte »Nestorianske Tavle« at se, og om det var Tilfældet, at den var begravet i Jorden eller indmuret. »O nej!« svarede han, »Tavlen staar frit nær ved Byens vestre Port i en Tempelhave, som er bleven ødelagt af Mohamedanerne. Jeg selv har rigtig nok ikke haft Lejlighed til at se denne Mindesten. men jeg skal i Morgen sende Dem en Mand, som skal føre Dem derhen.« (Den Nestorianske Tavle kan ikke glæde sig ved at mindes synderlig godt blandt Missionærerne i Nutiden). Førend vi forlod den gode Pater, gav han os det Raad, at vi endelig maatte passe paa, at Gouvernør Sin ikke fik noget at vide om vort Besøg her, hvad han vilde tage os ilde op.

Fig. 93. En Aandemur indvies i Si-ngan-fu.

Omringet af den kaade Gadeungdom, tiltraadte vi Hjemvejen. Vi naaede en fri Plads, hvor der blev afholdt en Slags Folkefest til Ære for en ny opført Aandemur. En Teglstens Mur af mindst 40 Skridts Længde, hvis Flade var udstyret med et Billede af et langstrakt Firben, bedækket med brogede Skæl, dækkede Indgangen til den nybyggede Rets-Yamen ud mod Gaden og sikrede saaledes Bygningen mod onde Dæmoners Indtrængen. Stadens Industririddere benyttede den glædelige Anledning til at byde Befolkningen, der var strømmet til i Masser, hine Forlystelser og Adspredelser, som med en ubetydelig Bekostning give en ganske klækkelig Nettogevinst.

Her træffe vi igjen de samme Fortællere, Kvaksalvere og Sandsigere som i Hongkong; endvidere Dukkekomedie med plumpt udskaarne Marionetter og endelig en paa Pøbelen beregnet Udstilling af obscøne Billeder. En Kineser med en lang Knebelsbart og indfaldne Kinder stod ved en tom Træramme og forklarede med sprudlende Veltalenhed Billedernes Betydning for de lyttende Tilhørere. Paa en Gang trak han i en Snor, et stort, broget Akvarelmaleri udfyldte for et Øjeblik Rammen og forsvandt strax igjen med saa stor Hurtighed, som om man frygtede, at Politiet var i Nærheden. Da vi kom ind i Kredsen af den overmodige Befolkning, blev med et Slag hele Interessen vendt mod denne uventede Begivenhed. Folk skreg og hylede, enhver vilde se os i Nærheden, og der opstod derved en Trængsel, som heldigvis hjalp os med at komme videre, idet vi bleve ligesom puffede ind i den nærmeste Gade, medens Folkene, der fulgte os, styrtede over hverandre og tog saaledes Skaden.

Jeg benyttede den stjerneklare Nat til at bestemme Byens Længde og Brede og fik som Følge heraf allerede den næste Morgen Betydning som Profet og Sandsiger; desuden fik jeg fra Gouvernøren og to andre Mandariner tilsendt tre Uhre (imellem disse et værdifuldt, emailleret Dameuhr) med Anmodning om at reparere dem. Jeg er ganske vist ingen udlært Uhrmager, men det faldt mig dog ikke svært at opfylde dette Ønske, thi jeg behøvede kun at trække Uhrene op.

Mandarinerne i de større Byer eje som oftest blandt deres Skatte et Lommeuhr, som kommer fra Schanghai, og som maa opvejes med Guld. Naar nu et saadant efter en flere Ugers Land- eller Flodrejse kommer i vedkommendes Hænder, er Fjederen forlængst udløben. Ejermanden, der ikke har den mindste Forstand paa Hjulværkets Sammensætning, Fjederens Kraft eller Nøglens Anvendelse, gjemmer saa Uhret i sit Skatkammer, en brandfri Bygning ved Siden af

Vaaningshuset, hvor alle hans Værdisager ere oplagrede for at ligge og raadne eller falde hen i Støv.

Næste Morgen indfandt sig en døbt Kineser, der var sendt af Pater Martinus-tang for at vise os den Nestorianske Tavle. Hurtigt bleve Hestene sadlede, og snart derefter travede vi gjennem Hovedgaden, der vrimlede af Torvegæster, hen mod den vestlige Port.

Vi mødte lange Karavaner af Landboere, som bragte Ris, Hvede, søde Kartofler, Bønner, Gemyser og lignende Markens Produkter til Si-ngan-fu. Paa den anden Side havde Stadens Industridrivende udenfor deres Huse udbredt deres Varer paa primitivt sammentømrede Diske; der fandtes Jernpander og Kogekjedler, Kobberkander, Kulbækkener, Porcellænskaale, Spiserekvisiter, varme Vinterklæder, Pelse og Silkestoffer, Talglys, Røgelsepapir og andre vellugtende Præparater. Sølvvægtene vare i fuld Virksomhed, og Regnemaskinernes Trækugler klaprede ligesom Telegrafnøgler. Det bevægede Liv, som udfoldede sig paa Hovedgaden, men navnlig den Omstændighed, at Handelsfolkene i deres Iver slet ikke lod sig forstyrre, da vi red forbi, gav det tydeligste Bevis paa Forretningernes store Betydning og misundelsesværdige Gang.

Stadens Hovedport, tre Etager høj, hvis smaa firkantede Vindusaabninger ere lukkede med Træskodder, hvorpaa er malet gabende Kanonmundinger, ligner paa Afstand noget en Dampmølle. Tre Li fra Taarnet, sydvest for Byen, ligger en Tempelruin, omgivet med en Mur, hvortil gaar en daarlig Kjørevej. Foran Templets Indgang findes en udmuret, næsten $3^1/_2$ Alen dyb, halvkredsformet Grube, hvis Buelængde er over 100 Skridt. Man skulde tro at staa ved Ruinerne af et antikt Theater. Vor Fører kunde ikke give os nogen som helst Oplysning om denne mærkværdige Bygning.

Vi bankede paa de lukkede Tempelporte; der viste sig en buddhistisk Præst, som mod en Drikkepenge paatog sig at føre os til Mindesmærket. Efter at vi havde passeret et forfaldent Buddhatempel, i hvis Indre foruden Gudens Statue fundtes tre Træligkister, kom vi ind i den med en Mur omgivne »Have«. Hele dette Rum var aldeles ødelagt; dybe Grøfter skilte Dyngerne af itubrudte Bygnings- og Mindesten fra hverandre; her spærredes Vejen af Murlevningerne af et en Gang stolt Tempel, der ragede en Guddoms mishandlede Krop op over Murbrokker, der laa højt op over dens Fødder. I sin Blomstringstid havde den uhyre Have været delt i fire Gaarde, og Levningerne af dens Glans bevise kun altfor levende, hvilke betydningsfulde Kunstskatte den en Gang gjemte.

I Forgaarden fængsles Blikket først af en herlig, ældgammel Marmorvase. Den er over $1^1/_2$ Alen høj og omtrent lige saa bred; dens Yderside er forsynet med ophøjede Blomsterornamenter, der ere kunstnerisk udførte lige til de mindste Detailler; man maa dybt beklage, at et saadant Kunstværk skal ødelægges paa en saa uværdig Maade. En imponerende Malmklokke af ærværdig Alder, hvis Mantel har Revner paa flere Steder, forsvinder langsomt i Gruset, som allerede halvt bedækker den, og vil maaske i de kommende Aarhundreder atter komme frem, naar kinesiske eller europæiske Arkæologer gjøre Udgravninger paa dette Sted.

De tre andre Gaarde ligne en gammel, jødisk Kirkegaard. Mindestene i hundredevis, der aldeles lignede jødiske Ligstene, holdt sig enten endnu oprejste, eller de laa omstyrtede, til Dels ituslagne, paa den med Sten bedækkede Jord. Højden af Mindesmærkerne er gjennemsnitlig 12—15 Fod; Overfladen er helt bedækket med kinesiske Inskriptioner, der give Oplysning om Stenens Betydning. I Almindelighed bærer en stor Sten-Skildpadde, som trods den tusindaarige Byrde endnu ikke har ladet Hovedet synke, Mindesmærket paa sin Ryg.

Hverken den buddhistiske Præst eller vor katholske Ledsager var i Stand til at vise os den Nestorianske Tavle, og vi vare saaledes tvungne til selv at søge efter den, thi vi vidste, at den var kjendelig paa et indhugget Kors.

I Følge Baron Richthofen skulde den være indmuret et eller andet Sted saaledes, at kun Hovedinskriptionen var synlig.

Medens vi nu lade alle Murfragmenterne undergaa en grundig Revision, maa det være mig tilladt at kaste et Blik paa Kristendommens Indførelse i Kina og fortælle, hvorledes den Nestorianske Tavle har faaet sin Betydning.

I det 4de Aarhundrede var Kristendommen allerede udbredt over Mesopotamien og Persien; i det 6te Aarhundrede finde vi allerede i Indien og paa Ceylon talrige katholske Kirker men ogsaa Martyrer. Disse kristne Menigheder vare ikke identiske med den romersk katholske Kirkes. De tilhørte den saa kaldte kaldæiske Sekt, som dukkede op paa denne Tid, da Patriarken i Konstantinopel, Nestorius, paa Grund af sine Anskuelser med Hensyn til Kristi guddommelige og menneskelige Natur blev sat i Band som Gudsfornægter paa Kirkeforsamlingen i Ephesus i Aaret 431. Hans Dogmer vandt Tilslutning, og hans Tilhængere voxede saaledes i de følgende ni Aar af hans Liv, at den nye Sekts Præster prækede Evangeliet med det største Held i Persien,

Arabien og Indien. Overhovedet for de kaldæiske Kristne var Biskopen i Ktesiphon (Hovsdstaden i det parthiske Rige, der laa ved Tigris, som i Aaret 637 blev ødelagt af Araberne, og hvis Ruiner nu hedde El Madain). En Del af Nestorianerne underkastede sig atter Paven i Aaret 1551, og disse danne nu den græsk-unerede Kirke.

Endskjøndt Legenden, om at den hellige Thomas selv gjorde Forsøg paa at bringe Troen til Kina, kun fastholdes af de ivrigste Missionærer i Nutiden, have vi dog allerede i Historieskriveren Cosmas (533) og Theophilactus (620) Værker Efterretninger om Cathay (Kina), som bevise, at der den Gang har existeret en Forbindelse mellem Vesterlandene og Kineserne, men ogsaa at de katholske Missionærer have forsøgt at gjøre etapemæssige Skridt fremad sammen med Karavanerne paa den store Land-Handelsvej.

Dette er dog kun Formodninger, som afhænge af vedkommende Forfatters Troværdighed, og skjøndt to Nestorianske Missionærer i det 5te Aarhundrede skulle have bragt de første Silkeorme over Pamirplateauet til Bysants, holdt man sig dog i lang Tid til den Mening, at Pater Ritschi (se Pag. 146: Missionsinstitutet Sikavej) først bragte Kristendommen til Kina.

I Aaret 1625 blev der gjort et mærkværdigt Fund i Si-ngan-fu. Ved en Udgravning traf man nemlig paa en Mindesten, hvis Indskrift fik en overraskende Forklaring.

Paa denne Sten var der indhugget den uomstødelige Sandhed, at den kristne Lære allerede nød en stor Anseelse i Kina i Aaret 635. Tre Aar senere undersøgte Missionæren Alvarez Semedo Mindetavlen og sendte en Kopi af Inskriptionen til Europa. Indskriften taler om talrige Kirker, som havde Kejserens Gudfrygtighed at takke for deres Fremkomst (638), og om de fremragende Titler, hvormed han udmærkede en syrisk Missionær ved Navn Olopönn.

Efter en Kristenforfølgelse, der blev sat i Scene af Lamaerne i Aaret 713, triumferede Kirken igjen. »I Aaret 744 kom der en Præst fra det romerske Rige for at hilse paa den kinesiske Kejser; denne gav ham og hans Følge, der bestod af sex Missionærer Befaling til at uddele Sakramenterne i Paladset i Him-kim og til at anbringe et Tankesprog, som Kejseren egenhændig havde skrevet, over Kirkens Portal. Denne Tavle straalede i blændende Glans og frembragte stor Respekt for den nye Religion. Alle Anliggender bleve i denne velsignelsesrige Periode besørgede paa tilfredsstillende Maade, Lykke og Velsignelse fulgte i Troens Spor. Kejser Tai-tsung fejrede hvert Aar

Julefesten ved Gaver til Kirken og beværtede de kristne paa en i Sandhed fyrstelig Maade. Præsten Y-su, en stor Beskytter af Religionen og paa den Tid en indflydelsesrig Personlighed ved Hoffet, Officer hos Vicekongen af So-fan og Inspektør over Paladset, hvem Kejseren har givet en Klædning af himmelblaa Farve, er en fortræffelig Mand baade i Væsen og i sine Handlinger. Saa snart han var bleven undervist i den sande Tro, begyndte han strax at øve den. Han kom fra fjærne Lande til Kina, underviste Folket i sine Videnskaber og Kunster og bragte en saadan Velstand over Landet, som man ikke havde kjendt under de foregaaende tre Dynastier. Han ydede derved Staten uskatterlige Tjenester og bidrog derhos i høj Grad til, at Kejserens Hæder og Berømmelse trængte langt ud over Rigets Grænser. Denne Sten«, saaledes ender Indskriften, »blev rejst i Aaret 781 af Mar Idbuzid, Præst i Kumdan, da Biskop Niu-tschou (Adam) forestod samtlige kristne Menigheder i Orienten. Liu-siu-yen, Stedets Præfekt og forhen Medlem af det store Krigsraad, forfattede Ordene.«

Medens vi forgjæves gjorde os Umage for at finde den Nestorianske Tavle, overraskede den buddhistiske Præst os pludseligt med den glædelige Efterretning, at han havde opdaget den. Skjøndt det næppe var troligt, forholdt det sig dog saaledes; Mindestenen indtager blandt alle de andre en Æresplads og falder strax den naive Betragter i Øjnene, da den er godt holdt og har en imponerende Form. Vi ledte efter en uanselig forvitret Tavle og fandt et vel vedligeholdt Monument.

Mindestenen selv er 4½ Alen, Skildpadde-Postamentet 1½ Alen højt. Den glatte Tavle, der havde Mærker af Bogtrykkersværte (Kineserne samle med Forkjærlighed paa Aftryk af antike Inskriptioner) er bedækket med yderst smaa, kinesiske Skrifttegn, medens der paa Sidefladerne — efter hvad Tolken forsikrede, fandtes mongolske. Det omtalte Kors findes paa Stenens øverste Del, der slutter som en ligebenet Trekant, og er omgivet af et Basrelief, som forestiller en fantastisk Skikkelse, halv Trane, halv Drage; det er af en ringe Størrelse, idet Grenenes Længde højst andrager 3 Tommer.

Paa den bagre Flade af Tavlen erfare vi Mindesmærkets nyeste Historie: »En from Mandarin lod for over tyve Aar siden Stenen istandsætte og opstille paa det Sted, hvor den nu befinder sig.« Disse Ords Mening blev først fuldkommen klar, da Tempelvogteren forsikrede, at Stenen i tyve Aar ikke var bleven flyttet af Stedet.

Da de mohamedanske Oprørere for ti Aar siden ødelagde Templet, lod de den Nestorianske Tavle i Fred, thi den overtroiske Ærefrygt, som Folket endnu nærer for den, synes ogsaa at have øvet en vis Indflydelse paa Mohamedanerne.

Efterat Grev Széchenyí havde taget tre Aftryk af Stenen med sig, besaa han en gammel Pagode, der efter Sigende var 2000 Aar gammel, og det lykkedes ham ogsaa der at faa Taarnets Vogtere mod en god Betaling til at afstaa ham en kostbar Relikvie i Form af et Segl, hvori Han-Dynastiets Symbol endnu var synligt.

XIII.

Fra Si-ngan-fu til Lan-tschou-fu.

Kinesiske Kjøretøjer. — Mandarinhoteller. — Landskaber. — Løssjord. — Distrikternes Inddeling. — Lossplateauets drillende Egenskaber. — Beboerne. — Militæreskorten. — Pin-tschou og de store Pærer. — Sandstensgrotten Ta-fh-tsh. — Tiggermunke. — I Støvet. — Provinsen Kan-sus Grænse. — Generalerne Pita-schen og Menny. — Et Ligtog. — Forbryderes Transport. — Gadeliv. — Pin-lean-fu. — Gadevægterhuse. — Bjergpasset Lo-pan-san. — Kulforgiftning. — Bisole. — Marscherende Soldater. — Dands og Kys ukjendte. — Eventyr i An-ting-shien. — Mine Opmaalinger. — Bjergkjæden Ma-ha-san. — Land og Liv. — Jagt paa Trapgjæs. — Hoang-ho — Ankomst til Lan-tschou-fu.

Da vi brød op fra Si-ngan-fu blev vor Rejsemaade for saa vidt forandret, som Bagagen nu blev befordret videre paa tohjulede Vogne i Stedet for paa Lastdyr. Medens det sydlige Kinas Beboere forsmaa at bruge saadanne Kjøretøjer, ligesom ogsaa de der værende Handelsvejes Tilstand udelukke Muligheden for at anvende dem, blive Karrer benyttede overalt i det nordlige Kina, selv i den store Ørken, hvor ikke den absolute Mangel paa Vand maatte kræve Anvendelsen af Kameler. Man kan endogsaa trække en bestemt geografisk Grænse, hvor Transporten paa Muldyr hører op og Brugen af Vogne begynder, og mærkværdigt nok falder denne Grænselinie temmeligt nøje sammen med den sydlige Grænse for Løssgebetet*).

Begyndende i Vest dannes denne Grænse af Nan-san Bjergenes nordlige Affald; ved Liang-tschou vender den sig mod Syd over Lan-

*) Ordet »Løss« benyttes ogsaa af danske Geologer, idet der ikke haves noget tilsvarende dansk Navn. Længere fremme i dette Kapitel bliver denne geologiske Formation udtømmende forklaret. Oversætterens Anm.

tschou-fu til Sin-ling Bjergene og løber langs deres Affald mod Nord langs med Vej-ho til Hoang-ho og sammen med denne Flod til det østkinesiske Hav.

De Karrer, der anvendes, ere af to Slags men dog konstruerede paa samme Maade. De to svære, jernbeslagne Hjul ere anbragte paa en massiv Axe, der paa Enderne bærer de to Vognstænger, hvorover lægges nogle Brædder til Plads for den rejsende. Et Tag, der er forfærdiget af Straafletning eller vandtæt Stof, som under Tiden ligesom en Baldakin naar ud over Hestens Ryg, beskytter mod Solstraaler og Regnskyl. De rigere Kjøbmænd og subalterne Mandariner benytte paa Rejser de Karrer, der ere overdækkede med et sort farvet, vandtæt Stof, og som ere mageligere, lettere og slankere byggede; den mere fattige Klasse lejer derimod de tunge, plumpe og derfor billige Kjøretøjer. Højere stillede Embedsmænd kjøre aldrig, men blive ogsaa i det nordlige befordrede i Bærestole. Kineseren, der rejser til Vogns, udbreder sin Sovemadras paa Karrens haarde Brædder og sover trods den stadige Rystelse (Karrerne ere naturligvis ikke paa Fjedre) omtrent paa hele Rejsen; Yderverdenen angaar ikke ham ligesaa lidt som det bevægede Liv i Stæderne og Landsbyerne, som han passerer; han sover og drømmer. Han tier endog, naar han uforvarende forstyrres i sin Ro ved en betænkelig Hældning eller Vending, ja selv hvis Vognen vælter; i saadanne kritiske Øjeblikke stopper han sin Pibe, gjør nogle Drag og sover videre, naar Faren er overstaaet.

Vi forlod Si-ngan-fu den 1ste Februar. Vore Tjenere udviklede en forbavsende Behændighed under Bagagens Læsning paa de sex Vogne, vi skulde benytte. Med stor Opmærksomhed og nøjagtig Symmetri bleve Kufferter og Kister stablede op, men dette skete dog mindre for at handle skaansomt, end fordi man vilde lave de bedst mulige Sovesteder. Tolken Sin forsmaaede med sin medfødte Elegantse at benytte sig af en med en Straaflætning dækket Vogn og spenderede adskillige Sølvklumper paa at leje den fineste Mandarinvogn i Staden. Vi Europæere beundrede kun med hellig Gysen disse mekaniske Elektrisermaskiner og lod, ligesom forhen, vore Muldyr sadle til stor Forundring for de talrige kinesiske Tilskuere, der rystede paa Hovederne.

Førend vi brød op, overrakte et Bud fra Statholderen os hans Visitkort med gode Ønsker for vor videre Rejse samt den behagelige Meddelelse, at Vicekonge Sin overlod os til Afbenyttelse de Mandarinhoteller, der laa ved Vejen i hans Regeringsomraade. Det

var en ubetalelig Velgjerning. Hvor tillokkende var ikke Udsigten til ikke mere at skulle overnatte i de smudsige, forfaldne, ilde lugtende Gæstgiversteder.

Regeringen har ladet saadanne Hoteller (Kun-kvan) oprette paa alle vigtigere Kommunikationsveje for at kunne skaffe rejsende Embedsmænd bedre Forplejning; de ere byggede i Embedsstilen, d. v. s. de bestaa af to til tre Gaarde, som ere indesluttede af Staldbygningerne, Boligerne for Tjenerskabet og Kjøkkenerne, og af Hovedbygningen, der begrænser det sidste Gaardsrum. Hovedbygningen indeholder en Salon og mindst endnu et Værelse; større Kun-kvan have tre eller flere Sidegemakker. Indretningen af Værelserne er simpel men dog altid rig i Sammenligning med de forfaldne Værtshuses. Nogle Træstole, to eller tre Borde, det aldrig manglende Thestel og endelig mindst tre Sengesteder, det var fuldstændigt, hvad vi behøvede.

Ganske vist vare disse Bygninger, som kun bestod af sammenføjede Brædder, ved Vintertid meget kolde, men denne Mislighed blev rigeligt opvejet ved den Omstændighed, at man, naar man afbenyttede dem, var afsondret fra den paatrængende Gadepøbel. Naar vi vare ankomne, klæbede vi nye Papirsruder paa i Stedet for de iturevne og grupperede os om Kulbækkenet, der i fuldt Maal præsterede Kulos.

Folk fra Si-ngan-fu, der vare oplagte til vild Lystighed, ledsagede os paa vor Afrejse gjennem Hovedgaden. Vi bøjede ind i de snævre Sidegyder og tog Afsked med Martinus-tang, den kinesiske Præst ved den kristne Missionsstation.

En Times Tid efter saa vi allerede det forfaldne Tempel, i hvis Have den Nestorianske Tavle er, paa vor højre Haand, og vel til Mode travede de kraftige Muldyr paa den brede og jævne naturlige Vej hen imod de mægtige Støvskyer, som hvirvledes op af Vognkolonnen forude. En Mængde ødelagte Landsbyer laa langs Vejen og fremviste alle de Saar, som de mohamedanske Oprøreres Fanatisme havde bibragt dem.

Dagmarschen var kort. Allerede efter 3½ Times Ridt fik vi Øje paa Murene af Byen Yen-yang-shien, der ligger smukt paa Vej-hos venstre Bred. To Broer, hvoraf den første gik over Bifloden Tung-ho, den anden over selve Vej-ho, vare endnu mellem os og Husene. Begge Broer have en brøstfældig Trækonstruktion, den anden er paa sidste Trediedel en Skibsbro. Vej-ho, der i Strømdraget er temmelig dyb, er her 520 Skridt bred; dens højre Bred er tilsandet, den venstre dybt indskaaren i Løssen. Paa den venstre Bred blev der afholdt et

lille Marked. De handlende tingede om Prisen paa Bælgfrugter, og Fiskerne gjorde gode Forretninger med deres tillokkende Varer fra Vej-hos gule Vande. Vi tog ind i Kun-kvan, der strax vakte Opmærksomhed ved en stor Aandemur; dets tre Værelser vare prydede med Aftryk af gamle Indskrifter og en fire Blade stor Forklaring over en Mængde Segl, tilhørende berømte Mænd.

Den næste Morgen betraadte vi et ejendommeligt Gebet, som, vidt forskjelligt fra europæiske Landskaber, samtidigt med at besidde Nyhedens og det storartedes Tillokkelse i det mindste tilsyneladende ogsaa bærer Trøstesløshedens og Dødens Præg. Jeg taler her om Østasiens udstrakte Løssgebeter, om hvis Existens vi først have faaet sikker Kundskab af Raphael Pumpelly i Aaret 1864.

For at faa en rigtig Forestilling om det uhyre Gebet, som er bedækket med Løssjord, er det nødvendigt at betragte dets Grænser. Mod Øst kunne vi sætte som Grænse den 115 Grad, østlig Længde for Greenwich, indtil Hoang-ho, mod Syd den 34 Bredegrad (sandsynligvis endnu omfattende Hoang-hos Kilder). Om ogsaa den vestlige Grænse ikke nøjagtigt kan angives, er det dog rimeligt, at Løssaflejringen strækker sig fra Hoang-hos Kilder langt mod Nordvest; vi fandt saaledes den gule Jord endnu ved Tung-hoan-shien under den 94 Bredegrad. I Norden endelig bliver Gebetet bestemt ved Nan-san Bjergenes Affald og Hoang-hos store Bue. Løst beregnet omfatter derefter Løssgebetet et Omraade, der er større end Østrig-Ungarn.

Førend vi nærmere tage disse uoverskuelige Plateauers sælsomme Dannelser og forunderlige Former i Øjesyn, vil jeg forsøge ved Hjælp af de nyere Theorier at forklare Læseren, hvorledes »Løss«en er opstaaet og endnu stadigt fremkommer.

Vandets Magt kjender enhver i al Fald af den romerske Klassikers bekjendte Ord: Draaben udhuler Stenen. I forskjellig Grad virker Regnvandet selv paa Centralasiens Bjergkæmpers mest imponerende Klippedannelser. Først danner der sig Sprækker, derpaa Spalter; endelig løsnes en Blok og styrter larmende ned i Dybet, idet den river med sig alt, hvad der ikke er stærkt nok til at modstaa Stødets Magt. De jordagtige Bestanddele i Fugerne mellem Stenene blive rystede ud af den faldende Blok; hvad den træffer af løsere Beskaffenhed paa sin Vej, Jordklumper o. lign., knuses til Støv, Stenenes Hjørner og Kanter blive stødte af og knuste, og saaledes dannes der nyt Grus, som aldrig faar Ro, selv ikke da, naar det er bleven forvitret ved Luftens Indflydelse, og som, idet det stadigt bliver mindre og mindre, til sidst ligeledes falder hen til Støv. Saaledes fremkommer Materialet

til Løssdannelsen. Hvis der nu ikke gaves andre Motorer, der greb ind, vilde vi i Dalene og Kløfterne i disse Bjerge finde Løssen aflejret i stor Mængde; en Befolkning vilde strømme til og vilde med Glæde op slaa sit faste Hjem der, hvor den frugtbare Jordbund til enhver Aarstid faar tilstrækkelig Regn og saaledes maa vinde i Kraft.

Men vi finde her hverken en Befolkning eller den ventede Mængde Løss, derimod som oftest en ufrugtbar, stenet Jordbund. Hvorledes skal dette forklares?

Tibets Højdeplateauer naa den usædvanlige Højde af fra 14000—17000 Fod; Aarets Temperatur er følgeligt langt ringere end i Egnene mod Øst, der jo ligge lavere. Da Atmosfæren stedse søger at udligne Forskjellen i Temperaturen, høre særdeles heftige Vestenstorme paa Østranden af det tibetanske Højland til de atmosfæriske Fænomener, der ere karakteristiske for disse Egne. Disse Storme oprode Jorden, hvirvle Støvet op i Luften og føre det med sig. Jo længere mod Øst, desto mere mindskes saadanne Orkaners Kraft; Støvskyerne synke til Jorden og bedække Straa og Græs med et guligt Overtræk. Endnu den Dag i Dag kan den rejsende blive Øjenvidne til Udviklingen af saadanne Løsslag. Græsstraaene danne saaledes en lille Skov, mellem hvis smaa Stammer Støvet opdynges Aar for Aar, idet det stadigt bliver fastere og danner Grundlag for Fremkomsten af nye Dannelser.

Hele denne Aflejring af Løss er ikke andet end en Samling af forskjelligartede Forvitrings- og Dekompositionsprodukter, som Vinden har ført med sig fra Bjergene, og som have faaet deres lodrette Struktur ved det spinkle Stillads, som er dannet af hentørrede Græsstraa.

At Aflejringen af Løss ikke har fundet Sted videre mod Syd over Sin-ling Bjergene, forklares for det første ved den bestemte vestlige Retning, som de omtalte Orkaner have, og dernæst ved, at Bjergene ere tilstrækkeligt høje til at kunne fungere som en skærmende Mur.

Løssjorden er fin og porøs; den lader sig gnide mellem Fingrene til et fint, mellignende Støv. Der lader sig næsten altid paavise kulsur Kalk. Farven er som oftest rød- eller mørkegul, under Tiden med et Stænk i det graalige. Alt rindende Vand, som strømmer gjennem Løssegnene, antager ogsaa denne Farvning, og vi faa paa denne Maade den nær liggende Forklaring af Navnet Hoang-ho, den gule Flod.

Løssen viser ikke Spor til Lagdannelse, hvad der maatte være Tilfældet, hvis dens Fremkomst kunde tilskrives andre Aarsager.

saaledes f. Ex. hvis den allerede omtalte rejsende Pumpellys Anskuelse var den rigtige; han antager nemlig, at Løssen er en Ferskvandsdannelse *).

Tykkelsen af Løsslaget er meget forskjellig. Medens den i det østlige Kina sjældent er over 30 Alen, træffe vi i Provinsen Schen-si allerede Løssvægge, der have en Højde af 900 Alen. De Højder, som ere bedækkede med Løss, kunne ligeledes være anselige. I Nærheden af Sining-fu og ved Bjergpasset Nan-san (mellem Lantschou-fu og Ku-liang-shien) betraadte vi saaledes Løssterrænet i en Højde af omtrent 4500 Alen. Naturligvis ere Bjerge, der ere betydeligt højere, fri for Løss, medens Aflejringerne ere desto mægtigere, jo dybere man kommer ned.

Naar man rejser oppe paa et Løssplateau, vil man selv med den livligste Fantasi neppe kunne danne sig en rigtig Forestilling om et Løsslandskabs orografiske Karakter eller dets Enkeltheder; de mangfoldige Kløfter, Spalter og snoede Hulveje med stejle Vægge — alt dette skjules af den bølgede Overflade. Terrænets umærkelige Stigning vækker den Formodning hos os, at Skraaningerne ikke have noget at sige; naar man saa efter en flere Timers Marsch spørger Barometret til Raads, faar man først den nedslaaende Overbevisning om, at man paa Rejser i Løssgebetet har tabt Evnen til at taxere Højder. Naar vi gjøre denne Iagttagelse, befinde vi os paa den første Højde, som vi let have naaet. Vejen svinger til Siden henimod den gabende Indgang til en Hulvej, der i hele sin Brede er dækket med en halv Alen højt Støv. Efter nogle Minuters Forløb staa vi ved Randen af en lodret, adskillige Alen dyb Skrænt og nyde der et vidunderligt Skue. Det Spørgsmaal paatrænger sig en: Er det Kunst-

*) Ligesom i den europæiske Løss, saaledes finde vi ogsaa i den asiatiske følgende tre Objekter: »Løssmännchen« *), faste, oftest runde Jordknolde af forskjellig Størrelse, mergelagtige Konkretioner, hvis Længdeaxer altid staa lodret; Knogler af fossile Landpattedyr og endelig en uhyre Masse Landsneglehuse. Navnlig det sidste Fund beviser tydeligt, at Løssen ikke er en Aflejring af et fordums Vand. De Snegle, der forekomme i den kinesiske Løss ere udelukkende Landsnegle og for største Delen saadanne, som endnu leve. De høre til Slægterne *Helix*, *Pupa* og *Succinea*. De Huse, vi have samlet, ere endnu ikke nærmere bestemte, men de staa dog i nært Forhold til dem, der forekomme i den europæiske og navnlig den ungarske Løss. De Arter, der ere karakteristiske for Europa ere *Helix hispida*, *Pupa muscorum*, *Succinea oblonga*.

*) Til det tyske Ord kan intet tilsvarende dansk findes. Efter Professor Johnstrups venlige Oplysning maa denne Dannelse rimeligvis være noget lignende som de forunderlige Konkretioner, der af Svenskerne kaldes »Marlekor«, »Näckebrod« o. lign. Oversætterens Anm.

værker? Er det dannet af Menneskehænder? Det er umuligt! Nej! Naturen har her frembragt og arbejdet paa en saa lunefuld Maade.

Amfitheatralsk hæve mægtige Terrasser af uhyre Brede i lodrette, bratte Trin sig op af de mørke Kløfter indtil Plateauets flade Højde paa den anden Side; man skulde tro, at de gamle Ægyptere her havde hentet Modellen til Trinene paa deres i Forhold ubetydelige Pyramider, eller at vi her saa Murruiner af forfaldne Kæmpetempler, over hvilke dog endnu den flade runde Kuppel beskyttende breder sig. Men trods Symmetrien i de mægtige Terrasser, trods den mærkværdige Nøjagtighed i Konfigurationerne, som ere føjede til hverandre, og hvor Naturen stedse har forstaaet at danne og opfinde noget nyt, tror man dog at se et »forbandet« Land, hvor en usynlig Ødelæggelsens og Forstyrrelsens Dæmon har udfoldet sin Virksomhed. Forgjæves søger man et livsfrodigt Træ eller en Hytte — overalt hersker Stilhed, lydløs Ro, Død. Der hører en Del Fantasi til for rigtigt at forestille sig et Landskab paa Maanen, thi vore Maanekort kunne kun tilnærmelsesvis og i stor Formindskelse vække en saadan Forestilling, men et saadant Billede svævede for min Tanke, da jeg gjentagne Gange ytrede til mine Rejsefæller: »Saaledes maa der se ud paa Maanen, saa trøstesløst, saa fortvivlet!«

Hvis jeg tør tillade mig det, kunde jeg, for at give Læseren en anden Anvisning til Forestillingen af et Løsslandskab, sammenligne det med en gammel, fortørret Kæmpe-Schwejtserost, hvor der var gjort Snit paa forskjellige Steder; ogsaa Farven er den samme. Ogsaa her ere de lodrette Vægge forsynede med en uhyre Mængde snart større, snart mindre Udhulinger, som ofte sidde i regelmæssige Rækker, der i horisontale og parallele Linier løbe fra den ene Kant til den anden, men som ogsaa ofte sidde saa uregelmæssigt paa Væggenes Flader, som om de vare frembragte under et Bombardement med Kanonkugler af et enormt Fremtidskaliber. Disse Udhulinger ere imidlertid dannede af Menneskehænder og tjene Hundredtusinder til Boliger, der foruden den Fordel at være billige tillige frembyde andre Fortrin, thi om Vinteren beskytte de godt mod Kulden, og om Sommeren bevare de en forfriskende Kølighed. I Løssvæggene, og navnlig hvor deres Fod beskylles af et ikke udtørrende Vand, finder man hele Kolonier og Byer, hvis Indbyggere udelukkende leve af Agerdyrkning.

Løssen har en udtalt Tilbøjlighed til lodrette Spaltninger, hvilket tilstrækkeligt forklares af den Maade, hvorpaa den fremkommer. Græsstraaene, som paa en vis Maade dannede Skelettet i disse Lag af Støv, som er bleven ført derhen ved Vinden, staa lodret og deres

Kapillaritet er Grunden til, at ethvert Nedslag strax bliver opsuget af den porøse Jord og trænger ned i Dybden. Her samler Regnvandet sig, og her maa vi i opløst Tilstand finde alle de Salte, som give den tilsyneladende trøstesløse, gule Jord den store Frugtbarhed, som er vidt og bredt bekjendt, og som fritager Beboerne for alt Arbejde med Gjødning. Denne Skat af gjødende Stoffer nede i Grunden staar i stadig Kommunikation med Markplanternes Rødder, og derfor lykkes Sæden her, selv naar al Vegetation dør hen i andre Egne som Følge af Maaneders Tørke.

Fig. 94. Hulvej i Løssen.

Den rejsende søger dog forgjæves det saftige grønne, som findes hos vellykket Sæd. Luften er ikke ren; den er stadig svangret med Støv, der aflejrer sig paa Afgrøden lige saa godt som paa Klæderne i saa tykke Lag, at enhver Gjenstand strax antager en gul Farve. Som Følge heraf ligner en Mark om Foraaret i et Losslandskab en europæisk Stubmark om Efteraaret, i Stedet for at staa frisk grøn.

Hvis vi, selv blot tilnærmelsesvis, vare i Stand til at kunne bestemme, hvor høj den aarlige Løssaflejring er, havde vi et Holdepunkt til at kunne ansætte det Antal Aar, som er forløbet siden Diluvialperioden, hin Tid, da hele Centralasien endnu var et Bækken uden Afløb, da der endnu ikke existerede nogen Hoang-ho eller Yang-tse-kiang, ingen Stenørken Kopi eller Sandørken Schamo. Lad os f. Ex. antage — for at forebygge Misforstaaelse bemærker jeg forud,

Fig. 95 Ufrivillig Gymnastik i Løssgebetet.

at det følgende Exempel aldeles ikke hviler paa noget povitivt Grundlag, men snarere kunde svare til Opløsning af en Ligning med to ubekjendte — lad os altsaa antage, at Løssplateauerne aarligt hæve sig en Linie. Naar vi nu vide, at der i Provinsen Schen-si findes Løssaflejringer, som ere 1800 Fod høje, vilde vi mindst behøve 259200 Aar, naar vi aarligt skulde bringe et en Linje højt Lag Løss hen til

det Sted, hvorfra det kom. Antages en mindre Aflejring om Aaret, vilde Tiden naturligvis blive større og omvendt.

Lad os nu vende tilbage til vor Rejse for paa Vejen gjennem de støvede Landskaber at lære andre Ejendommeligheder ved den gule Jord at kjende og for at gjøre os bekjendte med Beboerne af disse ensformige, ejendommelige Egne, deres Levevis og Indretningen af deres Boliger.

Ved Solens Opgang forlod vi Yen-yang-shien, besteg nogle lavere Terrasser, som skille Vej-hos Floddal fra Kint-suj-hos, en Biflod til den første, og naaede efter en interessant Marsch Byen Li-tschuan-shien.

Denne Bys Navn giver mig Anledning til at sige nogle Ord om Betydningen af de Stavelser, der blive føjede til Stednavne i Kina. De betegne Stedet med Hensyn til dets politisk administrative Rang. Denne Inddeling blev nøjagtigt præciseret i Midten af det 7de Aarhundrede af den tredie Regent af Tang-Dynastiet (Kejserinde Vu-hou), men undergik dog i Tidens Løb adskillige Forandringer. Stavelsen »sen« skulde altid betegne, at vedkommende By var Provinshovedstad. Residens for Vicekongen eller Statholderen, men vi finde dog kun Ordet anvendt i offentlige Beretninger, og i daglig Tale kaldes disse Byer ogsaa »fu« ligesom enhver anden Kredsby. Hovedstaden i Provinsen Schen-si skulde egentlig hedde »Si-ngan-sen« og ikke, som den almindeligt kaldes, »Si-ngan-fu«. Stavelserne »tschou« og »shien« betyde, at en højere Civilembedsmand beklæder Værdigheden som Øvrighedsperson i den paagældende By; en Tschou-Mandarin har den højere Rang. »Tjen« hæver Byen til en Markedsflække med eller uden subalterne Civilembedsmænd, »Ye« betyder en Rejsestation uden Øvrighedsperson, »Pu« simpelt hen en Landsby. Selve Navnene paa Byerne staa i Almindelighed i Forbindelse med deres Tilblivelses Historie eller andre historiske Begivenheder lige som ogsaa med deres geografiske Beliggenhed, f. Ex. Schanghai, Torvet over Havet, Peking, nordlig Kejserresidens, Yy-men, Yy's (Nephrit) Port o. o. v. De Landsbyer, der ligge nærmest ved de større Stæder angive ved deres Navn Afstanden fra Staden, f. Ex. San-schi-li-pu, Landsbyen 30 Li borte; Vu-schi-li-pu, Landsbyen 50 Li borte.

Først med den næste Frokoststation begyndte den alvorlige Bestigning af Løssplateauets Højder. Dets Spalter ere grelt markerede, dybt og skarpt indskaarne samt uden Vand. Paa samme Vis sno de indtil 45 Alen dybe Hulveje sig labyrintisk i Slangelinier opad. Vejens Brede tillader kun en Vogn at passere, og Kudskene lyttede

derfor fra Tid til anden i ængstlig Spænding efter enhver Lyd for til rette Tid at kunne vige ind til Siden i Sidehulveje, der vare anbragte hist og her, hvis de skulde møde en Vogn.

Ubekjendt med Hemmelighederne ved disse Kommunikationsveje forlod jeg Vognkolonnen for at vinde et Forspring; thi kun, hvis jeg naaede op paa Højden, vilde det være mig muligt at gjøre et Rids af Omgivelserne paa mit Kort. Efter at jeg var naaet derop, var jeg en Times Tid beskjæftiget med dette Foretagende.

Endelig kom Herr Loczy, der ligesom jeg havde skilt sig fra Karavanen for at samle Konkylier. Det var tydeligt; vi vare gaaede vildt. Skulde vi gaa tilbage for at finde det Sted, hvor vi havde forladt Hovedvejen? Hvilke Kjendingsmærker kunde de lodrette Vægge give os i den dybe Hulvej? Vi lagde os ned og lyttede efter enhver Støj. Forgjæves. Det forekom os at være det bedste at blive oppe paa Højden og begive os afsted i nordlig Retning. Efter faa Minuters Forløb fik vi rigtigt nok Øje paa en stor Støvsky, som bevægede sig opad langs en flad Kuppel. Der var vore Folk! Vi besteg vore Ridedyr og jagede afsted efter Støvskyen. Ak! Det varede ikke længe. Det flade Terræn, hvorpaa vi red, var pludseligt gjennemskaaret, Spalten af en overordenlig dyb Hulvej laa gabende for vore Fødder, og Muldyrene standsede ængstligt med et pludseligt Ryk. Vi søgte en Udvej til højre, til venstre — overalt fandt vi kun dybe Afgrunde; vi vare afskaarne. Støvskyen var forlængst fovsvunden, da vi endelig efter mange frugtesløse Forsøg opdagede en Kineser, som arbejdede paa sin Mark. Han var alene. Hans Glæde over den uventede Fremkomst af to fremmede Skikkelser var langt ringere end vor; det lykkedes os imidlertid snart at forjage hans Frygt, men det var langt vanskeligere at overtale ham til at vise os den rigtige Vej. Først en lille Krans med klingende Kobbermønter bevirkede, at han satte sin Plov fra sig og tiltraadte Bestillingen som Vejviser. Nu først indsaa vi de uhyre Vanskeligheder, som optaarne sig for den, der ikke kjender Vejen; Omegnen er i vid Omkreds undermineret af Hulveje, som indbyrdes krydse hverandre, derpaa igjen føre op i Højden for at løbe der en Tid, kort sagt, selv Beboerne maa besidde en betydelig Stedsands for blot nogenlunde at kunne finde sig til Rette i de talrige Spalter og Kløfter.

Da vi endelig vare komne hen i Nærheden af Hovedvejen, mødte vi en af Soldaterne af vor Eskorte, som ligeledes var faret vild. Bonden gav ham de fornødne Oplysninger om den Retning, han skulde slaa ind paa, og om de Mærker, hvorpaa han kunde kjende

den rigtige Vej. Paa vor videre Marsch foer vi endnu en Gang vild, men Soldaten, der var mere fortrolig med Landets Forhold end vi. var snart i Stand til at faa en Ende paa den kortvarige Forlegenhed. idet han udspurgte Markarbejderne, som han med lydelige Raab kaldte hen til Kanten af Hulvejen.

Den næste Dag blev jeg overrasket af en anden ubehagelig Hændelse, der ligeledes blev forvoldt ved den gule Jords ejendommelige Udseende.

Gjort vis ved de oven omtalte Erfaringer, besluttede jeg herefter altid at blive i Nærheden af Rejsekolonnen. Men dels for at have en større Udsigt over Egnen, dels for at undgaa Støvet, der udfyldte Hulvejen som en mørk, uigjennemsigtig Skymasse og besværede Øjne og Lunger, foretrak jeg at gaa oppe paa det umiddelbart tilgrænsende Terræn, navnlig naar nogle til Stede værende Fodspor viste, at andre rejsende havde gaaet der før.

Endskjøndt en Soldat misbilligende rystede paa Hovedet og utvetydigt gav mig det Raad at følge Vejen, klatrede jeg op ad Hulvejens stejle Skrænt og vandrede trøstigt videre i den sikre Forventning, at Forskjellen i Højden snart vilde blive udlignet. Efter en kort Stunds Forløb skraanede den flade Grund ubetydeligt henimod Vejens Retning, jeg befandt mig foran en stejl Væg. der havde en Dybde af 9 Fod; jeg vandt ned over den med et forsigtigt Spring. Næppe var det sket, førend jeg fik en let Følelse af Anger, thi jeg indsaa, at det vilde være umuligt at klatre op ad Væggen, hvis jeg skulde blive nødt til at vende om.

Der skulde endnu overvindes en anden, lignende Hindring. Men først saa jeg ned i Hulvejen, om det dog ikke vilde være hensigtsmæssigere at springe der ned. Hensigtsmæssigere ganske vist, men 15 Alens Dybde! Der gaves ingen anden Udvej end at føre det begyndte til Ende. I de næste to Minuter var jeg en Fange paa en lille Flade af 9—10 Kvadratalen. Paa min højre Haand havde jeg Hulvejens dybe, lodrette Væg, paa min venstre en flere hundrede Alen dyb Skrænt, der gik ned mod Dalen, og foran mig en skarp Kant, der skilte de to Svælg fra hverandre, og som var bred nok til en Rovfugls Kløer men ikke til en Menneskefod. Den havde en Længde af omtrent 6 Alen, og derfra hævede sig atter et lille Plateau, hvorfra det, saa vidt jeg kunde iagttage det, snarere vilde blive muligt at springe ned i Hulvejen.

Men hvorledes skulde jeg komme derhen? Jeg maa tilstaa, at jeg blev noget ængstlig til Mode, men jeg saa ingen anden Udvej,

jeg maatte vove det selv med Fare for at styrte ned i Dybet sammen med Muren. Forsigtigt undersøgte jeg med hvert Skridt Grundens Tilstand; endelig naaede jeg Kanten og satte mig overskrævs derpaa. Mit Hjerte bankede og mine Hænder rystede af Spænding. Jeg lukkede nogle Øjeblikke Øjnene for at faa den fornødne Ro over mig, og derpaa begyndte jeg det korteste, men farligste Ridt, jeg har foretaget i mit Liv. De skarpe Kanter smuldrede itu under mit Legemes Vægt, og jeg hørte Larmen af de nedtrillende Klumper op fra den slemme Kløft; saa forekom det mig, som om den tynde Væg langsomt gav sig til at hælde til Siden, krampagtigt strakte jeg Armene frem for at fatte om Kanten, der nu blev bredere; gispende efter Luft trak jeg mit Legeme efter og saa tilbage paa den farlige Vej. Jeg var paa ny fangen; thi den Plet Jord, hvorpaa jeg stod, var kun en Ø i Fortsættelsen af den skarpt kantede Aas.

»Kung-sche, Kung-sche!« raabte jeg, da jeg ved at se ned i Hulvejen opdagede denne vor Tjener, som med langsomme, besindige Skridt arbejdede sig frem paa Vejen. »Jeg maa ned her!« »Gaa bare videre der oppe, Master!« svarede han beroligende, thi han havde ingen Anelse om den Klemme, hvori jeg befandt mig. Jeg sagde ham i faa Ord, at det var umuligt. »De kan ikke komme ned her; saa maa De vende om!« — »Det kan jeg heller ikke!« Kung-sche lo som en rigtig Kineser. Det var ret en mislig Situation. Nu kom Lau-tschau, Kronometerbæreren, pustende og sveddryppende omkring Hjørnet. Kung-sche gav ham i al Hast en Meddelelse om, at jeg der oppe ventede paa at blive forløst, og de raadsloge da om, hvorledes de skulde komme mig til Hjælp. Lau-tschau lagde Kronometret fra sig og klatrede op paa Skuldrene af Kung-sche, som havde støttet sig mod Løssvæggen. Jeg fattede strax Manøvren, spændte min Revolver og Jagtkniv af og kastede dem ned paa Vejen. Endskjøndt jeg godt indsaa Umuligheden i at naa den øverst staaende Mands Skuldre, selv hvis jeg vilde hænge mig i udstrakte Arme paa Væggens Kant, havde jeg ingen anden Udvej end at gaa ind paa dette Forslag. Jeg rutschede ned ad, stedse hurtigere, mine Fødder strejfede Lau-tschaus Skuldre uden at faa Fæste, men Faldets Hastighed blev dog mindsket, Lau-tschau faldt ovenpaa mig og vi begge paa Kung-sche.

Jeg var frelst, men den stakkels Kung-sche havde forstuvet sin Haand ved Experimentet.

Jeg havde samlet Erfaringer nok til, at jeg ikke paa den videre Rejse i Løssegnene skulde vogte mig for Extravagancer; jeg vidste nu, at det paa de ubekjendte Løssplateauer er aldeles nød-

vendigt at blive paa Vejen, thi Strejferier uden Ledsagelse af prøvede Førere hævne sig altid paa en mer eller mindre følelig Maade. Det fortjener uformindsket Anerkjendelse og Beundring, at Kineserne ved Vejenes Anlæg have forstaaet at omgaa eller overvinde alle Naturens Hindringer.

Under en jævn men stadig Stigning naaede vi Staden Youngsso-shien, der ligger i en Højde af 3600 Fod. Denne Station, der er omgivet af en kreneleret Mur ligger i en Løsskløft, hvis stejle Vægge med sine Tusinder af Huler, der ere anbragte i Gallerier, danne en anden Stad.

Naar vi nu ville kaste et lille Blik paa denne Løssby, ville vi let faa en Forestilling om Løssboligerne i det hele taget i en vid Omkreds. Boligerne ere i Almindelighed udhulede ved Skraaningens Fod og bestaa meget hyppigt af to til tre Værelser, som ere forbundne med hinanden ved Døraabninger. De ere saa rummelige, at de af dem, der fungere som Værtshuse, ofte kunne herbergere 20 til 30 Muldyr. Loftet er altid hvælvet, det ujævne Gulv dannes af den nøgne Jord. Seng, Stole og Borde blive æltede sammen af Lerjorden, og kun de mere velhavende Løssbeboere nyde den Behagelighed at have transportable Stole. Paa Grund af den enorme Mangel paa Træer er Prisen paa Brænde meget høj: man maa derfor aldeles renoncere paa Brugen af dette Brændselsmateriale. Endskjøndt den behagelige Temperatur i disse Lerboliger er ens hele Aaret, og de derfor ikke kræve Opvarmning, skulle Beboerne dog have Brændsel til Tilberedning af deres Mad.

Der findes ingen Stenkulslejer, og derfor samle Kineserne Mulæselgjødning for at anvende den som Brændsel. Der gives mange Folk, som udelukkende befatte sig her med. Hele Dage igjennem følge de de rejsende Karavaner og benytte ethvert Øjeblik, hvor de faa Lejlighed til at fylde deres Kurv saa hurtigt som muligt. Da der er mange Konkurrenter, der i samme Hensigt afsøge Landevejen, kan det ved denne ejendommelige Bestilling ikke undgaas, at der i de rigtige Øjeblikke forekommer komiske Intermezzoer.

Boligerne i Løssen ere mørke, da de saare sjældent ere forsynede med Vindusaabninger. Om Dagen staa de for det meste tomme, thi Mændene gaa paa Arbejde i Marken, og Kvinderne sole sig udenfor; om Aftenen oplyses de med simple Lerlamper, hvis Bomuldsvæge har ondt nok ved at suge Næring af det tynde Lag Ricinusolie. Lugten, der fremkommer ved Uddunstningerne fra saa mange Mennesker og ved deres Urenlighed, vil hurtigt igjen jage den

Europæer, der besøger en saadan Hulebolig, ud i det frie. Udenfor Boligerne ere en Del Svin beskjæftigede med at oprode Jorden; en Gang imellem prøver et af dem paa at trænge ind i Hulen, men Husfruen ser paa Solens Stilling, at det endnu er et utidigt Forlangende, og jager det gryntende Dyr der fra.

Naar Solen gaar ned, komme Mændene strømmende fra alle Kanter; den ene vender hjem fra Marken med sine Bøfler, hvor han den hele lange Dag enten har arbejdet eller sovet, den anden kommer fra Byen, hvor han har bragt sine Markprodukter til Torvs og for Pengene kjøbt et Mulæsel, den tredje lægger det Brændemateriale, han har fundet, ovenpaa det for Haanden værende Oplag, og alle have de saa meget at fortælle, at det summer i den snævre Dal ligesom i en Bisværm. Husmoderens vigtigste Opgave er nu at tilberede den sædvanlige Lædskedrik, Theen. Forbruget er aldeles forbausende, Kop paa Kop bliver tømt, og Indholdet i den store Kjedel synker hurtigt, saa at man maa tage Tilflugten til Brøndspanden for at komplettere dermed. Brøndene ere meget dybe. Først i 15—30 Alens Dybde støder man paa Grundvandet, der gjennemsnitligt har en Temperatur af 9–10° C. (Som bekjendt angiver Brøndvandets Temperatur tilnærmelsesvis rigtigt det paagældende Steds Middelvarme). Vandet i Løssgebetet udmærker sig ved at være forfriskende og velsmagende, endskjøndt det er uklart. Naar det bliver kogt, synke de indeholdte Jordpartikler til Bunds. Brøndaabningerne ere hverken forsynede med Rækværk eller dækkede med Brædder; man maa derfor være meget forsigtig, navnlig i Mørke, for ikke at styrte ned deri.

Med Nattens Frembrud trække saavel Menneskene som Bøflerne, Mulæslerne og Svinene sig tilbage til Hulerne. Naar Boligerne ere anlagte i Gallerier, maa man benytte Trapper og ofte halsbrækkende Stiger for at komme op til de øvre Stokværk.

Som vi havde iagttaget, da vi naaede den med en Mur omgivne By Yong-sso-shien, er der dog ogsaa frit byggede Smaabyer i disse Egne. Selv under Rejsen fik vi fra Tid til anden Øje paa mindre Pladser, der vare omgivne med en tør Løssvold og som i deres Indre skjulte mer eller mindre forfaldne Lerhytter. Men disse Landsbyer ere dog for største Delen ubeboede Ruiner. Det mohamedanske Oprørs Ødelæggelser paa den ene Side, de Vanskeligheder, som man har ved at skaffe sig Drikkevand paa den anden (vi stødte saaledes paa Brønde af 90 Alens Dybde, hvor der ikke var Vand) have gjort, at disse Lerbygninger staa ubeboede; de falde hen i Støv, og ingen føler nogen Trang til at hindre deres Forfald. Disse Byer, der maaske i

tidligere Tid vare Hvilestationer for talrige Handlende og Kjøbmænd, men nu kun et sørgeligt Billede paa Forgængeligheden, stemme den rejsende sørgmodigt og vække den Tanke hos ham, at han er midt i et sørgeligt Eventyr, midt i et Rige, der er fuldstændigt uddøet, som ikke ejer noget Middel til at kunne føde Mennesker overhovedet, thi det egentlige Liv rører sig borte fra Vejen i hine Kløfter og Dale, som Landevejen helst undgaar paa Grund af de vanskelige Terrænforhold.

Faa Li Nord for Young-sso-shien kom vi over det 4000 Fod høje Pas »Tu-ssai«. Intet Træ, intet Græsstraa, ingen Sten, intet Vand, kun gule Vægge, hvori den ene Landsby var udhulet ved Siden af den anden; saaledes var den en Kløft lignende Vej, hvis Vægge lodret gik ned fra Højden af Plateauet til Hulvejens Støv.

Vor sex Mand stærke Militæreskorte, som havde fulgt os fra Si-ngan-fu, blev paa den sidste Station forstærket til elleve, da Mandarinen forsikrede os, at Egnen blev gjort usikker ved forvovne Røverbander. Men Soldaternes ydre Optræden var ogsaa egnet til at give selv den fejgeste Røver Mod og Dristighed. Den røde Bluse med sorte Sømme og den uundgaaelige hvide Skive paa Bryst og Ryg formaaede hverken at give de svagelige Skikkelser et imponerende Anstrøg eller at skjule Manglerne ved deres Legemsbygning. De blaa Pludderhoser gav Krigerens Totalbillede et plumpt og ubehjælpeligt Præg. Naar man saa fra kinesisk Side vilde gjøre den Indvending, at det dog ikke var her paa det kom an, vilde der ikke være andet tilbage end at undersøge Vaabnene.

Fire Mand vare bevæbnede med 9 Alen lange Spyd, hvilken Længde maaske kunde være passende for en Linedansers Balancerstang, medens den fordømmer Soldaten til Uvirksomhed. Ganske vist fandtes paa Enden af Bambusstangen en smal Jernspids, omtrent saa lang og tynd som en ubrugt Blyant, men dette frygtelige Vaabens Hovedprydelse bestod i to trekantede Silkefaner, hvoraf den større, som sad længst nede, var $7^{1}/_{2}$ Alen lang med en Tværstang paa $4^{1}/_{2}$ Alen. Ethvert Vindstød beredte Bæreren ubehagelige Fataliteter; Silkestoffet blæstes op, og naar det en Gang var foldet ud, snoede det smidige Stof sig om Soldatens Legeme, saa at man kun kunde se en lang Stang og den tøjlesløse Fane.

For os Ryttere bebudede en saadan Beskytters Nærhed altid en truende Fare. Ikke saaledes, at der i en af de nærmeste Kløfter laa en halv Snes Røvere paa Lur, som truede os paa Liv og Gods, nej, det var Soldaterne selv, som med deres Lanser paa Skulderen holdt Spidserne, der vippede op og ned, imod vore Ansigter og mindede

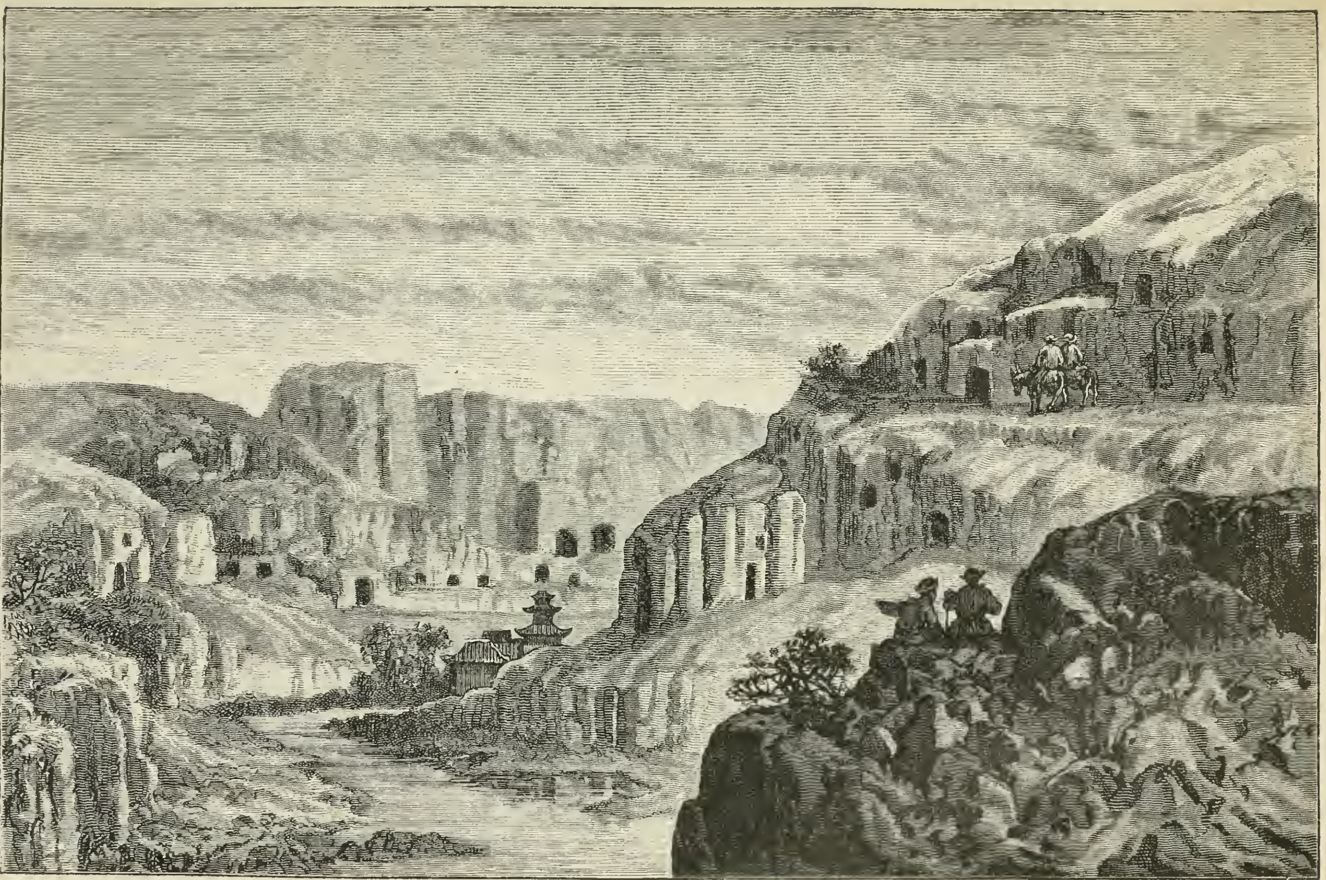

Fig. 96. Løsslandskab ved Pin-tschou.

os om, at vi maatte passe paa ikke at faa Øjnene stukne ud. To Mand vare bevæbnede med Treforker. De to ydre Spidser vare bøjede lyreformigt udad, saa at Vaabnet selv ved et vægtigt Stød højst kunde trænge 1½ Tomme ind. Instrumentet har saaledes paa Grund af sin sindrige Konstruktion den dobbelte Egenskab, at være et skrækkeligt Vaaben samtidigt med, at det ikke er livsfarligt. Fire Mand bar Geværer, men hvilke Geværer! De lange Jernløb vare dækkede af gammel, ærværdig, rød Rust og angav paa en anskuelig, let begribelig Maade Skytsets Skudvidde; de vare med Sejlgarn bundne fast til de korte, raat udskaarne Pistolskæfter. Luntelaasen bar endnu til Skue Spor af Krudtrøg fra henrundne Aartier. Hovedbetingelsen for overhovedet at kunne bruge Vaabenet, Ladestok, Munition og Lunte, manglede ganske.

Anføreren for den vakre Trop bar beskedent den itubrudte Klinge paa sit korte Heltesværd i Skeden. Som han fortalte mig, var Klingen knækket i et Haandgemæng under Taiping-Oprøret ved Indtagelsen af Nanking. Et stort Ar over hans Pande gav hans Skildring af denne varme Dags Slagstummel den fornødne, højtidelige Bekræftelse.

Vi overnattede i Pin-tschou, en større By, der ligger paa den høire Bred af en ikke ubetydelig Flod ved Navn Tsin-ho. Den er omgivet af en dobbelt Mur, og den ydre, forfaldne Enceinte indeslutter tillige en Del af Landskabet Syd for samme, der saaledes kommer ind under Forstadens Omraade. De fleste Huse i den indre By ere byggede af Løsssten, ogsaa den Kun-kvam, hvor vi havde faaet anvist et bekvemt Logis.

Dalsletten naar her den anselige Brede af over 1000 Skridt og er overalt — beplantet med Træer. Denne Gaade skulde snart blive løst.

Mandarinerne i de større Byer skyndte sig, saa snart vi vare komne ind i vore Kvarterer, at beværte os med alt, hvad der bereder en kinesisk Gane Glæde og Fornøjelse. (Som vi senere erfarede, skete dette efter Paalæg fra Regeringens Side.)

Da nu Stadstjenerne fra Pin-tschou betraadte Gaarden til vor Bolig med deres store Bærebøre, bemærkede jeg strax blandt Fadene med Ris, Æg, Melonkjærner, Svinesteg og mangfoldige Slags Geléer nogle uhyre store Pærers sympathetiske Former. Allerede den fortjenstfulde Missionær Abbé David omtaler Pærerne fra Pin-tschou som mærkværdige paa Grund af deres usædvanlige Størrelse. Nu laa disse Frugter foran os. De naa ikke sjældent en Størrelse som et lille Græskar. Hvis Smagen var ligesaa tiltrækkende som Størrelsen,

maatte Frugten svare til de mest overdrevne Fordringer. Jeg vil nu ikke ligefrem sige, at Smagen bittert skuffede vore Forventninger; det vilde uretfærdigt og utaknemmeligt, thi Pærerne i Løssgebetet vare ofte for os de eneste og mest velkomne styrkende Midler; men naar jeg siger, at den vandede Smag er halv sur, halv sød uden at have den mindste tiltrækkende Aroma, tror jeg ikke at have gjort disse Frugter Uret.

Hvad er Aarsagen til, at Pærerne kunne blive saa store i Pin-tschou. Har Jordbunden en saa usædvanlig Frugtbarhed, eller er der andre Aarsager til Stede, som give Træerne en betydeligere Trivsel? Hemmeligheden stikker i Træets Forædling, og jeg vil forraade den forat give Haveelskere Lejlighed til ogsaa at prøve den i Europa. Kineseren poder Pærekviste paa unge Poppelstammer, overlader Naturen Resten og opnaar saaledes paa en simpel Maade, at Frugten faar den usædvanlige Størrelse.

Det kinesiske Folk ynder overhovedet slige Forædlingsexperimenter, der under Tiden give overraskende Resultater. En Gang senere stod jeg maalløs foran et kæmpestort Træ (det var i Provinsen Stse-tschuen), hvis ene Halvdel bøjede sig mod Jorden under Vægten af modne Granatæbler, medens den anden Halvdel stod i fuldt Rosenflor.

Vejen fra Pin-tschou løber i den brede Del opad; den er bred og god og gaar endogsaa i Nærheden af Byen over en hvælvet Stenbro, der er 10 Skridt lang og 6 Skridt bred.

Floden slynger sig i talrige Bugter og i en Brede af 25 Skridt gjennem Frugthaver, der indtage et stort Areal, og har tre Alen dybe, skarpt indskaarne Rande, som danne Grænsen for Jorden, der dyrkes med Grøntsager af alle Slags. For Tiden var Vandet paa sine Steder frossent.

25 Li nordvest for Staden findes ved Landevejen Kinas berømte og største Buddha-Statue, hvor selv Vicekongen af Kan-su, Tso-tsung-tang, gjør Holdt for at forrette sin Andagt, hvis hans Vej falder der forbi. Allerede paa Afstand er den imponerende Tempelbygning paafaldende. Tre røde Tage, der ere sammenføjede af Træskærerarbejde i Overflod, taarne sig hen over den Bjergskraaning ved Vejen, hvori Statuen findes, og danne en virkningsfuld Pagode.

Buddhapræsten, hvem Opsigten med Helligdommen er betroet, havde paa lang Afstand bemærket vort Komme. Da vi kom hen i Nærheden, slog han med en Træhammer paa en klart tonende Klokke, greb en Offerbøsse og holdt den hen for Snuden af det første Muldyr.

Udenfor Templets Indgang stod et lille Træbord, hvorpaa fandtes en lille, forgyldt Broncefigur, endnu en Offerbøsse og en Klokke.

I Provinserne Schen-si og Kan-su blive disse Attentater paa Gavmildheden ofte besværlige. Foran de mest uanselige Gudebilleder paa Vejen staar der Tiggermunke, som med deres stirrende Øjne spejde efter enhver Støvsky, der muligvis kunde antyde, at et Rejseselskab nærmer sig.

Intet nytter, Karavanen maa betale sin Tribut, Klokken ringer vemodigt, Præsten vedbliver at forfølge de flygtende saa længe med Tallerkenen, til Offeret er betalt. Herr Loczy kunde en Gang, da han manglede Smaapenge, kun skaffe sig en saadan Tigger fra Halsen ved at kaste sin Lommekniv i den graadige Bøsse.

Efter Præstens Udsagn skal Templet være bygget af en Kejser af Tang Dynastiet, som var begejstret for Buddhismen, og det skulde derefter være over 1000 Aar gammelt. Forvitringen og de Fordybninger i Hulen, der vare frembragte af de valfartende ved at skrabe paa Stenen, tale ogsaa for denne Alder; Hulens hele Hvælving har fordum været smykket med Arabesker. Statuen befinder sig i en Sandstensgrotte; man kommer derind lige fra Landevejen gjennem en kort Tunnel.

Buddhastatuen imponerer ved første Øjekast paa Grund af sin Størrelse; først da indser Beskueren, at Figuren maa være dannet samtidigt med, at Grotten blev udhulet i Sandstenen; thi hvorledes vilde det ellers have været muligt at bringe den kolossale, massive Figur ind i Hulen. Statuen har en Højde af 50 Fod. Guden sidder paa orientalsk Vis, og hans enkelte Lemmer ere, temmelig vel proportionerede, udhuggede af Sandstenen, og kun saaledes var det muligt at frembringe den Virkning, som det i sin Helhed fremkalder.

Buddhas Ansigt er belagt med et tykt Lag Guld; midt paa Panden ser man en lille, rød Plade, som ikke maa mangle paa nogen Buddhastatue hverken i Kina, Tibet eller Mongoliet. De virkelig guddommelige Kæmpeører med uforholdsmæssig store Lapper ere Guddommens Sindsbillede. Haaret er kruset i Lokker og er ligesom Overskægget malet grelt med blaa Farve. Den venstre Haand hviler paa Knæet, den højre er hævet til Velsignelsen. Ogsaa Hænderne vare fordum forgyldte men forraade nu ved deres grønne, irrede Farve, at Forgyldningen ikke har været ægte. De lange kinesiske Negle staa ud fra Fingrene ligesom Kløer. Dragtens Hovedfarve er rød.

Endskjøndt Grotten er saa stor, at man uden Vanskelighed kan gaa rundt om Statuen, støder dog Hvælvingens bagre Væg

omtrent op til Gudebilledets Baghovede. Det ser ud, som om den flade Bue med Villie er valgt for at fremhæve den Virkning, som den der malede Helgenglorie med sin rige Ornamentik skal frembringe for Totalbilledet. Glorien bestaar af fire koncentriske Kredse; den inderste bestaar af fire sammenslyngede Lotosblomster, den anden af Arabesker af Grene, Blade og Blomster, den tredie af syv smaa Billeder af Buddhastatuen, den yderste af nitten forskjellige Figurer, der ligne vore Engleskikkelser. En Gang vare de med stor Omhyggelighed huggede ud af Sandstenen; nu ere de næppe til at kjende, da de ere ødelagte ved Forvitring, og Kineserne hjalp troligt Tidens Tand ved deres Udbedringer af de skadelidte Steder med Ler.

I Grotten er der endnu to andre Figurer, der staa foran Hovedstatuen: de ere kun halvt saa store som hin, og den plumpe Udførelse svarer mere til Kinesernes nuværende Sands for Kunst end Hovedfigurens. De ere ogsaa af betydelig yngre Udspring. De uforholdsmæssig store Hoveder blive til sande Uhyrer paa Grund af den en Krone lignende Haarvæxt. Ansigtets Grundfarve er blændende hvid: paa Kinderne er anbragt to røde Flader, der forestille Tegnet paa Uskyld og Ufordærvethed. Den ene Haand hviler paa Brystet, den anden hænger slapt ned. En kort Overklædning, broderet i lyse Farver, røde Pantalons og tunge Mandarinstøvler af sort Silke skjule delvis Billedhuggerens Fejl. Disse Statuer forestille Buddhas to kvindelige Yndlingselever, der af Kineserne kaldes »Schang-noa.«

Ad 70 Trappetrin af Sten kommer man op til Galleriet, der er forsynet med et Rækværk og løber rundt om Grottens Kuppel; her kan man først ret faa Øje for Statuens imponerende Størrelse, idet man f. Ex. lægger Mærke til, at dens Næse er af samme Størrelse som et voxent Menneske.

Sex Alen højere oppe er der en rund Aabning i Hvælvingen, hvor igjennem Lyset trænger ind i Grotten. Tagstolen hæver sig endnu 30 Alen over Klippeloftet. Fra det tredivte Trappetrin kan man komme ud paa en lille Platte, hvor der findes Miniaturtempler og Grotter i hundredvis. Stedet og Templet kaldes paa kinesisk Ta-fh-tsh.

Vejen til Tin-kou gaar paa den højre Flodbred; men derefter forlader den Hoveddalen og løber saa oppe paa det flade Plateau i lige Linie til den sidste By i Provindsen Schen-si, Tschang-fu-shien. Her overnattede vi. Den næste Morgen jagede en heftig Nordvestvind den brede Landevejs dybe Støv op i tætte Skyer. Hele Omegnen var formørket: man kunde knap se ti Skridt frem for sig. I Løbet af

kort Tid havde Støvet lejret sig i saadanne Lag paa de rejsendes Ansigter, Haar og Klæder, at de saa ud som døde Oldinger eller gule Spøgelser, som drev deres Spil ved højlys Dag. Vi forsøgte forgjæves at beskytte vore Øjne mod de paatrængende Jordpartikler; men akkurat ligesom Luften trænger igjennem de mindste Aabninger, saaledes trængte ogsaa Støvet igjennem Støvbrillerne og fremkaldte en ulidelig Kløen og Brænden i Øjenkrogene. Endnu værre gik det Pakdyrene og Mulæslerne. Naturen har behandlet dem stedmoderligt, da den har berøvet dem enhver Mulighed for at kunne gjøre Øjnene rene under Marschen. Øjenhaarene vare snart tillukkede med en tyk Støvmasse; og det Dyr, som ikke havde et hjælpsomt Menneske ved sin Side, maatte indtil Dagmarschens Ende give Afkald paa at nyde Naturskjønhederne.

Vest for den lille Landsby Yan-ye passerede vi Grænsen mellem Provinserne Schen-si og Kan-su. Ingen Pæl, ingen Grænsetavle, ingen Toldforanstaltning eller Slagbom gjør den rejsende opmærksom paa, at han nu befinder sig paa Tso-tsung-tangs Omraade, Vicekongen og Helten fra Kaschgar, Generalissimus over det kinesiske Hærvæsen, men paa den pludselige Forandring af Vejens Beskaffenhed mærker han strax, at her raader en anden Aand, at der her er kommen en vis Mening og Orden i Herredømmet; det forekommer en kort sagt, som om man her møder Resultater af en i Kina ellers ukjendt Stræben, de første Frugter af — Fremskridtet.

Læseren vil allerede gjentagne Gange, naar han betragtede de Billeder af det indre Kinas Landskaber, vi have bragt, have følt, at der fattedes Sceneriet noget. Ganske vist! Træerne mangle.

Og endnu mere, ja meget mere føles dette af den rejsende, der i Maaneder gjennemstrejfer Egne uden virkeligt at kunne se og beundre Naturens rastløse Virksomhed i dens skjønneste Værker. Alle Bjerge ere kullede, Dalene fuldstændigt blottede for Skov, og naar vi en Gang imellem opdagede et spirende Poppeltræ et Steds, var der ingen Grænse for vor Forbavselse.

Nu da vi kom ind i Provinsen Kan-su, var der plantet Allétræer langs med Vejen. Ganske vist ere de smaa Træer endnu saa unge og tørre, at det er vanskeligt at erkjende dem som Piletræer, men de blive plejede, vandede hver Dag og ere endog ombundne med Rishalm til Beskyttelse mod den farlige Frost.

Som vi senere erfarede, tilkommer Æren for et saadant Opsving, der er uhørt i Kina, i første Linie den desværre allerede afdøde General Pita-schen, som udøvede en overordentlig Indflydelse paa

Vicekongen Tso-tsung-tang. Ganske vist maa det have været en uhyre Indflydelse, thi hvorledes vilde ellers en høj Embedsmand have kunnet beslutte sig til at plante Træer — stik imod en af de største kinesiske Filosofer (hvis jeg ikke tager fejl, var det selve Konfucius), som paabyder Udryddelsen af alle Træer, »som dog kun ere Hjem for de onde Skovaander og Yndlingsopholdssted for alle vilde Dyr og Uhyrer.«

Pita-shen var en født Franskmand. Allerede i sit Hjem var han en berømt Tambur og forsøgte efter at have faaet sin Afsked sin Lykke i Udlandet. Han kom til Kina og blev med Glæde engageret af Kineserne, for at han kunde forraade dem nogle vesterlandske Krigskunster den Gang, da Englænderne og Franskmændene marscherede mod Peking. Selv om det ikke lykkedes ham ved en forfærdende Trommehvirvel at afholde sine Landsmænd fra at storme Landets Hovedstad, avancerede han dog som Følge af sine andre Fortjenester til General, og det var fra ham, at de første Forsøg paa at reorganisere Armeen udgik, som, hvor ubetydelige de end maatte forekomme, dog altid betegne hans store Virkelyst.

Efter Vicekongens Ønske ægtede Pita-schen en Kineserinde og levede i sin Familie ligesom enhver anden ægte Kineser, spiste Ris, Hajfiskefinner og Fuglereder med Elfenbens Spisepinde, drak bitter The og var, da han trods sin Alder fik lagt sig en prægtig Pisk til, kun at skælne fra de andre indfødte ved sine horisontalt liggende Øjne. Han kunde i den Grad glemme sit Hjem, hvor man ikke havde forstaaet at skatte ham som Æmne til en General, at han paa Forhaand lovede sig selv aldrig at vende tilbage; han kunde nok fornægte det skjønne Frankrig, men ikke dets — Vine. Efter hans Død fandt man i hans Kjælder en righoldig Samling af alle Frankrigs ædle Vine. Samlingens Størrelse vidnede om, i hvilken Grad den afdøde Franskmand havde lidt af Hjemve.

For Tiden staar kun en eneste Europæer i lignende Forhold til den kinesiske Regering, men jeg kan ikke sige, om han ligesom Franskmanden Pita-schen er underordnet den kinesiske Jurisdiktion.

Mr. Mesny er en indfødt Englænder, Bøssemager af Fag. Som kinesisk General og Direktør for et Værksted til Reparation og Forfærdigelse af moderne Geværer skal ogsaa han, der strengt iagttager Landets Sæder og Skikke, allerede have ægtet en Kineserinde. Efter hvad jeg erfarede, har Regeringen fuldt ud anerkjendt hans Duelighed og passende belønnet denne. Hans maanedlige Gage beløber sig til 600 Taël (c. 3400 Kroner).

Fig. 97. Buddha-Statue i Ta-fh-tsh.

Mr. Mesny ledsagede for nogle Aar siden sin Landsmand Kaptajn Gill paa en Rejse gjennem Kina og bidrog ved sin Stilling og sit usædvanlige Kjendskab til Landets Sprog meget til Expeditionens heldige Gjennemførelse. Nu befinder han sig igjen i sit lille Arsenal i Kvej-yang-fu i Provinsen Kvej-tschou. Alle andre Europæere, som tjene den kinesiske Regering enten som Toldembedsmænd eller som Lærere for Soldaterne — og det endda udelukkende i Havnestæderne ved Kysten — staa kun i et Slags Forretningsforhold til den; de klæde sig paa europæisk, og vedkommende Konsulat er deres lovlige Jurisdiktion.

Indbyggerne i Provinsen Kan-su have altsaa en Franskmand (Pita-schen er hans kinesiske Navn) at takke for en smuk, 10 Skridt bred Landevej, som vi snart skulle lære at kjende som en Kunstvej; han udvirkede, at der overalt, hvor smaa Floder krydsede Vejen, blev bygget Træ- eller Stenbroer, hvis Gelændere bleve bemalede med røde og grønne Striber, formodentlig Vicekongens Yndlingsfarver. Det var ham, der anlagde den første Landevejsallé i Kina, og i Træskoler, der laa ved Siden af Vejen, lod han i det store tiltrække de fornødne unge Træer. Men om det ogsaa var ham, der havde givet Paabud om, at ethvert Værtshus ved Landevejen skulde betegnes med en blegrød, trekantet Fane med grønne Kanter, derom kunde Folk ikke give nogen Oplysning; det er dog sandsynligt. Vejen er stærkt benyttet af rejsende Handelsfolk, og Sukkerbagerne, som med et Bærebrædt paa Brystet vandre fra Sted til Sted, gjøre gode Forretninger. Deres Fabrikata, der bestod af hvidt Brystsukker og navnlig Maltbonbons, fandt rivende Afsætning, da den støvsvangre Luft afficerede alle Struber.

Udenfor Kin-tschou, den første By i Kan-su, forlader Vejen atter Højdeplateauet og fører i dybt indskaarne Hulvejserpentiner ned i Dalen, paa hvis højre Side den holder sig lige til Ping-leang-fu.

Da vi forlod Kin-tschou krydsede et Ligtog vor Vej. Nogle Musikanter aabnede Toget med en gribende Melodi paa deres forstemte, snærrende Klarinetter. Den massive, brune Træligkiste blev baaren af fire Lastdragere i Bambusreb, og de sørgende fulgte bag efter; de vare klædte i hvide Bomuldsstoffer; i Stedet for den sædvanlige Beklædning havde de paa Hovedet en Kurv, der — som det syntes — var forfærdiget af hvid malet, flettet Staaltraad. Enhver af de sørgende Mænd bar desuden en Laterne, der var lavet af et lignende Fletværk, og som blev baaren højt over Hovedet.

En Sværm gamle Kvinder, der for Penge og god Mad havde overtaget Bestillingen som Grædekoner, jamrede og hylede paa

en saa gribende Maade, at de fleste Hunde stak Halen mellem Benene og fjærnede sig saa hurtigt som muligt. Et kort Stykke Vej derfra ventede allerede et utaalmodigt Selskab i Værtshuset paa Begravelsens Ende; thi da kommer alle de, som nu lade deres Smerte frit Løb, derhen for at trøste det sørgende Hjerte med Svinesteg og varm Risbrændevin. Hylene ved disse Lejligheder ere kun noget, der hører til god Tone, thi Kineseren er Materialiet i dette Ords fuldeste Betydning. Selv Folk, som vide, at deres Livs Timer ere talte, forstaa

Fig. 98. Et kinesisk Ligtog.

endnu i det sidste Øjeblik at tænke paa Nydelser. Det hændes ikke saa sjældent, at en dødsdømt endnu i det sidste Øjeblik drikker en Kop The med Skarpretteren. Endskjøndt det blanke Sværd ligger dem imellem, overbyde de dog hinanden i Komplimenter og Artigheder, og naar saa Tiden kommer, da der skal tænkes paa Forretningen, beder Bøddelen Delinkventen om Forladelse, »thi hvis han ikke huggede Hovedet af ham, maatte hans eget falde. Saa gjerne han ogsaa vilde bringe dette Offer, vilde Dommeren dog næppe være tilfreds dermed o. s. v.«

En saadan Ligegyldighed for alt, hvad der ikke stod i nøjeste Forbindelse med det nærværende Øjeblik, var ogsaa præget i Ansigterne

paa nogle Forbrydere, som bleve eskorterede fra Ping-leang-fu til Singan-fu. De vare lænkede til hinanden med svære Jernkjæder, der gik fra den enes Halsring til den andens, og en Politibetjent, kun bevæbnet med en Stok, ledsagede hver Gruppe. Trods den følelige Kulde vare de kun bedækkede med Pjalter; det brød de sig kun lidet om; de vare i livlig Samtale, blæste frejdigt Røgen fra deres korte Piber ud i Luften og morede sig indbyrdes over deres Fortællinger, ja, de vare saa lidt trykkede af Situationen, at de gav deres Glæde over at se os Luft i en utæmmelig Lystighed. Politimanden delte deres Følelser og

Fig. 99 Transport af Forbrydere.

overgik dem endog i sin Iver efter at haane os. Jeg fik senere at vide, at disse Røvere, som modigt havde forsvaret sig, da de bleve tagne til Fange, bleve forte til Si-ngan-fu, hvor Gouvernør Sin dømte dem til Døden. Kun naar det angaar en svær Forbrydelse, bliver den dømte uden videre halshugget, hvorom Regeringen saa faar Underretning. Ellers er det en Bestemmelse, at enhver Dødsdom bliver forelagt Kejseren til Bekræftelse. Benaadning er kun sjælden. I det sædvanlige, indre Retsliv kom det, saa vidt jeg erfarede, aldrig til Benaadning; enhver Dødsdom fik sin Stadfæstelse ved Kejserens røde Segl; Seglet forestiller et Aftryk af den kejserlige Finger, der er dyppet i rød Farve.

Naar i den allernyeste Tid den kinesiske Gesandt ved det russiske Hof, efter at være kaldt tilbage, først blev dømt til Døden paa Grund af den Traktat, han havde afsluttet om Kuldschas Tilbagelevering, og derefter dog blev benaadet, havde han kun Ruslands Indflydelse at takke for sit Liv. thi saa vel i Regeringskredsene i Peking som i alle Folkets Klasser lød kun det ene Raab: »Dræb ham!«

I Nærheden af Staden Ping-leang-fu bliver den 800—1000 Skridt brede Dal begrænset af stejlt affaldende Terrasser, som ere dyrkede med Hvede og Byg; Vejen faar her den anselige Brede af 30 Skridt, men var dog kneben nok for alle dem, der drog til og fra Staden. Her slog en Kusk løs paa Trækdyrene for sin Vogn: der dannede Mulæslerne og to Karavaners Kameler en forvirret Klynge; her søgte en Hyrdedreng efter et bortløbet mongolsk Faar af hans Hjord, og for at fuldstændiggjøre det samlede Billede af Forvirring hørtes den ængstlige Hvinen og Grynten af Svin. som bleve stødte eller traadte. Det var ikke vanskeligt at slutte, at der var blevet holdt Marked i Ping-leang-fu. Blandt de hjemvendende opdagede jeg mange Kvinder; de fleste red og overlod trøstigt Førelsen af Muldyret til Driveren. Deres Dragter tydede for det meste paa en festlig Stemning og undlod ikke at fremkalde en vis Interesse, saa meget mere som de fleste Kvinder paa Grund af Støvet havde skjult deres Ansigter med et sort Slør. Den mørkeblaa Overklædning, der var pyntet med lyseblaa og hvide Broderier, kontrasterede forunderligt med de højrøde Pantalons, som, da Kvinderne ride paa samme Maade som Mændene, kun bleve halvt skjulte med en Slags Kaabe. De smaa Fødder kunde ikke naa Stigbøjlerne og dinglede i Luften.

De havde kun faa Smykker paa sig. De bestod af en stor Guld-, Sølv- eller Messingring, til hvilken var fæstet som Led i en Kjæde en anden Ring af Karneol eller Nephrit. Haarfrisuren ligner en Jesuiterhat og staar ofte en halv Alen ud fra Baghovedet.

Ping-leang-fu er en temmelig stor By med 60000 Indbyggere, hvoraf 5000 høre til Soldaterstanden.

Udenfor den vestlige Port ser man det nyopførte, storartede Lerfort med talrige Skydeskaar og gabende Sprækker, hvilke sidste Solen, al atmosfærisk Fugtigheds Fjende, allerede har frembragt i Bygningen. Voldens krenelerede Rand er hvidtet; Enceintemuren er 15 Alen høj og forsynet med talløse Stanglygter, hvis Spidser vare smykkede med en vissen Gren eller med smaa hvid-sort-røde Vimpler. I det indre af Kastellet knejsede en ny, ottekantet og otte Etager høj Pagode. Lige overfor Befæstningen fandtes en høj Væg, smykket med

et fantastisk Dragerelief, som gav en Munk Lejlighed til at lette vore Punge.

Vi maatte passere fem store, murede Porte, forinden vi naaede den egentlige By. Ogsaa den var omgivet med en høj og bred Lervold, som var festligt pyntet med mange hundrede brogede Faner. Den brede Hoved- og Torvegade, hvor der var en livlig Handel navnlig med Kornvarer og Frugter, løber i lige Linie temmelig parallel med og nær ved den nordlige Mur. Nogle Soldater spadserede der oppe med skudfærdige Bøsser. I Begyndelsen troede jeg, at det var Skildvagter; men paa en Gang opdagede jeg, at en af Folkene pustede sin Geværlunte op til fuld Gløde og lagde an lige i Retning af os, Skuddet gik af, og med en fornøjet Skrigen fløj nogle Ravne op fra Taget paa et nærliggende Hus, idet Kuglen nemlig havde forfejlet sit Maal. En anden Soldat vilde gjøre det bedre men fejlede ligeledes de flyvende Fugle. Det er ganske vist en besynderlig og for Indvaanerne paa ingen Maade hyggelig Sport, disse Soldater drive.

Vi havde passeret Hovedgaden og befandt os i Officerskvarteret i Stadens Militær-Rayon. Ethvert Embedslokale udgjorde for sig en større, armeret, med Mur omgiven Træbygning, hvis Vægge afvexlende vare bemalede med Kanoner eller med Helte, bevæbnede til Tænderne; over Muren saas de skarpe Spidser af en fuldstændig Samling af de mest forskjelligt formede Spyd og Lanser, som blinkede i Solens Straaler.

Udenfor Indgangen til Yamenen stod en Aandemur og foran denne en 8—10 Mand stærk Portvagt. I flere og flere Huse blev der efterhaanden tændt Lys, og endnu stedse vare vi uvidende om, hvor vi skulde overnatte. Endelig naaede vi et uanseligt Værtshus, som trak vore Folk og Mulæsler til sig.

»I dette elendige Hus ville vi ikke blive!« sagde Grev Széchenyí til Tolken. »Hvor findes Kun-kwan'en? Mæld vor Ankomst til Futai!« (Futaj, kaldes den øverste Embedsmand i en med »Fu« betegnet By). I Begyndelsen forsøgte Tolken i en vellykket Tale at opregne alle Værtshusets Fortrin, saa havde han hørt, at Futai var rejst bort; det vilde ogsaa være altfor silde at søge ham o. s. v., men til sidst rykkede han ud med Sandheden: »Futai her kunde ikke lide Europæerne, hans Kun-kvan var for de rejsende Mandariner og ikke for fremmede, som ikke havde noget at gjøre i hans By. Vi maatte overnatte i et af de mange Værtshuse, thi, da vi havde et Pas, kunde han ikke jage os bort, men det vilde glæde ham i Morgen at erfare, at vi havde forladt Ping-leang-fu.«

En videre Modstand mod saadanne Argumenter var unyttig, og vi bleve derfor i Værtshuset. Gaardsrummet var meget stort og skaffede mig i en sen Nattetime, medens de andre Gæster allerede sov, Lejlighed til at faa Stadens Brede nøjagtigt bestemt.

Grev Széchenyi havde ganske vist tænkt at holde en Dags Rast i Ping-leang-fu, men under de for Haanden værende Omstændigheder foretrak han at sende Mandarinen det Budskab, at det var ham en sand Fornøjelse at berede ham en Glæde, og vi rejste videre.

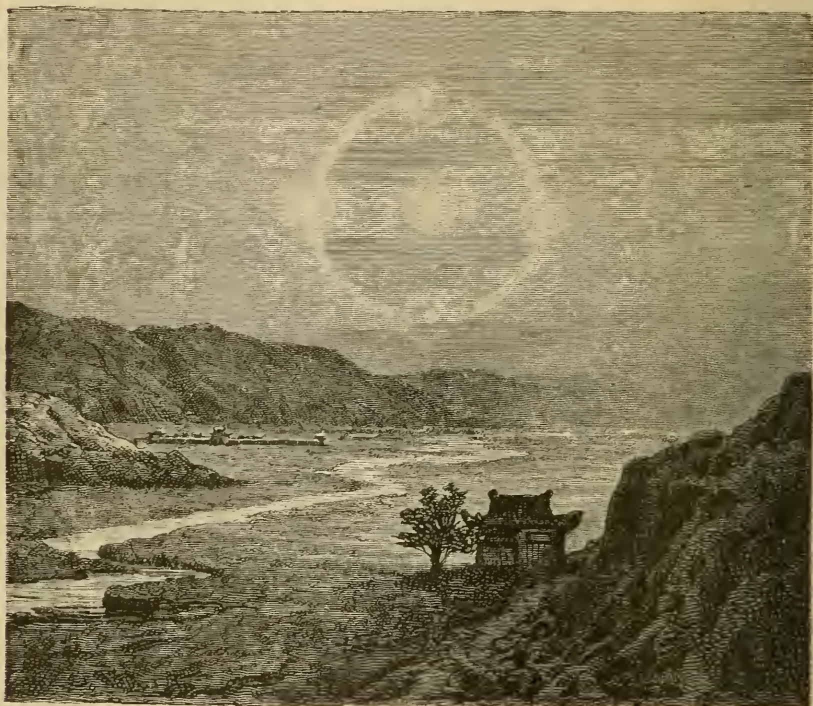

Fig. 100. Bisole, som vi saa dem ved Sin-njing-tschou.

Jo mere Dalen den næste Morgen indsnævredes, desto bedre blev Vejen. Ikke blot var den gjennemgaaende makadamiseret, men den besad ogsaa en ganske solid Underbygning samt kunstmæssige Stendæmninger og Broer. Da vi nu i Uger ikke havde set andet end gul Jord, maatte vi forundrede spørge, hvorfra dog dette Materiale stammede. Svaret herpaa gav selve Landskabets Udseende, alt som vi marscherede op ad Dalen.

Fig 101. Bjergkammen Ma-ha-san.

De sønderrevne og furede Løssskrænter bleve lidt efter lidt fortrængte af nogle Klippestykker; højere og højere bleve disse nye Formationer, og pludseligt befandt vi os i de romantiske Svælg i et Alpelandskab, hvor det rene, friske Vand rislede ned med den klare, forfriskende, staalgraa Farve, der er ejendommelig for Højfjældet.

For hver 10 Li findes Vogterhuse, hvor de Soldater opholde sig, der have med Vejens Vedligeholdelse at gjøre. Endskjøndt disse Huse ere meget smaa og deres Beboelsesværelse med den eneste Aabning kun indeholder et Møbelstykke, nemlig en Sove»kong«, mangler dog aldrig Aandemuren, der, saa vel som Husets hvidtede Vægge, enten er bedækket med Billeder i grelle Farver af haandfaste Soldaterskikkelser og Vaaben (Geværer eller Spyd) eller med Røgerekvisiter og Spisevarer. Udenfor mange af disse Smaahuse staar der til højre og venstre for Aandemuren et Grantræ, der er bragt dertil langt, langt borte fra, og hvis Bark er skrællet af lige op til Kronen.

Ret smukke buddhistiske Klostre, byggede af brudne Sten, som dels ligge ved Vejen, dels oppe mellem Bjergene saa vel som nogle Tempelgrotter, der ere udhuggede i Klipperne, bidrage til at hæve Egnens Ynde. Den snævre Dalbund er dækket med et lavt Tornekrat, under hvilket en hel Skare guldglinsende Fasaner fredeligt søgte Ly sammen med ligesaa mange Skader imod Sneen, der faldt i tykke Fnokke og snart indhyllede Landskabet i et blændende hvidt.

Ved Nattens Frembrud befandt vi os i en rund Dalkjedel, hvor Oating-ho har sit Udspring. Vi overnattede ved Vej-hos og Hoang-hos Vandskæl i Oating-ye 5540 Fod over Havet.

Set nedenfra skulde man ikke have troet, at det vilde være forbundet med Vanskeligheder at komme op over dette Pas, men da vi den næste Morgen under en bidende Nordvestvind tog fat paa Bestigningen, lærte vi først Bjergets Hemmelighed at kjende. Vejen løber ganske vist i kunstmæssigt anlagte Slangelinier omkring den skarpe Aas, hvis Kanter og Fremspring glimre i Solen som Krystaller, men Stejlheden bringer selv de stærkeste Lunger til at stønne. Efter stadigt at have klatret opad i to møjsommelige Timer naaede vi et lille Plateau, hvor Præsterne i et stateligt Kloster have anlagt et lille Værtshus. Ikke blot vore Folk men ogsaa vi gjorde Holdt her for at styrke os til den videre Opstigning med en Skaal varm The. Men oppe paa Saddelen blæste en isnende kold Luftning over fra Tsitja-ta-sans snedækkede Tinder, den furede Bjergryg, som afslutter Horisonten i en Halvkreds mod Nord.

Bjergpasset bliver af Kineserne kaldt Lo-pan-san og har en absolut Højde af 8300 Fod. Nedstigningen er om muligt endnu stejlere end Opstigningen, og deraf maa det ogsaa komme, at Landevejen paa denne korte Strækning, hvor Overbygningsmaterialet er skyllet bort, bliver elendig og stenet.

I Long-tji-shien fik vi den behagelige Efterretning, at Futaien i Ping-leang-fu levende beklagede, at han ikke havde stillet sin Kunkvan til vor Disposition, og at han havde givet alle de ham underordnede Øvrighedspersoner (ogsaa i Long-tji-shien) strængt Paabud om at holde Mandarinhotellerne rede til vor Modtagelse.

Vi skulde dog undgælde for denne Velgjerning første Gang, vi benyttede os af den. Da vi efter den anstrengende Marsch glædede os ved en vel fortjent Søvn, havde Hotellets Tjenere for at bøde paa den lave Temperatur i Sovekammeret fyldt rigeligt Stenkul paa de sidste Gløder i Kulbækkenet. Det var en Lykke, at Papirvinduerne paa flere Steder vare itu, og at den friske Luft kunde faa fri Adgang gjennem Revnerne i Værelsets Loft og Vægge. Den næste Morgen kunde vi derfor dog staa op, men vare saa bedøvede af Kulosen, at der forløb lange og pinlige Timer, inden vi havde forvundet Efterveerne.

Vi havde nu passeret de egentlige Løssegne: men selv om ogsaa de stejle Bjergformers Sten med skarpe Kanter hist og her ragede frem over det bølgeformige Terræn, vare dog Dalene stedse markerede og begrænsede af høje og stejle Løssvægge. I flere Maaneder var der ikke faldet nogen Regn, og de mange Hulveje indeholdt derfor en saadan Masse ophobet Støv, at man hyppigt i Ordets egentlige Forstand uforvarende sank i til over Knæene.

Naar en Karavane passerede saadanne Hulveje, saa det ud, som om der dernede var gjort Ild med vaade Grankviste; i saadanne røglignende Skyer steg Støvet op af Kløfterne og formørkede Omegnen vidt og bredt. Luften var mættet med Støv, og trods den skyfri Himmel hørte det til Sjældenhederne at faa Øje paa Solen. I Almindelighed angav kun et svagt, blaat Skær Solens Plads paa Himmelen.

Naar Atmosfæren var i mindre Bevægelse og navnlig almindeligt i Morgentimerne (Vinden lægger sig om Natten), medens Solen stod i Øst over Bjergene i sin svømmende røde Glans, kunde vi ofte iagttage Bisole, saaledes navnlig den Morgen, da vi forlod Sing-njing-tschou. Dette Skue vakte almindelig Beundring. Solen var omgivet af en kæmpestor Taagering (den saa kaldte »Hov«), som udad til stadigt blev mørkere og syntes i Zenith og Nadir, men tydeligst til

højre og venstre at bære de mindre Bisole i de livligste Regnbuefarver. Deres røde og violette Farver vendte imod Solen. Enhver af disse fire Skiver var omgivet med en Dunstkreds, som greb ind i den om selve Solen og sluttelig udviskedes henimod denne.

Færdselen paa Landevejen viste tydeligt nok, at vi rejste i et Land, hvor den militære Aand gjorde sig gældende. Hver Dag mødte vi nye Troppeafdelinger, som marscherede fra det ene til det andet af de militære Anlæg, der vare byggede langs med Chausséen. Deres Uniformering afveg kun for saa vidt fra den os allerede bekjendte Dragt, som Sømmen paa deres blaa Bluser, der vare forede med Lammeskind, var gul, og den hvide Sigteskive paa Bryst og Ryg foruden Betegnelsen *Ping* (Soldat) ogsaa angav Troppekorps, vedkommendes Navn, Alder og Fødested saavel som den kommanderendes Charge og Garnisonsstedet. Nogle Soldater bar desuden fæstet paa venstre Side af Brystet et lille rundt Spejl, der glimrede ligesom en Tapperhedsmedaille.

Der var ikke Spor af Orden eller Disciplin under Marschen. Enhver Soldat valgte efter eget Tykke Vejen og Gangarten; han syntes med Hensigt at undgaa al Selskabelighed, og det varede derfor altid et Kvarterstid, inden en Afdeling paa 40—50 Mand var trukken forbi. Derefter fulgte først Marodørerne, og ikke sjældent mødte vi først i Eftermiddagstimerne Efternølerne af en Trop, som vi havde set tidligt om Morgenen. De forrustne Perkussionsgeværer, hvormed Soldaterne vare bevæbnede, stammede for største Delen fra Tyskland; dog saa jeg ogsaa kasserede franske, engelske, amerikanske og østrigske Vaaben.

De militære Øvelser indskrænke sig til et Minimum og ere endda blottede for enhver Plan til at fremkalde en hensigtssvarende Uddannelse. Naar i Ny og Næ et Kastels Besætning tilbragte en Eftermiddagstime med, at en for en under Trommehvirvler og Paukeslag for den kommanderende udførte de livligste Evolutioner med sin Neptunsfork, saa lignede denne Øvelse mere en fornøjelig Dansetime end en militær Øvelse.

Jeg vil her tilføje, at Kineserne ere maaske det eneste Folk, der ikke anerkjender Dansen som saadan som en Fornøjelse. Under min Rejse i Kina saa jeg kun en Gang en Dreng, der under Foredraget af en Sang afvexlende satte den ene Fod bagved den anden under gjentagne Kniks men uden at røre sig af Stedet. Selv paa Scenen opnaa de gymnastiske Produktioner aldrig den lette Elegantse og rythmiske Bøjelighed, at man blot tilnærmelsesvis kunde sammen-

ligne den med Dans. Det er dog ikke Dansen alene, som fattes Kineserne; den bepiskede Nation mangler endnu noget andet, noget som staar i mer eller mindre umiddelbart Sammenhæng hermed, et Begreb, der ikke kan defineres, som allerede har bragt saa megen Lykke eller Ulykke over Millioner Mennesker, som er i Stand til i sig at forene alle Verdens Følelser og Lidenskaber, som formaar at sige mere end alle de Beviser, der kunne udledes efter Logikens strengeste Regler: Kysset.

Hvilket Middel benytter den kinesiske Moder for at udtrykke sin Kjærlighed til sit Barn? hvorledes bærer Ynglingen sig ad for at kunne fortolke den udkaarne sit Hjertes Følelse? hvorledes skilles Kvinderne fra hverandre efter en vellykket Thepassiar? paa hvilken Maade tager Sønnen Afsked med sine gamle Forældre, naar han skal tiltræde sin Post som Embedsmand i en af Rigets fjærneste Provinser — i de fleste Tilfælde en Afsked for hele Livet? — Ceremoniel, kjære Læser! Med en stiv Knæbøjning, med et formelt Buk, med en fraserig Tale; men aldrig med et Kys. Det vilde være upassende, et Anstød mod al god Tone; lad os sige det lige ud: Kineseren væmmes ved at kysse. Den samme Mandarin, der ved en Lejlighed forespurgte sig om Dameføddernes Størrelse i Europa, havde faaet at vide, at man i Vesterlandene ofte var vant til at udtrykke sin Hengivenhed ved et Kys; han svarede kun med et Ord, der vilde kunne forstaas over hele Verden: »Brr!«.

Men vi maa rejse videre!

Vi befinde os oppe paa et Bjerg og opdage nede i den brede Dalaabning for vore Fødder de uklare Omrids af en venligt beliggende By, der er indhyllet i Støvskyer. Det er An-ting-shien, vort Nattekvarter. Vejen fører i stejle Serpentiner ned til de rislende Smaafloder. Vi stige til Hest og naa efter en halv Times skarpt Ridt paa den brede, lige Vej, der er beplantet paa Siderne med Popler, de store Porttaarne paa Muren om Byen. En Stadstjener venter allerede paa os og fører os gjennem en Labyrinth af Gader, der oplives af en larmende Befolkning, til et smudsigt Værtshus. Efter Sædvane vente vi taalmodigt paa Tolkens Ankomst, thi ingen er i Stand til at forstaa vort Spørgsmaal om, hvor Byens Kun-kvan er.

Endelig viser Sin sig med en anden Stadstjener. Tolken, der allerede ved Byens Port havde faaet Underretning om, at Borgmesteren vilde nægte os at benytte Mandarinhotellet, hvilede ikke, før han havde opnaaet hans Indvilligelse.

Næppe vare vi komne ind i Gaarden til den halvt forfaldne Kun-kvan, førend Folkemængden vilde trænge ind efter os. Greven lod Porten spærre. Pøbelen skreg og hylede i alle Tonearter. Men da den opdagede, at man ikke vilde indvillige i dens Forlangende om at komme ind, forsøgte den først ved at trænge paa og derefter ved andre voldsomme Midler at sprænge Porten, og ganske rigtigt varede det ikke længe, før Portfløjene bragende styrtede ind i Gaarden. Vi befandt os i de usle Værelser i Hovedbygningen i Færd med at pakke vore Senge ud, og da vi allerede vare fortrolige med den Slags Begivenheder, der aldrig gik af uden en øredøvende Larm, brød vi os ikke videre om Støjen og Skrigene, der lød ind til os fra Gaarden. Pludseligt styrtede Tolken meget ophidset ind til os i Værelset, og lige i Hælene paa ham fulgte nogle fremmede Soldater, som uden videre satte sig paa Stolene og betragtede os med haanlige Miner.

»Hvad ville disse Folk?« spurgte Grev Széchenyí. »Hvad ville I?« gjentog Tolken. Soldaterne svarede med en lang Tale: »Kun-kvan'en tilhører os, I ere kun vore Gæster, vi ville se Eder og eders Sager. Naar vi ikke ville taale Eder her, maa I ud, thi vi kommandere her; Huset tilhører Vicekongen Tso-tsung-tang, og han saa vel som vi ere Honanfolk, men I ere kun Yang-kvej-tse!«

Vi kunde ikke indlade os i lange Underhandlinger med dette Pak, og vi hjalp dem derfor afsted uden Afskedshilsener.

Vi begav os ned i Gaarden, hvor Militæreskorten gjorde sig forgjæves Umage med at holde Menneskemassen tilbage, som trængte sig ind af den aabne Port. Næppe mærkede vore Folk vor Tilstedeværelse, førend deres Mod voxede, og Slagsmaalet begyndte. Anføreren for vor Militærbedækning tog Ophavsmanden til Spektaklerne (en af de Honansoldater, som for lidt siden havde besøgt os) ved Pisken og ruskede ham ubarmhjertigt frem og tilbage. En af vore antagne Tjenere benyttede sig af den gunstige Lejlighed til at lade den fangne Fjende føle sin Overlegenhed; han tog et kort Tilløb og sparkede ham i Ansigtet med sin Fod, saa at en Blodstrøm strax flød ud af den trufnes Næse. Som med et Slag var hans Vildskab knækket, og under en jammerlig Hylen tørrede han Blodet ud over hele Ansigtet. En anden Tjener havde bemægtiget sig en ituslaaet Vindusramme, hvormed han slog en anden Soldat i Hovedet, medens han havde grebet ham i Struben med sin kraftige Næve. I Krogen ved Porten laa en kæmpende Gruppe i et indviklet Virvar paa Jorden, og et Dusin Hænder havde travlt med i blind Iver at uddele Slag. Det var en Scene, som spotter enhver Beskrivelse.

Medens det efterhaanden lykkedes Greven med sin kraftige Stemme at bringe Kampen til nogenlunde at ophøre, var Tolken ilet med et Visitkort til Byens Militærkommandant, for at denne skulde skaffe Orden til Veje. Strax efter kom en Underofficer, som arresterede de blødende Soldater. Det lykkedes os snart at rydde Gaarden, og vi skyndte os med at sætte den itubrækkede Port i Stand igjen. Medens vi endnu vare i Færd med at sætte Portfløjene for, begyndte Tumulten igjen paa Gaden. De fangne vare imidlertid med Magt blevne befriede af deres Kammerater, og en af vore Tjenere, der var fulgt efter Toget, havde ved denne Lejlighed faaet sine Klæder revne i Laser. I Følelsen af deres gjenvundne Frihed vilde Soldaterne begynde nye Voldsomheder, et tøjlesløst Begjær efter Hævn ledede deres Skridt, en vild Larm, en hæs Raaben trængte fra Gaden ind i Gaarden, og hvem ved, hvad der kunde sket, hvis ikke Generalens uventede Komme pludseligt havde bragt Tavshed til Veje. Da Greven havde erfaret hans Tilstedeværelse, lod han atter Porten aabne og førte Mandarinen ind i Kun-kvan'en.

Generalen kastede sig paa Jorden og var ikke at overtale til at undlade denne ydmyge Hilsen. Han bad Greven om ikke at lade ham undgælde for Soldaternes Overmod; det vilde blive hans Ulykke, hvis Tso-tsung-tang fik at vide, hvorledes Regeringens Gæster vare blevne insulterede i An-ting-shien. Greven lovede at tie. »Jeg skal straffe Ophavsmanden paa det strengeste. Om faa Timer skal jeg sende Eder hans Hovede.«

Grev Széchenyí afværgede det smilende: »Det vilde være en alt for grusom Straf. En saadan Oprejsning forlanger jeg paa ingen Maade. Naar De endelig vil tænke paa at afkjøle Soldatens hede Blod, ville nogle Slag være fuldstændigt tilstrækkelige hertil.« »Sig mig Eders Villie med Hensyn til Antallet af Slagene!« »Naa! en halv Snes vil vel være passende.« Efter at Generalen for Anstandens Skyld havde nippet til den The, der blev serveret, fjærnede han sig, idet han vedblivende udtalte sin Beklagelse over det forefaldne.

Da vi i Aftentimerne sad ved vort Maaltid om et skrøbeligt Træbord blev der meldt os, at den allerede afstraffede Soldat var kommen for at takke os for »naadig Straf.« Hvor ganske anderledes saa denne Mand nu ud, han, som for faa Timer siden brølte op over alle de andre! Hans Arme var krampagtigt klyngede om Halsen paa et Par Kammerater, thi han kunde ikke gaa, og hans Klæder vare overklistrede med Blod. Knust paa Sjæl og Legeme sank han ned for Grevens Fødder, han var ude af Stand til at sige et Ord og ud-

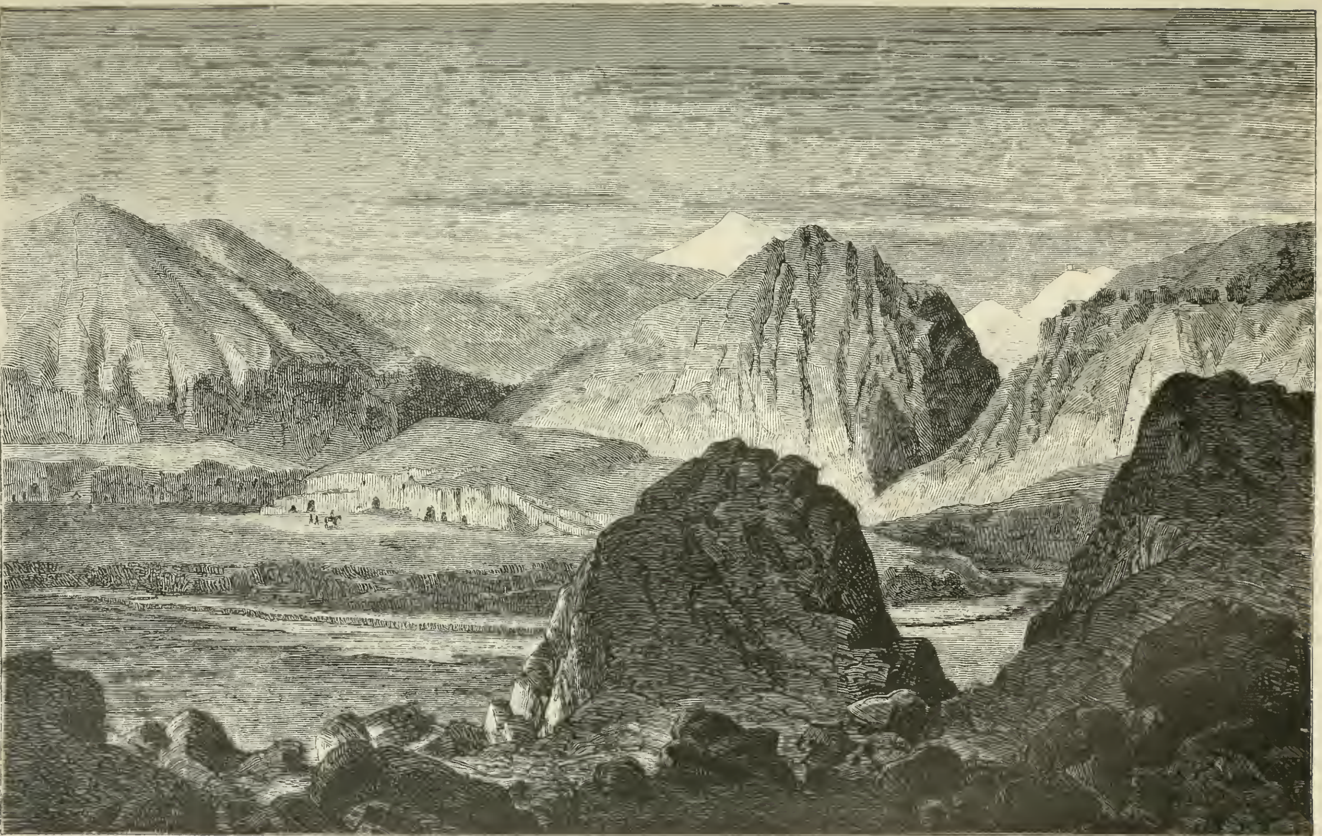

Fig. 102. Hoang-hos Dal udenfor Lan-tschou-fu.

stødte gudsjammerlige Klagelyd, medens en Taarestrøm vædede Lergulvet. Sin oversatte Meldingen fra Generalen, i Følge hvilken Soldaten havde faaet 3000 Slag. (Det var i Virkeligheden kun 300, det største Antal, der gives). Han og en anden af Ophavsmændene vare blevne degraderede som Underofficerer og straffede med Tabet af Hatteknappen: Stadens Kommandant beklagede fremdeles, at han, paa Grund af Grevens Ønske, ikke, som Loven bød det, eftersom der var flydt Blod i Striden, havde faaet Lejlighed til i Stedet for den levende Soldat at sende os hans Hoved i en Kurv. Bevæget af Medlidenhed gav Greven den sønderknuste Soldat en Foræring i Penge, for at han bedre skulde bære den lidte Tugtelse. Militærlovgivningen foreskriver betydeligt strengere Straffe for Soldater end for Civile; men Straffenes Fuldbyrdelse er underkastet mangehaande Forandringer efter den Landsdel, hvor den kommer til Anvendelse, og efter Soldatens Herkomst.

Da vi næste Dag forlod Byen, fik den af vore Tjenere, hvis Klæder vare blevne iturevne under Slagsmaalet, og som paa Grund af et Spark ikke kunde taale at marschere, tilsendt, foruden en Pengegave paa 10 Taël, en Vogn indtil Lan-tschou-fu paa Generalens Bekostning.

Om Formiddagen marscherede vi nedad langs Floden i Tschang-kou-hos brede Dal; paa Grund af dens stærke Fald have Kineserne uden stor Umage kunnet lede dens Vand hen over de frugtbare Marker ved Hjælp af Trærender og Kanaler. I enhver Landsby, og der ligger mange saadanne spredte over den frugtbare Dalstrækning, fandtes et Militærkastel, hvis Besætning — som Følge af en den sidste Nat udstedt Befaling — fuldtalligt rykkede ud, da vi viste os, for at yde os de befalede militære Æresbevisninger. Ganske vist mærkede vi ved det første Øjekast, at Hilsenen kun var tvungen, men Rygtet om Soldatens Afstraffelse i An-ting-shien var med Lynets Hurtighed naaet rundt omkring, og Frygten for en lignende Straf lukkede de Læber, der allerede halvt havde aabnet sig for at udtale nye Fornærmelser.

Ved Landsbyen Tschang-kou forlod vi Dalen og bøjede i en ret Vinkel ind i en Løsskløft, hvis Vandskjel, Tscheda-ling, vi den næste Morgen overskred i en Højde af 6800 Fod.

I mit Kald som Expeditionens Geograf blev det mig en Nødvendighed at tilegne mig en vis Færdighed i Opfattelsen, idet vi jo rejste hurtigt. Jeg fik aldrig tilstrækkelig Tid til Overlæg og spidsfindig Forskning, da jeg ikke turde tabe Karavanen af Syne, hvad

der allerede nogle Gange, med mit Ubekjendtskab til Sproget, havde skaffet mig ubehagelige Efterveer. I Almindelighed søgte jeg at vinde et Forspring. En formelig nervøs Higen efter at vinde Tid bevinger mine Skridt; trods den stærke Morgenkulde kommer jeg strax i Transspiration, jeg kaster et flygtigt Blik opad til det Højdepunkt, som maa naas, for at jeg kan faa den fornødne Oversigt; derpaa ser jeg mod Jorden for efter atter ti Minuters Forløb at lade mig overraske af den glædelige Opdagelse, at det højst gjælder, om en stejl Opstigning et Kvarters Tid. Sveddryppende naar jeg Udsigtspunktet; iskold puster den skarpe Luft paa mine feberagtigt bankende Tindinger; men Tiden iler, og jeg har allerede vænnet mig til en kronisk Snue, der har varet i Maaneder.

Førend jeg forlod Wien, havde jeg sørget for Tegnemateriel i rigelig Mængde. Jeg har aldrig fortrudt, at jeg til Optagelsen af Kort havde medtaget noget stærkt Karton, som paa begge Sider var linieret i Kvadrater med en Sidelængde af $^1/_2$ Centimeter, thi hvert Blad havde paa denne Maade den nødvendige Maalestok for Afstandene.

Afstandene maalte jeg altid med Uhret. Skjøndt jeg havde et Podometer (Skridttæller), indsaa jeg kun altfor snart, at jeg ikke kunde stole paa det. Jeg søgte derfor først at bringe min Gang, der var prøvet gjennem Øvelse i mange Aar, i Sammenhæng med Uhret og den kinesiske Li. Da jeg imidlertid gjennemsnitligt kun tilbagelagde den ene Halvdel af Vejen til Fods, men den anden i Saddelen, var det min næste Opgave at finde et Gjennemsnitsmaal for Længden af den Strækning, min Ridehest tilbagelagde i de forskjellige Gangarter i et vist som Enhed antaget Tidsrum. I Begyndelsen voldte det mig store Vanskeligheder, da jeg skiftede Hest hver Dag. Men senere, da jeg havde faaet to bestemte Heste anviste til Brug, opnaaede jeg forbavsende Resultater ved Anvendelsen af mit Maal. Da vi f. Ex. efter en 14 Dages Marsch i Kreds (daglig gjennemsnitlig 4 Mil) igjen vare naaede til Udgangspunktet, fandt jeg, at min Marschlinie, som jeg havde optaget med Boussolen, med Hensyn til Begyndelses- og Endepunktet kun varierede omtrent en Mil.

Naar jeg saa havde naaet op til et Udsigtspunkt, undersøgte jeg i nogle Minuter Egnen og skizzerede derpaa Bjærgkjæderne samt Flod- og Vejnettet i Omegnen i løse Konturer. Alle de Objekter, som jeg allerede havde haft Lejlighed til at rayonnere ved Hjælp af Magnetnaalen (hvorved jeg ofte maatte anvende Blyanten som Diopter), fik nu den første eller anden Façon; andre bleve bemærkede med en Streg i den Retning, hvori de laa, tegnede tilbørligt i Profil og beskrevne.

Naar jeg saa havde endt Arbejdet med en Betegnelse af de Landsbyer, Klostre, Fæstningsværker o. s. v., som laa nærmest Vejen, foretog jeg en gjennemgaaende Revision af det hele, noterede Barometerstanden og skyndte mig da at faa Kulden af Kroppen ved en forceret Marsch, der atter bragte mig foran Karavanen til det næste Oversigtspunkt. Jeg lagde aldrig Skjul paa mine Kortarbejder navnlig ligeoverfor vor Militæreskorte og Muldyrdriverne, thi jeg gik ud fra den Anskuelse, at en Hemmeligholdelse af saadanne Arbejder langt snarere vækker Mistanke end en aaben Fremgangsmaade. Ja, jeg viste Kineserne Kortene og forsøgte at forklare dem Enkelthederne: »Der er Si-ngan-fu, der Pin-tschou, der Ping-leang-fu, Lan-tschou.« Paa denne Maade tilfredsstillede jeg deres Nysgjerrighed og gjorde dem kjede deraf, thi de forstod ikke Tegningerne og smilede medlidende.

Fra Passet Tsche-da-ling saa jeg for første Gang den mægtige Bjergkam Ma-ha-san. Dens til Dels med Sne dækkede Tinde hæver sig som en isoleret. uoverstigelig Mur til en Højde af 10000 Fod. Mod Nord falder den stejlt af mod Hoang-ho, medens de østlige Fjeldkløfters Affald paa Grund af de runde Løssdannelser blive mildnede paa en paafaldende Maade. Den evige Sne, som paa flere engelske Kort tilskrives dette Bjerg (sandsynligvis paa Grund af Meddelelser fra kinesiske Kilder), smelter allerede om Foraaret.

Vi vare endnu to Dagmarscher fjærnede fra Lan-tschou-fu ved Hoang-ho, Provinsen Kan-sus Hovedstad, men de vare kun lidet anstrengende, da der intet Bjerg var førend dette vort nærmeste Maal.

Endskjøndt den lille Sidedal Sia-schje-tsch-ho paa ingen Maade kan kaldes ufrugtbar, er den dog trods de mange ruinlignende Løssbyer kun ringe befolket. De fleste Landsbyer ere forladte og deres lavere Mure allerede halvvejs faldne hen i Støv.

Husene ligne paa nogen Afstand meget de cylindriske Jordsøjler, som Vandet i stort Antal har udskilt og udskaaret fra Dalvæggenes kløftede og sønderrevne Skrænter. Ved Siden af de Ødelæggelser. der vare en Følge af Dunganernes*) Oprør, var det rimeligvis ogsaa Mangelen paa godt Drikkevand og det store Besvær ved at skaffe dette til Veje, som overbeviste Kineserne om, at der dog andetsteds kunde være bedre end her, hvor selv de med saa stor Omhu plejede Allétræer maatte gaa til Grunde af Mangel paa Regn, og af Overflødighed paa Støv. De mange, gjennemsnitligt 16—24 Fod brede Huller, der paa begge Sider af Landevejen og navnlig i Nær-

*) Kinesere af mohamedansk Trosbekjendelse; kaldes ogsaa Chvej-Chvej.

heden af Landsbyerne gabe en imøde i en ufattelig Dybde, give de mest aabenbare Beviser paa de Besværligheder, der ere forbundne med Brøndgravningen.

Det er en Lykke for Befolkningen, at der ikke bliver solgt Samschu i Landsbyerne, at Opium er saa dyr, og at der i hele Omegnen ikke findes vilde Dyr (jeg saa, efter at vi vare stegne over Sin-ling Passet kun en Ræv med mørkegraa Pels og nogle enkelte Harer), thi de omtalte Gruber, der ikke ere dækkede eller afspærrede, vilde ellers allerede have krævet mange Offere. Den, som ikke selv har set de trøstesløse Landsbyer, de forfaldne, gule Ruiner, den kummerlige Menneskerace, den golde, døde Omegn, kan næppe forestille sig den længselsfulde Trang til Afvexling, som et flere Maaneders Ophold i Løssegnene uden Undtagelse vil fremkalde hos de fremmede.

Jeg vil ikke fortælle om vor forgjæves Længsel efter at faa Hænderne rensede, hvor den tørre Luft havde frembragt Revner, i hvilke Støvet havde sat sig fast som en uudryddelig Tatovering, ikke om vor Væmmelse ved Sengestederne, der vrimlede af allehaande Utøj, ikke om vor Længsel efter igjen en Gang at kunne føre et Glas rent Drikkevand til vore tørstige Læber; nej, alt dette er Savn, som enhver Opdagelsesrejsende maa finde sig i; men den halvt ubevidste Sammenligning mellem frodige, grønne Landskaber, i hvis Skove Fuglene synge, hvor Solens Spejlbillede sitrer i de rislende Floder — mellem et Landskab, hvor virkeligt Liv rører sig, og disse uddøde Støvegne, hvor selv en Skarnbasse er en Sjældenhed: denne Sammenligning fremkalder Apathi, Sløvhed og Ligegyldighed.

Menneskeracen, der er lille og svagelig, stemmer godt overens med Totalbilledet af dette af Naturen saa stedmoderligt behandlede Gebet. Det synes, som om Ungdom slet ikke existerer her. Allerede Børneansigterne ere rynkede; forgjæves spejder man efter røde Kinder; man faar kun Øje paa voxgule, blege.

Allerede i den spæde Alder forrette saavel Drenge som Piger svære Markarbejder. Saaledes udvikles tidligt ved den fuldstændige Mangel paa alle ungdommelige Glæder den tidlige Alvor, som snart ved snu Forslagenhed, snart ved ligefrem Bedrageri hjælper den stærkere til Sejr over hans Konkurrenter i Kampen for Tilværelsen.

Kvinderne ere hæslige allerede i Pigealderen. Den dem ejendommelige Forfængelighed, at frembringe de mindst mulige Fødder, gaar saa vidt, at de tvinge Læggen ind i stramme Bind allerede oppe fra Knæet; disse faa da endelig saadanne Dimensioner, at de kunde være overmaade passende for Marmorkommandanten i »Don Juan«.

Effekten forhøjes yderligere, naar der paa Midten af Læggen lades et Stykke frit paa en Tommes Brede, hvor saa selve Benet stikker frem ligesom et gammelt Strømpebaand. Naar endelig mange Kvinder dertil bære Gamascher, der udvide sig nedad til og ligne mexikanske Pantalons, se de forkrøblede Fødder ud som Hestehove; af alt dette fremgaar, at den kinesiske Kvinde, trods Anvendelsen af raffinerede Toilettekunster, indtager et meget lavt Standpunkt i Smagssager.

Agerbrug og Handel med Markprodukter give Folkene Midlerne til deres kummerlige Tilværelse. Markerne producere Roer, saa store som et Hovede, Hvede, Hirse, Ærter (af sort Farve og betydeligt større end vore), Linser o. s. v. Desuden levere de Pæretræer, der ere plantede i Landsbyerne, endnu smukkere Frugter end i Pin-tschou. Valdnødder findes rigeligt og overalt.

En speciel kinesisk Frugt er Tsu-tse. Allerede i Schanghai bemærkede jeg, at der som Dessert blev serveret Frugter, der i Udseende og Farve ganske lignede Paradisæbler, og kunde ikke nok som forundre mig over, at Englænderne tog saa godt til sig af disse, som jeg virkelig antog for raa Paradisæbler. Den Gang vilde jeg ikke for nogen Pris have spist en saadan Frugt. Først i Provinsen Kan-su kom jeg efter Hemmeligheden. En Dag satte Kokken et Fad frem med tørrede Frugter, som jeg efter Udseendet og Smagen antog for nedlagte Figen. Kjærnerne stemte dog ikke med min Antagelse, thi efter disse at dømme maatte jeg have spist et Græskar. Det var imidlertid en Tsu-tse, Frugten af et Træ, der er udbredt over hele Kina, og som med Rette kunde gjøre Fordring paa første Rang blandt alle Frugttræer. Det er omtrent lige saa højt som vore Æbletræer, med hvilke det ogsaa har mange ydre Ligheder tilfælles. Frugterne modnes paa de højere Bredegrader i September i rigelig Mængde. Som allerede omtalt, ere de da næppe at skjelne fra modne Paradisæbler. Da de ikke taale at gjemmes længe og snart raadne, søge Kineserne at forlænge Sæsonen ved at plukke Frugterne umodne af og derefter lade dem kunstigt modnes. De Frugter, som trods den stærke Efterspørgsel dog blive tilovers, blive først pressede og derpaa pakkede i Tønder; Sukkerstoffet skiller sig til Dels ud og afsætter sig ligesom ved Figner paa Overfladen som smaa Krystaller. Smagen af Frugten saavel i moden som i nedlagt Tilstand kommer Smagen af italienske Figen meget nær.

Kineserne paastaa, at dette Træ kun meget vanskeligt lader sig forplante ved Frø, og indtil videre maa jeg være enig med dem

i denne Paastand, thi alle Forsøg paa at bringe de medtagne Frø til at spire mislykkedes mig.

Beboerne af Løsslandskaberne holde som Husdyr Bøffelen og en lille svagelig Hornkvægrace, som adskiller sig fra de mellemeuropæiske Arter ved en lille Pukkel; Køerne blive aldrig malkede, fordi Kineserne ikke nyde hverken Mælk eller Smør; de mene, at saadanne Næringsmidler gjøre Menneskene dumme. De omtalte Dyr benyttes kun som Trækdyr og til Dyrkningen af Markerne — Bøflerne navnlig paa Rismarker, der ere satte under Vand. Forøvrigt findes ogsaa mongolske Faar, Muldyr og Æsler i stor Mængde, derimod kun faa Heste i Staldene og paa Græsmarkerne hos de velhavende kinesiske Bønder. Medens Hundene i de sydlige Provinser kun ere lidet forskjellige fra en Ulv, ja endog ofte af os bleve antagne derfor, naar de foer afsted uden Ledsagelse, nærme de sig i Provinsen Kan-su de mere ædle Racer. Foruden store og stærke Exemplarer, som i Legemsbygning og Haarlag syntes at være i Slægt med Newfoundlændere, bemærkede jeg ogsaa smaa langhaarede Pinschere saa vel som Grævlingehunde med et uforholdsmæssigt stort Hovede. At Egnen udøvede en gunstig Indflydelse paa Hundenes Trivsel, beviste Repræsentanterne for den almindelige, kinesiske Race, der, ligesom de mongolske Faar, havde erhvervet sig en Fedthale. Alle Hunde angribe med lydelig Gøen, hvad der er dem fremmed, men til Gjengjæld ere de gjennemgaaende fejge; et fast Blik er nok til at faa dem til at søge Frelse ved Flugten.

Af Katte saa jeg kun meget faa; de ere større end de europæiske. Haarenes Farve er enten lysgul med mørkebrune Striber eller graa med sorte; Fødderne ere oftest hvide. Jeg havde nogle Gange hørt fortælle, at de kinesiske Katte kun havde en Hale paa to Tommer; jeg saa nu, at det havde sin gode Grund deri, at man strax efter Fødselen hugger Halen af de unge Dyr tæt oppe ved Roden.

Enhver større Landhusholdning paaser nøje, at Fjerkræet (Høns, Ænder og Gjæs, de sidste med sorte eller sortrøde Næb og en knoplignende Udvæxt paa Forhovedet) formeres Aar for Aar. Kun de ældste Exemplarer, der allerede have glemt den Kunst at lægge Æg, dø en voldsom Død. Kjødet maa da koges hele Dage, førend det kan spises. Det var ogsaa vor Skæbne at skulle hjælpe til at fortære de gamle Høns.

Kineserne have en særlig Forkjærlighed for Duer. Man ser disse Dyr i hundredevis enten i Sværme for sig eller i Selskab med Ravnene. Men det mærkværdigste er, at man hører Duernes Flugt

uden at se dem. Dette kommer af, at Kineserne til Duernes Hals fæste et lille let Bambusrør, hvori nogle Huller ere anbragte. Under Flugten frembringer Luften saa stærke, summende Toner i de smaa Instrumenter, at man ofte maa anstrenge Øjet for at faa den højt oppe i Luften flyvende Sværm at se. Det er en Forholdsregel til Beskyttelse af Duerne mod Angreb af de forskjellige Rovfugle, som forskrækkes ved Larmen og sjældent vove at angribe Dyrene.

For nu at være fuldkommen retfærdig mod den Fugleverden, som befolker Luften i Nærheden af Hoang-ho skal jeg ganske kort nævne de Slægter, jeg overhovedet havde Lejlighed til at se: Stenørne og skæggede Gribbe; forskjellige Arter af Finker, Gjærdesmutter, Drosler, Mejser; Gjøge, Hærfugle, Sten- og Mursvaler; Skader og Ravne i stort Antal; Hus- og Klippeduer, Agerhøns, almindelige og Ørefasaner. Følgende vare i Træk i Februar Maaned: vilde Gjæs og Ænder, forskjellige Hejre- og Tranearter, hvide og sorte Storke, Trapgjæs.

Det var navnlig Jagten paa de sidst nævnte Fugle, som forenede det behagelige med det nyttige. Da de have en betydelig Størrelse, maa de skydes med Kugle, og det velsmagende Kjød forhindrede Næringssorger for nogle Dage. Ligesom Gjæssene ofte foretage deres Rejse i Selskaber paa flere Hundreder, saaledes traf vi ogsaa kun Trapgjæs i store Trækskarer. Deres Flugt er tung og aldrig af lang Varighed. Naar de rejse, holde de sig regelmæssigt til Flodernes Løb og leve af Frøkornene paa de dyrkede Marker. Jægeren kan uden videre snige sig paa dem i hundrede Skridts Afstand eller mindre og faar ofte gjentagen gunstig Lejlighed til at nærme sig en anden eller tredie Gang paa Skudvidde, da Fuglene paa Grund af deres Tyngde bruge en vis Tid til at flyve op.

Vi vandrede stedse, snart paa højre, snart paa venstre Bred af den lille Biflod til Hoang-ho, paa Dalbunden, der paa sine Steder naar en Brede af 4000 Skridt. Medens en 60—75 Fod høj Ravin, der skraar ned fra et 600 Skridt bredt Plateau, danner Kanten af den 800 Skridt brede Flodseng, er den højre Flodbred kun 18 Fod dyb. Højderne ere fuldstændigt blottede for Træer og have en smudsig gul Farve. Kun Bjergskrænterne paa den højre Bred have, naar de falde umiddelbart af til Floden, en svag, græsgrøn Farve. De opsuge begjærligt Dampene fra Vandet uden at lade Nabobjergene faa noget deraf.

Førend man naar Hoang-ho, indsnævres Dalen; og man har bedre af i Stedet for at følge Vejen, der fører gjennem den stenede Flodseng, at slaa ind i Retning mod Nord over en lille Bjergsaddel.

Medens den rejsende forventningsfuldt spejder efter »den gule Flod«, er han allerede indenfor dens Omraade. Strømmen er paa dette Sted indsnævret af imponerende Granitvægge, som henimod Nord, hvor den slaar den skarpe Bugt, snævre sig ind til en mørk, romantisk Klippekløft. Imod Vest aabner Dalen sig til en Brede af 400 Skridt. Flodsengen er foran Klippeporten kun 160 Skridt bred og bliver paa begge Sider begrænset af 75 Fod høje, kløftede, lodret affaldende Bredder. Floden var tilfrossen, og Isdækket var kun brudt paa enkelte Steder i Midten af Strømmens Løb; Flodvandet har her endnu ikke den gule Farve, der har givet Floden Navn, men var smukt staalgraat.

Indtil den smukke Landsby Dun-kvan-pu varierer Dalens Brede endnu nogle Gange. Vejen forlader denne og slynger sig i stejle Snoninger hen ad de stejle Bjergskrænter.

Ti Li, før vi naaede Lan-tschou-fu, nød vi oppe fra et Plateau det vidunderlige Skue af Hovedstadens store Dalslette, som gjennemstrømmes af Flodkongens utallige Forgreninger, og som vidt og bredt nyder et godt Rygte for sin misundelsesværdige Frugtbarhed. En fortrinlig Tobak voxer paa Markerne, der ere belagte med Stene for at forøge Jordens Varme. Tusinder af Lan-tschous Indvaanere tjene deres Livsophold ved Plantning, Præparering og Forsending af Tobak. Melonmarkerne blive ligesom Tobaksplantagerne med Overlæg dækkede med Sten, og naar vi efter et halvt Aars Forløb atter komme tilbage til dette Sted, skulle vi nok faa Resultaterne af denne Brug at se.

XIV.

Fra Lan-tschou-fu til Liang-tschou.

Staden Lan-tschou-fu. — Kinesiske Handelsfolk. — Vort Kvarter. — Et Besøg hos Futaien. — Hvorledes høje Embedsmænd straffes. — Pater Jansens Fortællinger. — Klædefabrikation. — En opiumsrøgende General. — Noget nærmere om Opium. — Kinas Befolkningsforhold. — Nye Rideheste. — Overgang over Hoang-ho. — Landskaber. — Saltsaliner. — Floden Ping-fan. — Lækkerbidsken hos Kineserne. — Vore Tjenere. — Vi krydse Prschewalskis Route. — Nan-san Passet. — Det første Blik ind i Ørkenen. — Almindelig Beskrivelse af denne og dens Beboere. — Fauna og Flora. — Historiske Data. — Levevis og Rejsemaade i Ørkenen. — Kulangshiens Beliggenhed. — Symptomer paa Forgiftning. — Luftstrømninger. — Kinesernes Opførsel ved vor Ankomst. — Vejen gjennem Ørkenen med Hensyn til fremtidige Jernbaner. — Staden Liang-tschou. — En Theater-Festforestilling.

Allerede langt borte fra faa vi Øje paa Hovedstadens Mure og Porttaarne; den ligger ret malerisk paa Hoang-hos højre Bred. Nord for Byen hæve de klippefulde Bjergtinder sig 2—3000 Fod over Floden; Bjergenes runde Udløbere blive fladere hen imod Bredderne, hvor de med deres talrige Landsbyer og Templer tage sig smukt ud i Landskabet. Imod Syd naar en langstrakt Udløber fra Ma-ha-san indtil Stadens Mure; paa den er der til Stadens Forsvar bygget nogle firkantede Taarne, som skarpt tegne sig mod den graablaa Horisont.

Vi fortsatte vor Rejse ad Vejen i Dalsletten, som stadigt blev bredere; og efter en Times Forløb naaede vi den første Port til den østlige Forstad, der springer retvinklet frem fra Stadens egentlige Firkant.

Lan-tschou-fu, en af de betydeligste Byer i det indre af Kina, ligger umiddelbart ved Hoang-hos højre Bred. Indbyggernes Antal kan efter mit Skøn næppe være over en halv Million. Stadens 40000

Huse ere for det meste byggede af Træ; de, der ere opførte af Sten eller Tegl, og som tilhøre de rigeste Kjøbmænd, ere snart talte. Hovedgaden løber i en Længde af 3000 Skridt igjennem Byen parallel med Muren. De andre Gader gaa enten parallelt med denne, eller de krydse den i rette Vinkler; Anlæget af Byen faar derved en regelmæssig, harmonisk Karakter, der er saa meget mere velgjørende, som Gadernes Brolægning bestaar dets af Granit-, dels af glatte Marmorplader. Lan-tschou-fu er ingen fattig By. Den fremmede mærker dette strax, saa snart han kommer ind i Hovedgaderne, paa det store Antal Forretningslokaler, hvor tilfredse Sælgere have fuldt op at gjøre med at tilfredsstille Kunderne, der strømme til fra alle Sider.

Silkestoffer, Silkebroderier, udskaarne Træ- og Stenarbejder, Sølv- og Nephritsmykker, Messing- og Jernkar, endelig Markprodukter, Frugt, Tobak og The ere Stadens vigtigste Handelsartikler.

Alle kinesiske Butiker er udadtil aabne i deres hele Brede og ere kun skilte fra Gaden ved et noget forhøjet Trædebrædt og en lang, smal Disk. Den handlende tager det slet ikke ilde op, om man i en hel Time skulde staa og se paa hans Varer uden at kjøbe noget; men mærker han, at man viser Interesse for en eller anden Gjenstand, kan man være vis paa, at Prisen ogaa vil blive sat i Forhold til ens Interesse, og at Kjøbslagningen ikke vil give Kjøberen et tilfredsstillende Resultat. Man gjør derfor vel i at gjøre Kjøbmanden et Bud og at gaa bort uden at bryde sig om hans foragtende Smil. Staar dette Tilbud i et nogenlunde anstændigt Forhold til Varens Værdi, kan man være vis paa at faa den sendt en af de nærmeste Dage.

I alle Handelsanliggender optræder Kineseren, navnlig lige overfor Europæeren, som en Gentleman; han viser en ubetinget Tillid, og selv om han i sit Hjerte pønser paa den størst mulige Gevinst, staar dog den ydre Optræden i Forretninger i en besynderlig Kontrast til den Folket medfødte Havesyge.

Han er punktlig med Hensyn til Afleveringen af Varerne, reel i alle Arbejder, nøjagtig med Regninger og forstaar dertil at imødekomme Kunderne ved den Taalmodighed, hvormed han venter paa sin Betaling. Kineseren vil kun forlange et Bevis for et Laan, naar han ad Erfaringens Vej er tvungen til at have Mistillid.

Naar vi nu overhovedet betragte de kinesiske Haandarbejder som f. Ex. Træskjærerarbejder, Ciselerarbejder, Stensliberier o. s. v., ville vi finde, at den lave Pris slet ikke svarer til den anvendte Umage og den kunstneriske Nøjagtighed, der udstrækker sig til Arbejdets mindste Detailler.

Saadanne Resultater, der i Europa maatte opvejes med Guld, hvis de overhovedet kunde naas, opnaas ogsaa kun, fordi der findes et tilstrækkeligt Antal fordringsløse og nøjsomme Kræfter. I Virkeligheden er der ingen Mangel paa saadanne Kunstnere i Kina. Ligesom der i dette Land findes Millioner Mennesker, der ere tilfredse, glade og lykkelige ved Dag efter Dag at bære centnertunge Byrder paa deres Ryg, naar de blot derved kunne erhverve den fornødne Ris, nogle Kopper The og den Tobak, der behøves til deres Vandpibe, saaledes skjære, snitte og slibe igjen andre Millioner Dag ud og Dag ind paa de forskjelligste Kunstværker, som en utrættelig Fantasi stadigt formaar at give nye Former og Skikkelser. En uhyre Konkurrence trykker Arbejdets Værdi ned; da den enkelte ikke har hørt sin Fader eller Bedstefader fortælle om noget bedre, føler han ingen Trang til en højere Løn. Da nu endelig hverken Luxus, Liebhaveri eller Lidenskab have slaaet saadanne Rødder i det store Rige som i Europa, kan man med fuldeste Ret kalde Kina Nøjsomhedens Rige. Den ringe Løn giver ikke Arbejderen Tid til at tænke paa, hvorledes det kunde være anderledes, men nøder ham til livlig Virksomhed; han arbejder rastløst for sin Herre uden at tænke paa, at denne bliver en rig Mand ved hans Sved; han drager ingen Sammenligning mellem den ulige Fordeling af Ejendommen. men konstruerer maaske mere instinktmæssigt en skarp Grænselinie mellem Guldets Magt og den svage Kraft uden Midler.

En ledigt gaaende Arbejder maa sulte ihjel i Kina. Naar to Arme nægte at gjøre Tjeneste, ville tyve andre næste Morgen erstatte, hvad der er tabt i Kraften. Deraf kommer den Undervurdering af sig selv og den Beskedenhed, man træffer ligefra den kinesiske Lastdrager til Kunstneren. Disse Egenskaber ere indgroede; de ere medfødte. Naar f. Ex. de amerikanske Arbejdere i Kalifornien i den senere Tid gjøre forgjæves Anstrengelser for at faa de i Masse indvandrede, flittige, utrættelige Kinesere forviste fra Landet, fordi de selv ved Siden af dem maatte gaa til Grunde*), bevise disse Fakta først og fremmest dog kun den skarpe Modsætning mellen Kinesernes beskedne Nøjsomhed og Amerikanernes mere forfinede Fordringer.

De fleste udvandrede Kinesere vende tilbage efter flere Aars Forløb. De forstaa at spare saaledes, at de gjennemgaaende faa Ry for at være formuende, ja rige Folk.

---

*) Som bekjendt er det i den sidste Tid bleven besluttet ved Lov at standse den kinesiske Indvandring for 10 Aar. Overs. Anm.

Dog lad os vende tilbage til vor Fortælling. Vort Kvarter, et i højeste Grad forfaldent Værtshus, laa midt i Byen. Paa Grund af den store Trængsel af Mennesker i Hovedgaden var Aflæsningen af Bagagen forbunden med store Vanskeligheder. Endskjøndt Vognene bleve bevogtede af Militæreskorten, gjorde dog et Par lurvede Fyre Forsøg paa at stjæle nogle Klædningsstykker. De bleve grebne paa fersk Gjerning. Man gjorde kort Proces og straffede dem paa Stedet med nogle Slag. Det vilde i ethvert Tilfælde have været os behageligere at bo i en afsides Del af Byen. Vore Værelser vare ikke tomme lige til de seneste Aftentimer. Naar man med Magt vilde holde de utrættelige besøgende borte, havde det kun en øjeblikkelig Følge, thi Gaden var foran Hovedporten afspærret af Tusinder, som, drevne af uimodstaaelig Nysgjerrighed, søgte at faa Adgang til Værtshuset.

Værten var i en dødelig Angst; snart forsøgte han at berolige Pøbelen med en blid Tale, men høstede kun Haan og spottende Latter; snart traadte han hen til os og sagde i en ynkelig Tone, at han ikke vidste, hvad han skulde gribe til, hans Hus vilde blive ødelagt. Endelig lod han Porten spærre, og det blev efterhaanden roligt.

Den næste Morgen besøgte vi Stedfortræderen for Provinsen Kan-sus Vicekenge. Lan-tschou-fu er vel Provinsens egentlige Hovedstad, men efterat Kineserne have besat Kaschgar, bor Vicekongen skiftevis tre Aar ad Gangen i Su-tschou og i Lan-tschou-fu. Ledsagede af en uoverskuelig Menneskemasse, der var strømmet til fra alle Dele af Staden for at se os, tilbagelagde vi den korte Vej til Yamen'en til Fods. Vi maatte vente en rum Tid foran Hovedindgangen til Embedsboligen, trængte og stødte af de nysgjerrige; endelig aabnedes de med afskrækkende Helteskikkelser bemalede Bræddeporte paa vid Gab under Hofetatens lydelige Hilsener og Kanonsalver.

Under Ledsagelse af en Mandarin, der bar vore Visitkort, passerede vi tre store Forgaarde. I den første stod der fire mægtige Træsøjler med Papirslaterner, i den anden fandtes 15 Stykker Skyts af forskjellig Størrelse, som vare dækkede med et Lærreds Overtræk til Beskyttelse mod Støv og Regn; i den tredie Gaard stod prægtigt klædte Mandariner i Spalier i to Rækker lige op til de raat udskaarne Fløjdøre paa den beskedne Træbygning, hvor Futai'en stod i fuld Parade for at hilse paa os.

Yang-schan-ssi er en liile, velnæret Herre, hvis ustadige, ubehageligt blinkende Øjne ikke ere i Stand til at fremkalde Sympathi. Hans brede, kantede Ansigt er indfattet af et sparsomt, hvidt, fuldt

Skæg, som han gjerne kjærtegner. Efter en ceremoniel Hilsen indbød han os med en stum Gebærde til at træde ind i Modtagelsessalonen.

Trods sin høje Stilling er Futaien kun dekoreret med den blaa Knap. Grunden dertil er følgende: For faa Aar siden var Yang-tschan-ssi endnu selvstændig Gouvernør i en af de sydlige Provinser. Da han i enhver Retning var en Mand, der holdt af at nyde Livet — han kjendte af egen Erfaring Schanghais Glæder og Hemmeligheder — opførte han sig som en sand Pascha i sit Statholderembede. Han greb med en i Kina uhørt Hensynsløshed ind i sine undergivnes private Familieliv, han skaanede hverken sine Embedsmænds delikate Anliggender eller Kjøbmændenes huslige Arne. Da hørte han Tale om en stor handlendes unge, smukke Kone, som paa Grund af sit henrivende Ydre indtog enhver, der havde den Lykke at faa hende at se. Gouvernøren havde hverken Rast eller Ro, førend han havde lært den smukke Kone at kjende. Men Kjøbmanden følte sig hverken smigret eller beæret af den høje Herres Besøg og frabad sig paa en kategorisk Maade enhver Forstyrrelse af den huslige Fred. Dermed var hans Skæbne afgjort. Det varede ikke længe, førend han blev myrdet i sit Hjem af Gouvernørens Tjenere. Den blodige Daad vakte megen Opsigt, og endskjøndt man ogsaa i de toneangivende Kredse gjorde sig Umage for at undertrykke Sagens sande Sammenhæng, udvirkede dog andre, at Forbrydelsen blev meddelt ved Hoffet i Peking.

Statholderen blev draget til Ansvar, entlediget fra sit Embede, straffet med Degradation fra den røde til den blaa Knap og udnævnt til Futai i Lan-tschou-fu.

Modtagelsessalonen, hvortil Mandarinen førte os, var et langagtigt, smalt Gemak, som trods sin Tarvelighed dog var usædvanligt rent og net, Væggene vare smykkede med talrige, store Inskriptioner, trykkede paa Guldpapir; Loftet var kunstigt sammensat af udskaaret Træarbejde. I Baggrunden af Salonen fandtes de røde polstrede Ærespladser, og foran disse var der paa det stenlagte Gulv udbredt et indisk Tæppe. To lange Rækker Træ Lænestole med de tilhørende smaa Theborde fuldstændiggjorde Møblementet i Værelset.

Futaien, der gjorde sig Umage for at bære en vis, majestætisk Værdighed til Skue, var aabenbart ubehageligt berørt ved, at hans Hofstat uden videre trængte sig ind i Salonen. Han gjorde sig forgjæves Umage for ved lette Haandbevægelser at vise de paatrængende Hoffolk ud af Huset. De brød sig kun lidt om deres store Herres rasende Blikke.

Vi indtog vore Pladser; ogsaa Tolken Sin satte sig uden forudgaaende Opfordring. I en velvillig, faderlig Tone henvendte Futaien sig til ham og gav ham det Raad for Fremtiden først at sætte sig efter Opfordring, da man ellers vilde regne ham hans ubeskedne Væsen til Last.

Vor Underholdning var ordknap og Samtalestoffet snart udtømt. Futaien undveg alle vore Spørgsmaal om Oplysninger med det Svar, at han først for kort Tid siden var kommen til Lan-tschou-fu og derfor ikke kjendte til Forholdet hverken i Staden eller Omegnen. Han lovede at give os en Militæreskorte, tillod os at benytte Kun-kvanerne i Provinsen Kan-su og ønskede os sluttelig en lykkelig Rejse.

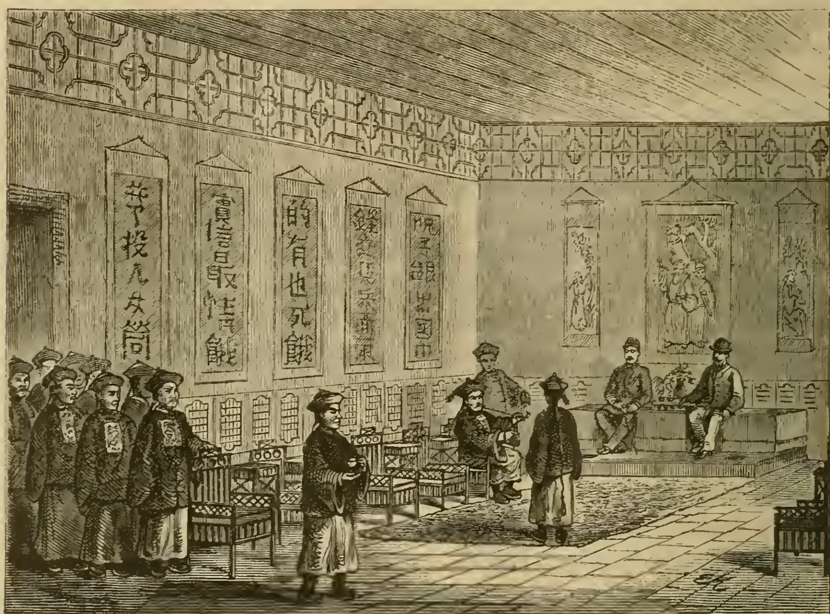

Fig 103. Modtagelsessalonen hos Gouvernøren i Lan-tschou-fu.

Vi drak en Slurk The, der som sædvanligt præsenteredes, og tog Afsked. Futaien ledsagede os til den første Forgaard. Da vi forlode Yamenen, tordnede Skytset paa ny, og Hoffolkene gav os deres enstemmige Afskedshilsen. Afset fra det daarlige Rygte, som var gaaet forud for Futaien til Lan-tschou-fu, voxede Befolkningens Mishag, da han i et Anfald af den højeste Extravagantse besluttede at anskaffe sig en engelsk Hofvogn. Hans Bankier tilfredsstillede dette exotiske Ønske og kjøbte i Schanghai en elegant Phaeton, som blev trans-

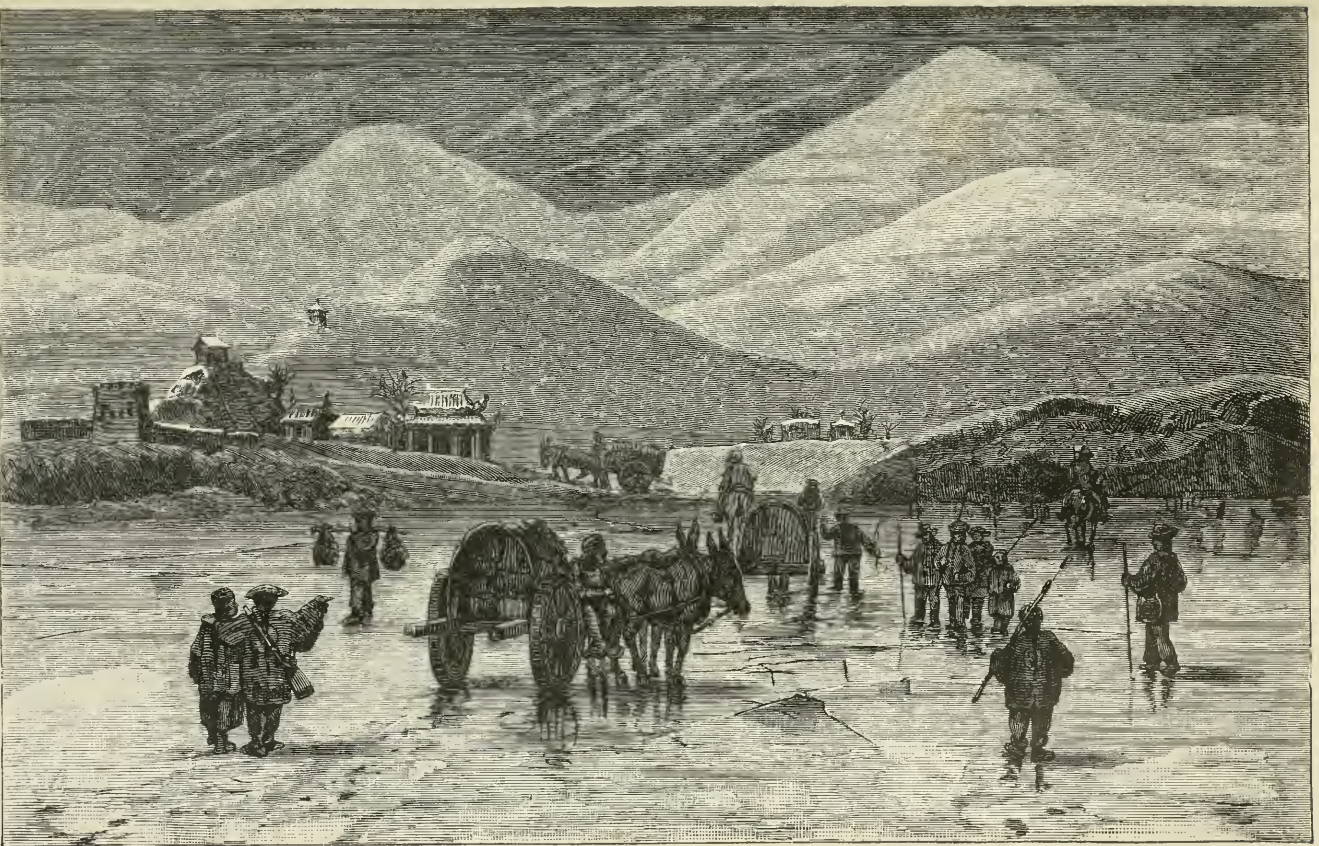

Fig. 104. Overgang over den tilfrosne Hoang-ho.

porteret til Lan-tschou-fu dels til Vands, dels til Lands. Futaien kjørte kun en Gang ud i denne Vogn. Det andet Forsøg endte med, at det lette Kjøretøj gik itu; dets Konstruktion kunde ikke taale de ujævne kinesiske Veje.

I Løbet af Eftermiddagen fik vi et uventet Besøg af en belgisk Missionær, Pater Jansen, der egentlig var født i Holland og talte fortræffeligt tysk. Han var for faa Dage siden kommen fra Ordos*), hvor han i de sidste sex Aar havde prædiket Kristendommen. Efter hvad han fortalte, havde han overalt paa sin Rejse truffet Kristne, hvad der var saa meget mærkeligere, som ingen kristen Missionær havde betraadt disse Egne i omtrent 200 Aar. I Byen Lan-tschou-fu er der 80 Kristne, i Omegnen 200 og i hele Provinsen Kan-su 2400. Det maa regnes disse smaa kristne Menigheder til stor Ære, at de have forstaaet at holde sig oppe trods de mange Anfægtelser, for hvilke de ere udsatte fra forskjellige Sider. De Kristnes Glæde, over at der igjen en Gang kom en »hvid hellig Mand fra de fjærne Vesterlande« til dem for at lære dem Evangeliet, skal have været ubeskrivelig.

Under sin Missionsvirksomhed i Ordos levede Pater Jansen dels under Telt, dels under aaben Himmel. Han sov selv om Vinteren i det fri; Luftens og Jordbundens Tørhed begunstiger en saadan Levevis, navnlig naar man kan beskytte sig mod Nattefrosten ved godt Pelsværk. Vinterens Gjennemsnitstemperatur i Ordos er ÷ 15 til ÷ 16° C.; i Vinteren 1878—79 sank dog Thermometret til ÷ 39° C. Den forfærdelige Sommerhede bliver, navnlig ved Middagstide, noget mildnet ved stærke Østenvinde, som hvirvle Ørkensandet op i saadanne Masser, at Solen formørkes. Sandet er grovt kornet og af rødlig Farve (sandsynligvis Karneol og Agat); det lader sig let ryste af Klæderne og fordærver i langt mindre Grad Tøjet end Løsstøvet, der sætter sig saa fast, at det ikke kan fjærnes.

Jansen rejste fra Ordos langs Hoang-ho til Lan-tschou-fu, fra Foto-tsching over Ning-hia langs en storartet anlagt og godt vedligeholdt Vandingskanal fra den gule Flod. De Gebeter, som blive oversvømmede, dyrkes af Kineserne, som vide at sætte Pris paa den frugtbare Jord. Ogsaa der blive Markerne bedækkede med store

*) Ordos ligger indenfor Hoang-hos store Bugt og begrænses i Syd af den store kinesiske Mur, der ikke alene skiller de Mongoler, der bebo Landet, fra Kineserne, men som ogsaa danner en skarp Grænselinie mellem de flade Ørkenstrækninger i Nord og Kinesernes dyrkede Marker i Syd. Ordos bliver styret af syv mongolske Fyrster, der betale Tribut til Kina.

Makadamiseringssten, og Kineserne mene, at Jorden ved denne Fremgangsmaade kan bevare sin Produktionsevne i 10 Aar uden Gjødning og i 60 Aar, uden at Stenene ombyttes.

Missionæren vilde absolut forestille os for sin katholske Gæsteven, en Æresmandarin med den blaa Knap. Ligeledes ledsagede han os paa et Besøg i Byens Arsenal, hvor der endogsaa blev forfærdiget smaa Kanoner efter Kruppske Modeller. Arsenalets Direktør, en kinesisk General med et forekommende Væsen og vindende Beskedenhed, indbød os til at drikke en Kop The i hans Hjem, efter at han havde vist os en 20 Hestes Dampmaskine, den eneste, men derfor ogsaa den mest livsfarlige i det indre af Landet; i sin Bolig vilde han vise os de Fremskridt i Klædefabrikationen, som han havde fremkaldt. Hans Hus ligger udenfor Murene ved Foden af Ma-ha-san, i Nærheden af et særdeles interessant Tempel, hvis vigtigste Monumenter desværre ere blevne aldeles ødelagte af de mohamedanske Oprørere.

Generalens Bolig ligner mere en fattig Vævers Værksted end en tapper Krigers Hjem. I Gaarden, i alle Hjørner og Kanter af Værelserne saa jeg kun primitive Væverstole og Dynger af Faareuld.

Kan-fus Gouvernør fik pludseligt den Ide, om det ikke vilde være bedre, at hans Soldater vare beklædte med Klædestoffer i Stedet for i Silke og Bomuld, og gav Generalen i Lan-tschou-fu det Hverv at anstille Forsøg i denne Hensigt med Klædefabrikationen.

Medens Generalen i egen Person gjorde sig forgjæves Umage for paa Væverstolen at opnaa gunstige Resultater, antog den store Feltherres Plan stedse større og større Dimensioner; gjennem sin Bankier Hu indledede han Forhandlinger med et tysk Firma, som skulde sende de Maskiner, der skulde benyttes til Klædefabrikation, og de fornødne Arbejdere til Lan-tschou-fu.

Allerede før vor Afrejse fra Schanghai talte man om eventuelt at sende en Handelsexpedition til Kan-su. Det paagjældende Firma skjulte dog Sagens sande Sammenhæng under Tavshedens Kaabe, og alle hældede til den Anskuelse, at det her igjen kun drejede sig om en Transport af tysk Skyts, hvilke Forretninger i Reglen kastede en betydelig Gevinst af sig for Forretningsmanden.

Men nu hørte vi af den kinesiske General selv, at tyske Ingeniører, en tysk Fabrikdirektør og Bygmester samt et Antal Arbejdere, som først for nyligt vare indtrufne fra Europa til Schanghai, allerede skulde have tiltraadt Rejsen til Lan-tschou-fu til Lands. Ligeledes befandt alle de nødvendige Maskiner, deriblandt en stor Dampmaskine, sig under Vejs.

Generalen glædede sig allerede til de tyske Herrers Komme, som foreløbigt, indtil den store Fabriksbygning, der skulde opføres i europæisk Stil var bleven færdig, skulde indkvarteres i Arsenalet. Hver Dag kom der Karavaner fra Mongoliet til Lan-tschou-fu med uhyre Masser Uld; det var paa højeste Tid, at den blev forarbejdet, thi man savnede allerede Oplagspladser.

Jeg skal senere, naar vi gjøre personligt Bekjendtskab med de tyske Herrer, fortælle, hvorledes det dristige Projekt blev gjennemført.

Generalen, en særdeles venlig Mand, som vist nok blev ledet af de bedste Hensigter, hvem Sagens Gjennemførelse var det vigtigste, og som mindre handlede i egen Interesse, led af et slemt, kinesisk Onde — han var Opiumsrøger. Endskjøndt han først var i sine bedste Manddomsaar, vare hans Kinder slappe, rynkede, farve- og kjødløse. Øjnene laa dybt inde i de mørkebrune Hulinger, deres Glans var forlængst forsvundet; matte, usikre og svømmende skjulte de sig for Dagslyset bag de stadigt blinkende Øjenlaag. Hans hele Skikkelse stod i den fuldeste Harmoni med hans udlevede Ansigtstræk. De lange Silkeklæder hang løse paa et Skelet, og hans Hænders og Fødders stadige nervøse Skælven forraadte tydeligt den indvortes Uro hos Manden.

»Se paa mig«, sagde han til os, »saaledes ser en Opiumrøger ud! Er jeg ikke et ulykkeligt Menneske?« Ved disse Ord skævede han med uimodstaaelig Længsel hen til en Løjbænk i sit Sovekammer, hvorpaa der stod en Pibe, pragtfuldt udskaaren i Elfenben, ved Siden af en brændende Olielampe. »Ja, dette Opium er min Ulykke, jeg er Slave af denne Gift, som aldeles vil ødelægge mig. Da jeg var tyve Aar gammel, begyndte jeg med den fordærvelige Nydelse, og nu føler jeg mig syg, naar jeg ikke daglig kan røge 30—40 Piber. Jeg har hørt, at eders Missionærer kjende Midler mod denne aands- og legemsfortærende Lidenskab. Hvis I skulde kjende saadanne, beder jeg Eder af mit ganske Hjerte om at give mig dem; thi aldeles afset fra den Skade, mit Legeme lider ved denne Nydelse, koster Opium grumme meget Sølv. Mine daglige Udgifter her til andrage mer end 3 Taël (18 Kroner).«

Alle de hidtil anvendte Midler slaa dog fejl lige overfor inkornerede Opiumrøgere. Afholdenhed fra Giften fremkalder er dyb Melankoli; vedkommende bliver uskikket til ethvert Arbejde og sygner hen i kort Tid. Trods det, at det aldrig har manglet paa advarende Exempler, bredes denne Fordærvelse uhindret og navnlig i de bedre

stillede Klasser. Den fattige har ikke Raad til at anskaffe sig Giften og griber derfor til Tobakspiben, sjældnere til Opiumspiben.

Medens Generalens Tjenere præsenterede The, Bagværk og Honning, hvilken er en stor Sjældenhed hos Kineserne, undskyldte Generalen sig med Vanens Magt og vaklede hen til sin Løjbænk. Hans Ansigt syntes at opklares. Øjnene funklede pludseligt med en lysten Ild, da han kastede sig paa Lejet og tog Røgerekvisiterne.

Forberedelserne til Opiumsrøgningen ere egentlig temmelig omstændelige. Allerede den Tid, Røgeren bruger, førend han faar indtaget et rigtigt bekvemt, til Fornøjelsen bedst svarende Leje, er ikke ringe. Han ligger altid paa den ene Side med noget hævet Hovede; ved Siden, i Højde med Hovedet, staar et lille Træbord, hvorpaa findes den brændende Lampe, en lille Krukke med Opium, en lang, tynd, spids Jernnaal og Opiumspiben. Naar Røgeren har prøvet, om Armen, hvorpaa Hovedet skal støttes, ligger godt, danner han en lille Kugle af Opium af en Ærts Størrelse og anbringer den paa Spidsen af Naalen; han holder den over Flammen af Lampen, hvor den klæbrige Masse blærer op og faar en vis Smidighed, og tildanner den derpaa med Fingrene til en lang smal Kegle, hvis Axe altsaa dannes af Naalen. Naar endelig Opiumet har faaet den forønskede Form, tager han med højre Haand Piben, hvis Hovede, en hul Kugle, har en lille fin Aabning; den venstre Haand holder et Øjeblik Keglens Spids ind i Flammen, hvorved Opiumet bliver blødt, trykker det derefter paa Piben, saa at det klæber fast ved Aabningen, og tager derpaa under forsigtig Omdrejning Naalen ud af Massen. Paa denne Maade bliver der tilvejebragt Passage for Røgen gjennem Opiumet, Pibehovedet og Røret, thi Opiumets faste Masse forkuller kun med den tilstrækkelige Røg, naar Flammen ved Sugningen kan trænge ned i Pibehovedet gjennem den cylindriske Hulhed i Massen; det er ligeledes nødvendigt, at indaande Røgen hurtigt og kraftigt, for at Luftkommunikationen ikke skal afbrydes.

Medens Generalen paa den omtalte Maade hengiver sig til Nydelsen, vil jeg med nogle faa Ord omtale, hvorledes Opiumet indvindes. Opium er som bekjendt kun den mælkeagtige Saft, der kvæller frem, naar man gjør Indsnit i de umodne Valmuekapsler. Denne Saft opfanges i egne dertil bestemte Kar og hældes ud i store Huller i Jorden, hvor den efter nogen Tids Forløb stivner til en brun Masse. Denne bliver derefter presset i smaa, kugleformige, porøse Lerkar, som skulle trække Fugtigheden ud, hvorpaa den pakkes i Trækasser og forsendes. Kina producerer forholdsvis lidt Opium; Handelen

er et Regeringsmonopol, og Dyrkning af Valmue er strengt forbudt. Vel gives der mange Egne, f. Ex. i Provinsen Stse-tschuen, hvor Øvrighedens Øjne ere blinde for slige Brud paa Lovene, og hvor den ser igjennem Fingre med de enkelte Valmuemarker hist og her, men Produktionen er vel ogsaa kun tilstrækkelig til Grundejerens og hans Venners Forbrug, men ikke for hele Landet.

Det meste Opium, som konsumeres i Kina, kommer fra Indien. Naar vi til Exempel undersøge. hvor stor Indførselen af denne Handelsartikkel er i Schanghai, hvorfra omtrent Halvdelen af Riget forsynes, kunne vi tilnærmelsesvis gjøre os en Forestilling om hver enkelt Røgers daglige Forbrug af Opium*).

Læseren maa tilgive mig, naar jeg ved denne Lejlighed plager ham med Tal og underkaster Kæmperigets Indbyggerantal en Kritik.

Den Anskuelse var og er endnu almindeligt udbredt, at den store Mur indesluttede 300 eller flere Millioner Mennesker. Dette store Tal maa dels hidrøre fra den berømte venetianske rejsende, Marco Polos Fortællinger dels fra Missionærernes Beretninger, som formodentlig have samlet deres Data i Følge Meddelelser fra venligt sindede Mandariner og andre Kinesere.

---

*) Fra Indien blev der importeret i Aaret:

1875	1876	1877	1878	
671570	735134	700540	694625	Kilogrammer.

Gjennemsnitligt altsaa aarlig 700467 Kilogrammer.

Toldindtægterne herfor androge:

I Aaret 1876	188324	Sølvtaël,
» 1877	234706	»
» 1878	222185	»
ialt . . .	645215	Sølvtaël.

Gjennemsnitlig er derefter Toldindtægten for Opium i Schanghai aarlig 215072 Sølvtaël = 1238820 Kroner.

Efter den opiumrøgende Generals Opgivende bruger han til hver 40 Piber 30 Gram. Opium. Naar vi sammenholde denne Vægt med det Kvantum, der impoteres i Schanghai og antage, at Halvdelen af Kinas opiumrøgende Befolkning henter denne Fornødenhed fra Schanghai, og at Halvdelen af Landets Beboere høre til Mandkjønnet, faa vi paa hvert Individ daglig 0.07 Røgeportioner. Da Børn ere medtagne i dette Forsøg paa en Beregning, men Opiumrøgningen gjennemsnitlig først begynder med det 20de Aar, kunne vi sige, at hvis enhver voxen Kineser var Opiumrøger, kunde han kun røge en Pibe om Ugen. Men da dette ikke er Tilfældet, og da jeg gjorde den Erfaring, at den ægte Opiumsrøger tænder Piben daglig sex Gange i Gjennemsnit, vilde der med de antagne Forhold kun komme 864466 Opiumrøgere paa 75 Millioner mandlige Kinesere (Rigets samlede Indbyggerantal sat til 150 Millioner). Naar vi derefter fradrage de aldeles umaadeholdende Røgere, kunne vi tilnærmelsesvis ansætte Antallet af de inkarnerede Opiumrøgere til 700000.

De kinesiske Embedsmænd og navnlig hine Øvrighedspersoner, som først og fremmest burde vide Besked med Befolkningsforholdene i de Byer, der ere dem betroede, vide intet bestemt om Antallet af deres Undersaatter, ja de anse det endog for en Skam at svare paa Spørgsmaal i denne Retning. I Begyndelsen af vor Landrejse lod vi os, naar vi søgte slige Oplysninger, aldeles ikke afholde af Tolkens urolige Væsen, der formeligt maatte tvinges til at oversætte vort Spørgsmaal, og selv naar Mandarinen syntes at have overhørt Spørgs-

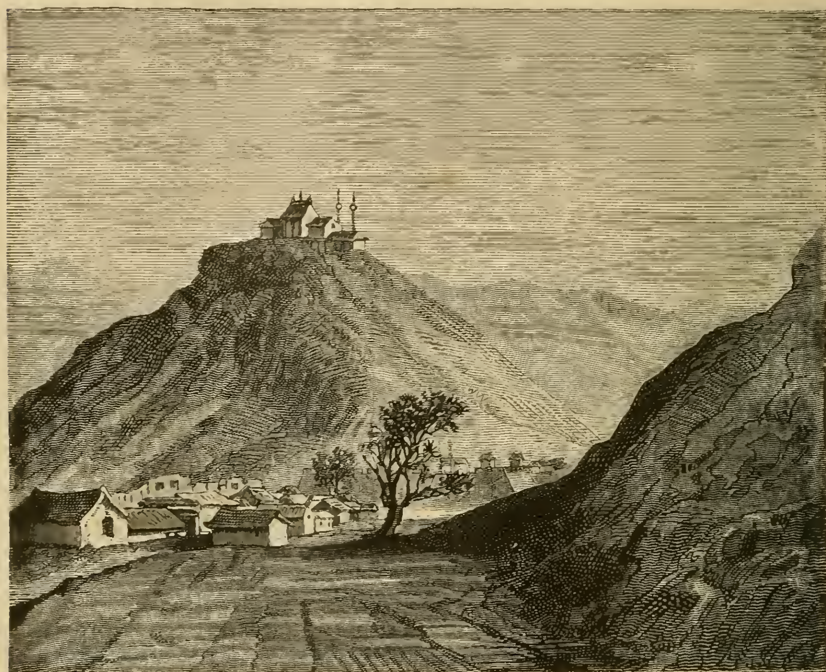

Fig. 105. Ju-tja-van.

maalet, hvilede vi ikke, førend han havde forstaaet det. Den nærmeste Følge var, at vedkommende Embedsmand lod sin Kammertjener kalde og forelagde ham det Spørgsmaal: »Hvor mange Indbyggere har vor By?« Eftertænksom løftede denne sit Hovede og stirrede paa Loftet, men heller ikke han kunde huske alle Borgerne, endskjøndt han talte dem op paa Fingrene fra en til ti. Derefter bleve samtlige Husets Tjenere tilkaldte, Kokken, Vandbæreren, Thebæreren, Rejsetjeneren, Hestepasseren, Staldkarlen, kort sagt, Værelset blev snart opfyldt af alle, der havde en Bestilling i Yamenen, og de konfererede nu det

vanskelige Spørgsmaal under Skrig og Støj, idet de gjorde de mest modsigende Paastande. Endelig bleve de enige, og Kammertjeneren skulde meddele det til sin Herre. Men denne afviste sin Yndling med en Haandbevægelse og de lakoniske Ord, at han ikke brød sig om at vide det, og henviste ham til os. Hvad var nu Resultatet? En Million, to Millioner, lutter Millioner, selv om Byen var nok saa ubetydelig.

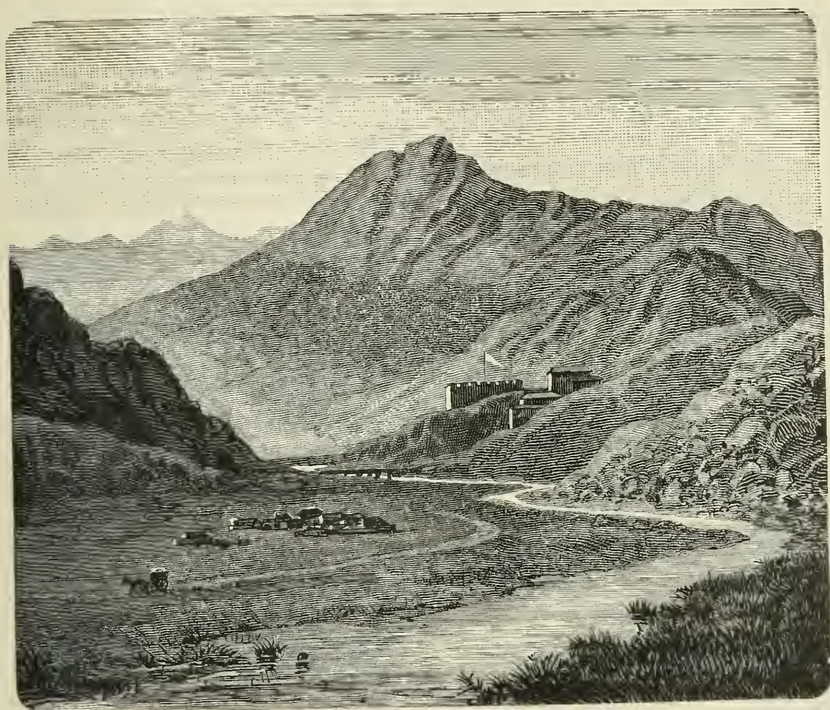

Fig. 106. Tschin-tschao-ye og Nan-san Passet.

Mærkværdigt nok kjende Kineserne langt bedre Antallet af Husene i deres Byer. Deres Opgivelse kom altid vor Antagelse temmelig nær. Husene gav os derfor de bedst egnede Holdepunkter for en overfladisk Folketælling. Ganske vist ere Husene af forskjellig Størrelse, snart saa smaa, at de næppe kunne herbergere 3—4 Mennesker, snart igjen saa store, at hundrede, hvor Befolkningen er meget tæt, kunne finde tilstrækkelig Plads.

Vi ansatte derefter som Gjennemsnitstal 10—15 Beboere for hvert Hus og baserede vor Beregning herpaa. Idet vi gik ud fra det Faktum, at en Sammenligning mellem de bekjendte Angivelser af

Indbyggerantallet i de større Steder og vore Beregninger i Almindelighed gav et Overskud for det første, der stedse bevarede samme Forhold, mente vi, at man maatte være berettiget til at anvende samme Forhold paa den samlede Befolkning, og jeg ansatte derefter Rigets hele Befolkning med et Middeltal til 150 Millioner.

Generalen har imidlertid faaet sin Lidenskab tilfredsstillet, lagt Opiumspiben hen til Side og deltager atter i Underholdningen. Vi foretog i Forening en Udflugt til en nærliggende Højde, fra hvis ødelagte Templer vi kunde nyde en vidt strakt Udsigt over Staden. Vi havde tilstrækkeligt lært de Ulæmper at kjende, der vare forbundne med at leje Ridedyr; Grev Széchenyí besluttede derfor at kjøbe Heste til vor videre Rejse og bad Generalen om Raad og Hjælp til den forestaaende Handel. Generalen lovede at lade nogle Dyr føre frem den næste Dag.

Næppe vare vi efter lange Spadsereture i Byens Gader ved Solens Nedgang komne tilbage til vor lidet hyggelige Bolig, førend Generalens Tjener indfandt sig med hans Visitkort og med den Meddelelse, at han ogsaa skulde overbringe en Gave.

En allerkjæreste, middelstor, graa Pony fuld af Overgivenhed og Mod, Generalens Ridehest, stod i Gaarden. Den havde endnu ingen Ide om de Strabadser og Anstrengelser, som den skulde døje et helt Aar igjennem, efterat dens Herre i et Lune af ægte kinesisk Højmodighed havde overgivet den til Europæerne som en Afskedsgave. »Muzzi«, saaledes døbte vi det kloge Dyr, erhvervede sig strax alle Expeditionens Medlemmers Velvillie; Greven overgav mig den, og den blev mig en kjær, tro og udholdende Ledsager i de følgende tolv Maaneder.

Grev Széchenyí gjengjældte Opmærksomheden ved at sende Generalen et pragtfuldt, europæisk Theservice, som beredte denne en ikke ringe Glæde.

Den næste Dag kom flere Hestehandlere til Stede, som vare sendte fra Generalen til Greven, og han kjøbte to Rideheste, der tilsyneladende ogsaa vare de kraftigste i det hele Udvalg. Prisen paa hver androg omtrent 180 Kroner.

Efter et flere Dages Ophold, under hvilket vi havde gjennemstrejfet Byen ad dens betydeligste Gader og beset de mærkværdigste Templer og Etablissementer, forlod vi Lan-tschou-fu den 25de Februar.

Vi brød op samtidigt med Vognene, hvorpaa Bagagen befandt sig og under Beskyttelse af en otte Mand stærk Militæreskorte, passerede den nordlige Port og naaede snart Hoang-hos jævnt skraanende,

højre Bred, som paa dette Sted er bedækket med fint Grus. Medens om Sommeren en Skibsbro forbinder de to Bredder, dannes Broen om Vinteren af Isen. Endskjøndt Strømmen baade oven- og nedenfor ikke længere taalte Isens Lænke, havde den dog her endnu en anselig Tykkelse. Paa Overgangsstedet laa Isen i en Brede af 300 Skridt.

Den venstre Bred falder stejlt af mod Floden og danner Foden af et Bjerg, hvis Top hæver sig 2000 Fod over Vandspejlet, og som kun skilles fra Strømmen ved Landevejens Brede. En lille Forstad med mange Templer, Pagoder og Værtshuse ledsager Vejen et Stykke, som endelig, efter at have løbet 30 Li langs Randen af en vel bebygget Dal, bøjer ind i de nordlige Løssbjerge.

Hele denne Dag passerede vi, langs en Flod med ubetydeligt Vand, gjennem en snever Kløft, indesluttet af høje Lervægge, hvor vi hverken mødte Mennesker eller Dyr. Da Udsigten kun var ringe og tilmed yderligere indskrænkedes ved de Bugter, som den lille Flod og Vejen dannede, var det, ligesom om man gik i en lang Fængselsgang. Sent ud paa Eftermiddagen kom vi til en fattig Landsby, men undte os kun en kort Hvile der, fordi Nattestationen endnu var over 30 Li borte, og vi gjerne vilde undgaa en Nattemarsch. Trods dette var det allerede ganske mørkt, da vi kom op over et Pas med jævn Stigning. Nedstigningen var paa det første Stykke forfærdeligt stejl, saa at ikke blot Hestene men ogsaa Fodgængerne faldt gjentagne Gange. Lykkeligvis var den daarlige Vej ikke saa lang, og snart saa vi paa en stor Stang Orienteringslygten for Natterejsende i den lille By Ju-tja-van, Maalet for denne Dags Rejse.

Den næste Dag kom vi ind i et ualmindeligt sønderrevet og kløftet Bjerglandskab med lave Højder og Sadelforbindelser, som man ofte næppe kunde opdage. Alle de tilsyneladende isolerede Tinder med skarpt afrevne Løssskrænter vare af de Soldater, som havde med Vejens Vedligeholdelse at gjøre, udvalgte til derpaa at opføre deres Vogterhuse, som kunde ses langt borte. De smaa Lerhytters høje Beliggenhed paa den ene, de hvidtede og broget malede Vægge paa den anden Side faa Betydning som fortræffelige Orienteringspunkter. Bjergskraaningerne vare dækkede med saa sparsomt Græs, at de græssende Faar havde vanskeligt ved at finde tilstrækkelig Føde. Kun i umiddelbar Nærhed af de smaa Kolonier opdagede jeg enkelt staaende Popler og Pile, hele den øvrige Egn var fuldstændigt blottet for Træer. Med den fremherskende Mangel paa Brændsel kan man ikke undre sig over, at tre Træspaaner til at tænde Stenkullene med kostede 30 Cash ($10^1/_2$ Øre), en efter Forholdene overordentlig høj Pris.

De ubetydelige Floders Dale naa stedse en Brede af nogle hundrede Skridt og ere bedækkede med vidt udbredte Lag af Salt og Salpeter, der glinse i Solen ligesom ny falden Sne. Ved en nærmere Undersøgelse ser man, at Saltansamlingerne navnlig findes i kunstigt anlagte Saliner, som Kineserne have anlagt paa begge Sider af den lille, dybt indskaarne Flod, i Form af store Rektangler med ubetydelig Dybde. Fyldningen sker enten ved kunstige Vandledninger eller ved at bære Vandet hid i store Spande. Flodvandet er, da Sengen ligger meget dybt (18 Alen under Dalbunden), kun lidet saltholdigt, og man kan derfor godt drikke det; Dalens øverste Løsslag indeholder den egentlige Rigdom paa Salt. Vandet opløser let Saltene og fordamper meget hurtigt i Middagsvarmen, da Salinerne ikke ere dybe.

Siden vi forlod Lan-tschou-fu, var Vejens Godhed betydeligt aftagen; den gik nu paa den naturlige Grund, uden nogensomhelst Underbygning, i snorlige Retning hen imod Ping-fan-ho uden at bryde sig hverken om Bjerg eller Dal; efter en anstrengende Dagmarsch naaede vi dertil, da Aftenen faldt paa. Denne Flod udspringer paa Nan-sans sydlige Affald, og dens Dal har paa dens midterste og nedre Del en anselig Brede og er dækket med mange og frugtbare Marker. Trods den betydelige Højde af 6500 Fod bliver dog Risen endnu moden i Nærheden af Byen Ping-fan-shien, der har givet Floden Navn.

Flodens Løssbred er 12 Fod høj; dens Brede er 200 Skridt, Dybden 3 Fod. Denne Rigdom paa Vand benyttes til Vanding af Markerne og til at drive Møller med Turbinekonstruktion. Paa venstre Side begrænses Dalen af et lavt men stejlt affaldende Højland med runde Former; Bjergene paa højre Side ere betydeligt højere, mere kløftede. og Aasene ere kantede. Alle Højder ere blottede for Træer. En Allé af en hidtil ikke set Herlighed fængslede strax vor Opmærksomhed, da vi betraadte Dalen. De gamle Pile og de himmelstræbende, slanke Sølvpopler ere et Yndlingsopholdsted for utallige Skader, som bygge deres store Reder mellem Grenene.

I de sidste 24 Timer var Barometret faldet betydeligt. Men i Stedet for den ventede Sne rejste der sig en stærk Sydøstvind, som hvirvlede det fodhøje Støv paa Vejen, paa de tørre Marker og de fritliggende Bjergskraaninger op i Luften. Saadanne besværlige Fænomener ligne paa en Maade ganske de Morgentaager, som man hyppigt kan iagttage ved Europas større Floder. Snart se vi de nærliggende Bjerges uklare Omrids, snart blive vi indhyllede i en saa tæt Sky, at vi kun kunne kommunicere med vore nærmeste Ledsagere gjennem Hørelsens Sans. Solen forsvinder, selv den runde Lysglands, som

under en tyk Efteraarstaage antyder dens Stilling paa Himlen i almindelige Omrids, forsvinder lidt efter lidt for den fremherskende, graa Skumring.

Naar Stormen efter en flere Timers Formørkelse efterhaanden lægger sig, er Solen endnu i dagevis berøvet sin blændende Glans og ser ud, som om den var bedækket med et mørkeblaat Blændeglas.

I Ping-fans Dal var Fugleverdenen rigeligere repræsenteret end i de sydligere Løssegne. Vi saa talrige Gribbe og Høge, Fasaner, Duer, Solsorter, Lærker, Skader, Ravne, Finker, Spurve, Traner, Vildænder, Storke o. s. v. I de højere liggende Bjerge leve mange Gemser, i Dalkløfterne lod Rævene og Ulvene kun faa Harer i Live. En lille Hamsterart har allevegne gjennemgravet Dalbunden og er paa Grund af sin store Mængde en slem Fjende for den kinesiske Bonde.

Efterat vi vare komme til at rejse i Provinsen Kan-su savnede vi ikke Brød; ja, paa mange Steder, som f. Ex. i An-ting-shien, tilberede Kineserne et Bagværk af Hvedemel, som vilde være en Ære selv for en europæisk Bagerovn. Det saa kaldte Dampbrød lod ganske vist meget tilbage at ønske, thi saadanne halvt af Jord og Sand, halvt af Hvedeklid fremstillede Præparater lignede mislykkede, raa Klumper. Et Brød, som hos Kineserne sættes højt og benyttes paa Rejser, kaldes Ma-hoa; det er lavet af Hvedemel og under Tiden kogt i Svinefedt. Vi fandt det temmeligt vel smagende og nød det hver Gang, vi holdt Middagshvil i Værtshusene.

Finere og med rigelig Olie tillavet Bagværk traf vi kun i de større Byer, og jeg raader mulige rejsende til ikke at forsømme at smage det saa kaldte Tschi-tau-kao i Lan-tschou-fu og Tschi-tau-schör i Si-ning-fu.

Vi havde nu naaet den lille By Ping-fan-shien, og da dette Sted ikke fængsler den rejsendes Opmærksomhed hverken ved sin Beliggenhed eller ved større og rigt udstyrede Bygninger, maa det være mig tilladt at beskjæftige mig lidt med vore kinesiske Tjenere, i al Fald med dem, som vi have lært nærmere at kjende under et flere Maaneders Samliv.

Sin, Tolken, en ung, tilsyneladende rolig Flegmatiker, der yder fortræffelige Tjenester i sin Stilling, naar det gjælder om høflige Komplimenter og artige Forsikringer. Han har efter kinesiske Begreber nydt en ret god Opdragelse, er fortrolig med Klassikerne og anser alle Spørgsmaal om stedlige og statistiske Forhold for at være under sin Værdighed. Han er over al Beskrivelse doven, sover hele Dagen i sin Rejsevogn og røger hver Aften sine to Opiumspiber. Med Hensyn

til sin Fremtid nærer han højt flyvende Planer. Da han allerede har taget sine Embedsexaminer, siger han, at han, naar han en Gang skal indtage en Stilling i Staten, da maatte have den rødknappede Tutai-Hat i Schanghai.

Kokken Tötai, forhen Officer i den kinesiske Arme, nu efter Sigende Kristen, fordi han troede, at vi vare Missionærer, er en trediveaarig skinhellig Filur. Han kommer ikke ud af det med nogen, søger stadigt Strid med sine Kammerater og er kun underdanig og fuld af sødladen Forekommenhed, naar han tror, at have en Gave i Udsigt. Navnlig var den Iver os paafaldende, hvormed han paatog sig at besørge mulige Budskaber for de faa Missionærer, som vi hidtil havde lært at kjende. Altid smudsig over det hele, smagte de paa deres Vis delikate Retter, som han tilberedte, os kun, naar vi slet ikke fik Kokken at se. Navnlig forstod han at lave ret gode Sauce.

Universaltjeneren Kung-sche, altid lystig og ukunstlet, var den braveste af dem alle. Da han var gift, havde han ladt sin Hustru tilbage i Schanghai og sendte hende nu fra Tid til anden sin opsparede Løn (hvis jeg ikke husker fejl 10—15 Taël maanedlig). Naar man spurgte ham, om han var træt, om han frøs, om han var sulten eller tørstig, eller, naar han faldt af Hesten, hvad der hændtes temmelig hyppigt, om han havde stødt sig, om han følte Smerter, altid svarede han »nej«, selv om man kunde se, at det modsatte var Tilfældet. I sine yngre Aar havde han spillet paa en kinesisk Provinsskueplads; deraf kom ogsaa hans Forkjærlighed for gymnastiske Vaabenøvelser, som han gjerne gav til bedste. Han var begavet med et uforstyrreligt Lune, og det hændte derfor meget ofte, at han bevægede de paatrængende Kinesere ved virkningsfulde Prækener og beroligende Tiltaler til at gaa roligt bort og lade os uantastede. Kort sagt, Kung-sche var med sin utrættelige Tjenstvillighed, sin Udholdenhed og fredsommelige Karakter og navnlig ved sine, ganske vist mangelfulde, Kundskaber i det engelske Sprog en sand Perle. Han skammede sig ikke ved at skaffe alle ønskelige Oplysninger til Veje og fik derfor for os en Betydning, som vi ikke noksom kunde skatte.

Ogsaa Lan-tschau, den unge Kineser, som bærer Skibskronometret, er en villig og rolig Fyr. Dog har hans hele Væsen et Anstrøg af Melankoli. Han græmmer sig over, at der paa hans venstre Kind voxer en lille rund Gevæxt, og at fire mindre saadanne under det venstre Øre gjøre Mine til at blive større. I Lan-tschou-fu, hvor Greven engagerede ham, overraskede jeg ham, idet han med Gevæxten

i Haanden sørgmodigt fortalte en opmærksom Tilhører sin Lidelseshistorie.

Ping-fan-shien ligger 6500 Fod over Havet. For at prøve Kinesernes Forestillingsevne spurgte jeg Sin om, hvor højt han troede, at vi befandt os over Schanghai. I Begyndelsen vilde han ikke rykke ud med Sproget. Da jeg vedblev at forlange Svar, sagde han endelig med et undseligt Smil: »Nu, maaske 64 Fod!« Da jeg lo af ham og pegede paa en Pagode, der dog mindst var lige saa høj, anslog han det til 600 Fod. Kung-sche taxerede Byens Højde over Havet til at være 100 Fod.

Ovenfor Ping-fan-schien indsnævres Dalen paa sine Steder til en Kløft, Bjergets egentlige Masse træder stedse mere og mere frem. Vi nærmede os det Sted, hvor Oberst Prschewalski for fem Aar siden havde krydset Dalen, og bemærkede den Vej, han maatte have fulgt, da han begav sig mod Vest til Klosteret Tschertinton ved Tatungfloden over det 13000 Fod høje Bjerg Gadschurs snedækkede, kløftede Fjelde; men Beboerne af de nærliggende Smaabyer kunde hverken erindre den berømte rejsendes Navn eller overhovedet mindes nogen saadan.

Ved Tschin-tschao-ye, en Landsby, der ligger malerisk ved Gadschurs Fod, fører en 260 Skridt lang Træbro over Ping-fan-ho; dens Brede er 5 Skridt. Vejen fører derefter, forbi Militærkastellet ved Landsbyen Tschin-tschao-ye, der ligger paa den venstre Bred. med jævn Stigning til Nan-san Bjergenes høje Pas Vu-so-ling.

Det paa Overgangsstedet opførte militære Vogterhus ligger i en absolut Højde af 8830 Fod. Som vi se heraf, er paa dette Sted den relative Højdeforskjel mellem Dalen og Passet ikke betydelig. De større, tildels med evig Sne bedækkede Højder af disse Bjerge skulle vi først senere lære at kjende. Nedstigningen frembyder lige saa lidt som Opstigningen videre Vanskelighed.

Efter lang Tids Forløb saa vi igjen en Gang saftig grønne Enge i de brede Dale, hvor tamme Yakoxer og almindeligt Hornkvæg fredeligt græssede ved hinandens Side. Vi tog denne Iagttagelse som et godt Tegn, og ganske rigtigt, i vort Nattekvarter i Lun-kuan-pu fik vi paa vor Begjæring nymalket Mælk.

Den følgende Dag var Marschen kun kortvarig. Allerede ved Begyndelsen af Eftermiddagen fik vi Byen Ku-lang-shiens imponerende Porte i Sigte og længere borte en ubegrænset Slette, som i det fjærne smeltede sammen med Horisonten. Vi befandt os ved Sydranden af

den store asiatiske Ørken. Førend vi betræde denne, vil jeg tillade mig at tale lidt i Almindelighed om den.

Den som kun kjender Navnet »Ørken« af Omtale eller i bedste Tilfælde gjennem Læsning, vil vel anvende det Billede, der herved har dannet sig for hans Forestilling. paa det hele Begreb. Enhver tænker ved Ordet »Ørken« paa de os nærmere liggende, og derfor rimeligvis ogsaa mere kjendte afrikanske Ørkener. navnlig Sahara. En rig Rejseliteratur, talrige mer eller mindre kunstneriske eller ideale, gode og slette Tegninger, Fotografier og Billeder have nu til Dags givet den

Fig. 107. Hinsides Nan-san Passet.

dannede en saadan Skat af Forestillingsobjekter i Hænde, at den enkeltes Fantasi allerede er i Stand til at udkaste et tilnærmelsesvis rigtigt Billede af den store, afrikanske Ørkens landskabelige Karakter.

Det ligger nu nær for den menneskelige Idegang at overføre den en Gang optagne Forestilling ogsaa paa alle andre Ørkenegne, om hvis Beskaffenhed vi kun vide lidet og utilstrækkeligt. Desuagtet er Forskjellen, skjøndt der baade det ene og andet Steds er øde og tomt nok, ikke saa ganske ubetydelig. endog saa stor, at der oprulles et helt nyt og hidtil ukjendt Billede.

Asien, denne Verdensdel, der var vor Slægt Vugge og Udspringet for vor nuværende Kultur, gjemmer i sit indre ligeledes vidt

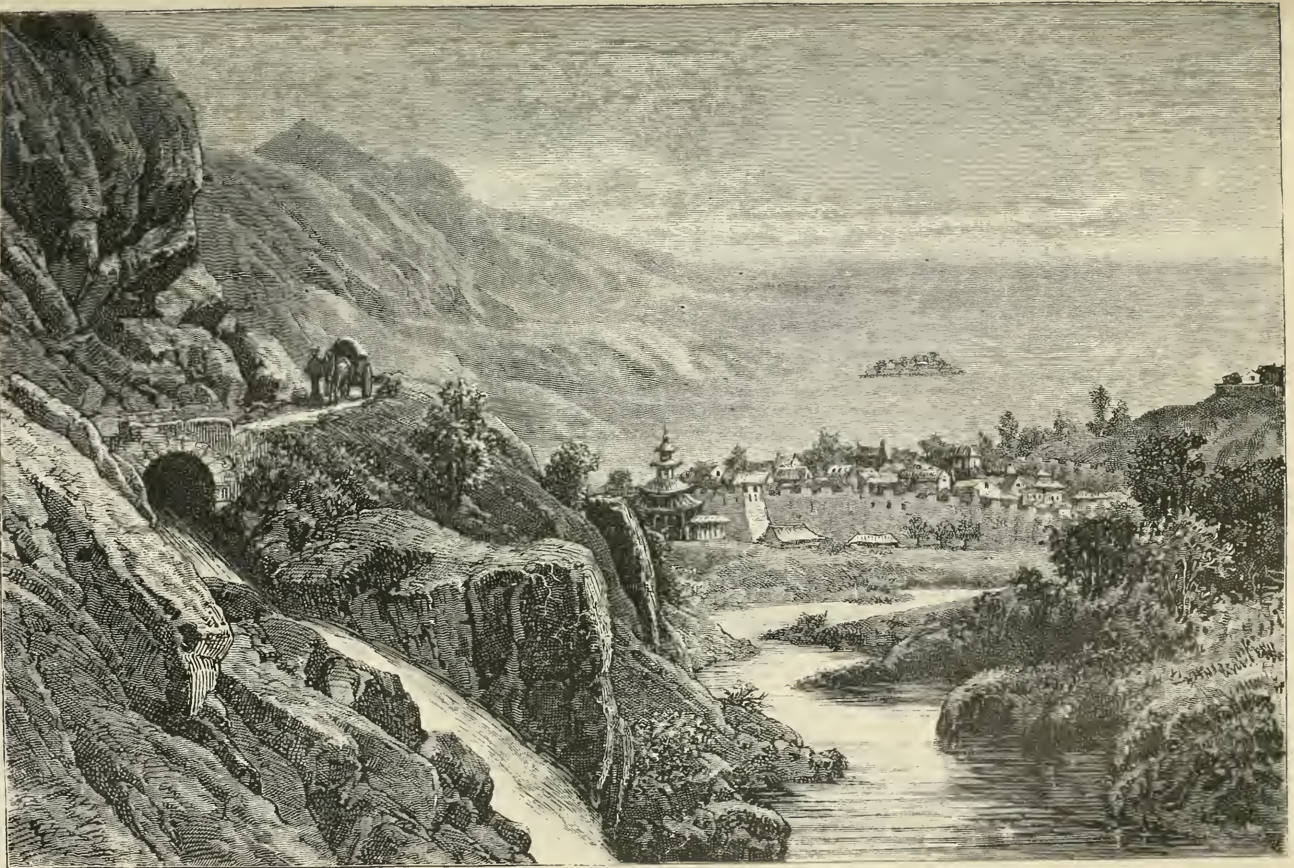

Fig. 108. Første Skue af Ørkenen ved Ku-lang-shien.

strakte Ørkenlande. Mærkværdigt nok vide vi kun mangelfuld Besked om disse Strækninger, vi kjende mindre til dem, og de have i Almindelighed i mindre Grad vakt vor Interesse end det nordlige Afrikas Ørkener.

Ørkenen Kopi og Schamo, den største af de asiatiske, strækker sig fra den 76 til den 115 Grad østlig Længde for Greenwich i en gjennemsnitlig Brede af 100 Mil. Efter Længden, omtrent i Midten, skyder en Udløber fra Tien-san Bjergene (Thian-schan) sig saa langt ind i Ørkenen, at den ovenfor angivne Brede mellem Hanni og An-si-fan formindskes til omtrent 40 Mil, hvorved man kan dele den i en østlig og en vestlig Afdeling. Denne Inddeling har saa meget større Berettigelse, som Ørkenen paa hint smalle Sted bliver gjennemskaaret af en Hovedvej, der gaar fra Nord til Syd. Den vestlige Halvdel, som kaldes det store Tarim-Bækken bliver i Vest afsluttet af Pamir-Plateauet, i Syd af Kuen-lun. Den østlige Halvdel kalder man den store Kopi (Gobi) eller Schamo-Ørkenen. Jeg maa her bemærke, at dette »eller« i det foreliggende Tilfælde bliver anvendt aldeles falskt, endskjøndt selv den udmærkede Forsker, Friherre v. Richthofen hælder til den Anskuelse, at »Gobi« og »Schamo« betyde det samme.

Overensstemmende med mangfoldige Oplysninger, jeg indhentede under vore Rejser i Ørkenen, skiller Kineseren fuldstændigt de to Benævnelser fra hinanden, og det saaledes, at Kopi betyder Stenørkenen, Schamo Sandørkenen. Medens Ta-kopi betyder vidtstrakte Dele af Ørkenen, der ere bedækkede med smaa Rullesten (for største Delen Porfyr og Kvarts), er Kopi kun at opfatte som en lokal Betegnelse for mindre Stenøer, omgivne af Sandflader og Klitter. Jeg tror at kunne indestaa for Rigtigheden af denne Forklaring.

Tarimfloden, som giver Ørkenens vestlige Halvdel dens Navn, opstaar ved en Forening af fire Floder, Syd for Aksu, og bærer først derfra dette Navn. Disse ere Aksai-, Kysyl-su-, som løber gjennem Koschgar, Jarkand-, der paa sit øvre Løb ogsaa kaldes Sarafschan, og Khotanfloden. Paa sit øverste Løb flyder den i dybt indskaarne, vildt romantiske Dale med stejle, kløftede Fjældskrænter, bliver mere langsom ved Tarim, deler sig i talrige Grene, forsumper vidt og bredt Omegnen og falder endeligt ud i den mytherige Lop-nor.

Ørkenens østlige Halvdel bliver kun hist og her gjennemtrukken af enkeltvis forekommende, ubetydelige Vandaarer, som snart tabe sig i Sandet, snart igjen træde frem for Dagens Lys. Deres Vand er paa Grund af den stærkt salte og bitre Smag ikke til at drikke. Disse Vandløb komme for det meste fra Nan-san Bjergene og danne under

Tiden smaa Søer, hvis Bredder ere sumpede eller bevoxede med Steppegræs. Omegnen er derfor en sand Udklækningsanstalt for Febre.

De egentlige, udstrakte Sandflader, som af Mongolerne blive kaldte Tingeri eller Himmelsletterne, ere aldeles vandløse.

Den mest betydelige Sø i den vestlige Halvdel er Lop-nor, hvis geografiske Beliggenhed endnu ikke er nøjagtigt bestemt. Oberst Prschewalski siger, at Lop-nor ligger i det nordlige af et stærkt sønderrevet og kløftet Bjergdrag af Altyn-Tag, som gaar i Retningen fra Vest til Øst. Ved An-si-fan fandt jeg et lignende Bjergdrag, som holdt samme Retning henimod Lop-nor, og som Kineserne kaldte Pej-san. Efter al Sandsynlighed er denne Ryg identisk med den Kjæde af Nan-san Bjergene, som løber Syd for Tung-hoan-shien. Søen ligger omtrent sex Dagsrejser sydost for Karaschar ved det dybeste Sted af Tarimbækkenet i 2000 Fods Højde over Havet. Dens Bredder og Omegn ere sumpede.

Ørkenens sydlige Randbjerge, hvis Hovedkjæde kaldes Nan-san, vise en storslaaet, massiv Struktur med høje, klippefulde, uoverstigelige Kamme, som i Dalene Syd for Tung-hoan-shien have en Gjennemsnitshøjde af 18000 Fod, og hvis Tinder, der ere dækkede af evig Sne, ofte naa en Højde af 21000 Fod eller mere. Ørkenen bliver selv paa sin sydlige og østlige Rand gjennemskaaren af mange lavere Højderygge, mellem hvilke enkelte smaa Oaser ligge sparsomt strøede. Disse Højder, som for det meste kun ere nogle hundrede Fod høje, optræde enten isolerede eller danne sammenhængende, lange Rækker, som da hæve sig over 1000 Fod. I de tørre Flodsenge mellem disse, gjennemgaaende kullede, nøgne Klipper have Beboerne hist og her anlagt Cisterner, som efter enhver Regn skulle fyldes med Vand. Ørkenens Indre er bølgeformigt, i Midten aldeles fladt. Det laveste Punkt, 2100 Fod over Havet, ligger paa Vejen fra Dolon-nor til Urga; denne By ligger selv 5000 Fod højt.

I den vestlige Halvdel af det vandrige Tarimbækken forekomme, dog kun spredt, frugtbare Oaser, hvis friske Farve stikker grelt af mod det døde Sands Rædsel.

Det Indtryk, den rejsende modtager af Kopi, kunde nærmest sammenlignes med Synet af en uoverskuelig, udtørret Flodseng, der er besaaet med større og mindre Rullesten. Ørkenens Farve er gulgraa, kold og død. Om Dagen og især ved det mindste Vindpust er Luften opfyldt af Støv- og Sandmasser. Aftenerne ere rolige. Nætterne saa klare, at det er muligt med blotte Øjne at se Stjerner af sjette, ja syvende Størrelse. I Sommermaanederne hviler der en trykkeude

Hede over hele Ørkenen, men Nætterne ere svale. Ved Middagstid frembringe Solstraalerne i Forbindelse med den Varme, som Sandet udstraaler, en saa høj Temperatur, at den Spøg ofte lykkedes mig at faa Ild i Fosfortændstikker ved en simpel Berøring af Læderet paa Saddelen. Under Tag var Temperaturen i Eftermiddagstimerne i Juli Maaned 40° C. Om Vinteren hersker der en isnende, tør Frost. Vi iagttog endnu i Marts Maaned før Solens Opgang ÷ 17° C. Samtidigt var Temperaturen i vore Kamre ÷ 8 à 9° C.; Vindusaabningerne vare rigtignok i de sjældneste Tilfælde tilklæbede med Papir.

Oasernes faa Beboere vente om Vinteren med Længsel paa Sne, men deres Ønsker blive kun sjældent opfyldte.

Megen Sne betyder der tillands et frugtbart Aar, liden eller ingen, Misvæxt. Blandt Kineserne var den Anskuelse almindelig, at mine astronomiske Undersøgelser gik ud paa at udgrunde Fremtiden og forudsige Vejrliget. Jeg blev derfor fra alle Kanter bestormet med Spørgmaal, og for ikke ganske at umuliggjøre mine Observationer, der i Forvejen vare vanskelige nok, gik jeg ind paa deres Spørgsmaal. Aneroidbarometret — et Instrument der allevegne fremkaldte den største Beundring — maatte understøtte mine tarvelige Evner som Vejrprofet. Troen paa min Kunst gik saa vidt, at der, da vi nærmede os Ørkenen, indtraf en Statskurer fra Gouvernørens Hof i Lan-tschou-fu for at spørge mig, naar det næste Gang vilde sne. Det var allerede i Slutningen af Marts, Solen havde tilstrækkelig Kraft, og jeg gav derfor det Svar, der var Pythia værdigt: »Næste Aar!«

Ørkenens uhyre Tørhed udelukker næsten aldeles Begrebet Regn i vor Forstand. Under et fire Maaneders Ophold i Ørkenen havde vi ikke en eneste Regndag. Folk fortalte vel en Del om et pludseligt Regnskyls Velgjerninger og Ødelæggelser, men en nærmere Undersøgelse viste os, at saadanne Regnskyl ikke ere andet end hine frygtelige Sandstorme, som bruse frem fra Tarimbækkenet og foruden de fine Støvmasser ogsaa føre nogle faa Draaber Vand med sig.

Randbjergene, der begrænse Ørkenen i Syd bestaar mest af Porfyr og Kvarts, hvoraf ogsaa Ørkenens Sten og Sand er dannet. Vegetationen er kun til Stede i de faa Løssaflejringer i Oaserne. Her voxer Dyrusum, et sprødt Græs, der ligner Siv i Højde, Udseende og Farve. Det kan blive tre Alen højt, knækker ligesom Glas og skjærer Fingrene; fremdeles Malurt og Budargana, som Kamelerne opsøge med Begjærlighed; Navnet er mongolsk. Endvidere kunne nævnes: tornede Snerler, Markbynke, vild Basilikum og nogle Mosser. Selv

denne sparsomme Vegetation ser forkrøblet og vissen ud, uden Saft og Farve.

De Randbjerge, som hyppigere faa Regn, ere, med Undtagelse af de stenede Kamme og Skrænter, paa de øverste Dele af deres Skraaninger bedækkede med Alpegræs, hvortil saa et yppigt Skovbælte støder op, der bestaar af Gran, Fyr, Hvidbirk, Esp, Enebær- og Hasselbuske. Bjergets Fod, som hæver sig temmelig stejlt op af Ørkenens Rullesten, er fuldstændigt blottet for Træer og bevoxet med elendige Græs- og Mosarter.

Ligesom det gaar med Ørkenens Flora, saaledes er ogsaa Dyrelivet fattigt og kun repræsenteret ved faa Arter. Hyppigst møder Jægeren *Antilope gutturosa*, som i Udseende og Haarlag ligner vort Raadyr og kun træffes i Hjorde. Den lever overalt i Ørkenen. hvor den kun finder noget Vand, og forsmaar det ikke. selv om det er saltholdigt. Da Antilopen ikke bliver jaget i de Egne af Ørkenen, vi kom igjennem, er den heller ikke sky og nærmer sig Menneskeboliger uden Frygt.

Zoologerne have allerede længe beskjæftiget sig med det Spørgsmaal, om der overhovedet gives vilde Kameler. Saa modsigende Kinesernes Udsagn end lød, idet den ene af egen Erfaring paastod, at dette Dyr forekom i vild Tilstand, den anden igjen mente, at det var Usandhed, saa bragte Oberst Prschewalski dog den Sensationsefterretning med hjem fra den Rejse, han i Aaret 1876 havde foretaget til Lop-nor, at han havde nedlagt nogle vilde Kameler. Vist nok er Forskjellen i Udseende, Væxt og Haarlag mellem den vilde og tamme Kamel højst ringe, men den hidtidige Antagelse, at Kamelen kan forplante sig uden menneskelig Hjælp, bliver dog stedse modsagt. Den tamme Kamel er af uberegnelig Betydning for Ørkenboerne; det maa derfor være mig tilladt at tale noget nærmere om dette Dyr.

Ørkenen og Steppen er den topuklede Kamels egentlige Hjem. Den bliver benyttet som Lastdyr af Mongolerne, medens Kineserne foretrække Mulæslet. Kamelen elsker Friheden og sygner hen i Stald. hvorfor ogsaa Mongolernes Dyr se bedre ud end de faa, der findes hos Kineserne. Enhver ved, hvor nøjsom Kamelen er med Hensyn til Føde. Den holder 8—10 Dage ud uden Næring, omtrent en Uge uden Vand. Den drikker med Forkjærlighed saltholdigt Vand, ligesom Salt overhovedet er en Fornødenhed for den. Dyrusumbusken og Budarganaplanten ere dens vigtigste Næring, men den forsmaar ikke selv Rester af Skindremme og gnaver endog paa Saddelen for at kunne æde Halmen, hvormed den er stoppet. Kamelen ynder Selskabelighed

og følger blindt det forreste Dyr i Karavanen. Fem til sex Dyr blive under Marschen koblede sammen med ejendommeligt konstruerede Næseringe af Træ, hvilke hurtigt løsnes, hvis Dyret bliver gjenstridigt eller sky og gjør Spring til Siden. Denne Forsigtighedsregel er saa meget nødvendigere, som disse Dyr let blive bange, og naar et af dem bryder ud, jage alle de andre afsted i vild Flugt. En nyfødt Kamel er fuldstændigt ubehjælpelig, og Moderen bærer den nogle Dage paa sin Ryg.

Til Ridning benytter man en Træsaddel og beskytter Puklerne med Filtdækkener. Sædet er som paa en Hest. Kamelen er saa ømfindtlig for Vejrligets Indflydelser og navnlig Fugtighed, at den anses for tabt, naar den forvilder sig ud i en Sump; thi bliver den endog reddet fra at synke i og kvæles, sygner den langsomt men sikkert hen. Mongolerne give i Almindelighed et saadant Dyr sin Frihed.

Kamelens Udholdenhed saa vel som den Hurtighed, hvormed den bevæger sig i den tørre Ørken, er forbausende. Den er i Stand til gjennemsnitligt hver Dag at kunne tilbagelægge 7—8 Mil og samtidigt bære en Byrde af 3—5 Centner. Prisen for en udvoxen Kamel er 175—250 Kroner.

I Sammenhæng med de allerede omtalte kinesiske Fortællinger om Forekomsten af vilde Kameler ved Lop-nor, hvilke Dyr i Følge mange Skildringer skulle være helt usædvanlige Uhyrer, er det værd at omtale, at Kineserne ville have set endnu et andet Dyr i denne Egn, hvilket Indbildningskraften har tillagt en fabelagtig Skikkelse. Det er et Dyr, som ogsaa spiller en vis Rolle i vore Eventyr, nemlig Enhjørningen. Disse Dyr skulde kun være sete enkeltvis i Altyn-Tags og Nan-san Bjergenes utilgængeligste Egne; ve det Menneske, som ikke i rette Tid griber Flugten, naar han aner, at et saadant Utyske er i Nærheden. Efter Kinesernes Beskrivelse vare disse Dyr af Middelstørrelse, havde et stort Hovede, paa hvis brede Pande et langt spidst Horn befandt sig midt imellem to luende Øjne; en Berøring med dette Horn skulde medføre øjeblikkelig Død. Fødderne skulde være forsynede med haarde Hornhove og den lange Hale ende med et Bundt tunge Kugler, forsynede med spidse Kroge. I de kinesiske, moderne Klassikeres Bøger indrømmes der ogsaa Enhjørningen en Æresplads.

I Dalslugterne i Nærheden af Lop-nor stødte vi ogsaa paa talrige Hjorder af vilde Æsler, om hvilke jeg senere skal tale. For at fuldstændiggjøre Billedet af Faunaen, kunne endnu nævnes: Ulven, som vi kun hørte men ikke fik at se, Traner, Krager, der vare overordentlig paatrængende, fordi de ere fredlyste blandt Mongolerne,

fremdeles Eremitfuglen, der altid var i Færd med at lede om Vand, den mongolske Lærke, Ørkenfalken, Spurve o. s. v.

Fra Foraarstiden af træffer man i overordentlig Mængde Arter af *Phrynocephalus*. Disse nydelige Firben, som med deres graa Farve næppe kunne skjælnes fra Stenene, ere mærkværdigt sejglivede. Vi fandt, at nogle Exemplarer, der vare blevne opbevarede ti Dage i en Flaske, i Solen atter fik Liv i deres allerede stive Legemer og smuttede lystigt afsted, naar vi slap dem løs. Insektlivet er kun sparsomt repræsenteret. Paafaldende er Mængden af Scarabæer. Myg og Sandfluer, Ørkenens Plage. Disse Smaadyrs Paatrængenhed er uudholdelig. Endog Tobaksrøg, der ellers er et godt Middel mod Mosquitoer, hjælper ikke imod dem. Fluerne sætte sig fast i Næsen, Ørerne og Øjenkrogene og forvolde en besværlig Kløe og Brænden. Det hændes ikke saa sjældent, at Muldyrene ryste hele deres Last af sig, løbe et Stykke bort og vælte sig i Sandet for at befri sig for disse Plageaander, der i Masser have sat sig fast paa dem. Efter en Sandstorm ser det ud, som om alle Insekter vare ødelagte og forsvundne. Denne behagelige Fred varer desværre kun nogle Dage; saa begynder Plagen paa ny.

Naar vi tale om en Ørkenens Historie, saa kan derved kun forstaas det lidet, som Kineserne give os. Mongolen, af hvilken Stand han end er, har ingen Erindring eller Forstaaelse af sine Forfædres, ja selv af Nutidens Begivenheder og Bedrifter. Denne Mangel træffe vi hos næsten alle Nomadefolk.

Den geografiske Beliggenhed og Jordbundens Form, de geologiske Forskninger saavel som Undersøgelserne af Søernes, Vandløbenes og Ørkenjordbundens Saltholdighed og Saltskorperne paa hine, nu ganske udtørrede, ofte temmelig omfangsrige Sumpbækkener — alt dette gjør, at den Tanke paatrænger sig den rejsende, at den uhyre Ørken, og det ikke for saa uhyre længe siden, har været et Hav — et asiatisk Middelhav. Gamle kinesiske Klassikere tale allerede derom og give det Navnet Han-hai.

Efter at dette Hav var forsvundet, maa der i enkelte Dele af den nuværende Ørken have hersket en vis Frugtbarhed og Kultur; men af de mange blomstrende Stæder i Tarimbækkenet har dog kun endnu Kaschgar bevaret sit gamle Ry. Det var endnu den berømte venetianske rejsende Marco Polo (1275) muligt at kunne passere Strækninger til Fods, som nu ere aldeles utilgængelige paa Grund af det dybe Flyvesand. Ja, han fortæller om en Rejse gjennem den rige Provins Tschar-tschan, hvoraf der nu ikke findes det ringeste Spor. Hvem formaar at sige, hvilken Rigdom, hvilke historiske Hemmeligheder

Ørkenens dybe Sand gjemmer? Men at der her for nogle Aarhundreder siden pulserede et mere bevæget Liv, at utallige Karavaner her mødte hverandre, og at Handelsvejen mellem Øster- og Vesterlandene løb her, er udenfor al Tvivl. De fra Tid til anden opdagede og til Dels udgravede Ruiner give et talende Vidnesbyrd om, at de store Byer ved den fordum saa vigtige Handelsvej enten langsomt eller pludseligt ere blevne begravede af Sandet. I mange af de Huse, man har opdaget, finder man endnu Ris, The og andre Levnetsmidler.

Man kan ikke antage, at alle disse Egne pludseligt ere blevne folketomme paa Grund af Sandstormenes Magt, thi selv i Nutiden støde vi i den mongolske Ørken paa Byer, som frivilligt ere blevne forladte af deres Beboere paa Grund af Mangel paa Vand, Levnetsmidler og Brændsel, og som da til sidst hjemfalde til Sandstormens Ødelæggelsesværk tidligere, end hvis Indvaanerne havde kunnet stille deres Kræfter imod den vilde Fjende. Opførelsen af de mange store Byer i Ørkenen, hvis tidligere Tilværelse bliver bevist ved over en Snes Ruinsamlinger, skriver sig rimeligvis fra den store mongolske Fyrste Kablaï Khans Regeringstid i det 13de Aarhundrede.

Du Halde udtaler sig herom paa følgende Maade: »Det er sandsynligt, at disse Byer først ere blevne grundlagte efter, at Kublai havde tiltraadt Regeringen; thi efter at Mongolerne havde optaget den kinesiske Tankegang og vare blevne civiliserede under Kublais Herredømme, begyndte de, hvad man med Sikkerhed kan antage, for ikke at synes ringere end de af dem besejrede Kinesere, at bygge et temmelig betydeligt Antal Byer i Mongoliet, hvoraf man nu kun finder Ruiner. Den Gang, da Mongolerne underkastede sig hele Kina, vare de et daadskraftigt Folk med indre Styrke og en til hine Forhold svarende Organisation. Men fra den Tid af, da de kom under kinesisk Indflydelse, optog de kun Kinesernes Fejl ag Udyder, men ikke deres Lyssider, og af deres fordums Storhed blev der intet Spor tilbage.«

Man kan passende paa dette Landstrøg anvende den historiske Hovedsætning, at et Lands Karakter betinger dets Historie. Forhen forholdsvis frugtbart og bedre bebygget, nu en Ørken med faa Oaser, hvis Beboere ere nedsunkne i Daadløshed og Sløvhed og kun lidet hæve sig over deres Husdyr, er det mongolske Rige kun et ideelt Begreb, paa hvilket selv Kineserne se ned med en vis Ringeagt.

Hidtil har det været den letteste Sag for enhver Erobrer fra Østen at ødelægge de sparsomt beboede og enkeltvis liggende Kolonier; endskjøndt et Forbund mellem Stammerne til fælles Forsvar vist nok

kunde hidføre gode Resultater, da Landet er temmelig utilgængeligt, og det vilde blive understøttet af en mægtig Forbundsfælle, nemlig Vanskeligheden ved at forpleje en fjendtlig Armé, ligne dog saadanne Foretagender, naar de komme frem, kun de sidste Opblusninger af et Lys, der er i Begreb med at slukkes.

For faa Aar siden blev Yakub-Begs Rige grundet i Turkestan, men vakte Kinesernes Skinsyge. En kinesisk Armé under den store General og Vicekonge Tso-tsung-tang stødte Fyrsten fra Tronen, dræbte ham og besatte Kaschgar. Jeg vil her kun lejlighedsvis omtale, at den kinesiske Hær ikke drog direkte gjennem Ørkenen til Karaschar, men langs Tien-sans Sydrand over An-si-fan, Hami og Tur-fan. Denne Hærvej er nu i Kinesernes Hænder, de vigtigste Etapepunkter ere besatte og til Dels, om end kun primitivt, befæstede.

Beboerne af Ørkenen og de faa Oaser, saa vel som de i Randbjergene, tilhøre den mongolske Race og dele sig i de kinesiske Kolonister og de egentlige Mongoler. Disse sidste deles i mange Stammer, af hvilke flere ere forenede til et Fyrstendømme. Disse Fyrster anerkjende den kinesiske Regerings Overhøjhed, men ere for øvrigt fuldstændigt fri og uafhængige. Kun de, hvis Besiddelser ligge nærmere ved det kinesiske Riges Grænse, staa i et lignende afhængigt Forhold, som Gouvernøren i en kinesisk Provins. Mange af af dem have ogsaa en Mandarins Rang. De Kinesere, der leve i Ørkenen, have bosat sig i de østlige og sydlige Rande af samme i egne smaa Landsbyer og ere, uden at have blandet sig med Mongolerne, Undersaatter af Riget i Midten. Deres Boliger ligge saa vel inden- som udenfor den berømte Mur, som omslutter og isolerer Kina; nu er den egentlig mere en tør Jordvold, der er halvt forfalden, med talrige Brescher, som Tidens Tand har brudt, og uden nogen Betydning. Paa sine Steder, men kun sjældent, naar den en Højde af 18 Fod med 3 Fods Tykkelse. For hver Fjerdingvej findes et firkantet Forsvarstaarn, som har en Højde af 36—45 Fod. Efter at Muren i 21 Dage har ledsaget den rejsende i Ørkenen, bøjer den nogle tusinde Alen Vest for Su-tschou ved den store Port Küa-yü-kuan af mod Syd og ender ved Nan-san Bjergenes stejle Udløbere. Medens Oasernes Beboere ernære sig ved Kvægavl, lidt Agerbrug og navnlig som Førere for Karavaner, ere Beboerne af Nan-san Bjergenes Affald et røverisk Nomadefolk, som udelukkende drive Kvægavl. Disse blive af Kineserne kaldte Fan-tsh. Alle flygte, saa snart blot Efterretningen om, at de have et Røvertog for, kommer Oasens Beboere for Øre. Kineseren sondrer igjen disse Fan-tsh i to Klasser nemlig de udartede Kinesere eller tamme Fan-tsh,

som ikke vove sig langt ind i Bjergene, og som ved Siden af Kvægavl ogsaa drive noget Agerbrug ved Bjergets Fod, og Tanguterne, det vil sige de vilde Røvere. De tamme Fan-tsh komme en Gang om Sommeren til Su-tschou og An-si-fan, hvor de sælge Faareuld og Skind og til Gjengæld forsyne sig med Klæder og Levnetsmidler. Tanguterne derimod bryde kun i røverisk Hensigt og uventet op fra deres Lejre, røve Høsten og Husdyrene og dræbe nu og da en Kineser.

De kinesiske Ørkenboere føre et elendigt Liv. Materialet til deres tre daglige Maaltider er navnlig grovt Hvedemel, hvoraf de med Vand og lidt Salt ælte en Dejg, som de skjære i smalle Strimler og koge i Vand. Melet bliver hentet i Su-tschou. Theen, som de faa i Form af pressede Mursten ved Karavaner fra de sydlige Provinser, udgjør Krydderiet til dette simple Maaltid. Disse Thesten ere tilberedte af Affaldet og Støvet af de sletteste Thesorter. For at faa den attraaede Smag koges Theen med noget Salt og Smør.

Deres Liv er en Række af møjsommeligt tilbragte Dage og Aar; den eneste Afvexling bringer en gjennemrejsende Karavane, der lejer Kameler eller Mulæsler af Beboerne. Deres Lejre eller Boliger ere anlagte paa Steder, hvor der findes et drikkeligt Vand, ofte først i en Dybde af 20 Alen og af en svovl- og saltagtig Smag. Landsbyerne i Schamo-Ørkenen bestaa kun af en til to Avlsgaarde af Ler, til hvilke hist og her et lille Lertempel slutter sig. Fire sodede Vægge uden Vindusaabninger med et Tag af Dyrusum eller et halvt forkullet Fletværk af Siv begrænse den lille Beboelse. Indgangsdøren staar som den eneste Aabning gæstevenligt aaben for Vind og Støv, Sandfluer og Gæster.

Brænde og Trækul ere Luxusgjenstande i Ørkenen. Beboerne opvarme deres Boliger med Argali, d. v. s. det i Løbet af Sommeren samlede Kamelmøg. Ovne kjender man ikke. Et Kulbækken, hvorpaa Møget langsomt gløder ud under Udviklivg af en ubehagelig, skarp Lugt, træder i deres Sted. Sovepladserne (Kang) blive kun opvarmede ved Sengetid.

Vi gav naturligvis fra første Færd Afkald paa denne Opvarmingsmethode, indhyllede os, saa godt vi formaaede det, i vore Tæpper og Klæder og fandt os hellere i et let Islag paa Tæppet eller Haaret end i at være udsat for den myldrende Masse Utøjs Paatrængenhed. Husenes Ubeboelighed gjør selv Ejeren kjed af et længere Ophold i Boligen. Den hele udslagne Dag sidder han i Nærheden af Lervolden, som omgiver Bygningen, om Vinteren paa Solsiden, om

Sommeren i Skyggen. Her røger han sin Pibe, drikker sin The, sover sin Middagssøvn. Saa vel Kineseren som Mongolen i Ørkenen holde af lange Samtaler, og medens Samtalestoffet hos denne sidste koncentrerer sig om hans Hjordes Ve og Vel, viser Kineserens Interesse sig i livlige Spørgsmaal angaaende hans Nabos Handelsforretninger og Høstudbytte.

De mongolske Kvinder kunne deltage i slige Samtaler, medens de kinesiske ere aldeles udelukkede fra Mændenes Selskab. Her afkommer det ogsaa, at Kineseren som oftest, naar Ægteskab skal afsluttes, danner sig helt urigtige Meninger og Forestillinger om Gjenstanden for sit Valg, sin tilkommende Hustru, medens Mongoleren dog mer eller mindre kan følge sit Hjertes Tilbøjelighed. I de sjældneste Tilfælde, og navnlig fordi disse Folk ere alt for fattige, kjøber Ægtemanden sig en eller flere Medhustruer, endskjøndt Loven tillader saadant.

Bryllupsfestiviteterne ere altid forbundne med et uendeligt Spiseri; i kinesiske Familier er en stegt Pattegris i Almindelighed Glandspunktet, hos Mongolerne ristet Fedthale af en som oftest selvdød Bede. Der bliver drukket utrolige Masser The og Risbrændevin. Lignende Festligheder afholdes ogsaa ved Begravelser. Efter at den døde, som i Almindelighed kun er tildækket med nogle Klude, da man ikke har Træ til Ligkister, er bleven gravet ned i en Sandgrav, forsamle de sørgende sig i Hjemmet eller i et Værtshus og svire ofte flere Dage paa Boets Bekostning.

Medens Mongolerne høre til de ivrigste Buddhister, idet denne Kultus med sin kontemplative Ørkesløshed paa en forunderlig Maade harmonerer med deres øvrige Egenskaber; medens deres Præster med Hensyn til Tro og Overtro udøve den mægtigste Indflydelse paa hver enkelt og gjøre ham til et villieløst Redskab for den mest ubegrænsede Vilkaarlighed, finde vi hos Kineseren en udtalt Ligegyldighed for alt ideelt og navnlig for hans Religion. Alt, hvad der muligt en Gang kunde ske, finder han næppe en Tanke værd; alle hans Tanker gaa ud paa hans øjeblikkelige Velvære, og naar først dette lader noget at ønske, faar den buddhistiske Præst nogen Betydning for ham, thi denne har lært at bede fra Ungdommen af.

Mongolen er Kineserens, Kineseren Mongolens Fjende, begge Racer undgaa hinanden omhyggeligt, og vælge sig i Ørkenen deres adskilte Beboelsespladser. Medens de mongolske Hovedfyrstendømmer, som Fyrstendømmet Alaschan og Ordos, ligge mod Øst nær ved

Hoang-hos store Bue, udgjør den sydlige Del af Orkenen en Del af den kinesiske Provins Kan-su.

I Løbet af det sidste Decennium er den østlige Del af Ørkenen bleven berejst af de russiske Oberster Sosznowski og Prschewalski, Englænderen Elias Ney og den tyske Professor Fritsche. Mr. Elias Ney have vi navnlig at takke for exakte Nivellementsbestemmelser.

Tarim Bækkenet blev for 600 Aar siden berejst af den allerede omtalte Marco Polo og efter ham af flere nestorianske Missionærer, men som ikke have efterladt nogensomhelst Beretning om Rejsen. For fem Aar siden besøgte Oberst Prschewalski fra Karaschar en Sø, der laa mod Syd, som han antog for Lop-nor. Men da denne Sø efter hans Udsagn ligger alt for langt mod Syd, hælder man snarere til den Anskuelse, at dette stille staaende, saltholdige, sumpede Vand har været Gaschu-ro, en mindre Sø mellem Lop-nor og Chara-nor.

De hyppigere benyttede Ørkenkommunikationer ere enten markerede ved de smaa, saa kaldte Stenmænd eller ved de lave Stentaarne. Naar man rejser i mere afsides Strøg, afhænger ens Liv af de prøvede Førere, som man under alle Omstændigheder maa vinde for sig. Det er ligeledes nødvendigt, naar man vil rejse over Ørkenen, at føre en tilstrækkelig Mængde Vand med sig, thi de for Haanden værende Cisterner ere fjærnede to til fire Dagsrejser fra hinanden og tilmed i Almindelighed tomme. At gode Telte under disse Omstændigheder betydeligt forøger Nattelejrens Bekvemmelighed, behøver ingen videre Forklaring.

Hvor farligt det er at gjennemrejse Ørkenen uden prøvede Førere, bragte Oberst Prschewalski i Erfaring, da kan i 1873 rejste tilbage til Urga fra Alaschan. Paa Halvvejen slap Vandet op. Først mistede han sine mest trofaste Ledsagere, sine to Hunde, der døde af Tørst. Den mongolske Fører forsikrede højt og helligt, at man efter en Mils Vej maatte støde paa en Cisterne. Forgjæves — Prschewalski sendte sine Kosakker ud for at lede om en Kilde — atter forgjæves. Vi erfarede gjentagne Gange, hvor frygteligt Vandmangelen kan indvirke paa den rejsende, og hvor skrækkelig den Skuffelse er, naar man efter at have lidt Tørstens uhyre Kvaler opdager en klar Vandstribe, opbyder sine sidste Kræfter for at naa den og endeligt finder, at Vandet smager salt-bittert og sammensnærpende.

Allevegne, hvor Ørkenen ikke er gjennemtrukket af nøgne Klipperygge, eller hvor Sandet ikke ligger alt for højt, altsaa overalt, hvor den tilkommer Navnet Kopi, kan den befares med Trækarrer. Vi benyttede derfor disse primitive, tohjulede Trævogne under hele

Rejsen i Ørkenen for derpaa at befordre Bagagen. Vi selv red paa Muldyr eller Heste. Vor Klædedragt bestod ved Vintertid af europæiske Pelsfrakker, om Sommeren af Lærredsstoffer; paa Hovedet bar vi engelske Korkhatte, hvis Anvendelse er en ubetinget Nødvendighed for at beskytte sig mod de glødende Solstraaler.

Vi foretrak den europæiske Klædedragt for den kinesiske, fordi en Forklædning under alle Omstændigheder fremkalder en større Mistro. Naar det lod sig gjøre, levede vi ogsaa paa europæisk Vis. Da Grev Széchenyi ogsaa, hvad Levnetsmidler angik, havde udrustet sin Expedition rigeligt med Kjød-, Smør- og Mælkekonserver, kunde vi hver Aften indtage en paa europæisk tilberedt Souper. Vi forsmaaede saa vel den slette, kinesiske, grønne The, som den fuselholdige Risbrændevin og drak destilleret, friskt Vand.

Jeg haaber nu at have gjort Læseren saa vidt bekjendt med de almindelige Forhold i den asiatiske Ørken, at jeg tør anmode ham om atter at vende tilbage med mig til Ku-lang-shien, hvorfra vi saa skulle følge vor Route videre.

Ku-lang-shien har en henrivende Beliggenhed. Mod Syd slutte Murene sig endnu op til Nan-san Bjergenes stejle Fod; her bryde de skummende Vildbække larmende frem af de mørke Svælg og give de nydelige Møller og ensomme Templer et idyllisk Præg. Her græsse endnu Køerne og Faarene paa de friskt grønne Græsgange, og den flittige Bonde bearbejder de frugtbare Marker, der lønne hans Umage. Bjergenes stejle Affald, der som en beskyttende Kappe omslutte Staden, aabne sig til højre og venstre og løbe i det vide Fjærne ud i Ørkenens blege Ensformighed. Her aander Naturen med Livets kraftige Pulsslag, hist ovre synes den ikke at give eller eje nogen Livskraft. De grelleste Modsætninger af Verden mødes ved Staden Ku-lang-shiens nordlige Mur.

Vort Ophold i denne By, der kun lidet adskiller sig fra andre kinesiske Byer, varede kun en Dag.

Vi havde med sand Tilfredsstillelse benyttet den ny opbyggede Kun-kvan. Værelset svarede til de højeste Forventninger, Mobilierne vare nye og bekvemme, Gulvet nyligt skuret, og intet Støvgran kunde opdages paa Træsengen og de andre Møbler. Træväggene straalede med de dejligste Malerier; Vinduerne lignede ikke disse antike Brescher som vi hidtil havde været vante til. Vi sov fast og uforstyrret til den sildige Morgen med en ubetinget Sorgløshed, som fandt sin Aarsag i vor Ro paa Grund af det renlige Nattekvarter.

Da vi vaagnede og stod op, følte vi os syge. Vi led alle af lignende Fænomener: Hovedpine, Svimmelhed, Tilbøjlighed til Brækninger, Mathed, Døsighed, Hævelse og Betændelse af Tandkjødet.

Vi analyserede Levningerne af den Aftensmad, vi havde spist, vi undersøgte Kogekarrene, thi Symptomerne tydede paa en Forgiftning, men vi kom ikke til noget Resultat. Endelig kastede vi Skylden for vor Upasselighed paa den ny Bygning, og jo længere vi saa paa de friske grønne, blaa, røde og gule Farver paa Væggene, desto raadeligere forekom det os at snøre vor Randsel og den følgende Morgen rejse videre. Vore Folk, som befandt sig ganske vel, syntes ganske vist ikke om denne Beslutning, thi de havde allerede glædet sig til at kunne sove roligt ud i flere Dage. Den følgende Nat holdt vi, for at beskytte os mod lignende Tilfælde, Døre og Vinduer aabne, endskjøndt Temperaturen derved sank til 6° under Nul, medens Blækket frøs og nydelige Istappe satte sig i vore Skæg. (Det kan nok være muligt, at Forgiftningen igjen hidrørte fra Kulilte, endskjøndt vi kun brugte Trækul).

Ved Randen af den nu begyndende Ørken var en efter Omstændighederne mærkværdig Trækultur os først og fremmest paafaldende. Der var baade tykstammede Piletræer og høje, frodige Popler i et ikke ringe Antal, ja endog smaa Lunde af Fyr og Gran skjulte de yderste Udløbere af Nan-san Bjergene. Vejret lod intet tilbage at ønske, men Luften var dog trods det klare Solskin ikke ren. Nan-san Bjergenes Konturer traadte kun svagt frem og vare dækkede ligesom med et gult Slør; vi kunde kun se en halv Mils Vej frem; længere borte var den jævne Flade indhyllet i Støv og Taage.

Atmosfærens Bevægelse er under almindelige Omstændigheder bunden til en forbavsende Regelmæssighed. I Marts Maaned er Luften om Natten og endvidere to Timer efter Solopgang (Kl. 6) rolig og uden Bevægelse. Kl. 8 rejser der sig en stærk, kold Nordenvind, som varer til Kl. 10. Ved Middagstid naar Temperaturen med fuldstændigt Vindstille sit Maximum, derefter rejser sig atter en stærk Nordenvind, som ender om Eftermiddagen Kl. 4 eller ogsaa først Kl. 6 ved Solnedgang. Derefter hersker der uden Undtagelse Ro over det hele.

For at fuldstændiggjøre min Meddelelse om Luftstrømningerne skal jeg endnu tilføje, at jeg fra Si-ngan-fu til Lantschou-fu bemærkede fremherskende Øst- og Sydostvinde, og af den Iagttagelse, at de unge Træer langs Vejen viste en Hældning mod Nordvest, kom jeg til den Slutning, at Sydostvindene ere de fremherskende i Aarets Løb.

Virkningerne af Ørkenens tørre Nordenvinde ytrede sig føleligst paa Legemets Hud. Ikke blot Hænderne, men ogsaa Ansigtet og Ørerne vare snart over det hele forsynede med Sprækker af $^1/_2$ Tommes Længde. Smerten, som foraarsagedes ved disse Saar, var meget følelig og kunde kun til Dels mildnes ved Pensling med Glycerin.

Fig. 109. Hovedgaden i Liang-tschou.

Ved de nu udtørrede Flodarme laa den ene Landsbyruin ved Siden af den anden. De trøstesløse, gule Løssfragmenter af de fordums Vaaningshuse ere ligesom Fæstninger omgivne af smuldrede Mure af det samme Materiale. Saadanne Mure mangle ikke en Gang ved de enkelt liggende Huse, hvoraf der findes en stor Mængde.

Selv de beboede Landsbyer huse kun faa Mennesker. I Almindelighed ere kun to eller tre Avlsgaarde beboede. Beboerne unddrage sig ethvert Arbejde og fremkalde ved deres laadne Klædedragt og deres ubeskrivelige Smudsighed ikke Medlidenhed men kun Afsky. Trods dettte vare dog disse Scener ikke blottede for Komik, saaledes naar Grupperne, der laa i Solen, pludseligt ligesom paa Kommando

kom i Bevægelse ved vor Ankomst; enhver især valgte sig da en egen Plet, hvor han i en rigtig magelig, liggende eller siddende Stilling i god Ro kunde glo paa os og mønstre os.

Kvinderne greb ved slige Lejligheder gjerne Flugten, forudsat da, at deres forkrøblede Fødder kunde faa Tid nok dertil. Var det ikke længere muligt, hældede de sig med bøjet og til Siden vendt Hovede mod den første den bedste Lermur og skjulte Ansigtet med deres gjennemsmudsige Hænder, maaske for ikke altfor hurtigt at forstyrre muligt tilstedeværende Illusioner fra vor Side.

Fig. 110. Theaterforestilling i Liang-tschou.

Vagthusene for Soldaterne, som skulle sørge for Vejens Vedligeholdelse, og som hver anden eller tredie Maaned blive afløste, stak, navnlig i Nærheden af Ku-lang-shien, fordelagtigt af mod de øvrige Ørkenboeres af dybe Revner gjennemfurede Huse. De bestaa af smaa, firkantede, hvidtede Bygninger med Sidemure, der springe frem ligesom Fløje; paa de hvide Vægge er der malet røde og sorte koncentriske Skiver, rimeligvis til Brug ved Skydeøvelser. I det mindste fandt vi de fleste Vægge fulde af utallige Mærker af Kugler. Paa begge Sider af Aandemuren stod der altid to unge, udgaaede Træstammer. Længere ude i Ørkenen blive disse Vagthuse stedse mere og mere uanselige.

Vejen paa Ørkenens Grund løber bestandigt paa Rullesten, har en Brede af fra 30 til 50 Skridt og er omtrent 7—8 Mil fra Nan-sans Fod endnu af og til begrænset af lave Løssvægge; den forekom mig derfor at være en efter Omstændighederne god og særdeles vigtig Kommunikation. Den er overalt farbar for massivt byggede Trækarrer (med 67 Tommers Sporvidde), og paa den koncentrerer sig da ogsaa Hovedhandelen mellem Provinsen Kan-su og Kinesernes Besiddelser i Turkestan.

Endskjøndt Posten over Land fra Siberien ogsaa nu lægger Vejen over Urga og Kiachta til Peking, og denne Vej formodentlig vilde vinde dobbelt Betydning ved et, ganske vist i Førstningen hasarderet, Telegrafanlæg*), vil, naar en Gang om kortere eller længere Tid en Koncession til at bygge Jernbaner bliver den kinesiske Regering aftvungen, den Vej, der gjennem Ørkenen fører over Hami og Barkul til Kina, vise sig at være den mest passende til en Forbindelse mellem Siberien og Yang-tse-kiang. Efter mine Erfaringer vilde jeg anse som, om ikke den korteste, saa dog den mest rentable Linie, den Hovedlinie, som fører fra Hami over An-si-fan, Ku-lang-shien, Lan-tschou, Tsing-tschou til Tsching-tu-fu, Hovedstaden i den rige Provins Stsetschuen, og videre mod Syd langs Min-ho til Su-tschou ved Yang-tsekiang og eventuelt herfra paa højre Bred af den store Strøm til Schanghai, thi den egentlige Rigdom, Kinas vigtigste Skatkammer, findes dog i de Provinser, der ligge mod Sydvest. Jeg tror, at de Besværligheder, som de tre parallelt løbende Bjergkjæder: Nan-san, Sin-ling og Pej-ling vilde volde Byggeriet, langt lettere kunde overvindes end Kinesernes Fordomme.

Allerede i en Afstand af 20 Li opdagede vi Omridsene af Murene og Spidserne af to mægtige Pagoder i den betydelige Stad Vu-vej-shien eller Liang-tschou, hvilket sidste Navn vel er mere gængs, men dog ikke svarer til dens administrative Betydning.

Men som det overhovedet er godt kun at beundre alle kinesiske Bygningsværker paa Afstand, saaledes forsvandt ogsaa det mægtige Indtryk, som det første Skue havde fremkaldt, jo nærmere vi kom Stadsmurene. Portene sank ned til usle Træstilladser, Pagoderne til intetsigende Lersøjler; men trods dette kan jeg dog ikke kalde

*) Den bestaaende Telegrafforbindelse fra Kina over Siberien til Europa gaar fra Schanghai til Japan og derfra til Wladivostok som Kabel til den siberiske Østkyst.

Byen uskjøn. Navnlig afgav de mange Træporte, der i det indre af Staden ligesom overdækkede Hovedvejen, en tiltalende Ramme for Gadelivet. Der var ingen Mangel paa bedre vedligeholdte, men mindre fremtrædende Templer.

Fra improviserede Butiker bød Sælgere Brød, Løg, prægtige Kartofler (yang-yü ɔ: fremmed Frugt) og smaa Pærer til Fals. Indbyggernes Hovedbeskjæftigelse er Limfabrikationen.

Byen kan vel have 100000 Indbyggere og kan takke Nan-san Bjergenes Affald, der kun ligge omtrent 10 Li derfra, for sin Størrelse. En vandrig Flod ved Navn Schoan-taj-ho, som efter at være kommen ned i Sletten deler sig i flere Arme, ikke alene forsyner Byen med godt Drikkevand, men bevirker ogsaa ved sine Oversvømmelser, at der kan dyrkes Hvede og Ris. Efter hvad vi hørte fortælle, oversvømmer Floden i Juni Maaned, naar Sneen paa Bjergene smelter meget hurtigt, Omegnen i vid Udstrækning, saa at Folk ofte maa forlade Byen i vild Flugt. Under vort Ophold var Vandet i Floden trods dens korte Løb (højst 16 Mil) i hver af dens fire Hovedgrene saa højt, at det naaede Hestene til Knæene. Det tynde Isdække gik itu, da vi gik over Floden; det var den Gang endnu kold Vinter, Naturen var trods Solens velgjørende Middagsvarme endnu ikke vaagnet. Efter hvad vi fik at vide, springe Træerne først ud i April, og det rigtige Foraarsvejr begynder først i Maj Maaned.

Nogle af Øvrighedens Tjenere havde allerede ved Stadens Port ventet paa vor Ankomst. De førte os til et rummeligt og luftigt Mandarinhotel. Kvarteret behagede os, og vi besluttede derfor, da vi oven i Kjøbet havde vundet Tid ved at afkorte vort Ophold i Ku-lang-shien, at holde en Hviledag og underrette Øvrigheden herom.

Den næste Formiddag fik vi Besøg af Borgmesteren og Militærkommandanten. Navnlig den første overbød sig selv i forekommende Venlighed; han interesserede sig øjensynligt ikke alene for vor Rejse, men ogsaa for alle europæiske Forhold. Endelig kom han til det Thema, som allerede længe havde svævet ham paa Læberne: Han havde engageret en berømt Skuespillertrop og havde samme Eftermiddag befalet en Festforestilling. Han vilde betragte det som en stor Ære, hvis vi ved vor Nærværelse vilde bidrage til at hæve den festlige Stemning. Vi modtog Indbydelsen, og Mandarinen lovede at ville afhente os til rette Tid. Han holdt Ord. Vi bevægede os gjennem Byen i et imponerende Tog: Forrest en stor rød Paraplui, derpaa nogle Udraabere og Folk, der skulde skaffe Plads, hvilke for en Betaling af 50

Cash vare forpligtede til at skrige op af fuld Hals ved alle Korsveje. Efter dem fulgte Gongslagerne, som fik de passerende til at vige til Side ved deres skrattende Slag; derpaa kom vi til Fods og Borgmesteren i Bærestol. Denne vilde fra først af gjort os Selskab paa Spadsereturen; men da han bemærkede, at baade vi og han selv bleve spottede af hans Undersaatter, følte han, at hans Stilling ikke tillod ham at gaa, og trak sig under det Paaskud, at hans Fødder smertede ham, tilbage til Bærestolen.

Skuepladsen var opslaaet i Yamenens store Forgaard og bestod af et højt Bræddestillads, der var aabent til tre Sider. Den hævede sig over Tilskuernes Hoveder og var bagtil aflukket med et ubeskriveligt smudsigt Forhæng, der var delt i to Dele; bagved dette fandtes Kunstnernes Paaklædningsværelser. Midt paa Scenen stod et Bord og to Stole.

Over 2000 mandlige Tilskuere vare sammenstuvede i Forgaarden. Koner og Piger sad adskilte fra Mændene i stadselig Festdragt paa Murens brede Gesimser eller paa de tilstødende Bygningers Tage. De gifte Koner bar mørke- eller lyseblaa, Pigerne grønne, rosenrøde og brune, vide, med Bomuld forede Silkegevandter. De lange Ærmer, i hvilke Armene bleve trukne ind, saa at hele Skikkelsen kom til at se ud som en klodset Dukke, vare kantede med forskjellige Farver og hos de mere bemidlede forsynede med fine Silkebroderier. Fremdeles bar de grønne eller blaa Pluderhoser af svære Silkestoffer. De kinesiske Skjønheders ejendommelige Begreber om Smag aabenbarede sig atter her ved den ejendommelige Sammensætning og Udvalg af Farver.

En særlig Omhyggelighed ytrede sig ved Sammenstillingen af Hovedpynten. De gifte Koner bar et broderet Hovedbaand, der lagde sig om Panden som en Ring, og som til Beskyttelen mod Kulden var forsynet med Øreklapper. Bagtil sluttede sig dertil en skarpt fremstaaende Ramme, der var højst 9 Tommer bred, og som hældede noget nedad; efter Breden var den ved Hjælp af nogle Silketraade afdelt ligesom Trin paa en Stige. Haaret var glat og redt tilbage og derpaa saaledes sammenlagt, at det slyngede sig om »Trinene« i Rammen ligesom et bredt Baand. Foruden et Sølvspænde bemærkede jeg ogsaa nogle, en Tomme brede og 4—5 Tommer lange, flade Sølvsmykker mellem Haar og Ramme. Hen imod Panden bævrede de mest forskjelligartede kunstige Blomster, Sommerfugle og andet Flitter i broget Masse paa elastiske Sølvhaarnaale.

Pigernes glat redte Haar var ligeledes smykket med mange Blomster og endte i en frit hængende, treflettet Pisk. Konerne og Pigerne spiste stadigt, naar de ikke førte Vandpiben til de sminkede Læber. Selv om de ogsaa gav sig Udseende af fuldstændigt at ignorere os, lagde jeg dog jævnligt Mærke til, at snart en, snart en anden kun holdt Haanden for Ansigtet for gjennem Fingrene at kaste nysgjerrige Blik paa de fremmede.

Det kostede megen Umage, førend det lykkedes vort Optog at naa gjennem Menneskevrimlen til Embedsbygningens brede Fløjport. Over Porten fandtes nogle Trænischer, der lignede Loger paa et Sommertheater. Under øresønderrivende Fanfarer fra Skuepladsens Orkester førte Borgmesteren os til Hovedlogen. Stykket, som var i fuld Gang, blev afbrudt. Næppe havde vi taget Plads paa de røde polstrede Sæder omkring et stort Træbord, førend Theaterdirektøren viste sig med en lille Bog, hvori fandtes en Fortegnelse over alle de Stykker, som hans Trop kunne spille, og spurgte, hvilke vi ønskede at se. Vi bestemte os for et Krigsskuespil og et med en Pigerolle. Som bekjendt kunne kinesiske Kvinder ikke optræde paa Scenen, og deres Roller udføres af Mænd. I Forsamlingen var der en Summen og Brummen som paa et Marked.

De stakkels Skuespillere bleve aldeles forsømte; hele Publikum stod, saa længe vi vare til Stede med Ryggen mod Skuepladsen og saa mod Logen under kritisk Betragtning af enhver af Europæernes Bevægelser. Da jeg tændte en Cigaret, lød en utæmmelig Latter gjennem hele Gaarden. Jeg frygtede ofte for, at der vilde blive trykket et helt Dusin Mennesker ihjel i den brogede Trængsel. Det bølgede frem og tilbage ligesom en Sø i Storm, og naar saa en Menneskebølge slog mod et Murhjørne, faldt sikkert en Snes Mand mellem og over hverandre. Trods dette hændtes der ingen Ulykke. Ganske vist rejste mangen en sig besværligt og med blegt Ansigt op fra Jorden, men naar han atter var paa fast Fod, rystede han Støvet af sig, saa hen paa os og — smilede undseligt.

Nu kom en Rytter sprængende hen til Gaardens Port, og efter ham fulgte, trukken af en Pony, en nydelig Vogn. Hensynsløst styrede Rytteren sin Hest ind i den tætte, tilsyneladende uigjennemtrængelige Hob, som opbød alle Kræfter for at undgaa den truende Fare. Naar man passede paa et eller andet Hovede, der dukkede ned, kunde man efter en Stunds Forløb se det dukke op igjen, og det i en anselig Afstand fra den frygtede Rytter. Denne rykkede med et sandt Raseri i

Tøjlerne, Hesten pustede af Skræk — endelig var det utrolige sket, Rytter og Vogn havde naaet Bygningens anden Gaard. Efter en kort Tids Forløb indfandt den lige arriverede Gæst sig i Logen, en ung, lille, tyk Mandarin, og forøgede ikke Sikkerheden af det allerede i Forvejen meget brøstfældige Stillads.

I Gaardens Hjørner fandtes der transportable Køkkener, hvor der under Uddunstninger, som forpestede Atmosfæren, blev tilberedt Svinesteg og fedt Bagværk. Pæresælgerne løftede deres Kurve højt op over Hovederne. Her tabte en Bakke med Brød Ligevægten, medens den svævede i Luften, og udgød sit Indhold over Hovederne paa de nærmest staaende. I saa Fald forsøgte de strax at faa nogen Plads, tog Brødbollerne op af Jorden, vidskede dem pænt af med deres Ærmer og gav dem samvittighedsfuldt tilbage til den retmæssige Ejer. Trods de mange forsultne Ansigter gik ikke et eneste Stykke tabt. Da opstod der pludseligt Spektakel midt inde i Vrimlen; to unge Fyre begyndte at slaas. De holdt hinanden gjensidigt omfavnede, idet de med den ene Haand havde fat i Modstanderens Øre, med den anden i hans Pisk. Borgmesteren opdagede denne Strid, rejste sig op med et rasende Øjekast og udtordnede en kraftig Tiltale til dem dernede i Gaarden. I et Øjeblik havde to Bysvende adskilt de to Slagsbrødre, Piskene bleve fattede af de rigtige Hænder, deres Ejermænd bleve arresterede og saa ikke Dagens Lys førend næste Morgen.

Under disse Begivenheder blev der paa Scenen opført et Stykke, saa godt nu Kunstnerne formaaede det. Forestillingen kunde paa ingen Maade sammenlignes med Gymnastikernes Produktioner i Schanghai. Da Stykket var forbi, borede atter en ridende Kineser sig ind i Mængden. Rytteren, der snart indsaa, at han ikke vilde have Lykken med sig paa Hesteryggen, steg af i rette Tid, og han gjorde vel deri, thi det gik den stakkels Hest ilde. Efter faa Minuters Forløb var den sporløst forsvunden; jeg tænkte allerede, at den havde udstridt, men den dukkede op igjen, da Ejeren ruskede den i Tøjlen, og naaede endelig under utallige Puf og Næveslag et Asyl i den anden Gaard.

Det andet Stykke, der var os aldeles uforstaaeligt, indeholdt virkelig en Pigerolle. Ogsaa her gaar Beundringen for saadanne Roller saa vidt, at man tilkaster Fremstilleren Krandse. Laurbær og Kamelier nyde der til Lands ingen Anerkjendelse, Kineserne holde mere af noget klingende, og Krandsene vare derfor sammensatte, ikke af Blomster og Blade, men af Mønter. Regissøren udtalte sin Tak for hver Pengekrands, idet han skubbede Pigerollens Fremstiller til Side, kastede sig ned i Forgrunden af Scenen og berørte Gulvet med sit Hovede.

Da ogsaa vi, af Agtelse for Skik og Brug, lod nedlægge paa Scenen fire Krandse à 1000 Cash som Anerkjendelse af Præstationen, takkede Kunstneren tre Gange. Den kolde Aftenluft manede imidlertid til Opbrud. Efter at have indtaget en Forfriskning forlod vi Logen under Borgmesterens Taksigelser.

Medens Orkestret forgjæves gjorde sig Umage for at give os et sidste og bedste Indtryk ved endeløse Æresfanfarer, huggede Politibetjentene ubarmhjertigt løs paa Menneskestimlen for at skaffe os den fornødne Plads.

XV.

Fra Liang-tschou til Su-tschou.

Forvexling af Personer — Kinesiske Dramaer. — Landskabet. — Pa-kva-Systemet. — Ungdommens Lege. — Oasen Schjako-ye. — Buddha-Statuen og Klostret Schotojtse-mjao. — Kan-tschou. — Ankomst til Su-tschou. — Modtagelse hos Vicekongen. — De første Vanskeligheder. — Tautaien. — Skiveskydning med Kanoner og Geværer. — Militærvæsen. — Efterretninger fra Europa.

Paa vor Rejse til Su-tschou, Vicekongen af Kan-sus Residens, skulde i Følge udstedt Befaling samtlige Garnisoner, der laa paa vor Vej, rykke ud for at gjøre Honnør for os. Nu skete det, at Biskoppen for den belgiske Mission, Msgr. Humer, ligeledes var paa Vejen til Su-tschou for at bede Gouvernøren om Tilladelse til at oprette nogle Missionsstationer. Deraf kom det, at Biskoppen, der befandt sig en Dagsrejse forud og blev holdt for Grev Széchenyí, fik indrømmet Kun-kvanerne til Brug, at Militæret rykkede ud og gav Salut, kort sagt, at hans Rejse blev den behageligste, som nogen Missionær overhovedet har gjort i de sidste to Aarhundreder. Skjøndt vi med største Glæde undte Biskoppen Behagelighederne ved Forvexlingen, bragte vi i Erfaring i de Byer, hvor Misforstaaelsen altfor snart blev opklaret, da vi sendte vore Kort til de højere Embedsmænd, hvor ilde man talte om Biskoppens Inkognito, og hvor ringe Udbytte han kunde vente sig af sin Rejse til Su-tschou. Til Forvexlingen bidrog ogsaa meget den Omstændighed, at Biskoppen rejste i en Mandarin-Bærestol, medens vi benyttede Rideheste.

Trods dette gjorde Embedsmændene alt, hvad der var dem muligt, for at raade Bod paa den formentlige Fejl. Til Soldaternes Ærgrelse maatte de nok en Gang rykke ud for de forhadte Europæere,

og Tjenerne i Kun-kvanerne vare fortrydelige over, at de ikke, som de havde foresat sig, i Ro og Mag kunde sætte den fornemme Gæsts rigelige Drikkepenge overstyr, men maatte holde Mandarinhotellets Senge i Stand ogsaa til os og brygge Theen.

Kun vor Eskorte var stadig lystig og glad til Mode. Det var undtagelsesvis villige og brave Folk, som skulde bevogte og beskytte os. Naar en eller anden fik Lov til at bære Werndlkarabinen, gav han sin Glæde Luft i en høj Latter. En af dem havde lagt Mærke til, at jeg med stor Opmærksomhed gav Agt paa hans Sang, og ansporet derved udstrakte han sin Kunst selv til det dramatiske Omraade. Tronende paa sit Mulæsel gestikulerede han med Hænder og Fødder, medens han med sin Fistelstemme søgte at holde Personerne ud fra hverandre i det Drama, han reciterede. Tolken Sin, som var mere fortrolig med Folkepoesien, end man skulde ventet af ham, oversatte Indholdet af første Akt for mig, og da Stykket er almindeligt bekjendt blandt Kineserne i Nord- og Østranden af det tibetanske Højland, vil jeg gjengive første Akt i omtrent ordret Oversættelse.

Stykkets Navn er: »Hjemve«. Helten, en af Tanguterne røvet Kineser, havde endelig ægtet en vild Prinsesse, fordi Udsigten til at komme tilbage til sit Hjem, sin Moder og sin retmæssige (kinesiske) Hustru var bleven ham berøvet. Skjøndt han ved sit andet Ægteskab var bleven en mægtig Fyrste, gribes han dog af Hjemve og pønser paa Flugt.

Vi se ham i hans Hjem, hvor han holder følgende Enetale:

Jeg er saa bedrøvet; jeg sidder i Teltet og tænker paa min Moder. Jeg er ligesom den af Skyer fordunklede Maane: jeg ligner Antilopen i det dybe Svælg, hvorfra den ikke kan springe op, og Tranen, der er forladt af sine Kammerater paa Sommertrækket. Jeg ligner Dragen i Pølen, som har forladt Søen og ikke mere kan bevæge sig. O, min stakkels Moder! min arme Broder! — (Medens han falder hen i Tanker, kommer hans unge Hustru, Datter af en Fan-tsh-Fyrste og synger): Jeg betragter netop Blomsterne i Haven. De dufte saa dejligt. Nu nærmer Foraarstiden sig, Luften er krydret, og Fuglene kvidre mellem Grenene. Jeg beder min Gemal føre mig ned i Haven, thi min Gemal er meget bedrøvet. (Hun taler): Hvorfor er Du saa nedslaaet?

Han: Jeg er ikke bedrøvet.

Hun: Vi ere Mand og Kone. Naar der er noget, der trykker Dit Hjerte, skal du skænke mig Din Fortrolighed.

Han: Det er en meget vanskelig Sag. Du kan ikke hjælpe mig, derfor tier jeg.

Hun: Det er ingen Grund. Jeg vil vide det.

Han: Hvad tror Du; hvem er jeg?

Hun: Du er Kineser.

Han: Ja! Men jeg er en Kineser, som har ført Krig mod Eder.

Hun: Ja desværre! Du er en saadan Mand. Dog hvad gjør det? Tilstaa mig nu, hvad der ligger Dig paa Hjertet, ellers siger jeg det til min Moder, saa hun kan straffe Dig.

Han (synger): O, min kjære, min dyrebare Viv, jeg vil fortælle Dig om mit Hjem: Jeg er Yang-ye-hoj, jeg kæmpede imod Din Moder og blev fangen. Jeg ombyttede mit Navn og ægtede Dig. Da jeg for 18 Aar siden sidste Gang saa mit Hjem, havde jeg allerede en Hustru. Derfor er jeg saa sørgmodig. Hør nu! Min Moder kom til Grænsen for at faa mig at se. Mine Heste løbe hurtigt; jeg vil ile til hende og imorgen tidlig igjen vende tilbage.

Hun: Da Du har saa gode Grunde, kan jeg ikke holde paa Dig. Du kan gaa.

Han: Godt; men jeg har intet Pas, og uden et saadant tillader Vagten mig ikke at passere Grænsen.

Hun: Det er en vanskelig Sag. Dog skal jeg forsøge at faa et Pas af min Moder, Dronningen.

(Han gaar bort.)

Dronningen (kommer og synger): Jeg er Krigens Viv for hele mit Liv. Jeg hører, at Kineserne allerede igjen ruste sig. Jeg vil nu læse den Bog, som handler om Krigen. (Hun tager en Bog for at læse; da træder hendes Datter frem for hende.) Hvorfor forstyrrer Du mig, min Datter? Du ser, jeg læser Bogen om Krigen.

Datteren: Hvorledes har Du det, kjære Moder?

Dronningen: Meget godt, min Datter. Hvad vil Du?

Datteren: Min lille Dreng græder og skriger, derfor kommer jeg til Dig.

Dronningen: Hvad fejler Drengen?

Datteren: Det er en slem Dreng! Han vil have det lille Flag, der gælder som Pas, for at lege dermed.

Dronningen: Naar den lille vil have Passet, skal han have det. Men imorgen tidlig vil jeg have det sendt tilbage. Pas ere ikke Legetøj. (Giver hende Passet.)

Datteren (afsides): Hvor er jeg glad! Nu kan min Mand faa sin Moder at se i denne Nat.

(Dronningen gaar bort.)

Yang-ye-hoj (træder frem og synger): Jeg ombytter strax den kinesiske Klædning med Fan-tsh Dragten for uantastet at kunne gaa herfra. Jeg vil nu kun vente paa Pasflaget. (Til sin Hustru:)! Nu, Passet?

Hun: Ak! jeg glemte det.

Han: Du er ikke god, at Du ikke vilde hjælpe mig!

Hun (viser ham Passet): Saa? Hvad er dette?

Han: O! nu maa jeg afsted.

Hun: Vent et Øjeblik, jeg har endnu noget at sige Dig.

Han: Blot hurtigt!

Hun (synger): Du gaar nu hjem til Din Moder, til Din Familie. Jeg beder Dig formelde min Tschin-tschin og sige til Din Moder, at jeg gjerne vilde have ledsaget Dig, men jeg er en Fan-tsh Kvinde, og derfor gaar det ikke an. Jeg haaber, at Du snart kommer tilbage. Forglem mig ikke. Men skulde Du glemme mig, saa tænk paa Din lille Søn. Gaa nu!

Han: Hav Tak for Din Godhed. Imorgen tidlig er jeg igjen hos Dig. (kalder): Ma-fu (Hestepasser)! Kom hid!

Yang-ye-hoj (synger): Jeg er meget bedrøvet over at maatte forlade Dig, min kjære Hustru. Jeg ser Dig snart igjen.

(Rider bort.)

Hun (synger): Jeg ser, at min Mand var meget hurtig til at tage Afsked. Mon han ogsaa vil komme igjen? Dog jeg tør ikke overlade mig til Sorgen, thi mit Barn skriger. Gode Barn skrig ikke, Fader vender atter tilbage. —

I anden Akt viser det sig dog, at Faderen betragter Sagen fra et andet Synspunkt og ikke mere vender tilbage. — — —

Vor Vej gik i nogle Dage over Kopi-Ørkenens nøgne Stengrund. Da dens Retning i kun ubetydelig Afstand gaar parallelt med Nan-san Bjergenes nordlige Affald mod Nordvest, gjennemfure mange Vognspor det nærliggende Terræn, som Kineserne for saa vidt udnytte, som de udsprede Muldjord, der med stor Møje er transporteret hertil fra Bjergene, og dyrke Markerne med Ris. Men i Nord udstrækker sig den bleggule, døde Ørken over den hele, vide Horisont lige til Ala-schan.

Fra den Dag af, da vi lagde Mærke til, at Nan-san Bjergenes Affald omtrent under en ret Vinkel bøjede af mod Syd, forandrede Sceneriet sig. Som om Naturen særligt havde draget Omsorg for at udfylde de Huller, der paa den Maade vare fremkomne i Bjergene, saaledes er Ørkenen fra nu af gjennemtrukken af lave Højderygge, som i større eller mindre Udstrækning og uden systematisk Sammenhæng

lejre sig foran Bjergene og løbe parallelt, gjennemgaaende fra Vest til Øst. Den ene Ryg ligner den anden; alle ere de fuldstændigt kullede og omtrent af samme Højde, saa at de trods deres Aases skarpe og takkede Kanter fremkalde et overordentligt ensformigt Indtryk. I de Hulinger, som dannes mellem to og to af disse Klipperygge, voxer der Steppegræs og Dyrusum Buske. Det hører til de største Sjældenheder at støde paa en Hare eller en Antilope paa denne Strækning. Selv om ogsaa en af os var saa heldig at nedlægge en Hare, var det stakkels Dyr saa magert, at det næppe var til at spise.

Fig. 111. Militærkastel i Kan-su.

Fra Byen Young-tschang-shien af tvinger Vejen sig imellem de omtalte Klipperygge og gaar ogsaa over mange Højder. Snart passerer man et halvt forfaldent Militærkastel, snart igjen et elendigt Værtshus. Kastellerne have en Besætning af 10—20 Mand, der i Almindelighed afventede vor Ankomst, kastede sig mod Jorden og endelig ledsagede os til den nærmest liggende befæstede Plads. Enhver nok saa lille Afdeling tæller en Spillemand blandt Kombattanterne. Foruden med en Luntebøsse er han udrustet med en lang Bliktrompet, der navnlig i de langtrukne, entonige Fanfarer lyder som en Basbasun.

Jo nærmere det var ved Residensen, desto mere Omhu anvendte Militæret paa sin Dragt. Medens Landbefolkningen kun havde

lasede Pjalter paa Kroppen, saa det ud til, som om nogle Soldater endog kjendte lidt til Begrebet Forfængelighed.

Fra Kastellernes Tinder vajede lange Silkefaner, som enten prangede i de mest levende Farver, eller ogsaa bar de paa hvid eller mat gul Grund snart en snørklet Drageskikkelse, snart det gaadefulde »Pa-kva«-System. Soldaterne vare ogsaa udrustede med lignende Faner, hvis Stænger endte med en skarp Spids.

Jeg omtalte »Pa-kva-Systemet«, og da jeg utallige Gange havde Lejlighed til at betragte denne symbolske Tegning under min Rejse i Kina, tillader jeg mig her at give nogle Oplysninger.

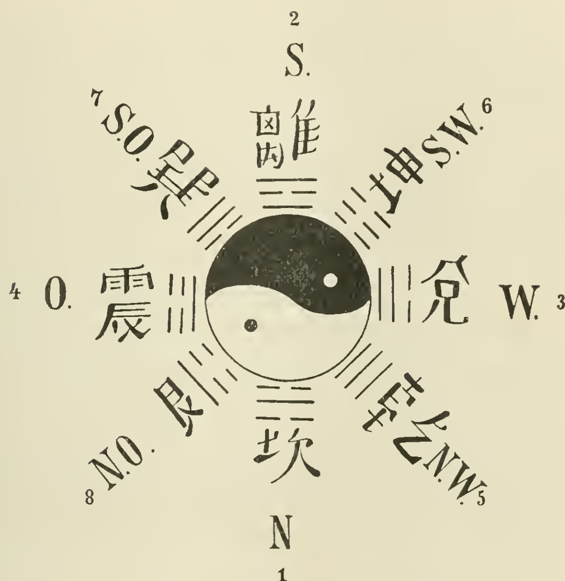

Fig. 112. Pa-kva-Systemet.

Det besynderlige Pa-kva-System*) blev grundet af en af Kinas første Herskere, af den mythologiske Fu-hsi »for at opdage Gudernes Mening og finde Grunden til Verdensaltets Omdrejning samt alle Begivenheder«. Med Fu-hsi begyndte Rigets Kultur, thi han lærte Folket Skrift og Kvægavl, inddelte Aaret, gav faste Love og udvidede Kinas Veje. Han har Tilnavnet »den store, den prægtige«. Tiden, da han herskede, kan vel have været 2650 Aar f. Chr.

*) Efter Meddelelse fra den østrigske Vicekonsul i Schanghai, Josef Haas.

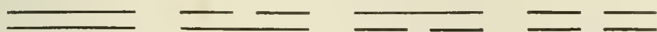
Den høje Alder, som tilskrives »de otte Diagrammers« System, beviser kun, at det maa have en temmelig stor Betydning for det kinesiske Folk. Paa dette System beror en stor Del af den kinesiske Filosofi, af dette fremgaar de to Principer: Yang og Yin, det mandlige og det kvindelige Begreb.

Pa-kva-Systemet blev først forklaret og dernæst udvidet af den literære Prins, Ven-vang, i hans Yi-king, Forandringernes Bog. Som tributpligtig Fyrste til Kina udmærkede han sig saaledes ved sin Visdom og Klogskab, at han hyppigt blev valgt til Voldgiftsmand i Vasallernes Uenigheder. Hans Frimodighed bragte ham dog tilsidst i Fængsel, og her studerede han det dualistiske System, hvori han gjorde store Opdagelser og fandt mange Trøstegrunde. Hans Søn skaffede ham hans Frihed ved at forære Kejseren en smuk Kvinde. Han trak sig derefter tilbage, oprettede et Observatorium i sin Hovedstad, og hans Hof blev snart et Samlingssted for alle de Flygtninge, som ikke mere vilde blive ved Kejser Schous Hof. Blandt disse var ogsaa Tai-kung, som gav Fyrsten Undervisning i, hvorledes man skulde føre en dydig Regering.

Den ovennævnte Bog Yi-king blev forfattet af Fyrsten Aar 1150 f. Chr., da han var i Fængsel, og er saaledes en af de ældste Bøger. Den handler om almindelig Filosofi og behandler de otte Diagrammers System, hvilke dog her ved Kombination ere blevne udvidede til 64. Ethvert af Diagrammerne indeholde tre Rækker lige, parallele Linier, der slutte sig tæt til hverandre: paa disse blev der grundet et System over Sædelæren, idet man gav ethvert af disse Diagrammer et Navn og bragte dette Navns Betydning i Forbindelse med de Forandringer, som fremkomme ved de 64 Kombinationer. De omtalte Linier bestaa enten af en eller to Streger. De første symbolisere Yang (det mandlige), de sidste Yin (det kvindelige Princip). Den kinesiske Filosofi omhandler mest vidtløftigt disse to Principer. Enhver Gjenstand bærer Yin paa Bagsiden, Yang paa Forsiden og er bragt i Samklang ved den der imellem liggende Død. Endskjøndt begge disse to Magter staa lige overfor hinanden, opholde de dog ved deres egen Ligevægt Naturens Harmoni, men paa den anden Side forstyrre de dog denne, saafremt Ligevægten gaar tabt. De frembringe enhver Ting, men deres Indflydelse bemærkes først, naar den ene er fremherskende i Overmaal. Da ethvert Lem paa det menneskelige Legeme er sammensat af Yang og Yin, tilskrive Kineserne ogsaa enhver Sygdom deres Indflydelse. Yang (det højere Princip) betyder ogsaa Himmelen, der opstod i Løbet af 10000 Aar Der

behøvedes fremdeles 10000 Aar, førend Yin (det underordnede Princip) dannede sig, og af dette voxede Jorden frem. 40—50000 Aar maatte endnu forløbe, førend disse to Principers Proces var lykkedes saa vidt, at de vise kunde blive til. Puan-ku, det første Menneske, var ogsaa en af dem, der medvirkede til Himmelens Adskillelse fra Jorden. Imidlertid bliver denne Forklaring af Fremkomsten af Himmel og Jord dog betvivlet af ægte kinesiske Historikere (Tschu-fu-tsi).

De synlige Former for de Forandringer i Naturen, som blive fremkaldte ved Forbindelsen mellem Yang og Yin, og ved Hjælp af hvilke man kan forudsige Lykke og Ulykke, fremgaa af følgende Konstellation:

De kaldes efter deres Rækkefølge det store mandlige, det lille kvindelige, det lille mandlige og det store kvindelige Princip. Naar der nu til disse Linier kommer endnu en mandlig og en kvindelig, faa vi ved Permutation Pa-kvas otte Diagrammer. Den billedlige Fremstilling af Pa-kva er en dobbelt, nemlig efter Fu-hsis og Prins Ven-vangs Systemer.

Fu-hsi skal have fundet sin Opdagelse afbildet paa Ryggen af en Drage, som kom fra Himmelen og nedlod sig for hans Fødder. Tegningen af hans otte Diagrammer løber omkring den som en Skive fremstillede Jord fra Syd over Øst til Nord og symboliserer følgende Begreber:

1. Himmelmaterien, den avlende Kraft, Ætheren.
2. Dampen, altsaa Vandets opstigende Kraft.
3. Ild, Lys, Varme, den virkende Kraft.
4. Tordenen.
5. Storme, Vinde, altsaa den bevægende Kraft.
6. Vandet, det flydende Element.
7. Bjerge, altsaa Faktorer, der standse Bevægelse.
8. Jordens Materie, Symbolet paa Forandring.

Benævnelserne »fugtig, let, varm, stiv, bøjelig, kold, tung, tør« som Betegnelse for Diagrammerne afgive med Anvendelse af Kompassets otte Punkter Materialet til en kabbalistisk Logomanti.

Ven-vangs System er mere anvendt og skal af ham være fundet paa Ryggen af en Skildpadde; maaske netop paa Ryggen af en Skildpadde, fordi dette Dyr efter kinesiske Filosofers Anskuelser kun er af Hankjøn, medens Slangen kun er Hunkjøn. Da denne Skildpadde først blev set i Lo-ho (Provinsen Ho-nan), kaldes Ven-vangs

System ogsaa Lo-schu. Den billedlige Fremstilling af Systemet er følgende: I Midten befinder sig en rund Skive, som er delt i en mørk og en lys Halvdel. Den første repræsenterer Yin (skygget, mørk, stille, dødlignende); den sidste Yang (straalende, livlig). Schao-yin er en lille mørk Kreds i Yang og schao-yang den lyse Kreds i Yin. De symbolisere de to Begrebers Uadskillelighed.

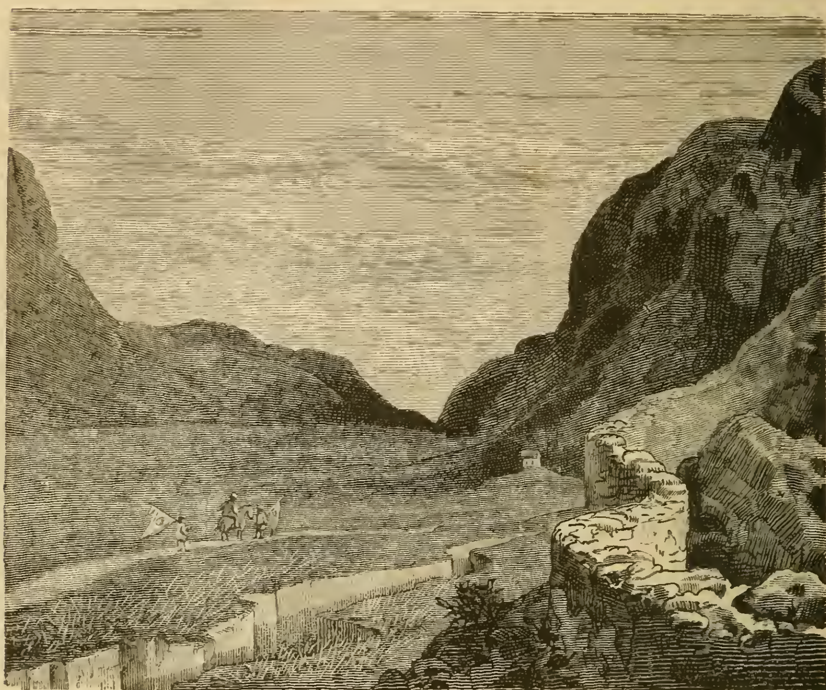

Fig. 113. Klippeport ved Schjako-ye.

Skiven forestiller Jorden og hedder Tu. Om denne gruppere sig nu de otte Diagrammer i Retning af Verdenshjørnerne og betegne Nordpunktet som Vand (*suj*), Sydpunktet som Ild (*ho*), Østpunktet som Træ (*mu*) og Vestpunktet som Metal (*kin*).

Denne blot overfladiske Beskrivelse af Pa-kva har kun til Hensigt at vise, paa hvilket Kulturpunkt Kineserne stod for over 4000 Aar siden, og i hvor ringe Grad Kineserne nu ere forskjellige fra deres Forfædre, idet denne Tegning endnu den Dag i Dag finder Anvendelse overalt. Den fremmede har slet ingen Anelse om, at de fleste Skikke og Love, ja den største Del af den kinesiske Literatur støtte sig til Pa-kva-Systemet.

Den Brug, som Kineserne gjøre deraf i det daglige Liv, strækker sig til enhver Forandring i Naturen, i Statslivet og i Familien. Tegningerne blive raat malede paa en Træplade og ophængte over Husdørene, Butikerne og under Tagfremspringene. Man finder ogsaa hyppigt Billedet af en vel næret Gud, paa hvis Mave hele Yang og Yin med samt de otte Diagrammer er tegnet. Saadanne Billeder skulle beskytte et Hus mod enhver skrækkelig Naturbegivenhed og dets Beboere for enhver Ulykke, som kan hændes Mennesker. Det Skib, som

Fig. 114. Schotoj-tse-mjao.

har hejset Pa-kva-Flaget, skal ikke alene være beskyttet mod enhver Storm, mod Skær og andre af Havets Farer, men skal ogsaa blive velsignet med gunstig Vind og »fuld Ladning«.

Pa-kva indtager en meget vigtig Plads i den kinesiske Lære om »Vind og Vand«. Der gives egne Lærere, som give sig af med at udlægge disse Hemmeligheder, og man kan træffe saadanne »Sijen-scheng« paa enhver stor Vej, hvor de, staaende foran et Bord, lyver den opmærksomme Tilhører noget for imod en passende Betaling. Andre

Lærde bestemme efter Diagrammernes Gaader Beliggenheden af Huse og Butiker, der skulle bygges, Retningen og Maalene for Gravene, fremdeles alle huslige Anliggender saa vel som projekterede Forretninger.

Mangen en kinesisk Husfader respekterer i den Grad den magiske Tavle, at han lader sine Børns Hovedhaar rage *à la* Pa-kva. De stakkels Børn! Allerede i den spæde Alder skal deres lille Hovede plages med de store Filosofers uforstaaelige Udtalelser. I Stedet for at springe omkring i det frie udenfor Huset, som det passer sig for Børn, klynge de yngste sig med mat Resignation til Moderens Haand, og de mere udviklede hjælpe allerede den flittige Fader med Arbejdet i Marken. Ungdommen kjender ingen Slags Lege, som forene dem til fælles Underholdning i det frie. Uden Opmuntring og Adspredelse, uden Glæde og Fornøjelse er i Kina den »lykkeligste Alder« kun et forberedende Stadium for Arbejdets og Sorgernes Alder. Og dog have Børnene den medfødte Drift til at adsprede sig paa en eller anden Maade. Hvor ofte bemærkede jeg ikke saadanne Smaafolk, som, naar de ubehjælpelige og uden Bevogtning kjedede sig udenfor Husdøren, gjorde Forsøg paa i Løsslandskaberne at lave smaa Pagoder i den gule Jord og i Ørkenegnene at bygge nydelige Huse af Rullestenene. Det eneste Legetøj, som finder Anvendelse i hele Riget, ikke alene blandt Børnene, men ogsaa blandt de voxne, er Fjerboldten. Den bestaar af en lille cylindrisk Boldt af Tøjaffald, hvis forlængede Axe til den ene Side bliver pyntet med en nydelig Fjerbusk.

Spillet bestaar kun i at kaste Boldten i Vejret og atter fange den med Fodspidsen. Har den højre Fod hundrede Gange gjort sin Skyldighed, tager man paa lignende Maade fat med den venstre. Naar to Personer deltage i Spillet, vinder den, som først naar to hundrede, idet man skifter, hvis der begaas en Fejl.

Jeg beder nu den ærede Læser om at følge mig paa den videre Rejse i Ørkenen.

Den store kinesiske Mur, som fra Ku-lang-shien af stedse mere og mere havde fjærnet sig fra Vejen, kom atter frem ved Oan-schi-pu og ledsagede Vejen i Nord. Med den nævnte Landsby begynder en langsom, men stadig Stigning indtil den Kløft, som mellem to Klipperygge hæver sig til en Højde af 8600 Fod. Vejen er slet, og Jorden er dybt indskaaren af adskillige Hjulspor. Imod Vest, nogle Mil borte fra Kløften, udvinde Kineserne gode Stenkul i rigelig Mængde. De blive bragte frem for Dagen Lys gjennem Schakter, som ere primitivt anlagte og beklædte med Brædder til Nødtørft.

Skjøndt Stenkulslag overhovedet og navnlig i Nan-san Bjergenes Udløbere jævnligt blive opdagede og udbyttede, udstrækker Handelen sig dog kun til de nærmest liggende Kolonier. Stenkullene tilhøre de Grundejere, paa hvis Grund de blive fundne.

Den rejsende, som fortsætter sin Vej nedad mod Schjako-ye fra det omtalte høje Pas, der krones af et Militærkastel og et Værtshus, vil paa flere Maader blive overrasket. Først støder han paa en lille Bæk, hvis velsmagende Vand udspringer i Nærheden af Bjergværket, og som har udhulet sig en dyb Revne i Løssterrænet, der udbreder sig mellem Bjergene som en bred, flad Lermur. Man skulde nu tro, at den lille Flod vilde fortsætte i den Retning, hvori det bortskyllede Terræn tilsyneladende løber sammen med Ørkenen i Vest: men nej, pludseligt bøjer den mod Nord, bort fra sin bekvemme Vej og gjennembryder i en snæver Klippekløft den 800—1000 Fod høje Ryg, som skarpt begrænser Dalsænkningen i Nord. Efter fremdeles en halv Times møjsommelig Vandring aabner Kløften sig, og et herligt Panorama udbreder sig for den forbavsede Vandrers Øje. Han staar foran en stor Oase. Til venstre vinke den lille By, Schjako-yes, takkede Mure, til højre omfatter den kinesiske Mur i en malerisk Bue Rismarkernes lysegrønne Spirer, og i Baggrunden hæver den 4600 Fod høje Bjergryg, Hoj-yen-san sig op over Ørkenen og afgrænser en bred og frugtbar, langstrakt Dal, paa hvis Græsgange talrige Hjorde af Hornkvæg og Faar finde rigelig Føde.

Skjøndt Øjet forgjæves spejder efter et grønt Træ eller en Busk, er dette Syn, indfattet i Ørkenens graa Ramme, dog forfriskende og venligt. Den lille By Schjako-ye, hvis Porte vi snart passerede, retfærdiggjorde i sit Indre paa ingen Maade de Forhaabninger, som de imponerende Porte havde vakt.

Den næste Morgen førte Vejen os gjennem frugtbare Marker og over talrige Vandingskanaler. Efter hvad en Øvrighedsperson i Santa-shien fortalte os, bliver derved alt Vandet taget bort fra Santa-ho. »Deraf kommer det«, sagde han med en bedrøvet Mine, »at der ikke lever Fisk i Floden, desværre, thi jeg spiser saa gjerne Fisk«.

Kanalsystemet bestaar af flere Hovedarme, i hvilke Vandet stadigt løber. Næsten enhver Mark kan blive vandet ved en Sidekanal, saa snart en lille Jorddæmning bliver gjennembrudt, som adskiller de to Kanaler. Paa det passende Tidspunkt bliver da Vandet i Hovedarmen dæmmet op ved Hjælp af en i stor Hast opkastet Dæmning og ledet enten direkte eller gjennem Sidekanalen op paa vedkommende Mark.

I flere Tilfælde have vist nok mange frie Flodarme i Ørkenen Vandingssystemerne at takke for deres Fremkomst. Naar nemlig Højvande om Sommeren udvider Kanalerne ved at vadske Bredderne bort og endelig Rullestenssandet aldeles ødelægger de nærliggende Markers Frugter, opstaar der i Stedet for den en Gang maaske frugtbare Agerjord i kort Tid et nyt Stykke Kopi med saltholdige Kjær og forsumpede Strækninger, medens der i den tidligere Flodseng muligvis bliver ansamlet saa megen Muldjord, at den skadelidte Kolonist dog faar nogen Erstatning for sit Tab.

Paa Vejen fra Santa-shien til Kan-tschou ser man allerede igjen Nan-san Bjergenes imponerende Masser, hvis ærværdige Hovedtoppe, der kunne ses langt borte, ere indhyllede i blændende hvid Is. De Bjergdrag, som bøje af fra Hovedkjæden mod Nord, have en gjennemsnitlig Højde af 11000—13000 Fod, medens Knudepunkterne i Nan-san naa en Højde af 17000 Fod eller mere.

Ikke blot fra det fysikalske Standpunkt men ogsaa i geologisk Henseende er denne Bjergkjæde sammensat paa den simpleste Maade. Toppene hæve sig majestætisk op af de dybe Sadler. Regnen har allerede saa temmelig udvadsket alle Jordpartikler paa de stejle Skrænter, der falde af mod Ørkenen, og ved Bjergenes Fod træffe vi frugtbare Humussamlinger. De nærmest liggende Bjergskraaninger ere fuldstændigt blottede for Træer. Først dybt inde i Bjergene skal der trives prægtige Løv- og Naaleskove.

Kineserne fortalte os om de prægtige Stammer, som der voxede frem i fuld Kraft, og om, hvor ønskeligt det var, at de fra Bjergene kunde faa Træ til Ligkister. Men Beboerne vare utilgængelige for slige fromme Ønsker og vilde ikke indlade sig paa en Træhandel i al Venskabelighed.

Førend vi fik Kan-tschou i Sigte fængslede en ejendommelig Gudestatue vor Opmærksomhed. Udenfor Landsbyen Schotoj-tse omgiver et lavt Højdedrag, som ledsager Vejen i Syd, en rund Kjedel, og i Baggrunden rager Hovedet af en Buddha Statue i Ler op over en 120 Fod høj Række af træløse Bakker. Den raat modellerede, siddende Kæmpefigur ser aldeles uproportioneret ud. Hovedet er meget for lille til det massive, firkantede Bryst, der ligner et efter Reglementet pakket Soldatertornyster, Overkroppen er alt for langstrakt, Hænderne for lange, Fødderne for korte.

Foran Buddha Statuen er der et lille Kloster, som bærer Navnet Schotoj-tse-mjao. Bjergskrænterne som skraane ned til Vejen indeholde i flere Grotter forskjellige, broget malede Træfigurer samt

Gudebilleder af Sten. Omtrent 10 Li Vest for Klosteret bøjer den store kinesiske Mur i en skarp Vinkel af mod Nord og omfatter i en stor Rektangel Hoj-yen-sans sidste Kjæde for derpaa igjen Nord for Kan-tschou at nærme sig Hovedvejen.

Kan-tschou (der i det officielle Sprog kaldes Tschang-ye-shien) ligger paa Ørkenens stenede og sandede Grund, indenfor et stort Delta, der dannes af de to Floder Ni-suj og Sach-suj, som falde i Santa-ho. Byens 150000 kinesiske Indvaanere faa de nødvendige Levnetsmidler for største Delen fra det sydlige Kan-sus frugtbare Egne, medens det sparsomme Udbytte fra nogle Marker ved Santa-hos Bredder blive exporteret til Kolonierne i Ørkenen.

I øvrigt minde baade Menneskene saa vel som Livet og Virksomheden i Byen ganske om Liang-tschou, og jeg kan derfor spare mig en Skildring af Byen. I Nordvest støder en stor Kirkegaard op til Stadsmuren; her findes talrige Mindesmærker, bedækkede med Inskriptioner; de bestaa af Marmortavler af forskjellig Størrelse, som ere indmurede i en Murstensvæg med fremspringende Fløje. Her bemærkede jeg for første Gang Familiebegravelser, som i Anlæg lignede de europæiske. Det var dog ikke udmurede Gravhvælvinger men kun større, firkantede, med en Mur omgivne Rum, hvori der for hver Afdød i en Familie bliver gravet en egen Grav i Sandet.

Kirkegaardens Sandterræn strækker sig længere mod Vest over udstrakte Omraader. Vejen til Su-tschou forandrer derfor hyppigt sin Retning. Ethvert stærkt Vindstød forandrer Sandhøjenes Skikkelse; vedholdende Storme danne i Sandørkenen ligesom paa Havet Bølger, der ganske vist ikke ere saa smidige og bevægelige som Vandet, men som dog i Løbet af faa Timer kunne udviske og udslette de bestaaende Kommunikationslinier. Ikke alene Kudskens Pisk, men selve Trækdyrenes Instinkt bringer dem under de herskende Forhold til at opsøge de stenede og mere faste Steder i Bunden, og deraf kommer det, at Vogterhusene og Taarnene, der skulle markere Vejene, som oprindeligt bleve byggede ved Siden af samme, ofte ligge over 2000 Skridt fra den Vej, som for Tiden benyttes. Vognhjulene skjære sig ofte dybt ned i Sandet; ofte maa alle Hænder hjælpe til for igjen at bringe Karren og Hesten op paa et farbart Terræn.

Sandhøjene, der hyppigt vexle Skikkelse, opnaa gjennemsnitligt en Højde af 100 Fod. De truglignende Lavninger, der tilsyneladende intet Afløb have, ere forsumpede og sparsomt bevoxede med Arter af Steppegræs. Det tamme Fjerkræ (navnlig Ænder), som hører til de enkelt liggende, kinesiske Avlsgaarde, der ere opbyggede i Nærheden

af saadanne sumpede Egne, og Vildænder (*Anas rutilla*), Vildgæs, Traner, Storke o. s. v. forsamle sig i et ofte forbavsende Antal i Moradserne.

Kun sjældent møder man i disse trøstesløse Egne en ensom Vandrer, der skynder sig at gaa fra en af de smaa Kolonier, der for det meste bestaa af to til tre forfaldne Vaaningshuse ved et lille Vandløb, til en Nabokoloni. Det var en stor Sjældenhed at møde en Handelskaravane, som transporterede Tobak, The og Ris til Su-tschou eller drog mod Øst med ubelæssede Kameler.

Vi tilbagelagde store Dagmarscher for saa hurtigt som muligt at naa Vicekongen af Kan-sus Residens. Længselen efter at erfare af den mægtige Mand, hvad han mente om vore videre Rejseplaner, bevingede vore Skridt, thi alle de Oplysninger, vi hidtil havde faaet af de underordnede Embedsmænd, lode os ikke ane noget godt. Enten var det Mandarinernes meget sigende Smil, en beklageude Trækken paa Skuldrene, eller det var det direkte Raad at henvende os til Tso, som i ubestemte Omrids antydede de Vanskeligheder, der forestod os. Herr Loczy havde oven i Kjøbet allerede i flere Dage lidt af en hidsig Feber; omtrent bevidstløs blev han befordret fra den ene Station til den anden i en Trækarre, og hans Tilstand gav Anledning til alvorlig Bekymring. Lykkeligvis hjalp de følgende Hviledage i Su-tschou i Forbindelse med nogle stærke Doser Kinin snart igjen min Ven paa Benene.

Su-tschou ligger Nord for de snebedækkede Nan-san Bjerges Udløbere, omtrent 4 Mil fra Bjergenes Fod, ved den temmelig vandrige Flod Pejta-ho paa 98° 30′ østlig Længde for Greenwich og 39° 45′ nordlig Brede. Floden vander i mange naturlige og kunstige Arme den ganske vist tynde, men frugtbare Muldjord, inden den naar Ørkenen Schamos Sand og der flyder ud i en lille Sø. Vi naaede Staden den 21de Marts 1879 efter et Ridt paa 4½ Time fra Stationen Sing-suj, der er bygget paa Grænsen mellem Sandørkenen og den opslæmmede Agerjord. En ny anlagt, bred Vej, paa Siderne beplantet med unge, godt plejede Træer (Vicekongen Tso-tsung-tang holder meget af Træer) fører til Su-tschou, en uanselig lille By, hvis Mure opvise talrige Brescher, der stamme fra Kinesernes Belejring af denne By, som Dunganerne havde besat for ni Aar siden. Sporene af hin Tids Ødelæggelser ere ogsaa synlige paa adskillige Steder inde i Byen.

En ny opbygget Kun-kvan, fugtig og uvenlig men den eneste i Byen, blev os anvist til Bolig af Øvrigheden. Her ventede vi, beskjæftigede med Udpakningen af vore Ejendele, paa Tolken Sin,

hvem vi havde sendt til Vicekongen med vore Visitkort. Endelig bragte han os den Efterretning, at Tso kun var lidet tilfreds, efterat han havde hørt, at den belgiske Biskop omtrent samtidigt med os havde betraadt hans Residens. For øvrigt sendte den store Tso-tsung-tang, den berømmelige Sejrherre i Øst-Turkestan, Taipingoprørets berømte Undertrykker, det store Kejserdømme Kinas Stolthed og Haab, Rigets og Kronprinsens Vogter, Marquis af anden Klasse, selvstændig Vicekonge i Provinserne Kan-su og Schen-si, os sin nedladende Hilsen med det Ønske at faa os at se den følgende Dag og med det ubehagelige Raad ikke at tænke paa en Vinterrejse i Mongoliet. I en trykket Stemning besteg vi næste Dag Kl. 10 vore Heste for at begive os til Audiensen.

Tso-tsung-tangs Residens, en med en Mur omgiven, stor Kaserne, ligger udenfor Byen 4 Li (3000 Alen) fra Stadsmuren. En smuk, med Træer beplantet Vej fører derud; et Spalier af Kavallerister med vajende Bannere var opstillet paa begge Sider af Vejen for at modtage os. Det var en storartet Farveeffekt. Soldaterne, der vare klædte i sort, rødt og gult Fløjl, stod ved Siden af deres Heste afvexlende med en stor Silkefane eller en Karabin i Haanden. Ved hver 20 Mand stod Afdelingskommandøren, en Mandarin med gylden, blaa eller rød Knap paa Hatten. Murene vare smykkede med brogede Faner, og da vi traadte ind gjennem Kastellets sydlige Indgang, blev der paa Residensens store Fanestang hejset et kæmpestort, rødt Silkeflag, i hvis Midte med sorte Skrifttegn var anbragt Navnet »Tso«, og som saaledes vidt og bredt forkyndte, at den frygtede Magthaver gav en højtidelig Audiens. I Kasernens Gaard var Infanteriet opstillet i et tæt Dobbeltspalier. Det første Geled bar gamle, tyske Perkussionsgeværer med opplantet Bajonet, det andet store, hvide Faner med Rigets Vaaben, Dragen, i Midten. Totalbilledet var festligt, og der herskede en usædvanlig, behagelig Ro. Vimse Mandariner kom os imøde og betydede os, at vi skulde stige af. Da vi derpaa nærmede os den af tre blanke Kruppske Kanoner bevogtede Indgang, traadte Tso os værdigt og majestætisk imøde. Efter en kort ceremoniel Hilsen gav han os Tegn til at gaa videre. Vi passerede en Række af de højststaaende Befalingsmænd og Mandariner af Hofstaten og kom ind i et Rum, som jeg desværre maa kalde Salon; thi efter vore Begreber fattes mig et passende Ord for en med Tæpper belagt Lade. Fattig i Bygning, fattig paa Møbler, hang der paa Trævæggene kun Papiraftryk af gamle kinesiske Indskrifter. Borde og Stole vare raat sammentømrede og bedækkede med rødt Bomuldstøj. Paa et Bord

laa — et Teleskop med det dertil hørende Stativ. Efter alle de Erfaringer, jeg hidtil havde samlet, stirrede jeg maalløs paa Instrumentet.

Vicekongen, en lille, tyk Herre, er kun 67 Aar gammel. Et Par smaa, forslagne Øjne blinkede livligt i det grovt tilskaarne, rynkede og opdunsede Ansigt; en mere sort end graa Knebelsbart bøjer sig over de skjelmsk trodsige Mundvinkler hen til de faa, garnlignende Haar i Kindskægget, af hvilken Bagatel den store Tso i ledige Timer har megen Tidsfordriv. Tso, der er en Søn af fattige Kinesere i

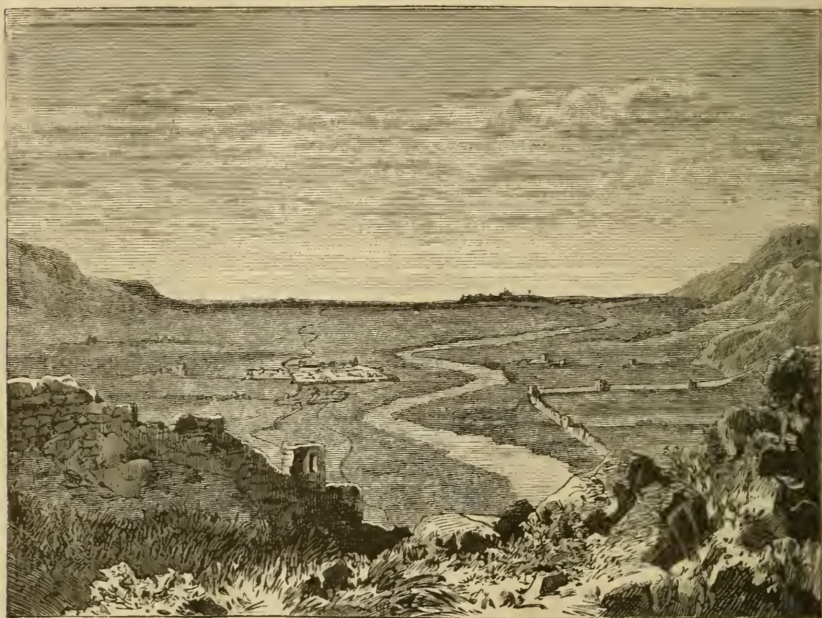

Fig. 115. Til Kan-tschou.

Provinsen Ho-nan, har kun ved egne Fortjenester erhvervet sig sin uindskrænkede Magtstilling. Frygtet i hele Riget, er han sig sin Indflydelse fuldt bevidst og taaler aldrig Modsigelse. En Mandarins faste Stilling har overhovedet alene sin Rod i, at han bliver frygtet af sine Underordnede. Kjærlighed, Agtelse, Tillid ere Biting, ja ofte farlige Begreber, thi Mandarinens Stilling er fuldt ud en exklusiv, ikke alene lige overfor Befolkningen, men ogsaa i en snævrere Kreds. Høflighed paa Tungen, Misundelse i Hjertet, Pengebegjærlighed i Hjernen, disse ere de tre Hovedegenskaber, som karakterisere Kinas Embedsmænd.

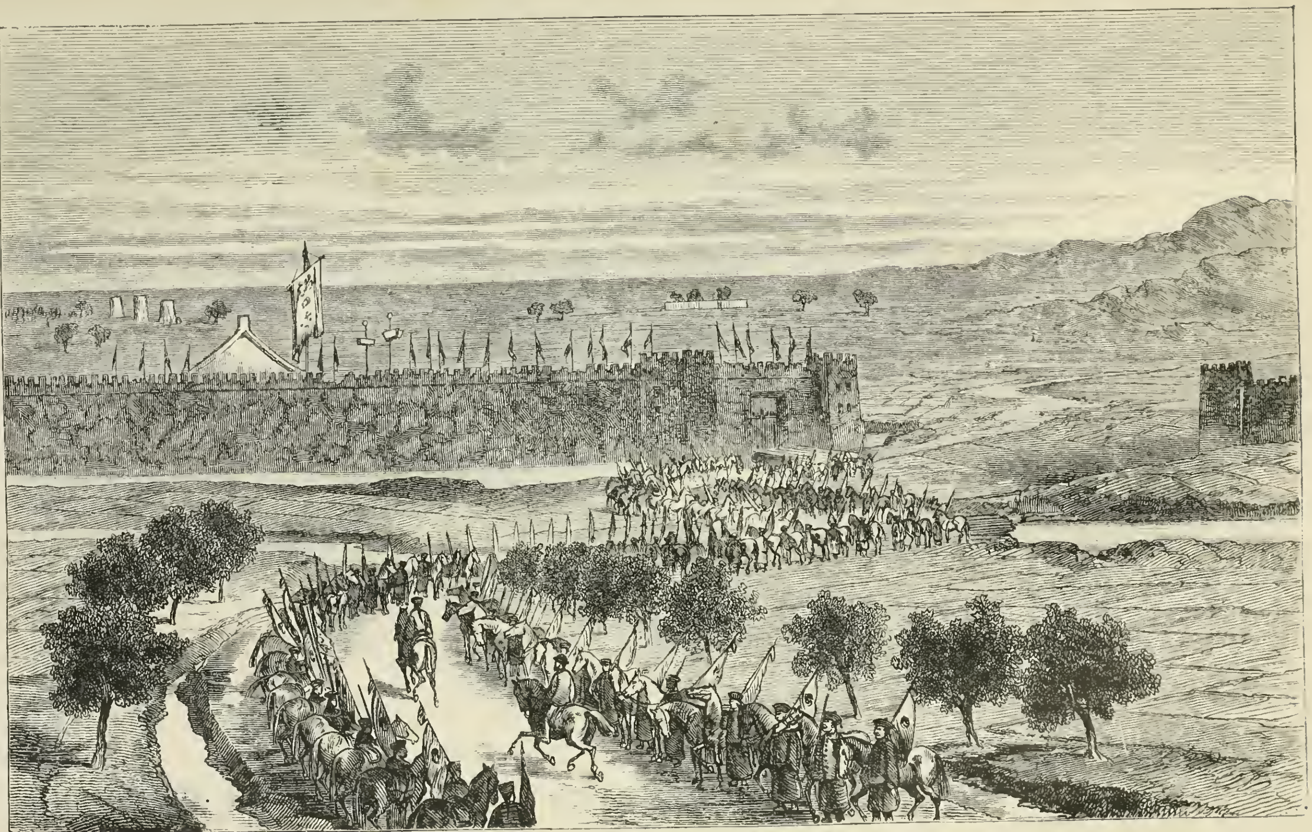

Fig. 116. Tso's Residens i Su-tschou.

Tso nyder vel undtagelsesvis Ry for at være et retfærdigt, ærligt Menneske. Hans Skatkammer indeholder kun de Sølvbarrer, som tilhøre Arméen. Han er fattig, lever tarveligt og nøjsomt af det, som hans Køkkenhave frembringer, hans Klædedragt er gammel og forslidt; sine store Indkomster anvender han til at bygge Veje, plante Træer og gjøre Opkjøb af Kruppske Kanoner; desuagtet er han blot frygtet, frygtet overalt for sin Grusomhed og ueftergivelige Strenghed.

Endskjøndt gift er Tso dog en Kvindehader. Allerede for adskillige Aar siden sendte han sin egen Hustru hjem til hendes Forældre, og selv hans alderstegne Moder sørger i Ho-nan over den vanartede Søn. Tso taaler ingen Prostitution i Su-tschou, forbyder paa det strengeste Soldaterne Omgang med det svage Kjøn samt Opiumsrøgning. Det var derfor ikke underligt, at de uforbederlige Opiumsrøgere toge Brug af vore rummelige Kvarterer som et sikkert Tilflugtssted for der uden Frygt for Opdagelse at kunne hengive sig til deres Vane.

Tso er en Soldat, der vil slaa til. Krigskunstens Studium har vist nok aldrig besværet hans Tanker. Den kinesiske Overbefalingsmands hele Styrke ligger i hans Tillid til hans dygtige (?) Hær og omvendt i Soldaternes Frygt for den mægtigste af de mægtige, thi Tso forstaar ingen Spøg lige overfor Modstand. En Skarpretter befinder sig altid i hans Nærhed.

Af sin Hofstat udvalgte Tso sig Tautaien (Gouvernøren) af Su-tschou til sin Fortrolige. Vi havde senere mange Forretninger med denne Herre. Tautaien forstod med sit slangeagtige Væsen at komme omkring Hjørner og Kanter til den ellers utilgængelige Vicekonge, og allerede ved det første Møde med Tso var den høje Embedsmands selvfornægtende og dog strengt beregnede Opførsel os paafaldende, idet han saa behændigt gik ind paa alle Tso's Udtalelser, alle hans Luner, som man snarere skulde tilskrive et trodsigt Barn end Rigets Vogter, saa at Tso's Øjne henrykt tindrede, naar han gav os et ubeskriveligt nedladende Nik med Hovedet, der syntes at sige: Se, saaledes skulde ogsaa I være!

Tso bar en Underklædning af blaa Silke med deri indvirkede runde Forsiringer. En kort, vid Overklædning af gul Silke stak grelt af derimod, og dog gav det den gamle Mand en vis Glands. Den røde Knap og Paafuglefjeren med to Øjne var anbragt paa hans med en Pelsskygge forsynede Mandarinhat. De ellers saa nysgjerrige og paatrængende Mandariner bleve staaende i Geled i Gaarden, ingen af dem vovede at træde et Skridt nærmere.

Vi tog Plads. Grev Széchenyi sad lige overfor Vicekongen, jeg ved hans venstre Side og Sin, vor Tolk, stod ved hans højre Side. To Tjenere opvartede Vicekongen; de stoppede hans Pibe og bar den for ham. Som sædvanligt bragte ogsaa Tso en Undskyldning for Vejenes slette Tilstand og for Forplejningen af europæiske rejsende i hans Rige. Greven svarede nu i sin Hilsen, at vi priste os lykkelige over at se den største Mand i Kina, der ogsaa var berømt i Europa og takkede for de Æresbevisninger, man havde vist os under vor Rejse. Tso smilede velbehagelig, selvbevidst og fornøjet.

Han erkyndigede sig derpaa om, hvor Østrig-Ungarn laa, men kunde dog længe ikke fatte Forklaringen, thi han spurgte om vort Hjem var nær ved Lop-nor (Søen i Ørkenen Schamo).

Maaske gik der et lille Lys op for ham, da vi med Pegefingeren paa Haandfladen viste ham: der ligger England, der Rusland (hvilke Lande han kjendte af Navn), der Østrig. Det var ham mest om at gjøre at faa at vide, hvorledes vi stod os med Rusland.

Derpaa sprang han over til at tale om Vaaben: de tyske Vaaben vare de bedste, engelske og amerikanske Kanoner daarlige.

En Mandarin bragte et Tændnaalgevær, der var lavet i Lantschou; det var net og solidt udstyret. Tso paastod, at det rækkede langt, meget langt, over 300 Fod. Hans stolt tindrende Øjne hvilede herved paa mig. Han spurgte om det var sandt, at jeg iagttog Himmelen. Da jeg bejaede det og pegede paa hans Teleskop, nikkede han velvilligt med Hovedet og mente, at han havde dem endnu større. Han vidste ret vel, at europæiske rejsende betragte Himmelen og derpaa tegne Kort, men det var Ufornuft, han troede det ikke.

Da bragte en Mandarin Biskop Humers Kort, som, uden at vi havde nogen Anelse derom, havde valgt denne ulykkelige Time til at forlange af Vicekongen Tilbagegivelsen af Katholikernes fordums Besiddelse i Kan-su eller en Skadeserstatning.

Tso blev forstemt: »Jeg vil ikke se saadanne Mænd, som lokke mit Folk til Frafald. Jeg modtager ingen Missionær.«

Grev Széchenyi gjorde sig Umage for at omstemme den forbitrede Mand, og det lykkedes ham ogsaa.

»Godt,« sagde Tso, »jeg vil modtage Biskoppen, men da han i mine Øjne ikke er nogen Gentleman (Tolkens ordrette Oversættelse), maa han staa under Audiensen.«

Vi vilde derpaa fjærne os for en anden Gang at tale om den videre Rejse, men Vicekongen gik ikke ind paa dette Forslag, sendte en Tjener til Biskoppen, der ventede i Forgaarden, med Besked om,

at han skulde vente, og erkyndigede sig derpaa om vor Rejses egentlige Formaal.

Da derpaa Grev Széchenyí overgav ham det kinesiske Udenrigsministeriums Anbefalingsskrivelse og Kreditbrevet fra Bankier Hu i Schanghai, svarede Tso, at dette ikke var ham nyt, han var allerede underrettet om alt, men han vilde dog ikke tillade os at rejse videre; i Mongoliet var der ingen Kolonier, ingen Levnetsmidler, ingen Veje, Røverne, der boede der, vilde slaa os ihjel og æde os. Naar nu Kejseren skulde spørge: Hvor er de europæiske rejsende? kunde han ikke give nogen Forklaring, og han vilde blive straffet. Han kunde umuligt give os en Eskorte af Soldater.

Greven svarede, at Tso ikke behøvede at frygte, vi havde overtænkt alt og tog ethvert Ansvar paa os selv.

»Det bryder jeg mig ikke om,« svarede Magthaveren. »Det bliver ved, hvad jeg siger. For øvrigt har jeg allerede underrettet Regeringen i Peking om, at jeg har besluttet ikke at give Eder nogen Eskorte til en Rejse i Mongoliet eller Tibet.«

»Vi forlange jo ikke Soldater, men kun en Tolk i det mongolske Sprog.«

Heller ikke en saadan kan jeg opdrive. Og, kort og godt, jeg tillader det ikke!« foer Tso ophidset op, idet han med den højre Haand slog sig paa den venstre Arm.

»Vi have et Pas fra Tsungli-yamen i vore Hænder til Tibet og Mongoliet og kunne gaa, hvorhen det behager os!« svarede Greven.

»Her er jeg Herre!« brusede Tso op. »Godt! — Gaa De kun! — Over Dem har jeg ingen Magt. Men af Kinesere maa ikke en gaa igjennem Kia-yü-kvan (Porten i den store Mur mod Mongoliet).« Og, idet han vendte sig til Sin sagde han i en faderlig Tone: »Du der! mærk Dig, hvad jeg nu siger. Jeg kan gjøre Dig til den højeste Mandarin, eller jeg kan lade Dig føre i Lænker til Schanghai — hvis jeg skulde ville skaane Dit Hovede. Du ved nu, hvad der venter Dig, hvis Du ikke giver Agt paa mine Befalinger.«

Grev Széchenyí gjorde endnu et forgjæves Forsøg paa at vise den Vej paa de medbragte Kort, som vi agtede at følge, men Tso var ikke til at komme nær og viste barskt Kortene tilbage. Han havde endnu bedre Kort end vi og vidste alt.

Paa Grevens Bemærkning, at andre rejsende uhindret havde kunnet følge deres Planer, svarede Tso, at han nok havde hørt, at der stod i engelske Aviser, at en Gejstlig (Huc) en Gang havde været

i Tibet. og at en russisk rejsende (Prschewalski) havde besøgt Mongoliet, men saadanne Efterretninger vare usande — Eventyr, Fabler.

Grev Széchenyí afbrød nu Underhandlingerne og rejste sig med den Anmodning til Tso, at han vilde tænke nøjere over vor faste Beslutning at rejse idet mindste til Sa-tschu-vej.

Førend vi skiltes fra Tso, indbød han os til at spise hos sig den næstnæste Dag.

I Gaarden gjorde vi endnu flygtigt Bekjendtskab med Biskop Humer, som strax blev stedet til Audiens og, som vi senere erfarede, maatte bestaa en haard Kamp med den unaadige Vicekonge. Støttet paa Artiklerne i Tschi-fu-Konventionen opnaaede han dog sluttelig af Tso-tsung-tang Tilladelse til at oprette tre Missionsstationer nemlig i Kan-tschou, Liang-tschou og Lan-tschou.

Vi red tilbage til vor Logis, hvor vi kort Tid efter fik Efterretning om, at Tso var rasende over, at vi holdt fast ved en vanvittig Beslutning, at vi vovede at tvivle om hans gode Hjerte og vel mente Oprigtighed, og endelig over, at vi ikke havde præsenteret os i Galladragt, thi han vidste nok, hvorledes engelske og russiske Mandariner skulde være paaklædte, naar de besøgte høje Herrer.

Næste Morgen fik vi den skriftlige Indbydelse til Taffelet; men ved Middagstid syntes Tso at have betænkt sig, thi han sendte os sin Hushovmester med den Meddelelse, at hans Herre vilde sende os Maden til vort Hjem.

Saa meget desto bedre! tænkte jeg, thi det løb mig allerede koldt ned ad Ryggen ved Tanken om en kinesisk Gala-Diner.

Allerede ved Solnedgang bragte Gouvernørens Livvagt et rigt Møblement til vort Hus: Borde, Stole, Bænke, Tæpper, Køkkentøj, o. s. v. Kort derefter indfandt sig tolv Soldater med store Kurve, som indeholdt Delikatesserne, der skulde være Sindbilleder paa Tso's Naade.

De kinesiske Kokke opbyggede med feberagtigt Hastværk provisoriske Ovne af brændte Sten i Kun-kvanens Gaard. Saaledes blev der for Exempel bygget et formeligt Stenhus for deri at stege et helt Svin. Klokken 12 blev Bordet dækket og paa kinesisk Vis næsten overlæsset med smaa Postejer, kolde Kjødretter, Bagværk og Frugter.

Klokken to ankom Tautaien, som Vicekongens Stedfortræder, i pompøst Optog til Kun-kvanen. Denne Herre, der trods sine 59 Aar endnu havde et ungdommeligt Udseende, var iført fuldstændig Galladragt og opførte sig med nedladende Værdighed. Efter en kort Hilsen i Forgaarden ledsagede vi ham ind i Værelset, hvor vi uden

videre Passiaren tog Plads omkring Bordet, thi det er ikke Skik i Kina at holde lange Samtaler før Maaltidet. Man gaar til Bords, naar Maden er anrettet, og finder under Maaltidet rigelig Tid til at udvexle sine Tanker indbyrdes.

Tautaien gav paa den elskværdigste Maade Værten i vor Bolig og undskyldte Tso's Fraværelse med Upasselighed.

Saa længe, som Tautaiens Appetit endnu ikke var tilfredsstillet, drejede Samtalen sig kun om ligegyldige Gjenstande. Men da den duftende Svinesteg var bleven baaret frem af fire Soldater, kom vore Rejseplaner paa Tale.

Samtalen blev temmelig livlig. Tautaien, der var godt instrueret, gjentog kun Vicekongens Ord: Der var ingen Veje, ingen Existensmidler, ingen Ris, intet Vand, men Røvere, Mordere o. s. v. Tso var bange for os og frygtede for sit Ansvar.

Greven svarede: Vicekongen er en stor Herre, og behøver næppe at ængste sig alt for meget for vor fremtidige Skæbne. Vi ville og skulle rejse videre!«

»Godt« sagde Tautaien, »som Europæere vil Tso ikke standse Eder, hvis I ville rejse udenfor Muren, men de kinesiske eller mongolske Ledsagere maa ikke forlade Su-tschou.«

»Ja saa! Det vil altsaa sige saa meget, som at man ogsaa forbyder os at rejse. Tso ved lige saa godt som vi, at vi ikke kunne begive os ud i Schamoørkenen uden Tolk, Tjenerskab og Muldyr. Hvad nytter os da det Pas, som Tsungli-yamen har givet os? Det er akkurat lige saa meget værd som dette Stykke Papir.«

Greven tog den store Fettherre Tso's Visitkort, som tilfældigvis laa paa Bordet og rev det itu for den forbløffede Tautais Øjne. Noget forlegen priste denne i høje Toner sin Velynders gode Egenskaber og Dyder: »Tso har et ædelt og godt Hjerte; det vil gjøre ham ondt at høre, hvorledes I miskjende ham. Han gav mig før øvrigt det Hverv at sige Eder, at han ikke alene vilde lade det blive ved Tjenerskabet men ogsaa vilde stille en stærk, militær Eskorte til Eders Raadighed, hvis I beslutte Eder til at rejse over Ansi-fan, Hami, Turfan og Karaschar til Rusland.«

»Nej«, svarede Greven, »vi lade os ikke vor Vej foreskrive og ville rejse, hvorhen det behager os.«

Efter en kort Pavse førte Tautaien Talen hen paa en anden Gjenstand. »Jeg tænker«, sagde han, »at det snart vil gaa løs derovre i Ili; ogsaa i Kaschgar viser der sig allerede igjen Røvere (Fjender).

Men Tso er ikke bange; han har henved 100000 Mand staaende i Nærheden af Kaschgar, de skulle snart bringe alting i Orden.«

»Hvor stærk er egentlig den kinesiske Hær?« spurgte jeg den meget talende Herre.

»O, over 200000 Mand,« svarede han med Stolthed.

Da jeg derefter tillod mig en Sammenligning mellem Krigsstyrken af en europæisk Hær og det kinesiske Riges, følte Tautaien sig fornærmet og sagde, idet han foragtelig skød Underlæben op: »Paa Tallet kommer det ikke an, kun paa Tapperheden.«

»Hvorledes gaar det med Gjenerhvervelsen af Kuldscha?« henvendte Grev Széchenyí sig til ham.

»Kuldscha? — Vi have ikke nogen sær Lyst til dette ufrugtbare Land, hvor der ikke voxer Ris, ja ikke en Gang Lyng. Kejseren havde nok at gjøre med de østlige Provinser, da Hungersnøden rasede; hvorfor skulde man skabe sig nye Sorger og Udgifter?«

»Vi have hørt, at Kina har erklæret sig beredt til at kjøbe Kuldscha tilbage af Rusland.«

»Jeg ved ikke noget derom,« svarede Tautaien kort og stak Grev Széchenyì som Tegn paa høflig Opmærksomhed et Stykke af Stegens Skorpe i Munden.

Den høje Embedsmand, som førend Dinerens Begyndelse havde lagt sin Stadsdragt til Side og nu i Løbet af 2½ Time i al Bekvemmelighed og med Kjendermine havde smagt paa alle de Retter, som Tso med ædelmodig Gæstfrihed havde ladet sætte paa vort Bord, skyllede endelig sin Mund, foer sig med et i varmt Vand dyppet Klæde nogle Gange hen over Ansigtet, snød sin Næse med Fingrene og rejste sig. Tjenerne sprang til for at være ham behjælpelig med at trække Klæderne paa.

Vi ledsagede Mandarinen indtil Porten, udenfor hvilken Bærestolen stod rede. Inden han steg ind i denne, vendte han sig forskende og søgende til alle Sider. Snart havde han opdaget Vicekongens Kammertjener, en hvidhovedet gammel Mand, hvis Hat var smykket med den første Dekoration, den røde Knap. Velvilligt og tillige indsmigrende lagde Tautaien sin højre Haand paa den indflydelsesrige Tjeners Skulder og meddelte ham efter en blomstrende Indledning om hans fortræffelige Udseende o. s. v., at han kunde melde Vicekongen, at Europæerne trods alle Indvendinger og Forestillinger vilde rejse ind i Mongoliet.

Der forløb nogle Dage, uden at vi havde noget direkte med Tso at gjøre, men jeg bemærkede nogle Gange Vicekongens Hushov-

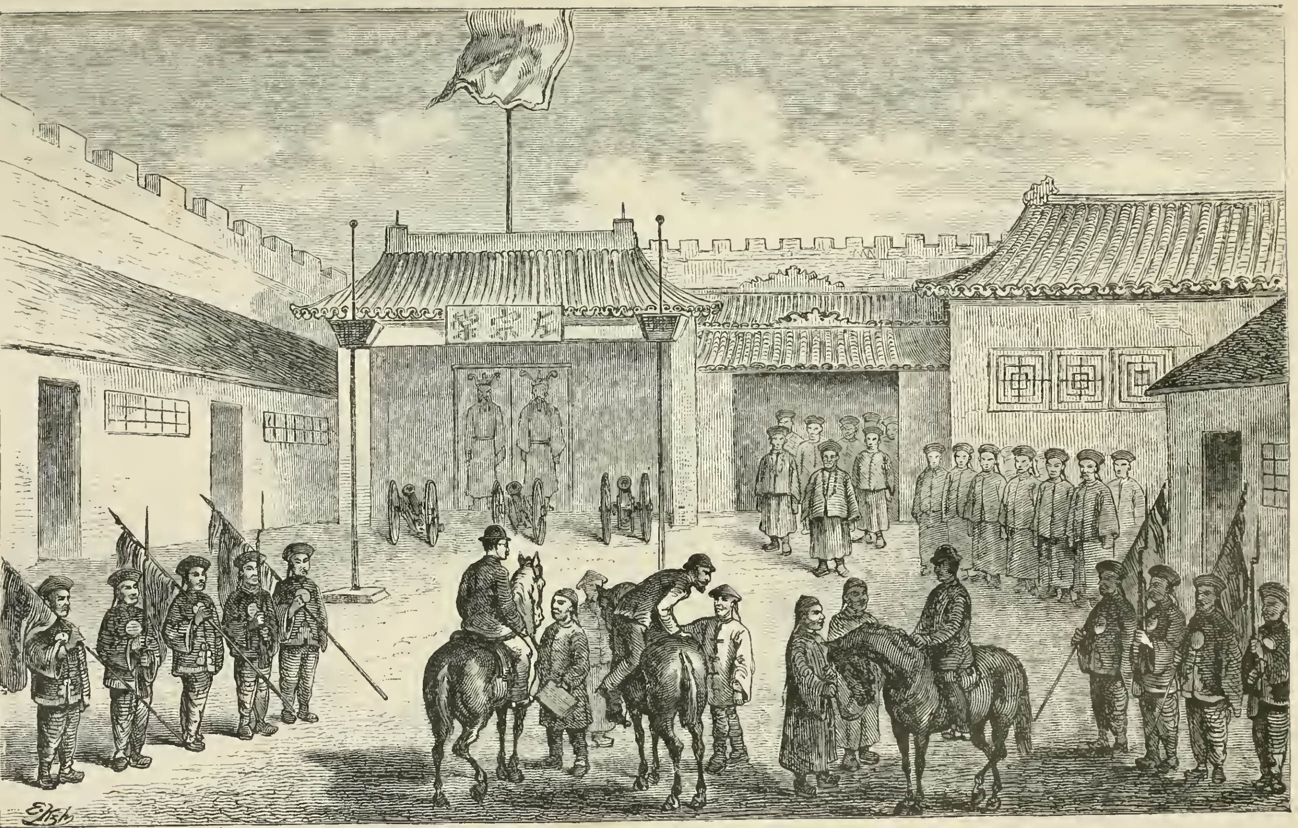

Fig 117. Det indre af Residensen i Su-tschou.

mesters forslagne Ansigt i Nærheden af vor Bolig. Det var uden al Tvivl overdraget den gamle Mand dagiig at give Underretning om vor Færd.

Vi forslog imidlertid Tiden, saa godt vi kunde. med at spadseré omkring i den ubetydelige Stad eller med Udflugter i den nærmeste Omegn. Nogle Mænd. der vare beskjæftigede med at grave Vandgrøfter i de nærliggende Haver, fængslede i høj Grad vor Opmærksomhed. De vare hverken Kinesere eller Mongoler, og deres Dragt antydede, at deres Hjem var langt derfra. Hovedet var glat raget og bedækket med en lille rund Hue af hvid Bomuld. Den vide, folderige Bluse blev holdt fast om Livet med et bredt Læderbælte, og de af samme Stof forfærdigede Benklæder vare stukne ned i Halvstøvler af Læder.

De vel voxne Mænd maatte en Gang have haft et martialsk Udseende; nu indesluttede et forholdsvis yppigt Skæg kun blege indfaldne Kinder. De sorte Øjne, der havde et melankolsk Udtryk. undgik sky de fremmedes Blik. I Tavshed stak Mændene Spaderne i Jorden; det var dem ligegyldigt, hvad de bestilte, ligegyldigt, hvor de arbejdede, thi deres Beskjæftigelse gav dem ingen Indtægt; de forrettede Slavetjeneste. De kummerfulde Mænd vare muhamedanske Krigsfanger fra Turkestan, som Tso havde bragt til Su-tschou, efter at han havde indtaget Kaschgar, og som, endskjøndt det var dem tilladt frit at bevæge sig indenfor Stadens Mure, dog havde den sørgelige Vished, at de hele deres Liv igjennem maatte arbejde som Slaver for deres daglige Brød uden Haab om nogensinde igjen at faa deres Hjem og Slægtninge at se. Ja, ganske vist kan kun den indfødte i Længden føle sig hjemme og tilfreds i en saadan afsides liggende og fuldstændigt isoleret Oase i Ørkenen. Ikke alene Krigsfangerne følte Trykket af en trøstesløs Fremtid i dette fremmede Land, selv en gammel Hindu, der allerede ofte havde besøgt Residensen som Leverandør for Vicekongen, og som i nogle Dage havde været i Su-tschou, lod sig lede af denne Følelse, da han gjorde os sin Opvartning, idet han hilste os, som om vi vare hans Landsmænd.

Stadens Omegn frembyder ikke lønnende Exkursioner for Jægeren, der forgjæves spejder efter Bytte. Vi tog derfor kun vore Geværer i Haanden for hist og her i Haverne at skyde nogle Ravne, som fra den aarle Morgen til langt ud paa Natten døvede vore Ører med deres uudholdelige Skrigen. Det var, ligesom om alle Mongoliets Ravne havde indfundet sig til Møde i Su-tschou. Den Larm, som

disse Sværme paa Tusinder frembragte i Luften ved at flyve om, lignede en voldsom Storm.

Efter Solnedgang, navnlig naar Fuglene vendte tilbage til Byen fra deres Røvertog paa Rismarkerne, fandt der ofte Kampe Sted imellem dem om Hvilepladserne. Tilsidst bleve alle Grene og Kviste paa Træerne, der endnu ikke havde faaet Løv, tæt besatte, og paa Tinderne af Stadsmuren sad de sorte Krabater i sluttet Række med Hovederne vendte mod Husene saa tæt ved hverandre, at det saa ud, som om Muren var kronet med en symmetrisk udarbejdet, takket Jernring.

Det i sin Art virkelig henrivende Billede af de snebedækkede Nan-san Bjerge bevægede Grev Széchenyí til at prøve det fotografiske Apparat, han havde kjøbt i Paris. Det bestod af et *Camera obscura* af tykt, sort Klædesstof, der kunde lægges sammen, og omtrent 100 præparerede, tørre Plader.

Det var en usædvanlig smuk Eftermiddag, da vi begav os udenfor Stadens Sydport, valgte en gunstig Plads, opstillede Apparatet og nu med de bedste Forhaabninger udsatte de tørre Plader for Lysets Indvirkning.

Vi gjorde tre forskjellige Forsøg, idet vi i forskjellig Tid lod Pladerne være udsatte for Lyset. Ved Nattens Begyndelse, da Greven vilde fremkalde og fixere Lysbilledet, viste det sig, at Pladerne vare blevne ubrugelige, efter at de havde været pakkede to Aar hen.

Senere hen, da jeg mere indgaaende beskjæftigede mig med Fotografien, erfarede jeg ogsaa, at disse Plader kun vare modtagelige for ganske nærliggende Objekter, men at de vare aldeles ubrugelige til Optagelse af Landskaber; — saa maatte vi da atter gribe til Blyantet og Tegnepapiret. Endskjøndt, som vi senere vilde faa at se, Fotografien allerede har fundet nogen Anvendelse selv i det indre af Kina, hersker der dog næsten uden Undtagelse den Anskuelse blandt Kineserne, at Fotografen, førend han frembringer sine Billeder, maa stikke Øjnene ud paa nogle Børn, for at indgnide Glaspladerne med den deri indeholdte Vædske.

Tolken Sin havde imidlertid truffet en Ungdomsven i Su-tschou, som gav ham Lektioner i Opiumrøgning, hvori han gjorde ret gode Fremskridt. Denne Ven beklædte en Oberst Rang i den kinesiske Armé og var Kommandant paa det Fort, som laa nærmest ved Residensen og var besat med 500 Mand og 22 Kanoner. Da han i sin Tid havde faaet sin militære Opdragelse af en Englænder i

Schanghai, havde Tso udset ham til at undervise sine Kjærnetropper i den moderne Krigskunst.

Obersten indbød os paa den mest elskværdige Maade til at inspicere sine Tropper. Medens vi nu begive os paa Vejen for at holde Revu, vil jeg tillade mig en kort Beskrivelse af det kinesiske Militærs Væsen og Organisation efter de Indtryk, jeg har faaet dels gjennem egen Erfaring, dels gjennem Oplysninger.

Fig. 118. Udenfor Su-tschous Sydport.

»Ping« betyder paa kinesisk baade Krigsvaaben og de Personer, der benytte saadanne; herefter er i Kina Ping den almindelige Benævnelse for en Soldat. Efter Vaabenarterne inddeles Arméen paa følgende Maade: Putuj, Landsedrager, Yang-tsian-doj, Geværbærer, Infanteri; Mma-doj, Kavalleri; Pau-doj, Artilleri. 10 Soldater udgjøre en Underafdeling under Kommando af en subaltern Officer, som kaldes Schan-kuan, 1000 Soldater danne en Enhed, som kaldes Tsien-tsung; Pa-tsung er en Militærstyrke paa 3—5000, Tun-ling paa indtil 10000 Mand.

Enhver Mandschu er af Fødsel Soldat. Han faar indtil sit 16de Aar $1^1/_2$ Taël (c. 8 Kroner) maanedlig i Sold af Kejseren. Med sit 16de Aar bliver han indrangeret i Armeen, og hans maanedlige

Indtægt stiger til 3 à 4 Sølvtaël og 30 Pund Ris; han bliver ligeledes klædt paa Statens Bekostning.

Militær-Mandarinernes (Officerernes) Gage er meget forskjellig; i Almindelighed kan det dog anføres, at en Sche-tschan maanedlig faar 6 Taël, en Schan-kvan 12—30 Taël, Befalingsmanden over en Tsien-tsung 50—100 Taël, over en Pa-tsung 60—200 Taël og Chefen for en Tun-ling 300—600 Taël i Penge samt et tilsvarende Kvantum Ris. Disse Gager ere dog kun nominelle, og saa vel Mandskabet som de høje Befalingsmænd gribe til overalt, hvor de spore noget, for i Virkeligheden at have nogle Smaapenge i Lommen.

Soldaterne ere meget frygtede af Befolkningen paa Grund af deres Røverier. Det kan hænde, at Beboerne i Landsbyerne, allerede naar smaa militære Afdelinger komme marscherende, flygte og slæbe alle sine Værdisager med sig, som uden Redning vilde være tabte, hvis en Ping-ting fik Øje paa dem.

Foruden Mandschuerne kan enhver anden Kineser blive Soldat, forudsat at han har den fornødne Protektion, der hører til for at blive optagen i denne Stand. Duelighed er en Bisag, og krumme, puklede, enøjede eller døve Soldater høre ikke til Sjældenhederne i den kinesiske Armé. Tjenesten er en Forretning. Hvis Soldaten ikke synes mere om sin Stand, kan han uhindret gaa og senere atter træde ind, hvis dette maatte være hans Ønske. De fleste foretrække dog at vedblive at være Soldater lige til deres Død. De ere da forsørgede.

Bliver en Soldat syg, forlanger han nogle Ugers Orlov for at komme sig. Han kan selv vælge, hvor han vil opholde sig og røge sit Opium, og beholder sin Sold. Saarede Soldater blive sendte hjem og faa af Kejseren enten en Bevilling som Tigger eller ogsaa deres tidligere Sold.

Kun i faa Garnisoner er Soldaternes Beskjæftigelse bunden til en bestemt Orden i Dagens Løb.

Alle Kinesere staa tidligt op om Morgenen, følgelig ogsaa Soldaterne. Naar derfor Krigeren om Morgenen Klokken 5 forlader sit Leje, efter at et Skud er affyret fra Kastellet og en langtrukken Fanfare blæst, er dette kun Vanens Magt. Han kunde lige saa godt sove indtil Middag. Det hører til de største Sjældenheder, at Officererne visitere Mandskabet; i saa Fald sker dette i Løbet af Formiddagen.

Hver ti Mand have deres eget Køkken. De forstaa at tilberede ganske velsmagende Retter af de Vitualier, som de faa eller

røve. Der er ikke ansat bestemte Tider til Maaltiderne. Saasnart Appetiten indfinder sig, bliver der kogt og spist. Den Soldat, der er saa heldig at have Station i det indre af Riget, har under alle Omstændigheder Eftermiddagen fri. Klokken 9 om Aftenen bliver der atter affyret et Skud fra Kastellet for at erindre de Soldater, der have Lyst til at gaa hjem, om, hvor Kasernen befinder sig.

Til et stort Antal af Soldaterne i den staaende Hær er, som vi allerede have hørt, Vedligeholdelsen og Opsigten med Handelsvejene overdraget; de blive for denne Tjeneste lønnede med en højere Sold, der dog rigtignok ogsaa kun bestaar af glimrende Løfter.

De fleste Soldater ere gifte; men det forekom mig, som om alle disse Ægteskaber kun bleve sluttede som Følge af en gammel Skik, thi Konen opholder sig i Almindelighed hos sine Slægtninge og ikke hos sin Ægtefælle. Jeg udspurgte ofte Soldaterne i vor Eskorte om disse Forhold. »Er Du gift?« — »Ja!« — »Hvor er Din Hustru?« — »Hos sin Moder.« — »Har Du Børn?« — »Ja.« — »Hvor mange?« — »Tre — fire — .« — »Hvem sørger for dem?« — »Deres Moder.« — »Naar saa Du sidste Gang Din Kone?« — »Aa, det er længe siden.«

Om de kinesiske Soldaters Bevæbning har jeg allerede talt i Kapitlet »Schanghai«, jeg skal blot endnu sige et Par Ord om Officerernes Stilling.

Ligesom den civile Embedsmand, saaledes faar ogsaa Officeren først sin Rang, efter at han heldigt har underkastet sig en offentlig Prøve. Skjøndt de forelagte Spørgsmaal ogsaa gaa ud paa den rigtige Tydning af de fortrinligste Klassikere, forlanger dog Examenskommissionen ikke af Officersaspiranterne en saa skarp Forstandsvirksomhed som af Kandidaterne til politiske Embeder. Som Følge heraf er ogsaa en Officers Stilling mindre anset, og de have ingen Indflydelse, der er værd at omtale.

Selv de højere Officerer ere de subalterne Civilembedsmænd underordnede; de faa alle Befalinger af disse og maa følge deres Bestemmelser; ved Besøg indbyrdes ere de forpligtede til al præstere den første Hilsen, der i de fleste Tilfælde bestaar i et Knæfald. Ved højtidelige Lejligheder tilkommer Forrangen og Ærespladsen under alle Omstændigheder Civilembedsmanden. Kun Mandschuofficererne gjøre en Undtagelse ligeoverfor de politiske Embedsmænd. Som Repræsentanterne for den egentlige Krigerkaste staa de som jævnbyrdige ved Siden af Civilembedsmændene og modtage de samme Æresbeviser som disse. Det hænder ikke saa sjældent, at Ledelsen af den indre

Politik ogsaa bliver betroet Tatargeneraler, og saaledes træffe vi i mange Provinser de højeste Værdigheder forenede i en Mandschus Person.

Forskjellen i Rangstillingen giver sig ogsaa til Kjende i Mandarinernes Befordringsmidler. Civilembedsmanden gjør kun sine Besøg i en Bærestol, hvis Størrelse og Farve, svarende til Besidderens Rang, ere bestemte ved en særlig Lov; Officeren derimod skal kun lade sig se til Hest. Ligesom Mandskabets, saaledes ere ogsaa Officerernes Heste for største Delen smaa, men kraftige og udholdende Dyr, som kunde opnaa et langt bedre Udseende, hvis man lod dem blive en opmærksom Pleje til Del. De mongolske Ponier ere saaledes i højeste Grad forsømte og over det hele bedækkede med Utøj. De mere formuende Officerer ride paa Mulæsler, hvis Manker ere afskaarne. Et smukt udvoxet Mulæsel koster i Kina 100 til 150 Taël (525 til 850 Kroner), en stor Sum for en subaltern Officer.

Officererne bære en lignende Uniform som Embedsmændene og adskilles kun ved et rigt broderet Rovdyrbillede paa Brystet og Ryggen af deres Galadragt af blaa Silke, medens de sidste som Tegn paa deres Værdighed paa lignende Maade bære en broderet Fugleskikkelse. Alle Officerer ere ubevæbnede.

Fortet, som vi nu skulle bese, var paa Grund af Paraden paa splendid Maade smykket med Faner og Standarter. Kommandanten ventede paa os i Porten og førte os ind i Gaarden, hvor Mandskabet var opstillet i to Geledder. Saasnart Soldaterne fik Øje paa os, præsenterede de Gevær. Enhver førte Vaabenet frem foran Brystet efter Behag og saa godt og hurtigt, som han formaaede det. Vi passerede langs Fronten og begav os derpaa efter Oberstens Indbydelse til hans beskedne Bolig.

Medens Theen blev serveret, lagde Soldaterne deres Geværer til Side og stormede dels Værelset, dels belejrede de Vinduet, hvis Papirsruder vare forsvundne inden faa Minuter. Mandarinen lod sig imidlertid ikke i mindste Maade forstyrre i Nydelsen af sin Vandpibe. Medens han bestræbte sig for at binde sig selv den skjønneste Laurbærkrands, idet han skildrede den mønsterværdige Organisation og strenge Disciplin, som udmærkede hans Troppestyrke, kunde jeg tage hans Bolig i nærmere Øjesyn. Det mørke Værelse maalte højst sex Skridt i Firkant og lignede mere en Fangecelle end en Stabsofficers Bolig. Væggene vare af Ler; Loftet bestod af et Flætværk af Bambus, fra hvis Kvadrater Levningerne af et forhenværende Papirbetræk hang ned i Laser; Gulvet bestod af den blotte Jord, var fugtigt og klæbrigt, og i Fordybninger havde Sjatter af borthældt The og andre Fluida

dannet flere ilde lugtende Pytter. I den mørkeste Krog af Værelset stod der et skrøbeligt Træstillads, Oberstens Seng, som til Beskyttelse mod Mosquitoer var omgivet af et Telt af hvid Bomuld. Tre Stole og et lille, raat sammentømret Bord kompletterede Bohavet.

Efter et Kvarters kedelig Passiar opfordrede Kommandanten os til nærmere at inspicere den militære Dressurs Art og Maade. Vi ombyttede gjerne det snævre Rums tunge Atmosfære med den friske Luft i Forgaarden.

Mandskabet fattede Geværerne og formerede to Geleder. En subaltern Officer traadte frem for Fronten og kommanderede paa engelsk. Hverken han eller Soldaterne forstod Ordene, men det gjorde ikke noget, Officeren kommanderede godt og markeret, og hans Folk havde allerede vænnet sig til hans kraftige Stemmes Klang. Præstationerne begyndte med, at Mandskabet i første Geled blev afdelt, idet han højt talte fra *one* til *fifty*. Enhver Mand maatte højt udraabe sit Numer. Man ser ser strax det upraktiske i et saadant Arrangement. Hvis f. E. Nr. 5 mangler paa sin Plads, opstaar der et Hul, som ikke bliver udfyldt, thi Nr. 6 kjender kun Begrebet *six* og de Forbindelser, som knyttes dertil ved det paagældende Kommandoord. Saadanne nye Indretninger, der kun ere rent formelle, tjene kun til i alvorlige Tilfælde at fremkalde uundgaaelig Forvirring. I Vusung-Fortet hørte vi tyske Kommandoord, General Pita-schen kommanderede paa fransk, i Su-tschou lære Soldaterne engelsk; i det øvrige Rige smøles der paa kinesisk. — Er ikke dette en babylonisk Taarnbygning, som en Gang maa styrte sammen?

I den følgende halve Time beundrede vi Formering af Geleder og Dobbeltgeleder. Alle disse Manøvrer, saa vel som Markering af Marschtempo, bleve udførte paa Stedet.

Soldaterne vare snart trætte, og Obersten tillod, at der blev Hvil, under hvilken vi ikke havde andet at gjøre end paa ny at drikke The i hans Bolig.

Derpaa begyndte Exercitsen med de Kruppske Kanoner. Skytset stod i forskjellige Nischer i den vidtløftige Bygning. To af dem havde Æerespladsen foran Oberstens Bolig. Paa Lavetterne hang de forskjellige Bambusinstrumenter, som bleve anvendte til korporlig Revselse af pligtforglemmende Soldater.

Paa Overfladen ere disse Kanoner godt holdte og blankt pudsede, men Kanterne af Udtrækkene formeligt forsvinde under et mægtigt Lag Rust. Jeg bemærkede i det hele 13 Kanoner af større Kaliber, fire 2½ Tommes Bjergskyts og endelig en, der var for-

færdiget i Arsenalet i Lan-tschou-fu, hvis Lavet var saa skrøbelig, at Obersten maatte advare os for et nøjere Eftersyn af dette Mønsterarbejde.

Exercitsen med de tyske Kanoner gik langt mere præcis, end jeg havde ventet. Artilleristerne behøvede kun hver Gang et halvt Minut for at gjøre Kanonen klar til Skud. Vi bleve dog ogsaa snart kjede af at se her paa.

Medens vi igjen drak The, sendte Obersten et Bud til Vicekongen med Spørgsmaal, om han vilde tillade, at man viste os Skydning med skarp Ladning. Budet kom sveddryppende tilbage og meldte, at Tso tillod, at der maatte affyres tre Skud, dog maatte Obersten med sit Hovede indestaa for, at der ikke hændte Europæerne nogen Ulykke derved. Det største Stykke Skyts blev nu af 12 Mand trukket ud af Kastellet ned i en udtørret Flodseng, afprodset og rettet mod Syd.

I 3000 Skridts Afstand var opført en Lervold, 15 Alen i Firkant, som Skydeobjekt, og dens Centrum, en skrigende rød Skive, traadte tydeligt nok frem. Oppe paa Volden vajede en stor Fane, hvilken Kineserne i mange Maaneder forgjæves havde anstrengt sig for at skyde ned.

Obersten skød det første Skud. Han sigtede længe men uden Held; Granaten slog ned i Jorden og exploderede 400 Skridt foran Skiven. Hans Undergivnes Haanlatter berørte ham slet ikke; han lod lade med Fuldkugle og prøvede sin Lykke nok en Gang. Kuglen susede til venstre forbi Skiven. Det tredie Skud affyrede jeg, men jeg opnaaede kun yderligere at forøge Soldaternes Munterhed. Efter endt Forestilling trak Soldaterne med Besvær Skytset tilbage til Kasernen. Glad bevæget meddelte Obersten os, at Tso nu vist nok vilde udnævne den prøvede Kanon til Mandarin med den røde Knap.

Inden vi tog Afsked med Soldaterne, opfordrede Obersten os til ogsaa at prøve Infanteriets Geværer. Han lod i den Hensigt et lille Brædt opstille som Skive foran den befærdede Vej, udsøgte det bedste Gevær og ladede det paa følgende Maade; han tog en Patron, rystede Krudtet ned i Løbet og lod en Blykugle glide ned paa Kornene. Endskjøndt Maalet kun var 60 Skridt borte, gik af de mange Skud kun en Kugle gjennem Brædtet. Under saadanne Forhold maatte det vække Oberstens største Forbavselse, da han senere i vor Have fik at se, hvorledes vi med vore Bagladere kunde pille Ravnene ned fra Stadsmuren i en Afstand af 300 Skridt.

Den 14de April 1879, 108 Dage efter Vinterens Begyndelse, blev Foraarsfesten, Tsing-min, fejret. Tre Dage efter Tsing-min foretager saa vel den kinesiske Kejser som enhver Gouvernør, ledsaget af hele sin Hofstat, en Spadseretur paa omtrent 5 Lis Længde gjennem Markerne for at vise Befolkningen, i hvilken høj Grad de interessere sig for Sæden og dens Væxt. Det er den eneste Gang om Aaret, hvor disse høje Herrer anstrenge deres Fødder. Tso havde til denne Udflugt taget en stor, bredskygget Straahat paa (Soldaternes sædvanlige Hovedbedækning om Sommeren), gamle, forslidte Silkeklæder paa Kroppen og Straasandaler paa Fødderne. Sin fortalte mig ved denne Lejlighed, at der i det indre af Kejserresidensen i Peking fandtes en Mark, paa hvilken Keiseren ved Tsing-min-Festen pløjede med en gylden Plov.

Foraarssolens vederkvægende Straaler blødgjorde endelig ogsaa Tso-tsung-tangs »gode Hjerte«; efter mangfoldige Underhandlinger fik vi endeligt den uventede Tilladelse til allesammen at passere Muren for at rejse til Tung-hoan-shien.

De faa Dage, vi endnu havde til vor Raadighed, benyttede vi til at sortere Bagagen, thi, da vi atter skulde vende tilbage til Su-tschou, vilde vi lade en stor Del af denne tilbage i Tautaiens Varetægt.

To Dage før vort Opbrud fik vi den glædelige Overraskelse at modtage Efterretninger fra Europa. Ved godhedsfuld Mellemkomst af den tyske Gesandt i Peking, Herr von Brandt, som havde foranlediget Afsendelsen af en Kourer, kom vi i Besiddelse af »Neue freie Presse«, hvis Numre ganske vist allerede vare et halvt Aar gamle, men som dog for os indeholdt Nyheder i massevis. Jeg skal stedse erindre mig de Aftener, da vi ved en mat Belysning studerede dette Blads Spalter. Meddelelserne om europæiske Begivenheder lod os aldeles glemme, at vi vare saa langt borte fra Hjemmet. Vi erfarede Begivenhederne i Bosnien, jeg læste i Tabslisterne fra Serajewo mange Navne paa kjære Kammerater, vi kappedes om at læse højt for hverandre de mest interessante Hændelser — kort sagt, der var opstaaet en saadan Livlighed iblandt os, som kun den kan forstaa, der nogensinde har befundet sig i lignende Forhold. Da vi havde slugt Avisernes Indhold lige til Avertissementerne, traadte igjen Virkeligheden os for Øje og med den en forbigaaende, let Følelse af — Hjemve.

I Anledning af den Forsendelse, vi havde modtaget fra Peking, vil jeg benytte Lejligheden til her i Slutningen af dette Kapitel at fortælle lidt om Postforholdene i det indre af Kina. En regelmæssig

Postforbindelse existerer ikke. Naar en Ven vil meddele den anden noget skriftligt. saa angaar det altid kun Forretninger, og dette Spørgsmaal bliver da afgjort, naar en Varetransport afgaar til det paagældende Sted. Der har ganske vist i Kina dannet sig et Konsortium af Kjøbmænd, som har paataget sig ved Hjælp af deres Karavaner at vedligeholde en Postforbindelse mellem de større Byer i Riget, men de usikre Handelsforhold paa den ene Side, de vexlende Forhold i Kommunikationsvejenes Farbarhed og navnlig Transportførernes Sendrægtighed paa den anden Side bevirke, at der ikke kan være Tale om en regelmæssig Forbindelse.

Hvis vi havde været henviste til denne Post, havde vi næppe paa hele vor Landrejse faaet nogen Efterretning fra Peking eller Europa. Vore Breve bleve besørgede ved Statskourerer, som til enhver Tid staa til Regeringens Raadighed, hvis det skulde behøves.

Systemet med at lade Brevene besørge ved Kourerer, saaledes som det bruges i Kina, turde være enestaaende. Peking, Kejserstaden, er naturligvis Midtpunktet for alle Efterretninger, der indløbe eller afgaa. Herfra strække Hovedvejene sig straaleformigt ud til alle Provinshovedstæderne, og derfra igjen til de mere betydende Embedsbyer i Provinsen. Paa alle disse Veje, lige meget om de gaa gjennem Ørkenen eller løbe paa Tibets Højsletter, findes med højst 100 Lis Afstand Relaisstationer for Kourererne.

Om end Afstanden er nok saa stor, er den afgaaende Kourer forpligtet til egenhændig at aflevere den modtagne Depesche paa Bestemmelsesstedet. Brevkouverten indeholder en Side. paa hvilken skal optegnes Dag og Time, da Rytteren passerede Relaisstationen, af den dersteds ansatte Embedsmand. Koureren rider Dag og Nat uden Afbrydelse i Trav, han spiser, drikker og sover i Saddelen, og bliver til sidst, naar Kræfterne forlade ham, paa Stationerne løftet fra den ene Saddel over i den anden. Den mindste Afstand, han maa tilbagelægge i Tjenesten i Løbet af 24 Timer, er 500 Li (omtrent 20 Mil), og ved paatrængende Lejlighed er han — hvor utroligt det end lyder — forpligtet til dagligt at ride 600 Li i Galop.

Det er derfor ikke til at forundre sig over, at mange Kourerer, som uden Afbrydelse fare fra Lassa til Peking eller omvendt, falde døde af Hesten eller i al Fald paa Endestationen maa løftes af Saddelen i et tyføst Delirium. Derfor ere disse Mænd ogsaa de eneste i Kina, som lønnes af Staten med klingende Mønt.

XVI.

Fra Su-tschou til Tung-hoan-shien og tilbage.

Afrejse fra Su-tschou. — Kia-yü-kvan. — Luftspejlinger. — Oasen Tscha-tjen-hia. — Yümen-shien. — En Sandstorm. — Ansi-fan. — Tung-hoan-shien. — Grottetemplet Tsien-fu-tung. — Tapan-san. — Tilbagerejse. — De henrettedes Hoveder. — Nye Forhandlinger. — Tso-tsung-tang som Husherre. — Afreise til Sining-fu.

Den 16de April udleverede Tsu-tsung-tang os det Pas til at passere den kinesiske Mur, som vi saa haardt havde stridt for. Den 17de forlod vi Su-tschou. Vi drog videre imod Vest, men Kokken Tötai mod Øst.

Som jeg allerede har sagt, var han en Mandschu, altsaa af Fødsel og Kald Soldat. Skuffede Forhaabninger om et hurtigt Avancement bestemte ham i sin Tid til at ombytte Sværdet med Køkkenskeen. Allerede for flere Uger siden begyndte den ellers saa højrøstede Mand at hænge med Hovedet, i en Sløvheds Tilstand slagtede han endog de ældste Høns. Pludseligt tog han sig atter sammen, trak sin Stadsdragt paa og lod sig melde hos Expeditionens Chef. »Jeg har«, sagde han, »fra mit Hjem faaet den smigrende Efterretning, at jeg er bleven udnævnt til Officer ved en Schan-kuan. Jeg beder derfor om min Afsked. Hvis I imidlertid ville fordoble min Løn — — — — «
»Gratulerer! — Lykkelig Rejse!«

Ingen i den hele Verden er uerstattelig, heller ikke en Kok i Kina. Kung-sche overtog allerede Dagen før vor Afrejse de løbende Forretninger ved vor Husholdnlng og gjorde sig de følgende Dage Umage for at stille sin Ærlighed i det bedste Lys derved, at han ved en uimodsigelig Beregning paaviste de Summer, for hvilke Tötai paa

en uforsvarlig Maade havde narret Greven. Hvis jeg ikke tager fejl, beløb de saaledes sparede Udgifter sig til 500 Taël.

Det var en uvenlig Dag, vi forlod Residensen. En iskold Storm fra Nordvest drev Sneen og Regnen imod os med al sin Kraft. Hele Omegnen var indhyllet i et taaget Graat. Snart havde vi Oasens Vegetationsgrænse bagved os, og den ved sortmalede Taarne markerede Vej førte nu igjen over Stenørkenens grove Grus. Besætningen i Taarnene, der har Opsyn med Vejen, har det Hverv at holde denne i 10 Skridt Brede fri for store Stene, saa at den ogsaa er passabel for Trækarrer. Endskjøndt Kameler her fortrinsvis anvendes til Transport, benyttede vi dog igjen fem af de bekjendte Pakvogne.

Da Vinden i Aftentimerne lagde sig, og Atmosfæren blev renere, fik vi endelig Øje paa den betydningsfulde Port Kia-yü-kvan, hvis Tinder endog forlenede den paa dette Sted nyopførte Mur med en vis Majestæt. I Øst hæver sig i faa Lis Afstand det kløftede Po-san, en tilsyneladende isoleret, utilgængelig Fjeldtop af 9000 Fods Højde, og i Syd slutter et omtrent 6000 Fod højt, tværsliggende Klippedrag sig saaledes op til Muren, at Porten som saadan virkelig faar en Vigtighed, der ikke maa undervurderes, thi da det omgivende Terrain ikke kan passeres, maa man igjennem Kia-yü-kvan. Den kinesiske Mur ender i en Bue ved Foden af Nan-san (6½ Mil fra Kia-yü-kvan). Dens hele Længde fra den mandschuriske By Girin ved Sungari (Biflod til Amur) til Kia-yü-kvan er 400 Mil. Den anden Kia-yü-kvan ved Murens vestlige Ende, som er angivet paa de fleste Kort, existerer slet ikke.

Det sandede Højdedrag i Ørkenen ved Kia-yü-kvan (c. 5000 Fod) danner Vandskællet mellem Kara-nor (Sula-hos Munding) og Öl-hung-ho. Den absolute Højde af Grunden maa ogsaa være Aarsagen til, at Drikkevandet virkeligt er af fortrinlig Godhed.

Byen Kia-yü-kvan, der er omgivet af en mægtig Stenmur, er lille og svagt befolket. Som man fortalte i Su-tschou, blev Porten bevogtet af 500 Soldater. Ogsaa her ansatte Kineserne Garnisonens Styrke for højt: den androg højt Fjerdedelen af det nævnte Tal. Vi vare næppe dragne ind i Kun-kvanen, førend Byens Kommandant indfandt sig og forlangte at se vort Pas. Først efter at han havde overbevist sig om Papirernes Ægthed, tillod han os at bevæge os frit i Byen. Den egentlige Port bestaar af tre massivt byggede Stentaarne med stærkt snørklede Trætage, paa hvis Karnaper tre Soldater stadigt holdt Vagt. De stærke, jernbeslagne Portfløje ere altid lukkede. Enhver ankommende eller afgaaende Karavane, som ikke paa tilfreds-

stillende Maade kan legitimere sig, skal altid uden Barmhjertighed blive vist tilbage af de tjenestegjørende Soldater. Jeg behøver vel forøvrigt ikke nærmere at udvikle, at Sølv i saadanne Tilfælde ogsaa gjælder som et godt Pas.

Da vi den næste Morgen havde Muren bag ved os, befandt vi os i en af de mest trøstesløse Dele af Ørkenen. Himlen var skyfri, intet Vindpust bevægede Luften, og den ophedede Sandbund forøgede Solens Glød ved Middagstid til det dobbelte. Det var, som om vi, efter at have passeret den kinesiske Mur, vare førte fra Provinsen Kan-sus Vinter ind i en tropisk Sommer. Nan-san Bjergenes Udløbere traadte stadigt længere og længere tilbage i Syd, og deres isdækkede Tinder og Kæmpegletschere straalede langt, langt borte som blankt polerede Sølvhjelme, medens den ensformige, med Rullesten bedækkede Ørkenflade foran os smeltede sammen med den fjærne Horisont.

De eneste levende Væsener, vi den Dag mødte, vare Antiloper. Uagtet disse Dyr paa ingen Maade vare sky, lykkedes det dog ingen af os at nedlægge noget ved denne Lejlighed. Sandsynligvis bar Straalebrydningen, der var forøget paa Grund af den ophedede Luft, Skylden for det daarlige Resultat. Ligesom man paa en kold Dag vil se, at Gjenstande, der befinde sig i Nærheden af en Ild, ligesom vibrerer paa Grund af, at Luften sættes i en sittrende Bevægelse ved Varmen, saaledes ser det ogsaa paa varme Dage i Ørkenen ud, som om alle Stenene vare i en urolig Bevægelse.

Ligesom Fiskeren først maa beregne sit Stød, førend han med Haab om gunstigt Udfald slynger sin Harpun mod Fisken i Vandet, saaledes maa ogsaa Jægeren i Egne, hvor *Fata morgana* driver sit Spil, ofte sigte i en ganske anden Retning for at kunne ramme.

Enhver kjender det Faktum, at Solens Billede allerede er synligt, medens dette Himmellegeme endnu staar under Horisonten. Aarsagen ligger deri, at Luften bliver desto tættere og varmere, jo nærmere den er ved Jordens Overflade. Paa lignende Maade blive alle Lysstraaler, som falde paa den ophedede Luft over Ørkenens Grund, reflekterede. Fjærnere værende Gjenstande blive derved hævede op under en saadan Synsvinkel, at det ser ud, som om der mellem disse og de nærmere liggende udbreder sig en Vandstribe, gjennem hvilken den synlige Horisont forrykkes længere ud i det fjærne.

Disse under Navn af *Fata morgana* bekjendte Fænomener iagttog vi daglig i Ørkenen, naar Solen straalede i fuld Pragt paa Himmelen. Just i disse saa varme Timer gjør Tørsten sig mest

gjældende. Den rejsende ser bestandigt det indbydende Billede af en mørkeblaa Indsø foran sig, som beskyller Klipperyggens Fod og ikke sjældent afspejler dens Kanter og Kløfter; uvilkaarligt tænker han paa en kvægende Drik, et forfriskende Bad, men jo nærmere han kommer, desto mindre bliver Vandfladen; endeligt er den forsvunden, og hist ved den fjærne Stenhøj blinker allerede igjen en prægtig Bjergsø. Saaledes gjentages uafbrudt disse Skuffelser navnlig i hine Egne, hvor Mangelen paa Vand er føleligst.

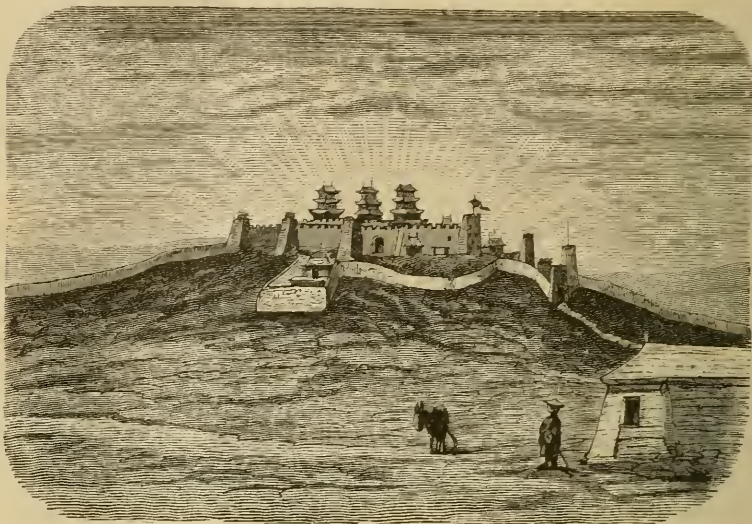

Fig. 119. Kia-yü-kvan, Porten til Ørkenen.

Vor Rejse gjennem Ørkenen fik en behagelig Afvexling ved Tscha-tjen-hia. Denne lille By bestaar af fem Huse, der ligge midt i en vandrig Steppe, hvis Centrum dannes af en Ferskvandsdam. Grønne Træer i hundredvis stod ved Vandet og gav Oasen en ubeskrivelig Ynde. Der hvilede en ejendommelig, højtidelig Ro over denne Flade, der paa alle Sider var omsluttet af stejle Højder, Solen skinnede varmt, og ingen Luftning hjalp paa den trykkende Lummervarme.

I Nord begrænse Palin-sans sorte Klippemasser Horisonten, og langt ude i det fjærne rage Nan-sankjædens med evig Sne bedækkede Tinder op over den nøgne Bjergkjedels kredsformige Bøjning mod Syd. Den omtalte lille Sø bærer Navnet Tscha-tjen-chai. I denne samles Vandet fra tre Bjergfloder, som i deres Afløb kaldes Sula-ho, (paa alle Kort kaldes det Bulungir), og som længere mod Vest falde ned i Kara-nor, en forsumpet Saltsø uden Afløb. Skjøndt

Oasen afgav et et livligt og tiltalende Billede, saa jeg heller ikke her noget Spor til Dyreverdenen; ikke en Gang en Ravn viste sig i Nærheden af Hytterne.

Den lille Bys kinesiske Indbyggere friste Livet ved Handel med Levnetsmidler (næsten udelukkende Ris), som de hente fra Su-tschou eller Yümen-shien, thi selv dyrke de ikke Jorden. De Mulæsler og Heste, som føres gjennem Ørkenen, maa under de for Haanden værende Omstændigheder ligeledes tage til Takke med en usædvanlig

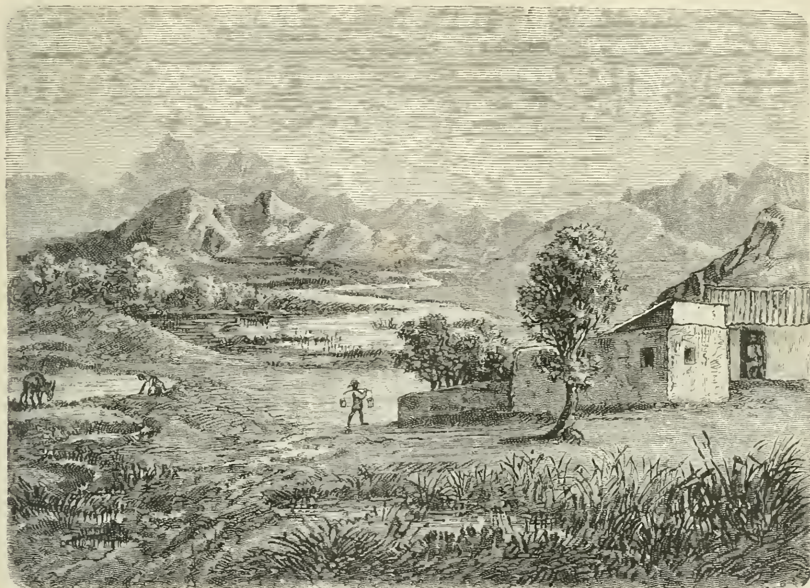

Fig. 120. Oasen Tscha-tjen-hia.

Føde. I Stedet for fugtet og rigeligt med Ærter blandet Hakkelse, hvormed disse Dyr fodres i det sydlige Kan-su, faa de nu kun tør Rishalm og efter særlig anstrengende Marscher Riskorn. Man ser strax paa dem, at de kun blive lidet tilfredsstillede ved en saadan Fodring.

Ogsaa min stakkels, brave Hest, hvis muntre Overmod tidligere ikke kjendte nogen Grænse. hang sørgmodigt med Hovedet og rystede Manken, naar jeg tilbød den en Haandfuld Ris. Hvis jeg derimod som Middagsmad spiste et lille Stykke Dampbrød, kom den hen til mig og forstod saa uimodstaaeligt at bede med Øjnene, at jeg endeligt delte min Ration med den. Selv de i Olie bagte Mahoa-Kringler fandt Naade for min lille børstede Hests forvænte Smag.

Mellem Tscha-tjen-hia og Yümen-shien udbreder den flade Ørken med sit fine Sand sig som en Kæmperidebane. Kun de hvidblegede Knogler af døde Muldyr og Kameler, som allevegne skinne paa den graa Bund, bringe nogen Afvexling i Ensformigheden. Ti Li fra Yümen opdagede vi atter en Vandaare, som kommer fra Syd under Navnet Kun-tschan-ho og flyder ud i Sula-ho. Naar man har passeret Floden, hører Ørkenkarakteren op; paa den anden Flodbred trives igjen Markfrugter, og det paa en forholdsvis frugtbar — Løss-Oase. I en Mils Længde fører Vejen afvexlende mellem Agerjord og Enggrund forbi forfaldne Landsbyer, buddhistiske og mohamedanske Templer, forbi Vandingskanaler, hvis Bredder ere beplantede med høje Træer, og dybe Brøndhuller, inden man faar Byens symmetriske Mure og Frugttræernes løvfulde Kroner der indenfor i Sigte. Vi bleve ventede og komplimenterede af Øvrigheden udenfor Stadsporten. Vi holdt vort Indtog i Byen med en rød Paraplui foran os, medens hele Befolkningen gloede paa os og forhaanede os. De Folk, som ikke kunde faa Plads i Hovedgaden, havde opslaaet deres Observatorium paa Tagene eller i Træerne. Vi tog atter ind i en bedre Bolig, i Mandarin-Kun-kvanen, som vore Folk dog først maatte rense og skure.

Borgmesteren gjorde os sin Opvartning, og overrakte os en Æresgave, bestaaende af en Bede og fire gamle Høns, med hvilke sidste Kokken aldeles ikke vilde have noget at gjøre. Ogsaa vort Tjenerskab blev beværtet paa en fornøjelig Maade af Byen. Yümen-shien har faaet sit Navn af en ældre By, Yümen-kvan, der laa 250 Li derfra, men som nu ikke existerer mere; der gives herved et Bevis for, at der forhen har været en sydlig Handelsvej til Khotan, hvis Spor nu aldeles er begravet i Sandet.

Da vi vendte hjem efter en lille Spadseretur i Byen, var den nedgaaende Sols purpurfarvede Skin mig paafaldende. Førend jeg gik til Sengs, bemærkede jeg, at Barometret siden vor Ankomst var faldet $^1/_5$ Tomme.

Den næste Morgen lovede en smuk Dag, omendskjøndt en stærk, vestlig Vind allerede tidligt havde rejst sig. Vinden tog imidlertid til med hver Time og steg med rivende Hurtighed til en Orkan, som syntes at have naaet sit Højdepunkt Klokken 10 Formiddag. Uagtet vi havde Sandbriller paa, var det ikke muligt at holde Øjnene aabne, thi Støvkornene virkede ligesom glødende Naalespidser paa Synsnerverne. Det var, ligesom om vi bevægede os midt inde i et tæt Sandlag, som med rivende Hurtighed bevægede sig mod Øst.

Jeg saa ikke noget til mine Ledsagere, hele Karavanen var ligesom bortblæst. Dyrusumbuskene i umiddelbar Nærhed saa ud som udviskede Taagebilleder langt borte. Jeg gav kun Agt paa min tro Hest og overlod mig ganske til det brave Dyrs Instinkt. En Gang imellem gav den en klagende Lyd fra sig, som om den vilde bebrejde mig, at jeg uden Medlidenhed satte dens Kræfter paa en saa haard Prøve. Undertiden steg jeg af for at rense mine Øjne for Sandet men maatte strax klamre mig fast til Dyrets Hals for ikke at blive kastet omkuld af Stormen. Ethvert Vindstød kastede smaa Sten og skarpt Sand med en saadan Kraft i Ansigtet, at det blev revet til Blods. Af Vejen var der intet Spor at se. Det var pinagtige Øjeblikke, naar jeg en Gang imellem maatte tage Kompasset frem for at orientere mig.

I det hele vedblev Stormen at rase usvækket, men undertiden var der intermitterende Momenter, hvor den Larm, der frembragtes i Luften, kunde sammenlignes med den Lyd, som opstaar, naar en Fane flagrer i alle Retninger i en heftig Storm, brager i alle Folder, brister itu og endelig under en klagende Lyd flyver bort fra Stangen. Dagen svandt, kort sagt, ligesom i en Feberdrøm.

Henimod Middag traf jeg Herr Loczy. Han sad dækket saa godt han kunde, bag en Klippeblok og ventede paa, at han skulde træffe nogen, der var i Stand til at give ham nærmere Underretning. Vi fortsatte nu i Fællesskab vor Vej i stadig Kamp med de løsslupne Elementer og naaede om Eftermiddagen en Avlsgaard af Ler, hvor vi vadskede Sandet ud af Øjne og Ører paa os selv og vore Dyr. Dog kunde jeg endnu Uger derefter spore de fine Korn i disse. Lidt efter lidt samledes ogsaa vor Karavane, Mand for Mand, ved det omtalte Hus. Efter en kort Hvile fortsatte vi vor afbrudte Rejse. Ved Mørkets Frembrud naaede vi endeligt vort Nattekvarter Sio-ko-ye, som vi saa inderligt havde længtes efter. Vi befandt os nu paa en udstrakt Græssteppe paa Sula-hos venstre Bred.

Alle de paa tidligere Kort indtegnede større og mindre Søer langs den omtalte Flods Løb kunne føres tilbage til dens sumpede Bredder, som navnlig allevegne i Græssteppen have temmelig betydelige, skarpt afskaarne Rande (indtil 30 Alens Højde). Dalbunden er overalt bevoxet med Siv og Stargræs, hvori talrige Ænder og Sumpsnepper have opslaaet deres Hjem. Paa Steppen finder Jægeren desuden rigt Bytte af Antiloper, Ræve og Harer. Den usædvanlige Rigdom paa Vildt skaffer ogsaa talrige Rovfugle Midler til deres Underhold. I nogen Afstand mod Vest løber Floden i flere omtrent

100 Skridt brede Arme i træge Slyngninger gjennem Dalsletten, der udvider sig til en Brede af 8—10 Li. Et opmuntrende Sceneri i Ørkenen udgjøre de Enge, bevoxede med Pile og Popler, som hist og her ligge ved dens Bredder. Der kan ikke være Tale om at passere Dalen; ved de første ti Skridt vilde man synke i. Efter hvad jeg hørte, er en Overgang over Floden kun mulig paa et Sted, 20 Li Øst for Sio-ko-ye. Her bryder den klare Flod igjennem et forvittret Granit-Højdedrag og træder derpaa ind i Græssteppen, hvor den i en større Længde er, saa at sige, reguleret, thi Sumpene ere her udtørrede, Jorden er dyrket og forsynet med Vandingskanaler, der allerede

Fig. 121. Sandstorm.

paa lang Afstand kunne kjendes paa de Træer, der ere plantede ved deres Rande. Trods dette er Dalen dog ualmindelig fattig. Kun faa af Landsbyruinerne ere sparsomt beboede; de fleste Byer ere forladte og falde langsomt tilbage til det Materiale, hvoraf de ere byggede — nemlig Støv.

Tyve Li udenfor Byen An-si-fan blive Flodbredderne flade og sandede. Vejen gaar over tre smalle, 1½ Fod dybe Arme af Floden og løber nu paa højre Bred i lige Retning gjennem det fine Flyvesand hen imod An-si-fans Mur, mod hvilken Sandet har taarnet sig op til en 9 Alen høj, skraa Vold.

Byens Kommandant gav os en storartet Modtagelse. Hele Garnisonen var rykket ud med sine Paradefaner af hvid og blegrød

Silke. Magistraten og Generalen ventede os foran Fronten i et hvidt Telt, der var rejst til Beskyttelse mod den stærke Vestenvind. Vi maatte stige af Hestene og i Tavshed drikke Theen, der blev serveret, da vi som Følge af Tolkens Fraværelse ikke kunde tale. Da vi igjen steg til Hest, da vi passerede Porten, og da vi endeligt gjorde Holdt udenfor Kun-kvanen, blev der paa Generalens Befaling alle tre Gange affyret Kanonskud.

Fig. 122. Ny Kua-tschou-kou.

An-si-fan er nu ligeledes mere en Ruinhob uden mærkværdige Bygninger. Medens Yümen-shien i Aaret 1870 med Held modstod de mohamedanske Oprøreres Angreb, maatte An-si-fan kapitulere og faldt som Offer for deres Ødelæggelses Raseri. I den sydlige Del af Byen findes det gamle An-si-fans Ruiner i Form af et halvt forfalden Enceintemur. For omtrent 50 Aar siden forlod Indbyggerne frivilligt den gamle By og byggede det ny An-si-fan 8 Li nordligere, fordi de antoge, at det ved sin ny Beliggenhed vilde være mindre udsat for Sandstormene.

Fra An-si-fan bøjer Hovedhandelsvejen i en skarp Vinkel af mod Nord og danner, idet den gaar gjennem den store Ørken, paa

en vis Maade Grænselinien mellem dens østlige og vestlige Halvdel. To Dagsrejser fra An-si-fan passerer Vejen en Aabning i et langstrakt Klippedrag, der strækker sig fra Øst mod Vest, hvis Navn er Pej-san; dets Tinder, der ere synlige fra An-si-fan, naa efter mit Skøn ikke meget mere end 6000 Fod.

En hel Uge igjennem er den rejsende tvungen til at føre Levnetsmidler og Vand med sig; han finder hverken Boliger eller Cisterner; der benyttes derfor kun Kameler paa denne Strækning. Da Muligheden af en Krig mellem Rusland og Kina stod for Døren i Aaret 1879, rejste ogsaa Tso-tsung-tang til Øst-Turkestan ad denne Vej for at være nærmere ved Krigsskuepladsen. Som Transportmiddel for sin tykke Person benyttede han imidlertid Bærestol.

Ved Byen Hami (Chamil) naar den rejsende Tien-sans sydlige Fod og de første Spor af siberisk Civilisation. Gjennem et henrivende Bjerglandskab gaar nu hans videre Vej mod Vest indtil den russiske Grænse. I Gouvernementet Semipolatinsk staa allerede de hurtige Postvogne til hans Disposition, som i rivende Fart bringe ham til Byen af samme Navn og herfra til Omsk langs med Irtyschs højre Bred.

Rejsen fra An-si-fan til Omsk varer ikke fuldt tre Maaneder. Hvis vi havde besluttet os til at gjennemføre den Rejseroute, som Tso havde foreslaaet os til Siberien, vilde være komne hjem allerede i Begyndelsen af August; paa denne Vej vilde det forøvrigt have frembudt en vis Interesse at undersøge en Vulkan*) i Virksomhed (?), som i Følge kinesiske Beretninger skulde findes ved Turfan. Da vi imidlertid havde sat os i Hovedet at lære i det mindste det østlige tibetanske Højland at kjende, blev vort Ophold i Asien forlænget et helt Aar.

Fra An-si-fan til Tung-hoan-shien er der kun fire korte Dagsrejser. Med fem Timers mageligt Ridt naar man fra den ene Station til den anden, desværre tidligt nok, thi Pladserne bestaa kun af et eller to Huse og et lille Tempel af Ler.

Vejen gaar Syd for An-si-fan igjen over Sula-ho, der udbreder sig i flere Arme i den dyrkede Dal og gjennem regulerede Kanaler vander de frugtbare Marker. En god Høst er dog kun sikker, hvis de stærke Foraarsstorme blive borte. De mange smaa Landsbyer ere beboede af kinesiske Bønder.

*) Vulkanen er rimeligvis kun et brændende Kulleje.

Efter at have forladt den græsrige Steppe, der støder op til Oversvømmelsesgebetet, naaede vi Bjergdraget Loan-san, der er stærkt kløftet og bestaar af nøgne Stene, og efter endnu en Times Marsch paa Kopi kom vi til Stationen Kua-tschou-kou.

Ejeren af den eneste beboede Avlsgaard anviste os det bedste Værelse, hvis Soveovn, uagtet Temperaturen var 28° C., var opvarmet med Argali (Kamelmøg). Den væmmelige Lugt og den lumre Luft i det snevre Rum drev os imidlertid snart igjen ud i det fri. Jeg tog min Werndlkarabin og begav mig paa Antilopejagt. Dyrene, som ved vor Ankomst uden Frygt havde nærmet sig Husets forfaldne Mur, mærkede snart min onde Hensigt og flygtede ind i Bjergene. Jeg fulgte efter dem og drev lige til den sildige Aften om i de skarpt kantede, vandløse Svælg og paa de ufremkommelige Højder, men uden at være kommen en eneste Antilope paa Skud. Den ejendommelige, graa Farve af Klipperne, der er anstrengende og trættende for Øjet, kan vel ogsaa have bidraget meget til at sikre disse letbenede Dyrs Bevægelser. Der hører en meget stor Øvelse til for at kunne faa Øje paa en Antilope i 2—300 Skridts Afstand, naar den staar rolig eller ligger med en Klippe til Baggrund.

Mellem de omtalte Loan-san- og Nan-san-bjerge, hvis Konturer jeg ved Solnedgang betragtede med Beundring fra en Bakketop, der var kronet med et uanseligt Tempel, strækker sig et fuldstændigt ubeboet Ørkenbælte i 6½ Mils Brede i en Halvkreds fra Vest til Øst. Enkelte Fodstier føre til Dalaabningerne i Hovedbjergkjæden.

Da jeg atter kom tilbage, hørte jeg som Følge af mine Efterspørgsler fortælle, at Fan-tscherne (Tanguterne) havde traadt hine Veje ud, naar de foretog deres Røvertog til de kinesiske Kolonier. For kort Tid siden havde en Røverbande overfaldet denne Station. Der laa netop en rejsende Kjøbmand fra An-si-fan med sin Karavane i Nattekvarter. Ved Midnatstid, da alle laa i dyb Søvn, stormede Fan-tscherne med vilde Skrig Bygningen, røvede alle Mulæslerne og tog en Kineser til Fange. Kjøbmanden, Værten og de andre Muldyrdrivere var det lykkedes at undfly til An-si-fan. Øvrigheden i denne By, hos hvem de skadelidte forlangte Hjælp, fik at vide, at Anføreren for disse Røvere havde opslaaet sit sorte Telt i en vild Kløft 13 Mil fra Kua-tschou-kou. Paa en Forfølgelse var slet ikke at tænke, da Bjerget var uvejbart og ukjendt. Man tog derfor sin Tilflugt til den eneste Udvej og indledede ved Hjælp af de tamme Fan-tsh, der bebo Hulningerne mellem Nan-san Bjergenes Udløbere, Underhandlinger med Røverne. En Deputation, som for svære Penge blev formaaet dertil,

begav sig afsted for at bringe Tanguternes Anfører en Hilsen fra Kommandanten i An-si-fan med Bøn om at slippe Fangen fri, hvis han endnu ikke var bleven dræbt, Anføren gjengældte Hilsenen med Bemærkning om, at han intet vidste om den Historie. Da Kineserne ere aldeles magtesløse ligeoverfor de vilde Bjergboere, var Sagen hermed forbi.

Paa vor videre Rejse til Tung-hoan-shien foretrak jeg, i Stedet for at sove paa de smudsige Lersenge, at benytte de smaa

Fig. 123. Vort Kvarter i Kata-tsing.

Templer ved Stationerne til Nattekvarter. Omblæst af de kølige Nattevinde, som havde fri Adgang fra alle Sider, sov jeg saa under de tarvelige Altre, beskyttet af de hæsligt udseende Gudebilleder, ganske alene indtil Solopgang, og lod mig først vække op af Søvnen ved de dristige Spurves Kvidren.

Den sidste Station før Tung-hoan-shien hedder Kata-tsing. Det Kvarter, der blev anvist os, satte vor Nøjsomhed paa den haardeste Prøve. Værelset lignede i Ordets egentligste Forstand en Lerkasse, hvis Loft kun bestod af nogle af Røg sværtede Sivfragmenter. Et stort Hul i sammes Midte gav i alt Fald den friske Luft Adgang, thi Værelset var saa lille, at der ikke en Gang kunde være en Stol

Fig. 124. Oasen_Tung-hoan-shien.

deri. Kangen (Sovestedet) lagde Beslag paa hele Pladsen. Kvarteret gjorde et saa modbydeligt Indtryk, at selv vor ellers saa tolerante Tolk, Sin, med Forbitrelse udtalte sin Afsky. Han var oprørt over, at Øvrigheden i Tung-hoan-shien ikke havde sendt Møbler og eventuelt Telte derhen, hvilket dog efter gammel Skik havde været dens Pligt. »Ja«, sagde han, »denne Mandarin vil være Tautai i Su-tschou. Men jeg skal, naar vi komme tilbage, berette Tso, hvorledes hans Befalinger blive fulgte. Naar Vicekongen hører dette, vil det gaa Stadskommandanten ilde. Han giver naturligvis Regning paa alle de Udgifter, han i Virkeligheden sparer, og skal nok huske at forlange en klækkelig Sum for Transport af Møbler til Kata-tsing. Det er skammeligt! ikke en Høne, ikke et Æg har den gjerrige Mand sendt hertil, men han vil nok for hvert Æg, som vi fortære og give 5 Cash (omtrent 2 Øre) for, skrive Tso 25 Cash paa Regningen.«

»Ja saa!« sagde jeg, »det lyder jo rigtigt nobelt. Tso beregner da vistnok Udenrigsministeren 500 Cash for hvert Æg, som vi selv kjøbe os.«

»Ja, det gjør han nok. — Det er nu en Gang kinesisk Skik, *a very good chinese custom* (en meget smuk, kinesisk Skik),« tilføjede Sin med et velbehageligt Smil. Vi skulde først senere erfare, i hvilken Grad ogsaa han bøjede sig for denne Landets Skik.

40 Li, førend vi kom til Tung-hoan-shien, fik vi Øje paa det første, virkelig forfriskende Grønt i Ørkenen. Vejen omgaar i en stor Bue mod Syd de sumpede Bredder af en anselig Dam, hvori Vandet fra en lille Strøm samler sig, efterat den er brudt igjennem Tapan-san. Dammens Bredder ere tæt bevoxede med højt Siv og skjørt Græs.

Allerede paa lang Afstand fængslede en mørk Stribe i Horisonten vor Opmærksomhed. Jo nærmere vi kom Landsbyen Sin-tjen-gt, desto bestemtere Omrids fik de mørke Konturer. Endelig kunde vi til vor maalløse Forbavselse iagttage talrige, prægtige Træer, hvis Løv bølgede for den svage vestlige Luftning, og som, grupperede i Smaalunde, ledsagede ikke alene Søens Afløb til Tan-ho, men ogsaa Vejen videre til Tung-hoan-shien.

Det uventede Foraarsbillede af Pile, Popler, Tamarisker o. s. v., der prangede i alle Nuancer af grønt, vinder yderligere i Ynde hen imod Tung-hoan-shien, hvor Hveden trives paa den gule Løssbund. Da den blomstrende Oase lykkeligvis var bleven forskaanet for det mohamedanske Oprørs Storme, ere alle Steder og Avlsgaarde i god Stand, skjøndt ogsaa disse kun ere byggede af Ler og Løssjord.

Oasen har navnlig Tan-hos Vandrigdom at takke for sin Frugtbarhed; denne Flod har sit Udspring paa Nan-sans og Scha-sans Gletschere, skummer paa sit øvre Løb gjennem vilde, romantiske Kløfter, flyder paa sit midterste gjennem de vilde Tanguters sparsomt beboede Territorium, der have opslaaet deres Telte paa de saftige Alpegræsgange, og kommer til sidst efter at have forladt Bjergene ind i Sten- og Sandørkenen, hvor en stor Del af dens Vandmængde udtørres.

Efter at have gjennembrudt Klipperyggen Tapan-san, der ligger foran Nan-san Bjergene, deler Floden sig i flere Arme, og dens Vandgebet omspænder Oasens frugtbare Marker. Da Regn hører til de største Sjældenheder i Ørkenen og altsaa ogsaa i de Oaser, der ligge i samme, have Jordbrugere udbyttet Tan-hos Vand ved Tusinder af Kanaler, som ere anlagte med en beundringsværdig Dygtighed. Om Løssdannelsen paa dette Sted, der ligger 4—5 Mil fra Nan-sans nordlige Fod, kan jeg ikke give nogen tilfredsstillende Forklaring. At Løss i alt Fald maa være til Stede i Nan-san i mægtige Lag, synes mig at være meget sandsynligt, da denne Jord findes ved Tung-hoan-shien. At betragte denne Løss-Oase som en Alluvialdannelse er ikke godt muligt, da vi finde de bekjendte Sneglehuse og Knogler i Jorden; og dog er den bundet til Tan-hos bestemt begrænsede Inundationsgebet. Saa nær det ogsaa kunde ligge at opfatte Jorden som en Aflejring af Floden, saa meget staar denne Løsning af Spørgsmaalet i Modstrid med Theorien om Løssjordens Dannelse. Oasen Tung-hoan-shien omfatter et Fladerum af omtrent 6—7 Kvadratmil og udmærker sig overalt ved en yppig Markkultur og tætte Træplantninger.

Tung-hoan-shien ligger i en sand Have, romantisk skjult af Træernes Løv. Først i umiddelbar Nærhed af den krenelerede Enceintemur blive Spidserne af de mange Tempelpagoder synlige.

Vi bleve modtagne paa højtidelig Maade. Hele Garnisonen var rykket ud og formerede indenfor Enceinten og indtil vor Bolig et rigt farvet Spalier, i hvilket navnlig Stadens Skarpretter i rød Dragt gjorde Opsigt tilligemed sin mægtige, blankt pudsede Øxe. For Befolkningen, der aldrig før havde set nogen Europæer, var vort Indtog en Glædesfest. Enhver, der ikke netop laa for Døden, søgte at erobre sig en heldig lille Plads enten paa Gaden eller højt oppe paa Tagene for herfra at kunne mønstre de fremmede. I første Række bemærkede jeg gjennemgaaende hvidskæggede, ærværdige Mænd, som søgte at forklare Børnebørnene, de holdt i deres Arme, den uhørte Begivenhed, saa vidt de selv forstod den.

Denne By er Endepunktet for den lidet betydende Handelsvej fra An-si-fan og er Kinas vestligste politiske Station i disse Ørkenegne. Naar Mandariner rejse hertil, er det kun, naar de ere blevne kaldede til et Embede paa Stedet, og da Embedsboligerne staa til deres Disposition, har man ikke behøvet at bygge et Statshotel for rejsende Embedsmænd. I Stedet for en Kun-kvan fik vi derfor anvist en Gæstgivergaard til Kvarter. Den laa midt i Byen og var rummelig nok til at kunne huse samtlige Personer og hele Expeditionens Tros.

Den ene Side af vort Værelse blev i hele sin Længde indtaget af en bred Sovekang. Resten af Pladsen var tilstrækkelig til, at Bagagen kunde blive stablet op, samt til at opstille de Borde, Stole og Bænke, som Øvrigheden havde overladt os til Afbenyttelse. Næppe havde vi faaet Sovemadratserne bredte paa Soveovnens Leroverflade, forend Stadens Honoratiores lod sig melde.

Borgmesteren, Generalen og endnu to andre Mandariner overraskede os, medens vi vare i Færd med at rense vore Klæder for Ørkensandet. Alle de Herrer havde vindende Manerer, navnlig Generalen, der i de følgende Dage søgte at gjøre sig uundværlig ved sin forekommende Opmærksomhed og sine særlige Evner som Fører for fremmede.

Jeg opdagede strax, at Borgmesteren var i høj Grad kortsynet. For at gjøre det onde værre sad der paa hans Stumpnæse et Par runde Kæmpebriller med konvexe Glas. Briller anses i Kina som et aldeles nødvendigt Attribut for Intelligens. Enhver Lærd, enhver Literat, enhver dannet Kjøbmand, ja selv den Lastdrager, der kan læse 4000 Skrifttegn, symboliserer gjerne sine Kundskaber ved at bevæbne sine Øjne med Briller.

Glassene ere dannede af runde Skiver, der maale 1½—2 Tommer i Gjennemsnit og ere indfattede i svære Ringe af Skildpadde, Horn eller Træ. En massiv Bro af Messing, der er bøjet i en ret Vinkel, forbinder de to Glas. Til at holde Brillerne fast paa Næsen tjene toleddede, stærke Messingarme med plantpolerede, brede Knapper paa begge Ender, som slutte sig om Hovedet ligesom Fjedre. Brillefuteralerne, flade, smaa Kasser af Træ, Horn eller rigt broderet Silkestof, hænge altid ved Ejerens Livbælte sammen med Vandpiben, Staalfyrtøjet og Spisepindene. Okularerne blive i Almindelighed forfærdigede af Bjergkrystal og skyet Røgtopas. Saadanne Briller koste mindst 8—12 Taël; først i den seneste Tid bliver der gjort Forsøg paa at bearbejde det mere billige Glas til Briller. Okularernes Slibning er altid biplan eller bikonvex. Kineserne kjende ikke endnu de konkavt

slebne Glas og deres velgjørende Virkning. Kanton anses ikke blot for Nefritkunstværkers Vedkommende, men ogsaa, hvad Slibning af Brilleglas angaar, for den indenlandske Industris Hovedstad.

Som alle kortsynede glippede ogsaa Borgmesteren bestandigt med Øjenlaagene. »Deres Øjne ere meget svækkede«, sagde jeg til ham. »Deres Briller synes mig heller ikke at være heldigt valgte. Vil De tillade mig, at jeg undersøger dem?« Han overrakte mig dem beredvilligt. »Jeg vil forære Dem et Par andre Briller, maaske vil De da kunne se bedre.« Mandarinen smilede noget vantro, da jeg af min Haandkuffert fremtog et Par nye Wiener Briller i Guldindfatning.

Han var længe tvivlraadig og raadslog med sin Ven Generalen, om han skulde sætte de fine Glas for Øjnene eller ikke. Endelig lagde han langsomt sine egne, tunge Briller paa Bordet, og tog lige saa tøvende mine Briller op for Øjnene. Ligesom naar Solens smilende Straaler efter et Uvejr sprede alle Taager, eller som naar et fattigt Barn i maalløs Henrykkelse stirrer paa en uventet Julegave, saaledes straalede Borgmesterens Øjne i en let forstaaelig Forklarelse nu, da hele Synsfeltet viste sig for ham med en hidtil ukjendt Tydelighed.

Efter en rum Tids stum Forundring spurgte han mig med en frygtsom Usikkerhed, om jeg da virkelig vilde forære ham disse Briller. Efterat jeg havde bejaet det, betragtede han Instrumentet omhyggeligt fra alle Sider og beklagede til sidst kun Formen, som afveg saa meget fra de Briller, der brugtes der i Landet.

Førend Herrerne brød op ved Mørkets Frembrud, lovede Generalen at ledsage os paa en projekteret Udflugt til Templet Tsien-fu-tung.

Kung-sche serverede Dineren. Vi vare trætte og lagde os tidligt til Sengs. Faa Timer efter vaagnede jeg med den skrækkelige Bevidsthed om, at jeg ikke var alene i Sengen. Jeg sprang op fra Madratsen, ledte efter Tændstikkerne og tændte Lys. Retfærdige Himmel! Ikke i hundred- men i tusindvis vrimlede det af Insekter paa Kangen og de smudsige Vægge: disse Dyr, som Videnskaben kalder *Climex lectularius L.**), og som bleve indførte i Strasburg i det 11te Aarhundrede af Hugenotterne, vare opmarscherede i hele Kolonner. Imod en saadan Overmagt vilde enhver Kamp været et vanvittigt Foretagende. Efter en kort Betænkning tog jeg Madratsen, Tæpperne og min Rejsestok og bar Gjenstandene ud i Gaarden. I den ene Krog

*) Væggetøj. O. A.

bankede jeg Sengen ordentlig ud og opslog derpaa mit Nattekvarter i den modsatte. De graadige og paatrængende Insekter forfulgte mig dog ogsaa derhen.

Den næste Morgen lavede jeg mig en lille Halmhytte i en Krog af Gaarden og udbredte paa Gulvet et stort tjæret Tæppe for at sikre mig i enhver Henseende. Da den varme Sommertemperatur indfandt sig, maatte jeg døje meget af Insekter: jeg foretrak derfor at sove enten i Gaarden, paa Vejen eller paa en Vogn i Stedet for i Værelserne.

Den næste Morgen gjengældte vi Mandarinernes Besøg og besaa Byen under Generalens Ledsagelse.

Tung-hoan-shien bliver delt i fire Dele af de to Hovedgader, som i Retning af Verdenshjørnerne føre til de imponerende Porte og krydses i Midten. Husene ere af Sten eller Træ og godt holdte; der er en Mængde smudsige Sidestræder, hvor den, der er ukjendt, let farer vild.

De omtalte Hovedgader afgive et farverigt Billede med deres smagfulde Afvexling i Grupperingen af Træpagoder, Templer, Regeringsbygninger og Boutiker; Effekten forhøjes end yderligere ved de mægtige Stentrapper og Kæmpelaterner, der ere anbragte paa enkelte af Bygningerne. Et Trætempel i Stadens sydvestlige Hjørne er Beboernes Stolthed, thi fra den sex Etager høje Pagode nyder man en prægtig Udsigt over Tagenes Gavle og Træernes Kroner.

Handelen er ubetydelig og indskrænker sig til Import af saadanne Artikler, som tilfredsstille Indbyggernes beskedne Fornødenheder, og Export af Markprodukter til An-si-fan og de nærliggende Kolonier i Ørkenen.

Indvaanerne kunne anslaas til 12000; de bære kinesisk Dragt; Børn indtil 6 Aars Alderen tumle sig livligt mellem hverandre paa Gaden uden at blive hindrede i deres Bevægelser ved nogetsomhelst Klædningsstykke. Paa Grund af Forældrenes Mangel paa Erfaring forstaar Ungdommen endnu ikke at insultere Europæeren; Befolkningen i Tung-hoan-shien viste sig tvært imod lige overfor os ganske vist nysgjerrig og undertiden paatrængende, men i Almindelighed fredelig, venlig og forekommende.

Værd at omtale er det store Antal Hunde og Katte, som jeg bemærkede i Byen. De smukt skabte og stærke Hunde ligne de siebenbürgske Faarehunde og blive holdte i Lænke paa Grund af deres Ondskabsfuldhed. Mindre Arter, saasom Grævlingehunde, Spidser og Pintschere, blive kun holdte af de rigere Klasser. Overalt i Kina

drager man Omsorg for, at disse saa afholdte Dyr kunne føre en sorgfri Existens. Der bliver saaledes i enhver Gade altid holdt en Skaal fyldt med friskt Vand til dem, og enhver Familie kaster Levningerne fra Maaltiderne ud paa Gaden til Foder for dem.

Kattene ere betydeligt mindre end vore Huskatte og udmærke sig særligt ved deres runde, sirlige Hoveder. Det bløde Skind er graat og sort tigret.

Naar man gaar ud af Byens vestre Port, naar man efter faa Minuters Forløb Tan-hos højre Bred. Ved normal Vandstand er Vandets Dybde i Flodens Hovedarm gjennemsnitligt 11½ Tomme. En 200 Skridt lang Træbro, der hviler paa fem Aag af Træ, bringer os over paa den anden Bred. Vi staa paa gammel Tung-hoan-shiens Grund. Ruinerne ligne nu et for mange Aar siden forladt Teglværk, overalt møder Øjet Rester af fordums Storhed og Betydning. Levningerne af Enceintemuren trodse kun Forgængeligheden paa enkelte Steder; af de fordum saa stolte Pagoder er der intet Spor mere til Stede.

Satschu-vej, den By, som endnu paa alle Kort staar betegnet med store Bogstaver, existerer ikke mere. De Tider ere forbi, da Marco Polo for 600 Aar siden paa dette Sted fik saa mægtige Indtryk af Rigdommen i »Satschiu«s Eldorado og var fortryllet over dens Beboeres Elskværdighed. Da jeg paa min Søgen efter Oltidslevninger vandrede mellem Ruinerne, paakom mig en ejendommelig Følelse ved Tanken om, at ingen Europæer havde betraadt dette Sted, siden Marco Polo var her.

Jeg vil benytte Lejligheden til at sige nogle Ord om den i sin Slags enestaaende venetianske rejsende.

Marco Polo, Søn af en rig Kjøbmand ved Navn Nicolo Polo, blev født i Venedig i Aaret 1255. Nogle Maaneder forinden havde Nicolo Polo tilligemed sine to Brødre tiltraadt en Forretningsrejse til Konstantinopel. Som Følge af de nye Handelsforbindelser, som paa hin Tid saa uventet aabnede sig i Østen for Vesterlandene, besluttede de tre Brødre at benytte Lejligheden og rejste med et rigt Forraad af Ædelstene til Barka Khans nye Tatarrige ved Volga. Udbyttet var storartet. Ansporede af saadanne Resultater, lykkedes det dem endogsaa at træde i Forbindelse med den mægtige Kublai Khan, som kaldte dem til sin Hoflejr. Kublai Khan viste Europæerne en stor Velvillie og gav dem det Hverv at sende ham nogle Missionærer, naar de vare komne hjem.

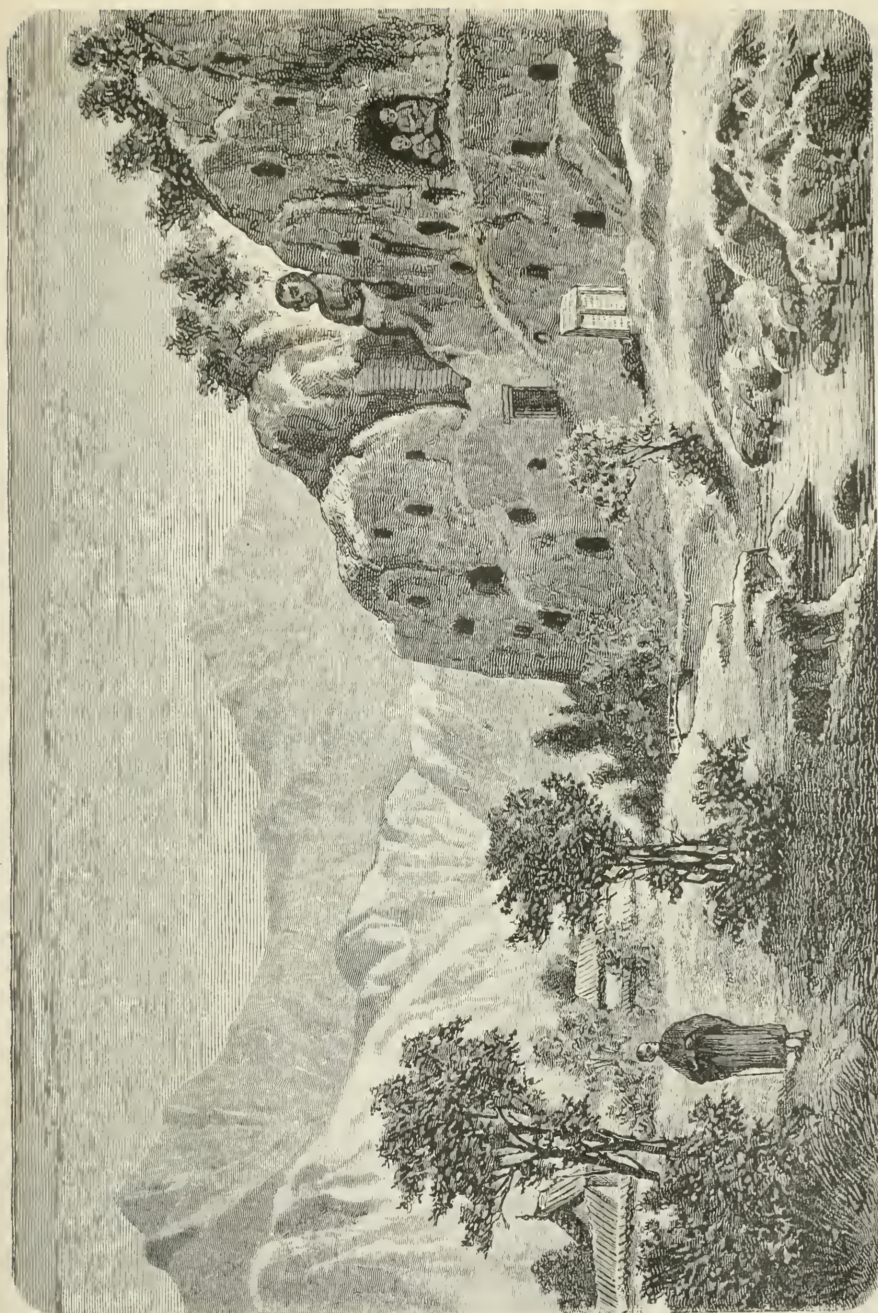

Fig. 125. Klostret Tsien-fu-tung.

Venetianerne kom imidlertid først efter 15 Aars Forløb tilbage til deres Fædreland, og Nicolo blev der hilset som Fader af sin allerede voxne Søn, Marco. Da Pave Clemens IV lige var død og det trak i Langdrag med Valget af et nyt Overhovede for Kirken, lykkedes det ikke Brødrene at opfylde Kublai Khans Ønske. De besluttede at foretage en ny Rejse i Østens fjærne Egne, i hvilken den unge Marco ogsaa skulde tage Del.

I Aaret 1271 forlod de Venedig og kom først til Palæstina, hvorfra den følgende Pave Gregor X ikke alene medgav dem nogle Missionærer, men ogsaa rige Gaver til Tatarkejseren. Over Badakschan kom de til Bjergene Mus-tag og Belu-tag. Efter at have overskredet disse, rejste de gjennem en Del af Kaschmir og naaede endelig under store Besværligheder Randen af den store centralasiatiske Ørken. Den nu for Tiden fuldstændigt tilsandede Vej gjennem Tarimbækkenet mod Øst var den Gang en Hovedhandelsvej med blomstrende Etapestationer.

Paa denne Vej naaede de rejsende Sa-tschin og endelig ved Kan-tschou Tatarrigets Grænse. Kublai Khan modtog de fremmede med den samme Velvillie, hvormed han for faa Aar siden havde taget Afsked med dem. Navnlig tog Marco Kejserens Yndest med Storm paa Grund af den Hurtighed, hvormed han lærte Landets Sprog. Kublai Khan benyttede Ynglingen med de bedste Resultater til de vigtigste Sendelser, han skænkede ham sin Fortrolighed i enhver Henseende, endog i alle vigtige politiske Spørgsmaal og Afgjørelser. Til sidst udnævnte han Marco Polo til den indflydelsesrige Stilling som Statholder i Provinsen Kiang-nan.

Efter 24 Aars Fraværelse fra Hjemmet sejrede Hjemveen over Vanens Magt. Trods Kublai Khans Indvendinger besluttede Venetianerne sig til at rejse tilbage til Europa. Rigt belæssede med Skatte tog de Afsked med den store Khans Land. De valgte Søvejen gjennem det øst- og sydkinesiske Hav, anløb Cochinkina, sejlede gjennem det bengalske Hav og landede ved Ormuzd i Taurien.

Efter et flere Maaneders Ophold her fortsatte de over Armenien Rejsen til Konstantinopel og kom endelig i Aaret 1295 til Venedig. Først de medbragte Rigdomme vare i Stand til at overbevise deres Slægtninge om Sandheden af deres eventyrlige Fortællinger, idet de i Mellemtiden i den faste Overbevisning om, at de dristige rejsende for længst vare døde, havde taget deres Ejendele i Arv.

Marco Polo tog snart efter sin Hjemkomst Del i en Krig mellem Venedig og Genua, blev fangen og skal i Fængslet have

nedskrevet sine Oplevelser paa Rejsen paa Latin. Efter en anden Version fortalte Polo sine Hændelser og Eventyr til en Lidelsesfælle, som offentliggjorde Fortællingen efter hans Død. Det være nu som det være vil — de Beretninger, Marco Polos Værk giver os, ere ved Beskrivelserne af de uhyre Landstrækninger, han lærte at kjende, støttet paa sin langvarige, personlige Forbindelse med Beboerne, og — nogle Overdrivelser fraregnede — ved Forfatterens klare Forstaaelse og Opfattelsesevne af uskatterligt Værd.

Som jeg allerede har omtalt, talte Marco Polo kun Beboerne efter Millioner; en lignende Maalestok anvender han ved Optællingen af Landets Rigdomme. Allerede hans samtidige kaldte ham derfor »Messer Marco Millioni — Million-Marcus.«

Hans Fader Nicolo døde i Aaret 1316. Marco fik sin Frihed igjen endnu før Faderens Død, vendte tilbage til Venedig, ægtede en Patriciers Datter og døde, højt agtet, i sin Fødeby i Aaret 1323. —

Den 2den Maj rustede vi os ved Morgengry til en Udflugt til Klostret Tsien-fu-tung, der kun ligger 44 Li fra Tung-hoan-shien. Vejen fører først mod Øst, derpaa mod Sydost over Ørkenens tørre Sandgrund, som tager til i Udstrækning henimod en Kløftaabning i Ta-pan-san. Klostret ligger i det indre af Kløften, omgivet af en Have med grønne Træer, ved en lille rislende Elv, der udspringer paa Nan-san, gjennembryder Ta-pan-san, træder ud i Ørkenen og taber sig i den sandede Grund. Vandet samler sig igjen i den Dam, som vi havde lært at kjende ved Kata-tsing og strømmer til sidst ud i Tan-ho.

Klostret er vidt og bredt bekjendt paa Grund af de mange Grotter og Huler, som ere udhuggede i Sandstensbjergets Vægge. Kineserne sige, at der findes 1000 saadanne Tempelgrotter, men Antallet er dog vist nok langt mindre. Paa den ene Side var Tiden, der var bestemt til at bese Templet, for kort, paa den anden maatte det meget seværdige, der fandtes, paa Forhaand udelukke Muligheden af at kontrollere Opgivelsen; jeg beundrede derfor kun uden at tælle.

Tempelet blev bygget under Han-Dynastiet og er nu kun en Skygge af fordums Storhed. Grotterne findes i uregelmæssige Etager og i forskjellig Størrelse lige op til den lodrette Dalvægs Højdekant. Hulernes Grundplan er altid firkantet, det hvælvede Loft ender sædvanligvis i en firsidet, afstumpet Pyramide. Paa Væggene bemærkede vi gamle Malerier, der i grelle Farver forestillede snart fantastiske Gudeskikkelser, snart Processioner af andægtige Lamapræster og Nonner, snart igjen livlige Tempelscener. I Baggrunden som ogsaa til begge Sider af Grotterne tiltrækkes Besøgerens særlige Opmærk-

somhed af de i Træ udskaarne Hovedguddomme, til hvilke Templerne ere indviede, og som ofte ere udførte med en beundringsværdig Duelighed.

En saadan Gruppe viser en sovende Buddha, omgiven af en Del nysgjerrige Kinesere, som i glad Spænding og med stor Opmærksomhed afvente hans Opvaagnen. Alle Skikkelsernes drastiske Ansigtsudtryk frembringe uvilkaarligt ens Latter ved deres udtalte Humor. Et andet Billede, »Buddha hyldes af fromme Præster og Nonner«, er særlig paafaldende paa Grund af den uimodsigelige, stærkt udprægede semitiske Typus i Ansigtstrækkene.

To store, siddende Buddha-Figurer, hvis Hoveder rage op over Klippens Konturer, ligesom om de med Vold havde stødt Loftet ud af den dem helligede Grotte, ere utvivlsomt Kæmpetemplets mest imponerende Billeder. Skikkelserne ere dannede af Løssler, og for at opnaa en fastere Forbindelse er der hertil bleven benyttet Risstraa. Med en anerkjendelsesværdig Symmetri i alle Formerne naa de en Højde af 80 Alen. Fødderne alene ere 12 Alen lange.

Den ene Guddom blev desværre i Aaret 1870 ilde medhandlet af en dungansk Røverbande. Mohamedanerne oprejste et Baal, hvis Flammer omtrent fuldstændigt ødelagde Templets tidligere Træforskalning, ligesom de ogsaa tilføjede Statuen uoprettelig Skade.

En særdeles behagelig Temperatur hersker i alle Grotterne; den er ens hele Aaret igjennem og foranlediger, at alle Pilegrimme indkvartere sig i dem.

Da jeg besøgte Tsien-fu-tung, boede der kun to Lamaer, som allerede i 15 Aar havde bevogtet Helligdommen. Den ældste havde ved stadigt at banke sig med en Sten paa Panden frembragt en bruskagtig Svulst netop paa det Sted, som paa alle Buddhastatuer er betegnet med en straalende Stjerne. Begge Præster betragte Templet som deres eget lille Kongerige og anerkjende intet kirkeligt Overhovede. De ere beskedne, fordringsløse Mennesker og ere afhængige af nogle Mandariners Naade og Godgjørenhed, som bære Omsorg for deres Fornødenheder og vedligeholde Grotterne. Deres Vaaningshus ligger paa den lille Flods højre Bred, og den smalle Dal er bedækket med Urte- og Blomsterbede. Endskjøndt denne Bygning ligeledes blev delvis ødelagt af Dunganerne, har den dog nogle gode Lokaler, som i Henseende til Renlighed stod langt over vort Kvarter i Byen. Værelsernes Vægge ere forsynede med groteske Maleriér, men det er vanskeligt at beskrive Billederne. Efter en længere Betragten gjorde de paa mig det Indtryk, som om de i hundredvis grupperede Helte,

Guder og fantastiske Udyr tilsidst maatte faa Liv for at befri sig for de Lænker, som det snevre Rum havde lagt paa deres fri Bevægelse.

Klokken 5 om Aftenen besteg vi ad tre forskjellige Veje det nærliggende Klippebjerg Tapan-san. Jeg valgte uheldigvis den sletteste Fodsti, som jeg antog førte lige til Maalet, en ved et spidst Stentaarn markeret Tinde. Solen brændte svidende varmt.

I Begyndelsen, medens den vandløse Sidedal endnu var flad og bedækket med Rullesten, frembød Vejen ikke store Vanskeligheder. Men snart blev Kløften snever og stejl. Møjsommeligt klattrede jeg fra Blok til Blok, fra Kant til Kant. Idet jeg benyttede enhver Spalte, ethvert Fremspring til Støtte for Fødderne, naaede jeg Enden af Kløften, der til alle Sider var aflukket med stejle Vægge. Et Øjeblik hvilede jeg mig ud efter den korte Spadsereturs Anstrengelse og betragtede derpaa prøvende min Stilling. Gaa tilbage vilde og kunde jeg ikke. Altsaa fremad! Efter nøjagtigt at have rekognosceret Klippetragten mod Øst haabede jeg, at det maaske vilde blive mig muligt paa dette Sted at naa den smalle Ryg; thi endskjøndt Skraaningen ved det første Øjekast syntes ubestigelig, bemærkede jeg dog nogle fremspringende Kanter, som kunde tjene mig som Støttepunkter. Krybende dels paa Maven, dels paa Knæerne lykkedes det mig at komme fremad, men snart var min Stilling en saadan, at jeg bittert angrede mit vovelige Foretagende. Min Strube var glødende tør, Tungen følte sig ligesom en Rasp i min Mund.

Højst tre Alen var der endnu op til Bjergsaddelen, men hvilke Dimensioner antager ikke en lille Afstand under saadanne Forhold! Det var mig strax klart, at jeg ikke kunde komme videre. Idet jeg gjorde en Svingning til Siden, klatrede jeg paa den kegleformige Skraaning opad henimod en tilbage faldende Tinde og haabede paa denne Maade at kunne naa op. Jeg var nu saa vidt, at jeg med udstrakte Arme kunde gribe fat om nogle Skiferkanter, der kronede Spidsen; men da jeg gjorde Forsøg paa at løfte mit Legeme op, brækkede de skøre Sten af; jeg tabte Ligevægten og rutschede nedad.

Krampagtigt borede jeg Hænder og Arme ind mellem Stenene, jeg ansaa mig fortabt. — Da følte jeg et uventet Støttepunkt under Fødderne. Under Opbyden af alle mine Kræfter benyttede jeg den vundne Fordel og holdt mig fast. — Jeg saa mig om. — Det var, ligesom om jeg svævede i Luften, saa stejlt skraanede Klipperne ned imod Dybet. Min Stilling var i Ordets egenligste Forstand paa Gravens Rand. Havde det lykkelige Tilfælde ikke standset mit Fald, vilde jeg nu med knuste Lemmer have ligget i det gabende Dyb. En

nervøs Skælven foer gjennem mit Legeme, og jeg lukkede Øjnene for at samle nye Kræfter.

Hvad jeg havde tabt, maatte jeg vinde igjen. Under de største Anstrengelser, og idet jeg bugtede mig opad ligesom en Slange, naaede jeg efter et Kvarters eller en halv Times Forløb paa ny den skæbnesvangre Skiferkant.

Alle mine Muskler vare spændte, som om de skulde briste, da jeg langsomt, forsigtigt og med Anvendelse af alle mine Kræfter løftede mig saa højt op, at jeg kunde faa Fodfæste paa et fast Granitunderlag. Næppe var dette sket, førend Stenene — sandsynligvis som Følge af den stærke Kraftudvikling — paa ny rev sig løs og under en dump Larm rullede ned i Dybet, men jeg holdt den Stilling, jeg havde vundet, greb fat om en anden Skiferkant og svang mig op paa en Platform, hvor jeg fik fast Fodfæste. Herfra kunde jeg uden Møje naa en Bjergnæse imod Vest. Efter faa Minuters Forløb var jeg der og opdagede en vel vedligeholdt Fodsti, ad hvilken jeg paa en lille halv Time naaede Stentaarnet, hvor mine to Rejsefæller allerede i en rum Tid havde beundret Udsigten.

Med en gjennemsnitlig Højde af 6000 Fod hæver Tapan-san sig til et fladt, en god Mil bredt Plateau, der strækker sig mod Sydsydvest i en Længde af omtrent 3 Mil indtil det Sted, hvor de jævnt affaldende Bjerge blive gjennembrudte af Tan-ho.

Hinsides Tan-ho strækker sig Fortsættelsen af det kullede Bjerg, der næppe er 900 Fod højere end Ørkenoverfladen, parallelt med Pej-san mod Vest og forbinder sig endeligt Syd for Lop-nor med Altyn-tag.

Tapan-sans nordlige Affald Syd for Tung-hoan-shien ere bedækkede med et saa tæt Lag Flyvesand, at de skarpt kantede Former ere blevne omdannede til regelmæssigt skraanende, runde Flader. Det sydlige Affald derimod falder med kløftede, nøgne Klippeskraaninger af mod den trøstesløse, døde Ørken, som udbreder sig indtil Nan-san.

Den forventede Udsigt fra Taarnet blev til Dels indskrænket ved, at Plateauet hævede sig i sydvestlig Retning henimod Nan-san.

Ved Tan-hos Udspring, der tydeligt kan iagttages (paa en Afstand af mindst 20 Mil) bøjer Nan-sans Hovedkjæde under en skarp Vinkel af mod Syd. Den hele, synlige Hovedryg straalede med en hvid, glimrende Farvning, og navnlig ved Solnedgang stak de kæmpemæssige Gletscherflader tydeligt af mod den mørke Undergrund.

Kjædens højeste Spids, der ligger nær ved Tan-hos Kilder og af Kineserne kaldes Scha-san, naar efter mit Skøn en Højde af 20000

Fod. Længere mod Vest, omtrent 20 Mil borte, antyder et stort Hul ved Bjergkjædens Fod en betydelig Floddal. Kineserne i Tung-hoan-shien fortalte mig senere, at der udbredte sig en stor Indsø, hvis Bredder vare beboede af talløse Horder af vilde Fan-tsh. Paa Grundlag af de hidtil foretagne Forskninger af Landet tror jeg ikke at tage fejl, naar jeg antager, at denne Sø optager Zaidamfloden, hvis saltholdige Omraade Oberst Prschwalski besøgte i Aaret 1873. Hinsides

Fig. 126. Bestigning af Nan-san.

Dalen hæve Snebjergene sig til endnu større Højder. I disse mægtige Tinder med deres kantede, stejle Former, som endnu ikke ere blevne bestegne af noget Menneske, legemliggjøres Begrebet og Navnet: Kven-lun.

Vi have set disse Bjerge med deres overvældende, storartede Former, men det blev os ikke givet at betræde den. Navnet Kven-lun kjendte ingen i vid Omkreds. Alle Forespørgsler efter en Bjergkjæde af dette Navn bleve ubesvarede. De faa Kinesere, som kunde give en Smule Oplysning om den Bjergkjæde, jeg betegnede som det nordlige Kven-lun, vidste kun at fremhæve den trøsterige Over-

bevisning om, at der i de derværende Dale ingen Fan-tsh levede, og at hele Landet mod Vest var ubeboet.

Jeg havde ingen rigtig Tro til Mandarinernes Udsagn, der overhovedet ikke vilde vide noget om en Fortsættelse af Vejen. Disse Folk, der ikke havde nogen Ide om, hvor langt der var fra Tung-hoan-shien til Tan-hos Udløb i Sula-ho, stemmede paa en saa paafaldende Maade overens i deres Beskrivelse af Tarimbækkenest Øde, at jeg er fuldkommen berettiget til at nære den Anskuelse, at de stedse kun gjentog Ordlyden af en bestemt Befaling.

Fig. 127. Bjerge ved Tung-hoan-shien tilfygede af Flyvesand.

Imod Vest bliver Ørkensandet stadigt finere og Klitterne, højere og højere, saa at det er vanskeligt at komme frem selv for Kamelerne; derimod tror jeg, at det vilde være muligt lettere at naa Khotan i Løbet af tre Maaneder langs Kven-luns nordlige Fod. Vandmangel er der næppe, da der findes de uoverskuelige Gletschere.

Den næste Morgen vendte vi tilbage til Tung-hoan-shien, hvor jeg i den stjerneklare Nat bestemte Byens Længde og Brede. Dagen derpaa tog vi Afsked med Øvrighedspersonerne og tiltraadte Tilbagerejsen til Su-tschou.

Tung-hoan-shien var det vestligste Punkt paa vor Landrejse og er i det hele og store en Pryd for Kina, et Naturens Underværk, en velgjørende Hvileplads midt i Ørkenen for enhver rejsende.

En trøstesløs Modsætning til Tung-hoan-shien frembød Ruinerne af den fordums By Kua-tschou, som vi besaa, inden vi naaede An-si-fan, idet vi bøjede noget af fra vor Vej.

Kua-tschou var endnu for ti Aar siden en betydelig By, større end An-si-fan ja end Su-tschou. Da det mohamedanske Oprørs Bølger slog mod dens Mure, var dens Skæbne afgjort. Indbyggerne gjorde kun ringe Modstand; Portenes Fløje faldt snart sammen under de vægtige Øxeslag, og som en alt ødelæggende Lavastrøm faldt Rebellerne over det indre af Byen; de skaanede hverken Kvinder eller Børn, alt levende, der ikke i Tide var flygtet, blev dræbt. Derpaa samlede de rasende Erobrere alle Værdisager og stak Ild paa Byen; hvad Ilden skaanede, blev skudt ned eller demoleret; der blev, kort sagt, ikke Sten staaende paa Sten.

Den, som vil have en Forestilling om Byen Kua-tschou, der paa alle Landkort staar opført med fede Typer, betragte vedføjede Billede. Intet Jordskælv kan saa fuldkomment ødelægge en Stad som Mennesket i Vrede, ingen Oversvømmelse tilintetgjør saa ubarmhjertigt og saa grundigt, hvad Menneskehaand har dannet, som Fanatismen.

Ti Aar vare forløbne efter hine Rædselsdage, og dog var det for mig, da jeg betragtede den vilde Uorden i Ruinerne, som om Røverhorderne først havde været der den foregaaende Dag, her et lemlæstet Gudebillede, der Stumper af Theskaale og andet Køkkentøj; kun Ligene fattedes. Den lydløse Ro over Ruinerne fordoblede det sørgelige Indtryk af den store Grav.

Vi rejste uden Afbrydelse eller Ophold den samme Vej tilbage, vi vare komne. Ørkenens sparsomme Vegetation udfoldede allerede sin Foraarspragt. Friskt Dyrusumgræs spirede frem paa Græstepperne; ved Vanddragene blomstrede Pilene, i Frugthaverne Færskenerne.

Ogsaa Dyrelivet udfoldede sig livligere med Solens tiltagende Kraft. Højt oppe i Luften saa vi kolossale Sværme af Vildgæs, endvidere Traner og Hejrer paa Vandring imod Nord: paa Vejen krøb Skarnbasser omkring, utallige Firben snappede efter Fluerne, og Tusinder af Myg beflittede sig i Forening med Sandfluerne paa at bringe Mennesker og Dyr til Fortvivlelse.

Ved Kia-yü-kvan naaede vi igjen Civilisationens Grænse.

Hvis vi havde betvivlet Rigtigheden heraf, vilde vi være blevne overbeviste derom ved Synet af den mægtige Port. Paa begge Sider af de jernbeslagne Portfløje hang der i Reb Trækasser, som vare forsynede med Sprosser ligesom Fuglebure, saa at man tydeligt

kunde se deres Indhold. Jeg troede først, at det var Lygter, men i Nærheden frembød der sig et hæsligt Skue.

Den skarpe Vind susede gjennem Sprosserne og rev en Dusk sort Haar ud, som da flagrede hid og did. — I hver Kasse grinede et brunsort Menneskehovede, som endnu for en Uge siden havde siddet paa sit Legeme, men som nu tjente som en afskrækkende Advarsel for alle dem, som i forbryderisk Hensigt vilde passere det himmelske Riges Mur. En paatrængende Sværm af skrigende Ravne vare i Færd med at hakke Resterne af Øjnene ud med deres Næb og at rive Kjødet fuldstændigt af Kinderne.

I Kun-kvanen i Kia-yü-kvan fortalte den snaksomme Opsynsmand mig følgende Historie: For nogle Maaneder siden sendte Tso en stor Ristransport til Hærens Forplejning fra Su-tschou til Øst-Turkestan. Karavanen blev standset og fuldstændigt udplyndret af Mongolerne.

Vicekongen gjorde for saa vidt de mongolske Fyrster ansvarlige for Røveriet, som han forlangte en rigelig Skadeserstatning af dem. Da Fyrsterne ikke havde eller ikke vilde give Penge, bekvemmede de sig til at tilbyde 400 Heste og Mulæsler som Erstatning. Vicekongen gik ind paa Forslaget og sendte en Expedition af prøvede Fagmænd for at modtage Dyrene. Kommissionen bestod af en Oberst med den røde Knap som Anfører, en Officer af lavere Rang, fem Hestehandlere fra Barkul og to Kjøbmænd fra Kia-yü-kvan.

Kommissionen besigtigede Hestene og fandt saa stort Behag i dem, at de den anden Dag besluttede at sælge Dyrene til mongolske Hestehandlere.

Tso-tsung-tang ventede forgjæves paa, at Transporten skulde komme. Endelig lod han anstille Undersøgelser og fik deraf ud, at hans Yndlinge havde skuffet hans Tillid. Med sin sædvanlige Snuhed lykkedes det ham imidlertid at fange Banden tilligemed tre af de Hestehandlere, der havde afsluttet den forbryderiske Handel. De bleve bragte til Su-tschou, hvor man gjorde kort Proces med dem. De mongolske Handelsmænd bleve deporterede paa Livstid, men hele Hestekommissionen blev inden en Uges Forløb halshugget i Residensens store Gaard. Tso overværede i egen Person Exekutionen; han sad foran sine Kruppske Kanoner og drak, som det sømmer sig en retfærdig Dommer, den ene Kop The efter den anden uden at bryde sig om de ulykkeliges Jammerskrig.

Medens altsaa de to Hoveder udenfor Kia-yü-kvans Porte

fordum havde tilhørt to værdige Borgere, bleve de syv andre sendte til Barkul og overgivne den derværende Forskjønnelseskommité.

Den 17de Maj holdt vi vort Indtog i Su-tschou og den 19de meldte vi Vicekongen vor Ankomst. Som Grev Széchenyì træffende bemærkede, modtog han os som et lunefuldt Barn, der lige er bleven vækket af sin Søvn. I Begyndelsen halvt knarvorn og halvt grædende, blev han efterhaanden mere og mere livlig og vilde have Svar paa sine konfuse Spørgsmaal angaaende vore Oplevelser i den Maaned, vi havde været fraværende. Efter en Stunds Forløb blev han endelig i rigtig godt Humør og lo og spøgede. Derpaa trak han igjen sine Øjenbryn paa en pudsig Maade helt ned til Øjenlaagsranden og lod Underlæben trodsigt hænge, for med en raa Stemme og kraftig Mimik at persiflere europæiske Skikke og Sædvaner og lave en kinesisk Vittighed, der ved hans Maade at levere den paa ganske vist henrev til Munterhed. Denne Gang var han lettere at faa i Tale med Hensyn til Fortsættelsen af vor Rejse.

»Min Magt,« sagde han, »naar kun til Grænsen af Kuku-nors Gebet. Jeg vil medgive Eder en Anbefalingsskrivelse til Gouvernøren over Sining-fu men gjør Eder allerede nu opmærksom paa, at denne Mand først for nylig er bleven ansat af Kejseren, og at han som Mandschu langt fra vil vise Eder den Bevaagenhed, som jeg viser Eder. Hvis det lykkes denne Herre, at formaa de mongolske Fyrster til at tillade Eder et rejse videre gjennem deres Omraade, ere I vel farne; hvis ikke, vilde det være Afsind at tænke paa at trænge igjennem. Værer forsigtige og aarvaagne; I ere kun tre, og tusinde Fjender tragte Eder efter Livet.«

Tso gjorde dernæst en Undskyldning for, at han for en Maaned siden af Helbredshensyn var forhindret i at give os et Festmaaltid, og indbød os til at spise hos sig den næste Dag.

I Hoffolkenes Rækker opstod en Bevægelse, og man stillede sig i Spalier; med et livligt Smil saa Tso snart paa os, snart hen til Døren, og det lykkedes ham ogsaa at skaffe os en virkelig Overraskelse. En europæisk klædt Herre traadte ind og bød os i glad Bevægelse sin Haand til Hilsen. Tso gottede sig tydeligt nok over den effektfulde Scene, der viste, hvor bevæget en Europæer kan blive ved det uventede Møde med en Landsmand langt borte fra Hjemmet.

Herr Michaelis, en tysk Bjergværksingeniør havde, som vi senere fik at vide af ham, da vi i Kun-kvanen passiarede om allehaande nærliggende Begivenheder, været Medlem af den tyske Handelsexpedition i Lan-tschou og var af Tso bleven overtalt til at slutte en

Fig. 128. Ruinerne af Kua-tschou.

Kontrakt for tre Aar, i Følge hvilken han forpligtede sig til at undersøge Bjergene med Hensyn til deres Indhold af Metaller. Tso higede efter Guld, meget Guld, og havde den Anskuelse, at enhver Europæer ved Hjælp af sine Instrumenter kunde se lige ind til Bjergenes Kjærne. Til Gjengæld for disse overordentlige Egenskaber fik Michaelis foruden fri Forplejning, Bolig og Rejse en maanedlig Gage af 300 Taël.

Han var lige vendt tilbage fra sin første Undersøgelsesrejse i Nan-san. Turen havde været besværlig. I en Højde af 14000 Fod laa der endnu tyk Sne, og Jorden, hvorpaa Michaelis havde sovet, var stivfrossen. Kulden havde været saa meget mere følelig, som der ikke var tilstrækkeligt Brændselsmateriale for Haanden, da Omegnen er blottet for Træer. Hans 25 Mand stærke Militæreskorte bleve snart syge alle til Hobe paa Grund af det barske Klima. Michaelis kom tilbage til Su-tschou uden at kunne give Tsos sangvinske Forhaabninger nogen Næring ved den besnærende Glands af ædle Metaller. Tso-tsung-tang surmulede nogle Timer, da han troede, at Ingeniørens Instrumenter vare daarlige, men da denne lovede at foretage Undersøgelser i andre Dele af Nan-san, der forhaabentlig vilde give bedre Resultater, lagde Vicekongens Mismod og Uvillie sig lidt efter lidt.

Michaelis beboede et Officerskvarter i Residensen. Værelset var ganske vist lille, men udmærkede sig ved, at der i Papirvinduet var indfattet en lille Glasskive, der var fuld af Blærer, og som Tso havde givet ham med Bemærkning om, at han maatte tage sig i Agt for ikke at slaa Glasset itu, thi det kostede 4 Taël. Med Højmodighed havde Tso endvidere tilstaaet ham en Slags besparende Lampe af Bly med en dertil hørende Cylinderopstander af Messing.

Michaelis var i Besiddelse af et Kviksølvbarometer. Jeg fik derved den forønskede Lejlighed til at sammenligne mit Aneroidbarometer. Til min Glæde erfarede jeg nu, at mit Instrument, der maatte fungere som Normalbarometer, aldeles ingen Skade havde lidt.

Galadineren fandt Sted den 29de Maj. Vi vare indbudne til Klokken 12 Middag. Klokken omtrent 1½ befandt vi os i Paladset, der var rigt smykket med Flag. Tso-tsung-tang sov endnu, da vi kom; vi bleve derfor modtagne af Tautaien, der førte os ind i det Ventenværelse, som vi allerede en Gang tidligere havde betraadt af lignende Grunde. Vi traf her Herr Michaelis i sort Selskabsdragt, medens vi vare sommerklædte i blændende hvidt. Som Svar paa mit Spørgsmaal, om Tautaien kjendte Kven-lun Bjergene, holdt denne under vor 1½ Times Ventetid et Foredrag over alle Bjerge af et lignende Navn.

I Følge Tolkens Oversættelse kjendte Tautaien et Utal af Kven-lun-san. Men da Kinesernes orografiske Kundskaber kulminere med at nævne fem Kæmpebjerge, blev jeg ikke klogere af den forvirrede Fortælling og maatte desværre give Afkald paa at faa flere belærende Oplysninger.

Klokken 2 bragte en Tjener os den Meddelelse, at Tso ventede os. Vi rejste os og gik til Yamenen, hvor Kongen af Kan-su og Schen-si, klædt i en Stadsdragt af gul Silke, bevarede vor Hilsen med et nedladende, selvbevidst Smil og betydede os at gaa foran ind i Boligen.

Midt i Modtagelsesværelset stod der et rundt, raat forarbejdet Træbord uden Dug, hvorpaa var opstillet nogle Fade med søde Sager, Frugter, firkantede Skinkestykker og, tror jeg, koldt Hønsebryst: foran enhver Siddeplads stod der desuden paa Bordet et lille Blyfad, der var fyldt halvt med smaa, gode Mandler, halvt med ristede Melonkjærner. Tso førte paa festlig Maade sine Gæster efter deres Rang til deres Pladser, først Greven, derpaa mig, Michaelis og Tautaien. I højtidelig Stemning tog han de smaa Porcellænskaale med varm kinesisk Risbrændevin, som Tjenerne serverede paa primitive Blikbakker, og satte dem foran enhver af Gæsterne. Paa samme Maade overrakte han os Spisepindene. Tso begav sig derpaa hen til sin Plads, lod Tjenere afføre ham hans Overklæder og Hat, løste Bæltet af sin vældige Hængemave og gav Tegn til at tage Sæde. Efter at have drukket os til fordelte han Maden til os med sine Spisepinde. Han saa snart, at det faldt os vanskeligt at spise med de Elfenbens Pinde og tillod med et godmodigt Smil, at vi betjente os af de europæiske Spiseredskaber, som en Tjener havde i Beredskab.

»I Europæere,« mente han, »ere dog ret nogle ubehjælpelige Folk. Naar I ikke sætte begge Hænder i Bevægelse, kunne I slet ikke spise. Se en Gang paa mig!« Han stak Pindene ned i et Fad, greb en Portion Søgræs og lod med en fortryllende Grandezza den baandlignende Gemyse glide ned i sit vidt aabnede Svælg. Vi maatte smage paa 45 forskjellige varme Retter. Naar Værten med sin dryppende Pind stak en eller anden af Gæsterne en særlig Lækkerbidsken i Munden, gjaldt det som en særdeles naadig Udmærkelse.

De smaa Blytallerkener bleve ligesaa lidt som de større Sølvskeer, der udgjorde Opdækningen, ombyttede under Maaltidet. Saa vel Andestegen som Hajfiskefinnerne vare delikat tillavede. Mindre Behag fandt jeg i de limagtige, kogte Fiskelæber og de sort bejtsede Andeæg, medens de i Suppe kogte Dueæg til Gjengjæld smagte os godt.

Maaltidets Pragtstykke var et Svin, der var stegt helt. Fire Tjenere bragte den brunt glindsende Anretning ind paa Bordet. Ved at se Trynen, der var ligesom fortrukken i et Angstskrig, kom jeg uvilkaarligt til at erindre de afhuggede Hoveder ved Kia-yü-kvans Port.

De fornemme Kinesere spise af saadanne Stege kun Sværen, Nakken og Hjernen; den øvrige Del tilhører Husets tjenestegjørende Personale. Stort Bifald vandt nogle Fade med Gemyse, hvoraf Værten var særlig stolt, thi disse Sager vare fra hans egen Have. Gjentagne Gange spurgte han os, om saadanne Ræddiker, saadan Kaal, Salat o. s. v. ogsaa voxede i Europa; naar vi bejaede det, rystede han halvt

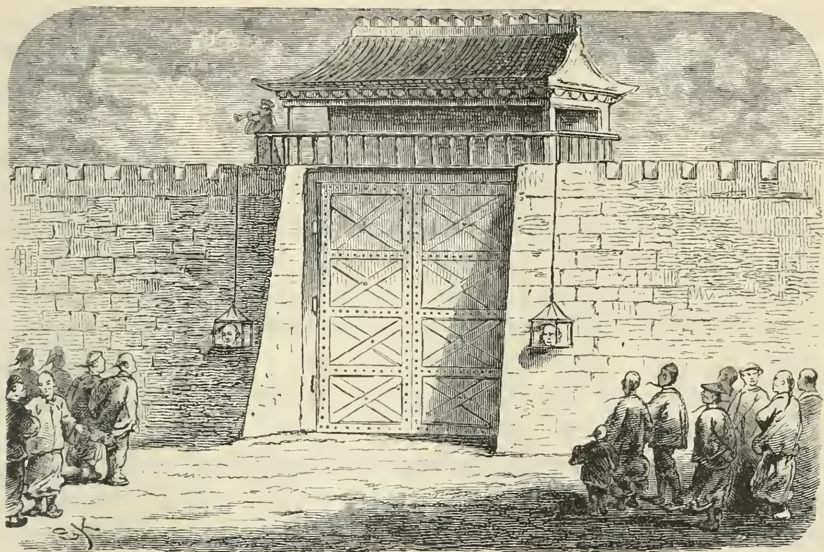

Fig. 129. Hovederne af de henrettede.

faderligt, halvt belærende, saa igjen med et Anfald af en ubeskrivelig foragtelig Følelse af sin Overlegenhed paa sit ærværdige Hovede og slog med en Bevægelse med sin lille, fine Haand denne Indbildskhed kategorisk hen. »*Mejo mejo*! saadant noget have I ikke!«

Ved Begyndelsen af Maaltidet drak vi kun kinesisk Vin. Tso gjorde os pludseligt det Spørgsmaal, om vi gjerne vilde drikke europæisk Vin. Jeg følte en glad Bæven fare gjennem min med slig Nydelse afvante Strube, og aldrig i mit Liv har jeg i Smagssager udtalt mig saa bestemt som i hin Time: »Ja, det er sikkert!« Tjenere løb og føjtede om, som om Nøglen til Kjælderen var bleven forlagt. Endelig bragte de nogle støvede Flasker af forskjellig Størrelse og

Form. Da Tso ikke havde Glas, blev Vinen serveret os i nogle usle smaa Porcellænskopper. I Førstningen vare disse Drikkekar tilstrækkeligt store, thi da vi fik smagt paa det gule, blinkende Fluidum, opdagede vi, at det kun var Kognak. Tso bemærkede vor Skuffelse og lod en ny Flaske aabne. Det var en virkelig Overraskelse! Ægte ungarsk Tokayer!

Ganske vist havde jeg ofte Fornemmelsen af at lide ligesom Tantalus. Fingerbøllet var altfor lille til, at man kunde tage en ordentlig Slurk deraf. Det var en vedblivende Smagen uden Nydelse.

Tso, der blev smigret ved vor Anerkjendelse af hans Skatte, viste os endnu flere Flasker, der iblandt franske Vine, Muskat o. s. v. samt nogle Stendunke med Selterservand. Han havde faaet disse Drikkevarer for nogle Aar siden af den russiske Oberst Ssosznowski.

I Løbet af Samtalen spurgte Vicekongen mig, om jeg den foregaaende Nat havde lagt Mærke til, at Jupiter var forsynet med fire Horn. Da jeg svarede ham, at han maaske havde set de fire Maaner, rystede han vantro paa Hovedet og sagde, at Planeten førend Udbruddet af det mohamedanske Oprør havde lyst klart, men at den efter Undertrykkelsen af Opstanden havde tabt sin skjønne Glands. Min Forklaring, at denne Stjerne ligesaa vel som Maanen havde sine Faser, lod til at overraske Vicekongen, der ikke forstod, at en Europæer kunde vide det. Hans smaa Øjne mønstrede mig med Velbehag fra Isse til Fodsaal, og jeg steg øjensynligt i hans Gunst. Derpaa spurgte han Greven, om det var sandt, at Frankrig ejede hundrede Postdampere, og kritiserede Pantserskibenes Misligheder. »For Kina ere saadanne Skibe ikke praktiske. Jeg har bragt i Erfaring, at to Krigsskibe, som den japanesiske Kejser lod bygge i Europa, for nylig ere sunkne. Det gule Hav er altfor stormende for Jernskibe. For øvrigt omgaas man i Europa med den Ide at afskaffe Pantserskibene ....«

Han erkyndigede sig endnu om vor Marines Styrke, og om det var sandt, at Østrig ligesom Rusland førte en Dobbeltørn i sit Vaaben.

Førend vi brød op, meddelte Tso os endnu, at der gik to Veje fra Ping-fan til Sining-fu, og overlod os Valget. Da Prschewalski havde udforsket den nordlige Vej lil Klosteret Tschobsön i Aaret 1873, bestemte vi os for den sydlige.

Efter tre Timers Forløb var det rigelige Maaltid til Ende. Jeg red hjem, mens Grev Széchenyi hævede det Sølv, som Bankier Hu havde deponeret for ham i Vicekongens Skatkammer.

Skatkammeret befinder sig i umiddelbar Nærhed af Modtagelsessalonen og er et ildfast, mørkt Rum, hvori Arméens Rigdomme henligge i Skikkelse af lange, tykke Sølvbarrer. Tautaien passede i Vicekongens Sted paa, at de 10000 Taël rigtigt bleve overgivne Greven. Vægten af det rede Sølv gjorde sig senere hen meget bemærket, naar Muldyrene skulde pakkes.

Aftenen førend vor Afrejse fra Su-tschou indfandt Overhovmesteren sig og vilde overrække os sin Herres Afskedsgaver. Han bragte tre Pakker. Tolken Sin aabnede sin og blev henrykt over Indholdet — 50 Taël. Hvor meget vore Pakker indeholdt, ved jeg ikke, da vi strax sendte dem tilbage med den Bemærkning, at vi ikke kunde modtage nogen Pengegave. Ved Midnatstid kom den gamle Mand igjen og bad os paa en rørende Maade om at modtage Pengene, thi han vilde blive straffet, hvis vi viste Foræringen tilbage. Først, da Greven medgav Budet en egenhændig afslaaende Skrivelse til Vicekongen, syntes Sagen klaret. Imidlertid kom dog Tautaien den næste Morgen og forsøgte at bevæge os til at modtage Gaven, idet han forklarede, at det var Skik i Kina at give de højeste Mandariner Gaver i Penge. Da han indsaa, at hans Overtalelser ikke vilde bære Frugt, pakkede han Pengene i et Papir og puttede dem i sin egen Lomme. Han modtog derefter fire Trækasser og lovede at expedere vore Samlinger til Schanghai.

Vognene vare pakkede. I det Øjeblik, da vi steg til Hest for at forlade Su-tschou, sprængte en Rytter ind i Gaarden og overrakte os Vicekongens Kort med hans Ønsker om Lykke paa vor videre Rejse.

XVII

Fra Su-tschou til Sining-fu.

Afrejse. — Rejsende Mandariner. — Bøn om Regn. — Fatung-Dalen. — Klosteret Kum-bum. — Kinesernes Anskuelser om vor Rejse. — Indbrud i vor Bolig. — Astronomiske Observationer — Søen Kuku-nor og dens Omgivelser.

I de første Dage af vor Tilbagerejse indfandt der sig en saa følelig Kulde, at vi bleve nødte til igjen at tage vore Vinterklæder frem. Desuagtet havde dog Strækningen til Kan-tschou et mere oplivende Udseende end for et Fjerdingaar siden. Talrige, løvklædte Træer, hvis Existens man slet ikke havde bemærket i Vinterkulden, Sæden, der spirede frem, Blomsterne i Frugthaverne, alt dette bidrog til paa den ene Side at forøge Egnens landskabelige Ynde, paa den anden Side ogsaa til at gjøre Modsætningen til Kua-tschous gulgraa Ruiner skarpere.

Ved Udgangen af Maj forsvandt pludseligt Foraarets Behageligheder, og uden mærkelig Overgang gjorde en tropisk Varme sig nu gjældende. Selv om ogsaa Heden om Dagen ikke var saa følelig i Oasernes kultiverede Egne, saa led vi desto mere, naar vi skulde passere Kisel- eller Sandstrækningerne. Stenene formeligt glødede, og man kunde ikke have holdt det ud, hvis ikke af og til et køligt Vindstød fra Nan-san havde bragt nogen Vederkvægelse.

Det undrede mig, at jeg ikke kunde bemærke noget Tegn til Uvejr, skjøndt Bjergenes Toppe, navnlig i Eftermiddagstimerne, vare skjulte i mørke Skyer. Kineserne fortalte, at der ofte kom Regnskyl i Sommermaanederne. Foran det pludselige Skybrud gaar der en stormlignende Vind. Efter en halv Times Forløb er Uvejret forbi,

Solen sender paa ny sine brændende Straaler ned paa Jorden, og Nedslaget fordamper strax.

Førend vi naaede Kan-tschou, mødte vi en højtstaaende Mandarins Rejsekaravane. Det var Vicegouvernøren i Sining-fu, som, førend han tiltraadte sin Stilling i Provinsen Hu-peh, rejste med hele sin Familie til Su-tschou for at tage Afsked med Vicekongen. Først mødte vi 30 Soldater, som bar de store Viktualiekurve paa deres Fanestænger; derefter fulgte 10 Bagagevogne. Efter et Kvarters Forløb fik vi Øje paa den talrige Militæreskorte med vajende Faner.

Efter atter et Kvarters Forløb kom endeligt Bærestolene. I den første, der blev baaren af to Mulæsler, sad en meget ung Pige med hvidt sminkede Kinder og nysgjerrige Øjne; hun var klædt i hvid Silke og var Excellensens anden Kone; i den anden Bærestol sad en syttenaarig, pluskindet Pige, den første Kone, hvis mørkerøde Kinder ikke behøvede Sminke; hun var klædt i lyseblaa Silke. Ogsaa hun betragtede forundret og smilende gjennem Glasvinduet de europæiske Ryttere. Den næste, rigt smykkede Bærestol, hvori den høje Embedsmand befandt sig, blev baaren af fire Mand og trukken af 24 Mand ved Hjælp af stærke Reb. Vi hilste den unge Mandarin paa europæisk Vis. Synlig overrasket ved en saadan Høflighed, takkede han med et venligt Smil. I den sidste Bærestol, som ligeledes blev baaren af fire Soldater, sad der ligesom en Billedstøtte en hvidklædt, rynket, gammel Dame, der var sminket i alle Farver, og hvis Haar var friseret op som et Taarn; det var Embedsmandens Moder. Højt agtet af hele Hofstaten, følger hun sin Søn overalt og understøtter ham med sine Raad. Flere ridende Mandariner afsluttede Toget. Da vi ti Minuter senere traadte ind i den Kun-kvan, hvori Herskaberne havde overnattet, forraadte en stærk Opiumslugt det Middel, hvormed de høje rejsende havde forkortet sig Tiden.

Herr Loczy havde under vort fem Dages Ophold i Kan-tschou til Hensigt at foretage en Udflugt ind i de nærliggende Nan-san Bjerge og meldte dette til Stadskommandanten. Generalen nedlagde sit Veto i Betragtning af Egnens Usikkerhed, men Loczy protesterede imod Forbudet. Der var ingen Ro den hele Nat, Sendebud gik og kom hele Tiden lige til den aarle Morgen for at tilvejebringe en Overenskomst. Loczy afskar de resultatløse Forhandlinger ved, at han tog sin Stenhammer og uden Tilladelse vilde vandre ud i Bjergene. Hans Exkursion strakte sig dog kun til Byens Port, hvor han blev standset af Vagten og vist tilbage. Forbitret over denne Indskrænkning af sin Frihed begav han sig til Mandarinen, som denne Gang uden Tolk

forstod Meningen af hans kraftige Tale. Hvad der ikke havde kunnet opnaas ved diplomatisk Høflighed, det bevirkede nu de usminkede Ord; inden faa Timers Forløb meldte 14 Soldater sig som Eskorte for at ledsage Herr Loczy ind i Bjergene. Medens Grev Széchenyí jagede i Omegnen, foretog jeg astronomiske Stedsbestemmelser.

I Nærheden af vor Bolig fandtes et stort Tempel, hvorfra der ikke alene om Dagen, men ogsaa om Natten trængte sig en uhyre Larm helt over til Kun-kvanens store Forgaard, som vanskeliggjorde mine Iagttagelser i betydelig Grad. Det var Folket, som ønskede Regn, og som utrætteligt bestormede Helligdommens Guddomme med sine Bønner.

Ceremonierne vare allerede begyndte, længe førend vi kom til Staden; da man til sidst indsaa, at der ikke vilde komme noget ud af det paa denne Maade, lagde man Halsjern og Lænker paa nogle Gudebilleder af Træ. Da indtraadte endeligt en Forandring til det bedre, Temperaturen faldt betydeligt, Himmelen blev overtrukken med Skyer, og den længe ønskede Regn faldt i sparsomme Draaber. Dagen derpaa besøgte jeg Templet. En stor Mængde Mennesker stod i Forgaarden og fulgte i aandeløs Spænding de religiøse Scener, som foregik paa en stor Tribune af Træ foran Hovedalteret. Paa Forhøjningen sad der fem Kinesere i en Halvkreds; de spillede en bedøvende Melodi paa smaa Trommer. En gammel, mager Kineser i deres Midte holdt i sin højre Haand en lignende Tromme, i den venstre en Bambusstok. I en bestemt Rhythme slog han med denne paa Trommeskindet og slog sine tunge Fødder i en komisk Afvexling overkors op paa sin Bagdel. Paa Hovedet havde han en Hørparyk, til hvis Pisk nogle Kobbermønter vare befæstede. Med lynsnare Bevægelser drejede han Hovedet saaledes, at Pisken bestandigt svingede i Kreds foroven. Træt af Anstrengelserne hvilede han sig nogle Minuter; derpaa tog han et meget tykt Hampereb, slog det af al Magt mod Jorden, tændte et Røgelsepapir og gjorde endelig det fra Hon-kong vel kjendte Mirakel med de to Stykker Træ, som han kastede paa Jorden for at spørge Guddommen, om den velsignelsesrige Regn vilde blive ved eller ikke.

Inde i Templet fandtes en mildt udseende Hovedgud med fire Skrækkebilleder paa Siderne. Alterbordet formeligt bugnede under Byrden af de rigelige Offergaver, saasom Bælgfrugter, Æg, Nødder o. s. v. Præsterne stod ved Templets Port og holdt Øje med Folkets Gaver. Den næste Dag satte de andægtige en højtidetig Procession i Scene. Gadeungdommen, som aabnede Toget, bar brogede Papirslygter

og blaa Silkeflag. Præsternes Musik, som kom der efter, bestod af en Klarinet, nogle Trommer og forskjellige Klangbækkener. En Præst spillede med anerkjendelsesværdig Virtuositet paa en Del stemte, flade Klokker, der vare fastgjorte paa et Stativ af Træ. Klosterets Hovedlama bar et lille Hus af Papir, der var rigt smykket med Guld- og Sølvbaand.

Processionen gjorde Holdt ved en Cisterne tæt ved den Byen omgivende Mur. Musiken slog ind i en bedøvende Larmen, Affyring af Fyrværkeristykker og smaa Mørsere forhøjede Effekten, og Røgelsepapirer bleve antændte, medens Præsten under Afsyngelsen af en Bøn kastede det lille Hus brændende ud i Vandet. Mængden fordelte sig derpaa i flere Grupper, som under Ledelse af bedende Lamaer gik ud paa Markerne for der at gjentage Andagten mere lokalt.

Efter nogle Dages Forløb vendte Herr Loczy i god Behold tilbage til Kan-tschou fra sin Udflugt, som han havde anvendt til at undersøge og studere Nan-sans nordlige Fod. Som allerede sagt, bemærkede jeg ogsaa ved at gaa igjennem denne Bys østre Port nogle Trækasser, hvori fandtes brugte Silkesko. Naar en yndet Mandarin forlader sit Embede for at overtage et andet, følge de Mænd, som mene at skylde ham Tak, ham til Bygrænsen. Naar de komme tilbage til Byen, kjøbe disse Folk sig nye Sko, tage de gamle af og sætte dem til Erindring om Afskeden i Portpassagen. Saadanne Sko ere for øvrigt sjældent til Stede; i al Fald er der faa af dem.

Siden vi vare rejste fra Kan-tschou følte jeg mig stedse mere og mere ilde tilpas, næsten hver Dag havde jeg nogle Feberanfald. I Santa-shien var jeg saa svag, at jeg ikke mere kunde holde mig paa Hesten, men maatte leje mig en Vogn til at fortsætte Rejsen. Denne Befordringsmaade bidrog imidlertid ikke meget til at forbedre min Tilstand. Rystelsen er ikke til at beskrive, og dog tror jeg, at netop denne ubehagelige Indvirkning paa Blodets Circulation forhindrede Udbrudet af en heftig, tyfoid Feber.

Med Undtagelse af, at jeg i Young-tschang-shien nød en raa Rhabarberrod, tog jeg intet Slags Medikament; jeg sultede kun. Efter Missionærernes Udsagn høre Tyfussygdomme til Ørkenens slemme Egenskaber. Enhver Europæer, som i længere Tid tager Ophold i denne, maa gjennemgaa Sygdommen. Diæt er det bedste Middel til at bekæmpe den. Den, som betror sig til en kinesisk Læge, er redningsløs fortabt. Hvert Aar dør endog en Del Kinesere af Lægernes mistænkelige Piller. Jeg led i sex Uger i den Grad af Feber, at jeg ofte saa Landskaberne drage mig forbi ligesom i Drømme, men

Sygdommen steg dog aldrig til en saadan Grad, at jeg maatte afbryde de Arbejder, det efter mit Kald paalaa mig at udføre. Ophøret af den uudholdelige Hede havde desuden en gunstig Indflydelse.

De sorte Regnskyer, som formørkede Nan-san, udbredte sig stedse mere og mere og overtrak endelig hele Firmamentet. Der blæste en frisk og vederkvægende Luftning. Endelig oplyste stærke Lyn det natlige Mørke i Young-tschang, Tordenen rullede med dumpt Ekko ovre fra Bjergene, Husene rystede, og en voldsom Regn udgød sig over den tørstende Jord.

Dagen derpaa rejste vi til Fnglou-pu; Himmelen var vel overtrukken, men der faldt ingen Regn. I Bjergene regnede det imidlertid i Strømme. Ikke blot, at Nan-sans Bjerge syntes at blive trykkede af de graa Skymasser, saa at mangen Gang Bjerglandskabet blev helt skjult af Regnstriberne, men ogsaa de opsvulmende Floder gav det bedste Vidnesbyrd om det stærke Nedslag. Vejen gik igjennem Vand, hele Lavlandet var oversvømmet.

I Løbet af faa Dage var al Sneen paa Bjergene smeltet, saa vidt Øjet kunde se. Det var maaske denne Omstændighed, som gjorde, at Bjergene forekom mig betydeligt mindre end den foregaaende Vinter, da alle Toppe vare bedækkede med Sne, thi mit Skøn af Højderne differerede nogle hundrede Fod. For at formindske Fejlen var jeg nu nødt til at tage det arithmetiske Middeltal. Hvor betydelige disse Højder ere, kan fremgaa deraf, at endog Vejen paa Udkanten af Nan-san fra Young-tschang-shien (fem Dagsrejser) og fra Kiang-tschou (fire Dagsrejser) til Tatung-shien gaar over Pas, der ere over 9500 Fod høje.

Uden at opholde os videre i Liang-tschou og Kulang-shien naaede vi den 18de Juni igjen Hoang-hos Flodgebet og med Byen Ping-fan-shien Enden paa den bekjendte Marschlinie. En slet Vej fører herfra mod Vest. Uden nogen synderlig bemærkelig Stigning naaede vi Passet, der kun laa 40 Li borte. Nu gik det imod Tatung-ho, først ad besværlige og stejle Veje og derpaa atter jævnt nedad. Dalene ere vandløse. Løssskrænterne noget grøntklædte, men dog yder intet Træ en velgjørende Skygge i den glødende Solhede. Overalt se vi den samme Karakter af Bjergene, runde og stejle Former uden særligt høje Punkter. Under disse Forhold var det ogsaa meget vanskeligt at finde gunstige Udsigtspunkter for mine Arbejder.

Tid efter anden passerede vi en fattig Landsby med faa Huse, som vare beboede af Kinesere, der foruden Agerbrug ogsaa

Fig. 130. En Mandarin paa Rejse.

drev nogen Kvægavl. Paa Højderne er Mangelen paa Vand meget følelig, i Dalene er Vandet slet og næppe til at drikke.

Ved Tung-fan-ye (6000 Fods Højde) opdagede vi endeligt Tatung-hos blaagrønne Vandstribe. Den udspringer paa Nan-sans sydlige Fod, løber, i Følge de indhentede Oplysninger, paa sit øverste Stykke gjennem en vild, romantisk, aldeles ubeboet Dal, optager flere Bifloder, berører Klosteret Tschertintons Omraade, naar gjennem en mørk Klippekløft med et stærkt Fald ind i Tung-fan-yes frugtbare og indbringende Dalslette, som den vander, og vender sig derpaa mod Syd hen imod Hoang-ho. Paa det Sted, hvor vi i Baade satte over Floden, var den 9 Fod dyb. De 24 Fod høje Bredder ere skarpt udskaarne i Løssjorden; Flodsengen er dækket med grove Sten. Den for Haanden værende Baad, der kan rumme en Vogn, 6 Heste og 10 Personer, er fuldkommen tilstrækkelig til den ringe Konflux paa denne Vej. For at befordre vor Kolonne maatte Baaden gaa fem Gange over, og det meste af Formiddagen gik med, førend den sidste Mand var kommen over.

Efter en besværlig og anstrengende Vandring naaede vi under et stærkt Uvejr det 7690 Fod høje Bjergpas Ping-kou-ling, hvor vi søgte Beskyttelse mod Regnen i Løsshulerne, som ligge langs Vejen. Uvejret varede kun faa Minuter, hvorefter Solen atter skinnede og belyste Tatung-hos mørke Kløft, der gabede i Syd.

I talrige Bugtninger slynger den kun lidet befærdede Vej sig stejlt nedad forbi et smukt Tempel. I Aftentimerne naaede vi Landsbyen Lao-ja-ye og dermed ind i Sining-hos brede Dal. Lao-ja-ye ligger paa Flodens venstre Bred, under Murene af en mægtig Befæstning, i duftende Færskentræers Skygge og bestaar af lave Træ- og Lerhytter, der ligne Ruiner.

Indtil Tschung-pe-shien, en lille By med 10000 Indbyggere, holder Vejen sig paa venstre Side af Sining-ho, passerer derefter over et Vadested Floden, hvis gule Vand løber mellem 24 Fod høje Løssbredder, og gaar derefter med hver Mil kjendeligt højere til Vejrs.

Jo mere vi nærmede os Sining-fu, desto livligere blev Færdselen paa Vejen. Det var ikke udelukkende Kinesere, vi mødte; snart saa vi en mongolsk Karavane med tungt belæssede Kameler, snart foer nogle forsømte Fan-tsh-Skikkelser os sky og frygtsomt forbi; endelig fængsledes vor Opmærksomhed af en tibetansk Lama med en stiv Straahat paa Hovedet og en Haardragt paa Kroppen, der blev ledsaget af et stort Følge. Vi manglede baade Tid og Lejlighed til nærmere at beskjæftige os med de interessante Tilsyneladelser, og vi

haabede jo ogsaa inden kort Tid at slutte nærmere Bekjendtskab med buddhistiske Præster.

Med Undtagelse af den paa sine Steder 5—8 Li brede Dalslette, som er dyrket med Ris og Hvede, gjør Omegnen et trøstesløst Indtryk. Ikke blot er den fuldstændigt blottet for Træer, men de fuldstændigt nøgne Bjergskrænters døde, graa Farve give den et meget ensformigt Udseende.

Først 30 Li, førend vi kom til Sining-fu, passerede vi en kløftlignende Forsnævring af Dalen, der havde en Skygge af Romantik.

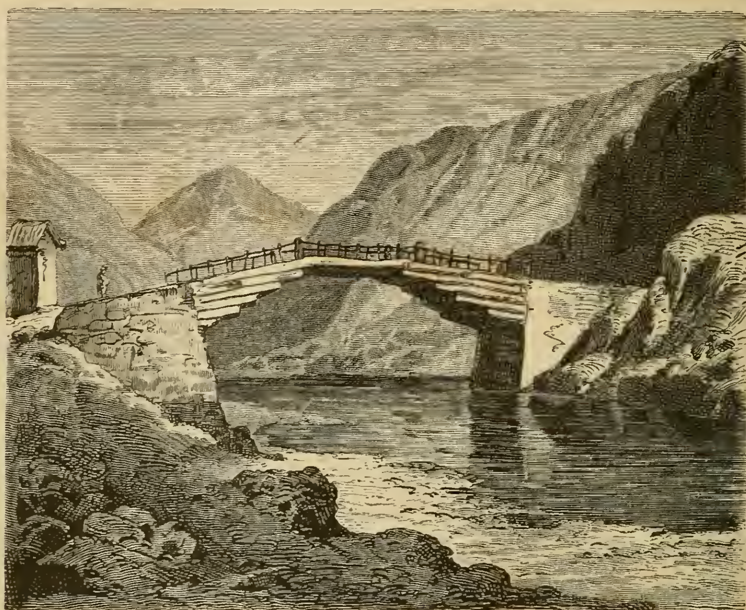

Fig. 131. Bjergkløft i Nærheden af Sining-fu.

Omgivet af sorte Klippevægge, hæver der sig her et smukt lille Tempel af Granit-Kvadersten op over Sining-hos brusende Vande, over hvilke der paa dette Sted er opført en højt optaarnet, luftig Træbro. Paa den hinsidige Bred deler Vejen sig paa den ene Side til Klosteret Tschertinton og videre over Gadschur til Tschako-ye ved Ping-fan-ho, paa den anden forbi Klosteret Tschobsön over Nan-san til Liang-tschou. Vest for Broen lukker en høj Stenmur som defensiv Befæstning Kløften imod Sining-fus Slette.

Vi vare endnu 20 Li borte fra Byen. Medens vi i hurtig Marsch ilede gjennem den brede, kun til Dels opdyrkede Slette, havde vi stedse Stadsmurens Omrids for Øje. Paa en Gang bliver der

pludseligt i Nærheden af os affyret drønende Salutskud, vi bøje om en Lerbygnings forfaldne Mur og faa Øje paa Modtagelsesdeputationen, der hilser os efter Skik og Brug. Trods alle vore Modforestillinger blev vort Indtog i Staden højst festligt. Toget ordnede sig paa følgende Maade: forrest en Afdeling Kavalleri med flyvende Faner under Kommando af en bereden Officer; efter den fulgte den uundgaaelige, røde Æresparaplui; saa kom Herr Loczy til Hest; efter ham en Afdeling Infanteri, derpaa Tolken Sin og to Civilembedsmænd i kinesiske Galavogne og mit skrøbelige Kjøretøj, hvis iturevne Straatag stak hel sælsomt af mod de foran kjørende Vognes Silkehimle. Pakvognene

Fig. 132 Examensbygningen i Sining-fu.

og en Infanteribedækning dannede Queuen. Grev Széchenyí, som allerede i Eftermiddagstimerne havde forladt Kolonnen for at gaa paa Jagt, indtraf først om Aftenen i Sining-fu.

Gouvernøren havde stillet Byens Examensbygning til vor Disposition. I saadanne Bygninger holdes hvert tredie Aar Examen over Mandarinkandidaterne. I den første Gaard staa de lange Rækker Prøvebænke, hvorpaa de unge Mennesker, fuldstændigt aflukkede fra Yderverdenen, inden en vist Frist skriftligt maa besvare de dem forelagte Spørgsmaal. De arbejde, spise og sove paa disse Sæder, der ere forfærdigede af Mursten. Den vidtløftige Bygning laa midt i Byen og indeholdt et stort Antal luftige og rummelige Lokaler. De

tre store Gaarde passede godt til mine Funktioner som Expeditionens Astronom, og vi kunde med fuld Tilfredshed tage ind i det Hus, hvori vi tænkte et gjøre et længere Ophold.

Navnlig i de to første Dage stormede de nysgjerrige Kinesere næsten den store Indgangsport. I tusindvis belejrede de Gaden og ruskede uophørligt paa de jernbeslagne Egetræs Fløje, men det var forgjæves, Porten var og blev lukket.

Da fik en af Betjentene ved Examensbygningen det kostelige Indfald at slaa Kapital ud af sine Medborgeres Paatrængenhed. Han stillede sig udenfor Porten, beroligede først den urolige Hob og lovede til sidst at lade alle komme ind i Huset, naar de vilde rette sig efter hans Forskrifter og betale en lille Entré. Saaledes skete det da, at venskabeligt grinende Kinesere, navnligt ved vore Maaltider, i Grupper, den ene efter den anden, kom ind i vor Spisestue, beundrede i nogen Tid den Maade, hvorpaa vi brugte Kniv og Gaffel, for til sidst at lade deres utilslørede Ringeagt fri Tøjler, forinden de atter forlod Huset.

Førend vi besaa Staden og dens Seværdigheder, var det os magtpaaliggende at lære Gouvernørens Mening at kjende. Vist nok vare vore Forhaabninger efter de Erfaringer, vi havde gjort, sunkne saa dybt, at vi uden at nære de mindste Forventninger begav os paa Vejen for at aflægge vort Etikettebesøg. Gouvernøren, en høj, statelig Skikkelse, modtog os højtideligt og med udsøgt Høflighed. Hvis han virkelig var en Fjende af alle Europæere, som Tso-tsung-tang i Fortrolighed havde meddelt os, saa lod han sandeligt ikke sine Følelser komme til Gjennembrud.

Men Kineserne ere Løgnere fra Fødselen af; et sandt Ord falder saa vanskeligt paa deres Læber, at Hykleri, selv hvor Løgnen slet ikke kan hidføre nogen Fordel, næsten regnes med til god Opdragelse; Mandschu-Gouvernøren overbød sig derfor selv i vindende Venskabelighed og afslog endelig med Haanden paa Hjertet, som Bevis paa hans velmenende Aabenhjertighed, glat væk vor Begjæring om hans Understøttelse til Fortsættelsen af vor Rejse over Højdeplateauerne til Lassa.

»Indtil for otte Aar siden,« sagde han, »gik der ganske vist en Vej fra Sining-fu til Lassa; men nu rejser ingen Kineser mere over Kuku-nor. I ville vide Grunden? Jeg skal sige Eder den. For otte Aar siden besluttede Ambanen af Lassa (den kinesiske Gesandt ved Dalai-Lamas Hof) at rejse til Peking igjennem de store Ørkener i det nordostlige Tibet over Tsaidam og Sining-fu i Stedet for, som han

burde, over Batang og Tsching-tu-fu. Han havde ikke udført sine Forretninger i den tibetanske Hovedstad saaledes, som Kejseren ønskede det, og skulde nu aflægge Regnskab for sin treaarige Virksomhed i Tibet. Endskjøndt han havde mange Hindringer at bekæmpe paa sin Rejse, thi han fandt hverken Huse eller Ris og blev syg i Indvoldene og Maven som Følge af de slemme Uddunstninger paa de høje Bjerge (den fortyndede Luft), lykkedes det ham dog at naa Fan-tshernes Gebet ved Hoang-hos Kilder. Næppe havde Røverne faaet Nys om hans Ankomst, førend deres Fyrster forenede sig for at tugte Ambanen. Der udviklede sig et stort Slag, som varede flere Timer mellem hans Eskorte, der bestod af 300 Soldater og 1000 Lamaer, og de vilde. Da Gesandtens Eskorte havde set, at der allerede var slaaet to af deres Folk ihjel, tog den Flugten og lod sin Herre i Stikken. Røverne fangede ham og tog hele hans Bagage. Endog hans Klæder tog de af Kroppen. Ambanen ventede med Fatning Døden, men Fan-tsherne skaanede hans Liv og gav ham Friheden. Kæmpende med Sult og Kulde naaede han endeligt Sining-fu. Kejseren, som nu indsaa, at Ambanen kun paa Grund af sin Strenghed var saa forhadt af de vilde, belønnede ham rigeligt, fordi han troligt havde opfyldt sin Pligt. Siden den Tid har endnu ingen Kineser betraadt Røvernes Land. Det er derfor en komplet Umulighed, at I kunne slutte Eder til en Karavane, saaledes som I ønske.«

»Ja, saa ville vi selv udruste en Karavane,« svarede Greven. »Det gjælder kun om at engagere en Fører og om at skaffe Telte. Støttet paa dette af Tsungli-yamen udstedte Pas, beder jeg Eders Excellence om Eders Understøttelse. Vejens Besværligheder skulle vi nok selv overvinde, hvis I ikke lægge os Hindringer i Vejen.«

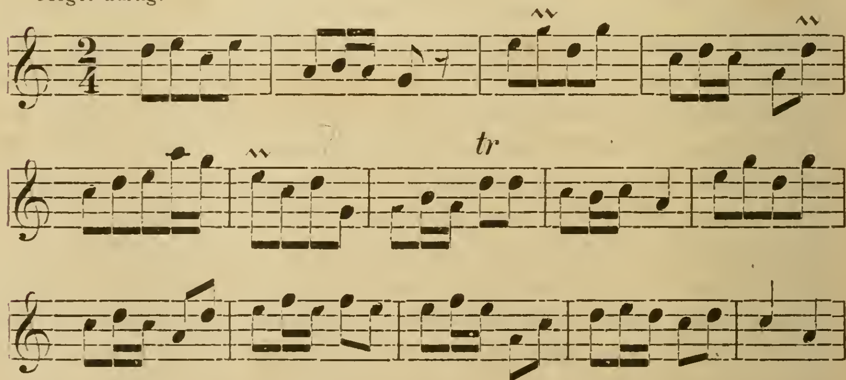
»Besværlighederne i disse afsides liggende Ørkener ere saa store, at I ville bukke under for dem. Navnlig om Sommeren ere alle Floder opsvulmede; Vandet er dybt og rivende. Hvorledes ville I komme over dem, da der ikke findes hverken Broer eller Fartøjer. Skulde det ogsaa lykkes Eder at passere nogle Floder, saa ville I dog tilsidst komme til en Strøm, som I ikke kunne overskride. Vende om kunne I ikke længere, thi de Floder, I ere komne over, ere imidlertid blevne endnu større, og I maa saaledes sulte ihjel paa den græsseligste Maade. — Telte? hvorfra skal jeg skaffe dem? — Jeg selv har ingen, mine Soldater behøve ingen. I ville blive her nogle Dage; se Eder selv om efter Telte. Maaske finde I ogsaa en Mand, som vil føre Eder til Tibet. Hvis dette lykkes Eder,« føjede han til med et ondskabsfuldt Smil, »skal jeg uden Ophold give Eder Tilladelse til at rejse.«

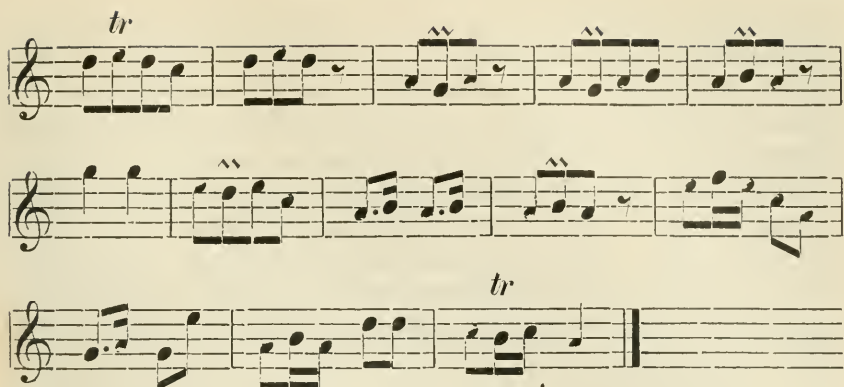
Efter en hel Del Indvendinger, som vi tillod os at gjøre imod et saadant Arrangement, tilkaldte Gouvernøren nogle Vidner, der ventede i Forværelset, og som maatte bekræfte Sandheden af hans Udsagn; han lod en hel Hob Akter hente, der skulde dokumentere Ambanens Historie saavel som talrige andre Røverier, der vare forøvede af Tanguterne, og sluttede Forhandlingerne med disse Ord: »I de sidste otte Aar har overhovedet ingen Karavane gaaet den Vej, følgelig maa ogsaa I bekvemme Eder til at rejse til Stse-tschuen, hvor der ikke vil møde nogen videre Hindring for Iværksættelsen af Eders Projekt.«

Vi tog paa temmelig kølig Maade Afsked med Gouvernøren og aflagde derefter Tautaien af Sining-fu et Besøg. Han boer i Byens smukkeste Yamen. Denne Embedsmands Gemakker vise, at han allerede har opgivet den verdensberømte, kinesiske Nøjsomhed, men at han derimod i fuldeste Maal svælger i alle de Nydelser, som hans Rigdom kan skaffe ham.

Væggene i hans Modtagelsessalon vare smykkede med Guldlister, de kunstnerisk udskaarne Stole vare blødt polstrede, Bordene overlæssede med Nipssager og Kunstværker, og i alle Nischer og Kroge stod der kostbare Vaser. En Modedames fortryllende Boudoir kan umuligt frembyde den fine, ægte orientalske Vellugt, som parfumerede Tautaiens Salon.

Tautaien er Musikelsker og har et eget Kapel, som sex Timer om Dagen er anbragt paa en Tribune og stadigt spiller det samme Stykke. Vor Bolig laa op til Tautaiens, og jeg hørte denne Melodi saa ofte, at jeg til sidst memorerede den, uagtet den er temmelig vanskelig. Jeg lader den faa en Plads her:

Tautaien kunde hverken gjøre vore Planer nogen Nytte eller Skade, og vi renoncerede derfor paa at høre de samme Ord, som vi havde faaet at høre af Gouvernøren, medens vi samtalede om Ting, der mere kunde interessere en kinesisk Livslysten. Da vi brød op, bad han mig, om jeg ikke vilde reparere tre Uhre for ham. Som sædvanligt manglede Uhrene kun at trækkes op. En af de næste Dage bad han mig endnu om at undersøge hans Kikkert. For to Aar siden havde den endnu gjort saa god Gavn, »at han, naar han saa igjennem den, kunde gribe alle Gjenstande med Haanden,« men nu var Glasset blevet ødelagt, og alt var indhyllet i Mørke ligesom Natten. Da jeg tog Instrumentet fra hinanden, viste det sig, at Røret var tilstoppet med et stort Stykke Papir; jeg fjærnede dette og pudsede Glassene. Tautaien var henrykt over min Duelighed og sendte mig til Tak en Kurv med prægtige Færskener.

De høje Herrer skyndte sig med at aflægge os Kontrabesøg. Der kom ikke alene Gouvernøren, Tautaien, Magistraten, men mange andre Mandariner og det efter bestemt Paalæg af — deres Kvinder. Sagen forholdt sig nemlig saaledes: det er Skik og Brug, at enhver Visit skal gjengældes. Vi vare derfor nødte til at besøge Mandarinerne i deres Hjem. Embedsmændenes Hustruer og Døtre, hvilke det ikke er tilladt at vise sig offentlig paa Gaden, borede nu, medens Ægtemændene og Fædrene vare hos de fremmede Folk, en Del Huller i Trævæggene, som adskilte deres Værelser fra Salonen, igjennem hvilke de da i al Mageligbed kunde betragte os. Da vi senere kom paa Spor efter denne Omstændighed, ignorerede vi alle ubegrundede Besøg, for saa vidt som vi undlod at gjøre Kontravisit.

Sining-fu selv havde vi snart lært at kjende. Byen ligger 7370 Fod højt paa Sining-hos venstre Bred, omtrent i Midten af Dalsletten,

der er noget over 1/2 Mil bred og dyrket med Hvede; den er omgivet med en firkantet 30 Fod høj Vold. Den har ligesom alle kinesiske Byer to Hovedgader, som føre til Portene, der ere markerede ved høje Trætaarne; Husene udmærke sig ved deres Størrelse og smagfulde Udstyrelse. De fleste Bygninger ere af Træ, kun nogle faa ere byggede af store, brune Sten. De talrige offentlige Bygninger give Hovedgaden et festligt Præg med deres høje Trælaterner og vajende Faner. Indbyggerne, 60000 i Tallet, ere endnu ægte Kinesere og beskjæftige sig dels med Agerbrug, dels med Handel med Levnetsmidler, Medikamenter og Klædningsstoffer. Særligt fremragende Industrigrene eller Haandværk findes ikke i Sining-fu.

Befolkningen er i det hele taget godmodig, flittig og nysgjerrig, uden udtalt Ildesindethed. Sining-fu er den første store, kinesiske By ved Tibets Nordostgrænse. En Dagsrejse sønden for Byen stødte vi allerede paa et tibetansk Kloster.

Det lykkedes os at faa Gouvernørens Tilladelse til at besøge Klosteret Kum-bum. Afset fra, at vi der haabede at finde en Fører til vor videre Rejse, var Tanken om at lære ægte Repræsentanter for den buddhistiske Religion at kjende nok til at tilskynde os til at foretage denne Udflugt.

Vejen gik først lige mod Syd igjennem den Sidedal, der munder ud ved Sining-fu, derpaa vendte den sig ved Landsbyen Sing-tschun mod Vest og gik over et mindre Pas. Hinsides dette fik vi Øje paa Klosteret nede i en snæver Dalkjedel ved vore Fødder.

Paa større Afstand ligner Klosteret skuffende en afbrændt Landsby; først i umiddelbar Nærhed tager Landskabsbilledet sig venligere ud og vilde vinde endnu mere, hvis Bjergskraaningerne vare blot lidt bevoxede med Træer. Langs med Dalens Vægge hæve Lamapræsternes tagløse, hvidtede Boliger sig terrasseformigt op over Hovedtemplet, hvis forgyldte Tag strax fængsler Opmærksomheden. Talrige Lamaer vandrede paa Fodstierne. De vare rødt klædte, og deres Toga, som lod de nøgne Arme være frie, gav Skikkelserne en gammelromersk Karakter. Særlig paafaldende var mig Præsternes mørke Hudfarve, der traadte saa meget mere grelt frem, som de vare bedækkede med et Lag Smuds.

Takket være Anbefalingsskrivelsen fra Kuku-nors Gouvernør bleve vi indlogerede i et net og forholdsvis renligt Hus. I Gaarden stod der en stor Flagstang, hvorpaa vare fastgjorte lange, smalle Faner, beskrevne med tibetanske Bogstaver. Det indre af Vaaningshuset dannede et langt smalt Rum, der ved to panelede Bræddevægge

var delt i tre Værelser. Sengene vare af Træ; Borde og Stole manglede, og bleve erstattede ved en Forhøjning. Tre af Klostrets Bestillingsmænd besøgte os strax efter vor Ankomst. De vare paa ingen Maade prunkende klædte, men bar de samme røde, grove Gevandter som deres Brødre. Deputationens Fører, en 68 Aar gammel Mand, havde et godmodigt, sympathetisk Ansigt og nikkede under Forhandlingerne kun bifaldende med Hovedet uden at tale. Den anden, der var sortebrun som en Hindu, lignede mere en Røver end en Præst. Den tredie, der som Klostrets Økonom førte Ordet, adskilte sig fra de andre ved sit forslagne Ansigtsudtryk og ved en med Guld og Sølv broderet, smudsig Trøje. De tre Præster havde taget Plads i et Sidelokale til vor Bolig paa en med Filt bedækket, bred Bænk efter orientalsk Skik. Da vi kom, rejste de sig og hilste os med et stumt Buk. Nogle underordnede Præster bragte nogle Fade med kandiserede og tørrede Frugter. Vi satte os, og Forhandlingerne begyndte. Da Præsterne kun talte tibetansk, stødte Underholdningen paa betydelige Vanskeligheder. Vi talte engelsk, vor Tolk Sin oversatte Ordene paa kinesisk, og en anden Tolk, som Gouvernøren havde stillet til vor Raadighed, gjengav Indholdet paa tibetansk.

Greven begyndte paa følgende Maade: »Vil De sige Lamaen, at vi ere fremmede, som ere komne langvejs fra for at udtrykke vor Beundring for den buddhistiske Religion.«

Sætningen skulde kun gjælde som Indledning til en klar Fremstilling af vore Hensigter, men for at forhindre, at Tolken, da Ordene maatte gaa gjennem flere, maaske skulde glemme Ting af Betydning, holdt Greven det for raadeligt at tale i Intervaller. Dog næppe havde Økonomen hørt de første Ord, førend der ikke mere var at tænke paa en Fortsættelse af Tiltalen. I en Tale, der varede i ti Minuter og flød fra hans Læber ligesom en Bjergelvs utøjlede Vande, svarede han allerede paa meget mere, end vi havde spurgt om. Medens han saaledes pludrede væk uden at tabe Vejret, vidste jeg allerede, at enhver Tolk var unyttig.

Rigtigt! Vi fik det samme at høre, som vi allerede vidste: Ingen rejser denne Vej til Tibet, ingen Lama, ingen Kjøbmand, ingen Kineser, ingen Mongoler, ingen Tibetaner — ikke en Sjæl. Alle de Præster, der gjøre Pilegrimsrejse til Lassa, tage Vejen igjennem Stsetschuen. Af den Omstændighed, at Klosterets Økonom besvarede et Spørgsmaal, som endnu ikke var blevet gjort, var det tilstrækkeligt klart, at han kun adlød de Befalinger, som man havde givet ham fra højere Side.

Til Grevens Oplysninger om, at vi vilde besøge Dalai-Lamaen i den bedste Hensigt nemlig for at overrække ham en stor Pengegave som Tegn paa vor Ærefrygt, og at vi fyrsteligt vilde belønne den Lama, der vilde føre os til Lassa, svarede Ordføreren, at det gjorde ham ondt, men ingen Lama modtog nogen Pengegave . . . Ingen af dem havde nogensinde været i Lassa, og heller ingen havde nogen Lyst til at rejse denne Vej; de vare saa forskrækkede paa Grund af de Røverier, som de vilde for nyligt havde forøvet. Vi maatte tro ham paa hans Ord, thi en Lama løj aldrig.

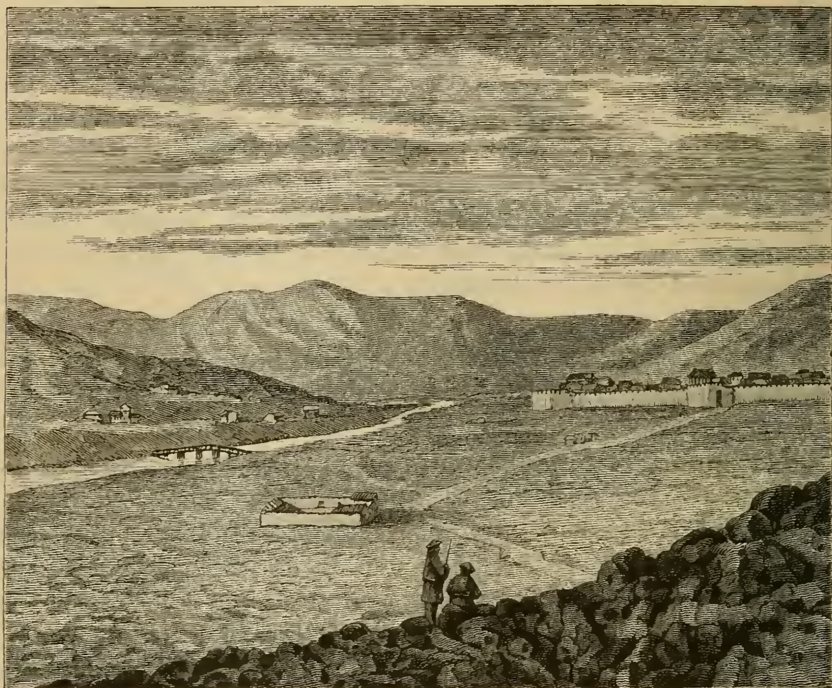

Fig. 133. Sining-fu.

Da vi senere søgte at afslutte Separat-Kontrakter med de underordnede Lamaer, fik vi lignende undvigende Svar.

Økonomen fortalte os derpaa, at Klosteret i Aaret 1872 var blevet ødelagt af Mohamedanerne. To Aar derefter havde en Skare buddhistiske Fan-tsh ødelagt, hvad der var blevet tilovers med Undtagelse af Hovedtempelet, som de havde skaanet. Før hin Ødelæggelse havde der levet 4000 Lamaer i Klosteret; da vi besøgte det, var Antallet smeltet sammen til 2000.

Paa Spørgsmaalet, om de tilhørte den gule eller røde Kirke, svarede han, at de vare gule Lamaer.*) I Almindelighed bære de vel ogsaa en rød Dragt, men naar de ere i Ornat, betegner en gul Hat den Sekt, de tilhøre. Præsterne vare højst forbavsede, da vi gjorde dem Meddelelser om de to Pavers Værdighed og Bolig i Lassa og Teschulumbo; de kunde ikke begribe, hvorfra vi vidste alt dette. Vi rettede derefter den Anmodning til dem, at vi maatte blive forestillede for Klostrets Overhovede, men Ordføreren beklagede, idet han trykkede

Fig. 134. Klippekløft ved Kum-bum.

Hænderne mod Brystet paa højtidelig Maade, at Kutuktuen af Kum-bum var rejst til Kanton.

Endskjøndt en Lama ikke lyver, gjorde dog Økonomen denne Gang en Undtagelse, thi faa Minuter senere fik vi Øje paa den hellige i Templets Forgaard. Vi anmodede da Deputationen om at vise os Klosterets Seværdigheder, hvilket Ønske beredvilligt blev imødekommet.

*) Vi komme i et følgende Kapitel til at tale om denne Spaltning i den buddhistiske Religion.

Templet ligger i et stort firkantet Rum. Talrige Sidebygninger med Trægallerier begrænse en stor Forgaard. Foran de lange Bygninger i Baggrunden hæver der sig en lille Trone af Træ; der sad Kutuktuen, helt klædt i gul Silke. Hans Skød var bedækket med Skrifter, som han var i Færd med at undersøge, og som han af og til løftede op, som om han ledte efter noget.

Foran ham knælede i Halvkreds en Skare Lamaer med Hovedet mod Jorden, som efter en Pavse stod op og tog Sandalerne af, forinden de betraadte Tronens Trin for at tale med den hellige. Kort efter bleve de afløste af en ny Gruppe ældre Lamaer, som tidligere havde siddet paa orientalsk Vis i et Hjørne af Forgaarden.

To Rækker yngre Lamaer, som amfitheatralsk afsluttede Scenen, stod i Forgrunden Ansigt til Ansigt. En frygtelig Støj hørte med til deres Religionsøvelse. De gestikulerede med Arme og Ben, ja med enhver Ansigtsmuskel, skreg og larmede i alle Tonearter, svang den gule Rosenkrans snart over Hovedet, snart over Armen, der var blottet lige til Skulderen, saa slog de atter Hænderne sammen og opførte en Scene, der havde Udtrykket af en tøjlesløs, vanvittig Munterhed. En Lama forklarede os Sagens Sammenhæng. Det var en Slags Religionsundervisning i Spørgsmaal og Svar, hvor Eleven med Villie blev ledet paa Vildspor af Læreren. Men Eleven overdøvede i sin Glæde Fristeren: »Nej, det er falskt! jeg ved det bedre, det er saaledes og saaledes, thi jeg læste det rigtige der og der!«

Ad nogle Trin naaede vi til Hovedtemplet. Udenfor dette stod det Træ, om hvilket Abbé Huc fortæller, at dets Blade bærer Buddhas Billede og det tibetanske Alfabet. Vi søgte forgjæves efter slige Fænomener. Der var intet Buddhabillede, intet Alfabet; derimod saa vi et spottende Smil om den gamle Præsts Læber, der tjente os som Fører.

Paa vort Spørgsmaal om Træets Historie meddelte Præsten os, at Træet virkeligt for lang Tid siden bar Blade med Buddhas Billede, men at Underet nu om Stunder kun sjældent skete. Kun faa, af Gud benaadede Mennesker nød det Fortrin at opdage slige Blade. Den sidste lykkelige var en from Mandarin, der besøgte Klosteret for 7 eller 8 Aar siden.

Den næste Dag blev det Grev Széchenyì beskikket at finde et Blad paa Træet, hvorpaa der — rimeligvis med en Syre — var indætset et uformeligt Buddhabillede. Lamaerne tillade ingen at plukke Blade eller Blomster af Træet. De affaldne Blade blive omhyggeligt

indsamlede og solgte til Pilegrimmene som en The, der er helbredende for Lidelser i Struben. Træet bestaar af fire Stammer, der have en Højde af fra 18—24 Fod, og var, da vi besøgte Klosteret, tæt besat med langagtige, runde, mørkegrønne Blade. Blomsterne, der sad i Skærme vare netop i Knop. — Træet tilhører i al Fald Oleaceernes Familie. Jeg tror, at det er en *Syringa L* (hvid Siren, som efter al Sandsynlighed er bragt fra Kina til Europa).

Udenfor et Jerngitter, der var udarbejdet med en sjælden Omhyggelighed og afsluttede Templels Hovedfront, bad Lamaerne paa en besynderlig Maade. De stod, kun beklædte med Togaen, paa den med glatte Træplanker bedækkede Gang, sagde nogle Ord og rutschede derpaa fremad med Haandfladen paa Brædderne, hvori der efterhaanden var dannet glatte Render af 6 Tommers Dybde.

I det indre af Templet overraskes man ved Rigdommen af Offergaverne; der findes gyldne Buddhastatuer, Silkestoffer i prægtige Farver, Smykker, Ædelstene, Ornamenter og Guld og Sølv i stor Mængde. Værd at bemærke er et Sidetempel med utallige Dødningehoveder. Da vi igjen kom ud i Forgaarden, bleve vi overraskede ved et nyt Billede; medens det første vakte Interesse ved sin Livlighed, Munterhed og Kaadhed, frembragte dette sidste en højtidsfuld Stemning. Foran Tronen knælede en ung Lama med sorte Knebelsbarter og tæt afklippet Haar. Han havde et tiltrækkende, ovalt Ansigt, hvori et Par kloge Øjne lyste en i Møde. Vendte imod ham sad Lamaerne i fire Halvkredse, der saa ud, som om de vare slagne med en Passer. Forsamlingen bad højt. Klangen i deres Sang lignede ganske et Litani, der bliver afsunget. Det var en fuld, ren Akkord, hvis virkelig henrykkende Harmoni kun blev overtonet af den ungdommelige Forbeders klangfulde, dybe Basstemme.

Naar slige Bønner afholdes ved Nattetid, bliver Templet oplyst med røde Lygter, og den tiltrækkende Sang vinder i gribende Virkning ved at ledsages af de dybe Toner fra Basuner, der ere forfærdigede af Menneskeknogler.

Fakultetet i Kum-bum er delt i fire Afdelinger, nemlig:

1. Skolen til Udgrundelse af Religionshemmelighederne.

2. Skolen, hvor Ceremonierne læres.

3. Den medicinske Skole, hvor der læres om de 440 Sygdomme og deres Behandling.

4. Skolen, hvor Bønnerne læres.

Den sidste er den mest besøgte.

Skjøndt Lama-Lægernes Viden kun er yderst ringe, turde de dog ad Erfaringens Vej have lært at benytte mangt et Lægemiddel, som kunde være af stort Værd for os.

Ledelsen af saadanne Instituter som det i Kum-bum er meget streng. De største korporlige Straffe for smaa Fejl vedligeholde en mønsterværdig Disciplin. Saadanne Lærlinge, som have begaaet en større Forseelse, blive brændemærkede paa Panden og sendte bort. Alt foretages i Fællesskab. De spise og bede sammen, Offergaverne

Fig. 135. Religionsundervisning.

blive delte i lige Dele o. s. v. At der dog ikke kan opnaas en ligelig Fordeling af Ejendommen, ligger i den forskjellige Grad af Sparsommelighed, som den enkelte udviser.

Efter at have beset Templet besteg vi en nærliggende Højde, hvorfra der gaves en fortræffelig Udsigt over Omegnen helt rundt. Solen stod allerede langt nede, da vi naaede Højden. I Syd hæve sig Kuku-nors sorte Klippemasser til en Højde af 12000 Fod og strække sig, saa langt Øjet naar, i samme Højde imod Vest indtil Søen Kuku-nor. Medens det den foregaaende Dag havde regnet nede i Dalene, vare den skarpt kantede Bjergrygs højeste Tinder bedækkede med et tyndt Snelag. Skraaningerne falde stejlt og brat ned mod de brede Dale.

Et Uvejr stod over Kuku-nor. Det var et prægtigt Skue. Medens Lynene paa den ene Side i alle Retninger foer ud fra de tunge Skyer, besejrede paa den anden Side den glødende Aftenrøde Firmamentets sortegraa Slør.

Næste Morgen vendte jeg alene tilbage til Sining-fu for at forberede mig til de astronomiske Observationer. Min Upasselighed tvang mig desuden til at forholde mig rolig i flere Dage og forhindrede mig i at tage Del i Grevens Exkursioner.

Fig. 136. Lamaernes Andagtsøvelse.

Da jeg var kommen tilbage, fortalte Kung-sche mig, at der under vor Fraværelse var indtruffen en engelsk Missionær, der til alle Kineseres Morskab og til alle Embedsmændenes Forfærdelse havde holdt offentlige Prædikener paa Gaderne. Mr. Easton besøgte mig endnu samme Aften. Han meddelte mig, at han kom fra Provinsen Stsetschuen, at han havde oprettet en Missionsstation i Tsing-tschou, at han der havde skilt sig fra sin Kollega Mr. Cammeron, som tog Vejen til Lassa ved den tibetanske Grænse, men — som vi senere erfarede — blev vist tilbage, og at han nu var kommen til Sining-fu for at se, om Indbyggerne vare modtagelige for Grundtrækkene i hans Lære.

Han havde allerede i Tschung-pe-shien faaet at vide, at der for nogle Dage siden var rejst nogle europæiske Mænd til Sining-fu. De derværende Beboere brød endnu stadigt deres Hoveder for at udfinde Hensigten med vor Rejse.

»De tre fremmede,« havde de fortalt Mr. Easton, »ere helt forunderlige Folk. De føre vel et stort Antal Kasser med sig, men ere desuagtet ikke Kjøbmænd; thi Kasserne indeholdt hverken Silketøjer eller Opium eller andre Handelsartikler, men kun store Sten, saadanne, som man kan finde dem i tusindvis i Floder og Bjerge uden Værd og uden mindste Spor af Sølv. Allerede denne Omstændighed lod os formode, at det ikke stod rigtigt til med dem. Da de saa overnattede i vor By, havde vi ikke længere Tvivl om, at Europæerne jo vare afsindige. Efterat de vare tagne ind i Kun-kvanen, kastede de Filtsengene, som Øvrigheden havde ladet rede paa Kangen, ud i Gaarden og fordelte de Lækkerbidskener, som Kejserens Naade havde ladet dem tilflyde, imellem Tjenerskabet. Enhver af dem tog nu, i Stedet for at hvile ud efter den besværlige Rejse, et Stykke Papir frem og skrev forskjellige uforstaaelige Tegn derpaa. De talte ikke, de spiste ikke, men drak kun koldt Vand.«

Efter to Dages Forløb kom Grev Széchenyí tilbage fra Kum-bum uden at have opnaaet det mindste. Præsterne bekræftede enstemmigt Rigtigheden af Gouvernørens Udsagn. Da Greven senere hen, da han kom tilbage fra en Udflugt til Quetä, en By paa Hoang-hos højre Bred, hvorfra øjensynligt en Vej fører over Ørkenplateauerne i Sydvest til Tsaidam og videre til Hoang-hos Kilder, og igjen forsøgte at overtale Præsterne i Klostret Kum-bum, afviste de Besøget med barske Ord, og det kostede ham megen Møje at faa Nattekvarter.

Et yderligere Forsøg paa at bevæge Lamaerne i Klostrene i Altin og Tschobsön ved rigelige Pengegaver til at understøtte vor Rejse til Tibet glippede fuldstændigt paa Grund af deres Modvillie mod Planen.

Disse to Klostre ligge to Dagsrejser Nord for Sining-fu, 9000 Fod over Havet, nær ved hverandre paa Mej-Bjergenes sydlige Affald. De ere meget mindre og fattigere end det i Kum-bum. Et Alterbillede i Hovedtemplet i Tschobsön, der forestiller en Elefant, hvorpaa en Abe, en Hare og en Ravn ride, stammer i al Fald fra det nære Naboskab til Indien.

Medens mine to Rejsekammerater vare fraværende, kom Kungsche en Morgen ind i mit Sovekammer og vækkede mig. Han rystede over alle Lemmer og kunde i Begyndelsen ikke faa et Ord over

Læberne. Endelig sagde han med klaprende Tænder: »Staa op — kom — der er Røvere her!«

»Hvor?« spurgte jeg, idet jeg sprang op. »I vort Hus?«

»Ja! i Værelset ved Siden af!«

Jeg tog Revolveren og gik foran den frygtsomme Tjener, som med Fingeren pegede paa en Sidebygning, hvor vor Bagage laa. Jeg lyttede efter, om jeg kunde høre nogen Støj, men baade i Huset og paa Gaden herskede der fuldstændig Stilhed. Kung-sche løftede bønfaldende sine Hænder og besvor mig ikke at gjøre Forsøg paa at trænge ind i Lokalet, da det kunde gaa mig ilde. Jeg lod mig ikke paavirke af hans Frygt og aabnede Døren. Der var ikke en Sjæl i Kammeret. — Da det var mørkt derinde, kunde jeg i første Øjeblik ikke opdage noget usædvanligt, men da nu ogsaa Kung-sche blev mere modig og aabnede Døren paa vid Gab, saa jeg af den stedfindende Uorden, at Sining-fus Industririddere havde aflagt os et Besøg.

Tyvene havde fra Gaden af brudt et Hul gjennem Muren af Værelset, som ellers beboedes af Tolken, af en saa ringe Størrelse, at kun en smidig Kineser kunde smutte der igjennem. Sins store Kuffert havde modstaaet alle Aabningsforsøg. Derimod var den ene Tjeners Kiste fuldstændigt tømt. De europæiske Gjenstande vilde kun have bidraget til at forraade Gjerningsmændene, og de havde derfor blandt andet bortkastet et Nivellerinstrument under Tilbagetoget. Jeg fandt det paa Gaden. Indbrudet maatte være sket kort efter Midnat, paa hvilken Tid selv Natvægteren, hvem Husets Sikkerhed var betroet, tog sig en Lur.

I Løbet af den næste Formiddag gjorde jeg Anmeldelse om Hændelsen til Chefen for Byens Politi. Uden at anse det for Umagen værd at undersøge Aastedet, sendte han mig med en Soldat den Besked, at Tyven skulde være fundet inden fem Dages Forløb. Men dermed var ogsaa den Historie forbi. —

Nogle ansete Kjøbmænd, som havde hørt tale om mine astronomiske Undersøgelser, bad mig en af de følgende Dage om Tilladelse til at turde være til Stede ved Observationerne. Jeg tillod dem paa den Betingelse, at de vilde forholde sig rolige og ikke forstyrre mig paa nogen Maade, at faa Adgang til Gaarden, hvor jeg havde opstillet Passageinstrumentet.

Efter at jeg var bleven færdig med mine Arbejder, underholdt jeg mig med mine Gæster. Jeg stillede Kikkerterne mod Maanen og lod dem se deri. Kineserne ere ret dygtige Handelsfolk, men ikke Astronomer. Deres Meninger om alle de Gjenstande, de ikke kunne

tage paa med Hænderne, ere konfuse og uklare. De anse saaledes ogsaa Stjernerne og Planeterne for brændende Lys og Solen for en ond, farlig Ild i Himmelrummet. Den Betydning, Observatoriet i Peking fordum havde for Kina, er for længst forbi, og de videnskabelige Stillinger, der en Gang bleve oprettede der, have allerede i flere Aar været ubesatte. Af Mangel paa indfødte Astronomer forfatter Professor Fritsche, som Underdirektør for Anstalten, den aarlige Kalender og beregner Sol- og Maaneformørkelser og dermed de rette Dage til Afholdelse af de foreskrevne Andagtsøvelser.

Mine Gæster viste en aabenbar Interesse ved Skuet af Maanens sønderrevne Krateroverflade, de hørte i spændt Tavshed min Forklaring om Maanens Bevægelse omkring Jorden og Solen, som Kung-sche paa en drastisk Maade oversatte for dem, de betragtede med lignende Opmærksomhed Jupiters Maaner og Saturns Ring — men jeg formaaede ikke at overbevise dem. Rystende paa Hovederne forlod de Huset henimod Midnat. Kung-sche aabnede Døren for dem og hørte endnu, hvorledes en gammel Mand smilende hviskede til sine Medborgere: »Hvilket Vaas! Han maa anse os for meget dumme Folk. Det var Usandhed alt sammen.«

Jeg foretog hyppigt Rideture i Omegnen, og det lykkedes mig ikke blot at overvinde Befolkningens Indifferens, men ogsaa ved Taalmodighed og venlig Imødekommen at erhverve mig nogle Venner. Navnlig besøgte jeg ofte et Tempel, der var bygget paa en Høj Syd for Byen, ved hvis Fod Sining-fu laa malerisk udbredt. Jeg blev til sidst saa kjendt med Folkene, at jeg turde vove at medtage det fotografiske Apparat for at tage et Billede af Templet og Byen. Da jeg en Aften kom hjem fra min Ridetur, stod der udenfor Porten en stor Menneskemasse, der modtog mig med Hylen og Skrigen. Portneren havde allerede faaet Øje paa mig, og saaledes behøvede jeg kun at løfte min Stok og med et Spring at forsvinde gjennem Indgangen, der hurtigt blev aabnet. Da Porten igjen var bleven lukket, naaede Spektaklet sit Højdepunkt, og man begyndte at kaste med store Stene mod Portfløjene.

Da jeg spurgte Kung-sche om Aarsagen til denne Adfærd hos Befolkningen, meddelte han mig, at der gik det almindeligt udbredte Rygte, at jeg havde talt med en smuk Kone, og at jeg for at opnaa dette havde bestukket Portneren ved at give ham 90 Taël.

Efter at jeg havde tilladt Kung-sche at aflevere mig en salvelsesfuld Tale, der strømmede over af velmente Bebrejdelser, om dette Punkt, beroligede jeg ham og sagde ham, at han jo lige saa godt

som enhver anden Kineser vidste, at enhver Kone eller Pige, som blot vilde vexle et eneste Ord med en Europæer, vilde være fortabt og sat udenfor Loven for hele sit Liv. Intet laa mig fjærnere end at forsøge en saadan Tilnærmelse, fordi den kun kunde have saadanne Følger, der maatte sætte mig i et latterligt Lys. Jeg opfordrede ham til at forhøre sig nærmere angaaende den formentlige Forbrydelse, for hvilken man beskyldte mig, og at overbevise Folk om det urimelige i deres Mistanke.

Kung-sche gjorde, hvad jeg havde befalet ham, og det lykkedes ham snart med hans Overtalelsesevne at berolige de paatrængende.

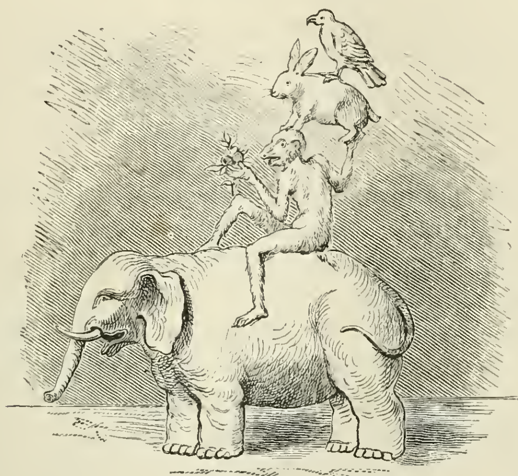

Fig. 137. Alterbillede i Tschobsön.

Fra den Højde, som skærmer Klosteret Kum-bum imod de raa Vestenvinde, opdagede vi allerede den Klippemur, der omslutter den store Indsø Kuku-nors*) Bækken mod Syd. Vi ville nu beskjæftige os noget nærmere med denne interessante Sø.

I vore Kulturlande støde vi paa talrige Legender og Eventyr angaaende Oprindelsen til saadanne Naturforhold, der allerede have været kjendte i den graa Oldtid, og som ere blevne mer eller mindre skattede og benyttede af Beboerne i Nærheden, saasom: Søer, Sundhedskilder, Bjerge o. s. v.

Mythen har laant alle disse Egne en poetisk Karakter, en Tillokkelse, hvis Indflydelse selv vort ædruelige Aarhundrede ikke helt kan unddrage sig.

*) Nor er det mongolske Navn for: Sø.

Paa en lignende Maade, men dog forskjellig fra vore Forhold, optræder Mythen i Asiens Indre paa hine Højsletter, der ere sparsomt beboede, og hvis Beboere staa paa et barnligt, enfoldigt aandeligt Standpunkt.

Naturfænomenerne, de i Øjne faldende Gjenstande i Terrænet, alle uforklarlige Begivenheder antage kæmpemæssige Dimensioner for Beboernes svage Forestillingsevne, og Indbildningskraften, der er ophidset til det yderste, helliger vedkommende Gjenstand til Guderne, den erklærer dem selv for »hellige«, ligesom de ogsaa give Mennesker, hvem de skylde Tak for et og andet. denne Titel.

Antallet af de Objekter, om hvilke der er vævet et mystisk Trylleslør, er kun ganske lille, men de ere, i Modsætning til Forholdet hos os, vel bekjendte vidt og bredt over hele Landet, og unge og gamle tale kun med hellig Sky og Ærefrygt om den »hellige Sø«, om det »hellige Tempel« o. s. v. Kuku-nor kaldes saaledes ogsaa: »den hellige Kuku-nor«.

Legenden om denne Søs Oprindelse er i Korthed følgende: Langt tilbage i Tiden levede der i Tibet en Konge, som besluttede at opføre en mægtig Tempelbygning til Ære for Buddha. Templet var omtrent færdigt, da det uden forklarlig Grund styrtede sammen. Man begyndte Arbejdet paa ny. Fra Dalsletten og Lavlandet ved Sampu strømmede Arbejdere til i tusindvis for at fuldføre det Gud velbehagelige Værk; men det skulde ikke være saaledes, Bygningen faldt atter sammen. Et tredie Forsøg havde samme Resultat.

Kongen, der ved disse Begivenheder blev bragt til Fortvivlelsens Grænse, raadspurgte Landets hellige Mænd. De formaaede ikke at give ham nogen tilfredsstillende Forklaring, og kun en af dem meddelte Kongen, at der langt borte i Mongoliet levede en Helgen, som alene var i Stand til at forklare Hemmeligheden. Denne Mand maatte man finde, thi kun da vilde man faa Templet fuldført. Kongen fandt ogsaa snart en Præst, af hvem man paa Grund af hans særlige Evner kunde vente en lykkelig Udgang paa en saadan Mission, og sendte ham ud for at oplede Helgenen.

Lamaen rejste til alle berømte buddhistiske Klostre i Kina og Mongoliet; han talte med mange Klosterforstandere, som havde Tilnavnet »hellig«, men uden at kunde finde den rette. Ingen kunde give ham nogen Forklaring. Bedrøvet over det mislykkede Udfald af Rejsen, vilde Præsten vende tilbage til Hjemmet. Han valgte den korteste Vej gjennem de sandede og nøgne Stepper, der udstrække sig mellem Mongoliet og Tibet. En Dag gik Spændet paa hans

Saddelgjord itu, og han gik ind i det nærmeste, fattige Telt for at faa det lavet i Stand. Her traf han en godmodig, blind Olding, som beredvilligt tilbød ham sit eget Spænde. Paa den gamle Mands Spørgsmaal om Formaalet for hans Rejse, gav Præsten det undvigende Svar, at han kom fra Kina og agtede at forrette sin Andagt i alle de store buddhistiske Templer.

Den snaksomme Olding nævnede ham derpaa Navnene paa alle berømte Templer og kom ogsaa til at tale om den tibetanske Konges mislykkede Tempelbygning. »Ja«, sagde han, »der gjør man sig forgæves Umage for at fuldende Bygningen, thi en underjordisk, urolig Sø, som bevæger Jorden, lader ikke den ene Sten blive staaende paa den anden. Men hvis Søens Hemmelighed blev forraadt, vilde Vandene strømme her til og ødelægge Land og Folk.« Næppe havde Lamaen hørt den Tale, førend han aabenbarede, at han var den Præst, som skulde udgrunde Hemmeligheden; han svang sig paa sin Hest og red bort.

Hylende og klagende afventede nu Oldingen sin Søns Tilbagekomst, thi han selv var alt for svagelig til at forfølge den flygtende. Da Sønnen kom hjem med Hjorden, paalagde den gamle ham strax at opsøge Lamaen, frarive ham Ordet, d. v. s. Hemmeligheden, og myrde ham. Men nu betyder Ordet »Chyle« i det mongolske Sprog baade »Ord« og »Spænde«.

Sønnen skyndte sig afsted og indhentede heldigt nok Lamaen ved Nattens Frembrud. Han forlangte af ham Tilbagegivelsen af «Chyle«. Den rejsende rakte ham uden Tøven Spændet, hvorpaa Sønnen skyndsomst red hjem. Der først opklaredes Misforstaaelsen, men nu var det allerede for silde til at indhente Lamaen nok en Gang.

Allerede den følgende Nat hørte man de fremrykkende Bølgers Larmen og Brusen. Uden at standse sprudlede Vandet frem af en stor Aabning i Jorden og oversvømmede Omegnen, idet det ødelagde alt, hvad der laa paa dets Vej. Ogsaa Oldingen, hans Sønner og Hjorde druknede. Endelig forbarmede Gud sig over Synderne og udsendte en stor Fugl, som tilstoppede Aabningen, hvoraf Vandet vældede frem, med en kæmpestor Klippeblok.

Medens nu Kongen af Tibet uhindret kunde fuldføre Tempelbygningen, dannedes den store Indsø Kuku-nor af det Vand, der var flydt op fra den underjordiske Sø. Saa vidt Legenden.

Dens naturlige Dannelse maa dog tilskrives andre Aarsager. Omegnens geografiske Ejendommeligheder give os altid de sikreste

Holdepunkter til Besvarelsen af slige Spørgsmaal. Lad os derfor betragte Indsøens Beliggenhed noget nærmere. Imod Nord bliver Kukunors Omraade begrænset af Mej-san Bjergene, der gaa fra Vest til Øst. Denne Bjergkjæde danner Vandskællet mellem Kuku-nors og Tatung-hos Flodnet; denne sidstes vandrige Kilder findes Nordvest for Søen i Nan-sans sydlige Affald. Denne imponerende Bjergkjæde løber parallet med Mej-san, til venstre for Tatung-ho. Begge Bjergdrag udvise samme kolossale Struktur og Formation.

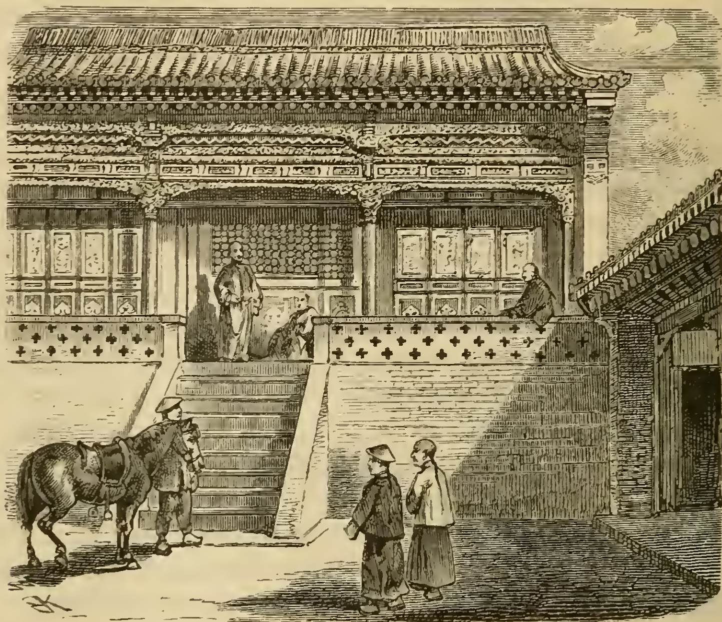

Fig. 138. Klostret i Sining-fu.

Imod Vest er Søen begrænset af et bredt Bjergland, der gaar mod Syd og Øst, forgrener sig fra Nan-san Bjergene under Navnet Kukunor-san og danner en Ramme om Søen i Syd. Dets Udløbere og Forgreninger falde af mod Søen i stejle Skrænter. I Øst derimod dannes Kysten af et fladt, bølgeformet Terræn, bedækket med Steppegræs, som har mindst et to Gange saa stort Fladerum som Søen og er gjennemfuret af talrige Vandløb, som udspringe paa Tatung Bjergene eller paa Mej-san, forene sig i en bred, øde Dal under Navn af Sining-ho og løbe over Tonkerr til Tatung-ho.

De tre først omtalte Bjerge, som begrænse Kuku-nors Bassin imod Nord, Vest og Syd, ere kolossale Granitmasser, som imod Nord,

Fig. 139. Kuku-nor.

og navnlig i Mej-san, kunne opvise en malerisk Alpekarakter, medens de i Vest og Syd derimod have en plump, massiv, ensformig Skikkelse, der kun giver Landskabet en ringe Tillokkelse, hvad der træder saa meget grellere frem, som der her, i Modsætning til det første Bjergdrag, kun findes en sparsom Trævæxt og det endda kun i en anselig Højde.

De omtalte Bjerge i Nord og Vest høre efter Richthofens Inddeling til det mellemste Kven-lun System.

Kuku-nors Randbjerge falde stejlt af mod de Bjergstrømmes mørke, utilgængelige Kløfter, som udgjøre Søens Tilløb. Klippeaasene begrænse i takkede Linier Horisonten, idet de snart række højt op mod Himlen, snart igjen med et brat Fald gaa ned i dybt indskaarne Bjergsadler. Gjennemsnitshøjden af den Bjergryg, der er synlig fra Søen. er 13000 Fod, medens de højeste Tinder kunne være endog 16000 Fod; men intetsteds ser man en Gletschers blaalige Glands, ja, paa den Tid, vi vare i Søens Nærhed i Maanederne Juli og August 1879, vare selv de højeste Toppe fri for Sne.

Det omtalte Gebet, som begrænser Kuku-nor ved dens østlige Ende og strækker sig indtil Mej-san Bjergene, er temmelig ejendommeligt og stikker stærkt af i Modsætning til Landskabets Totalbillede.

Kuku-nors Vandspejl er over 3000 Fod højere*) end de højeste Dele af den flade, store, centralasiatiske Ørken. Søen har omtrent Form af en Ellipse, hvis Længdeaxe gaar fra Vest til Øst. Bredderne danne store, flade Indbugtninger, der kun ere lidet fremtrædende eller forgrenede. Fra Midten af den sydlige Bred strækker der sig en spids, flad Landtunge ud i det mørkeblaa Vand, og i Retning af denne Tunge ligger som Søens eneste Ø hin Sten, hvormed Buddha efter Sagnet i sin Tid stoppede den Aabning i Jorden, hvoraf Vandene vældede frem. Dens Navn er Tschagan. Søens Omkreds er omtrent 50 Mil og en god Fodgænger behøver ti Dage til at gaa rundt om den. Vandet er saltagtigt, bittert og udrikkeligt. Efter de Kineseres Beretninger, som bo i Tonkerr og Sining-fu er den bundløs.

Under de for Haanden værende Forhold er det en Umulighed at udføre Maalinger af Søens Dybde, da der ikke findes Baade eller noget som helst andet Fartøj.

Paa Fisk er der ingen Mangel; de fanges og spises af Lamaerne i Klosteret i Nærheden af Øen Tschagan; de, der findes ved Kysterne tilhøre alle en ny Art af Slægten *Schizopygopsis*. Fiskeriet drives navnlig ved smaa Net paa de Steder, hvor Fjeldvandet løber ud i

*) Efter min Beregning ligger Søen 10670 Fod over Havet.

Søen, og Udbyttet bliver af de faa Mongolere, som befatte sig med dette Erhverv, bragt til Torvs i Tonkerr eller Sining-fu.

Kuku-nor optager en stor Mængde Smaafloder, hvoraf Buchain-gol er den betydeligste. Den munder imod Vest i flere Arme ud i Søen og forvandler Partiet, der omgiver dens Delta, til en Sump. Vandet har kun en ringe Dybde, og man kan til enhver Aarstid vade over Floden. Naar Abbé Huc i Beskrivelsen af sin Rejse i Tibet i Aarene 1844—1846 fremstiller det, som om denne Flod var en farlig Hindring for Rejsen, maa Forholdene i Aaret 1873 have forandret sig saaledes, at Prschewalski aldeles kunde kuldkaste hans Udsagn.

Huc beskriver i sit Værk Overgangen over Floden paa følgende Maade: »Sex Dage efter vor Afrejse vare vi tvungne til at gaa over Buchain-gol, en Flod, som udspringer paa Nan-san Bjergenes Affald og falder i den blaa Sø (Kuku-nor). Dens Vand er ganske vist ikke særligt dybt, men den er delt i flere Arme, som indtage en anselig Brede. Vi naaede desværre Flodbredden længe før Dagens Frembrud. Vandet var tilfrosset, men langt fra til en saadan Tykkelse, at Isen kunde tjene som Bro. Hestene, som først naaede Floden, bleve sky og vilde ikke gaa fremad. Imidlertid indtraf de øvrige Lastdyr, og snart var Karavanen samlet ved Overgangsstedet. Det vilde være umuligt at heskrive den Forvirring, som fandt Sted ved Nattetid i vor store Karavane. Endeligt tog nogle Drivere sig paa at føre Toget an. Isen knagede i alle Retninger, Dyrene gled ud paa den glatte Flade, Mændene raabte og bandede, kort sagt. Forvirringen var paa sit højeste. Efter at vi havde faaet den første Flodarm paa Bagen, skulde vi over den anden, tredie og følgende. Endeligt havde vi ved Daggry den Fornøjelse at vide, at vi havde Buchain-gol bagved os, men al Poesi var forsvunden, og vi fandt denne Maade at rejse paa afskyelig. Desuagtet jublede alle Mand af Glæde over paa en saa heldig Maade at være komne over Buchain-gol, thi der var ikke hændet andre Ulykker, end at en Mand havde brækket Benet, og kun to Lastdyr vare druknede.«

I Prschewalskis Beskrivelse derimod læse vi, at Floden paa det Sted, hvor Vejen gaar til Tibet, kun bestaar af en Flodarm, som med en Brede af 45 Alen har en saa ringe Dybde, at ikke en Gang en Hare, langt mindre en Yak-Oxe kan drukne deri, naar den ikke selv vil.

Den flade Lavning af Søens Bækken besidder de yppigste Græsgange, de mest frugtbare Stepper; de ere ligesom Centralasiens store Oaser, som blive adskilte fra den centralasiatiske Ørkens uhyre

Sten- og Sandflader og fra de ufrugtbare, ørkenlignende Plateauer i Tsaidam og Tibet ved de klippefulde Randbjerge, der danne Vandskællinierne for Søens Omraade.

Høje Dyrusumbuske klæde Landskabet ved Foden af Bjergene og i Dalene med et yppigt grønt, og endskjøndt Omgivelserne ere temmeligt ensformige ved den totale Mangel paa stammede Træer, er dog Modsætningen til de fortørrede, døde Løsslandskaber længere mod Øst velgjørende og forfriskende. Ikke alene Jordbundens Frugtbarhed, men ogsaa det behagelige Klima i denne mod de raa, tibetanske Storme beskyttede Lavning samt Faunaens Righoldighed gjør, at Søen anses som et Paradis i de ellers saa fattige Nabolande, ganske vist kun et Paradis for Asiaterne, thi vi, der ere vante til de europæiske Alpelandskaber, kunne ved Kuku-nor kun finde Originalitetens Tillokkelse.

Kuku-nor Bjergenes nordlige Affald, navnligt hine paa Humus rige Kløfter, hvor den udvaskede, kraftige, fede Jord har aflejret sig, ere Hjemstedet for en Plante, hvis medicinske Kræfter ikke alene ere bekjendte i Kina, men som har erhvervet sig vel fortjent Anerkjendelse over hele Jorden. Det er Rhabarberplanten, som trives ligefra Dalene indtil Grænsen for Skovregionen, der i Kuku-nor-Gebetet naar op til en Højde af 10000 Fod eller mere. Det er ikke alene Tanguterne, men ogsaa Kineserne fra Sining-fu, der give sig af med at indvinde denne Plantes Rod. De mene, at Foraaret og Efteraaret ere de gunstigste Aarstider, i hvilke den bør opgraves, da Rodsafterne paa de Tider ere mest kraftige. Planten naar ofte en Højde af 9 Fod eller mere og bestaar af en 1—1½ Tomme tyk Stængel, paa hvis nedre Del findes tre til ti store, mørkegrønne, hjerteformige og haanddelte Blade. Paa dens øvre Del er den forgrenet i flere indtil 1½ Fod lange Stilke, paa hvilke de smaa, hvide Blomster findes. Rhabarberplanten blomstrer her i Juli, Frøet modnes i Slutningen af August og bliver i September indsamlet af Tanguterne samtidigt med Rødderne; disse Folk dyrke ogsaa Planten i Nærheden af deres Telte.

Rodstokken bestaar af 25 langagtige Knoller, hvorfra talrige tynde og lange Birødder skyde ud: disse blive ved Indsamlingen afskaarne som ubrugelige, men Hovedroden tørres i Solen og bliver til sidst paa Lastdyr transporteret til Sining-fu, der er Hovedmarked for dette kostelige Medikament. Paa Stedet selv ere Rødderne overraskende billige; for nogle Kobbermønter faar man en saadan Mængde, at en sygelig Familie kunde være forsørget for Livstid dermed, men den kostbare Transport fra Sining-fu til Peking, hvorfra Rhabarberroden kommer i Verdenshandelen, forøger denne Pris til det tyvedobbelte.

I Kuku-nors talrige Stepper støder Jægeren paa et Dyr, som i sin Art vækker den højeste Interesse. Der er det vilde Æsel. Allerede i Nan-san Bjergenes Affald, Nord for Lan-tschou-fu, fik jeg et enkelt Exemplar at se, men da jeg ikke havde Lejlighed til at nærme mig det, forsvandt det snart i en nærliggende Bjergkløft. Det vilde Æsel ligner i Størrelse og Udseende ganske det tamme, kun er dets Hovede noget større. Grundfarven er lysebrun, og langs Ryggen løber en sort Stribe, som over Lænderne forgrener sig til et Kors. Manken har samme mørke Farve som Korset. Haarene ere uldagtige, under Tiden krusede.

Det vilde Æsel træffes sjeldent enkeltvis; det ynder Selskabelighed. Ti til tyve Hopper græsse paa de saftige Græsgange under Ledelse af en omhyggelig og forsigtig Hingst. Dyrene ere overordentligt sky, og, naar de en Gang ere skræmmede op af deres Ubekymrethed, er det næsten umuligt igjen at nærme sig dem paa Skudvidde.

Den bedste Lejlighed til at nedlægge det vilde Æsel er om Aftenen, naar Hjordene gaa til Floden eller Kilden for at drikke. Naar man da har faaet udspejdet et saadant Sted, behøver man kun at vente roligt, dækket af en Sten, indtil Dyrene efter Sædvane indfinde sig; man maa dog her have den Omstændighed i Erindring, at Hingsten altid fører sine Undergivne imod Vinden, og at dens Lugtesands er meget skarp. Naar det er blevet saaret, taber det vilde Æsel ikke saa hurtigt Modet og Evnen til at undfly Faren. Om det ogsaa maa slæbe et knust Ben efter sig, følger det med beundringsværdig Udholdenhed den flygtende Hjord, indtil det endeligt, afkræftet af Blodtabet, falder sammen og dør langt borte fra det Sted, hvor det blev truffet.

Et andet mærkværdigt Dyr er den vilde Yak-Oxe; den forvilder sig dog kun sjeldent ned paa de lave Stepper ved Søen, og dens Hjem er længere borte mod Vest og Nord i Egne af Nan-san-, Schuga- og Barkhanbuddha-Bjergene, hvor Mennesker sjeldent komme. En udvoxen Tyr maaler fra Halespids til Snude indtil $10^1/_2$ Fod. Halen selv naar en Længde af 3 Fod. Yak-Oxen har ingen synderlig Lighed med det europæiske Hornkvæg.

Medens det over Brystet er massivt og stærkt bygget, tager Kroppen af i Førelse henimod Hofterne, som man sammenligningsvis endog kunde kalde slanke. Forbenene se derfor kortere og mere sammentrængte ud end Bagbenene. Hovedet er lille i Forhold til Dyrets Størrelse og sidder, noget nedad bøjet, paa en stærk Hals og Nakke, som ovenfor Skulderbladene hvælver sig til en lille Pukkel

med flad Runding. Spidserne af de vel formede Horn bøje sig nedad i Form af et S og afgive et Vaaben, der vel kunde blive frygteligt, hvis Dyret forstod at bruge det. Langs Bugsiden findes et Lag glatte og lange Haar, der hænge ligesom Fryndser næsten helt ned til Jorden; de blive gjerne af Jægerne solgte til de lavere, kinesiske Embedsmænd, som anbringe dem som Prydelse paa deres Mandarinhatte. Halen er ligeledes bedækket med lange Haar, medens den øvrige Krop har et kort og stridt Haarlag. Haarenes Grundfarve er mørkebrun og sort.

Hvad Føden angaar, er Yak-Oxen et særdeles nøjsomt Dyr. Naar den kun ved, at der findes Vand i dens Nærhed, er de tibetanske Ørkeners sparsomme Græs tilstrækkeligt for en Hjord af indtil 1000 Dyr.

For Nomadestammerne i hine Egne, for de rejsende, som drage til Lassa over Tibets træløse Ørkenplateauer, ere de store Yak-Oxehjorde en Himmelens Velgjerning; disse Dyrs Gjødning er det eneste Brændselsmiddel i disse uoverskuelige Egne.

Yak-Tyren nærmer sig i Brusttiden de store Hjorde af Hunner og Kalve, i hvilken Tid der ogsaa foregaa forbitrede Kampe mellem de enkelte Hanner; ellers holder den mest af at græsse alene. Ligesaa imponerende og mægtig Hannen ser ud, saa farlig er den ogsaa, naar den jages. Naar den bliver saaret, angriber den i Almindelighed Jægeren. Kun Dyrets medfødte Stupiditet, den lange Tid, den behøver til at fatte Situationen, og dertil endnu den Omstændighed, at Dyret kun har et daarligt udviklet Syn, giver den kække Jæger Lejlighed til at beskytte sig selv. De store Hjorde af Hunner og Kalve derimod flygte efter det første Skud og slaa ind i den modsatte Retning med opspilede Næsebor og Halerne i Vejret. Efter en halv Times Forløb bliver Gangarten mere rolig, endeligt gjøre de holdt og se sig tilbage med et sløvt Udtryk. Hvis Jægeren har en rask Hest, hvormed han kan forfølge dem, kan det under Tiden lykkes ham at faa endnu et Skud paa Hjorden, men i de fleste Tilfælde faar han ikke mere Lejlighed dertil; den opskræmmede Hjord sporer hans Nærhed, selv om den ikke kan se ham, og fortsætter sin afbrudte Flugt.

Mongolerne spise med stor Forkjærlighed Kjødet saa vel af Yak-Oxen som af det vilde Æsel og anvende Hjertet og Blodet som Lægemiddel imod forskjellige Sygdomme.

Det Dyr, der hyppigst forekommer i Omegnen af Kuku-nor, er Pibeharen (*Lagomys*); der findes to Arter, hvoraf den ene er mindre og fortrinsvis opholder sig i de vildsomme Kløfter, den større derimod i Lavningerne om Søen, hvor den undergraver og underminerer Jordbunden.

De nydelige Dyr løbe fra Hul til Hul, men forsmaa ikke at pleje deres Magelighed en Timestid i de varme Solstraaler, og følge nysgjerrigt Mennesket, der nærmer sig, med deres store Øjne, som kigge frem af Aabningerne til deres underjordiske Labyrinther. Ogsaa Spids- og Markmusen samt andre Gnavere have deres Hjem i de aabne Dalmundinger.

Fig. 140. Mongolerlejr.

En paafaldende stor Lærkes Sang sekunderes af de tibetanske Steppefugles melankolske Skrig. Vildgæs og Vildænder saa vel som Søravne og Maager oplive Søens Overflade.

Kuku-nor-Bækkenets Klima er væsenligt forskjelligt fra det, der hersker i Provinsen Kan-su, som ligger mod Nord og Øst, og i Skatlandet Tsaidam, som ligger mod Vest. Søens høje Beliggenhed paa den ene, de beskyttende Klippemure paa den anden Side ere Aarsagerne til, at en tør, stille Kulde allerede i November lejrer sig over Vandfladen og bringer den til at fryse. I faa Dage bliver Søen en glat Isflade, hvis Tykkelse fra December til Januar voxer til 3 Fod. Naar paa denne Maade en naturlig Bro forbinder Øen Tschagan med Fast-

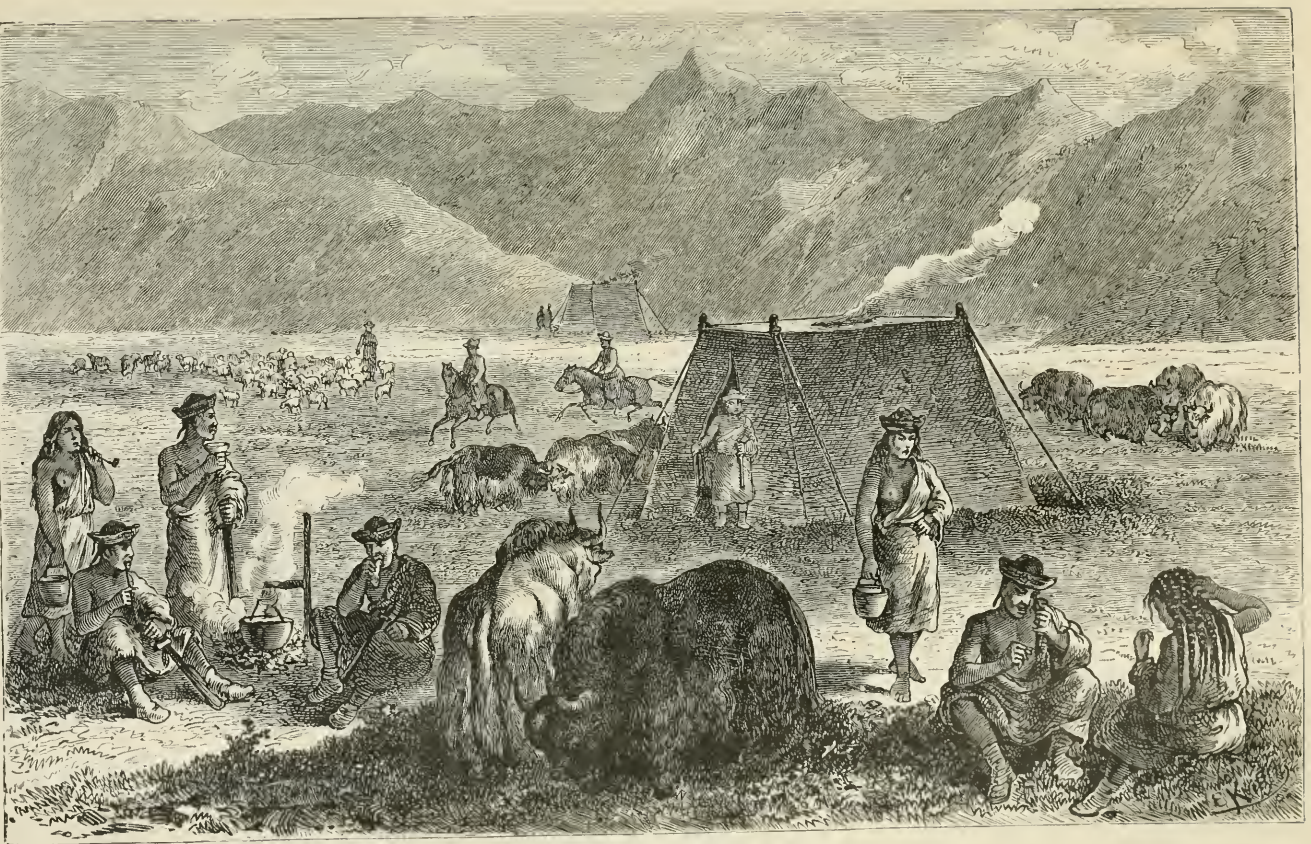

Fig. 141. Tanguterlejr.

landet, begynde Mongolernes Pilegrimsvandringer til Klosteret, der er bygget paa Øen. De ti Lamaer, som i fulde 7½ Maaned have været afskaarne fra alt Samkvem med Omverdenen, modtage med Taknemmelighed Pilegrimmenes Offergaver og velsigne med højtidelige Sprog de velgjørende Mennesker, som redde dem fra at omkomme af Sult.

I den anden Halvdel af Marts Maaned har Solen allerede en saadan Kraft, at den under Tiden i Løbet af 14 Dage kan bringe den uhyre Isflade til at smelte og forsvinde.

Foraaret udmærker sig ikke ved at optræde paa en saa skjøn og tiltrækkende Maade som i vore tempererede Egne. Om ogsaa Solens velgjørende Varme Dagen over bringer Liv i Jorden, ødelægger igjen Nattefrosten de fremspirende Planter, thi endnu i Begyndelsen af April synker Temperaturen før Solnedgang ned til ÷ 10° C. Sommeren er Aarets behageligste Aarstid; Varmen naar aldrig en utaalelig Grad; de kølige Nætter og Luftningerne fra Søen om Dagen gjøre Sommerklimaet meget indbydende. Efteraaret er kun af kort Varighed og meget tørt. Kuku-nors Klima adskiller sig navnligt fra Naboegnenes ved Nedslag, som indtræffe paa alle Aarstider. Vegetationens Uddøen begynder, naar de vestlige Storme indfinde sig i Oktober Maaned.

Lad os nu vende os fra den sammentrængte Beskrivelse af Søen, dens Omgivelser, Fauna, Flora og klimatiske Forhold til Beboerne, som leve umiddelbart ved dens vestlige Bred (den østlige er omtrent ubeboet) eller i de nærliggende Bjerge. De ere Mongoler eller Tanguter.

Mongoleren er af middelmaadig, kraftigt bygget Statur. Hans kantede Hovede sidder vel proportioneret paa de brede Skuldre; det brede, flade Ansigt med de smaa, skraat liggende, mørke Øjne, den korte, flade Næse, den forholdsvis store Mund, paa hvis Overlæbe kun findes en sparsom Skægvæxt, og de udstaaende, store Ører kunne ikke gjøre nogen Fordring paa Skjønhed. Huden har en brunlig Farve, det tykke, stride Hovedhaar er sort; Frisuren ligner Kinesernes. Medens Forhovedet er glat raget, bølger den ægte eller falske Pisk paa Ryggen ned mod Jorden.

Mongolerinderne ere ligesom Kineserinderne spinkle, svageligt konstruerede Væsener, hvis Ansigtsdannelse kun for saa vidt afviger fra Mændenes, som de ikke have Skæg og ikke ere saa solbrændte. De mongolske Kvinder bære Haaret i to lange Flætninger, der ere smykkede med Glasperler, Koraller og Sølvspænder. Mændenes Dragt bestaar ligesom Kinesernes af et, en Talar lignende, folderigt Bomulds-

gevandt, der naar til Knæerne og bliver holdt fast om Hofterne af et Læderbælte, af kinesiske Silkesko og Støvler og endeligt af en mørk Filthat med opbøjet Skygge. Kvinderne bære en kortere Overklædning over en folderig Underklædning og lignende Hatte og Sko som Mændene, thi deres Fødder ere store og ikke forkrøblede.

Mongolerne leve i let transportable Filttelte af 4 Fods Højde og 75—90 Fods Omfang, hvis Stillads er sammenføjet af Træstænger. Kvægavl er deres Levevej. Navnlig er det Besiddelsen af store Faarehjorde, som give Mongoleren Anseelse for Rigdom; men han har dog ogsaa Hornkvæg, Heste og Kameler. Herved er hans Levevis karakteriseret. Han er Nomade i Ordets fuldeste Betydning; han er afhængig af sin Ejendom og forandrer Opholdssted, alt som Enge og Græsgange ere frodige. Uden Hensyn til sit personlige Velbefindende opslaar han sit Telt der, hvor hans Hjord finder det saftigste Foder.

Det falder vanskeligt at opregne Mongolerens Dyder; derimod er det lettere først at faa Øje for hans Skyggesider. En karakteristisk Hovedegenskab er hans Graadighed. Den ene Dag hengaar med at spise og drikke ligesom den anden. Mælk i de mest forskjellige Former er Hovedbestanddelen af hans Næring, snart i flydende, snart i sammenløbet Tilstand, snart som Smør eller Ost, og endeligt som berusende Drik. Naar en Gang i Ny og Næ en Bede dør, anses Stegen, navnlig Fedthalen, for et særligt Festmaaltid. Dag og Nat hænger Thekjedlen over det glødende Kamelmøg; den bliver aldrig tom, skjøndt der hældes den ene Skaal af den efter den anden. Theen, der af Mongoleren kun benyttes i Teglstensform, faar ved at koges i salt Vand, hvortil sættes noget Smør og Bedefedt og tilsidst en Haandfuld ristet Bygklid, en aparte Smag, der paa ingen Maade tiltaler vor Gane. Lykkes det en Mongoler at faa et Krus Risbrændevin af en Kineser, har han hverken Rist eller Ro, førend han har tømt det til sidste Draabe i Selskab med sine Venner.

Mongolerens anden Hovedegenskab er hans Urenlighed. Han afskyr Vand som Renselsesmiddel endnu mere end som Drik. Fra sin tidligste Ungdom undgaar han dette Fluidum med en hellig Sky; ligesom Kamelen frygter han, naar det truer med Regn, slemme Følger for sit Helbred; som oftest dør han som en gammel Mand uden en eneste Gang at have vadsket sit Ansigt.

Ikke alene blandt Folket, men ogsaa blandt Fyrsterne opelskes foruden Faarehjordene ogsaa andre smaa Husdyr, hvis Blod Mongoleren med Velbehag suger af sine Negle, naar han en Gang beslutter sig til

at dræbe det mellem Tommelfingrene. Under Tiden tager han sig det ogsaa paa at knuse det blodsugende Dyr mellem Tænderne.

Filtdækkenerne paa hans Jurte (Telt) blive aldrig gjorte rene; Levninger af harskt Smør danne med det opsamlede Støv en væmmelig, klæbrig Masse, som bedækker Væggene.

Den tredie Hovedegenskab er hans Fejghed, som har sin Oprindelse i hans medfødte Dovenskab. Mongoleren overlader sine Børn eller lejede Folk Bevogtningen af Hjordene, Malkningen af Yak-Køerne til sin Kone og rider selv fra den ene Jurte til den anden for der i Timevis at drikke The hos Naboerne og passiare. Jagten har kun liden Tillokkelse for ham, og kun naar han plages af den yderste Grad af Kjedsomhed, griber han Bue og Pil eller en Luntebøsse for at komme et vildt Æsel eller andet Dyr paa Skud. I Kampe med Fjender anser han en behændigt udført Flugt for den skjønneste Sejr.

Hvor vidt forskjellige vare ikke Mongolerne paa den store Kublai-Khans Tid, og hvor dybt ere de ikke sunkne fra deres fordums Storhed til deres nuværende Usselhed.

Jeg vil endnu kun i Korthed berette, at Mongolerne kun have en retmæssig Hustru, men dog ogsaa flere Medhustruer, hvis Kaar paa Grund af deres slaviske Afhængighed maa kaldes meget beklagelsesværdige. Det overvejende Flertal af Mongolerne bekjende sig til Buddhismen, og de kunne vel anses for denne Religions mest trofaste Tilhængere.

Allerede i sit Ydre afviger Tanguten fra Mongoleren og nærmer sig Tibetaneren. Selv om dette ikke var Tilfældet, tyder Ligheden i Sprog utvivlsomt paa, at de høre til samme Familie. Tanguterne bebo Nan-sans Bjerglandskaber i den østlige Provins Kan-su, Lavlandene i Kuku-nor, den østlige Del af Skatlandet Tsaidam, og de optræde navnligt talrige ved Hoang-hos, den gule Flods Kilder. Disse sidste kalde sig Charatanguter og adskille sig fra de andre ved deres vilde Karakter og deres mere kraftige Legemsbygning.

Tanguternes Højde er gjennemsnitligt 5 Fod. Det ovale, trodsige Hovede med de fyrige, sorte, store, horisontalt liggende Øjne og den lige Næse kunde i visse Maader kaldes smukt; thi endskjøndt Kindbenene springe frem, er det dog ikke Tilfælde i saa høj Grad som hos Mongoleren. Læberne ere store og undertiden svulmende, og Tænderne vinde i blændende Glands i Modsætning til den mørke Ansigtsfarve. Medens Mændene frisere deres begsorte Haar ligesom Kineseren og Mongoleren, flætte Kvinderne deres i en Mængde Piske, som omgive det sminkede Ansigt ligesom en Ramme.

Tanguternes Klædedragt bestaar om Sommeren af Tøj af raa Uld, om Vinteren af Faareskindspelse, som de bære paa Skuldrene med Ulden udad. Klædningen naar kun indtil Knæene. Disse saa vel som den højre Arm og det højre Bryst ere altid nøgne. Kinesernes runde Filthat bæres kækt paa Hovedet. Et lige, tibetansk Sværd, hvis Hefteknap er smykket med en kostbar Koral, udgjør den mest værdifulde Del af den noget romantiske Mandsdragt. Kvindernes Dragt ligner Mændenes, men faar noget mere ydre Glimmer ved, at Piskene ere pyntede med Koraller og røde Glasperler.

Tanguterne bo i sorte Telte af et grovt Stof, som de forfærdige af de lange Haar af deres Husdyr, den tamme Yak-Oxe; naar de ere opstillede ved Hjælp af Pæle og Stænger, have de Form af en bred, afstumpet Pyramide. I Loftet findes en til to Aabninger til Gjennemgang for Røgen, hvilke i fugtigt Vejr kunne lukkes ved Hjælp af nogle Klapper. Ilden holdes stedse vedlige. Tanguternes Leje er dannet af et Lag Straa af Steppegræs, hvorover er bredet Filtdækkener, der under Tiden ere halvt forraadnede.

Dette Folk, en Nomadestamme, der udelukkende driver Kvægavl, lever af importeret, ristet Bygklid, som fugtes med The og i Haanden dannes til runde Klumper — Dsamba —, af Mælk, Smør fældet Vildt, selvdøde Dyr af deres Hjord og The. Hvad Urenlighed angaar, kunne Tanguterne endog overgaa Mongolerne, men de andre Egenskaber i deres Karakter, Mod, Energi og Snuhed, berettige dem til at beherske og tyrannisere disse. Ogsaa Tanguterne ere for en stor Del Buddhister af det reneste Vand, Præsterne nyde en guddommelig Anseelse og udøve en uindskrænket Indflydelse paa Folket. Foruden Buddha tilbede Tanguterne en egen Skytspatron, Røverguden, og paakalde hans Understøttelse førend ethvert Røvertog. Overtroen, som udbreder sin mystiske Vinge selv over de mindste Tilfældigheder, bidrager meget til, at Præsterne foruden med Udøvelsen af deres religiøse Ceremonier ogsaa beskjæftige sig med Sandsigeri. Tanguternes ægteskabelige Forhold og Familieliv ere de samme som hos Mongolerne. En ejendommelig Skik tillader Tanguteren at røve en andens Kone, hvis hun indvilliger deri; dog maa Røveren senere kjøbe Konen af den retmæssige Ægtemand.

Den mindre Del af Tanguterne ere Mohamedanere; deres Dragt, Sæder og Skikke ere ganske de samme som hos de buddhistiske Tanguter. Der er kun den Forskjel, at de ligesom alle kinesiske Mohamedanere undlade Brugen af stærke Drikke samt af Tobak.

Tanguterne i Kuku-nors Gebet, saa vel som i Odontala, Landet om Hoang-hos Kilder, og i Skatlandet Tsaidam ere Røvere. I Almindelighed gaa deres Streiftog til Mongolernes Kolonier, hvor de røve deres Ejendomme og Hjorde. Lykkes det dem at faa fat paa en eller anden af de flygtende Mongolere, bliver han taget med som Fange og maa i Tanguternes Lejr forrette den laveste Tjeneste. Selv naar de fredeligt ere lejrede i deres Telte ved Siden af Mongolernes Jurter, dominere de disse i enhver Henseende. Mongoleren er da en Boldt for deres Luner, og hans Fejghed gjør, at han ikke forsøger at undfly et saadant Tyranni. Da Mongolerne saaledes paa alle Sider ere omringede af de vilde Bjergboere, formindskes deres Antal i Kuku-nor Gebetet Aar for Aar, og man maa antage, at de inden kort Tid ikke mere ville drive deres Hjorde paa Græs ved Kuku-nor, saa meget mere som deres egentlige Hjem dog er den store Ørken Kopi.

Efter Ophøret af den mohamedanske Rebellion, som ogsaa havde bragt Stammerne i Omegnen af Kuku-nor i stort Røre, ere de græsrige Stepper Øst for Søen blevne øde og forladte. Mongolerne ere flygtede her fra, og Tanguterne undgaa at være i Kinesernes Nærhed.

Blandt Bjergboerne finder man hist og her Abnormiteter, som ikke optræde saa sjældent, efter hvad Kineserne i Sining-fu fortalte. Jeg saa to saadanne i Sining-fu, begge hos Drenge i en Alder af 8—14 Aar. Begge vare temmeligt vel udviklede i Størrelse og Legemsbygning, havde lyst blondt — den ene næsten hvidt — Haar og blaa Øjne. Ansigtsfarven var lys og stak af mod Kinesernes gule. Begge Børns Intelligens stod dog paa det laveste Trin; de talte lallende kinesisk, og deres sløve Grin røbede Idioten. Børnene vare af deres Fædre, ægte Bjergtanguter, solgte som Slaver til Kineserne i Sining-fu.

Kuku-nors Gebet er i Afhængighedsforhold til Kina og er i det mindste 1700 □ Mile stort. I politisk og administrativ Henseende høre Tsaidams og Hoang-hos Kilders Gebeter til Kuku-nor. Vi have allerede lært dets Gouvernør at kjende i Sining-fu. Indbyggerne i denne — hvis jeg tør sige saa — kinesiske Provins blive inddelte i 28 Bannere, hvert under Befaling af en indfødt Fyrste, som er Gouvernøren i Sining-fu underordnet og forpligtet til hvert andet Aar selv at bringe Rigsregjeringen i Peking den fastsatte Tribut i Skind, Sølv og Guldstøv, som de indvinde ved Vadskninger i Flodsengene.

Denne Forpligtelse kunde udgjøre et fast Baand, som maatte kunne bringe de vilde Bjergboere noget nærmere til kinesisk Paavirk-

ning. hvis den overhovedet blev overholdt. Under de nuværende Forhold lader Gouvernøren sig nøje med fra Tid til anden at sende Detachementer af kinesiske Tropper mod Vest for at iagttage de afhængige Fyrsters Røvertog paa Afstand. Efter nogle Ugers Forløb vende de igjen tilbage til Sining-fu med forfærdelige Fortællinger om Anarkiet og Vilkaarligheden hos de enkelte Banneres Fyrster, der optræde med den fuldstændigste Uafhængighed. Gouvernøren skriver derpaa den skjønneste Indberetning til Centralregjeringen i Peking om den mønsterværdige Orden, som hersker i Kuku-nor Gebetet; men os, som vare nærmere fortrolige med Forholdene, giver han med en beundringsværdig Tillid den Meddelelse, at vi vare komne fem Aar for tidligt, thi til den Tid skulde han nok faa disse Folk tæmmede.

Selv de faa og forholdsvis rolige Mongolere ved Søens vestlige Side vare i nogen Bevægelse under vort Ophold der; der havde dannet sig Partier imellem dem i Anledning af Besættelsen af en Fyrstestilling.

Den tidligere »Van«-Familie var uddød. Den sidste Fyrste, en 18aarig, smuk Knøs gjorde i Anledning af sin Regjeringstiltrædelse i Aaret 1876 Kejseren af Kina sin Opvartning i Peking for der at udtrykke sin Tak, fordi man havde bekræftet ham i hans Værdighed. Kejseren dekorerede ham ved denne Lejlighed med den røde Mandarinknap og Paafuglefjeren. Da han forlod Paladset, blæste et Vindstød Fjeren af hans Hat, og da han i sin Bestyrtelse ansaa denne Hændelse for et slet Varsel, skyndte han sig hjem og skar Halsen over paa sig. Den unge Mand skal for øvrigt allerede have lidt af Drankerdelirium. Saaledes endte den sidste Ætling af den gamle og en Gang saa mægtige, mongolske Fyrsteslægt fra Kuku-nor.

Det er ikke til at undres over, at under saadanne Omstændigheder den fordum saa blomstrende Handelsplads Tonkerr, to Dagsrejser Øst for Søen, hvor, ikke alene paa Marco Polos Tider, men ogsaa efter hvad den franske Missionær Huc og selv Prschewalski beretter, Karavanerne fra og til Tibet mødtes, i hvis Gader straalede de brogede Dragter af ti forskjellige Nationer, hvor Guld og Varer gik fra den ene Haand over i den anden — at denne By pludseligt sank ned fra sin Højde til at blive en Ruin uden Handel, uden Færdsel og uden Midler til at gjenoprette den Skade, den led ved det mohamedanske Oprør.

Paa den en Gang saa livlige Vej over Kuku-nor til Lassa voxer nu højt Græs, paa de udstrakte Ørkenplateauer har Flyvesandet

tildels udslettet Vejens Spor, og de store Karavaner af rige Kjøbmænd og fromme Pilegrimme vælge nu den sikre Vej over Tsching-tu-fu og Batang i Syd. Det er, ligesom om Ødelæggelsens Aander have vundet Overhaand over Kuku-nors Kæmpegebet. Jeg ønsker kun, at det maa lykkes Gouvernøren over Kuku-nor igjen at faa bragt Ordenen og Sikkerheden til Veje i sit Land inden de fastsatte fem Aar, thi ethvert Opsving i Handel og Industri, Grundlæggelsen af Velstand og Velbefindende, saa vel for den enkelte som for hele Samfundet, er nøje knyttet dertil.

XVIII.

Fra Sining-fu til Tsching-tu-fu.

Høst. — Tatung-hos Udmunding i Hoang-ho. — Overgang over Hoang-ho. — Indkvartering med Vold i Lan-tschou-fu. — Gamle bekjendte. — Jordskælv. — Vej-ho. — Tsing-tschou. — Landskabsbilledet. — Middel imod skrigende Muldyr. — Paj-suj-kiang. — Lojang-shien. — Det betydningsfulde Ord »Mintjen«. — Natteliv i Kvan-juön. — Kinesisk Sandsiger. — Uon-mjao-Tempel — En Syg. — Stentrappeveje. — Sletten ved Tsching-tu-fu. — Stenportaler. — Ankomst til Hovedstaden i Provinsen Stse-tschuen.

»Søg De selv en Fører til Lassa. Hvis De finder en, har jeg intet mere at indvende imod Deres Rejse til Tibet.« Gouvernøren kunde ganske roligt ledsage disse Ord med en meget sigende Smilen; han kunde blindt stole paa Fuldbyrdelsen af de Befalinger, han havde givet sine Undergivne.

Alle vore Bestræbelser for at udruste en egen Karavane bristede paa Grund af Befolkningens Vægring; hverken Penge eller gode Ord formaaede at bryde Folks Stivsind. Da vi vare overbeviste om det unyttige i at tøve længere, besluttede vi os til at rejse mod Syd; Gouvernøren havde jo givet os sit Ord paa, at Statholderen i Provinsen Stse-tschuen vilde understøtte vor Rejse til Lassa.

Den 10 August 1879 forlod vi Sining-fu. I tre Dage, nemlig indtil Lao-ja-ye, fulgte vi samme Vej, vi vare komne. De kinesiske Bønder vare i fuld Virksomhed med at høste. Endskjøndt Solstraalerne formeligt brændte (35° C. i Skyggen), undte de flittige Folk sig hverken Rist eller Ro. Mænd og Kvinder, Oldinge og Børn, alle arbejdede de med øjensynlig Lyst og Glæde. En Del af Arbejderne skar Hveden af med smaa Haandsegle, en anden bar de nette Neg op paa en

ompløjet Mark og stablede dem op i anselige Stakke. I Nærheden af Landsbyerne blev den indhøstede Sæd allerede tærsket. I dette Øjemed lægges Straaet, udbredt i tynde Lag, paa en haardt stampet Løssflade, og Kornene blive derefter tærskede ud ved Hjælp af en kantet Stentromle, som af en Oxe trækkes hen over Axene. Naar det blæser, bliver Aftærskningen fejet sammen og med Skovle kastet op i Vejret, for at Avner og Støv kan blive udskilte.

I Almindelighed var Jorden dyrket med Hvede; jeg bemærkede paa hele Strækningen indtil Lao-ja-ye kun to Marker med Havre og nogle faa med Majs. Kartofler, Ærter, Hirse og Boghvede fandt vi som oftest i Landsbyernes umiddelbare Nærhed. Alle Markfrugter blive afskaarne i en umoden Tilstand og 2—3 Dage udsatte for Solens Varme, inden de blive tærskede. En lignende Fremgangsmaade anvende Kineserne med Træfrugten, hvorved Saisonen forlænges.

Paa vor videre Vej til Lan-tschou-fu var Høsten af Bælgfrugter allerede forbi. Med den stadigt tiltagende Hede kunde vi alle Vegne forfriske os ved Nydelsen af forskjellige Arter Meloner, som blive solgte til de rejsende direkte fra Marken.

Disse Frugter opnaa en anselig Størrelse; de ere saftige, velsmagende og forbavsende billige. Selv den aldeles ubemidlede Lastdrager under sig i fuldeste Maal Nydelsen af Meloner; han stjæler den ene Frugt efter den anden omtrent paa samme Maade, som man hos os plukker en Markblomst, og fryder sig saa længe ved den søde Saft, indtil han endeligt, for at bruge Kuku-nors Gouvernørs Ord, »er bleven syg i Maven og Indvoldene«.

Ogsaa de Træfrugtsorter, som vi fik at smage under vore Aftenture i Haverne ved vore Nattekvarterer, fortjente al Ære. Snart var det rødkindede Aprikoser og Færskener, snart saftige Æbler; saa var der paa Frugttorvet i Lan-tschou-fu endog halvmodne, sorte Vindruer, som kildrede vor Gane og ledte os i Fristelse.

I Lao-ja-ye vare vi nødte til at ombytte Pakvognene med Lastdyr, da vi ikke havde i Sinde at slaa ind paa den os allerede bekjendte og længere Vej over Ping-fan-shien til Lan-tschou-fu. En to Mil lang, stejl Klippekløft indsnævrer Sining-ho Øst for Lao-ja-ye. Ridevejen slynger sig som en Slange snart opad, snart nedad Bjerget over Kanter og Fremspringenheder i Klippen; ofte afgiver den selv for den mest magelige kinesiske Rytter tilstrækkelig Grund til at overlægge, om det vil være raadeligst at stige af eller at trodse Faren og maaske resikere at brække Halsen eller Benene. Endeligt aabner Dalen sig, Klipperne træde tilbage, og Løssjorden breder sig. Fra Sønden

udmunde nogle smukke Sidedale i Sining-hos Hoveddal; de ere dyrkede, beboede og smykkede med Frugthaver, medens Hoveddalen og de tilgrænsende Højder ere fuldstændigt træløse og ufrugtbare.

Vi naaede den smudsige Landsby Santa længe før Aftenens Frembrud, og der var derfor tilstrækkelig Tid til at besøge den nærliggende Tatung-ho og bese den. Den har sit Udspring i en mørk Fjældkløft Nord for denne Station, optager efter et Løb paa 5 Li Sining-ho og bøjer saa i en ret Vinkel af mod Øst. Dens Dybde ved Santa er 12—18 Fod, og dens metalgrønne Vand var saa gjennemsigtigt, at man kunde tælle Stenene paa Bunden. Medens vi betragtede Floden, havde vi slet ikke bemærket, at en forbigaaende Skare agtbare og sædelige Borgere fra Santa var fulgt efter os. Uden langt Overlæg kastede vi vore Klæder og sprang i Floden til de gamles Rædsel og til Glæde for Ungdommen.

Men snart betragtede de vore Bevægelser med maalløs Forbavselse; de vidste jo, at vore Fødder umuligt kunde naa Bunden, og hvis en eller andet havde næret Tvivl om den Kjendsgjerning, at Europæerne kunde leve i Vandet lige saa vel som paa Landet, saa fik han her Beviset i Hænde. Overbevist gik han hjem. Om Natten kunde man høre Grupper i Forgaarden hviske hinanden i Ørerne: »Jo det er virkeligt sandt!« Kineserne kjende nemlig ikke den Kunst at svømme.

Træbroen, over hvilken vi næste Morgen ved Enden af Fjeldkløften kom over paa Tatung-hos modsatte Bred, er en luftig Bygning. Hvilende 150 Fod over Vandspejlet paa nogle nedrammede Sprængpiller, er det 25 Skridt lange Brodække netop kun saa bredt, at et forsigtigt Muldyr uden Fare kan passere det.

Ifølge de kinesiske Kort, som stod til min Disposition, haabede jeg, at vi snart skulde faa Hoang-ho i Sigte. Men den lod længe vente paa sig. Vi overnattede imidlertid endnu en Gang i Chedsui-ta (5460 Fod over Havet) og havde den næste Dag endnu en god, lang Marsch paa 50 Li, inden vi naaede dens venstre Bred. Alle Dale i Omegnen ere dybt indskaarne, saaledes ogsaa Hoang-hos. Den træder ud af en Kløft, der er dannet af nøgne Klipper og Løssformationer, uden at man kan bemærke Strømmen fra Tatung-hos venstre Bred, thi dens Dal, hvori Vandet har skaaret sig 90 Fod dybt ind, er tæt beplantet med Frugttræer. Tatung-ho falder ud i Hoang-ho ved den lille Landsby Chia-tsl-kou, der ligger paa en vel dyrket Terrasse omtrent 75 Fod over Vandspejlet.

Fig. 142. Tatung-hos Udmunding i Hoang-ho.

De. der rejse til Lan-tschou-fu, sætte paa dette Sted over Floden. Endskjøndt der ogsaa paa den venstre Bred fører en Ridevej til Lan-tschou-fu, saa er den dog saa slet, at tungt belæssede Muldyr ikke kunne komme frem. Lastdyrene maatte klatre ned i en stejl Klipperende til det lille sandede Parti ved Bredden, hvor Fartøjet kan lægge til. En europæisk Hest vilde paa den korte, men farlige Vej have brækket alle sine Ben.

En flad Baad, som kan rumme 10 Muldyr med deres Bepakning samt de dertil hørende 10—12 Drivere gaar hele Dagen frem og tilbage mellem Bredderne. Da Vandet løber med en rivende Strøm, er Overfarten et haardt Arbejde for Færgefolkene. Den tunge Sideaare bliver møjsommeligt og langsomt bevæget af 6—8 kraftige Kinesere med Opbyden af alle deres Kræfter, og den endnu større Styreaare har en saadan Tyngde, at 9 Mand næppe kunne regjere den.

Naar det er Højvande, hænder det ikke saa sjældent, at Besætningen trods en anselig Forstærkning ikke er i Stand til at styre Fartøjet over til den hinsidige Bred. Revne med af Strømmen søge Folkene kun at undgaa den bedrageriske Flods Klipper og Skær og lande endeligt i heldigste Tilfælde et eller andet Steds i Nærheden af Lan-tschou-fu, hvor Floddalens Fald er langt mindre.

Under Overfarten spurgte jeg vor Tolk, Sin, om han kjendte Navnet paa Floden. Synlig indigneret over dette Spørgsmaal, svarede han med opkastet Underlæbe: »Tatung-ho!«

»Hvad hedder da den Flod?« Jeg pegede paa det Sted, hvor Tatung-ho udmunder i den betydeligt større Hoang-ho.

»Siling-ho!« lød Svaret.

Da han viste min Forklaring over den rette Betegnelse tilbage med de Ord: »Det er ikke rigtigt, Hoang-ho kommer først 50 Li herfra,« bad jeg ham passe nøje paa og give mig Underretning, saa snart han fik Floden i Sigte.

Jeg blev i Nærheden af ham. Først da vi fik Byen Lan-tschou-fu i Sigte, pegede han paa de Vandaarer, som slynge sig igjennem den brede Dalslette og sagde, endskjøndt Vejen vedblev at løbe ved Siden af den samme Strøm, med Overbevisning: »Der er Hoang-ho!«

For at Markerne kunne faa den fornødne Fugtighed, selv hvis der ingen Regn falder, have Kineserne, da Flodbredderne ere temmelig høje og Sidedalene fattige paa Vand, langs Hoang-hos og Tatung-hos Bredder, bygget kolossale Træhjul, som ved en sindrig Konstruktion løfte Vandet op. De ere konstruerede ligesom vore Møllehjul, men

have ved Fælgenes perifere Ende en stor Mængde Spande i Form af langagtige, firkantede, skævt stillede Træprismer, hvis Bund altid støtter sig mod en indre Skovlkant, og hvis hævede Aabning løfter sig op over Hjulets Periferi henimod Flodbredden. Idet nu Strømmens Hastighed driver Hjulet rundt, naa Træprismernes Aabninger først ned i Vandet, Spandene fyldes til Dels med Vand, og de udtømme endelig deres Indhold i en Rende. Fra Beholderen løber Vandet i Bambusrør ellér stærke Trærender ud paa Markerne.

Vi naaede Lan-tschou-fu den 16 August ved Middagstid. Trods Tso-tsung-tangs Anbefalingsskrivelse bleve vi denne Gang kun køligt modtagne; det lykkedes os ikke en Gang at opdrive et Kvarter.

Efter en Mængde Forsøg paa at komme ind i et eller andet Hus besluttede vi os til at lægge Beslag paa Byens Examensbygning, der stod tom.

Den intet anende Portner protesterede vel i høje Ord imod de uventede Gæsters Indtrængen i den ham anbetroede Embedsbygning; men det hjalp ham ikke noget; de luftige Rum svarede altfor meget til vore dristigste Forventninger om en bekvem Bolig, til at hans Protest skulde have bevæget os til Eftergivenhed. Med skelende Blikke fulgte han en Tid lang vor Adfærd, udtordnede nogle Trusler i Aftenluften og forsvandt endeligt med et Spring ud af Porten, hvis Fløje han smeldede i efter sig.

Efter et Kvarters Forløb kom der endelig Bevægelse i Mandarinerne, som forhen syntes at være uddøde. Stadens Betjente kom til fra alle Kanter. En Ordfører overgav os en Befaling fra Borgmesteren om, at vi ufortøvet skulde forlade Yamenen, en anden besørgede paa en uforskammet Maade sin Melding fra Gouvernøren, at han overhovedet ikke vilde taale os i Byen, men at han vilde anvise os et Kvarter udenfor Muren. Grev Széchenyí gav efter dette Muldyrdriverne Befaling til at aflæsse Bagagen.

Da indfandt der sig en tredie Politimand med gnistrende Øjne midt i Gaarden og udstødte nogle Forbandelser imod os, som han begrundede ved den Beskyldning, at vi havde gjort Indbrud i Huset og ødelagt alle Dørene; Gouvernøren var rasende og forlangte, at vi øjeblikkeligt skulde fortrække. Tolken Sin svarede ham paa ægte kinesisk Vis. Han tog et kort Tilløb og sparkede ham i Maven med sine Mandarinstøvler.

Hylende forlod Sendebudet Huset. Følgerne af denne Raahed lod ikke længe vente paa sig. Gouvernøren sendte os sit Kort, Stole, Borde, Senge og nogle Blikdaaser med The med den besynderlige

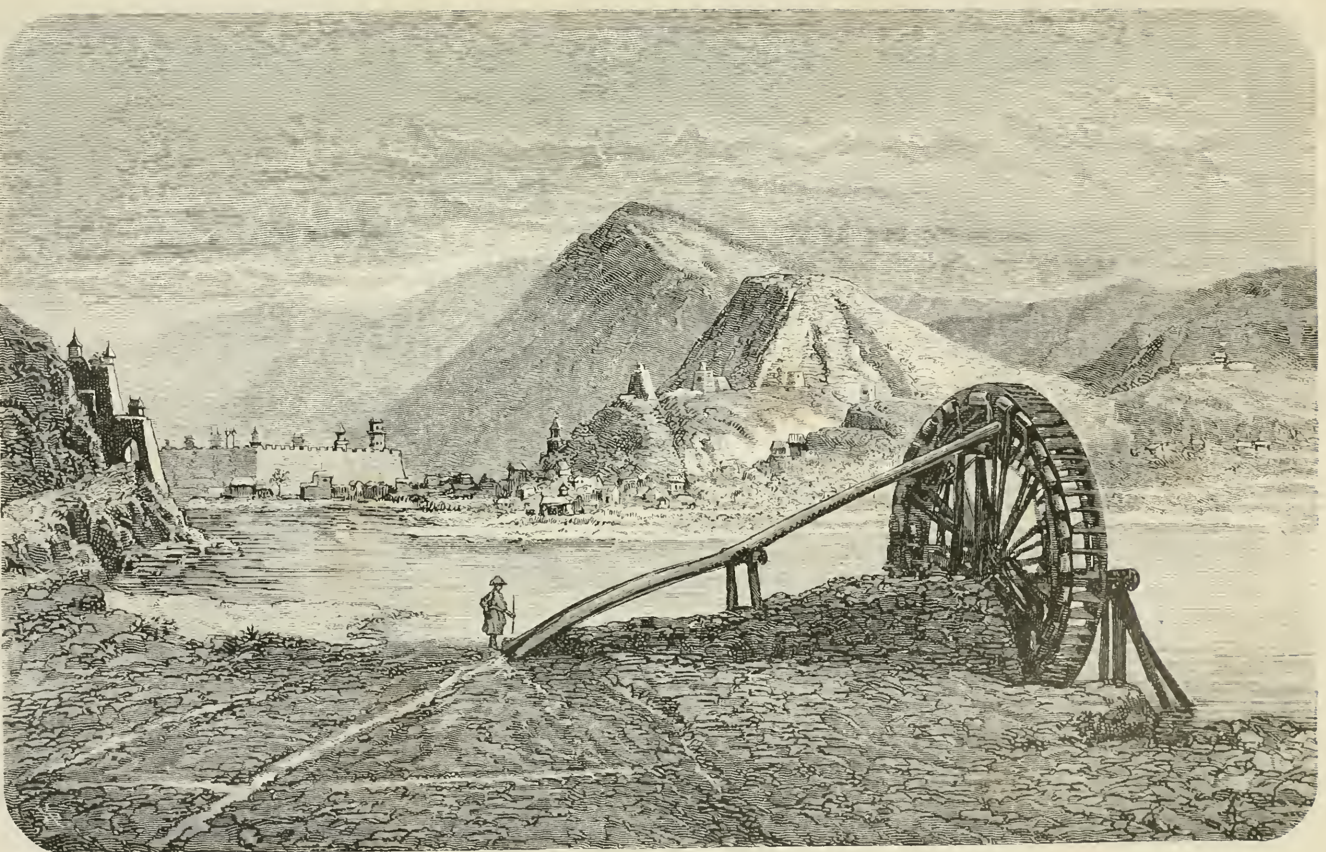

Fig. 143. Lan-tschou-fu ved Hoang-ho

Udtalelse, at nu var alt i Orden, og at vi kunde blive i Examensbygningen.

Jeg traf i Lan-tschou-fu en gammel Bekjendt fra Schanghai, Herr Hagge, som skulde besørge Bygningen af en Klædefabrik for Tölge & Co. Foruden ham var der endnu to andre Tyskere til Stede, Fabrikens Direktør, Strom, og en Ingeniør, Herr Lanzius. En tredie Tysker havde paa Grund af Hjemve for nogle Uger siden tiltraadt sin Tilbagerejse til Europa. I Sing-njing-tschou, en By syv Dagsrejser Sydost for Lan-tschou-fu skar Stakkelen Halsen over paa sig og døde. Man kan forestille sig Forfærdelsen hos Embedsmændene, som her stod raadvilde lige overfor den uhørte Begivenhed; deres Angst voxede ved Tanken om, at ingen vilde tro paa den fremmedes Selvmord, men langt snarere vilde antage, at et Drab havde fundet Sted.

Medens den afdøde blev bevogtet af en Deling Soldater, fløj Kourereren til alle Sider. Endskjøndt Herr Hagge uden Tøven tiltraadte Rejsen til Sing-njing-tschou, saasnart Efterretningen var indtruffen, forløb der dog otte Dage, førend han naaede Aastedet. Liget laa endnu stedse paa samme Sted, hvor det var blevet fundet, og var allerede i en Tilstand af Forraadnelse, som overgaar enhver Beskrivelse; Magistraten havde ikke sparet noget for paa egen Bekostning at skaffe en elegant Ligkiste til Veje (den kostede 300 Taël). Vedkommende Embedsmands egen Stilling laa ham, saa længe Selvmordet ikke lovligt var konstateret, mere paa Sinde end Beboernes Velbefindende i hint Rædselshus. Først da Herr Hagge havde udfærdiget et Dokument, hvori Faktum blev konstateret og Mandarinen frikjendt for al Skyld, kunde Liget blive begravet paa højtidelig Maade. De tyske Herrer klagede for øvrigt meget over Kinesernes Ladhed, Egensind og Mangel paa Forstaaelse, idet de vilde vide alting bedre og med ubegribelig Stivsind traadte alle Planer hindrende i Møde. Saaledes skulde Fabriken og Maskinhuset, i Stedet for af Sten og Tegl bygges af Ler og Løssjord; Byggepladsen maatte gjentagne Gange forlægges paa Grund af religiøse Betænkeligheder; en Gang skulde Porten være i Syd, en anden Gang i Nord, saa havde de literaturkyndige Embedsmænd Betænkeligheder ved Gavlen, medens Tegningerne til Aandemuren skulde forelægges Præsterne ved et stort Tempel til Godkjendelse.

Fem Maaneder vare allerede forløbne uden synderlige Resultater. Endeligt bristede Tyskernes Taalmodighed. De erklærede Gouvernøren, at han, hvis man ikke for Fremtiden vilde følge deres Forskrifter, selv kunde bygge en Fabrik; de vilde ikke blive en eneste Time længere i

Lan-tschou-fu. Det var et Ord i rette Tid. Gouvernøren stillede 200 Soldater til deres Disposition, som paa den Tid, vi vare der, netop vare beskjæftigede med at udgrave Grunden til Bygningen. Efter hvad jeg for kort Tid siden læste i Bladene i Schanghai, er Fabriken allerede i fuld Gang til Vieekongens og de tyske Entreprenørers Tilfredshed. Tso-tsung-tang har forøget sin Hofstat med endnu et Medlem for at kunne vedligeholde en uafbrudt Forbindelse med Expeditionens Medlemmer. Denne Sekretærplads er besat med Herr Hermann Mandl, en ung, stræbsom Wiener, som i Løbet af kort Tid har lært at tale og skrive det kinesiske Sprog og derpaa ombyttet sin Stilling som Toldembedsmand i Schanghai med en Yndlings hos den mest betydelige Mand i Kina.

Pater Jansen, den elskværdige, muntre Missionær, som vi allerede havde lært at kjende under vort første Besøg i Lan-tschou-fu, boede endnu stedse i Æresmandarinens Hus. For denne sidste har denne Omstændighed imidlertid været uheldig. Tso-tsung-tang havde paalagt sine underordnede at udforske Grunden til, at Provinsen Kan-su paa en Gang blev hjemsøgt af saa mange Missionærer.

En Morgen trængte nu en Retskommission ind i det Hus, hvori Jansen logerede, og førte uden videre Husets Herre bort som Fange. Han blev til Straf, fordi »han lokkede de fremmede Præster ind i Landet« degraderet og sat i Forvaring paa ubestemt Tid, med andre Ord, for stedse.

Da Øvrighederne ikke turde vise Missionærerne ud, troede de at have truffet det rette ved denne Fremgangsmaade og at kunne tvinge de forhadte Præster til et Tilbagetog. Men det franske Gesandtskab i Peking var af en anden Mening. Ikke alene forfægter det med alle de Midler, der staa til dets Raadighed, de franske Missionærers personlige Interesser, men det betragter det ogsaa som en Æressag at beskytte de Kinesere, som slutte sig til de kristne, for deres egen Rettergangs Vilkaarlighed.

Pater Jansens Vært havde dets Indflydelse og energiske Protester at takke for, at han efter en kort Fængsling igjen blev sat i Frihed og nu, ligesom forhen, tør bære Dekorationen med den blaa Knap paa sin Hat.

Allerede i Sining-fu hørte vi Tale om et frygteligt Jordskælv, som den 1ste Juli havde ødelagt Lan-tschou-fu. Jansen fortalte følgende herom: Den nævnte Dag henimod Klokken 4 om Morgenen blev han vækket paa en temmelig ublid Maade. Han sprang op og bemærkede, at Gjenstande, der hængte paa Væggene, svingede frem

og tilbage. Klokken 6 kom der et andet heftigt Stød, som varede flere Sekunder og havde til Følge, at fire Huse og nogle Tempelboder paa den anden Bred af Hoang-ho styrtede sammen. Kineserne overdrev naturligvis Begivenheden og fortalte strax, at nogle hundrede Personer vare gaaede til Grunde derved, men i Virkeligheden omkom der ikke en eneste. Da vi kjendte denne Egenskab hos Kineserne, troede vi ikke en eneste af alle de Meddelelser om Naturbegivenheden, hvormed Embedsmændene mente at kunne omstemme os med Hensyn til vore Rejseplaner.

Jeg vil springe over Beskrivelsen af vor tre Dages Rejse fra Lan-tschou-fu til An-ting-shien, denne By, hvori vi i den forløbne Vinter havde oplevet Soldaterpløbet, thi der hændte intet mærkværdigt, og Løsslandskabet frembød samme triste Skue som forhen.

Vi tage Afsked med den bekjendte Vej, som udenfor den nordlige Stadsport drejer af i østlig Retning til Si-ngan-fu, og vende os mod Syd henimod et nyt Maal for Rejsen. I en Længde af 25 Li gaar Vejen endnu i Tschan-kon-hos Dal opad, gaar derpaa over Floden og fører os endeligt op paa en smal, jævnt stigende, træløs Ryg, hvis yppige Græsvæxt kunde afgive godt Foder for Kvæg- og Faarehjorde. Desuagtet finder man kun sjældent enkeltvis gaaende Dyr, der delikatere sig paa Græsgangen. Paa Hoang-hos og Vej-hos Vandskæl, der kaldes Hau-ti-tschang-leang findes et Vogterhus i 7450 Fods Højde, hvis Besætning driver en indbringende Forretning med virkeligt godt Drikkevand. Enhver rejsende giver her gjerne nogle Kobbermønter for at slukke sin Tørst.

Efter en kort, men besværlig Nedstigning naaede vi en lille Sidedal til Vej-ho, hvilken lille Flod, indskaaret i 90—150 Fods Dybde i Løssjorden, langsomt bugter sig mod Syd. Dalen er en Fjerdingvej bred og godt dyrket med Hirse, Byg, Hvede og Majs. Derimod bor der i vid Omkreds ingen Mennesker. De faa Landsbyer have kun et ringe Antal Huse. Fordum har Dalen vist nok været stærkere befolket, thi paa vor videre Vej traf vi paa flere Landsbyruiner, der vare fuldstændigt forladte. Muligvis have Vanskelighederne ved at lede Vandet fra de dybt liggende Floder op paa Markerne været Aarsagen til, at fordums Beboere have forladt den tilsyneladende saa frugtbare Dal.

Bjerglandskabet er overordentligt sammensat og sønderrevet; dog er den mærkværdige Symmetri paafaldende, hvorved de parallele Udløbere udmærke sig, hvilke ligesom Sidedalene falde lodret af mod Hoveddalen.

Saasnart man naar Vej-ho forandres den hidtil ensformige og øde Natur. Dalsletten, der ved Kun-tschou er en Mil bred, bliver til en grøn Urtehave, hvori endog findes enkelte Frugttræer. Vej-ho flyder ved Kun-tschou i en bred Flodseng, der kun er skaaren $1^1/_2$ Alen ind.

Vandet, der i en forholdsvis stor Rigdom bryder frem af en Bjergkløft, som aabner sig Vest for Byen, har en rødlig Farve og er knap en Fod dybt. Den højre Dalside dominerer den venstre og udmærker sig ved nogle enkelte, fremragende Klippetinder, medens den venstre kun bestaar af runde, bløde Løssformationer.

Kun-tschou er en By med 50000—55000 Indvaanere. Dens ydre Enceintemur omfatter en stor Flade, i hvis Centrum den indre Stad, der ligeledes er omgivet med en Mur, skrumper betydeligt ind. Den indre By har bedre Huse af Tegl og Sten, som gjennemgaaende ere tækkede med Teglsten; Forstaden bestaar kun af fire usle Gyder, som føre til Portene, og den øvrige, øde Del repræsenterer Byens rummelige Kirkegaard. Fra Kun-tschou føre gode Rideveje til Tyda (210 Li) og til Min ved Ta-ho (240 Li). Ogsaa Vejen til Tsching-tschou er, som Ridevej betragtet, usædvanligt god og kan længere nede endog befares af Trækarrer, endskjøndt der forekommer smalle Partier, hvor to Kjøretøjer have vanskeligt ved at kjøre forbi hinanden.

Paa Strækningen mellem Embedsstaden Njing-juen og Futschang maa man to Gange ride gjennem Vej-ho, fordi Klippeskrænterne, der udgjøre dens højre Bred, gaa saa stejlt ned mod Floden, at der ikke er den mindste Plads til Anlæget af en Vej. Ved almindelig Vandstand ere Vadestederne omtrent en Alen dybe og gaa over Stengrund. Nogle Sidedale føre efter enhver Regn saa mange Rullesten ned, at der fremkommer vidt strakte Stendæmninger, som paa enkelte Steder standse Vej-hos Løb. Vandet oversvømmer da Markerne og ødelægger paa en Gang Landmandens Forhaabninger. Ikke desto mindre gjør Dalsletten Indtryk af at være overordentlig frugtbar. Afgrøden skyder op til en betydelig Højde (Hørren var saaledes gjennemsnitligt 9 Fod høj), Frugttræerne bugne med Frugt.

Ogsaa Landskabsbilledet overhovedet bliver med hvert Skridt mere afvexlende og righoldigt. Landsbyen Lomen f. Ex. er et fortryllende Sted. Den ligger indesluttet af mørke Klippevægge, fra hvis Spalter Bregner og Slyngplanter voxe opad mod det lille Tempel paa Højden, og en duftende lille Skov af Ahorn, Pil, Poppel, Æble-, Pære-Aprikos- og Færskentræer beskygger Landsbyens venlige Huse.

Førend vi naa Fu-tschang-shien, se vi til højre et smukt Kloster, hvis godt vedligeholdte Tempelbygning omslutter en Høj, paa hvilken en Kæmpe-Buddha har Plads, der løfter sin højre Haand velsignende over den rige Dal. Et fire Etager højt Træstillads beskytter med sit brede Tag Statuens straalende Farver mod Regn.

Ved den nævnte By forlod vi Vej-ho og besteg det 5700 Fod høje Kvan-tse-san for at komme til Si-Dalen og Staden Tsing-tschou. Saa vel Op- som Nedstigningen forvoldte, som Følge af de mange stejle Steder, navnlig Muldyrene mange Vanskeligheder. Heden var næsten uudholdelig, og om vi ogsaa kunde faa nogle saftige Færskener at kjøbe af Frugthandlerne, der rejste til Fu-tschang, saa var der ingen Lindring at faa for Lastdyrene, thi der var intetsteds Vand. Først da vi naaede den brusende Bjergelv Si-ho, langs hvis Bred Vejen løber, kunde Dyrene i lange Drag slukke deres Tørst.

Den 28de August ankom vi til Tsing-tschou. Da vi strax efter vor Ankomst gjorde Fordring paa et anstændigt Kvarter, lod Magistraten Yamenens Døre lukke for Næsen af os. Uden at lade os anfægte herved, da vi allerede i Lan-tschou-fu havde lært den bedste Fremgangsmaade at kjende i saadanne Tilfælde, fandt vi snart under en Borgers Ledelse Examensbygningen, der stod tom. Den var lukket. Vi bankede paa, og Portneren aabnede Døren. Uden at give ham Tid til frugtesløse Indvendinger trængte vi ind i Gaarden og besatte Lokalet. En Time efter indfandt Borgmesteren sig i fuld Puds, hilste os paa det venligste og forsikrede os gjentagne Gange, at han vilde glæde sig meget ved at se os være tilfredse i Statsbygningen. Han haabede, at vi ret længe vilde være hans Gæster.

Tsing-tschou bestaar egentlig af fem Byer, som støde op til hverandre, men som indbyrdes ere adskilte ved høje Mure. Hver af Byerne har en pragtfuld offentlig Bygning, men Administrationen er dog centraliseret i Borgmesterens Person, som vi nys have lært at kjende. Byens Rigdom viser sig ikke alene ved de prægtige Kjøbmandsboder, men navnlig ved de talrige og kostbare Templer, hvis Pagodespidser rage højt op over Kastanie- og Nøddetræernes Kroner.

The, Tobak og Indigo ere Stadens vigtigste Handelsartikler. Industrien repræsenteres af Silkevævning, Silkebroderier og Smedearbejder. Tsing-tschou har omtrent 160000 Indbyggere.

Vi traf en gammel bekjendt i Byen, nemlig Mr. Easton, den engelske Missionær, som i Sining-fu havde gjort forgjæves Forsøg paa at omvende de derværende Kinesere. Vort Gjensyn var meget hjerteligt.

Vi besøgte Mr. Easton i hans eget Hus, hvori han havde opført et lille Kapel for de faa Tilhængere af hans Lære.

Ogsaa han meddelte os nogle Data angaaende Jordskælvet den 1ste Juli. I Tsing-tschou styrtede nogle Tage ind, i Tyda omkom endog nogle Mennesker. I det hele skulde der i Provinsen Kansu være faldne 4000 Mennesker som Ofre for denne Naturbegivenhed.

Hvad der interesserede mig mest, var nogle Marschroutekort, som Mr. Easton havde faaet foræret af en Mandarin. De indeholdt alle Marschstationer fra Su-tschou til Karaschar med Opgivende af Afstandene. Midt paa Tegningen fandtes en stor Sø (Lop-nor) med følgende Forklaring: »Her er Hoang-hos Kilde, som herfra løber til Sining-fu og Lan-tschou-fu og ved Peking falder ud i det gule Hav.«

Naar Kineserne faa saadanne gyselige Oplysninger af deres egne Geografer, kan man ikke undre sig over, at Kejser Kang-hi tog sin Tilflugt til de europæiske Missionærer for at faa en rigtig Forestilling om sit Rige.

Fra Tsing-tschou løber der to Veje til Hoj-shien, den sidste By i den store Provins Kan-su. Den første, den saa kaldte Mandarinvej, er to Dagsrejser længere. Til Gjengæld berører den de bedste Gæstgiversteder og gaar af Vejen for alt for store Vanskeligheder. Den anden, som vi fulgte, gjennemskærer Ta-tja Bjergene i en lige Linie og gaar gjennem tykt og tyndt lige løs paa sit sydlige Maal. Vi hørte vel, at denne Vej skulde være aldeles ufarbar, idet den var bleven ødelagt af Jordskælvet; men denne Efterretning viste sig at være falsk. Vel vare Tagene paa nogle Huse mer eller mindre beskadigede, men vi fandt intet Spor af de Nedstyrtninger i Bjergene, som vare blevne skildrede os til de mindste Detailler. Vejen var imidlertid gyselig slet og stejl; navnlig efter en Regn bleve Stenene saa glatte, at det var raadeligst at bevæge sig til Fods. Færdselen paa denne Strækning er ikke betydelig.

Vi mødte kun faa Muldyrkaravaner, som kom fra Syd og bragte Papir, Træ og Kul til Provinsen Kan-su. Mandariner rejse aldrig her, og Bærestole høre derfor til de største Sjældenheder i Ta-tja-san. Ved Tsing-tschou ophører ligesom ved Si-ngan-fu al Færdsel til Vogns imod Syd.

Paa den første Dag af Rejsen steg vi op gjennem en romantisk Sidedal. Jo længere vi kom mod Syd, desto tættere blev Trævæxten. Dalen er vel ikke bred, men dog overalt dyrket. Avlsbygningerne se paa Afstand ud som Schweizerhuse, de have retliniede Tage, der ere tækkede med Teglsten, som ere svage af Ælde, og deres

Ender rage langt frem over Murene. De mange Frugttræer i de tilliggende Haver flattere ogsaa Landsbyerne. Ganske vist bliver det gunstige Indtryk igjen svækket, naar man kommer nærmere og forfærdet gyser tilbage for det Billede af Urenlighed og ældgammelt Smuds, som saa præsenterer sig. Vi befinde os nu paa Løsslandskabets Grænse.

Fig. 144. Vandmølle ved Schamen-kvan.

Medens Bjergene i det nordlige udvikle mere runde og smidige Former, og medens deres Tinder, som ved An-ting-shien, ere kronede med Ruiner af tidligere Fæstningsværker, bliver den sydlige Horisont begrænset af mørke Klipperygge, som tegne sig i uregelmæssige og forvredne Konturer.

Enkelte spidse Tinder rage langt borte op i Taagen over de forvirrede Former. Den rejsende ser sig pludseligt hensat i en Alpe-region. Højbjergets Karakter bliver kun modificeret ved Træ- og Markkulturen, som trives yppigt i Dalene. Vi bemærke ægte Kastanier, Granatæbler og Tsu-tser. Medens Lastdragerne ved Lan-tschou-fu

glædede sig ved Nydelsen af Meloner, saa var det her Granatæblerne, som i deres yppige Fylde ledede Kulierne i Fristelse til at udstrække deres Haand efter fremmed Ejendom. Markerne frembringe Ris, Hør, Mais, Indigo og Kau-leang, en Art Hirse, der bliver 9 Fod eller mere høj, og hvis store halvmodne Korn udpresses for deraf at tilberede en stærk Brændevin, »Kau-leang«.

Landskabet bliver skjønnere med hvert Skridt; først bliver Buskadset tættere og tættere, saa forøges Antallet af de gamle, høje Træer, der til sidst forene sig til pragtfulde Skove, som ikke alene bedække de stejle Skraaninger, men ogsaa hist og her omfatte Dalen med deres Skygge. De bestaa navnlig af Løvtræer, blandede med Graner, Cypresser og Lærketræer. Jeg bemærkede ogsaa Hasselbuske, hvis kjærneløse Frugter mere lignede forstenede Humleblomster. Vilde Færsken- og Æbletræer stod ved Vejen. Færskenerne ere saa store som Valnødder og have en bittersur Smag. Æblerne ere noget mindre end vilde Kirsebær og blive ikke spiste paa Grund af deres ramme Smag. Paa Jordbær er der ingen Mangel, men ogsaa de blive, trods deres indbydende Størrelse og purpurrøde Farve, for en Del forsmaaede paa Grund af deres fade, vandagtige Smag.

Engene i Dalene prange med det saftigste Græs. Gaaseurter med et violet Anstrøg, hvide og gule Evighedsblomster, vild Kommen, Natskygger, Skovgræs af alle Arter give en broget, farverig Afvexling i de grønne Marker; Bregner og Mosser dække de fugtigkolde Stene paa de hyggelige Hvilepladser ved Skovbrynet. Dalene ere snævre og forandre sig under Tiden til romantiske Kløfter. De stejle Klippevægge taarne sig op til begge Sider og indsnævre den lille Flod til en Brede af nogle faa Skridt. Her har et Grantræ slaaet Rod i en Revne i Klipperne, højt oppe neje Skovhvælvingens utallige Toppe sig for det lette Vindpust, og der nede i Dalen forvandles Vandet til perlende Støv over en klaprende Mølles Hjul. Vore Folk drog uden Deltagelse forbi denne fortryllende Idyl ved Schamen-kvan, men vi, der nu i to Aar ikke havde set noget lignende, bleve staaende, valgte os en stille Hvileplads og nød i den herlige Ensomhed i Skoven med sand Fornøjelse den tørre Brødskorpe, der tjente som Middagsmad, og drak friskt, klart Vand dertil.

Alle større Landsbyer lige til Hoj-shien bestaa kun af en Gade, de mindre af enkelt liggende Avlsgaarde. Gæstgiverstederne (Kun-kvaner mangle aldeles) ere slette, smudsige og fulde af al Slags Utøj.

I det Rum, hvori vi overnattede, var der ogsaa anbragt Heste, Oxer og Faar. Om Natten blev vor Søvn forstyrret af Mulæslernes Skrigen, ved Morgengry af de støjende Drivere. Vi prøvede ganske vist efter Abbé Huc's Raad at faa Dyrene til at tie ved at binde store Sten fast til deres Hale, men dette Middel hjalp ikke. Det kan vel være, og jeg taler af Erfaring, at et pludseligt Træk i Halen i det Øjeblik, da Mulæslet løfter Hovedet for at udstøde sit gjennemtrængende Skrig, kan bringe det til Tavshed, men i Længden bliver Dyret vant til en saadan vedblivende Tyngde. Maaske lader det en Timestid Hovedet hænge for derefter lidt efter lidt atter at komme tilbage til sin skrækkelige Melodi.

Paa Vejen fra Schamen-kvan til Hoj-shien forsvinder mere og mere Højbjergskarakteren, og Skovene blive stedse tyndere. Bjergenes Udløbere danne et lavt Bjergland, hvis frugtbare Jord overalt er dyrket.

Paa de enkelte skovsmykkede Toppe kan man med Sikkerhed vente at faa Øje paa et Kloster eller et Tempel. Alle Bygninger ere godt holdte og bære Vidnesbyrd om, at Mohamedanerne ikke have formaaet at udstrække deres Ødelæggelsesværk her til. Vi naaede Hoj-shien den 3die September, efter at vi, siden vi forlod Tsing-tschou, vare stegne over sex Bjergpas i Ta-tja-san i en relativ Højde af 900—1500 Fod. Jeg antager, at den næstsidste, 4430 Fod høje Saddel er Vandskællet mellem Hoang-ho og Yang-tse-kiang; Bjergdragenes Retning fra Øst til Vest saa vel som Vandløbenes Retning mod Nord eller Syd tale herfor. Navnet Pej-ling, som europæiske Geografer have givet dette Bjergdrag, kjendes ikke af nogen her.

Fra Hoj-shien af bliver Vejen med hvert Skridt slettere. I Syd ligger den kløftede Bjergkjæde Schita-san foran os, og den skulle vi over. I Sydost rage enkelte spidse Tinder op over Bjergenes Masse. Schita-san gaar fra Øst mod Vest og bliver 30 Li Øst for Hoj-shien i en utilgængelig Klippekløft gjennemskaaret af den lille Flod, som vander Byens Dalslette. Endskjøndt Passet ikke ligger mere end 3800 Fod over Havet, var Bestigningen dog meget besværlig; de stejle Dele af Vejen ere brolagte for at sikre den mod Ødelæggelse ved Vandets Magt. Saa længe Brolægningen var ny, maa den have frembudt store Fordele; nu maa man anvende den største Forsigtighed, naar man skal passere disse Stene, der ere anbragte uden Orden, med samt deres Kanter og Mellemrum.

Det var allerede Aften, da vi efter en besværlig og stejl Nedstigning naaede Paj-suj Flodens højre Bred og med den Provinsen Kan-sus Grænse. Vi satte over Paj-sujs (det hvide Vands) smudsiggule

Strøm paa en Færge og betraadte med den lille By Paj-suj-kiang Provinsen Schen-sis Grund. Byen ligger malerisk ved Foden af en stejl Klippe. Et ældgammelt Tempel med rigt forsirede Tage samt en slank Pagode oven over et andet Tempel give Billedet en tiltalende Karakter, som imidlertid forsvinder, saa snart man betræder de snævre Gader, der svømme i Smuds. Det øsregnede. Indvaanerne vare flygtede ind i deres Huse og havde drevet Svinene fra Stuerne ud paa Gaden, hvor de væltede sig i det fodhøje Snavs. Øvrigheden

Fig. 145. Mandskab, der trækker sin Baad op af Paj-suj-kiang.

var allerede averteret om vor Ankomst og tilbød os efter en energisk Opfordring fra Grevens Side endeligt sin Tjeneste med Hensyn til vor videre Rejse. Den blev ubehageligt berørt ved at erfare, at vi indtil Kvan-juön vilde rejse til Vands, thi derved gik den glip af den anselige Fortjeneste, som vilde tilfalde den ved at leje os Muldyr, og man gjorde sig forgjæves Umage for at skildre os Rejsen til Vands som tidsspildende og farlig.

Paj-suj-kiang bliver nemlig sejlbar ved Byen af samme Navn. I September Maaned var dens Brede 50 Skridt, dens Dybde 6—9 Fod,

men denne sidste bliver i den tørre Tid saa ringe, at Baadfarten maa indstilles paa Grund af de mange Klipper. Strømmen er rivende; dens Hurtighed er efter en løs Beregning 7—8 Fod i Sekundet.

Ved den stenede Flodbred ankrede omtrent en Snes Baade op; det var raat fortømrede Fartøjer af 18—24 Skridts Længde og en Maximumsbrede af omtrent 12 Fod; de stak højst 4 Fod dybt.

Det indre af et saadant Fartøj er delt i 7—8 Celler; naar det er Regnvejr kunne disse Baade overdækkes med en Hvælving af Bambusflætværk med et Mellemlag af tørrede Blade. Det kolossale Ror bevæger sig i en Tap paa Forenden af Fartøjet og bestaar af flere svære Stammer, som ere fastgjorte til hinanden med Bambustove. Eventuelt maa den manglende Ligevægt tilvejebringes ved Hjælp af en stor Sten ved den lettere Ende af Roret. Da dette staar 30—36 Fod udenfor Fartøjet, udkræver den ofte vanskelige Styring alt efter Strømmens Styrke 4—8 Mand, som maa anvende alle deres Kræfter paa at tumle Uhyret. Det lille Ror, der er anbragt i Agterenden, bliver kun benyttet, hvor Floden slaar en meget skarp Bugt. Ankringen sker ved Hjælp af Træpæle, som blive drevne ned i Flodens Bund gjennem et Hul i Skroget, samt ved Bambusreb, der bindes til faste Træpæle ved Bredden. Baadene føre ingen Sejl, men dog bliver der under Sejladsen mellem Bjergene rejst et Mastetræ, hvorpaa Trækrebet fastgjøres. Baadfolkene vægrede sig ved at optage Heste i Fartøjerne, og Herr Loczy besluttede sig da til at gaa med Dyrene over Bjergene til Lo-jang, medens Greven og jeg tiltraadte Flodrejsen med Bagagen.

Vor Afrejse foregik den 5te September Klokken 11 om Formiddagen, og vi angrede ikke et Øjeblik vort Foretagende, thi Rejsen overtraf, hvad storartede Naturskjønheder angik, alle vore Forventninger. Ligesom i et Kalejdoskop fløj hastigt forbi vort Øje snart Klippepartier, over hvis Vægge Vandfald brusede ned i Dybden fra en anselig Højde, snart venlige, skovbevoxede Bjergskraaninger, fra hvis aabne Steder enkelte Huse tittede frem, saa i Flodens Forlængelse de de sorte Omrids af et himmelhøjt Bjerg med en Skykappe om Toppen, eller en Landsby, der laa smukt grupperet under skyggefulde Træer — kort sagt en Rigdom af afvexlende Scenerier. Baaden gled hen med de ilende Vande med en Gjennemsnitshurtighed af 1¼ Mil i Timen.

Turen opad Strømmen er ikke blot meget langsom, men ogsaa meget besværlig, thi Fartøjerne blive trukne af Mandskabet. Stien, som Mandskabet følger under dette Arbejde, løber snart paa højre,

snart paa venstre Bred og er meget sindrigt anlagt paa alle de Steder, der blot paa nogen Maade kunne passeres. Paa saadanne Steder, hvor Floden er indsnævret af Klipper paa begge Sider, er der 6 Fod over Vandstanden i 1½ Alens Afstand indmejslet firkantede Huller i Klippevæggene, hvori hvile massive Stenknager, over hvilke en Slags Bro fører til den nærmeste Udvidning af Floddalen. Hist og her er denne Vej faldet sammen, og Ardejderne maa da nøjes med de blotte Huller, naar de skulle bringe Skibet fremad.

Allerede efter en sex Timers Sejlads havde vi naaet Lo-jang-shien, hvis Afstand fra Paj-suj-kiang vedkommende Mandarin havde opgivet til to Dagsrejser. Byen ligger paa en smal Landtunge, der er dannet ved Patu-hos Udmunding i Paj-suj, omgiven af skovbevoxede Bjerge 1660 Fod over Havet, og har 400 Huse med 5000 Indbyggere. Inden vi byttede Baade til vor videre Rejse, maatte vi afvente Loczy, der først kom den følgende Eftermiddag. Fartøjerne vare nu betydeligt større, og Hestene kunde nu ogsaa komme med.

Fra Lo-jang-shien af antog Floddalen, alt som Strømhastigheden aftog, en anden Karakter. De nøgne, graa Klippemure vare forsvundne, Bjergene fik et mere venligt Udseende og vare bedækkede med Buskads, Skov og yppigt Græs. Hvor det blot paa nogen Maade var muligt, havde Kineserne dyrket Terrasserne paa de stejle Bjergskraaninger med Majs. Højdedragene, der strække sig fra Nord til Syd, opvise vel endnu en relativ Højde af 3000 Fod, og Floden var vistnok endnu paa mangt et Sted indsnævret til en smal Kløft og gav Søfolkene endnu adskilligt Arbejde, men da vi havde naaet Provinsen Stse-tschuen ved Landsbyen Jampa-kvan var den interessante Del af vor Sejlads forbi. I det tilgrænsende, lavere Bjergland bliver Floden bred, doven og sid, og dens Dal beskinnes af den sydlige Sols hede Straaler.

20 Li Nord for Byen Kvan-juön passerede vi et indbringende Kulbjergværk paa den højre Bred og 10 Li fra Byen paa venstre Bred Grottetempelet Tsien-fu-njai med talrige Gudebilleder, udhuggede i Sten.

Kvan-juön, den første By, vi betraadte i Provinsen Stse-tschuen ligger paa venstre Bred af Paj-suj-kiang, der her antager Navnet Kialing; dens Enceintemure saa vel som mange af dens Huse ere byggede af brudne Sten og give ved deres usædvanlige Renlighed Byen et fordelagtigt Udseende. Vi forlod Baadene for at tage ind i Kun-kvanen, thi, efter hvad Sin meddelte os, kunde vi ikke tænke paa at rejse videre førend om to Dage. Borgmesteren i Kvan-juön var en gammel Mand med ægte kinesisk, konservativt Sindelag. Under sit første

Besøg paastod han, at der i den hele By med 14000 Indvaanere ikke var et eneste Muldyr at opdrive, thi Examinator ved Mandarinprøverne havde for to Dage siden lagt Beslag paa alle de 60 Muldyr til sin Rejse til Lan-tschou-fu. Denne Herre er under sin enaarige Virksomhed Rigets højeste Embedsmand, thi han bliver udnævnt af Kejseren, og Provinsernes Gouvernører maa kaste sig til Jorden for ham.

Ved Examens Tid samle alle de Drenge, Ynglinge, Mænd og Oldinge, som aspirere til en Mandarinbestilling, sig i Examensbygningen og tage Plads paa Bænkene. Enhver Kandidat faar som Prøvestykke en eller anden Udtalelse af en af Klassikerne, hvilken han saa skal behandle og forklare i et langt Skrift, uden at det er ham tilladt at bruge Hjælpemidler eller forlade sin Plads, førend han er færdig med Opgaven. Kundskaber i vor Forstand, som Arithmetik, Geografi, Naturvidenskaber o. s. v., blive ikke forlangte af dem. For at kunne blive Mandarin er det nok at kjende den efter kinesisk Maalestok rigtige Opfattelse og Forklaring af Klassikerne samt noget af Landets Historie. Examinatorerne blive valgte paa et Aar og synke efter endt Virksomhed tilbage til den, mulig beskedne, Rang, de have haft før.

En saadan Mandarin havde bortført samtlige Muldyr fra Kvan-juön. Øvrigheden gav os den bedrøvelige Efterretning og beroligede os med det Ord: »Mintjen!« Det er et stort, meget betydende kinesisk Ord. Ønskede jeg en eller anden Oplysning af Tolken, svarede han: »Mintjen;« spurgte jeg Kokken, om han havde lagt Mærke til de dejlige Kartofler i Byen, trak han smilende paa Skulderen og sagde: »Mintjen!« Spurgte jeg Tjeneren, hvorfor han ikke havde smurt Skotøjet ind med Fedt, hed det: »Mintjen!« Skulde man hurtigt have fat paa Vogne eller Muldyr, svaredes enstemmigt: »Scha, scha! — ja, ja!« Det bliver imidlertid sent, hverken Vogne eller Muldyr komme; endelig er det Nat. Naa! hvor blive Dyrene dog af? Med mærkværdig Overensstemmelse svare de alle: »Mintjen!«

Kun naar Risen gaar rundt i fulde Fade, naar Thekjedlen summer sin indbydende Sang over Ilden, naar Opiumpiben samt den brændende Lampe leder den ene Kineser i Fristelse efter den anden, da hedder det aldrig: »Mintjen!« Naar jeg nu siger, at mangt et Fremskridt i Kina er standset ved det lille Ord, og at mange fremdeles ville blive standsede, saa har jeg kun endnu at give Oversættelsen. »Mintjen« betyder ikke andet end — i Morgen.

Øvrigheden i Kvan-juön syntes imidlertid med Trøsteordet »i Morgen« tillige at have den Hensigt at hindre os i at rejse videre. Endskjøndt Embedsmanden i Lo-jang-shien havde lovet os at sende

en Anbefalingsskrivelse til sin Kollega i Kvan-juön, var dette Brev dog endnu ikke kommet, og vi troede allerede, at hans Løfte skulde vise sig at være en af de sædvanlige Løgne. Desværre ere disse Anbefalingsbreve en uafviselig Nødvendighed, naar man vil gjøre Regning paa, at ens Planer skulle blive understøttede og fremmede af de toneangivende Embedsmænd.

Henviste til os selv lykkedes det os ogsaa virkeligt den næste Dag at faa fat paa sex Mulæsler og at blive enige med deres Ejermænd om Lejen. Næppe havde Borgmesteren faaet denne Efterretning, der satte hans egne Udsagn i et betænkeligt Lys, førend han befalede Kineserne at forlade Byen med samt deres Dyr den følgende Nat.

Et andet Forsøg paa i en fjærnere liggende Landsby at leje 16 Muldyr endte med, at Ejermanden ved Morgengry sendte os den betydelige Sum tilbage, som han Aftenen forud havde faaet paa Haanden. Han havde betænkt sig, sagde han, og behøvede sine Muldyr til en højt staaende Mandarin, som skulde rejse til Han-tschung-fu. Selv Trudselen om at lade hele Bagagen tilbage paa Borgmesterens Ansvar og angive ham for Vicekongen i Stse-tschuen havde ikke den mindste Følge. Vi havde altsaa intet andet at gjøre end at afvente Begivenhedernes Gang med Taalmodighed.

Kun-kvanen var ganske vist stor og renlig nok til at holde os nogenlunde skadesløse for det tvungne Ophold, men der var dog ogsaa forbundet mange Ubehageligheder ved Huset, saadanne, som stod i nær Forbindelse med Byens sydlige og lave Beliggenhed (32° 30′ nordlig Brede, 1160 Fod over Havet). Først og fremmest var der Mosquitoer, som overfaldt os i utallige Skarer og pinte os dygtigt. Deres hvidt og sort stribede Krop er større end hos de almindelige Myg. Deres Stik smerter hele Dage. Saasnart denne Flue har taget Plads paa Haand- eller Forleddet (dens Yndlingssteder), har den ogsaa strax boret sin Sugebraad gjennem Huden, der strax svulmer op; der danner sig en smertefuld, haard Pustel, som først forsvinder efter nogle Ugers Forløb. Saasnart det begynder at mørknes, komme Mosquitoerne i tætte Sværme frem af de Skjulesteder, hvor de have opholdt sig Dagen over. De summe en Sang, som vækker ens Mordlyst og uden Naade overgiver ethvert fanget Exemplar til den visse Død. Det er en saa stor Tilfredstillelse at hævne sig, at Kineseren søger at ombringe enhver saadan Plageaand, der alt for uforsigtig har taget Plads paa hans Kind, med et dygtigt Ørefigen.

En anden afskyelig Plage i det sydlige Kina er Tusindbenene. Kæmpeskolopenderens mørkebrune Krop er $4^1/_2$—6 Tommer og er $^3/_8$

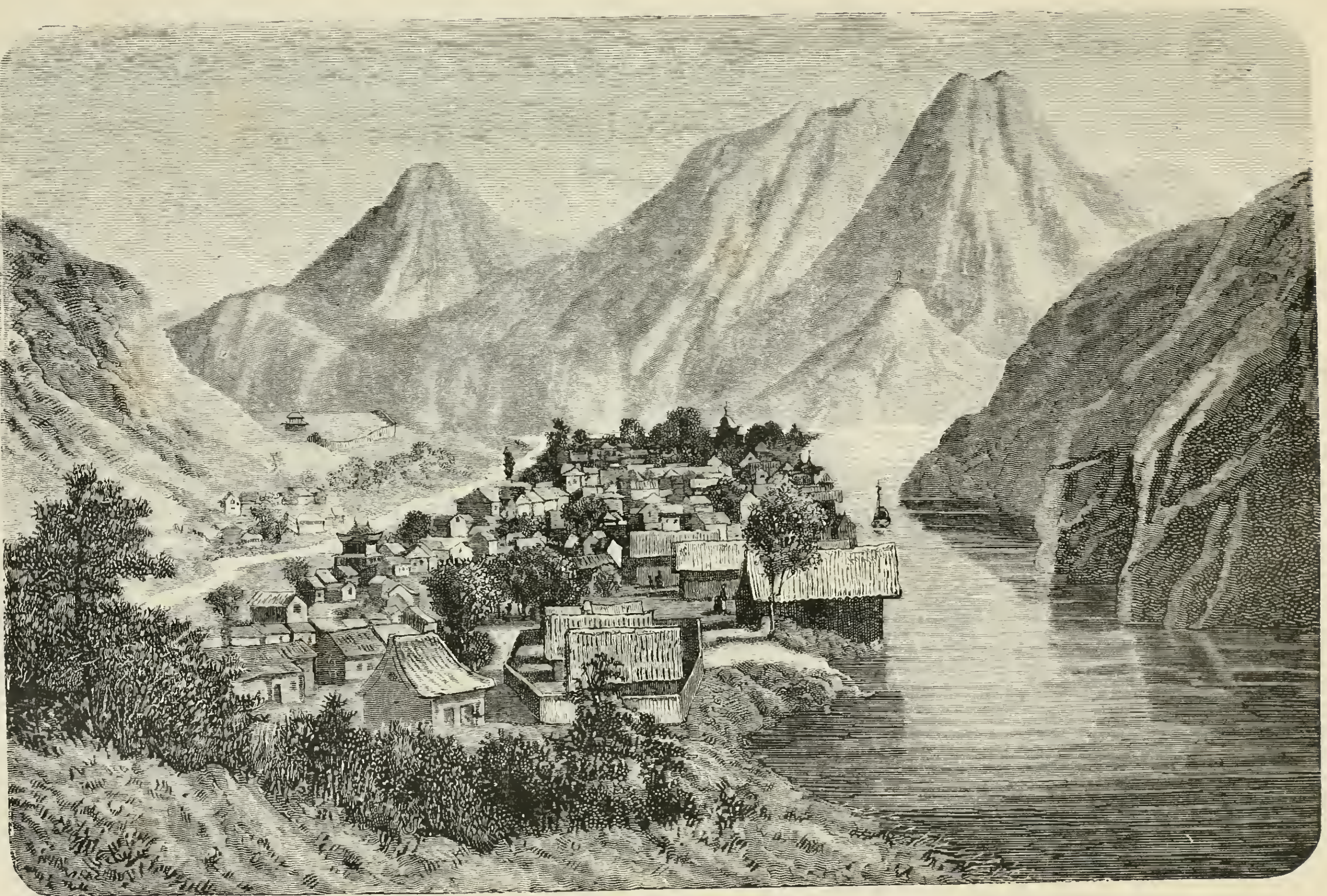

Fig. 146. Lo-jang-shien.

Tomme tyk; de 17 smudsigt hvide Par Fødder give Leddyret en beundringsværdig Agilitet. Det runde Hovede har en lignende Farve og er forsynet med to spidse Kjæber, hvis Bid ofte kan have betænkelige Følger. I Indien er deres Bid under Tiden dræbende. Disse Dyr ynde fugtig Varme og forvilde sig ikke sjeldent ind i Sengene. I Kvan-juön bed en Kæmpeskolopender mig i Laaret, medens jeg sov. Det saarede Sted viste tydelige Spor af Kjæberne i Skikkelse af tre haarde Pustler, der ikke vare større end et Knappenaalshovede. Huden, som den næste Morgen var betændt i en Haands Brede, brændte og kløede utaaleligt, og jeg var kun i Stand til at lindre Smerten noget ved kolde Omslag.

Jeg havde redet mit Natteleje paa Forgaardens haarde og ujævne Sten og lagde mig i Almindelighed til Ro Klokken 10. Da Mosquitoerne med en Snedighed uden Lige kunne finde det mindste blottede Sted paa Legemet, hyllede jeg mig trods den trykkende Hede ind i det tykke Uldtæppe. Det varer ikke længe, førend jeg over mit Hovede hører en Piben, der trænger mig gjennem Marv og Ben. Endskjøndt jeg ikke fik set det forbi flyvende Dyr, kjendte jeg det godt paa Lyden, som jeg flere Gange havde hørt i den zoologiske Have i Kalkutta. Der saa jeg de uhyggelige Dyr i deres Bure, hvor de hang i Loftet med Hovedet nedad ved det ene Ben, medens de havde omsluttet deres lysebrune, behaarede Krop med deres hindeagtige Vinger. Hvis man berørte de tilsyneladende sovende Vampyrer (*Vampyrus spectrum*) med en Stok, udstødte de disse pibende Toner, som man altid erindrer, naar man en Gang har hørt dem.

Lidt senere kom der Bevægelse iblandt Husets utallige Rotter. De sprang omkring i Gaarden og peb i alle Tonearter. Da jeg saa bekvemmede mig til at tage fat paa den ubehagelige Opgave at jage dem bort, saa jeg ind i de glødende Øjne paa en stor, fremmed Hund, som ledte efter Levninger fra Maaltiderne og nu med en forknyt Knurren snusede til Sengen. Min Stok laa imidlertid ved min højre Side, et kraftigt Hug, og den uvenlige Gæst tog Flugten.

Fra Nabohuset lød de ensformige Toner af en melankolsk Sørgesang over til mig; den blev afsunget af en Trio ved en Afdøds Kiste, og under denne lukkedes mine trætte Øjne. Først naar en Rotte med et dristigt Spring sætter hen over mit Hovede, vaagner jeg atter og hører stadigt den sørgelige Sang ved Siden af.

Udenfor Kun-kvanen sad ved et lille Bord en Sandsiger, som stedse studerede i sine gamle Folianter afvexlende med, at han skrev. Dels for at forkorte Tiden, dels af Nysgjerrighed lod jeg ham kalde ind i Huset og sagde ham, at jeg ønskede at høre hans Profetier.

Han medbragte sine Skrivematerialier samt tre Tryllebøger; disse vare beskrevne med Tegn, som endog vor belæste Tolk ikke formaaede at tyde.

Medens Manden tog Plads paa en affekteret Maade, tilviftede han sig frisk Luft med en Vifte. Han udbredte sine Skrifter paa Bordet og spurgte mig om min Alder, Fødsels Dag og Time. Efter at jeg havde svaret, slog han op i en af de forslidte Bøger, og nedskrev paa et Blad Papir en lang Afhandling om min Fremtid, medens han ledsagede en komisk Enetale med livlige Gebærder.

Alvorlig og tankefuld, stadigt raadspørgende de nedskrevne, hemmelighedsfulde Snirkler og Tegn, afgav Manden alle Svarene med en udtryksfuld og stor Selvbevidsthed. selv om de hyppigt stod i den sælsomste Strid indbyrdes. Det Hastværk, hvormed han forlod Huset efter at have faaet sin Betaling (500 Cash), syntes at tyde paa, at hans Kunst undertiden, i Stedet for hans fortjente Løn, ogsaa kunde indbringe ham anden gangbar Mønt.

Byens Befolkning opførte sig temmeligt godt; det var endog muligt at foretage korte Spadsereture uden Ledsagelse.

Trods Enceintens store Omfang er der kun faa (400) Huse; den største Del af det Areal, som Muren indeslutter, er dyrket med Grøntsager og Korn. Indenfor Muren imod Nord er der en lav Høj, hvorfra man nød en prægtig Udsigt over Byen og Omegnen.

Syd for Byen drejer Kia-ling sig i en stor Bue mod Sydvest og optager her en vandrig Biflod, der kommer fra Øst, og hvis 1200 Skridt brede Dal er usædvenligt godt dyrket og tæt befolket. Talrige Træer, deriblandt Oranger, bryde med deres milde og friske grønne den noget mørke Kolorit af Husenes sorte Tegltage.

Paa Bjergets grønne Skrænt ligger der et smukt Kloster ved Navn Tschang-uon-mjao, som vi besøgte, da denne Slags Templer, hvis Fællesnavn er Uon-mjao, eje mange Fremstillinger af kinesiske Fantasiskikkelser.

Talrige Træfigurer i halv menneskelig Størrelse ere grupperede i livlige Sammenstillinger i den vidtløftige Bygnings enkelte Afdelinger. Den største Plads indtages af — hvis jeg tør bruge dette Udtryk — en Fremstilling af Helvede. Mærkeligt nok er det kun Kvinder, som paa en skrækkelig Maade blive pinte af forfærdelige Utysker.

Mandariner have opslaaet deres Domstol midt paa Skuepladsen, og det syndige Kompagni knæler foran Bordet, naar Dommen forkyndes. Nogle Djævleskikkelser, hvis Mordlyst lyner ud af deres rullende Øjne, have allerede grebet flere af de retfærdigt domfældte

ved Haarene og slæbe dem til Marterredskaberne, hvorpaa der sandeligt ikke er nogen Mangel. Nogle vel lykkede Grupper haane og udle de ulykkelige. Hist bliver en Kvinde af en rød Djævel puttet ind i en Mølle, hvoraf der i Stedet for Mel flyder en Blodstrøm ud. Her hænger en Kvinde ved sit opløste Haar paa et Træ, og hendes Plageaand klynger sig af al Magt til hendes Fødder for at rive hendes Lemmer af Led. Her skærer en grinende Djævel Brysterne af et stakkels Væsen, medens hans Kammerat er i Færd med at flaa et andet Offer; her saver en skrækkelig Kæmpe en ung Piges Legeme i Stykker, og hans Hjælpeshjælpere støde Knoglerne af de mange Lig til Pulver i en stor Morter. I Baggrunden ligger en Kvinde, der vrider sig i Smerte, paa gloende Kul, medens en Del Djævle forhaane hende og mishandle hende paa en Maade, der ikke godt kan gjengives. Ved Siden af Billedet se vi en stejl Klippe, fra hvis Tinder den ene ulykkelige efter den anden bliver styrtet ned i Dybet. De lemlæstede Legemer hænge i dusinvis paa Kanterne og Spidserne af de fremspringende Klipper, paa hvilke de ere blevne spiddede under Faldet. Vi se overhovedet der en Legemliggjørelse af en saadan Grusomhed, som end ikke anvendes mere i Kina, selv hvor det gjælder Afstraffelse for de haardeste Forbrydelser.

Den tilsyneladende modsigende Gruppering af Figurerne forsvinder langsomt, naar man beser dem nærmere. Med en Logik, der var en bedre Sag værdig, gribe Grupperne ind i hverandre og fortælle samvittighedsfuldt en eneste Historie fra Begyndelsen til Enden. Jeg tilbragte en underholdende Time med at bese Enkelthederne i Tempelet. Da jeg kom hjem, hørte jeg, at Borgmesteren i Løbet af Eftermiddagen havde sendt nogle af sine Tjenere til Greven med en Gave, der bestod af Kjød og Ris. Grev Széchenyí havde vist Foræringerne tilbage med de Ord: Mandarinen havde gjort bedre i at sende os Muldyr.

At vise en Høflighedsgave tilbage er i Kina ens betydende med en Opsigelse af Venskabet og nedværdiger Afsenderen i hans Venners og Undergivnes Øjne. Trods dette havde Grev Széchenyí ikke kunnet gjøre noget bedre for at fremme vore Planer. Det varede ikke længe, førend Borgmesteren indfandt sig for med alle optænkelige Udflugter at forsikre om sin Uskyldighed med Hensyn til Forsinkelsen af vor Afrejse.

Jeg paalagde Tolken at spørge ham om, hvorfor han havde vist de sex Muldyr, vi havde lejet, samt deres Ejermænd ud af Byen. Et saadant Samvittighedsspørgsmaal er ikke passende efter kinesiske Begreber. Sin vendte sig derfor noget nølende til Mandarinen, talte

nogle Minuter med ham og vilde derefter give os hans Svar: »*He said ... he said ...*,« begyndte han; men jeg faldt ham i Talen: »*He said nothing* — han sagde jo ikke noget endnu; hidtil har kun De talt og Mandarinen hørt til«. Det var første Gang, at Tolken kunde overbevises om, at han havde sagt noget andet, end han skulde. Embedsmandens Besøg endte med, at han lovede at skaffe os Muldyr til den næste Dag, hvilket Løfte han ogsaa punktligt holdt. Den 11te September tog vi Afsked med dette alt andet end tiltalende Opholdssted.

Kia-ling-kiangs Dal bliver fra Kvan-juön til Tschau-chva, den næste Nattestation, i en af Brede omtrent 2 Mil ledsaget af lave Højdedrag, som lejre sig foran de stejle Bjergformationer. Ved Tschau-chva træde Klipperne igjen nær hen til Bredden. Vejen holder sig paa den venstre Bred og bliver indsnævret til et Defilé paa den ene Side af Floden, paa den anden af Foden af de stejlt skraanende Bjerge. Den er gjennemgaaende belagt med store, firkantede, brede Stenplader, som lette Marschen meget i det flade Terrain, men som i Bjergene danne Trapper, der ere slemme at passere. Muldyrene og Hestene ere vante til disse Veje og gaa med stor Sikkerhed op og ned ad de stejle Trin uden at gjøre et eneste Fejltrin.

Nord for Tschau-chva optager Kia-ling-kiang en lige saa stor Biflod, Pej-suj-ho, der har sit Udspring paa Pej-lings sydlige Affald. Efter Foreningen faar Kia-ling-kiang med en Dybde af 5—9 Fod den anselige Brede af 250 Skridt. Længere mod Syd indsnævres Dalen til en Kløft. Hvor stærkt Faldet er, og hvor rivende Floden er paa dette Sted, kunde vi bedst se af den Møje, Besætningen paa en Baad havde med at bringe denne fra den ene Bred til den anden. Alle otte Baadfolk steg først ud i Vandet, der gik dem over Brystet, og bragte Bambustræktovet over paa den anden Bred. Da de atter vare komne paa det tørre, trak de Tovet fast an og snoede Enderne af det om Livet. En af dem intonerede en monoton Sang; paa en Gang faldt Kammeraterne ind med i Sangen og gjorde ligesom paa Kommando tre, fire hurtige Skridt fremad. Tovet, som før Manøvrens Begyndelse let berørte Vandspejlet, blev spændt og kastede en Regn af blinkende Vanddraaber i Vejret. Baadens Bevægelse var næsten ikke til at bemærke; da den efter en rum Tids Forløb naaede Midten af Strømmen, krøb Arbejderne allerede paa alle fire paa den sandede Bred, og af deres fortrukne Ansigtstræk, de rødt underløbne Øjne, som truede med at træde ud af deres Huler, og af den Fure, som Rebet trykkede i deres Skuldre, saa man, med hvilken usigelig Anstrengelse de arme

stræbte at undgaa Faren ved at blive slæbte ned i Vandet over den ujævne Jord. Der forløb en halv Time, førend Baaden naaede Bredden og blev fortøjet.

Tschau-chva, en By med omtrent 12000 Indvaanere, ligger paa den højre Bred. Vi maatte derfor sætte over Floden i nogle Fartøjer. Førend vi naaede Byens Port, saa vi en nøgen Skikkelse ligge paa Vejen. Vi troede først, at det var en død, men da vi kom nærmere, saa vi tydeligt, at den syge led haardt af en hidsig Feber eller maaske af en Dysenterikrampe. Den endnu unge Kinesers Legeme bestod kun af Hud og Knogler; hans Lemmer vare ikke tykkere end unge Bambusskud. Ikke en Sjæl brød sig om den syge, som i sin lethargiske Tilstand ikke en Gang forsøgte at jage de talrige Fluer bort, som i paatrængende Sværme satte sig i det voxgule Ansigts Øjenhuler og Mundkroge. Det var et rystende Syn; Mennesket maatte dø, hvis han blev liggende der uden Hjælp.

Efter at vi havde indlogeret os i Byens bedste Gæstgiversted, skyndte vi os tilbage til den forladte for muligvis endnu at redde ham. Han laa der endnu stedse ligesom før, uagtet alle de Kinesere, der vendte hjem til Byen, maatte have set ham. Hans Lemmer vare allerede iskolde, Pulsen næppe til at føle. Med min Hjælp fik Grev Széchenyí med Magt aabnet hans blaalige Læber og gav ham et Morfinpulver. Efter en Stunds Forløb slog han Øjnene op, hans glasagtige Blik hvilede et Øjeblik paa os, derefter famlede han paa Brystet med sine rystende Hænder og gjorde til sidst nogle instinktmæssige Bevægelser for at knytte det eneste Klædningsstykke, han overhovedet havde — et Stykke Seglgarn — fastere om Livet.

Imidlertid havde der samlet sig en Gruppe nysgjerrige om os, som fulgte vor Færd med en besynderlig, halvt forundret, halvt godmodig Smilen. Førend vi forlod den syge, lagde Grev Széchenyí i Paasyn af Tilskuerne en stor Krands af gangbare Kobbermønter ved hans Fødder. Næppe havde Kineserne bemærket, at deres Medborger ejede nogle Penge, førend de tog sig af ham og bar ham ind i Byen.

Da vi en Timestid derefter vendte hjem fra en Spadseretur, laa den syge paa et Lag Risstraa i Porten til Byen. I Stedet for at give ham en Rissuppe beværtede hans Plejere ham med koldt Vand, som Kineseren overhovedet aldrig drikker. Med venlige Grin gjorde de omstaaende ham opmærksom paa de fremmede Folk, der havde reddet ham fra at dø af Sult. Jeg tror, at han, hvis de uventede Venner ikke have berøvet ham hans rede Penge efter vor Afrejse og have givet ham hans Frihed igjen, vil være den eneste Kineser, som

ofte og gjerne vil mindes os. I det mindste sagde hans Øjne dette ved vort sidste Møde.

Ved Tschau-chva forlod vi Kia-ling-kiang og besteg den stejle Bjergryg, som følger dens højre Bred i sydvestlig Retning. Til vor Beklagelse maatte vi flere Gange igjen forlade Bjergaasen, som vi vare naaede op til, for at følge Vejen, der med en pinlig Nøjagtighed var afstukket i snorlige Retning. Stenbroer af en overordentlig hensigts-

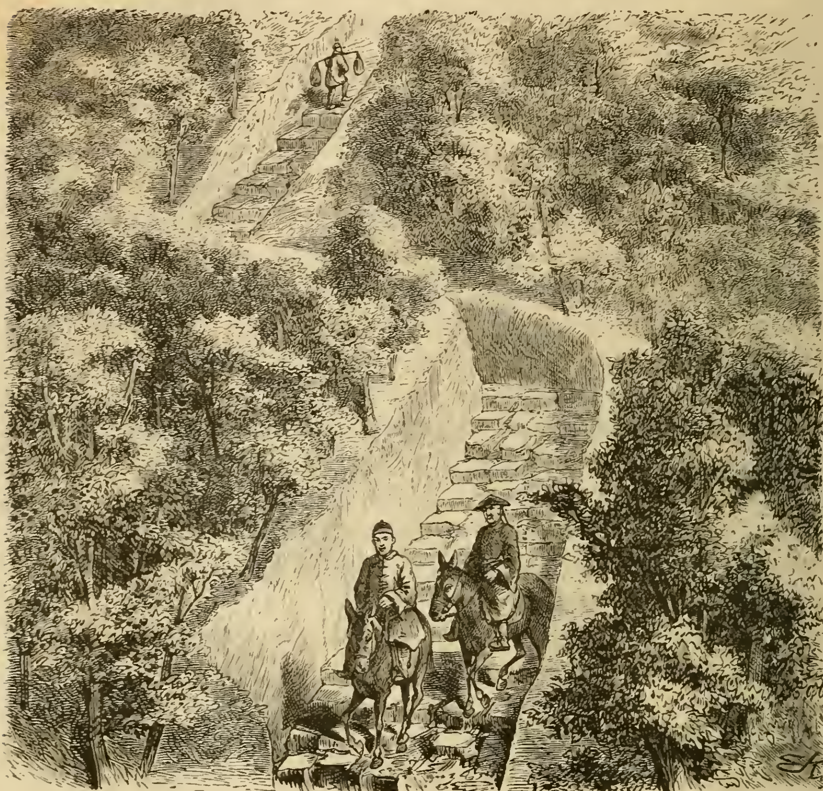

Fig. 147. Trappevej i Provinsen Stse-tschuen.

mæssig og solid Konstruktion førte over de talrige Bjergelve, som Vejen skærer.

Særlig Omtale fortjener en saadan Bro udenfor Tjemen-kvan. Fra begge Sider føre omtrent en halv Snes Stentrin til det mægtige Brodække, der er dannet af 1 Fod tykke, 6 Fod lange og 3 Fod brede Sandsten, og hviler paa tre kække Spidsbuer. En Del kunstnerisk udhuggede Dragefigurer ere anbragte paa det massive Stengelænder.

Endskjøndt Ridevejen i Almindelighed kun er beregnet til et Lastdyr, har Broen dog en Brede af over 6 Fod.

Landskabet i Syd bliver stedse skjønnere og mere tiltrækkende. Først bliver vor Opmærksomhed fængslet af nogle Klippetinder, som majestætisk rage op over den grønne Skov, Krattet og de yppige Græsgange. Paa en af disse Tinder, der ligner en spids Sukkertop, ligger et Tempel.

Fig. 148. Tsching-tu-fus Slette.

Saa slynger Vejen sig gjennem stenede Kløfter, der ere overgroede med Bregner og Slyngplanter, til en lille Landsby; fra Højderne, der omgiver den, risler det krystalklare Vand i smaa Fald ned i Dybet. Nu vandre vi i Skyggen af en Allé af ældgamle Cypresser hen til det lille Tempel, paa hvis Tærskel en Præst spejder ud over Landet. Han opdager den rejsende langt borte og ringer med sin Klokke for i god Tid at erindre om, at der bør gives Almisse, og at man i Tide bør belave sig derpaa. Endeligt aabner Dalen sig til et venligt Billede. Paa de frugtbare Marker stod Høstens Udbytte i store Stakke, og unge og gamle kappedes med hverandre i hurtig Flid.

Umiddelbart førend Tjemen-kvan komme vi i gjennem nok en særdeles romantisk Egn. Allerede paa lang Afstand faa vi Øje paa nogle Klipperygge, fra hvis skarpe Kanter de høje Granstammer ligesom utrættelige Vægtere skue ned i Dybets mystiske Dunkelhed.

Højdedragene, der ere sammensatte af Sten-Konglomerater, gaa i Retning fra Øst til Vest og tiltage i Højde. Op til deres lodrette Vægge, der under Tiden endog hænge ud, slutte sig Hobe af nedstyrtede Blokke, der have Størrelse som Huse og ere begroede med mørkegrønt Mos, samt endelig den tætte Skov. Imod Vest true disse Stene med i næste Øjeblik at rulle fra den stærkt hældende, græsklædte Flade over Vejen ned i den skummende Vildbæk: Klippemasserne, der hænge ud over de gabende Kløfter, synes at svæve i Luften. Uvilkaarligt paaskynder man sin Hests Gang for saa hurtigt som muligt at naa opad den stejle Trappe paa Vejen til Stenporten, hvis forgyldte Indskrift straaler den rejsende imøde oppe fra Højden. Med Stenportalen tro vi at være naaede op til Højden af Passet. Men hvem skulde anet, at det samme Vand, som tidligere brusede sprøjtende og sprudlende over Stene og Klipper, her oppe havde et langsomt Løb og paa sine Steder var dybt nok til, at man kunde tage sig et Bad deri. Det kun faa Mil brede, flade Højplateau er dækket med Humus og dyrket. Talrige smaa Damme, der ere dannede til Markernes Vanding, blinke med sølvlignende Glands frem i den saftige Engbund. Skoven er nu erstattet ved Frugthaver (Pærer og Granatæbler), hvis løvrige Kroner næsten ganske skjule de venlige Landsbyer; men allerede under Rejsen den næste Dag forsvinder Plateau-Karakteren.

Byen Thien-tschou (1126 Fod over Havet, 9000 Indbyggere), som vi naaede, ligger allerede igjen i Lavningen.

Ved Landsbyen Vulien-ye maatte vi tage Afsked med Højbjergene. Den Del af Provinsen Stse-tschuen, vi hidtil vare komne igjennem, er kun tyndt befolket; Landsbyerne bestaa som oftest kun af en Husrække paa hver Side af Vejen, endog Byerne staa, hvad Størrelse angaar, langt tilbage for dem i Provinsen Kan-su.

Vulien-ye ligger ved en Biflod til Kia-ling, ved Navn Ta-ho, som har sit Udspring i de højeste Dele af Schento-san og falder ud i Hovedfloden ved Pau-ling-fu (Pau-ning). Dens Kildegebet er for saa vidt mærkværdigt, som det er begrænset af fem spidse Klippetinder, der staa symmetrisk ved Siden af hinanden og paa Afstand ligne en kæmpemæssig, femtakket Ridderkrone. Vi drage over Ta-ho (den store Flod) paa en solid Stenbro uden Rækværk; den hviler paa 13

Stenpiller, er 91 Skridt lang og 6 Fod bred; Brodækket er dannet af retvinklede Kvadersten af 7 Skridts Længde og 2 Skridts Brede.

Vi betræde nu et Gebet, der udtalt har det flade Lands Karakter; Bjergene naa næppe mere end 400 Fod (ved Ds-ting-shien); da have spidse Tinder, som dog kun rage lidt op, og paa deres terrasseformede Skraaninger træffe vi i broget Afvexling Marker, Cypresselunde og Græsgange.

Medens vi hidtil under hele Forløbet af vor Rejse til Lands ikke kunde klage over Vejret, thi vi rejste saa at sige bestandigt under en klar Himmel, bleve vi i de sidste tre Dage paa en ubehagelig Maade mindede om al jordisk Lykkes Ubestandighed. Det regnede saa voldsomt, at vi hver Dag vare aldeles gjennemblødte. Mit Fodtøj, som hidtil havde trodset de sletteste Vejes Indflydelse, viste nu gabende Revner. Den Færdighed i Skoflikkerkunsten, som jeg havde erhvervet mig i Kina, lod mig aldeles i Stikken, og om ogsaa mine Sammensyninger ved Marschens Begyndelse lovede nok saa godt, overbeviste den næste Time mig dog om det tomme i mine Forhaabninger. Til sidst var Læderet saa fuldt af Huller, at jeg, skjøndt med tungt Hjerte, maatte tage Afsked med disse mine Ledsagere paa en Rejse paa over 700 Mile.

Syd for Byen Ds-ting-shien, der tæller omtrent 18000 Indvaanere, kom vi igjen over en stor Bue-Stenbro, hvis virkeligt kunstmæssige Bygning slet ikke stod i noget Forhold til den smalle Ridevej, som vi fulgte. Op og ned ad Bjerge slynger Vejen sig mod Sydvest over flade Højdedrag, bevoxede med Palmer, Cedre og *Pinus excelsa*, over frugtbare, flade Enge og rigt dyrkede Dale om de vandrige Smaafloder; vi kom nu ind i de mest frugtbare Egne i Provinsen Stsetschuen, ja maaske i hele Kina.

Udenfor Mjen-tschou (en By med 70000 Indbyggere traf vi paa den anden betydelige Flod i Provinsen Stse-tschuen, nemlig Mjentschou-pej-ho, eller som den ogsaa kaldes Ta-ho. Den har for Resten forskjellige Navne paa de enkelte Afsnit af sit Løb. Den har sit Udspring paa Sue-san (Snebjergene) Øst for Sung-pan-ting og hedder paa sit øvre Løb indtil Lu-ngan-fu Siao-ho faar her Lokalnavnet Mukva-ho, løber forbi Mjen og Tung-tschuen, hvor den kaldes Fva-ho, og flyder ud i Kia-ling-kiang ved Ho-fu.

Flodens Brede udenfor Mjen-tschou paa det Sted, hvor vi satte over den i Baade, er 200 Skridt; dens Dybde var 18 Fod, endskjøndt den egentlige Regntid i Bjergene (Juli og August) var forbi. Skjøndt

den allerede er sejlbar ved Lu-ngan-fu, sker Hovedhandelen imod Nord (Tobak og Ris) mest til Lands og ved Hjælp af Lastdragere.

Mjen-tschou, en ret net By, ligger umiddelbart ved Flodens højre Bred ved tre store og flere mindre Stendæmninger; de kæmpestore Stene, hvoraf disse kajlignende Mure ere byggede, ere sammenmurede med Cement. Byen har en Enceinte af 24 Fods Højde; de fire Porte ere markerede med de sædvanlige Taarne. Husene og de snævre Gyder kan jeg kun rose med Hensyn til Renlighed; navnlig udmærke Boutikerne sig ved en mønsterværdig Opstilling af Handelsartiklerne, saasom Porcellænvarer, Silketøjer og Sølvarbejder.

Efter at vi den næste Dag paa Baade vare blevne satte over en Biflod til Ta-ho Vest for Byen, marscherede vi omtrent 20 Li op ad Dalen og vendte os derpaa mod Lavlandet, der udbreder sig mod Sydvest. De runde Høje hæve sig kun 90 Fod over Rismarkerne paa Dalsletten: Skovene ophøre, alt som Markkulturen tager til, og endelig aabner den foran liggende Egn sig til en udbredt Flade. Vi have endnu kun at stige ned af tre Stenafsatser og ere da paa Tsching-tu-fus store Slette. Førend vi krydse Sletten ad den med flade Skifertavler belagte Vej, vil jeg her tillade mig at notere, hvor mange Stentrin vi have vandret op og ned ad, siden vi forlod Kvan-juön. Den første Dag 600, den anden 6200, den tredie 4000, den fjerde 3600, den femte 2800, den sjette 1000, den syvende 2100, den ottende 600, den niende 300; i alt 21200 Trin.

Tsching-tu-fus store Slette omfatter et Areal af over 100 □ Mil og bliver begrænset i Nordvest af Lo-san og Si-san Bjergene, i Sydvest af Le-hoa-sans flade Udløbere, i Syd af Tung-ho og i Øst af Mjen-yang-ho (som paa sit videre Løb kaldes Pej-tja-ho) og det tilgrænsende Højland. Slettens Hældning fra Vest- til Østranden udgjør omtrent 150—200 Fod. Paa begge Sider flyde to vandrige Floder fra Nord imod Syd, nemlig den allerede nævnte Pej-tja-ho og Si-ho, der kommer fra Sung-pan-tin. Ved sin Indtræden i Sletten har den sidste Flod to Bestræbelser: først at holde Retningen af sit Løb og dernæst at følge det stærkere Fald hen imod Øst. Ved det aarlige Højvande maa Bølgerne paa denne Maade ogsaa først have fundet deres Vej mod Øst, og der har saaledes af sig selv dannet sig de mange Flodarme i denne Retning, hvis Størrelse og Dybde intet Steds har tilladt Anlæg af noget Vadested.

Den af Vandet medbragte Jord skabte et fortrinligt Grundlag for Markkultur. I massevis strømmede Kineserne hid, thi Vandet, som er nødvendigt til Risavlen, var jo for Haanden i Overflod. Der

fordredes hverken store Anstrengelser eller Kundskaber til at anlægge Marker. Bonden behøvede kun ganske simpelt at trække en dyb Fure for at lede Vandet ind paa sin Mark. Saaledes fremkom der med Tiden det store Antal Vandaarer af gjennemsnitligt 3 Fods Dybde, som gjennemskære og vande Sletten i dens hele Udstrækning. For at Vandet kan stemmes op i sit Løb, ere Hovedarmene forsynede med Stendæmninger, hvis Sluser kunne løftes eller sænkes, alt som Markerne

Fig. 149. Stenportal i Provinsen Stse-Tschuen.

trænge til Vanding eller ikke, Sydost for Tsching-tu-fu hæver en lav Bjergryg sig mellem de to Floder; dens nordlige Ende trænger sig frem som en spids Kile og forhindrer Vandenes yderligere Forening.

Den rigelige Trævæxt samt enkelte Smaaskove og Sukkerrørplantager formindske Udsigten temmelig betydeligt.

Ikke alene over Hovedfloderne, men ogsaa over alle de Kanaler, som Vejen krydser, er der anlagt solide Stenbroer, hvis Bygningsmaade mere tilfredsstiller Nytteprincipet end Kunstens Fordringer.

Den eneste virkelig smukke Bro ved Sintu-shien var bleven ødelagt ved det sidste Højvande, og vi maatte igjen tage vor Tilflugt til de skrøbelige Fartøjer for at komme over paa den anden Side. Med en Halstarrighed, som de aldrig før havde vist, modsatte vore Heste sig Indskibningen. Der maatte benyttes en Del Bambushjælp for at faa dem slæbte ned i Baaden.

Omtrent midt paa Sletten hører Stenbelægningen op, og det blev derfor nødvendigt, naar man var til Fods, først at sondere Vejens uudgrundelige Hav af Smuds, førend man vovede at sætte Foden paa den næste bedrageriske Ø.

Færdselen blev tydeligt livligere. Hele Processioner af larmende og raabende Lastdragere vandrede mod Nord og Syd. Mange af dem vare saa belæssede som et overbebyrdet Lastdyr, og de kunde næppe nok finde en lille Plet paa Ryggen, hvorpaa de kunde støtte deres Bærestænger. Den øresønderrivende, skærende Piben af de usmurte Wheelbarrowhjul (Skubkarrer) og Lyden fra de mange skingrende Instrumenter, som de huserende Handelsfolk behandlede paa en kunstfærdig Maade, overdøvede kun alt for hyppigt Fuglenes muntre Kvidren i Palmerne og Cypresserne, som stod langs med Vejen.

Vi nærme os jo en stor By og høre allerede den Summen og Larmen, som ledsager en saadans Handel og Færdsel. Man tror at vandre gjennem en kæmpestor Forstad; uden Begyndelse og uden Ende slutte Landsbyerne og Flækkerne sig til hverandre i en fortløbende Række. Virkeligt skjønne ere de monumentale Stenporte, som i mange Tilfælde ere de eneste Mærker, ved hvis Hjælp man kan skjælne de enkelte Landsbyers Rayongrænse.

De fleste Porte ere meget gamle og i saa Fald byggede i en smagfuld Stil, de yngre derimod kjendes paa en Overfyldning og Mangel paa Beherskethed i Ornamentiken. Et saadant Stenkunstværk bestaar af fire Stensøjler, hvoraf de yderste ere 12, de inderste 18 Fod høje, og nogle Tværbjælker, som taarne sig op til en rigt forsnirklet Spidsbue. Mellem de firkantede Stensøjler er der indføjet store Granitplader, der ere gjennembrudte paa den sirligste Maade; Ornamenter af sammenslyngede Blade og Blomster omkrandse Tiger-, Elefant- og Dragegrupperne i Hjørnerne af disse Stene. Den øvrige Flade forestiller i Relief Billeder af Kinesernes sociale Liv.

I Almindelighed havde Billedhuggeren valgt en Scene fra Retssalen som Sujet for sit Værk: en højt staaende Embedsmand sidder bag et langt Bord og dømmer nogle Forbrydere. Hans Følge staar op, medens Delinkventerne knæle. Den Plads, der endnu maatte

være tilovers paa Stenpladerne, indeholder Navnene paa de Mænd, som have givet Bidrag til Opførelsen af Mindesmærket. Samtlige Porte have fordum været rigt forgyldte; nu opdager man næppe mere noget Spor til denne Pragt.

Stentrinene ved Portene ere et Yndlingsopholdssted for alle de Krøblinge og Tiggere fra de paagældende Landbyer, som ere behæftede med væmmelige Sygdomme og her sole deres forkrøblede Lemmer. Ingen Karavane passerer en saadan Portal uden at kaste en Almisse paa Jorden til dem.

Den 24de September maatte vi formeligt bane os Vej med Magt for at kunne komme frem paa Landevejen til Tsching-tu-fu. Ved Middagstid passerede vi endeligt Stadens nordlige Port.

XIX

Fra Tsching-tu-fu til Ta-tsien-lu.

Beskrivelse af Tsching-tu-fu og dens Indbyggere. — Den franske Mission — Gouvernøren og hans Gæstfrihed. — Afrejse. — Broen ved Tschjong-tschou. — Rejsefataliteter. — Landskabet. — Kjædebroen ved Lou-ting-kjao. — Ankomst til Ta-tsien-lu.

Tsching-tu-fu, Hovedstaden i Provinsen Stse-tschuen, er Kinas smukkeste By, den er omgiven af en 60 Fod bred Stenmur, der har en Omkreds af omtrent 2 Mil. Fire kæmpemæssige Porte føre gjennem Muren ind i Byen, nemlig en i Nordost, en i Sydost, en i Nordvest og den fjerde i Sydvest.

Udenfor denne virkeligt kinesiske Mur slutter sig en større Forstad til Nordost- og Sydvestporten, medens Vejen gjennem Sydostporten fører til Hovedtemplerne og de nærliggende Landsbyer.

Enceintemuren følger i hele sin Udstrækning en bred og dyb, vandfyldt Kanal, over hvilken paa sex Steder er anlagt solide Træ- og Stenbroer. Denne Hovedkanal udsender en Arm, der i Spiralform løber ind i det indre af Staden.

Tatarbyen ligger op til den vestlige Del af Stadsmuren og danner, afsluttet som den er, en Separatby i Hovedstadens Indre. Mandschu-Befolkningen blander sig kun lidet med Kineserne, men lever for sig indenfor sin egen Bys Mure. Dragten er den samme som Kinesernes, dog adskille Mandschu-Kvinderne sig fra Kineserinderne ved, at deres Fødder have det naturlige Udseende.

Midt i Tsching-tu-fu ligger den saa kaldte »gamle By«, den fordums Kejserresidens. Den bliver nu ikke beboet, og de vidtløftige

offentlige Bygninger afbenyttes kun, naar der afholdes Mandarinexaminer. Byens Gader ere brede og brolagte med store, smukke Stenplader. Husene ere til Dels af Sten, men Flertallet er dog bygget af Tegl og Træ; paa faa Undtagelser nær have de Tegltage, som paa Midten og Enderne af Gavlen have nette, flade, taarnlignende Forsiringer af brændt Ler eller Porcellæn.

Ligesom i de fleste andre kinesiske Byer saaledes ere ogsaa her Forretnings- og Udsalgslokalerne grupperede efter de Varer, der sælges deri. Man finder saaledes i en Gade lutter Pelsværk, i en anden kun Snedkerarbejde, saa igjen kun Urmagere, hvoraf der findes en Mængde, andre Steder Skomagere, Stenslibere, Silkehandlere, Broderere, Sølvarbejdere (Byens Hovedhaandværk), Kjedelsmede, Silkevævere o. s. v. Kun Værtshusene med deres modbydelige Lugt af harsk Olie ere spredte over hele Staden. Krøblinge af de forskjelligste Slags drage syngende og spillende gjennem Gaderne. Navnlig findes der mange blinde, og man maa undres over, at de ikke alle sammen blive traadte ned af Bæıestoldragere og Lastdragere, der hensynsløst og med Hastværk forrette deres Gjerning. Den blinde føler sig enten for i Trængselen med sin Stok, eller han lader sig lede af et Barn, en Hund eller en enøjet.

Til Stadens særlige Mærkværdigheder maa regnes to Fotografer, som have lært deres Kunst i Schanghai og derpaa i Haab om godt Udbytte have nedsat sig i deres Fødeby. De have imidlertid kun opnaaet Skuffelser. De faa Billeder, som smykkede deres Atelier, vare kun mislykkede Portræter af de i Tsching-tu-fu bosatte franske og kinesiske Præster ved den katholske Mission. De rige Kinesere i Hovedstaden undgaa Fotograferne med ængstlig Forsigtighed, og for de fattigere Folk er et Fotografi alt for kostbart.

I Almindelighed synes Befolkningen her (Tsing-tu-fu kan vel have omtrent 800000 Indbyggere) at være mere vant til Europæere. Jeg fandt i det mindste en meget behagelig Forskjel mellem den og Kineserne i Provinserne Hu-peh og Kan-su. Trods den tætte Befolkning og det livlige Røre i denne By bliver Europæeren kun sjældent molesteret paa sine Vandringer, og i Stedet for det andet Steds brugelige Raab »Yang-kvei-tse« (fremmede Djævel) hørte jeg kun »Yang-schen« eller »Yang-ye« (fremmede Herre). Klimatet synes trods den overordentlige store Fugtighed af Luften ikke at være saa meget usundt.

I Tsching-tu-fu findes en fransk Mission Den bor i det sydlige af Byen i en stor Bygning, tidligere Embedsbolig for en Mandarin,

der her for omtrent 64 Aar siden lod Missionsbiskop Tambraca halshugge. Nu har Missionen kjøbt den, og den nuværende Biskop Pinchont er Herre over Yamenen. I den rummelige Bygning findes en større Trækirke og et Huskapel. Biskoppens Diøces har ingen stor Udstrækning mod Vest. Efter tre Dages Rejse begynder allerede Biskoppen af Ta-tsien-lu, Msgr. Biets Omraade. Denne kristne Menighed naar indtil Batang og kaldes det tibetanske Bispedømme.

Biskop Pinchont indbød os til at spise med sig. Foruden mange Slags Oplysninger om Forholdene i Ta-tsien-lu (hvis Rigtighed vi senere selv erfarede) gav Biskoppen os det Raad paa vor videre Rejse at være meget forsigtige med Hensyn til vor Spise, da der i Befolkningen herskede den Overtro, at en rig rejsendes Formue inden kortere eller længere Tid vilde tilfalde den paa en eller anden overnaturlig Maade, hvis den gav ham Gift. For ikke længe siden vare tre Missionærer faldne som Offere for denne Tro. Om Giften selv gik der de mest forskjellige Anskuelser. Den skal have en snigende Virkning, og Giftblanderen skal være i Stand til forud at kunne bestemme sit Offers Død paa Maaned og Dag.

Biskoppens Sekretær, Pater Aloisius Gni-en, er Kineser. Han er en forholdsvis vidt berejst Mand, der for nogle Aar siden besøgte Singapore, efter at han i den fransk-kinesiske Krig havde fungeret som Regjeringens Tolk. Ogsaa »Barbarerne« i det nordvestlige Tibet regnede han til sine personlige Bekjendte. Han berigede mine geografiske Notitser over Tibet med mangen en værdifuld Oplysning.

Det var Skade, at vor Underholdning i betydelig Grad vanskeliggjordes, idet vi maatte betjene os af det latinske Sprog. Vor Tolk Sin havde nemlig for nyligt giftet sig og viste sig kun sjældent. Denne 22aarige Fyr havde i Kvan-juøn ægtet Datteren af vor Portner dersteds. Om Middagen vare vi komne dertil, og kort efter saa han hende, en pur ung, hæslig Pige. Om Eftermiddagen kom han overens med Forældrene om Kjøbeprisen. Da enhver Mand i Kina maa kjøbe sin Hustru, betalte han efter nogen Prutten den Pris, hvorom de vare blevne enige, nemlig 43 Taël (224 Kroner). Om Aftenen var der et lille Festmaaltid, og dermed blev hun hans Kone. Mennesket syntes at være bleven forrykt af Kjærlighed. Nu, næppe tre Uger efter Bryllupet er han allerede kjed af Konen, men trøster sig med, at hun var »billig, meget billig«. Hun fulgte vor Karavane i en Bærestol. Bagage havde hun ikke, thi hun bar paa sig alt, hvad hun ejede.

Sins Giftermaal havde den Ulæmpe for os, at Tolken paa hver Nattestation tog ind i et separat Logis, der ofte laa i den modsatte

Ende af Byen, saa at Manden aldrig eller kun vanskeligt var at finde, naar vi trængte til ham, og naar vi om Morgenen skulde bryde op, laa han endnu og sov fast paa sit grønne Øre. Hvis jeg ikke imidlertid havde lært det allernødvendigste af det kinesiske Sprog, maatte jeg i to eller flere Dage have ventet med de vigtigste Spørgsmaal angaaende Flodernes Længde, Bjergrygge, deres Navne o. s. v., indtil Mr. Sin igjen viste sig. Ganske vist var det paa Grund af Forskjellen i Dialekterne meget vanskeligt at forstaa de Lastdragere og Landboere, som bleve raadspurgte, og som ikke kjendte det saa kaldte Mandarin- eller Lærdes Sprog. Paa den anden Side er Betoningen og den syngende Modulation i Udtalen af de enkelte Ord saa fin, at et europæisk Øre først vænner sig dertil efter flere Aars Øvelse. Den enkelte Vokal moduleres saaledes paa fire forskjellige Maader.*) Naar vi nu hertil tage den Omstændighed i Betragtning, at det kinesiske Sprog er meget fattigt paa Originalord, og at de fleste Begreber først kunne sammenstilles ved Kombinationer af lutter Enstavelsesord, hvoraf hvert enkelt i det mindste kan underkastes fire Modulationer, vil det være indlysende, at selv Kineseren ved Siden af Sproget maa anvende andre Midler for at blive forstaaet, naar han foretager længere Rejser. Den Maade at udtrykke Tal ved Hjælp af Haanden kom ogsaa os gjentagne Gange til Gode; thi vi fik derved i det mindste de rigtige Afstande at vide. Hvad den vedføjede Tegning (Side 669) angaar, skal jeg blot endnu bemærke, at Enere, Tiere og Hundreder anskueliggjøres paa samme Maade.

I den »gamle Stad« blev der netop under vort Ophold afholdt Mandarinexaminer; de afholdes hvert tredie Aar. 14000 Kandidater sad derinde bag Laas og Lukke tillige med Examenskommissionen. Kommissionen bestod af Examinator, Vicekongen, to Tautaier (Guvernører) og utallige Mandariner. Enhver af disse høje Herrer maatte kun tage en Tjener med sig og i de 27 Dage kun forlade Yamenen hver niende Dag, naar en Prøvecyclus var forbi. Denne Forskrift er saaledes befalet af Kejseren, for at Kommissionen ikke skal blive bestukken; men efter hvad onde Tunger fortælle, skulle Mandarinernes private Tjenere, som have Tilladelse til at forlade Bygningen, have det Hverv at tage de muligt indløbende Penge i Forvaring for deres Herrer.

---

*) Forf. har her, for at illustrere det sagte, et Exempel fra Tysk paa fin Modulation af Ordet »so«. For os Danske vil det være tilstrækkeligt til Forstaaelsen at erindre om, hvorledes Ordet »nej« kan moduleres; se Hejbergs Vaudeville.
O. A.

Vicekongen lod gjentagne Gange Grev Széchenyí skriftligt anmode om at blive i Tsching-tu-fu saa længe, indtil den første Cyclus af Prøverne var forbi, da han havde vigtige Efterretninger at meddele ham. Det vilde vel ikke have nyttet at vægre sig, og Greven besluttede derfor at blive i Tsching-tu-fu højst til den 5te Oktober. Den første Nat, vi vare der, boede vi i et smudsigt Gæstgiversted. Øvrigheden sørgede ikke for noget bedre Kvarter, og Præsterne i et buddhistisk Tempel, hvor vi havde til Hensigt at overnatte, vilde ikke

Fig. 150. Tsching-tu-fu.

modtage os. Den næste Dag lejede Greven en privat Kun-kvan, som tilhørte den derværende Handelsstand; denne aldeles forfaldne Træbarak afgav i al Fald tilstrækkelig Plads. Her afventede vi Vicekongens Besøg. Da de højeste Embedsmænd i Kina have for Skik ikke at aflægge Besøg, førend man har søgt dem op, afgav vi i Løbet af Formiddagen vore Kort i Vicekonge Tinkum-paos og Tatargeneralens Boliger. Klokken 4 om Eftermiddagen aflagde de punktligt deres Kontravisit. Først kom Stadsmandarinen tilligemed nogle subalterne Embedsmænd, alle galaklædte. Tyve Soldater i gult (den kejserlige

Farve) aabnede Toget; efter dem fulgte ti Officerer i fuldstændig Mandarindragt, og derefter kom Generalens Bærestol med sit værdifulde Indhold. En Afdeling Mandariner, Vicekongens Livgarde og Vicekongen selv dannede Glandspunktet i Optoget, som endelig paa en værdig Maade afsluttedes med andre tyve Soldater. Ingen Larm, ingen bedøvende Gongmusik, ingen Skydning forkyndte de høje Gæsters Ankomst, saaledes som det ellers var Tilfældet; en festlig Stilhed og Orden herskede i Gaderne. Efter en ceremoniel Hilsen ledsagede vi Herrerne ind i det Værelse, der var bleven indrettet til Modtagelsen.

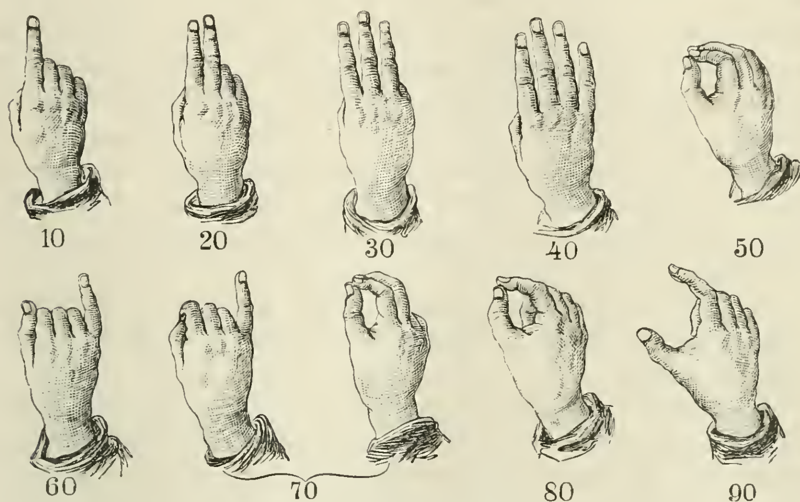

Fig. 151. Tælning med Haanden.

De røde Puder paa Stolene og Tæpperne paa Bordene havde vi faaet til Laans, ligesom vi havde sørget for, at Vinduerne vare godt tilklæbede med Papir. En Time senere saa disse ud ligesom Sigter, idet de nysgjerrige Kinesere havde stukket deres Fingre igjennem dem for bedre at kunne se og høre. Generalen tog Plads paa venstre, Vicekongen paa højre Side af det ophøjede Æressæde, og Grev Széchenyí bød dem Theen efter Landets Skik.

Tatargeneralen, en lille, svagelig Skikkelse, hvis glindsende, omhyggeligt plejede, pergamentagtige Ansigt skulde gives et martialsk Udtryk ved en svag, sort Knebelsbart, var omtrent 45 Aar gammel. Hans Dragt syntes udadlelig og kunde tjene som Mønster. Paa sin Fløjls Hat bar han den røde Knap med Paafuglefjeren, og paa Brystet

og Ryggen af hans silkeglitrende Overklædning fandtes Løvens rigt broderede Billede, den højeste militære Udmærkelse.

Gouvernøren, en ældre Herre, imponerede ikke alene i Modsætning til Generalen ved sin værdige Skikkelse, men vandt ogsaa strax vor Sympathi paa Grund af sit vennesæle Væsen. Hans godmodige, brede Ansigt, der blussede med et rødligt Skær, syntes at være omgivet med et svagt, fuldstændigt Skæg af Sølvfarve, men ved nøjere Eftersyn viste det sig dog, at Kinderne vare skægløse, thi det var blot to Duske lange Haar, som bølgede fra Tindingerne ned mod Hagen. Den høje Embedsmands Klædedragt var allerede meget slidt, paa nogle Steder lappet, paa andre reven i Stykker. Trods sin høje Stilling bar den selvstændige Vicekonge over Provinsen Stse-tschuen kun en mørkeblaa Dekorationsknap paa sin Hat. Tinkum-pao var for kort Tid siden bleven degraderet, fordi han ikke havde straffet en Mandarin, mod hvem Befolkningen havde rejst den Anklage, at han var gaaet for grusomt til Værks ved Undertrykkelsen af en Opstand. Klagerne henvendte sig direkte til Kejserinderne, som fratog Vicekongen den blegrøde Knap, dog uden at hans Magtstilling blev indskrænket.

Efter nogle høflige Spørgsmaal om vor Rejse kom Gouvernøren til at tale om vor videre Rejse til Tibet. Vi fik ikke noget glædeligt at høre.

»Tibet« sagde Tinkum-pao, »er et Land, angaaende hvilket Tsungli-yamenen har enten slet ingen Kundskab eller i al Fald kun en upaalidelig. Det staar i samme Forhold til Kina som Korea, eller som Frankrig, Tyskland og Østrig staa til hinanden og til Europa. Tibet har ogsaa en egen Kejser, Dalai-Lamaen. I maa imidlertid tro mig paa mit Ord, at dette kun er et Navn, thi Dalai-Lamaen bliver sjældent gammel. Præsterne skaffe ham ud af denne Verden, i Almindelighed allerede som Barn; ikke saadan at forstaa, at de slaa ham ihjel, forgifte, skyde ham eller overhovedet ombringe ham paa en voldsom Maade, nej — de lade ham sulte ihjel. I hele syv Dage faar Barnet ingen Næring. Hvis det derefter endnu lever, falde de paa Knæ, juble, bede og prise Buddha. Under fortsat Syngen, Gongslagning og Blæsen paa Trompeter lægges Barnet i en Krukke, hvor det da endeligt dør. Et nyt Barn bliver Dalai-Lama, og Historien gjentager sig paa ny. — I le og tvivle om Sandheden af mine Ord, og dog forholder det sig saaledes: Tibet regjeres af Præsterne og ikke af Dalai-Lama. Men Lamaerne ere helt besynderlige Folk, de arbejde ikke, de dyrke ikke Markerne, men befatte sig kun med at bede, spise og sove,

ganske som de franske Missionærer i Kina. Lamaerne taale ingen Europæer i deres Land. De spærre endog med Magt Grænsen for enhver Gæst. Min Kollega i Lassa er en stakkels Mand; han har ingen Magt over Buddhisterne og bliver behandlet ligesom en Lastdrager af dem.

Jeg selv sendte for et Aars Tid siden en Mandarin til Lassa, for at han skulde tage gjennem Tibet til Indien og derfra rejse til Europa. Lamaerne, som havde faaet nys om Rejsens Hensigt og Maal, opholdt ham i Batang. Han ventede i tre Maaneder forgjæves paa, at de skulde give efter, og maatte endeligt beslutte sig til at gaa til Indien over Yü-nan.

Min Magt naar kun til Batang. Saa langt vil jeg medgive Eder tre Mandariner og 30 Soldater som Eskorte. Hvis Ambanen af Lassa har sendt Soldater til Batang, vil det maaske lykkes Eder under denne Beskyttelse at komme til Lassa; har han ikke gjort dette, saa maa I kke tænke paa at udføre det umulige.«

Tatargeneralen, der stod langt under Gouvernøren i aandelig Henseende, sekunderede kun Fortællingen ved stadigt at nikke samstemmende med Hovedet; Tinkum-pao førte Ordet alene paa en venlig Maade, der næsten vakte Tillid.

Gouvernøren gav os et højtideligt Løfte om at sende Statskourerer saa vel til Peking som til Lassa for at underrette baade Regjeringen og den tibetanske Amban om vor Beslutning at rejse til Lassa. Grev Széchenyí benyttede denne Lejlighed til at sende Skrivelser til Tsungli-yamen og til vort Fædrelands Repræsentant i Peking, hvori han bad om Understøttelse for sine Planer.

Efter en Times interessant Samtale brød de Herrer op efter først at have indbudt os til en Diner den 7de Oktober. Som vi senere erfarede, blev der fra allerhøjeste Side givet Stadens Øvrighed en anset Embedsmand som Hjælper ved Forberedelserne til Festmaaltidet, der skulde afholdes den nævnte Dag Klokken 12 Middag. Hele Byen var i Bevægelse. Alle Delikatessehandlere maatte aflevere Fortegnelser over deres bedste Varer til Stadens Fædre, alle Kroge bleve gjennemsøgte for om muligt at kunne skaffe en europæisk Delikatesse til Veje til os, og i Magistratsbygningen arbejdedes der endog om Natten.

Dagen og Timen kom. Vicekongen sendte sit Kort med det Budskab, at han ventede os. Paa Gaden ventede Hundreder af Mennesker, og Trængselen tiltog, jo nærmere vi kom Huset. En Afdeling Militær, som dannede Spalier i den sidste Gade, holdt Pøbelen tilbage.

Dineren blev serveret i flere store, luftige Træbygninger i en Tempelhave. Midt i Haven fandtes en stor Dam, hvis Overflade var bedækket med et tykt, dyndlignende, grønt Overtræk, af hvilket en lille Stenø ragede op med en Pavillon. Kineserne holde af denne grønne Farve paa Vandet. Forgaarden var overfyldt med Mandariner af alle Rangklasser, hvis pragtfulde Dragter paa en sælsom Maade kontrasterede med vore afslidte Rejseklæder. Øvrigheden, som havde modtaget os ved Indgangen, førte os gjennem nogle Værelser og Gange og endeligt forbi Dammen til Salonen, hvor Vicekongen og Mandschugeneralen hilste paa os og anviste os Ærespladserne.

En kort Tid konverserede vi her under Nydelse af The og ret godt, varmt Bagværk, hvormed vore Værter personligt opvartede os. Ved Siden af hørtes Klang af Sølvtøj og Klirren af Porcellæn. Tjenerne dækkede det store, runde Bord i Salonen og frembar smaa Skaaler med koldt Kjød, der var skaaret i Tærninger, Fisk, Bagværk, Gemyse, Frugter, Mandler og Melonkjærner, som bleve paa Bordet under hele Dineren.

Derpaa ledsagede Herrerne os til Bords og bød os paa ceremoniel Maade Velkomstbægeret og Spisepindene. Stadshattene bleve ombyttede med sorte, runde Silkehuer, Livremmene bleve spændte løsere, og »Tschao-tschao«en begyndte.

Den ene Ret fulgte efter den anden; ved den tyvende hørte jeg op at tælle. Der maa vel have været omtrent tredsindstyve Retter. Alt, hvad Kina er i Stand til at opvise af pikante Lækkerbidskener, glædede i Førstningen Smagens, senere kun Synets Sands. Tilberedningen af Maden var saa delikat, at jeg af et Fad med Hajfiskefinner, der svømmede i Olie, formaaede at tage tre Portioner.

Medens Kineserne drak Risvin, blev der for hver af os Europæere serveret en Flaske Kirsebærbrændevin, som Vicekongen havde faaet opstøvet hos en eller anden handlende.

Ved Æresbordet sad de to Mandariner, vi tre Europæere og vor Tolk Sin, altsaa sex Personer. Vi bleve betjente af over tredsindstyve Tjenere. I Sidelokalerne spiste de andre Mandariner, ialt circa 200 Personer, som bleve betjente af 600 Lakajer.

Vicekongen talte meget og lod sig fortælle, hvorledes det ungarske Musæum saa ud, hvilke Skatte det indeholdt, og hvilke de mest værdifulde Gjenstande vare, som fandtes der. Han lagde overhovedet mere videnskabelig Sands for Dagen, end vi havde været vante til at finde hos Kineserne. Saaledes beskrev han ikke alene Guldminerne i Tibet og Nephritgruberne i Ava, men ogsaa Jern-, Kobber-

og Blybjergværkerne i Kina. Dog lagde han her særlig Vægt paa Bekostningen ved Indvindingen af Metallerne. Derpaa omtalte han et Arsenal, som endnu for kort Tid siden havde været i Virksomhed i Tsching-tu-fu. Han havde imidlertid maattet indstille Arbejderne, hvad der gjorde ham meget ondt. Vi vidste for øvrigt meget godt, at alle de Piecer, som vare tilvirkede i denne Fabrik, vare sprungne ved det første Skud. Desuagtet spurgte Grev Széchenyí om Grunden til, at Arsenalet var bleven lukket. Gouvernøren gik let hen over

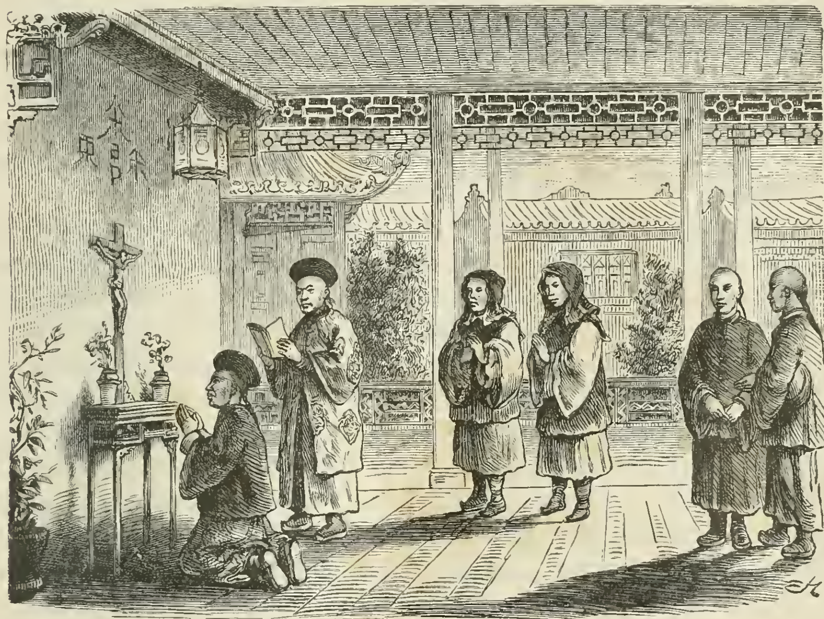

Fig. 152. Kinesiske romersk-katholske Præster og Nonner.

Spørgsmaalet og talte paa en elskværdig Maade om den smukke Have, hvori vi spiste, om at hans Forgænger havde anlagt den, at Kokken var et ubehændigt Menneske, at Stadens Klima fremkaldte mange Sygdomme o. s. v.

Grev Széchenyí fortalte Herrerne om, hvor hurtigt man kan rejse i Europa, om Jernbaner, Telegrafer og lignende Vidundere. Generalen talte kun lidt og bekræftede blot Vicekongens Udsagn; men pludseligt spurgte han mig, om det ogsaa var sandt, at Jorden drejede sig, og om hvor længe den var om at dreje sig en Gang om sig selv; han undrede sig meget over den korte Tid, den behøvede dertil.

Saaledes gik Tiden ret hurtigt under Spisen, Drikken og Passiaren. Vi havde allerede siddet tre og en halv Time til Bords. Endeligt blev Risen baaren frem, og hermed syntes Slutningen af Dineren at være forestaaende.

Paa Øvrighedens særlige Foranstaltning fulgte endnu derefter nogle Fade med Frugt og Bagværk — med særligt Hensyn til europæisk Skik. Hermed endte dette Gæstebud, der var en kinesisk Gargantua værdigt.

De høje Herrer ledsagede os til Havens Hovedportal, hvor Magistraten, der glødede af Tilfredshed over sit vel lykkede Mesterstykke og af Samschu, overtog Ledsagelsen og førte os til Hestene, der stod i Beredskab. Vi besteg dem og foretog et Spadsereridt gjennem Byen, paa hvilken Tur vi bleve insulterede med alle optænkelige Skældsord af Mandschusoldaterne i Generalens Trop. Mon dette ogsaa hører med til en kinesisk Galadiner?

Under vort tre Dages Ophold i Provinsen Stse-tschuen lod Vejrliget meget tilbage at ønske. Navnlig syntes Solen med Begyndelsen af Oktober at have taget Afsked med den vandrige Slette, der laa indhyllet i tykke Taager. Hver Morgen faldt der en fin Støvregn fra de lavt liggende Skyer, som først ophørte henimod Klokken 9. Atmosfærens Fugtighed naaede en saadan Grad, at alle Klæder og Gjenstande af Læder paa faa Dage vare bedækkede med et tykt Lag Skimmel. Hvis jeg ikke heldigvis strax efter vor Ankomst, da Himlen endnu ikke var fuldstændigt tilsløret, og ved at benytte de lange Nætter havde faaet gjort to Observationer, maatte jeg senere aldeles have givet Afkald paa at bestemme Tsching-tu-fus Længde og Brede.

Vi havde allerede vandret gjennem alle Byens Gader, beset de mærkværdigste Templer og offentlige Bygninger, ja endogsaa bivaanet Soldaternes Bueskydningsøvelser paa den vidunderligt smukt brolagte Vold om Byen og bleve hjertensglade, da vi den 11te Oktober fik positiv Meddelelse om, at vi kunde rejse bort den næste Dag. Naar alt kom til alt, vare vi dog kun høfligt behandlede Fanger hos Embedsmændene, som velviseligt regnede Dag og Time ud for Leveringen af Muldyrene for i god Tid at kunne give deres Befalinger til de nærmeste Øvrigheder om, hvorledes disse havde at forholde sig. Den 12te Oktober om Morgenen indfandt de tre Mandariner sig, som skulde ledsage os til Batang; det var unge, muntre og høflige Officerer; derefter kom Muldyrene og deres Drivere. Vi overlod vor betroede Tjener Kung-sche at pakke Bagagen og flygtede for den sandseforvirrende Larm, som ledsagede denne Forretning; vi besteg vore Heste

og sagde et hjerteligt Farvel til Borgmesteren, der indtfandt sig efter Ordre fra Gouvernøren.

Efter at vi havde passeret den sydlige Port, fik vi Øje paa nogle pragtfulde Tempelbygninger, som laa, beskyggede af duftende Træer, paa begge Sider af den brolagte Vej. Derefter hørte Brolægningen op, Vejen svandt fra 9 Fods Brede ind til 3, den livlige Færdsel i Nærheden af Hovedstaden forsvandt lidt efter lidt, alt som vi fjærnede os mere og mere, og til sidst hører den rejsende Wheelbarrowens pibende Lyd kun som en sagte Klagen langt borte.

Efter et Ridt over Sletten paa $3^1/_2$ Time opdagede vi de første, med Bambusplantninger bedækkede, lave Høje, som følge langs med Østsiden af Vejen indtil Si-ho. Vi satte over Flodens to Arme i skrøbelige Træfartøjer og naaede derpaa efter faa Minuters Forløb den første Station, Sin-tsing-shien.

Byen ligger vidunderligt smukt. Medens den sydlige Mur støder op til de grønne, havelignende Skraaninger af et med yppig Skov bedækket Højdedrag, udbreder den store Slette sig imod Nord i sin tilsyneladende Umaalelighed over hele Horisonten. Den næste Dag rejste vi endnu paa Sletten, der stiger jævnt, og som ophører ved Byen Tschjong-tschou, for derefter at vende os mod Sydvest ind i Bjergene. Fem Li Syd for den omtalte By fører Vejen til en Bro over Tung-ho, som vist nok kan regnes for et af de smukkeste Bygningsværker i hele Riget. Det er en solid, massiv Stenbygning med 15 spidsbueformede Aabninger, der ere høje nok til at tillade Gjennemgang af Baade med Mast. Brodækket, der er 15 Skridt bredt og 320 Skridt langt, er sammenføjet af Kvadersten; det har en svag, bueformet Krumning og hæver sig 54 Fod over Vandspejlet. Paa Midten af Broen findes en Sten-Rotunde, der bæres af 6 Stenpiller, og som er bygget i en lignende Stil som Portalerne ved begge Broens Ender.

Det gjennembrudte Stengelænder af $4^1/_2$ Fods Højde afgav et glimrende Vidnesbyrd om de kinesiske Stenhuggeres Kunstfærdighed. Brodækket er saa rummeligt, at der kan afholdes store Markeder derpaa.

Tung-ho er her kun Foreningsstedet for talrige og vandrige Bjergelve, der mødes straaleformigt og udspringe i Ta-uong-tins Højbjerge. Ikke desto mindre har Floden en Brede af over 100 Skridt og en betydelig Dybde, saa at den er sejlbar selv for større Baade. Baadene færdes saa vel herfra som fra Tsching-tu-fu regelmæssigt over Kia-tung-fu indtil Sui-fu ved Yang-tse-kiang, ligesom ogsaa paa den sidst nævnte Flod baade opad og nedad indtil Kysten af det østkinesiske Hav.

Det smukke Billede af den imponerende Bro bliver yderligere forskjønnet ved de maleriske Omgivelser. Hinsides Floden hæver en slank Pagode sig op over en sirlig Tempelbygning paa en yndig, skovbevoxet Høj; i Baggrunden i det fjærne se vi allerede i den rene Bjergluft den takkede Ryg af en mægtig Bjergkjæde, hvis blaagrønne Skrænter falde stejlt ned i Dybden. Jorden paa begge Sider af Vejen, der stiger jævnt men vedholdende, er dyrket med Ris, og de oversvømmede Marker blinke ligesom flydende Sølv frem mellem de smaa Skovstrækninger af Gran, Fyr og Eg. Naar man kommer ind i Højlandet, bliver Vejen vel igjen brolagt med store, runde Sten, men Hestene tabte deres Sikkerhed, styrtede og snublede hvert Øjeblik, saa at vi bleve nødte til at vandre til Fods. Kun Muldyrene og Lastdragerne bevarede ogsaa paa disse Veje deres sædvanlige Sikkerhed.

Vejen gaar paa en bred Ryg, der gjennemgaaende er dyrket med Ris og Majs, og forlader først denne nogle Li før Byen Min-san-shien, der ligger i en romantisk Dalkjedel.

Medens Egnen mellem Tschjong-tschou og Min-san-shien beholder en plateauagtig Karakter, og samtlige Rygge falde fladt og bredt af mod de 90—120 Fod dybt indskaarne Vandlinier, forandrer Landskabet sig nu med et Slag. De runde Former forsvinde, Højdelinierne blive mere kantede, Bjergskraaningerne mere stejle. Med hver følgende Nattestation komme vi op i en større absolut Højde; vi bestige nemlig Østranden af det mægtige, tibetanske Højland, langs hvis Fod vi for nogle Maaneder siden rejste mod Syd.

Sønden for Min-san-shien passerede vi nok en lavere Saddel og naaede ind i Ya-hos Floddal, hvis skummende Vande vi satte over i smaa Baade udenfor Byen Ya-tschou-fu.

Ved Sammenflydningen af flere vandrige Bifloder, som strømme til fra Højbjergene fra Nord, Vest og Syd, faar Ya-ho ved Ya-tschou-fu en Brede af 100 Skridt og en Dybde af over 9 Fod. Flodens rivende Strøm vanskeliggjør Sejladsen til Kiatin-fu saa meget, at alle Varer, navnligt i Retning opad Floden, blive befordrede af Lastdragere.

Ya-tschou-fu, en større By med 3000 Huse og circa 50000 Indbyggere er en vigtig Plads for Handelen paa Tibet. The og Tobak ligge i uhyre Kvantiteter i de rige Kjøbmænds Magasiner for at blive exporterede til Lassa, og hver Dag bryde Hundreder af Dragere op med centnertunge Byrder for at tiltræde den besværlige Vandring mod Vest, Kulierne benytte her ikke mere de Bærestænger, som ellers benyttes i Central-Kina til Transporten af deres Byrder, men derimod hensigtsmæssigt konstruerede Træstilladser, hvorpaa Thepakkerre blive

stablede og fastbundne, og som blive baarne paa Ryggen ligesom Tornistre. En Rejsestok af Form som en dygtig Ziegenhainer, hvis stærkere Ende er beslaaet med en spids Dupsko, tjener disse Folk til Understøttelse for den tunge Byrde, naar de udmattede blive staaende og med Haanden tørre Sveden af deres ængstligt og uroligt udseende Øjne. Det lyder næsten utroligt, og dog er det en Kendsgjerning, at den hele, lange Vej indtil Ta-tsien-lu over det hele ofte er saa gjen-

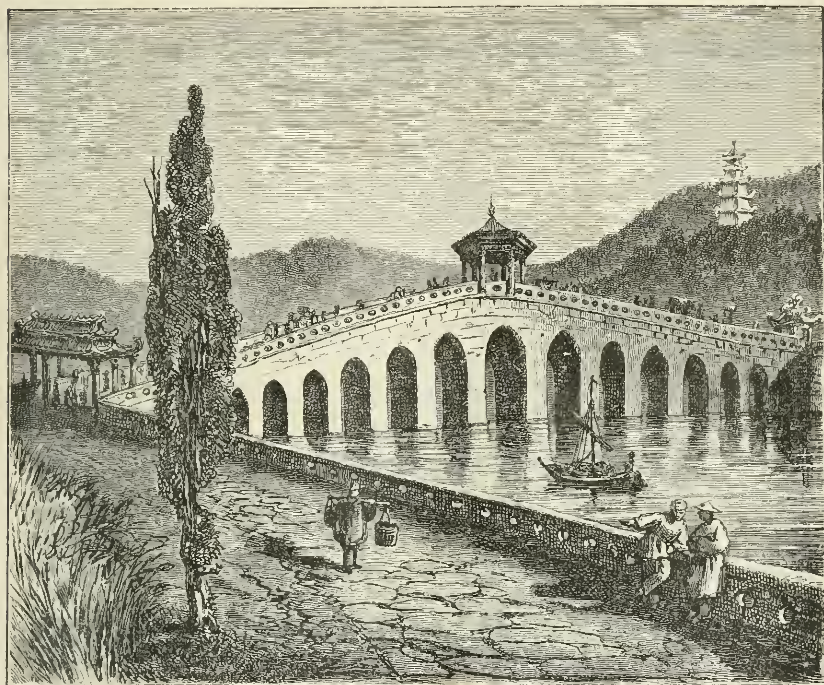

Fig. 153. Bro ved Tschjong-tschou.

nemhullet af de lange Spidser paa disse Stokke, at jeg paa mange Steder kunde tælle 30—40 saadanne Spor, der sluttede sig tæt til hverandre.

Fra Ya-tschou-fu kan man komme til Ta-tsien-lu ad to Veje. Den ene gaar i næsten lige, vestlig Retning over Højbjergene til Lou-ting-kjao, men bliver paa Grund af den slette Beskaffenhed kun benyttet af saadanne Fodgængere, der ikke føre Bagage med sig. Den anden Vej, paa hvilken vi slog ind, vender sig strax ved Stadens Sydport mod Sydvest ned i en kløftlignende Sidedal til Ya-ho og

holder sig stadigt paa den stejle Skrænt i en relativ Højde af 120—150 Fod over den lille Biflod.

Trods de talrige Smaaskove tillader Vejens heldige Beliggenhed overalt et tilstrækkeligt Overblik over Terrænforholdene, som i Syd og Sydvest hæve sig til det mægtige Vandskæl mellem Ya-ho og Lu-ho (eller Tatu-ho).

I den lille By Lin-tschin-shien fik vi et lille Indblik i Kinas Jernindustri. Jernet bliver indvundet i de nærliggende Bjerge som righoldig Magnetjernsten, derpaa smeltet, overfladisk befriet for Slakker og slutteligt navnlig forarbejdet til Støbejerns Kogekar. Som Smedejern anvendes det af de talrige Smede i Omegnen til Hestesko, Søm og endelig til Bærekjæder, som vi senere hen skulle lære at kjende ved Omtalen af Konstruktionen af Kjædebroer. De omtalte Kogekar og Hesteskoene expederes til alle Egne i det vestlige og sydlige Kina. Vore egne Heste forbrugte ikke blot et forfærdeligt Antal Sko paa de elendige Veje, men bleve strax lamme, hvis de maatte gaa blot nogle Timer paa de ujævne Stene.

Bjerglandskabernes Beboere forebygge slige Kalamiteter, idet de slet ikke beslaa deres Heste, og det er mærkværdigt, hvor udholdende de tibetanske Heste forstaa at overvinde alle Terrænbesværligheder.

Med det 9300 Fod høje Pas Ta-hsian-ling befandt vi os paa Vandskællet; Vejen fører herfra i yderst vanskelige Serpentiner ned til Byen Tsing-tschi-shien, som set ovenfra synes at ligge i en bred Dalslette, men som i Virkeligheden er bygget paa en kolossal Jordvold, hvis stejle Skraaninger af 150 Fods Højde falde ned mod den snævre Sidedal. Stadens Omegn og selv Skrænterne paa de fjærnere Bjerge ere aldeles skovløse.

Vi tog i Tsing-tschi-shien ind i en nybygget Kun-kvan, i hvis Lokaler der strax udspandt sig en lille Bataille mellem Kung-sche og nogle Tjenere angaaende Valget af Sengesteder, som for saa vidt endte temmelig ulykkeligt, som Kung-sche, der følte sig fornærmet ved Afgjørelsen af dette vigtige Spørgsmaal, opsagde sin Tjeneste. Ogsaa vor Tolk Sin lod af og til Ord falde om, hvor tungt det vilde falde ham, naar hans kontraktmæssige Tjenestetid nu snart var forbi, at forlade os. Disse vare de to eneste Kinesere, for hvem vi nogenlunde kunde gjøre os forstaaelige, og naar de forlod os, vilde vi staa raadvilde midt i en fjendtlig sindet Befolkning. Det var tunge Uvejrsskyer, der samlede sig over vore Rejseplaner; i Ta-tsien-lu skulde det bryde løs.

Den næste Morgen steg vi over den 5480 Fod høje Bjergsaddel San-hsian-ling og naaede efter en tre Timers Marsch den venligt beliggende Landsby Y-tou-tschang og hermed Tu-jung-hos Dal, en Bjergflod med et meget stærkt Fald, hvor den smalle Vej paa Kanten af den venstre skraanende Bred frembød lignende Hindringer for den rejsende, som Klipperne i Havet for Sømanden. Dens Brede er saa ringe, at Muldyrene ofte kun med den største Forsigtighed kunne passere de svimlende Steder. Dagen forløb heller ikke uden Uheld. Først styrtede et Muldyr ned fra Højden og bragte sin Bepakning, nogle Kister med Instrumenter, i den største Fare for at blive opslugte af Vildbækken. Kung-sche, som fulgte Karavanen i en Bærestol, saa Ulykken og udstødte et Angstskrig, hvorved den første Bærer blev saa forskrækket, at han faldt om. Bærestolen rullede med Lynets Hurtighed ned ad den stejle Skraaning. Kung-sche havde Aandsnærværelse nok til at klamre sig fast til et Træ for ikke at dele Skæbne med Bærestolen, der rystedes saaledes i sine Grundvolde, at den blev ubrugelig paa vor videre Marsch. Kung-sche slap med nogle Afskrabninger af Huden, som imidlertid tyngede hans Hjerte mindre end den trøstesløse Tanke, at han nu maatte bestige det 9000 Fod høje Bjerg Fi-lung-kvan til Fods. Det var heller ikke saa lille en Opgave.

Den med runde Stene brolagte Vej gaar først paa den venstre, skraanende Flodbred og dernæst opad i selve Flodsengen. Den sidste, stejle Væg bliver overvundet ved flere Serpentiner. Paa Saddelen ligger der et Hus, og ved Siden deraf findes en brøstfældig Træport, hvoraf Passet har Navn. Kvan betyder nemlig en Port.

Efterat vi lykkeligt havde overstaaet denne besværlige Tur, fik vi her fra paa Forhaand et Begreb om, hvad der nu skulde følge. Indhyllede i Taageskyer hævede Klippekæmperne sig foran os til en svimlende Højde. Tinderne vare usynlige; kun hist og her skimtede vi gjennem Taagemasserne et uklart Omrids, som vi først antog for en Regnsky, men som senere forvandlede sig til Skraaningen af en kullet Klippespids, hvis Revner og Indskæringer vare udfyldte med Sne.

Som vort Følge fortalte, hændes det kun sjældent, at man fra Fi-lung-kvan kan overse det foran liggende Terræn. I Almindelighed ligge Højderne skjulte i et Hav af Skyer.

Ad nogle stejle Serpentiner kom vi op til en Landsby Hoa-ling-pu, General Lins Stabskvarter.

Neppe vare vi komne ind i vor Bolig, et Tempel, der laa midt i Landsbyen, førend vi fik Besøg af den fortjente Feltherre, om hvis anerkjendte Heltemod et Dusin Ar aflægge et berømmeligt Vidnesbyrd. Lin var en sympathetisk Skikkelse og var Venligheden selv; selv hvis vi ikke senere havde faaet Lejlighed til at erfare, i hvilken Grad han besad den Kunst at mægle og berolige, vilde man dog let have gjættet denne Egenskab af hans glimrende sorte Øjnes godmodige Blinken.

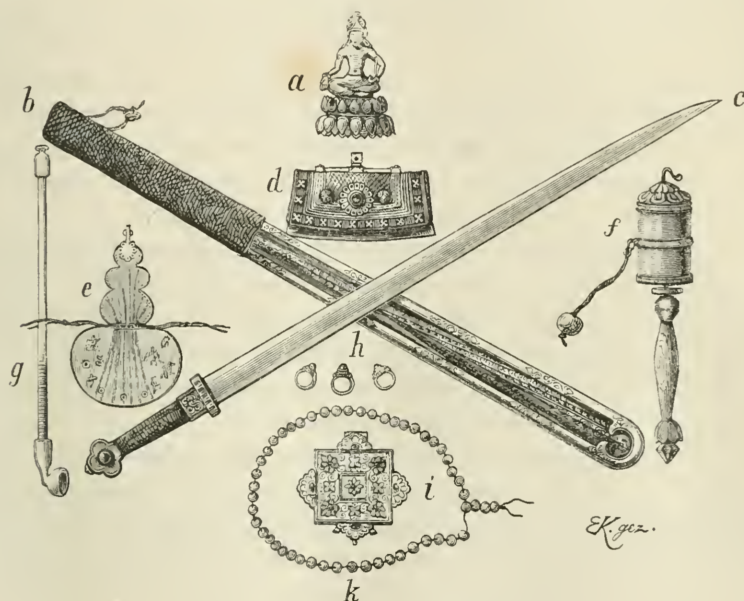
154. Uheld paa Rejsen til Hoa-ling-pu.

Lin meddelte os, at han af Vicekongen over Provinsen Stsetschuen havde faaet det Hverv at overtage Overbefalingen over vor Eskorte, og at han allerede den følgende Dag vilde forlade Hoa-ling-pu sammen med os. Han ventede os næste Morgen ved Udgangen af Byen med omtrent 30 Mand af sine egne Soldater og begyndte strax en fortrolig Samtale med os; endskjøndt det blev ham forklaret, at vi ikke forstod ham, holdt han dog ikke inde med sin Veltalenhed, han talede videre — to hele Maaneder igjennem — og opnaaede endeligt

ved sin Konsekvens, at vore Kundskaber i det kinesiske Sprog voxede betydeligt.

Nedstigningen til Tatu-hos Dal er 30 Li lang; endelig naaede vi Landsbyen Lang-tje og dermed den venstre Bred af den vandrige Flod.

Tatu-ho har sit Udspring langt Norden for Ta-tsien-lu, omtrent under den 34te Bredegrad i de tibetanske Højlande, berører de tibetanske Landsbyer Schang-apa, Tschung-apa og Hsia-apa og danner saaledes den vestlige Grænse af Fyrstendommet Somo, som bliver regjeret

155. Tibetanske Industriprodukter.

a. Buddha-Statue af Messing; b. Sværdskede; c. Klinge; d. Staalfyrtoj; e. Tobakspung; f. Bedecylinder; g. Tobakspibe; h. Fingerringe; i. Amuletkapsel af Guld, besat med Ædelstene; k. Rosenkrands

af tre Brødre, som residere i Somo, Sunkön og Tamba. Den sydlige Omegn af Staden Somo skal efter Pater Aloisius Gni-ens Udsagn være trøstesløs. Han saa der hverken Mennesker eller Dyr, hverken Træer eller Planter, hverken Kilder eller Jord; kun Klipper og Rullesten.

Sønden for Ko-rh-tan-ssu, ved hvilken By Somo-ho som Fyrstendømmets Sydgrænse falder i Tatu-ho, hæve Højderne paa den østlige Side af Dalen sig til det med evig Sne bedækkede Bjerg Melto-san som en uoverstigelig Mur mellem Kineserne, der i Byen

Mong-kong-ting blive regjerede af en kejserlig Embedsmand, og »Barbarerne«, som beherske hele Tatu-hos øvre Løb. Det lille tibetanske Gebet Mupin, Syd for Mong-kong-ting, er ogsaa værd at omtale; det bliver ganske vist regjeret af en egen Fyrste, som imidlertid ganske staar under Vicekongen af Stse-tschuens Herredømme. Indtil for kort Tid siden fandtes der i Byen Mupin et katholsk Seminarium for de kinesiske Ynglinge, som vilde vie sig til det gejstlige Kald. Pladsens afsides Beliggenhed og Tomhed voldte imidlertid Lederen af det theologiske Fakultet saadanne Besværligheder, at Biskoppen af Ta-tsien-lu ophævede Skolen.

Idet Tatu-ho nøjagtigt beholder sin Retning, strømmer den med rivende Fart gjennem en snever Dal fra Nord til Syd. De talrige Revner og Indskæringer i de stejle Bjergskrænter ende i smaa vifteformige Volde, som ere dyrkede med Ris, Kauleang og Boghvede.

Omtrent 7½ Mil Syd for Leng-tje vender Tatu-ho sig under Navn af Lu-ho mod Øst og falder, efter at have optaget Ya-ho, ved Kiatin-fu i Si-ho, som her antager Navnet Min-kiang.

Leng-tje ligger i en frugtbar Dal paa Flodens venstre Bred, beskygget af talrige Tsu-tse- og Pæretræer med prægtige Frugter. Vejen snor sig Nord for Landsbyen op ad Bjergskraaningen og holder sig i sine mange Slyngninger stadig 300—600 Fod over Vandet. Endskjøndt den kun er meget smal, er den dog bedre at passere end forhen, fordi den ikke er belagt med Sten.

I Lou-ting-kjao ventede os en behagelig Overraskelse. Trætte og udmattede naaede vi denne Handelsflække ved Solnedgang. Baade Mennesker og Dyr indaandede med inderligt Velbehag den friske Luftstrømning fra Snebjergene i Vest. Ved det første Hus stod der en Kineser, som i sin højre Haand svingede et stort, rødt Visitkort, og som venligt hilsende faldt paa Knæ, da han fik Øje paa os. Vi troede, at det var en af Borgmesterens Tjenere og fulgte ham. Han førte os til et hyggeligt Gæstgiversted, der efter al Rimelighed var det bedste i Byen.

Allerede medens vi vandrede i Gaderne, forekom det mig, som om Lou-ting-kjao slet ikke var nogen kinesisk By, Folk raabte ikke, de trængte sig ikke sammen om os i ubetvingelig Nysgjerrighed, de forhaanede os ikke, saaledes som Kineserne ellers havde for Skik. Det var ligesom, om vi paa en Gang vare komne til en Civilisationens Oase midt i den store Ørken af kinesisk Utaalsomhed og Paatrængenhed. Da vi nu endogsaa strax ved Indtrædelsen i Gæstgiverstedet fandt et dækket Bord, hvorpaa der fandtes en dejlig, stegt Høne samt et friskt,

duftende Brød og endelig to Flasker Vin, stod vi maalløse foran de nu virkeliggjorte Ønsker, som vor Længsel havde fremkaldt i de lange Maaneder, der havde været fulde af Savn.

Det varede ikke længe, førend Troldmanden viste sig i Skikkelse af en i kinesisk Dragt klædt Landsmand. Saaledes bleve vi i al Fald hilste af Pater Careau, en fransk Missionær, der ligesaa vel som vi under sin Afsondrethed fra al Civilisation havde lært at betragte enhver Europæer som Landsmand. Hvor kosteligt smagte dog det simple Maaltid os i Sammenligning med de uendelige Festmaaltider, som de kinesiske Magthavere i Su-tschou og Tsching-tu-fu havde foranstaltet til vor Ære; hvor velgjørende og vækkende forløb ikke Aftentimerne, idet vi ikke behøvede at tage noget Forbehold i vor Samtale.

Pater Careau's menneskevenlige Tendens i Udøvelsen af hans Kald bar de skjønneste Frugter. En stor Mængde af Beboerne i Ta-tu Dalen ere Kristne, og vi lærte allerede deres Dyder at kjende i Lou-ting-kjao.

Den næste Morgen satte vi over Tatu-ho paa en Kjædebro. Det var en forvoven Konstruktion. Broen bestaar af 13 stærke Jernkjæder, hvoraf de ni tjene som Underlag for Broen, de fire, nemlig to paa hver Side, som Rækværk. De ere fastgjorte paa begge Bredder. Over Bærekjæderne ere der lagt løse Brædder, der svare til Broens Brede; de Mellemrum, der dannes ved Bræddernes Forskydning fra Tid til anden, ere under Tiden saa store, at man kun ved et Spring kan naa over fra det ene faste Punkt til det andet. Man kan ikke undres over, at under saadanne Omstændigheder ofte Mennesker og endnu hyppigere Dyr styrte fra Broen ned i den skummende Flod.

Broen svinger ikke alene i horisontal Retning, men ogsaa ligesom en Kæmpegynge fra den ene Bred til den anden. Den Aften, vi kom dertil, fik jeg at se, hvorledes alle de Mennesker, som netop befandt sig paa Broen, ligesom paa Kommando kastede sig ned, klamrede sig til Kjæderne og bleve liggende i denne Stilling, indtil Svingningerne havde tabt sig. Kjædebroens Dække ligger 54 Fod over Vandspejlet, dens Spændvidde er 140, dens Brede 4 Skridt.

Pater Careau ledsagede os et lille Stykke og tog derpaa Afsked med os paa en hjertelig Maade. Ogsaa han forlod sin Station for i nogle Uger at rejse imod Syd for at inspicere sit Missionsomraade. Vor Vej gik langs Tatu-hos højre skraanende Bred og rettede sig ganske efter Faldene i Terrænet.

Den er kun stenlagt paa korte Strækninger, og den lader lidet tilbage at ønske med Hensyn til Farbarhed, endskjøndt ganske vist enkelte Steder, hvor Vejen er sprængt ud i de lodrette Klippevægge, mane til Forsigtighed.

Bjergboerne maa forstaa at klatre om paa Bjergene lige saa behændigt som Katte. Vi indsaa dette paa Grund af, at Kaktusbuskene, som i anselig Mængde trives i Klippespalterne, vare berøvede deres Frugter. De langagtige Frugter ere meget yndede paa Grund af deres syrlige, forfriskende Smag, og Lastdrageren sætter ofte sit Liv paa Spil for at faa fat paa dem. Hvor ofte bemærkede jeg ikke udmattede Kulier under en kort Rast kaste Blikket op til en utilgængelig Klippespalte oppe i Højden, hvor en lille Kaktusskov, overfyldt med røde Frugter, kun frembød de kvidrende Fugle Lejlighed til Hvile og Vederkvægelse.

I de fladere Egne af Bjergene traf vi paa enkelte Huse, ja selv paa smaa Kolonier. Husene ere endnu gjennemgaaende byggede i kinesisk Stil, men alt som Omgivelserne blive mere vilde, bliver ogsaa Beboernes Ydre mere vildt. Pjaltede i Klædedragt, skjødesløse med Frisure og Legemets Pleje give disse kraftige Skikkelser i de afsides liggende, tavse Egne god Grund til alle Slags Betænkeligheder.

Den snævre Saddel, hvori vi ved Aftentid bøjede ind mod Vest for at komme til Vase-kou og endeligt til Ta-tsien-lu, fremviste et vidunderligt skjønt Billede. Med en tordenlignende Larm bruser og syder Vildbækken hen over de kløftede Stene; Kæmpebregner og mørkegrønne Mosser bedække Klippemurenes Skrænter, der i vexlende Farvetoner rage lodret helt op i Skyerne; Ensomhed og dyb Gravstilhed hersker overalt. Vi staa foran de snævre Porte til det højest liggende Kongerige i Verden, foran Bodyuls Højland, foran Portalen til det største Tempel, foran den buddhistiske Lamas Land.

Bjergtinderne vare under vor Marsch i Dalen usynlige, da mørkegraa Skyer hang dybt ned. Stigningen af Vejen, der holder sig paa den højre Bred, er saa stærk, at Flodens rigelige Vand kun viser sig som et hvidt Skum. Fra begge Sider styrte Gletscherbække sig fra en umaadelig Højde ned i Dalen over de sparsomt skovbevoxede Klippevægge. Det er et Højalpelandskab, fuldt af romantiske Tillokkelser. Paa flere Steder er der spændt en sælsom Bro over Floden; den bestaar af et stærkt Bambusreb, hvis Ender enten ere fastbundne til store Klippeblokke eller paa anden Maade fastgjorte til Jorden.

Naar man vil passere en saadan Bro, sætter man sig paa et lille horisontalt Sædebrædt, som hænger ved en af de paa Rebet an-

bragte, forskydelige Bambusringe og rutscher derpaa med en rivende Hurtighed ned til det laveste Punkt af det slappe Reb. Ligesaa let som det imidlertid er at komme saa langt, lige saa vanskeligt er det nu at naa over til den anden Bred, da Passageren maa arbejde sig fremad med Opbydelse af alle sine Kræfter.

Paa de større tibetanske Floder har man søgt at undgaa denne Besværlighed ved altid at anlægge to saadanne Tovbroer ved Siden af hinanden, som hver kun kunne befares i den ene Retning. Den ene Ende af Tovet ligger betydeligt højere end den anden, og det er saaledes muligt at naa den modsatte Flodbred uden Afbrydelse i den korte Fart og uden særlig Anstrengelse.

Efter en sex Timers Marsch kom vi ind i en lille Udvidning af Dalen, der var indfattet af venlige, skovbevoxede Højder. Ved Sammenstødet af to Bjergelve ligger her ret romantisk den nette, aabne lille By Ta-tsien-lu. Husene gjøre ikke alene paa Afstand et gunstigt Indtryk, men vise sig ogsaa i Nærheden at være sirlige, forholdsvis renlige Træ- og Stenbygninger.

Det første Hus i Ta-tsien-lu er en Toldbod. Med et dybt Buk traadte den kinesiske Embedsmand ud af sit Bureau, men lod os uhindret passere. Hele Byens Befolkning var paa Benene. Da vi paa den gamle Træbro passerede Floden, der deler Ta-tsien-lu i to Halvdele, blev Trængselen saa stærk, at det kostede megen Umage at komme videre. Det var et ejendommeligt Skue. For første Gang saa vi nu de brogede Typer paa Tibetanere i maleriske Grupper, og jeg maa tilstaa, at jeg blev henrykt derover. Disse Folk vare komne fra deres Hjemstavns høje Bjerge og vilde Kløfter for at se os Europæere. Ikke alene ved deres imponerende Fremtræden, men ogsaa ved deres Rolighed og Haandhævelse af en mønsterværdig Orden dannede de en skarp Kontrast til den skrigende og larmende Bybefolkning.

Disse robuste, muskuløse Skikkelser med deres vejrslagne, furede, magre, alvorlige Ansigter vare altsaa de »vilde«, som Kineserne kalde dem! I deres sorte, dybt liggende Øjne, omgivne af en vild Skov af uplejede Haar, brændte den religiøse Fanatismes uhyggelige Ild.

Naar man endnu vil forestille sig den rødbrune Klædning, enten i Form af et langt, folderigt Gevandt, som bliver holdt fast om Livet med et gult Bælte, hvori findes Fyrtøj og Røgerekvisiter, eller kastet som en romersk Toga om Skuldrene, saa at Brystets og den højre Arms Broncefarve fuldt kommer til at gjøre sig gjældende, fremdeles i Ørerne de mægtige Kjædeled af Guld- eller Sølvsmykker, som ere oversaaede med Turkiser, og endeligt de gule, høje Læderstøvler,

vil man vist nok indrømme, at det derved fremkaldte Totalindtryk kun kan være et gunstigt.

Mændene ere altid bevæbnede. Om de ogsaa ikke alle ere udrustede med det kinesiske Luntegevær (Tibetanerne skyde altid knælende og paa kortere Afstand med overordentlig Sikkerhed), saa har dog enhver et lige tibetansk Sværd, der ofte er forarbejdet med en beundringsværdig Kunstfærdighed, hængende ved sit Bælte. Heftets Knap er i Almindelighed smykket med en stor Koral eller en værdifuld Turkis, Skeden rigt udstyret med ciseleret Arbejde. De smukkeste Sværd blive forfærdigede i Njarum, en tibetansk Stad ved den midterste Del af Ya-long-kiang.

Omtrent enhver Tibetaner bærer paa Brystet en Kapsel af Guld, Sølv eller Kobber med forskjellige Besværgelsesformularer som Amulet imod de onde Dæmoner. Saadanne Guldkapsler ere, navnlig naar de ere rigeligt smykkede med Turkiser, af betydelig Værdi. Ogsaa Kvinderne med deres ravnsorte Haar flettet i to Piske, med deres røde, af Sundhed struttende Kinder, med deres folderige, broget farvede Kjoler, som i Snittet ligne Mændenes, med deres Øren-, Hals- og Armringe af Guld, Sølv, Koraller eller Ædelstene slog aldeles deres kinesiske Søstre af Marken.

Tibetanerne i Ta-tsien-lu leve i god Forstaaelse med de der bosatte Kinesere. Disse sidste handle med Ædelstene. Tobak, The og Silke og faa til Gjengæld af Tibetanerne Harpixstokke, Gevirer, Moskus og Skind.

Byens tibetanske Navn er Tar-tse-do, d. v. s. Foreningen af de to Floder Tar-kjo (fra Syd) og Tse-kjo (fra Vest). Den kinesiske Bybefolkning staar under Befaling af en højere kinesisk Embedsmand med en Futais Rang; Tibetanerne blive regjerede af deres egen Fyrste, som dog er underordnet og skattepligtig til Vicekongen af Stse-tschuen. Ved ethvert Regentskifte maa den paagældende Prins udnævnes til regjerende Fyrste af den kinesiske Kejser. Alle hans Land vedkommende Anordninger og Befalinger fra Peking blive meddelte Folket gjennem ham. Paa den anden Side er de buddhistiske Præsters Indflydelse paa Fyrsterne saa stor, at disse trods den uindskrænkede Jurisdiktion egentlig kun bære Værdighedens Insignier uden dog at besidde nogen som helst Magt.

Naar det er fornødent, anordne Fyrsterne paa Præsternes Opfordring Udskrivning af en Milits. Enhver Familie er da forpligtet til at stille 1—2 vaabendygtige Mænd. Denne Art Styrelse af det tibe-

tanske Folk findes kun indtil Batang; hinsides dette Sted begynder Præsternes egentlige Rige.

Futaien lod os ved en Tjener føre til Kun-kvanen, hvor vi indrettede os hyggeligt, da vi forventede et længere Ophold. Først søgte vi de varme Klæder frem, thi Bjergenes Toppe vare allerede beklædte med det vinterlige hvide Tæppe, og Aftenluften strøg iskold gjennem Fugerne i de primitive Lokaliteters Trævægge.

Vort Kvarter laa nedenfor et Lamatempel. Allerede den første Nat forstyrrede Præsternes religiøse Andagt vor Nattero. Snart trængte Sangenes harmoniske Summen ned til os fra Templets Galleri, snart var det den dumpe Lyd af langtrukne Basunfanfarer.

Jeg benyttede den følgende Morgen til et Besøg hos Lamaerne. Paa den lille Højde, hvor Trætemplet med sine dristigt krummede Tage rage højt op over Lamakasernen og de andre Udhuse, led jeg den første Skuffelse. De rødklædte Præster undgik sky den fremmede, Rosenkrandsens Kugler gled med dobbelt Hurtighed gjennem deres Fingre, og det var næppe nok, at en enkelt af dem havde et flygtigt og sky Blik tilovers for mig, der var fræk nok til at betræde deres Helligdom. Jeg nærmede mig først Vaaningshusets Port for muligvis at slutte Venskab med en Buddhist, men de Egetræs Fløje lukkedes, da jeg nærmede mig, som om jeg havde været en Pestsyg. Samme Skæbne overgik mig, da jeg vilde betræde Templet. Jeg havde ikke andet at gjøre end at trække mig tilbage. Jeg gik en anden Vej hjem og stødte paa min Spadseretur paa nogle varme Svovlkilder, hvori nogle Kineserinder — vidunderligt at sige — vadskede deres smudsige Linned.

Ved Middagstid besøgte vi Missionsbiskop Biêt. Hans Hus ligger i den vestlige Ende af Byen ved Siden af den anden kinesiske Toldbod og stikker paa en fordelagtig Maade af mod Nabohusene ikke alene paa Grund af den elegante Bygningsstil, men navnlig ved et smukt Haveanlæg.

Biskop Biêt, en endnu ung Mand, modtog os med den elskværdige Gæstfrihed, som vi overhovedet ikke nok som kunne prise hos de franske Præster. Han forestillede os to til Stede værende Missionærer, hvoraf den ene til vor Glæde viste sig at være den saa hæderligt bekjendte Abbé Desgodins. Om hans Fortjenester af Videnskaben kommer jeg til at tale paa et andet Sted; den næste Dag lærte vi ham at kjende som en sympathetisk, aandrig Mand, der forstod at krydre Underholdningen med et uudtømmeligt Fond af hjerteligt Humor.

Abbé Desgodins kan vel være 50 Aar. Han er kraftigt og stærkt bygget og kan trods sit rastløse Vandreliv glæde sig ved et fortrinligt Helbred. Men hans Ansigt, der er indrammet af et graasprængt fuldt Skæg, fortæller en lang Historie om Farer, Savn og Besværligheder af alle Slags, som den fortjenstfulde Mand har bestaaet og overvundet. Kjendt af alle Tibetanere og frygtet paa Grund af sin Energi er han flere Gange kun med Nød og Næppe undsluppen de Anslag, der vare lagte mod hans Liv. Hvor spændende forstod

Fig. 156. Ta-tsien-lu.

han ikke at fortælle, hvorledes han, efterat han tillige med en Kollega var bleven fordreven fra Bonga, lykkeligt kom over en Kjædebro, der var bragt i Svingning, medens hans Ledsager styrtede, gjennemboret af en Kugle, ned i Floden, hvor han fandt en kølig Grav. Hans nuværende Station Yarkalo ligger ved Lan-tsan-kiangs øvre Løb paa Grænsen af det uafhængige tibetanske Gebet Dtsauarung og er berømt for sine storartede Saltsaliner.

At vi tilfældigvis mødte Abbé Desgodins i Ta-tsien-lu, skyldte vi ene den Omstændighed, at han netop havde tiltraadt en Rejse til

Fig. 157. Tempel i Ta-tsien-lu.

Schang-hai, hvor han tænkte at udgive en tibetansk Ordbog. Af det geografiske Selskab i Paris havde Desgodins for nyligt faaet tilsendt et prægtigt Kronometer og en Spejlsextant som et Anerkjendelsesbevis for hans utrættelige Virksomhed som Forsker paa det naturvidenskabelige Omraade. Han var lykkelig over at have truffet mig, der kunde være ham behjælpelig med Raad og Daad med Hensyn til Benyttelsen af Instrumenterne. Hele Timer sad han ved sit Arbejdsbord og havde hverken Rist eller Ro, førend han havde erhvervet sig det fulde Kjendskab til Brugen af disse.

Alle Missionærerne i Ta-tsien-lu stemmede overens i den Anskuelse, at vi næppe vilde naa Batang, langt mindre Lassa, da der allerede fra Lamaernes Side var truffet Forholdsregler for at hindre ikke alene vor, men ogsaa den russiske Oberst Prschewalskis videre Fremtrængen. Biskop Biêt meddelte os endvidere, at de herværende Lamaer hver Dag sendte en Kourer imod Vest med Forholdsregler og nøjagtige Forskrifter om, hvorledes man »skulde værge sig imod de mange bevæbnede Europæere, som vilde storme Lassa og stjæle Dalai-Lama.«

Det er en ofte iagttagen Kjendsgjerning, at Faren voxer, jo mere man nærmer sig dens Udgangspunkt. Vi erfarede dette i fuldeste Maal, da vi bleve forestillede for Futaien. Mendes de kinesiske Mandariner i det indre af Kina ikke vovede at sige os deres sande Mening om vor Rejse til Tibet lige i Øjnene, men dog lod Muligheden staa hen midt i deres tomme Løfter som en Haabets Straale, saa undsaa Futaien af Ta-tsien-lu sig ikke mere for uforblommet at sige: »I komme ikke til Tibet!« Ganske vist var han saa udsøgt høflig, at han ønskede at forsøde os den bitre Pille ved at indbyde os til Middag, men han anede sikkert ikke, at han herved viste os en Opmærksomhed, som skulde ende med en Gastricisme. Kineserne have den Anskuelse, at alle deres lækre Sager nødvendigvis ogsaa maa smage Europæerne, medens dog enhver af dem hellere vilde afholde sig fra al Næring end at smage selv blot en Mundfuld af en europæisk Spise.

Den tibetanske Fyrste deltog ogsaa i Gæstebudet. Han kom ridende til Yamenen og bar selv, saa vel som hans Tjenerskab, kinesisk Galadragt. Fyrsten har ganske tabt sit Folks vilde Natur og gjorde i Grunden et ynkeligt Indtryk. Hans kummerfulde Ansigt svarede til hans Adfærd, der grænsede til slavisk Underkastelse. Den 50aarige Mand var ubehjælpsom som et Barn og rødmede formeligt, naar man rettede et Spørgsmaal til ham; han besvarede det kun med Enstavelsesord og sendte altid først Futaien et spørgende Blik for at faa

at vide, om denne var klar af Gjenstanden for Samtalen. Under Maaltidet sad Fyrsten ved den nederste Ende af Bordet; selv de subalterne kinesiske Mandariner nyde Fortrin og Begunstigelse fremfor den afhængige tibetanske Fyrste.

Fyrsten af Ta-tsien-lu er for øvrigt en svagelig Mand. I sin Ungdom var han en lidenskabelig og dygtig Jæger. For nogle Aar siden paadrog han sig under Udøvelsen af denne Idræt en Brystlidelse og maatte nu efter sin myndige Moders udtrykkelige Ønske altid blive hjemme. Siden hin Tid maa ingen jage i Bjergene i hans Rige, idet nemlig den gamle Kone, der elsker sin Søn uendeligt højt, har den Tro, at han maa dø, saa snart en Hjort bliver gjennemboret af en Kugle. Da Fyrsten desuagtet tillod Grev Széchenyí at gaa paa Jagt paa hans Omraade — rigtignok uden Udbytte — ja endog stillede sin Jagthytte i det vestlige til hans Disposition, skete dette vist nok uden Moderens Vidende og Villie og i den første Glædesrus over den prægtige Baglader, som Greven overrakte ham som en Æresgave. Fyrsten var saa henrykt over Gaven, at han ogsaa lovede snarest muligt at skaffe en »Vula« til Veje.

Naar en kinesisk Mandarin rejser til Tibet, have alle tibetanske Fyrster den Forpligtelse at sørge for de fornødne Muldyr og Lastdragere uden Godtgjørelse. I Almindelighed sker det saaledes, at Fyrsten paalægger sine Undersaatter at stille det ønskede Antal Rideheste og Lastdyr til den rejsendes Disposition og til Gjengæld eftergiver dem en vis Procent af Skatterne (Guldstøv, Penge, Skind og Levnetsmidler).

En Karavane, der er sammensat paa denne Maade, kaldes saa vel af alle de Indfødte som af de Kinesere, der bo i Tibet, en Vula. Trods Grevens Vægring vilde Fyrsten af Ta-tsien-lu absolut paanøde ham Vula-Beneficierne som en rejsende Mandarin.

Det kostede dog endnu mere Overtalelse og tidsspildende Forhandling, førend Futaien vilde gaa ind paa, at det endelig var Tid til at rejse derfra. Ved Hjælp af Biskop Biêt sørgede Grev Széchenyí imidlertid for at omvexle Sølvet i Guldstænger og indiske Sølvrupier.

Guldet, som i gedigen Tilstand indvindes af Tibetanerne ved Udvadskning af Flodsandet, udmærker sig ved en særegen Finhed. De kinesiske Kjøbmænd, som under deres Vareomsætninger forstaa at lokke det til sig paa de fordelagtigste Betingelser, smede Kornene ud til smaa firkantede Stænger af omtrent 3—3½ Tommes Længde og ⅜ Tommes Tykkelse og drive trods Regjeringens Forbud en indbringende Forretning dermed med de handlende i Schanghai, som exportere det til Europa. I Birma bliver det tibetanske Guld mindre

agtet end det indenlandske, som navnlig gaar i Form af smaa Plader. Ved Omvexlingen af det rene Sølv i Guld blev vor Pengepakke formindsket til en Tyvendedel, og medens vi tidligere maatte have tre Muldyr til at transportere vore Penge, kunde nu det svageste Muldyr bære den samme Værdi.

Som den mest gangbare Mønt i Tibet cirkulere allerede i Tatsien-lu de indiske Rupier med Dronning Viktorias Billede. De komme fra Indien over Sikkim, Bhutan og Nepal op til Højlandet og blive paa Grund af Enheden, som gjør Afvejning overflødig, af de indfødte

Fig. 158. Abbé Desgodins.

foretrukne for de kinesiske Penge. Naar Tibetanerne skulle udbetale mindre Beløb skære de Sølvmønterne i mindre Dele, hvorved Vejning bliver nødvendig.

Allerede under de første Dage af vort Ophold havde Kung-she snøret sin Bylt for at tiltræde Tilbagerejsen til sin Hustru og sine Børn, hvem han vil overbringe nogle Kufferter med Overraskelser af alle Slags. Hvorledes det gik til, at denne Tjener, som dog regelmæssigt havde sendt sin Løn til Schanghai, forøgede sin Rejsebagage paa en saa overraskende Maade, og paa hvilken Maade han kom i Besiddelse af smukke Silkeklæder og andre Værdigjenstande, kunde vi gjætte, da vi henvendte vor Opmærksomhed paa Tolken Sin, hvis Adfærd i Ta-tsien-lu maatte kaldes meget gaadefuld.

Det Aar, for hvilket han kontraktmæssig havde bundet sig til vor Tjeneste, var forløbet om nogle faa Dage. Nødvendigheden af at fornye Kontrakten var os alle i højeste Grad indlysende. Hvad skulde der blive af os, naar nu ogsaa Sin, maaske endog i Følge Aftale, rejste bag efter Kung-sche for at kunne rejse desto billigere i Selskab med ham? Hvorledes vilde vi formaa at gjøre os forstaaelige for Tibetanerne, naar vi ikke havde nogen, der kunde tale med den tibetanske Tolk, som vi jo rigtignok endnu ikke havde fundet?

Sin maatte ikke forlade os, naar vi ikke skulde blive staaende ubehjælpelige og bundne, berøvede det første og mest uundværlige Rejsemiddel — Forstaaelse. Vi holdt da Raad, og Grev Széchenyí forsøgte alle Midler, for at vi kunne komme til Enighed. Han lovede Tolken den tre-, ja femdobbelte Løn, han tilsagde ham fri Rejse fra Rangun til Schanghai samt en Extragratifikation; forgjæves; hverken glimrende Tilbud eller Trudsler kunde bøje Kineserens Stivsind, og han holdt fast ved sin Beslutning.

»Mit Aar er udløbet,« sagde han, »jeg vender hjem. Vi staa foran Tibet, Folket er ondskabsfuldt og vil ikke alene dræbe Dem, men ogsaa mig, saa snart De vil rejse videre ind i Bjergene. Jeg er bange, thi mit Liv er mig kjærere end Deres Penge. Hvis de vil handle fornuftigt, saa skal De vende om og rejse til Schanghai, og jeg vil vedblive at tjene Dem. Jeg gaar ikke et Skridt længere mod Vest; det vilde være et vanvittigt Foretagende, som maatte ende med en Ulykke eller en Flugt mod Øst.« Herved blev det. Selv Futaiens Løfte om ikke at lade os i Stikken havde intet andet Resultat, end at Mr. Sin saa meget desto ivrigere beskjæftigede sig med Forberedelserne til sin Tilbagerejse.

Hans Hustru var ikke kommen til Ta-tsien-lu, men afventede sin Gemals Tilbagekomst hos sine Slægtninge i Tsching-tu-fu. Allerede denne Omstændighed gjorde os det indlysende, at Opsigelsen i det sidste Øjeblik var et vel overlagt Skridt.

Sin forlod os virkeligt den 3die November og beredte ved sin Troløshed Expeditionen de største Vanskeligheder paa det mest betydningsfulde og vigtige Punkt af dens Route. Takket værer Msgr. Biêts elskværdige Deltagelse lykkedes det os allerede i Ta-tsien-lu atter at forvinde dette tilsyneladende uerstattelige Tab.

Som jeg allerede har omtalt, fandtes der i Mupin endnu for nogle Aar siden et Seminarium, hvori kinesiske Drenge bleve uddannede til Præster. Eleven fik Undervisningen paa det latinske

Sprog*). Da dette Seminarium blev nedlagt, foretrak mange Kandidater, i Stedet for at fortsætte deres Studier i den langt borte liggende Skole i Nanking, at staa Missionærerne i det tibetanske Bispedømme trofast bi ved Udøvelsen af deres Kald.

En saadan ung Mand forvaltede Pater Careaus Husholdning i Lou-ting-kjao. Biskop Biêt lovede at gjøre sit bedste for at formaa denne til at blive vor nye Tolk og sendte samme Dag et Bud til Pater Careau med en nøjagtig Fremstilling af Forholdene. Svaret blev bragt af Tang, den længselsfuldt ventede Mand i egen Person; han erklærede sig beredt til at følge Expeditionen gjennem tykt og tyndt, om den saa gik til selve Lassa. I de første Dage frembød den indbyrdes Forstaaelse mangehaande Vanskeligheder; det var jo ogsaa saa længe, siden vi Europæere sidste Gang praktisk havde øvet Reglerne for Deklination og Konjugation, og paa den anden Side talte Tang et romansk Sprog, som først efter adskillige Lektioner viste sig at være Latin.

Det var en kold Eftermiddag, da de tre Mandariner, som Vicekongen af Stse-tschuen havde medgivet os, aflagde os et Besøg for at konferere med os angaaende Afrejsen. Samtalens Gjenstand var endeligt udtømt med den Beslutning at bryde op om to Dage. Desuagtet gjorde Officerne ikke Mine til at fjærne sig. De tømte den ene Kop The efter den anden og varmede med Velbehag deres forfrosne Hænder over Kulbækkenet ved deres Fødder. Man kunde se paa dem, at der var noget, som laa dem paa Hjertet, og at det beredte dem store Vanskeligheder at begynde at tale om vedkommende Anliggende.

Da rømmede Eskortens Kommandant sig og saa tankefuldt op i Loftet: »Sin er en brav Mand, thi Tin-kum-pao (Vicekongen) sætter stor Pris paa ham.«

»Ja saa!« sagde Grev Széchenyì; »det er en stor Lykke for ham. Han kan maaske gjøre en smuk Kariere.«

»Ganske vist! Navnligt naar Tinkum-pao erfarer, at I have været tilfredse med Sin. Som jeg hører, have I givet ham en Anbefalingsskrivelse, hvori hans Dyder ere opregnede og betegnede med Navn. Vicekongen er ogsaa Eder bevaagen; han indrettede det, ligesom Tso-tsung-tang saaledes, at alle Lastdyr og samtlige Levnetsmidler bleve leverede paa hans Bekostning. Og have I ikke faaet 600 Täel

---

*) Af nærliggende Grunde se de franske Missionærer nøje paa, at ingen kinesisk Elev faar Lejlighed til at lære fransk.

som Afskedsgave af Ta-loya (den store Herre)? — O! Tikum-pao er at ligne ved den uudtømmelige Naade.«

Umuligt! Tolken maatte to Gange oversætte den forunderlige Historie, da vi frygtede for, at der var indløbet en Misforstaaelse, men vi fik det samme at høre igjen.

»Sin er et slet Menneske,« saaledes korrigerede nu Generalen sin tidligere Indledning, »han beregnede Eder hver Dag store Summer for Lejen af Vulaen, medens Kejseren (rettere Regjeringen) allerede for et Aar siden udstedte den Befaling, at I skulde betragtes som Gæster i hans Rige, og at han vilde bestride alle Fornødenhederne paa Eders Rejse for sit eget Sølv. Sin har ikke blot bedraget Eder, men ogsaa stukket de 600 Taël til Side, som Tinkum-pao overgav ham med den Befaling at levere dem til Eder som Bevis paa hans Bevaagenhed.«

Et Indignationens og Foragtens Suk ved Slutningen af Talen gav Officeren Udseende af, at han af inderste Hjerte afskyede Sins uforsvarlige Bedrageri.

Jeg vil her med det samme ende denne Historie, som imidlertid først længe efter blev afsluttet. Efter alle de Oplysninger, vi indhentede, bleve Sins Gavtyvestreger fuldstændigt bekræftede. Om Størrelsen af de besvegne Beløb kan man gjøre sig et Begreb, naar man betænker, at vi til Transport af Bagagen behøvede 30 Muldyr, og at Lejen for disse beløb sig til 157 Kroner.

Det faldt os nu som Skæl fra Øjnene, hvorfor Mennesket ikke længere vilde blive i Grevens Tjeneste. Han frygtede for Opdagelsen af sin Uredelighed og for Straffen, som til Slutning nok vilde naaet ham. Naar han en Gang var langt udenfor Rækkevidde, følte han sig halvvejs sikker.

Sin var i Tsching-tu-fu. Vicekongen blev saa indtaget i den unge Mands behagelige Manerer, hans smidige Væsen og Færdighed i Brugen af det engelske Sprog, at han gav ham en høj Mandarinværdighed — som Tolk i indløbende Tilfælde — og indlemmede ham i sin Hofstat. Da nu de tre Officerer, som havde ledsaget os indtil Batang, igjen kom tilbage til Tsching-tu-fu, aflagde de først og fremmest et Besøg hos deres gamle Bekjendt Sin.

»Se her,« sagde den ordførende, »er et Brev fra den mægtige Europæer Tse til Tinkum-pao. I dette Brev gjøres der Vicekongen en Meddelelse, som vil gjøre Dig stor Skade, hvis den kommer i de rette Hænder. Du har i Din Tjenestetid hos Europæerne sammensparet dig nogle tusinde Taël. Hvor meget giver Du os for dette Brev?«

Om Sin redeligt delte med sine Venner, maa man med hans finansielle Geni lade henstaa uafgjort, men at han ofrede en stor Del af sin »opsparede« Kapital for at faa Skrivelsen udleveret, synes mere end sikkert, hvis han da ikke har foretrukket at afvente, indtil han, naar han blev kaldt til sin Herre som kongelig Tolk, kunde oversætte Brevet saaledes, at Tinkum-pao kunde ønske sig til Lykke med at have taget en saa paalidelig og i vanskelige Forhold saa prøvet Mand i sin Tjeneste.

Maaske har dog Nemesis naaet Sin. Grev Széchenyí sendte fra Batang gjennem Missionen endnu en anden Angivelse til Tsching-tu-fu, som var skrevet paa fransk og kun kunde overleveres og oversættes af en Missionær. Desværre kan jeg ikke berette noget om Følgerne af dette Brev. For Tiden skal Sin igjen indtage den Stilling som Kontorist i Schanghai, som han ogsaa beklædte førend vort Opbrud.

Ved Biskop Biêts Anstrengelser lykkedes det ogsaa snart at finde en Tolk i det tibetanske Sprog i Skikkelse af en kraftig Tibetaner af et sympathetisk Udvortes ved Navn Pema, som han forestillede os under et til vor Ære foranstaltet Maaltid som den eneste kristne Tibetaner i hele det tibetanske Højland. De 96 Kristne i Ta-tsien-lu ere Kinesere.

Den 12te flygtede vi bort fra den ubeskrivelige Larm, som Vuladriverne havde sat i Scene udenfor Kun-kvanen allerede fra Solopgang, medens de afvejede og fordelte Bagagen. Vi drak derpaa i Missionen endnu en fortræffelig Kaffe, tog Afsked med de elskværdige Herrer, ønskede hverandre gjensidigt gode Resultater af vor Virksomhed og besteg derpaa Hestene for at ride ind i de vestlige Bjerge, ind i det tibetanske Folks Hjemland.

XX.

Fra Ta-tsien-lu til Batang.

Det tibetanske Højlands geografiske Karakteristik. — Indiske Punditer. — Jesuiternes Kortoptagelser. — Mythe om det tibetanske Folks Herkomst. — Landets Historie. — Europæiske rejsende i Tibet. — Tibetanerne, deres Levevis, Sæder og Skikke. — Buddhaismen. — Dalai-Lamaens Stilling. — Præsteskabet. — Politisk Inddeling. — Lassa. — Tibetanske Karavaner. — Hokeu. — En Røverhistorie. — Vore nye Tjenere. — Litang. — Gambugletscherne. — Tschara-la (Pas). — Batang og dens Fyrster. — En Ligbrænding. — Udflugt til Kinscha-kiang. — Lamaernes fjendtlige Holdning.

Førend jeg tager mig for at skildre de enkelte Begivenheder under vor Rejse paa Tibets Højplateau, vil det være rigtigt at forudskikke en almindelig Oversigt over det hemmelighedsfulde Land og dets Beboere.

Navnet Tibet for dette Højland, hvis naturlige Begrænsning gjør det til et Unicum i hele Verden, er ikke kjendt af de Folk, som bebo det. Det stammer fra Persien, og vi Europæere have adopteret det. Tibetanerne kalde Landet Bod eller Bodjul, Beboerne af de nordlige Skraaninger i Nærheden af den store Ørken Tangut og Kineserne Tse-tsang eller Si-fan.

Det egentlige Højland hæver sig i Form af et uhyre, langstrakt Cirkelsegment op over de tilgrænsende Lavlande og bliver af Naturen selv i Ordets egenligste Forstand hævet til en afsluttet Kæmpefæstning ved de skarpt udprægede Klippeskrænter, som omgive det paa alle Sider som en utilgængelig Mur.

I Syd bliver Landet omgivet af Himalayas himmelhøje Tinder. Enhver kjender Navnene paa Verdens højeste, jomfruelige Bjerge, Mount Everest og Kintschindschunga, som med deres resp. 29000 og

28000 Fod høje, isdækkede Tinder rage langt op over Skyhavet, der kjærtegnende bølger mod deres stejle Skraaninger. Himalayasystemet bestaar af tre, omtrent parallelt løbende Bjergdrag, blandt hvilke det sydlige danner det tibetanske Højlands egentlige Skraaning. Uigjennemtrængelige tropiske Skove forene sig som en Fortsættelse af Terrais feberrige Skov- og Sumpegne i en betydelig Højde med Naaleskoven til et vidunderligt Panorama; endeligt taarne Klippevæggene sig op for i deres Sadler at bære den evige Is, der i Solens Straaler glimrer og lyner som en kæmpestor Diamant.

Med en lignende Struktur, kun endnu mere imponerende, idet de stejle Skrænter uden særlige Udløbere direkte falde ned mod Tarimbækkenets bleggule Sandslette, strækker Kven-lunsystemets yderste Kjæde sig fra Vest imod Øst som det tibetanske Højlands nordlige Begrænsning.

I Vest danner Karakorum Bjergene med deres Trias- og Stenkulformationer og det gjennemfurede Pamir Plateau Grænsen, men i Øst er det paa en vis Maade selve Himalayasystemets Kredsskraaning, der falder af henimod Kina med et forholdsvis ringere Fald. Gjennemskaarne af talrige Strømme, der alle ved Højlandets Grænse have et sydligt Løb danne de mellemliggende Bjergrygge Hindringer for Kommunikationen, som kun kunne overvindes med stor Møje.

I alle fire Verdenshjørner ser den rejsende enten enkeltvis eller i mægtige Forbindelser snedækkede, spidse Bjerge for sig, som gjennemsnitligt have en Højde af mindst 20000 Fod.

Men der oppe paa Højsletten ser det mørkt og bedrøveligt ud; de uhyre Højder og de deraf afhængige klimatiske Forhold have tvunget Vegetationen indenfor snævre Grænser. Der finder man hverken Træer eller Marker, hverken Blomster eller Frugter, ja, man kan tælle de grønne Pletter inde i de brede, med Kisel og Rullesten udfyldte Fordybninger, hvor den forkrøblede Lavendel frister en kummerlig Tilværelse. Luftstrømningerne bringe ikke den mindste Smule Fugtighed med sig; den sparsomt faldende Sne er ikke tilstrækkelig til at give Jorden Frembringelseskraft, og Plateauet er saaledes uden Liv, hvad Dyre- og Planteverdenen angaar. Navnligt naar vi lægge Mærke til det udstrakte Højland Nord for Landets Hovedstad Lassa, der ligger paa den 30te Bredegrad, 11600 Fod over Havet, kunne vi forstaa, at man kan tælle de Mennesker, som finde deres Fordringer til Tilværelsen tilfredsstillede i dette Land, der er dækket med talrige Indsøer uden Afløb, og hvis flade Plateauer ere over 19000 Fod høje. Den store Indsø Tengri-nor Nord for Lassa ligger allerede næsten 16000 Fod

over Havet. Vi vide aldeles intet om, hvorledes Landets Beskaffenhed er længere Nordvest for den nævnte Sø, thi endnu har ingen bragt os den mindste Efterretning derom. Hvad skulde ogsaa forlede os til at søge noget andet paa disse Højder end den samme Naturens Fattigdom, som længere mod Syd viser sig saa sørgeligt med Sand, Rullesten, forknyttede Græsstraa og nogle Mosser!

Tibetanernes beboede Pladser ligge egentlig kun i de store Vandløbs brede Dale. Ved den relativt lavere Beliggenhed, ved Atmosfærens Fugtighed, der som Følge af Fordampningen er forøget, men navnligt ved Kanalanlæg, der ere udførte med megen Forstandighed, faa Dalene en forøget Livskraft, ja om Jorden omkring Tibets Hovedfloder kan man endog sige, at den besidder en vis Frugtbarhed.

Jeg vil kun omtale de to største Floder, som begge have deres Udspring paa et Knudepunkt i Himalaya uder den 82de Længdegrad og derpaa som to Kæmpearme omspænde det hele mod Syd liggende Land samt Indien fra venstre og højre Side. Disse Floder ere Indus i Vest og Sampu i Øst.

Om Indus Løb er der ikke mere nogen Tvivl, thi Strømmen blev passeret paa flere Steder og overalt var det muligt at konstatere dens Identitet. Det samme lader sig ikke sige om Sampu.

Det er utvivlsomt, at denne Flod fra sin bekjendte Kilde vedligeholder et østligt Løb indtil Sydost for Lassa. En indfødt Geograf, som for tre Aar siden vendte hjem til Kalkutta herfra, berettede, at Floden derefter gjorde en skarp Bøjning imod Syd og synes at beholde denne Retning. Det er kun en kort Strækning, som er utilgængelig selv for enhver Indier af de vilde Folkestammer, Mischmi og Abor, men den gjør dog, at man er i Uvished, om Sampu paa sit nedre Løb er Bramaputra eller Iravadi. Da jeg kjender begge Floder paa deres nedre Løb, hælder jeg til den første Mening, endskjøndt jeg maa tilstaa, at jeg slet ikke vilde blive forundret, hvis en Gang den modsatte Anskuelse blev bevist at være den rigtige.

Tvivl og intet andet end Tvivl overalt i hine ugæstfrie Egne, Kombinationer, Formodninger ere Grundlagene for Udførelsen af alle de Landkort, vi eje over det store Tibet, med Undtagelse af de faa Dele, som videnskabeligt dannede Mænd have berejst og efterforsket.

Højlandets Klima er et fuldstændigt Fastlandsklima. Thermometret synker om Vinteren gjennemsnitligt til 26—30° under Nulpunktet; allerede i November ere alle Floder og Søer bedækkede med Is, og i April formaar Solens Straaler endnu ikke at bringe dem til at smelte.

Allerede i mange Aar har den indiske, respektive engelske Regjering bestræbt sig for at lære dette Land og Tibetanerne, som dog ere dens Naboer, at kjende, ja den forsøgte endog i Aaret 1861 ved en delvis Okkupation af Fyrstendømmet fra Sikkim af og ved Fordrivelsen af den fjendtlige Konge, at drive en Kile ind mellem de to Fyrstendømmer Bhutan og Nepal, sam ere skatskyldige til Tibet, lige ind i Højlandet til den egentlige tibetanske Grænse for at komme Hovedstaden nærmere. Det var forgjæves. Ingen Europæer tør den Dag i Dag passere Landets Sydgrænse. Som Følge af disse Foranstaltninger lukkede ogsaa Kongen af Bhutan sit Land, og Fyrsten af Nepal, i hvis Hovedstad Kathmandu en engelsk Befuldmægtiget har sin Residens, indskrænkede hans Bevægefrihed til et Rayon omkring Hovedstaden af faa Miles Omfang.

Da faldt den engelske Oberst Montgomerie paa den fortrinlige Ide at uddanne unge, buddhistiske Indiere til Geografer og at sende disse til Tibet for at undersøge Landet. I de indfødtes Dragt og kun udrustede med de aldeles nødvendige Instrumenter gjennemstøve disse Punditer siden Aaret 1865 Højplateauerne og ere hidtil regelmæssigt vendte tilbage til Indien med betydelige Samlinger af værdifuldt Materiale.

Paa min Tilbagerejse til Europa fik jeg imidlertid i det geografiske Institut i Kalkutta at vide, at Tibetanerne allerede følge de unge Indiere med mistroiske Øjne, at den Pundit, som var bleven sendt ud i Aaret 1879, ikke engang naaede Lassa, men at han, efterat man havde beluret en Samtale, maatte lade sin ringe Bagage i Stikken med Undtagelse af de Instrumenter, som han havde skjult i Haandtaget paa sin Rejsestav, og flygte fra det Sted, hvor man havde opdaget hans Mission.

Naar Mistroen en Gang er kommen i Bevægelse i et saadant Land, gaar Efterretningen fra Mund til Mund; den naar fra den fattigste Hytte til Tronens Trin, og det er sandsynligt, at man fremtidigt vil skænke de Pilegrimme, som valfarte fra Indien til Tibet, en større Opmærksomhed.

Efter det her sagte trænger det Spørgsmaal sig uvilkaarligt frem: Hvorledes kan det være, at Tibets Højland, skjøndt det er ubekjendt, dog ikke forekommer paa Verdenskortene som en hvid Plet, men at der derimod findes afsat en stor Mængde Vand uden Afløb ligesom uden Begyndelse eller Ende, snart som slangelignende Vandlinier, snart som større eller mindre Indsøer? Er alt dette kun Gætninger og Hypotheser?

Til Dels; men disse Formodninger ere dog grundede paa et gammelt Dokument, der endnu den Dag i Dag fortjener en vis Anerkjendelse, og som er den eneste Kilde, som man kan og maa benytte, naar man vil tegne Kort over Øst- og en Del af Centralasien.

Da de katholske Missionærer i Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede endnu udøvede en Indflydelse i Kina, som ikke maa undervurderes, og da kinesiske Regenter anerkjendte deres Talenter, dygtige Egenskaber og Lærdom, bevægede Kejser Kanghi (1667 til 1722) Jesuiterpateren Regis til at lede Optagelsen af et Kort over Riget. Pateren arbejdede i hele ti Aar med rastløs Iver paa denne Opgave. Da de i Aaret 1718 overrakte Kejseren det færdige Kort, var han saa henrykt over Maaden, hvorpaa det var fremstillet, at han strax sendte sine egne Astronomer ud, for at de ogsaa skulde optage et Kort over Tibets Højland. Deres Arbejde var slet og ubrugeligt, og Missionærerne rejste da paa ny ud for at skaffe et forbedret Kort. Det kinesiske Kort bærer trods sine Mangler — det nøjes med at bestemme Byers, Floders og Grænsers Beliggenhed uden at tage videre Notits af Veje og Bjerge — dog Præg af en usædvanlig Flid: men det tibetanske Kort synes mere at være Resultat af indhentede Oplysninger end af en virkelig Efterforskning af Landet; nu om Stunder er det ikke mere tilstrækkeligt, endskjøndt det, som allerede omtalt, danner Grundlaget for alle Kort over Tibet.

Naar vi tage Landets Historie for, saa viser det sig, at vort Kjendskab til samme kun gaar en forholdsvis lille Tid tilbage. Om Fortiden cirkulerer der, endog i Landet selv, kun dunkle Eventyr og Myther, som dog allerede i en tidligere Tid have fundet Vej til Europa. Sagnet om Folkets Oprindelse, saaledes som det er udbredt blandt Tibetanerne, er i det væsenlige følgende:

I Begyndelsen levede der paa Højplateauet kun en Mand med sine tre Sønner. De beboede hverken Huse eller Telte, men drog omkring uden Rist eller Ro, uden at maatte kæmpe med Bekymringer for Udkommet; thi Landet var den Gang ikke øde, ikke fattigt og ikke koldt. Der voxede Træer, som bar de herligste Frugter, Risen trivedes, uden at man først behøvede at aftvinge Jorden Sædekornet, og Theplanten voxede vild paa hine Marker, som Buddha senere forvandlede til Stenflader. Tibet var den Gang et lykkeligt, rigt Land, saa meget mere, som de fire Mennesker, de eneste levende Skabninger i Verden, endnu ikke kjendte til Strid, Krig og anden Uenighed, men levede i Endrægtighed og Tilfredshed. Da blev Faderen pludseligt

syg og døde. Enhver især vilde have Liget for at begrave det efter sit Ønske; — det var den første Strid.

Liget blev liggende nogle Dage paa en stor Klippe, og Sønnerne undgik hverandre. Da gjorde den ældste et Forslag: »Ulykken har truffet os alle i Fællesskab; hvorfor skulle vi da nu strides? Vi ville forsone os med hverandre og dele Liget.« Alle vare tilfredse med Forslaget; Liget blev skaaret i tre Dele, og hver af Sønnerne fik sin.

Den ældste Søn fik Hovedet. Han rejste derfra, langt mod Øst, og blev Stamfader for Kineserne, som udmærke sig ved deres Snuhed og Forstand paa Handel. Den anden Søn fik den afdøde Faders Lemmer; ogsaa han forlod sit Hjem og slog sig ned paa den store Ørken Kopis uhyre Flader, som give hans Efterkommere, Mongolerne, Lejlighed nok til at bevæge sig. Den yngste Søn fik Brystet og Maven. Han blev i Tibet, og fra ham nedstammer det tibetanske Folk, som i det daglige Liv udmærker sig ved Godmodighed, Aabenhed og Medfølelse, men i Kampen ved Mod og Tapperhed.

Det Kjendskab til Højlandet, som Ptolemæus havde, udstrakte sig kun til aldeles taagede Omrids og stod i nøjeste Sammenhæng med de vage Efterretninger, der havdes om den kinesiske Hovedstad.

Allerede Herodot omtaler Landets Rigdom paa Guld. Han siger, at Guldet bliver fundet af Myrer, som samle det sammen i store Dynger, og at slemme Griffe bevogte og forsvare disse Rigdomme. Han beretter ogsaa, at en stor Mængde Indiere en Gang rejste op til Tibet, hvor de ved Nattetid, da de slemme Fugle sov, læssede saa meget Guld paa deres Skuldre, som de kunde bære, og vendte hjem som rige Folk.

Araberne, som heller ikke stod i direkte Forbindelse med Tibetanerne, regnede Folket til Tyrkerne og troede, at Tibet var det lykkeligste Land i Verden, fordi »Luft og Vand, Dale og Bjerge vare jævnt fordelte i Landet og stadigt gav Folket Lejlighed til Lystighed og Spøg.«

Først da Europæerne i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede betraadte Landet, antage de sparsomme historiske Data en bestemt og klar Skikkelse. Paa hin Tid var Landet fuldstændigt uafhængigt og havde sine egne Konger, der besteg Tronen efter Arvefølge. Deres Magt i Landet var stor, og Vilkaarlighed, Lune, Gunst og Had skabte Lovbogens Paragrafer.

I Aaret 1717 trængte en dsungarisk Armé ind i Tibet og besatte baade Landet og Hovedstaden Lassa. Efterat Kongen ved denne

Lejlighed var bleven dræbt af de buddhistiske Præster i Landet, tog disse Regjeringens Tøjler i deres Hænder.

Faa Aar derefter blev der Oprør. En ung Fyrste fordrev Lama-Regjeringen, lod sig udraabe til Konge og erklærede sig frivilligt skatskyldig til Kina. Saaledes opstod Afhængighedsforholdet til »Riget i Midten.« Efter denne Tid havde Buddhisterne i Tibet altid en varm Beskytter i den kinesiske Kejser, og deres Magt og Anseelse tiltog Aar for Aar, saa at Kejseren endeligt overdrog Styrelsen af Landet til Dalai-Lamaen Lobsang Kalsang (1750).

Førend jeg begynder at skildre de indre Forhold, vil jeg endnu omtale de europæiske rejsende, som have været saa heldige at faa Tibet og navnlig Lassa at se med egne Øjne.

Den første Europæer, som besøgte Lassa i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, var den italienske Missionær Odorik fra Pordenone. Efter at have rejst i adskillige Aar i Kina, om hvilke han har givet værdifulde Meddelelser, vendte han tilbage til sit Hjem over Tibet. Desværre ere de Data, han har samlet om Tibet, i Sammenligning med Meddelelserne om Kina, mangelfulde og usammenhængende.

I Aaret 1624 lykkedes det Jesuitermissionæren Andrade at trænge ind i Tibet fra Delhi. Han beskriver Højlandet som et øde, af nøgne Bjerge gjennemtrukket Land, som kun er sparsomt beboet. Der findes her hverken Træer eller Buske, men kun Sne og Stene. I en stor Sø, ved hvis Bredder han opholdt sig i nogle Dage, mente han at have fundet Ganges Kilder. Kongen af Tibet hørte Tale om den fremmede Mand og indbød ham til at besøge sig. Andrade rejste til Lassa og blev meget venligt modtagen. Efter at han havde svælget nogle Maaneder igjennem i Mælk og Smør, Vin og Honning, vendte han tilbage til Indien ad samme Vej.

En Rejse, der er værd at bemærke, blev fuldført af de to Jesuiterpatere Gruber og d'Orville, ikke alene gjennem Tibet, men gjennem hele Østasien, i Aaret 1661. De rejste fra Peking til Kukunor og derfra over Lassa til Agra i Indien. Til denne uhyre Vej brugte de ikke mere end 214 Dage. Da de i Tibet lærte Grundtrækkene af Buddhismen og Øvelsen af de religiøse Ceremonier at kjende, bleve de aldeles forvirrede og erklærede Ligheden med den kristne, katholske Religion for at være en elendig Spøg af Djævelen. De to Missionærer have ikke efterladt noget skriftligt.

Indtil Jesuiterne bleve fordrevne i det 18de Aarhundrede, følte de sig ganske hjemme i Lassa, og jeg vil kun berøre, at Missionæren Horace della Penna kunde uforstyrret blive 22 Aar i Hovedstaden;

Fig. 159. Et tibetansk Hus.

men ogsaa han var tavs og skrev i alle de mange Aar kun et eneste Brev.

Den mest eventyrlige Rejse i Tibet udførte en ung Hollænder ved Navn van de Putte. Han nedstammede fra en gammel, anset Familie, studerede Retsvidenskaben og ønskede efter at have opnaaet Doktorgraden at lære Verden at kjende. Han kom til Indien i Aaret 1724 og gjennemstrejfede først dette Land. Blandt Folkestammerne paa Himalayas sydlige Affald studerede han det tibetanske Sprog og brød derpaa op til Lassa. Han levede i god Forstaaelse med Lamapræsterne og fik saaledes Lejlighed til, klædt som kinesisk Mandarin, at ledsage en stor Deputation fra Tibet over Kuku-nor til Peking. Fra Peking besøgte han Batavia og vendte derfra hjem over Indien.

Han er den eneste Europæer, hvem det er lykkedes at komme til Peking over Tibet. Desværre gik hans righoldige Notitser og uvurderlige Kundskaber om de af ham gjennemrejste Lande for største Delen tabt. Van de Putte døde nemlig snart efter sin Hjemkomst og havde i sit Testament bestemt, at alle hans Rejsenotitser skulde brændes; thi han ønskede ikke, at Urigtigheder og falske Efterretninger skulde komme frem for Offentligheden, hvad der let kunde ske, da hans Materiale ikke var ordnet og var vanskeligt at tyde af fremmede.

Blandt de Papirer, som bleve skaanede, var ogsaa en Mappe fra Tibet, der tilligemed forskjellige ethnografiske Samlinger er opbevaret i Musæet i Middelburg.

I Aaret 1774 forsøgte et Gesandtskab, udsendt af Vicekongen af Indien, at knytte Handelsforbindelser med Tibetanerne under Ledelse af Mr. Bogle. Missionen strandede allerede ved Sampus Bredder; dog bragte Mr. Bogle værdifulde Skildringer af Forholdene i Landet tilbage til Indien.

I Aaret 1811 blev det forundt en Englænder at besøge Lassa. Det var den excentriske Mr. Manning. Han kom fra Indien og rejste uden Hindring gjennem Bhutan. I den tibetanske Grænseby Paridschong traf han paa kinesisk Militær, som tog ham med sig til Lassa af Taknemmelighed for nogle Kure, som han heldigt havde gjennemført. Manning saa Dalai-Lamaen og var saa heldig gjentagne Gange at blive velsignet.

I de første Uger af sit Ophold kunde han glæde sig ved den bedste Modtagelse. Endeligt kom der Befaling fra Peking, at han skulde føres tilbage til Indien. Venskabet blev opsagt, og den forvovne Englænder, som uden Pas og Anbefalinger var kommen til Lassa,

blev ad en tvungen Route sendt tilbage til Kalkutta. Hans Beskrivelse af Tibet giver os mange Indblik i Beboernes huslige Liv.

Tredive Aar senere foretog to franske Missionærer, Huc og Gabet, fra Mongoliet en heldig Rejse til Lassa. Det var dem navnlig magtpaaliggende at følge deres Kald, og Huc's Rejsebeskrivelse i to Bind indeholder derfor saa mange Fortællinger, der vidne om en fuldstændig Mangel paa Kjendskab til Naturvidenskaberne. Hvor de tibetanske Lamaers Ammestueeventyr høre op, begynder en ægte fransk Fantasi sin Virksomhed, kort sagt, de nedskrevne Beretninger om denne Rejse høre for største Delen til Romanliteraturen. Efter et flere Ugers Ophold i Lassa bleve Missionærerne tvungne til at vende tilbage til Kina over Batang.

En hæderlig Modsætning til disse er Missionæren Abbé Desgodins. Med sin rigtige Forstaaelse af alt, hvad der staar i Forbindelse med Landet og Folket, berigede han Geografien meget betydeligt. Han var den første, som satte Mekongs og Salvens Kilde til højere liggende Bredegrader. Dog forblev Landets Hovedstad lukket baade for ham og den utrættelige rejsende, Prschewalski.

Prschewalski, som uafbrudt stræbte efter fra det nordlige Tibet at trænge ind i det indre af Højlandet, naaede i Aaret 1873 Yang-tse-kiangs øvre Løb. Første Gang maatte han vende om paa Grund af Pengemangel, men bragte righoldige Samlinger til Petersborg.

For to Aar siden trængte han atter med en vel udrustet Expedition ad samme Vej endnu længere ind, men denne Gang blev han, ligesom vi, holdt tilbage af en bevæbnet Milits trods de rige Gaver, som han bragte med sig fra den russiske Kejser til Dalai-Lama. Ogsaa han hørte, ligesom vi utallige Gange hørte det af Lamaerne, at Dalai-Lama ikke har Brug for Gaver, og at han ikke vilde have nogen Europæer i sit Land, allermindst i sin Residens.

Endelig blev det forundt Grev Széchenyís Expedition at samle et lille Bidrag til Kundskaben om hint Lands geografiske Forhold ved sin Rejse i det tibetanske Højlands østlige Del, men navnlig paa Tschung-tjens Højplateau, hvor hidindtil ingen Europæer havde sat sin Fod.

Lad os nu kaste et Blik paa Folket, som bebor dette Jordens mægtigste Højland. Tibetanerne tilhøre den store mongolske Race; dog adskille de sig i mange Henseender, og det paa en fordelagtig Maade, fra deres Brødre, de egentlige Mongoler og Kinesere. De ydre Kjendetegn, som de mer eller mindre have tilfælles med disse, ere de smaa, sorte Øjne, de fremspringende Kindben, de fladtrykte Næser,

den store Mund og de tynde Læber; men deres Skikkelse er, som hos alle Bjergboere, større og kraftigere.

Tibetanernes klædelige Dragt, saaledes som vi iagttog den ved vor Ankomst til Ta-tsien-lu, er underkastet mange Slags Ændringer i Højlandets forskjellige Egne; navnlig mangler der ikke Afvexling hos Kvinderne, især hvad Haarfrisure angaar. Snart er Haaret kun flettet i to Piske, snart i utallige smaa, som bag til forene sig til en eneste, der bærer en hel Juvelerbutik af Ringe, der sidde ved Siden af hinanden og ere smykkede med de mærkværdigste Ædelstene. Saa traf jeg igjen Kvinder, der anbragte et kolossalt Flætværk af Yakhaler paa Hovedet for at forøge deres Haarfylde, og atter andre, der som Smykke havde fæstet smaa Skaale af drevet Sølv i Haaret, hvilke straalede i Solen som et Par Kæmpeøjne. Ved festlige Lejligheder bar Kvinderne altid saavel paa Klæderne som i Haaret Kranse, der vare dannede af ofte Hundreder af indiske Rupier. Kvindernes Ansigt er aldrig rent; ja det er endogsaa Skik at tilsmudse det forsætligt.

Mændene have endnu ikke lært af Kineserne, hvorledes man i Mangel af et Lommetørklæde renser Næsen med Fingrene, dog Mangelen paa Renlighedssands er mest i Øjne faldende, naar man betræder deres Boliger.

Som jeg allerede tidligere har omtalt, have Tibetanerne kun slaaet sig fast ned i de mere betydelige Dale eller saadanne, hvis Jord giver en, om end sparsom, Afgrøde af Byg, Hvede, Hirse, Boghvede og Bønner. I Højlandet bliver Risen ikke længere moden. Den rejsende træffer snart paa enkelt liggende Avlsgaarde, der ligge ved Vejen, snart atter paa smaa, uregelmæssigt byggede Landsbyer.

Da et tibetansk Hus paa alle Sider er omgivet af Affaldsdynger, ligner det snarere et befæstet Taarn end en Bolig. Hele Bygningen er opført af brudne Sten uden Bindemiddel, og Vindusaabningerne, som kun kunne lukkes med Brædder, ligge sparsomt og uregelmæssigt fordelte over hele Fladen af de ofte meget høje Vægge.

Naar man vil aflægge Besøg i saadant større Hus kommer man først gjennem en hvælvet Aabning i Muren ind i et firkantet Gaardsrum. I Stueetagen findes Stalden for Hornkvæget, Faarene og Hestene. Naar der ikke findes flere Etager, ligge Beboelsesværelserne mellem Staldene og ere kun skilte fra disse ved løse Brædder.

Hvis Huset bestaar af flere Etager, er Beboelseslejligheden i de øverste; men intet Steds findes en fast Trappe. En Træstamme,

der er spaltet, og hvis runde Side opefter er dybt indkærvet, tjener som Stige og bliver stillet op mod Døraabningen i vedkommende Etage.

Lokalerne ere mørke og skumle Rum med revnede Mure, gjennem hvilke den friske Luft har uhindret Adgang. Smudset, der i Aarenes Løb har samlet sig i hele Lag, erstatter mangen Gang Mangelen paa Kalk. I det sodede Loft findes en firkantet Aabning til Gjennemgang for Røgen. Ildstedet findes i en Forsænkning i Midten af den bare Jord, der danner Gulvet. Et skrøbeligt Træstillads, hvorpaa der er anbragt nogle ujævne Brædter, udgjør de mere velhavende Folks Seng, de fattige sove paa Jorden. Ligeledes besidder kun den formuende Klasse lave Smaaborde og i Nærheden af Skorstenen to til tre smaa Lædermadratser, som ere Kvindernes Yndlingsplads, naar de i Aftentimerne gruppere sig selskabeligt om den flimrende Ild. Stol og Bænke kjende Tibetanerne kun af Omtale.

De tibetanske Huse have ingen egentlige Tage. En med flade Sten belagt Platform afslutter Bygningen foroven. Her oppe udbrede Tibetanerne deres Høst til Tørring og bede ved en lille Buddha Statue om Held og Velsignelse for deres Familie og Ejendom. Ved Vintertid er Platformen en søgt Plads for her at kunne varme sig i Solstraalerne.

Den Del af Tibetanerne, som kun beskjæftiger sig med Kvægavl, nomadiserer i store, sorte Telte, som de væve af Haar af deres Husdyr. De forfærdige ogsaa deres Klædningsstykker paa lignende Maade.

Det tibetanske Folk er godmodigt, ja man vilde endog kunne komme rigtigt godt ud af det med det, hvis den fri Udvikling af dets Karakter ikke blev lammet og holdt tilbage ved Religionens Tryk. Frejdige og frie i Ord og Gjerning, i alt, hvad der ikke staar i Sammenhæng med Religionen, højhjertede i Omgangen og Handelen med de bedrageriske Kinesere, trække de desværre lige overfor disse altid det korteste Straa. De frygtes som tapre Krigere af deres Naboer, men deres Mod udarter aldrig til Grusomhed. Mændene ynde alle Slags gymnastiske Øvelser og prøve ved enhver Lejlighed Styrke med hinanden. De ere lige saa gode Fodgængere som Ryttere, og de besidde en ærgjerrig Stolthed efter at eje den bedste Hest paa Stedet, som under Tiden kan antage uberegnelige Dimensioner. Jeg skal her bemærke, at de bedste Heste i Tibet findes i Pomi, et Distrikt, som efter Beskrivelsen maa ligge ved den øvre Del af Iravadi.

Som Lastdragere udvise Tibetanerne en beundringsværdig Udholdenhed.

Medens vi Europæere, naar vi oppe i den tynde Luft i de 17000 Fod høje Bjergpas, altid maa hvile noget ud efter faa Skridt for at kunne skaffe de tungt arbejdende Lunger den fornødne Luft, maatte jeg ofte misunde Tibetaneren, som med en Byrde af et Centners Vægt paa Ryggen skyndte sig opad, idet han sang en Vise. Lige saa vel som ved Arbejdet saaledes ere ogsaa Tibetanerne utrættelige i deres Samtaler.

Deres selskabelige Passiaren er uendelig og under Tiden mærkværdigt nok beskyttet mod at blive kjedelig ved et Fond af skarpt og sprudlende Lune og Humor. Kun det finere Selskab havde allerede i den indbyrdes Omgang begyndt at tilegne sig Kinesernes intetsigende Høflighed og tvungne, fraserige Talevis.

Tibetanernes Hovednæringsmiddel kaldes i hele Landet Dsamba. For at tilberede denne Ret bliver først en stor Mængde Thestøv kogt i flere Timer i en Kjedel; derpaa hældes det i et Smørfad, der holdes beredt, Salt og et stort Stykke Smør lægges deri, og det hele omrøres ved Hjælp af en Stok saa længe, indtil Bestanddelene ere blevne godt blandede. Under denne Procedure sluger allerede en Skare forsultne Blikke Smørfadet. Husmoderen uddeler nu den flydende Brygning til alle rette vedkommende. Enhver bærer altid hos sig sin Spise- og Drikkeskaal af Træ og laaner den aldrig ud til nogen anden.

Nu bringer Husfaderen en lille Sæk, som indeholder ristet Bygklid. Strax gribe alle Hænder ned i Sækken og kaste Melet i Skaalen med Theen. Nu viser Kogekunsten sig i det sande Lys. Det varer ikke længe, førend der under de flinke Hænder fremkommer de skjønneste, runde Boller; den ene forsvinder efter den anden, Appetiten synes at være uden Ende, og til Illustration heraf skal jeg anføre, at jeg en Gang iagttog en Tibetaner, som i Løbet af en Time lavede og fortærede 32 Boller.

Disse Maaltiders Tillavning med varm The gjør det muligt for disse Folk at faa deres Hænder vadskede mindst to Gange daglig, hvad der ellers aldrig sker; efter Afbenyttelsen blive Træskaalene kun rensede med Tungen og derpaa omhyggeligt gjemte paa det nøgne Bryst som en Helligdom.

Tibetanerne nyde desuden med Forkjærlighed Kjødet af deres Husdyr (Yakoxe, Faar, Svin og Høns), naar det er røget over Ildstedet.

Tibetanerne røge gjerne og faa Tobakken fra Kina. Det er at beklage, at Opiumrøgningen stadigt vinder flere og flere Tilhængere.

Naar de skulle sove, afklæde de sig fuldstændigt. Da de fuldstændigt mangle varme Tæpper, krybe de ned i Halmen, som de have dynget op paa Sovestedet enten i Gaarden, paa Platformen af Huset eller i Værelserne.

To Folkeskikke maa navnlig fremhæves, da de staa i en paafaldende Modsætning til Kinesernes Anskuelser, nemlig den Maade, hvorpaa Familielivet grundes, og Begravelsesmaaden. I Tibet hersker Polyandri; ikke paa Grund af en kjendelig Mangel paa Kvinder, thi i Lassa er, for at nævne et Exempel, Antallet af Kvinder større end af Mænd, men af Sparsommelighedshensyn. Naar Husets ældste Søn har taget sig en Kone, er denne i de fleste Tilfælde tillige hans Brødres Ægtefælle. Ægteskaberne skulle slet ikke falde saa uheldigt ud, som man kunde forledes til at antage; Stridigheder opstaa tvært imod kun meget sjældent og da navnlig paa Grund af Fordring paa Børnene. I saadanne Tilfælde gjør som oftest Ansigtsligheden med den paagældende Fader eller Bedstemoderens Magtsprog Udslaget. Hustruens Stilling er ikke underordnet; ved mange Lejligheder forekom det mig endogsaa, som hun havde Kommandoen over hele Husstanden.

De dødes Begravelse sker paa tre forskjellige Maader. Efter at have betynget Liget med en Sten kaste de fattige deres afdøde ud i Bjergfloderne. Jeg saa flere Gange i det klare Vand Rester af saaledes begravede, snart i uskadt Tilstand, snart som en Krop uden Lemmer, eller jeg saa et Hovede eller halvt forraadnende Arme og Ben, som vare revne itu af Rovfuglene ved Kysten.

Afdøde Tibetanere af den formuende Befolkning blive ved Hjælp af et Reb, der er slynget om Halsen, hængte op i det første det bedste Træ og fortærede af Ravnene og Rovfuglene; Knoglerne blive derpaa kastede i Floden, hvis Vand benyttes til at drikke og koge.

Meget velhavende Familiers afdøde blive skaarne i smaa Stykker, Benene knuses og blandes med Dsamba. Derefter blive Levningerne af den afdøde bragte op paa de højeste Bjerge i Omegnen og der kastede hen som Føde for Rovfuglene. Dette er en ældgammel Skik, som ikke staar i nogen Forbindelse med Buddhismen.

Tibetanerne have foruden deres ejendommelige Skrift ogsaa en særegen Tidsregning, endskjøndt de have faaet de astronomiske Kundskaber dels fra Indierne, dels fra Kineserne.

Deres Skrift bliver skrevet fra venstre til højre og med Fjerpenne. Den fremkom samtidigt med Buddhismens Indførelse.

I den ældste Tid synes Folket at have haft en Naturreligion, som gik ud paa Tilbedelse og Forgudelse af alle uforklarlige Naturkræfter. Først i det 7de Aarhundrede trængte Stifteren af Buddhismen, Sakia Munis Lærdomme frem til Tibetanerne fra Indien.

En tibetansk Konge, som skal have været gift med en kinesisk Prinsesse, sendte nemlig paa hin Tid sin første Minister til Indien, for at han skulde lære Landet at kjende og afgive Beretning derom. Da denne vendte tilbage, bragte han den store Helgens Skrifter med sig som det vigtigste, han havde fundet paa sin Rejse. Ministeren

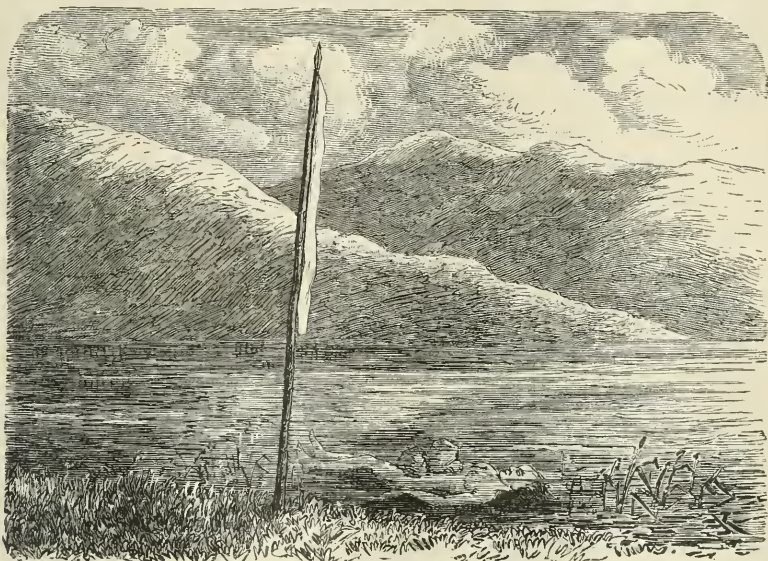

Fig. 160. Tibetansk Begravelse i Vandet.

forstod Sproget og fik det Hverv af Kongen, der syntes godt om den nye Lære, at opfinde et tibetansk Alfabet og at oversætte de buddhistiske Doktriner. Ganske vist kostede det nogen Kamp med Landets konservative Notabiliteter, som ikke vilde vide noget af saadanne nye Moder, inden Buddhismen slog virkelige Rødder. Nu er den udbredt over den største Del af Asien.

Buddhismens Lærdomme kom fra en Mand, som med et næsten sygeligt blødt Gemyt ønskede at omskabe hele Verden til et Paradis. Kjærlighed, Fred, Venskab og Broderlighed, disse vare de Ideer, ved hvilke Sakia Muni vilde forene alt levende til en uformørket, harmonisk, salig Menighed, idet han saaledes haabede paa den mest

virksomme Maade at kunne bekæmpe Skabningens værste Fjende, nemlig »Smerten«.

Sakia Muni var en indisk Fyrstesøn. Han frasagde sig frivilligt alle sine Stands Rigdomme og Æresbevisninger og grundede, efterat han aldeles havde trukket sig tilbage fra Verden, omtrent 500 Aar før Kristus den nye indiske Religion, Buddhismen. Ærestitelen Buddha, som blev tillagt ham og hans nuværende Repræsentanter, kommer fra Sanskrit og betyder »oplyste, guddommeligt begavede Genius«. Da han forkastede alle blodige Ofre og navnlig Brahminernes Kastevæsen, idet han gik ud fra den Grundsætning, at de, der trængte mest til Hjælp, ogsaa først og fremmest skulde hjælpes, bevægede Reformen sig indenfor en streng social Ramme og vandt i kort Tid en uhyre Mængde Tilhængere blandt de lavere Samfundslag.

Efter at Buddhismen var indført i Tibet, vandrede hvert Aar en stor Skare af de der værende Præster til Indien til de smukke og pragtfulde Tempelbygninger for paa Stedet selv at modtage nye Inspirationer; paa hin Tid havde ogsaa de to Landes Handelsforbindelser et anseligt Omfang.

Tibetanerne bragte Guldstøv, Moskus og Yakhaar til Indien og indførte til Gjengæld til deres eget Land indiske Tæpper, Kokosnødder og andre sydlandske Frugter. Da Mohamedanerne faldt ind i Indien, flygtede Flertallet af de troende over de høje Bjerge op paa Højlandet, thi hine ødelagte alle buddhistiske Klostre og Templer i Lavlandene om Ganges. Saaledes blev Tibet den egentlige Hjemstavn og Helligdom for Sakia Munis Tilhængere.

Men med Tiden, alt som Præsterne vandt en stigende Indflydelse over den øvrige Befolkning, tabte det lykkelige Forhold sig mere og mere. Den skjønne Lære om alles lige Berettigelse blev traadt under Fødder af Præstekasten, og af Læren om Taalmodighed i Lidelsen udviklede der sig en utøjlet Stræben efter at tilfredsstille Nydelsessygen; Umoralitet, Uretfærdighed, Havesyge og Hensynsløshed trivedes i hele Landet. Da optraadte i Midten af det 14de Aarhnndrede den store Reformator Tsong-kaba. Han var født i Kumbum, som dengang var en uanselig Flække Øst for Kuku-nor, i Aaret 1358 og var Søn af en fattig Hyrde; ved sin reformatoriske Optræden erhvervede han sig Navn som en af de ypperste Helgener. Han forbød Præsternes Ægteskab, Trolddom, Brugen af Tobak, stærke Drikke og Hvidløg, da Buddha ikke holdt af ilde lugtende Bønner. Følgen af hans Reformer var, at Religionen spaltedes i to Sekter, nemlig den saa kaldte gule Kirke, der antog den nye Lære, og den røde, som holdt sig til den

gamle. Farvebetegnelsen hidrører fra Præsternes Galadragt, der i første Tilfælde bliver forfærdiget af gult, i det andet af rødt Tøj.

Den røde Sekts Overhovede bor i Sakia-tschong, en By i Nærheden af Sikkims Grænse; den har sine fleste Tilhængere i Fyrstendømmerne paa den sydlige Del af Himalayas Bjergkjæde; Tilhængerne af den gule Sekt ere de overvejende i Tibet.

Fra Reformatoren Tsong-kabas Tid daterer sig ogsaa Troen paa Ypperstepræsternes Udødelighed.

Tsong-kaba døde i Klosteret Potala nær ved Lassa. Siden 1643 er Potala Residens for hans Efterfølger til enhver Tid, nemlig Dalai-Lamaen »al Majestæts Ædelsten«, den tibetanske Pave og Konge.

En anden Reformator ved Navn Gedun-tupa, hvis Lære kun gik ud paa en Udlæggelse af de buddhistiske Dogmer, opbyggede i Aaret 1445 det storartede Kloster Teschu-lumbo. Hans Efterfølgere bære Navnet Panschen-Lama eller Teschu-Lama» al Lærdoms Ædelsten«. I Fredelighed og Venskab dele begge Paver Regeringens Forretninger paa lignende Maade, som det for ikke lang Tid siden var Tilfældet med de to Regenter i Japan, Taikunen og Mikadoen.

En tredie buddhistisk Pave, Tharanat-Lama residerer i Urga i Mongoliet, men staar i Rang langt tilbage for sine tibetanske Kolleger.

Hvis en af disse hellige Mænd dør, betyder det kun en Formforandring, thi Sjælen gaar strax over i et nyfødt Barns Legeme. Lamaerne forstaa altid at finde det paagældende Barn, og det er mærkværdigt nok altid Børn i Familier uden Indflydelse, hvem en saadan Lykke bliver til Del. Paa denne Maade bliver den Mulighed forebygget, at Sønner af ansete og rige Folk faa Regjeringens Tøjler i Hænde. Naar den nye Dalai-Lama bliver funden, springe Træerne i Nærheden af hans Forældres Hytte ud, Blomsterne udfolde sig, og Mælk og Honning flyde ud af Klipperne. Den Deputation af Lamaer, som har faaet det Hverv at finde den nye Konge, viser derpaa Barnet forskjellige Gjenstande, saasom Snustobaksdaaser, Thekopper, Penge og smedede Sager, som den afdøde Pave oftere har haft i Hænde. Hvis Barnet griber derefter, er der ingen Tvivl mere; Folket jubler, Lamaerne synge Lovsange, og Barnet bliver i højtidelig Procession bragt ind til Residensen og der udraabt til Dalai-Lama. Det vil allerede af Maaden, hvorpaa den nye Regent findes af Præsterne, være klart, at denne egentlig helt og holdent er en magtesløs Skyggestorhed. For endnu yderligere at retfærdiggjøre dette Udtryk, skal

jeg erindre om, hvad Vicekongen i den kinesiske Provins Stse-tschuen fortalte os om Dalai-Lamaen ved Festmaaltidet i Tsching-tu-fu.

Om ogsaa hans Fortælling var overdreven, karakteriserede den dog den Kjendsgjerning, at det i Virkeligheden ikke er Dalai-Lamaen, men Præstekasten i sin Helhed, som regjerer Landet. Præsterne finde det ganske i deres Interesse, at Dalai-Lamaen nyder en ubegrænset Ærbødighed fra Folkets Side, thi kun ved at deres Magt bliver saaledes repræsenteret, kan deres Indflydelse udstrække sig over hele Mongoliet og selv til Hoffet i Peking. Dalai-Lamaen bliver allerede fra Barndommen af saaledes opdraget af sine Lærere, at han vedbliver at være et Barn. Altid omgivet og bevogtet af de mistroiske Hoffolk, finder han sin højeste Lykke i den indskrænkede Bevidsthed om sin Majestæt og i den faste Tro paa sin Udødelighed.

Ligesom Mohamedanerne gjøre Pilegrimsfarter til Mekka, saaledes drage hvert Aar mange tusinde huddhistiske troende til Potala for at blive delagtige i Dalai-Lamaens Velsignelse. Fra Kinas frugtbare Sletter, fra Mongoliets uoverskuelige Ørkener, fra Himalayas og Kven-luns vilde Kløfter strømme Pilegrimmenes Skatte til Lassa. Ingen Guldklump er for tung, ingen Nefritsten for kostbar, til at den ikke skulde nedlægges ved Tronens Trin som en Taknemmeligheds Gave til Gjengæld for, at man har opnaaet den højeste Lykke. Dalai-Lamaens Velsignelse koster meget, og ingen bliver velsignet, uden at han betaler derfor. Dalai-Lamaens Palads Potala ligger en Fjerdingvej Nord for Landets Hovedstad Lassa paa en klippefuld Høj, der hæver sig op over den sumpede Dalslette. Det ene Tempel ligger ved Siden af det andet med Tinder og Taarne lige fra Bjergskraaningen indtil op paa Højen, hvorpaa den jordiske Guddoms forgyldte Palads befinder sig. De to store, af høje Træer beskyggede Portaler, som man maa passere for endeligt at naa op til Højden ad 400 Stentrin, er Tumleplads for de mærkværdigste Karavaner.

Man træffer der Repræsentanter fra de fjærneste Dele af den buddhistiske Verden i fantastisk Klædedragt og med festligt smykkede Heste, som øve sig i Taalmodighed for at kunne faa Dalai-Lama at se Ansigt til Ansigt.

Endelig bliver det en Afdeling forundt at komme op. Mange krybe paa Knæene op ad Trinene; Festdragten bliver ødelagt derved, men hvad gjør det; en himmelsk Forklarelse drager Sjælen bort fra den jordiske Jammerdal, og Øjet gløder i hellig Begejstring. Førend det bliver den lykkelige tilladt at træde ind i Helligdommen, tager Potalas Økonom imod de medbragte Gaver. Den mindste Ydelse for

Velsignelsen beløber sig til c. 16 Kroner i danske Penge. Rige Deputationer, navnlig saadanne, der komme fra Urga, ofre ofte Pengegaver af flere hundrede Tusinders Værdi.

Saa snart Pilegrimmene have betraadt Gemakket, hvor Dalai-Lamaen sidder paa en Trone, kaste de sig ned paa Jorden. Dalai-Lamaen taler maaske nogle løftende Ord til dem, maaske ikke, og Pilegrimmene faa derefter Tilladelse til efter Tur at gjøre Knæfald foran Tronen. Dalai-Lamaen lægger ved denne Lejlighed sin højre Haand paa den knælendes Hovede. Saaledes bliver hver enkelt velsignet. Ansete Personer fra fjærne Lande blive desuden ogsaa beværtede med The, Bagværk, tørrede og kandiserede Frugter. I Tschulumbo gaar det til paa samme Maade; ogsaa der velsigner Paven i et væk.

Foruden de omtalte kirkelige Storheder findes der i Tibet og Mongoliet desuden 103 udødelige, saa kaldte Kutuktu'er, som Forstandere for de mere betydeligere Klostre. Deres evige Tilværelse sker ligeledes ved Sjælens vexlende Ophold i forskjellige Legemer. De blive rettest betegnede med Navnet »levende Buddha«.

Ethvert Kloster udgjør paa en vis Maade en egen vel organiseret Menighed, for hvis Gjøren og Laden Kutuktuen er Dalai-Lama ansvarlig. Til Opretholdelse af Disciplinen har Forstanderen nogle Embedsmænd ved Siden, som forvalte deres Embede med stor Magtfuldkommenhed. Disse ere: Uddeleren af Indvielserne, Campo-Lamaen eller Økonomen, Musikdirektøren, Prædikeren, Tempelvogteren, Bibliothekaren o. s. v.

Den tibetanske Literatur er meget stor. Ethvert Tempel indeholder et Bibliothek paa mange hundrede Bind. Bøgerne bestaa af enkelte Blade, som blive gjemte mellem stærke Brædter. Deres Indhold omfatter Troslæren, Legender og Profetier, blandt hvilke sidste Historien om det tilkommende Paradis indtager Hæderspladsen. Schambalin hedder Lyksalighedens Ø og dens Hovedstad Kalapa; den ligger langt borte mod Vest, hvor Buddhismen først om 2000 Aar vil komme til Ære og Anseelse. En afdød Dalai-Lamas Sjæl vil nemlig da gaa over i Kongens unge Søn, som regjerer Schambalin og derved berede de troende i Tibet store Vanskeligheder, idet disse forgjæves ville strejfe Landet rundt for at finde et nyt Overhovede. Fortvivlelsen vil ende med en Revolution. De fromme flygte bort fra Tvedragtens Land og skulle efter megen Omflakken komme til Schambalin, hvor de finde den tabte Dalai-Lama og derefter, begejstrede ved Gjensynets Glæde, under hans Anførsel erobre og omvende hele Verden.

Klostrene ere spredte over hele Landet, og ethvert for sig udgjør en By, beboet af flere tusinde Præster. Med de Rigdomme, som Klostrene aarligt faa af Pilegrimmene, er det ikke at undres over, at to Trediedele af Tibets Befolkning høre til Præstekasten.

Optagelsen til Lama frembyder i Almindelighed heller ikke store Vanskeligheder. Faderen rager Sønnens Hovede, kjøber ham en brun, grov Kutte, hænger ham en Rosenkrands om Halsen og sender ham i Lære hos en ældre Præst. Efter nogle Maaneders Forløb er han Lama. Saadanne Folk ere indskrænkede Hoveder, som under Trykket af en uforstaaet Lære trives i Landet ligesom Ukrudt, og som under Beskyttelse af deres Dragt bedrage og udbytte Folket som Troldmænd og Sandsigere.

Men de Ynglinge, som ere kaldede til en Gang at gjøre en vis Karrière paa Embedsstigens forsjellige Trin, faa en mere gedigen Uddannelse i Lama-Fakulteterne i de mere betydelige Klostre.

Der findes meget rige Lamaer, men der gives ogsaa saadanne, der lade sig fæste som Hyrder og kun forrette deres Andagt under Guds frie Himmel. Enhver Lama beder uafladeligt, thi det foraarsager ham intet Hovedbrud og bliver ham en Vane saa meget mere, som den sædvanlige Bøn kun er et mekanisk Arbejde.

Ingen Præst, overhovedet ingen Tibetaner forsømmer nogensinde sin Bedemaskine, som han fører med sig allevegne. En saadan Bedecylinder bestaar af en Blikkapsel, hvori der findes nogle paa Pergament nedskrevne Bønner, samt et Sving. Naar denne Maskine bliver drejet saaledes, at den ved samme befæstede Slynge paa en Maade drejer sig udad fra Hjertet, betyder Bønnen et Ønske om Velsignelse, hvis uopklarede Indhold ligger dybt skjult i de faa Ord: *O mani peme hum!* En Drejning til den modsatte Side betyder med Ordene *Amtsche Denga* en Forbandelse, hvis Mening er en meget kraftig Ed.

Rige og derhos fromme Tibetanere, hvem selv en saadan Maade at bede paa forekommer besværlig, have allerede i Nærheden af rindende Vand opført Hjulværk med imponerende Cylindre og overlade disses Omdrejning til Strømmens utrættelige Kraft.

For at kontrollere, hvor ofte den korte Bøn *O mani peme hum* i Dagens Løb gaar over den andægtiges Læber, er enhver Lama desuden udrustet med en Rosenkrands, der i Almindelighed bestaar af 100 smaa, brune Trækugler.

Den Indflydelse, Præstestanden øver paa Landet og dets isolerede Stilling, er overordentlig stor. Den bestyrker Folket i dets fanatiske Tro, den bedaarer det ved formentlige Trolddomsgjerninger

og ved sit profetiske Blik, der rækker dybt ind i Familielivet. Klostremenighedernes Rigdomme beherske det hele Land saa meget mere, som enhver Plet Jord er Præsternes Ejendom. Ingen tibetansk Bonde kan kalde den Grund, hvorpaa hans Hus staar, eller den Jord, han dyrker, for sin egen; den er kun et Laan hos Præstekasten, som kan forjage ham derfra, saa snart han maatte paadrage sig dens Mishag. Et Baand, der er fastere end alle den dannede Verdens Kontrakter, fængsler den stakkels Tibetaner til hans Undertrykkeres Lune, Omsorgen for det daglige Brød lader ikke en Gang Retfærdighedsspørgsmaalet spire frem, lader det langt mindre komme under Overvejelse.

I Præsternes Magt, Anseelse og Myndighed over Folket maa man søge Grunden til den hidtil uoverstigelige Skranke, som afspærrer Landet til alle Sider.

De tibetanske Præster huske endnu rigtigt godt den Fare, som truede deres Magt i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede ved Tilstedeværelsen af de katholske Missionærer. De vide rigtigt godt, at, hvis en Europæer betræder deres Land, ville andre følge efter, som maaske kunde fortælle Folket Ting, som det ikke behøver at vide. Deres Magt vil blive uanfægtet, saalænge deres Kongerige ikke vanhelliges af ukaldte. Derfor er Tibet aflukket og vil endnu længe vedblive at være det.

Selv om ogsaa den kinesiske Kejser bliver anerkjendt og æret som Landets Overherre, betyder dette ikke videre, end at der er sikret Præsterne et Tilflugtssted, en hjælpende og beskyttende Haand i Nødens Time. Om end to kinesiske Residenter skulle repræsentere Kinas Magt i Lassa, er dette kun Komediespil; disse delegerede besidde ikke den mindste Indflydelse paa Præsternes Beslutninger, ja i den sidste Tid er det kommet saa vidt, at der kun sendes saadanne Mandariner som Gesandter til Tibet, der af en eller anden Grund skulle straffes med denne Forvisning.

Lassa, saa vel som enhver anden By i Tibet, byder den forvænte, kinesiske Mandarin kun faa Bekvemmeligheder. Allerede Rejsen derhen er forbunden med saadanne Besværligheder og Afsavn, at enhver Kineser ved Tanken om det fjærnt liggende Land Tse-tsang faar en Kuldegysen. De Lækkerbidskener, som aldrig maa mangle ved et kinesisk Maaltid, fordærves paa Rejsen, og det er saa langvarigt at skaffe dem til Veje, at den sultne Mave ofte maa overvinde Afskyen for den tibetanske Nationalret, Dsamba.

Hvor vanskeligt det falder Kineserne i Tibet at nyde Smør i Stedet for Ricinusolie, saa vi bedst paa vore Rejsefæller. Ogsaa den

Omstændighed, at Kineserinder ikke maa betræde det egentlige Kongerige Tibet, men at de kinesiske Mandariner, saa snart de have passeret Rigets Grænse, slutte et andet Ægteskab med en tibetansk Kvinde, kan bidrage noget til Embedsmændenes Korruption. Det er karakteristisk, at Kineserne betragte Tibet som det usleste Land i Verden og dog paastaa, at der her findes de smukkeste Piger og Koner (!) og de mest ondskabsfulde Hunde.

Jeg anser det for en stor Fejl, at Regjeringen i Peking altid sender Bærmen af Embedsstanden til Lassa, som under deres 3—4aarige

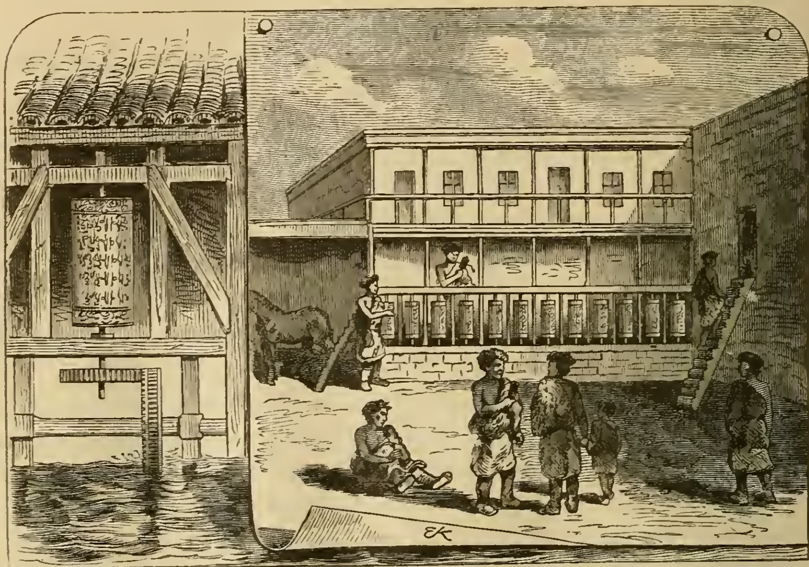

Fig. 161. Bedemaskiner.

Ophold der stræbe at drage den størst mulige Vinding af deres Stilling og derved bringe ikke alene Ambansværdigheden, men ogsaa det kinesiske Riges Centralregjering i Miskredit i de indfødtes Øjne. Allerede nu have de kinesiske delegerede i Lassa mistet al Respekt, og tilsidst ville deres Udpresninger og Bedragerier udtømme Præsternes hidtidige Langmodighed.

Tibets Afhængighedsforhold til Kina er et temmeligt imaginært. Det tributpligtige Land betaler ikke blot ingen Tribut, men dets Præster faa derimod aarligt uhyre Summer som Gaver fra Herskeren i Peking. Retten til at holde en Besætning i de større Byer har ingen videre Betydning, thi dens Størrelse er sjældent mere end 300 Mand.

Fig. 162. Bo-Kunkas Klippepyramide.

Kongeriget Tibet er delt i fire Provinser: Ari, Tsang, Kam og U. Hver af disse bliver styret af en Gouvernør, som indkræver Skatterne, og er underordnet Landets Styrelse i Lassa.

Lassa er som Hovedstad paa en Gang den største og mest betydende By i Tibet. Den ligger i en Højde af henved 12000 Fod over Havet midt i den brede Dal om den lille Flod Ki-dschu, som $2^1/_2$ Dags Rejse Sydvest for Lassa falder i Sampu. Dens Dal er forholdsvis frugtbar, og der findes baade enkelt liggende Huse og smaa Landsbyer.

Lassa »Aandernes Hjem«, har et Omfang af $1^1/_4$ Mil og bestaar af omtrent 5000 Huse, byggede af Sten, Tegl og Ler, som ere temmeligt regelmæssigt grupperede. Udsiden af de med hellige Faner smykkede Bygninger gjør et bedre Indtryk end deres Indre, hvor utallige Aars Smuds og Røgen fra de aabne Ildsteder, i Forbindelse med Uddunstningerne fra Yakoxestalden ved Siden af, frembringer en væmmelig Atmosfære.

Forstæderne frembyde et mere tiltrækkende Billede med deres Haver, der ere hegnede med Oxehorn, og hvidtede Huse under Træernes Kroner; Boligerne ere her heller ikke saa forsømte.

Lassas Befolkning er blandet og naar det anselige Antal af 80000 Mennesker.

Den hellige Stads gæstfrie Porte aabne sig for enhver rejsende fra Indien, Bhutan, Pepal, ja selv for de mohamedanske Kjøbmænd fra Kaschmir og Turkestan. De fremmede kunne opholde sig i Lassa, saa længe de ville, ja de kunne ogsaa blivende bosætte sig som Forhandlere af europæiske Artikler (grove Klædesstoffer, Koraller og Glasperler, Haandspejle, Lommeknive, Uhre, Ringe o. s. v.), thi Tibetanerne ynde det fremmede Flitterstads og ere kun bange for Europæeren. —

Vi skulle nu atter optage Beskrivelsen af vor Rejse. Endskjøndt vi allerede i Ta-tsien-lu vare blevne overbeviste om Umuligheden af at gjennemføre vor Rejseplan, vare vi dog bestemte paa at trænge saa langt frem som muligt.

Det var en prægtig Dag, da vi den 12te November brød op imod Vest. Ikke den mindste Sky fordunklede Himmelen, og den længe savnede Sols velgjørende Straaler reflekteredes fra de uhyre Gletschervægge, som i en Halvkreds begrænse Floden Tar-kjos Omraade. Kunka Bjergkjæden kan allerede Øst for Ta-tsien-lu opvise Snemarker af 1 Mils Længde og Brede mellem de udtakkede og utilgængelige Spidser; længere imod Vest blive de endnu større. Kun

Foden af Bjergene er sparsomt bevoxet med et lavt Krat, Resten af Skraaningen er ganske blottet for al Vegetation. Grønne Græsgange ere ligeledes sjældne i den smalle Dal, hvor den brusende Bjergelv med uimodstaaelig Kraft bryder sig en Bane gjennem de nedstyrtede Klippestykker og ved Sammenstødet med disse opløser sig i et Støv af Millioner smaa Draaber, der bryde sig i alle Farver.

Da vi kom til den af fire Huse bestaaende Plads Tscheto (der ligger i en Højde af 10500 Fod, befandt vi os allerede 1660 Fod over Ta-tsien-lu og følte de ubehagelige Virkninger af den lave Temperatur, da vi om Natten søgte Hvile i Kun-kvanen, der var bygget af raat sammenføjede Brædder. Langs hele Hovedhandelsvejen fra Ta-tsien-lu til Lassa har Regjeringen, ligesom i det indre af det store kinesiske Rige, sørget for de rejsende Embedsmænd ved Anlæget af Kun-kvaner, som i Tibet afgive en sikker Bolig, hvori man forefinder Brændsel i tilstrækkelig Mængde. Snart er det en særlig Træbygning, snart en tibetansk Stenbygning, snart igjen en Relaisstation for Kourerer, hvori der til enhver Tid holdes et eller flere Værelser beredte til Modtagelse af rejsende Mandariner. Ved en saadan Knn-kvan maa man dog paa ingen Maade forestille sig et Hus, som blot nogenlunde kunde tilfredsstille ens Fordring paa selv den ubetydeligste Bekvemmelighed; ofte ere de kun urenlige, mørke, ilde lugtende Rum, som ere tækkede med Bjælker og Jord, hvor en Stenblok, man har slæbt ind i Nærheden af den ulmende Ild, udgjør baade Stol og Bord, og hvor Gæsterne, hvis de ikke selv føre Senge med, kunne udhvile efter Rejsens Strabadser paa den nøgne, fugtige og klæbrige Jord.

Ved Morgengry den næste Dag brød vi atter op for at bestige Dje-la. Den stenede Vej fører langs en lille Flods venstre Bred forbi et tibetansk Hus og bringer den rejsende efter en fire Timers vedvoldende Stigning uden særlig Besværlighed op til Passet, der er 13400 Fod højt.

Imod Nord taarne Tscheto-sans Klippemasser sig op til en fuldstændig kullet Kæmpemur. Majestætisk strækker Kanten af Bjergryggen sig i en dristig Bue med Nord og begrænser endeligt i en Afstand af 4 Mil Horisonten med en sneklædt Tinde, som med Rette fortjener Navnet Dschara, Bjergenes Konge, da dens Spids er mindst 25000 Fod høj og dominerer det foran liggende Panorama.

Oppe ved Passet ventede Fyrsten af Ta-tsien-lu paa vor Ankomst med sin Milits paa 100 Mand. Alle Soldaterne vare beredne. Afset fra deres daarlige Bevæbning, der ligesom hos Kineserne bestod af itubrækkede Luntebøsser, krummede Spyd, rustne Sværd og af

Bue og Pile, fandt jeg det meget forstaaeligt, at disse kraftige, mod Vind og Vejr hærdede, flinke Ryttere allerede paa Grund af deres røveragtige Ydre med en vis Ringeagt saa ned paa vor kinesiske Militæreskorte. Dette var dog ikke Tilfældet med Fyrsten. Næppe havde han faaet Øje paa General Lin, førend han steg af Hesten, gik ham i Møde og hilste ham med Knæfald.

Efter en livlig Samtale om Sikkerbeden i Omegnen, befalede Generalen, at Militsen skulde ride foran for at sikre Kolonnen mod Angreb af de tibetanske Røvere, som efter Sigende allerede i flere Aar havde drevet en indbringende Forretning her. Fyrsten, som var bevæbnet med den Jagtbøsse, som Grev Széchenyí havde givet ham, foretrak under disse Omstændigheder at trække sig tilbage til Ta-tsien-lu til sin Moder. Han overgav sin betroede Minister Overbefalingen over sin Hær og red efter en flygtig Afskedshilsen tilbage hen imod Tscheto.

I 1½ Mils Længde fører den temmelig brede, paa sine Steder stenede, Vej ned ad til en ensomt liggende Stenhob, som forestiller et tibetansk Posthus. Herfra bliver den smukke Dal fladere og mere aaben; Tibetanere, som have bosat sig her i smaa Kolonier, dyrke Jorden med Byg. Floden snor sig dorsk gjennem de grønne Marker, hvis Blomster allerede ere faldne som Ofre for Nattefrosten og nu staa med bøjede Hoveder, ufølsomme for Solens Straaler; Grupper af tamme Yakoxer og Heste delikatere sig paa de saftige Græsgange i den 1000 Skridt brede Dal og paa de jævnt skraanende Affald af Bjergene, venlige Høje omgive Markerne, Ribs, Stikkelsbær, Taxtræer og Berberisbuske voxe yppigt langs den upaaklagelige Vej, og dog vandre vi i en Højde af 12000 Fod over Havet.

Tyve Li fra Agnian-pa ned imod Dalen passerede vi en Træbro og kom derpaa til en gammel Befæstning, der laa paa den højre Flodbred, og hvorfra vi havde en overraskende og beundringsværdig Udsigt til Omegnen imod Syd. Den lille Flod, langs hvis Bredder Vejen hidtil var gaaet, vender sig her, efter at være bleven forstærket med flere Tilløb fra Nord, i en skarp Bøjning mod Syd. Dalskraaningerne aabne sig til begge Sider ligesom Kulisser i en virkningsfuld Theaterdekoration. Baggrunden, der stadigt bliver højere og højere og først har en mørkegrøn Farve af de mægtige Naaleskove, derpaa en graa violet Tone af de stejle Klippevægge og endeligt den evige Snes blændende, blaalige Glands, ligner en umaadelig Sokkel for det evige Mindesmærke, som Verdens Bygmester selv har skabt i Skikkelse af en sneklædt, enestaaende, sukkertoplignende Tinde. Den

hæver sig op over Højlandets bølgende Stenhav til en Højde af omtrent en Mil og kaldes Bo-kunka. I saadanne uhyre Højder kan man næppe tænke sig noget mere storartet end Bo-kunkas uhyre Klippepyramide, naar man ser den fra Agnian-pas yndige Dal.

Efter i en halv Time i Tavshed at have beundret Almagten i Naturen forlod vi det smukt beliggende Fort og vendte os mod Nord hen imod Tungolo, en tibetansk Landsby, i hvis bedste Hus vi forefandt et varmt Nattekvarter og — undtagelsesvis — friskt Smør.

Ja det hører til de største Sjældenheder at kunne opdrive spiseligt Smør hos de Kvægavl drivende Tibetanere, for hvem dette Produkt er blevet en Nødvendighedsartikel. Det kommer nemlig aldrig i Handelen i smaa Kvantiteter, derimod altid i større Kager — omtrent som vore Schvejtseroste — af 20 til 40 Punds Vægt. Da de færreste Tibetanere eje saa store Yakhjorde, at de paa en Gang kunne producere saa meget Smør, og da Yakkøerne heller ikke malkes hver Dag, gjemmer Producenten altid Smørret saa længe, indtil han har samlet den ønskede Vægt. Saaledes kommer Smørret i Almindelighed først i Handelen nogle Maaneder efter, at det er kjærnet. At dets Smag saa lader meget tilbage at ønske, behøver ingen videre Forklaring, afset fra, at Europæeren næppe vil finde en Tilgift af utallige Yakhaar og andre ubestemmelige Erindringer fra den malkede Ko videre appetitlig.

Tibetanerne dele slet ikke vore Anskuelser om slige Punkter; de tage Smørret med Pegefingeren og sluge med Begjærlighed alle de tilfældige Tilblandinger til det harske Stof.

Vore tibetanske Muldrivere gjemte ikke sjældent deres Forraad af Smør i de haarede Lommer paa deres Rejsepelse. Naar der gjordes Holdt ved et Gæstgiversted, greb de simpelt væk ned i Lommen og kastede en Haandfuld klæbrigt Smør i den dampende The.

Hos Tibetanerne bliver Smør, lige saa vel som Teglthe, anvendt som Betalingsmiddel. En endnu større Overraskelse end det friske Smør bragte en Krukke med prægtig Honning os. Enkelte Tibetanere befatte sig med Biavl. Kuberne ere ganske raa, sammentømrede Trækasser af 3 Fods Højde og samme Brede og staa enten ved Siden af Vaaningshusene eller noget inde i en nærliggende Skov. Tibetanerne, som snart havde afluret os vor Forkjærlighed for saadanne Delikatessser, forlangte imidlertid en saa høj Pris for Honningen, at vi altid lod nogle Dage gaa, førend vi gjorde Efterspørgsel derefter.

Tra Tungolo af blev Dalen stedse snævrere, de skovbevoxede Højder paa Siderne stadigt mere stejle og relativt højere. Efter 1½

Times Marsch, der var rig paa Afvexlinger, fik vi Øje paa et enkelt liggende Hus, som var bygget i en Lysning i Skoven, og som betegnede Enden paa den magelige Vej.

Først maatte vi mere krybe end gaa op ad en udstrakt, stejl, kegleformet Dynge af skarpt kantede Sten; hertil slutter sig det bratte Skovterræn, til hvilket man kommer op ad en Vej, der slynger sig i nogle Serpentiner.

Jorden var frossen haard som Sten og til Dels bedækket med Isslag. De fleste Heste styrtede ved det første Forsøg paa at komme op. Vi fandt det alle raadeligst at stige af og gaa til Fods. Jo højere jeg kom op, des mere udmattet blev jeg. Aarerne i Tindingerne bankede ligesom i Feber, Hjertet slog i Brystet, der var som trykket af Lænker, og jeg følte en uhyggelig Susen for Ørerne. Luft! mere Luft! Jeg blev staaende og ventede nogle Øjeblikke. Skoven var ophørt, Græsgange traadte i dens Sted. Vejen var ganske vist ikke daarlig, men var paa Grund af sin skraa, glatte Hældning, der paa en betænkelig Maade inklinerede ned mod den svimlende Skrænt, slet ikke indbydende at passere til Hest. Jeg gik langsomt videre. Den fortyndede Luft afkræftede mig saaledes, at jeg stedse maatte blive staaende efter nogle faa Skridt, for at mine krampagtigt arbejdende Lunger kunde faa den fornødne Næring. Endnu et kort, men skrækkeligt stejlt, stenet Stykke Vej og jeg befandt mig oppe paa Bjergpasset Kaschi-la, der hos Kineserne og Tibetanerne er saa berygtet »paa Grund af dets giftige Uddunstninger«.

Højderne her danne et fladt Plateau med lave, kullede Toppe, som ere bevoxede med sparsomt Græs og paa Nordsiden bedækkede med et tyndt Lag Sne. Der herskede en ejendommelig Ro her oppe, som jeg ikke syntes om; det var, ligesom om jeg stod alene i Verden, som om alt levende var forgaaet og forsvundet.

Udsigten fra Kaschi-la er ret lønnende. I Nordost opdagede vi igjen Bjergenes Konge, Dschara, som Knudepunkt for Tscheto-sans og den Bjergkjædes Forgreninger, som udstrække sig til Kaschi-las Højplateau og langt Syd for Passet endeligt skrider ned til Floden med stejle Klippevægge.

Tscheto-san hæver sig Syd for Dschela til den bekjendte Bokunka-Tinde og deler sig her igjen i to imponerende snedækkede Rygge, som forgrene sig mod Syd og indeslutte det af Tibetanere beboede Land Kjen-tschang, gjennem hvilket der skal føre en god Vej til Kinscha-kiangs store sydlige Bue og videre til Li-kiang.

En kort, meget besværlig Nedstigning bragte os fra Kaschi-la ned til en overordentlig smuk Dal, bevoxet med Gran og Steneg; overbegroet med Mosser og Bregner førte Vejen nedad over Stok og Sten.

Hen imod Aften kom vi til en Landsby, Ngolong-sche, hvor vi overnattede. Ogsaa den næste Dag holdt Vejen sig i Dalen. Jo mere vi nærmede os Ya-long-kiang, desto talrigere bleve de tibetanske Landbyer langs Routen. Enkelte Ruiner i Skikkelse af høje, ottekantede Stentaarne havde i sin Tid som Fæstningsværker beskyttet snart den højre, snart den venstre Side af Dalen imod Overfald af røveriske Nomader; nu fungere de nærmest som nyttige Vejvisere i disse afsides liggende Egne.

Dalen vedbliver at være snæver og fuld af Romantik indtil Flodens Udmunding i Ya-long-kiang. Paa dette Sted traf vi den første større Plads efter vor Afrejse fra Ta-tsien-lu. Hokeu eller Nja-tschi-ka, som den lille By kaldes af Tibetanerne, tæller dog kun 35 Huse, hvoraf de fleste ere byggede paa et fremspringende Bjerg paa Ya-long-kiangs venstre Bred og danne en eneste Gade, medens der kun findes nogle faa Avlsgaarde paa den anden Bred. Indbyggerne ere dels Tibetanere, dels Kinesere. Begge Nationer holde fast ved den dem ejendommelige Bygningsmaade, og vi træffe derfor her, ligesom i alle større tibetanske Byer, Kinesernes Træbarakker med deres buede Tegltage ved Siden af Tibetanernes Stenbygninger med de yndede Platforme i Stedet for Tage.

I Nja-tschi-ka har en lavere, kinesisk Mandarin Station tillige med en lille Besætning. Embedsmanden besøgte os i den os anviste tibetanske Kun-kvan og meddelte os, at vi i ethvert Fald maatte opholde os en Dag i Byen, da han havde faaet det Hverv at bygge en Skibsbro til Passage af Floden, hvad der i øvrigt var aldeles uden Fare. Der hjalp ingen Protest, enhver Diskussion viste sig frugtesløs, vi maatte finde os i at blive.

Den næste Morgen begyndte Arbejdet. Tre Fartøjer, som i Almindelighed bleve benyttede tit Overfarten, bleve ankrede op i lige lang Afstand fra hverandre; nogle Brædder bleve lagte derover, og Broen var færdig. Ved Middagstid blev den paa højtidelig Maade aabnet for Færdselen af General Lin og den lokale Mandarin. Under Kanontorden og en Rædsel indgydende Skratten af nogle alderstegne Krigstrompeter foretog Embedsmændene en Styrkeprøve af Broen, idet de, fulgte af en Afdeling Soldater, gik over til den hinsidige Bred og atter tilbage.

Fig. 163. Hokeu.

Paa Overgangsstedet har Ya-long-kiang en Brede af 80 Skridt. Det rolige og majestætiske Løb af Strømmen, der paa begge Sider er indsnævret af Klippevægge, røbede allerede en stor Dybde; den er i Gjennemsnit 9—15 Fod. Den udspringer ikke langt Sønden for Hoang-hos Kilder i det tibetanske Fyrstendømme Minjak, hvor den optager Afløbet fra tre Bjergsøer, nemlig Kola-mu-chich, Nang-pi-chich og Lamu-chu-chich, løber forbi den lille By Mong-ko-kieh og forandrer nogle Mile derfra sit hidtidige Løb fra Nordvest til Sydvest, idet den med en skarp Bøjning drejer sig mod Syd. Ved Njarum, en By, der er mærkelig ved sine fortrinlige Smedevarer, skal der føre en fast Bro over Floden. Fra Njarum til Ta-tsien-lu danner den mægtige Strøm flere storartede Katarakter; af disse maa der ogsaa længere mod Syd findes flere, som spærre Floden, thi Ya-long-kiang befares ikke af Skibe paa hele sit Løb. Ikke langt fra Uhei-tschuen-tschou falder den ud i Kinscha-kiang.

Grev Széchenyí kjøbte i Hokeu to tibetanske Heste, som paa vor videre Rejse i Højlandets stenede Egne, men navnligt under Overgangene over de usædvanligt høje Passer viste sig at være sejge og over al Maade udholdende. Prisen paa en kraftig ung Hest var gjennemsnitligt 30—50 Taël eller 100—150 Rupier.

Den næste Morgen forlod vi Hokeu. Efter at have passeret Broen vendte vi os mod Vest ind i en lille Sidedal. Møjsommeligt klatrede vi en Tid lang over de kaotiske Masser af Rullesten i Dalens Bund og over de halvt udgaaede, mægtige Træstammer som spærrede Vejen. Vi vandrede i den duftende Urskov, hvis tætte Løvtag kun sjældent tillod en nysgjerrig Solstraale at trænge igjennem for at kysse de smaa Mosplanter, der undseligt tittede frem af den fugtige Grund mellem Stenene. Den hemmelighedsfulde Hvidsken og Susen i de let bevægelige Grene fik et ubeskriveligt Trylleri ved Fuglenes muntre Sang og navnligt ved Gjøgens vedholdende Kukken. Den lille Landsby Make-tschung, hvor vi overnattede, ligger i en Lysning i Skoven allerede i en betydelig Højde over Hokeu. Vi sad i Aftentimerne paa de store Klippeblokke udenfor vort Kvarter og fordybede os i stum Beundring af de storslaaede Bjergscenerier. General Lin sluttede sig til os og optalte for os, alt medens han med Velbehag indslubrede den varme The, alle de kinesiske rejsende, som vare blevne udplyndrede og derpaa myrdede i denne smukke Dal af de tibetanske Røvere. Han lod sig ikke forvirre af vor vantro Smilen og svor højt og dyrt paa Egnens Usikkerhed med det fromme Ønske, at vi maatte blive forskaanede for selv at erfare Sandheden af hans Ord.

Den næste Morgen red Generalen ved Siden af mig. Vi kom til en mørk Klippekløft. »Se der!« sagde Lin; »der skjule Røverne sig i Almindelighed! — Bum! bum!« Han svang sin Rejsestok og raabte truende ind mod Klipperne. Det var forgjæves; ingen Røver lod sig se. Jeg lo og satte min Hest i stærkere Fart for desto snarere at naa op til Passet. Da jeg næsten var kommen der op, faldt der et Skud lige i Nærheden. Jeg drejede om Vejens Hjørne og fik Øje paa en besynderlig Gruppe Mennesker.

Midt imellem nogle Soldater af vor Eskorte knælede en vildt udseende Tibetaner, hvis Hænder vare bundne paa Ryggen. Foran ham stod en kinesisk Mandarin, der med sin Trop var kommen her op fra Schingolo, med vredegnistrende Øjne og i det største Oprør. Snart tiltalte han den arme Røver, snart sine Soldater med rasende Ord; endelig fik han Øje paa os og raabte, idet han utaalmodigt vinkede ad os, at vi hurtigst muligt skulde komme hen til ham. Tang, Tolken, kom ogsaa snart tilstede, og nu fortalte Officeren, der var aldeles ude af sig selv, at han havde fanget tre Røvere, som havde stjaalet en stor Mængde The — her pegede han paa en lille, ubetydelig Pakke Teglthe, som laa paa Jorden foran Synderen, hvem han derpaa udpegede som Bandens Anfører, der nu strax skulde gjøres et Hovede kortere.

Den fangnes knælende Stilling var ogsaa godt egnet til Udførelsen af denne Trudsel. Jeg blev uhyggeligt til Mode, thi en af Soldaterne svang sit Sværd med en saadan Blodtørst over det truede Hovede, at jeg virkelig var fattet paa, at Exekutionen var umiddelbart forestaaende. Tibetaneren hylede ganske vist jammerligt, men dog forekom det mig, som om hans Ansigts Udtryk stod i tydelig Modstrid med hans Angstskrig. Nysgjerrigt betragtede han os Europæere fra alle Sider, derefter Ridedyrene og deres Sadler; de fremmede lagde mere Beslag paa hans Opmærksomhed end hans egen farlige Stilling, men han skreg af fuld Hals, og Kineserne gottede sig ved hans — Dødsangst. Nogle Minuter bleve vi i Tavshed staaende ved denne Prøve paa en ægte kinesisk Standret: derpaa steg vi til Hest og red bort, idet vi haabede paa Retfærdighedsfølelsen hos General Lin, der fulgte bag efter os.

Enhver af os tænkte over, hvad vi havde set, og da vi oppe paa Passet Melon-gun gjensidigt udtalte vore Meninger, stemte vi alle overens i den Anskuelse, at det havde været en godt gjennemtænkt Komedie for at afskrække os fra at rejse videre. En Røver, som hele Uger i Forvejen ved Dagen og Timen, naar en stærk Militæreskorte

vil indtræffe, vilde næppe handle saa uklogt, at han vilde stjæle en Smule The fra en Soldat. Kun hvis han vilde begaa et Selvmord, vilde han løbe de kinesiske Soldater lige i Armene; ellers vilde han naturligvis angribe Bagagestransporten, som efter Landets Skik uden Bevogtning eller Beskyttelse følger en Time efter Eskorten.

Vor Formodning om, at »Røverne« ikke vilde blive haardt medtagne, bekræftede sig. Allerede den næste Aften kom de tre Fanger, som vare holdte i Arrest af Generalen, til os og bad os om atter at faa deres Frihed. De vare ikke Røvere, men fredelige Oxedrivere, som vare faldne som Ofre for Mandarinernes Ærgjerrighed, der haabede at faa en Belønning af Staten paa Grund af det Mod, de havde udvist i Kampen med Banditerne. Deres Udsagn bleve bekræftede af Pema, der personligt kjendte Folkene. Grev Széchenyí begav sig til Mandarinerne for at lægge et godt Ord ind for dem. Efter at en Protokol var bleven optaget over denne Sag, fik Røverne i Litang en Dragt Prygl og derefter den ønskede Frihed.

Udsigten fra Bjergpasset Melon-gun viser imod Vest runde, flade Toppe med Græsgange og lignende Saddelforbindelser. Langt borte i det fjærne se vi fem Snebjerge, som i skarpe Konturer rage op over det tilsyneladende bølgeformige Land. I fulde syv Dage vedbleve de at være vore Vejvisere, thi deres Fod, forbi hvilken Vejen til Batang gaar, var endnu $1^1/_2$ Længdegrad fjærnet fra os. Imod Nord falde de plateauagtige Bjergdrag med furede, sønderrevne Skrænter stejlt af til en dybt indskaaren Sidedal, der omtrent 40 Li ovenfor Hokeu munder ud i Ya-long-kiangs Floddal.

Naar min Færdighed i at opfatte Sammenhænget i Terrænet lod mig i Stikken, fandt jeg altid i Pema, vor tibetanske Fører og Tolk, en erfaren Mand, som ikke blot kunde give mig udtømmende, men ogsaa rigtige Meddelelser om alle geografiske Spørgsmaal. Snart var det en Flods Løb, snart Retningen af en Vej, snart igjen et Bjerglandskab, som han ikke blot forstod at beskrive fortræffeligt, men ogsaa at fremstille grafisk.

Tibetanernes Orienteringssands er overhovedet uddannet paa en forbavsende Maade. Naar Tibetaneren rejser, er det ham ikke tilstrækkeligt at vide, om han i det nærmeste Nattekvarter vil finde et godt Leje og en passende Kvantitet Dsamba, om der er bygget en sikker Bro over den næste Flod, om det næste Bjerg er stejlt og højt; han giver ogsaa Agt paa Naturens Ejendommeligheder, paa Flodernes Løb, paa Bjergenes indbyrdes Forhold. Saadanne Rejseerfaringer ere ofte et interessant Samtalestof i de passiarende Selskaber, der have

grupperet sig om Ildstederne, og deraf kommer det, at Tibetaneren ved langt bedre Besked om de fjærneste Egne af sit Fædreland end Kineseren om sit Fødested.

Pema har ført et meget bevæget Liv; endog de materialistiske, kinesiske Indbyggere i Ta-tsien-lu anse ham og agte ham som en usædvanligt begavet Mand. Allerede i sin tidligste Ungdom traadte han som Lærling ind i et stort tibetansk Kloster, hvor hans Onkel beklædte Værdigheden som levende Buddha. Skridende rask fremad paa Protektionens jævne, torneløse Veje, blev han i Løbet af kort Tid Præfekt for en Underafdeling paa 200 Lamaer. Da døde hans Onkel pludseligt.

Efter hvad Pema selv fortalte, frygtede de højere Dignitarier i Lamaklosteret for den Mulighed, at den afdødes Sjæl skulde tage Bolig i hans Legeme, og tragtede ham efter Livet. Pema bad nu om at blive forflyttet til et andet Kloster og meldte sig som Kandidat til en vakant Plads som Chifu (Forbeder) i Lassa. Den midlertidige Forstander i Klosteret, hvem det først og fremmest var om at gjøre at faa den farlige Mand af Vejen, var fuldstændigt enig med Pema med Hensyn til hans Beslutning at forlade Klosteret.

Han sammenkaldte en Forsamling af Lamaer, som skulde afgjøre, om Pema var værdig eller ikke til Udnævnelsen til Chifu. Præsterne overlod Spørgsmaalets Besvarelse til Tilfældet, præsenterede Ansøgeren tre Boller af Dsamba og lod ham vælge og aabne en af dem. Pema gjorde dette og fandt en Seddel deri, hvorpaa der stod følgende Ord: Gaa til Bonga; det er Stedet, hvor Du i Tilbedelse af Lotosblomsten ved Buddhas Fødder hele Dit Liv igjennem skal og maa gjøre Bod for Dine hovmodige Tanker.

Pema gik imidlertid ikke til Bonga, men flygtede den følgende Nat fra Templet til Ta-tsien-lu. Nogle Uger efter aflagde han den katholske kristne Trosbekjendelse og lod sig døbe.

Ifølge andre Folks Fortællinger maa Pemas Udsagn modificeres noget. Kort efter Onkelens Død skal han nemlig have gjort Bekjendtskab med en ung tibetansk Nonne, som havde fundet Behag i den smukke, kraftige Lama. Pema, som bekjendte sig til den gule Kirke, vilde ikke længere holde sit Løfte om Cølibat og bortførte sin elskede fra hendes Klosterfængsels skumle Mure til Ta-tsien-lu, hvor de derpaa efter deres Daab under Missionens Beskyttelse sluttede Pagten for hele Livet.

Pema er nu 47 Aar gammel. Efter sin Flugt har han mangen Gang set Grænsestenen for det tibetanske Præsterige hinsides Kinscha-kiang;

men aldrig har han dristet sig til at gjøre blot et eneste Skridt ind i det ham forhadte Land, thi han ved, at det vilde være hans Død. Vant til at bede fra sin tidligste Ungdom, har han ogsaa den Vane stadigt at bevæge Læberne. Han adskiller sig kun for saa vidt fra de buddhistiske Lamaer, som han nu ikke mere reciterer: *O mani peme hum*, men derimod under Marschen med kraftig Stemme synger: *Per omnia saecula saeculorum.*

Heller ikke den kinesiske Tolk lod det mangle paa religiøse Øvelser, især naar han skulde passere farlige Steder af Vejen, hvor han altid korsede sig tre Gange. Tang viste sig som en tro hengiven og villig Tjener, lige til vil skiltes, og selv om det ogsaa mangen en Gang faldt os vanskeligt at tyde Meningen af hans med flydende Tunge givne Meddelelser i denne Blanding af latinske Reminiscenser, maatte vi dog prise os lykkelige over at have fundet denne alvorligt tænkende Kineser,

Den unge Kok, en Kineser fra Ta-tsien-lu, forstod vel bedre end sin Forgænger, Kung-sche at bruge Køkkensleven og at tillave Maden paa en mere velsmagende Maade; men til Gjengæld manglede han ganske Sands for Renlighed. Da han ligeledes hørte til den tibetanske, kristne Menighed, troede han, at hans Intelligens kom til at staa i det mest straalende Lys, naar han besvarede alle Bemærkninger, lige meget om han forstod dem eller ikke, med *etiam.*

Hute-schan hed den Tjener, som var kommen i Stedet for Lau-tschan, som allerede havde forladt os i Lan-tschou-fu. Det var som en lurvet Lastdrager, for hvem det var gaaet helt tilbage, at han fra først af frivilligt havde sluttet sig til vor Karavane. Ved sit flinke, utrættelige Væsen og ved sin overordentlige Beskedenhed lykkedes det ham snart at svinge sig op til Livtjener; men næppe følte han sig sikker i sin Stilling, førend hans Udyder lidt efter lidt traadte frem. Afset fra hans Ufordragelighed lige over for de andre Tjenestefolk, hvad der fik Udslag i bestandige Kævlerier, bortødslede han sin Løn, navnlig ved Opiumspiben, saa at han altid var i Pengeforlegenhed og maatte tage sin Tilflugt til Forskud. Efter Sins Bortrejse havde han haabet at blive betroet at føre Regnskaberne, men da dette Haab ikke blev virkeliggjort, fremsatte han en Dag for Greven sit Ultimatum: Enten skulde hans Løn fordobles, eller han vilde opsige sin Tjeneste. Grev Széchenyí forhøjede hans Løn fra 10 til 15 Taël, Ma-fus fra 5 til 8. Hute-schan takkede for Forhøjelsen med de Ord, at han først da vilde være fuldstændig tilfreds, naar Kassens Forvaltning blev ham betroet.

Hestepasseren var mere beskeden end sin Ven Hute-schan. Om han end bestred alle sine Fornødenheder ved Underslæb med en stor Del af Hestefoderet, som var ham anbetroet, bevarede han i al Fald Skinnet, han gjorde ingen unyttig Allarm og stillede sig tilfreds med den Tanke, at der jo under alle Omstændigheder vilde blive stjaalet.

I vort Følge havde vi endnu en Kineser, der kun gjorde sit Navn Ta-kl (store Karl) Ære. Hans duknakkede, kraftige Kæmpeskikkelse fik allerede noget abelignende ved de lange Arme, som naaede

Fig. 164. En tibetansk Røver.

helt ned til Knæene, og denne Lighed blev yderligere forøget ved det kantede Orangutang Ansigt, hvor den nedhængende vulstige Underlæbe næsten skjulte Hagen. Af og til blev det grimme Ansigtsudtryk noget mildnet ved et godmodigt. bredt Grin, thi Ta-kl blev kun rasende, naar han skulde udføre en Tjeneste under Maaltidet. Hans mønsterværdige Flegma i alt, hvad han foretog sig, lod ham aldrig blive hurtigere eller langsommere, hverken paa Marschen eller i Beskjæftigelser i Huset. Vi kunde med Sikkerhed regne ud, at han med hver 30 Li regelmæssigt blev en halv Mil tilbage for Bagagetrænet. Under Marschen bar han Normalbarometret og Skibskronometret. Paa Stationerne

Fig. 165. Tibetansk Karavane (Yak-Vula).

gik han for at være Mand for alt; han striglede Ridedyrene, han passede Hundene, han rensede Klæder, Sko og Køkkentøj. Hvis Kokken en Gang overraskede os med en bedre Ret, kunde man være vis paa, at den stakkels, gode Ta-kl havde haft en Haand med i Spillet.

Allerede i Kina hørte vi megen Tale om de smukke, tibetanske Hunde, og jeg glædede mig derfor til at lære disse Dyr at kjende. De tibetanske Hunde have megen Lighed med de smukkeste Newfoundlændere, men deres Hovede er betydeligt større og faar ved Nakkehaaret, der er voxet op ligesom en Manke, en imponerende Vildhed. Dette Indtryk bliver end mere forøget, naar Hundens Ejer giver den et rødfarvet, krandslignende Halsbaand paa, der er forfærdiget af Yakhaar. Hundenes Farve vexler mellem sort og lysbrun, men de sorte Exemplarer ere dog de almindeligste. I Almindelighed ere de nogle vilde Bestier, som hjemme staa i Lænke og bringe Luften til at ryste af deres dybe Gøen. Under en Attaqve logre de uafbrudt med Halen. Anvendte som Hyrdehunde eller ved Yak-Karavanerne sørge de for Ro og Orden samt, ved deres Vagtsomhed, for den ønskelige Sikkerhed. Grev Széchenyí erhvervede sig ved Kjøb tre prægtige tibetanske Hunde, de to Hanner ved Navn Dschandu og Dsamu og en Tæve ved Navn Dsama. Dschandu og Dsama viste sig ikke alene egnede til Dressur — rigtignok med Opbydende af alle de Midler, der stod til Raadighed — men taalte endog uden Fare for deres Velbefindende Sø- og Landrejsen til Europa. For Tiden regnes de for de paalideligste Vægtere paa Grev Széchenyís Slot i Zinkendorf ved Neusiedlersøen. Anderledes opførte Dsamu sig. Som en afgjort Fjende af alle Europæere taalte den ingen af os i sin Nærhed, ja den bed gjentagne Gange Greven, som forsøgte et tæmme den ved selv at give den Foder, og flaaede en Gang ved en saadan Lejlighed hans højre Haand paa en betænkelig Maade.

Fig. 166. Ta-kl.

Næsten i ethvert Nattekvarter sørgede denne Hund for vor Proviantering, idet den regelmæssigt bed Halsen over paa alle de Høns og Svin, som kom i dens Nærhed.

Da Dsamu endeligt tilredte en fattig, gammel Kone i Bamo, som truede ham med Prygl, saaledes, at hun døde kort efter, var dens Skæbne afgjort. Greven skød den strax.

Under vor videre Rejse mellem Schingolo over Tschamarotong og Hotschika til Litang mødte vi uhyre Yak-Karavaner, hvoraf den største, der førte The og Tobak, bestod af 700 Lastdyr. Driverne bar nu i den kolde Aarstid en Hue med Pelsbræmme, en rødbrun Burnus og Støvler af rødt Klæde, besat med sort. Luntebøssen over Skulderen og det skarpe Sværd ved Bæltet give disse vejrslagne Mænd et martialsk Udseende.

General Lin havde i den vel overvejede Rejseplan betegnet Hotschiki som Nattestation. Vi naaede den lille, smudsige Landsby allerede Kl. 3 om Eftermiddagen. Da vi nu erfarede, at Officererne allerede havde lagt Beslag paa Kun-kvanen til eget Brug og overladt os en elendig Rønne, besluttede vi at rejse videre til Litang. Mandarinerne protesterede forgjæves imod denne Beslutning, de forslidte Røverhistorier gjorde ingen Virkning paa os; under Pemas Ledelse red vi afsted og lod de forfløffede Kinesere tilbage ved Begyndelsen af Landsbyen. Først gik det et Stykke opad paa Hodschus højre Bred. Nogle frygtsomme Tibetanere vare beskjæftigede med at vadske Guld paa de sandede Bredder. Da de fik Øje paa os, greb de Flugten, thi det er dem strengt forbudt at berige sig paa denne Maade. Vi havde imidlertid ikke Tid til at skjænke dem videre Opmærksomhed, da vi endnu havde 50 Li tilbage og ingen i Litang var underrettet om vor Ankomst.

Solen sank allerede stærkt i Vest, da vi, efter at være drejede af fra Floden, gav os i Færd med at bestige Passet Dsamu-la. Vi skyndte paa Hestene, men desuagtet tog Opstigningen en hel Time. Idet vi i strakt Galop red over Plateauet oppe i Højden, naaede vi Bjergskraaningen paa den modsatte Side netop ved Mørkets Frembrud. Vejen var heldigvis i den bedste Tilstand; men desuagtet maatte vi, da vi vare aldeles ukjendte med Egnen og det var bælgmørk Nat, bekvemme os til at stige af Hestene og bruge Benene. Nedstigningen var kun kort og førte ned til udstrakte, flade Græsgange, hvorfra vi kunde se et klart Lysskær langt borte. »Det er Letong (Litang),« sagde Pema.

Henimod Klokken 11 om Natten naaede vi det første Hus. Folk sov allerede, og der herskede en dyb Ro over den tibetanske By. Hvor skulle vi tage ind under saadanne Omstændigheder? Pema førte os gjennem en snæver Gyde til det store Lamakloster i Udkanten af Byen, idet han haabede paa en gæstfri Modtagelse fra Portnerens Side; men han havde forregnet sig. Efter gjentagen Banken paa den fast lukkede Port aabnedes et Vindusskodde i første Etage, og en gnaven Stemme spurgte om, hvorfor vi forstyrrede deres Ro, og hvad vi vilde. Lamaen hørte slet ikke vor Førers Forklaringer, men slog ærgerligt Skoddet i og lod os blive staaende ude i den kolde Natteluft.

Vi vandrede Gade op og Gade ned og prøvede vor Lykke i forskjellige Huse. Endeligt tilbød en Tibetaner at føre os til den kinesiske Mandarins Yamen. Udmattede af Træthed og Sult fik vi endelig Tag over Hovedet ved Midnatstid. Embedsmanden sprang strax op fra sit Natteleje, vækkede sit Tjenerskab og overbød sig formeligt selv i at beværte sine Gæster. Skinker, Æg, Søtang, Gemyse, Smør og Dsamba stod i Løbet af faa Minuter paa Bordet, der blev belyst af en Olielampe, og vi lod os Retterne smage fortræffeligt, da det var 14 Timer siden, vi havde faaet noget at spise. Mandarinen, som var utrættelig i sin Forekommenhed, bemærkede strax, at vi vare komne uden Bagage, og fordelte, trods den følelige Kulde sine egne Sengklæder mellem os. Bagagetrænet indfandt sig først i Litang ved Morgengry. Jeg hørte kun den stadigt rumsterende Tjener Hute-schans skingrende Stemme, derpaa følte jeg den velgjørende Virkning af varme Tæpper, der bleve kastede over mine næsten kuldestivnede Lemmer, og endeligt faldt jeg i en dyb, dødlignende Søvn, der varede til næste Middag.

Endskjøndt General Lin gjerne havde set, at vi havde gjort tre Dages Rast, bleve vi dog kun to Dage i Litang, men til Gjengæld gjorde vi i denne korte Tid saa mange Erfaringer, at Afskeden ikke blev os videre tung.

Litang ligger omtrent 13000 Fod over Havet paa en bred, relativ lav Bjergskraaning paa venstre Side af Li-dschu, en Biflod til Yalong-kiang, som har sit Udspring 10 Dagsrejser Nord for Litang ved den tibetanske By Degi og falder ud i den nævnte Flod ikke langt fra det store Kloster Hoan-Lama. Ved Litang flyder den i træge Slyngninger gjennem Litangs store, ubeboede, græsrige Dalslette, som er omgiven af Bjerge med fuldstændigt træløse Skraaninger og derfor frembyder et trøstesløst og øde Billede.

Byens 300 Huse, der ere klistrede op af stampet Jord, blive aldeles fordunklede af de to store Lamaklostre, som med deres forgyldte Tage og rødmalede Døre og Vinduer stolt se ned paa den herskende Armod. De 6000 Lamaer, som synge og bede i disse Klostre, terrorisere Byens 3000 Indbyggere, hvor iblandt kun 60 Kinesere, til det yderste. Endog den tibetanske Fyrste og den kinesiske Mandarin i Litang, som vi forøvrigt ikke fik at se, staa aldeles under de frygtede Præsters Indflydelse.

Vor Hensigt at aflægge et Besøg hos Klosterforstanderskabet og bese Tempelet glippede paa Lamaernes Intolerance. Næppe havde de bemærket vort Forehavende, førend de dannede flere Grupper, som paa Tempelets Dørtærskel hilste os med de truende Ord: »Tso, tso! (bort herfra).« Da vi desuagtet prøvede paa at bane os Vej til Helligdommen, fløj der fra alle Sider store og smaa Stene imod os. Præsterne retirerede ind i Klosteret og barikaderede Portene. Den kinesiske Embedsmand i Litang led Dødsangst og trængte os formeligt med Magt tilbage til sin Yamen, thi han var bange for et Udbrud af Folkets oprørte Sind, der kunde være farlig for vor Sikkerhed.

Grev Széchenyí skrev derpaa et Brev til Kutuktuen, hvori han besværede sig over Lamaernes uvenlige Opførsel og ansøgte om, at man vilde modtage vort Besøg. Den »levende Buddhas« Svar lød ganske vist venligt, men dog afslaaende, i det han gav til Undskyldning, at Præsterne vare intolerante, udannede Mennesker, som hadede alle Europæere, og vare bestemte paa at afvise ethvert Besøg med ligefrem Vold. Nu trængte selv vor venlige Vært paa vor snarlige Afrejse og bad os indtil da ikke mere at forlade Huset. Vi benyttede de Timer, vi endnu havde tilovers, til at føre vore Dagbøger à jour eller til at gaa op paa Bygningens højt liggende Platform for at iagttage de brogede Grupper af tibetanske Koner og Piger, som hentede Vand fra den nærliggende lille Flod og bar det hjem i store Trækar. Deres Dragt bestod af et pjaltet Klædebon af rød eller smudsig hvid Farve, som blev fastholdt om Livet af et Bælte; dernæst af en kort, vidt foldet Overklædning af et lignende Stof og Klædesstøvler, pyntede med rødt. Haaret, der var flettet i utallige tynde Pidske, gik over Panden sammen til en Frisure, der lignede en Hue, og endte bagtil med sammenslyngede Baand, som vare indflettede med Yakhaar og naaede ned til Hælene. Sølv Rupier og tynde Sølvplader gav denne forbavsende Frisure ikke blot en tilsvarende Vægt, men ogsaa en betydelig Værdi.

Den 23de November forlod vi denne By, hvor vi havde fundet det elskværdigste Gæstevenskab og i umiddelbar Naboskab dertil den mest udtalte Intolerance. Der gik 1½ Time med at passere tværs over Sletten, og derefter begyndte en vedblivende Stigning af Terrænet indtil Poststationen Teutang, hvor vi overnattede i en forfalden Brædde-barakke. Uden Beskyttelse mod den barske Kulde følte jeg stadigt i Løbet af denne slemme Nat Indvirkningen af den fortyndede Luft paa mine Lunger. Bestandigt kæmpende efter Luft og pint af Kvælningssymptomer talte jeg Timerne indtil Solens Opgang. Den næste Morgen hændtes det, første Gang paa vor Rejse, at vi ikke kunde faa Vand til at vadske os i; den lille Flod var nemlig bundfrossen. Vi brød tidligt op og skyndte os, opvarmede af Morgensolen, som endnu kastede det foran os liggende Gara-las Kæmpeskygge ned over Dalen, saa hurtigt som muligt at komme op paa Højden.

Idet vi bevægede os fremad paa en Vej, som med Vanskelighed gik gjennem et Landskab, hvor det saa ud, som om det havde regnet med Stene af et Hus Størrelse, passerede vi en af disse Stenørkener, paa kvilke Tibets Indre skal være saa rigt. Berøvet enhver Vegetation og uden at frembyde en Mulighed for Tilværelsen for noget levende Væsen, ligner Gara-la en umaadelig Dynge af Sten, der kaotisk ere kastede mellem hverandre. Førend vi vare komne op paa det 15000 Fod høje Pas, passerede vi nogle smaa, tilfrosne og spejlglatte Bjergsøer. Her oppe blæste en bidende Vind fra Gambubjergenes imponerende Snetinder og tvang os til at skynde os fremad, hvor meget end det storartede. skjønne Landskabsbillede indbød til Beundring.

Det er navnlig Bjergets midterste Tinde, som majestætisk rager op mellem de lette Skyer og frembringer det storslaaede Indtryk. Den ligner en afstumpet Marmorpyramide, der taarner sig op over de udstrakte Gletschere som et kolossalt Gravmæle. Det varede imidlertid endnu 1½ Dag, førend vi fra Lamaja saa Ismarkerne og Gletscherne ligge tæt foran os.

Lamaja, en lille Plads ved Foden af dette mægtige Bjerg bestaaende af tre Huse, bliver beskyttet mod den barske Vestenvind ved de vidunderligt dejlige Urskove, som omgive den, paa alle Sider; denne Vind blæser her paa denne Aarstid daglig med usvækket Kraft fra Klokken 12 om Middagen til Klokken 4. Nogle Enge i Ra-dschus smalle Dal give Beboerne det fornødne Foder til deres Yakhjorde. Nord for Landsbyen strække de mørke Fyrreskove sig op til en absolut Højde af 15000 Fod (Gjennemsnitsgrænsen for Skovregionen). Uhyre Grus- og Stenkegler slutte sig til de sidste Enebær-

buske og naa op til de udstrakte Snemarker, som slutte sig til hverandre og tilbage i Størrelse, hvorpaa de endeligt begrænse den 25000 Fod høje Kæmpespids Gambu-ne paa alle Sider. Gambubjerget bliver anset for helligt af Tibetanerne. Talrige *Obe*'er, som ligge paa begge Sider af Vejen, vidne om denne Istindes Betydning, der er helliget Buddha. Obe kaldes saadanne Stenhobe, som bestaa af en utallig Mængde Skiferplader, hvorpaa den almindelige Bøn »*O mani peme hum*« er indmejslet, ofte paa en kunstnerisk Maade; de findes i Almindelighed midt paa Vejen paa saadanne Steder, hvortil en eller anden Legende er knyttet. Tibetanerne gaa altid paa højre Side af en Obe, naar de passere den.

I to Dage rejste vi til Fods og i Læ af Gletscherne fra Øst mod Vest. Ved Landsbyen Sampa forlod vi Ra-dschu Dalen og gik uden synderlig Anstrengelse over det 16000 Fod høje Kungschi-la, som danner Grænsen mellem Litangs og Batangs Gebeter. I Tasson afventede Kongen af Batang vort Komme og hilste os tillige med sin Milits. Han bar kinesisk Mandarindragt og var dekoreret med den røde Hatteknap.

Det synes, som om de to Nabostater ikke leve i den bedste Forstaaelse, thi næppe fik Litangsoldaterne Øje paa Batangerne, førend de kom i en livlig Ordstrid, der efter nogle Minuters Forløb udartede til Slagsmaal. Først benyttede begge Partier Kjæppe, der tilfældigvis laa paa Jorden, som Vaaben; Litangerne retirerede, men forenede sig snart igjen bag en Hæk og indtog en fast Stilling mod den fremrykkende Fjende. Med de ladte Geværer i højre Haand brød de ud i et frygteligt Skrig, hvis Mening var let nok at gjætte: »Endnu et eneste Skridt, og vi give Ild!«

Med saadanne Eventualiteter for Øje holdt Kongen samt den kinesiske Militæreskorte det for raadeligt at trække sig tilbage til Kun-kvanen. Kun den øverst befalende for Litangmilitsen var modig nok til med draget Sværd at kaste sig imellem de stridende for at berolige Soldaterne, der vare komne helt ud af sig selv. Med dødblegt Ansigt gjorde han sig Umage for at tordne nogle kraftige Ord ud i Luften, men Fyrsten overmandede ham, og han styrtede afmægtig af Hesten. Det hjalp. Batangerne havde vundet en moralsk Sejr, og dermed vare de tilfredse. Med et bredt Grin i de vejrslagne Ansigter sluttede de højmodigt Fred med Fjenden. Nu først, efter at Faren var forbi, traadte Fyrsten hen til sine Folk og holdt en tordnende Straffeprædiken for dem.

Fig. 167. Litangs Plateau.

Den næste Morgen tilendebragte vi Bestigningen af Tassou Bjerget eller Tschara-la, hvis stejle Former volde den rejsende endnu mange Vanskeligheder, førend han i Batang kan hvile ud efter den anstrengende Rejse i det tibetanske Højland og samle nye Kræfter hvormed han kan gaa de forestaaende Besværligheder i Møde.

Tschara-la ligner i mange Henseender Gara-la i det vestlige Litang. Det er ligesaa ode og tomt, men Vejen er endnu mere stejlt anlagt, saa at Bestigningen ikke er ganske uden Fare, navnlig naar man, udmattet ved Paavirkningen af den fortyndede Luft, foretrækker at blive siddende i Sadlen. De kinesiske og tibetanske Soldater gjorde dette og faldt den ene efter den anden af Hesten. Heldigvis gik blot deres Vaaben, ikke deres Ben i Lobet ved Faldet. Det egentlige Pas hæver sig op over en kredsformet Dalkjedel, fyldt med en kaotisk Sammendyngning af Rullesten, til en absolut Højde af 16000 Fod. Vejen slynger sig forbi nogle tilfrosne Damme paa Passets vestlige Side gjennem en bred Moræenes Stendynger og fører endeligt ned til en stejlt affaldende Kløft, der er tæt bevoxet med Skov, og hvori en skummende Bjergstrøm har sit Løb; denne Strøm fulgte vi lige til Batang, hvor vi holdt vort Indtog den 30te November.

Batang ligger paa en 3000 Alen bred og 6000 Alen lang Vold af Muldjord paa venstre Bred af Dschau-dschu, som har sit Udspring i Nærheden af Degi og falder i Kinscha-kiang nogle Mil Syd for Batang. Byen bestaar af to Dele. Præstebyen hæver sig ligesom en Fæstning umiddelbart ved Dschau-dschus venstre Bred og er omgivet af en høj Mur. Den prægtigste Bygning indenfor samme er Templet, hvis forgyldte Tage ved Solopgang straale i fortryllende Reflexer. Flere Hundrede Lerhytter gruppere sig i broget Uorden om Gudehuset, der huser 3000 Præster.

Den aabne By Batang er mindre end Litang; derimod ere Husene større, smukkere og mere renlige. Efter Indbyggernes Fortællinger skal Batang for en halv Snes Aar siden være bleven ødelagt ved et Jordskælv; 2000 Mennesker, der iblandt Fyrsten, mistede Livet ved denne Begivenhed. Da den ødelagte By atter skulde bygges op, maatte Bygmestrene paa Kutuktuens Befaling tage særligt Hensyn til, at Bygningerne fik en større Modstandskraft, og saaledes fremstod det nye Batang i sin nuværende, fordelagtige Skikkelse. Ogsaa den store Kun-kvan, hvor vi meget hurtigt følte os hjemme, overtraf alle vore Forventninger.

Allerede den næste Dag fik vi Besøg af Fyrsten og hans Broder. De vare elegant klædte i kinesisk Embedsdragt. Den regjerende Fyrste

er yngre end sin Broder, for hvem han blev foretrukken af den kinesiske Kejser, fordi han efter Sigende var mere begavet og havde et mere vindende Væsen. Han sagde os, at han var 33 Aar gammel, en Paastand, som forraadte en Del Forfængelighed, naar man betænker, at hans ældste Søn allerede var 19 Aar gammel.

Dagen derefter aflagde vi vort Gjenbesøg. Fyrsten beboede et stort, tibetansk Hus i den nordlige Ende af Byen. Vi kom først igjennem en stor Kvæggaard og derpaa til en lille Træpavillon, ved hvis Tærskel vi bleve modtagne af Fyrsten. Han førte os ind i en lille Salon, som mangen Mandarin kunde misunde ham. Det lille Værelse var indrettet paa kinesisk. To store, farvede Glasvinduer indlod tilstrækkeligt Lys til, at de forskjellige Nipssager (Snustobaksdaaser af Agat, Yü og Amethyst, Vaser af fint Porcellæn, Ildbækkener af Kobber o. s. v.), som i malerisk Uorden laa paa et firkantet, poleret Bord, ret kudne præsentere sig. En blødt polstret Æresbænk indtog hele den Vægside, som laa ligefor Døren. Til højre og venstre for Vinduerne stod der store Træetagerer, hvis Hylder indeholdt en rig Samling af Thekopper, europæiske Glas, Vin- og Brandyflasker (Gaver fra Missionærerne). Væggene vare smykkede med forskjellige Billeder, blandt hvilke jeg foruden flere kinesiske Glasmalerier bemærkede Billeder af den hellige Rochus og Johannes, samt et illustreret Uniform-Reglement for franske Kyrasserer. Gulvet var af haarde Planker og glat bonet.

Fyrsten bød os først efter kinesisk Skik The og Tobak og derpaa en tibetansk Lækkerbidsken: kogte Bønner med Sukker. Vor Samtale drejede sig naturligvis om vore Rejseplaner og om tibetanske Forhold. Fyrsten undveg behændigt alle Spørgsmaal ved trohjertet at svare os: »Det ved jeg ikke.« Han lovede dog at gjøre det mest mulige for at skaffe os en Sammenkomst med Campo-Lamaen (Kutuktuen var nemlig død). Desværre blev det ved Løftet. Efter vor Ankomst holdt Lamaerne Klosterets Porte fast lukkede selv for Byens Indvaanere og gjorde os det vanskeligt at tilfredsstille vor Nysgjerrighed efter i det mindste at bese Klosteret udvendigt ved ligefremme Insulter. Da vi efter en lille Spadseretur forbi Klostermuren vilde begive os hjem, susede en Sten paa fire Punds Vægt tæt forbi Grevens Hovede; den blev af en Lama kastet ned fra Muren. Det var ikke længere blot Trudsler, men et virkeligt Attentat paa Livet. En formelig Hagl af Stene fulgte efter denne Krigserklæring, og vi maatte skynde os at undfly Faren. Da vi derpaa fortalte General Lin Begivenheden,

trak han paa Skuldrene og sagde: »Hvorfor ville I gaa til Lamaklosteret. I ere endda slupne godt derfra.«

Den regjerende Fyrstes Broder bebor sit eget Hus i Nærheden af Residensen. Han danner en paafaldende Modsætning til Broderen, hvad Renlighed angaar, og bryder sig kun lidt om en hyggelig Møblering af sin Bolig. Hans Stolthed er en kompliceret tyrkisk Nargileh, som den afdøde Kutuktu skal have bragt med til ham fra Lassa. Til Ære for os vilde han have Ild paa den, men den var rusten og nægtede at gjøre Tjeneste.

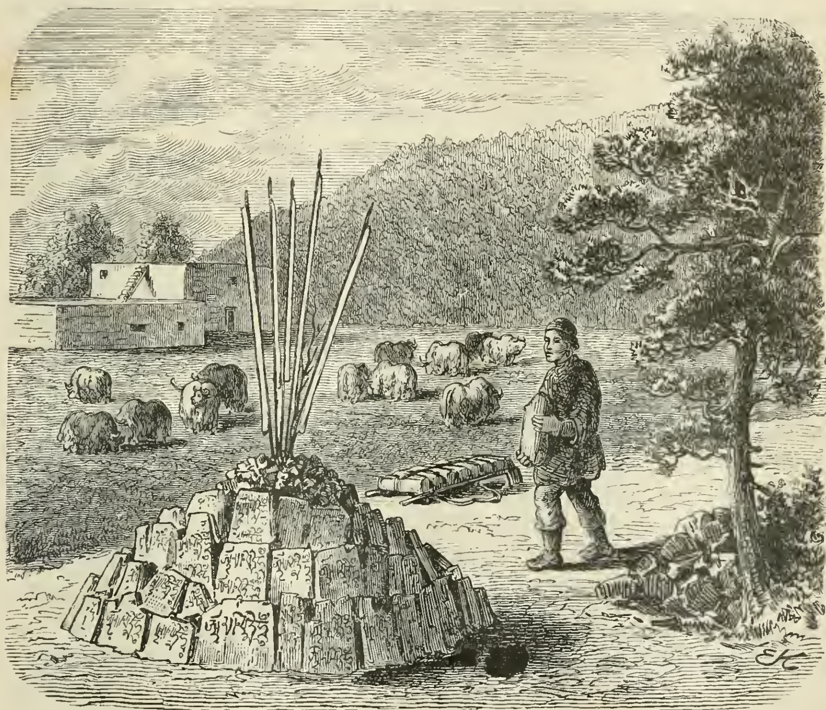

Fig. 168. Tibetansk Obe.

Som særlig Dyreven befatter han sig helst med at lægge Heste, Muldyr, Hunde og Katte til, ja han har endog i sin Have et Murmeldyr og en Bjørn. Da jeg nogle Dage derefter gik mig en Spadseretur efter Frokost udenfor vor Bolig, blev jeg ikke lidt overrasket ved at møde et tykt, plumpt, brunt Uhyre med en hvid Halvmaane paa Brystet, som uden Opsigt gik om paa Gaden, og saaledes at gjøre Bekjendtskab med den fyrstelige Bjørn. Uvilkaarligt foer jeg

til Side for Bestiet, som med pudsige Spring havde lagt Beslag paa Gaden i hele dens Brede. Efter en lille Stunds Forløb kom en Skare Smaabørn ud fra en Sidegade. De styrtede løs paa Dyret og rev og sled i det fra alle Sider. Den godmodige Bjørn taalte det alt sammen, Endeligt besluttede den at aflægge et Besøg i vor Kun-kvan. Ogsaa Soldaterne fulgte Børnenes Exempel og tumlede omkring med Bjørnen. Ganske vist hørte jeg endnu samme Dag fortælle, at Bjørnen paa Hjemvejen havde beskadiget en Dreng alvorligt og sønderrevet et af Fyrstens Mulæsler.

Batangs Tronarving er en smuk Knøs af rank Vækst. Hans brune, rundt ovale Ansigt faar ved den fint skaarne græske Næse, de store, funklende Øjne og de blændende hvide Tænder mellem de halvt aabne, svulmende Læber næsten et klassisk Præg. Da han første Gang betraadte vor Bolig, undskyldte han sit Komme med de Ord: Han havde hørt, at jeg dyrkede Musik, og vilde bede mig spille noget for sig. Det gjorde jeg ogsaa, men Prinsen var mere forundret end henrykt over min Haandteren af Trækharmonikaen. Derimod naaede hans Forbavselse den højeste Grad, da Loczy tog Mikroskopet frem og viste ham forskjellige smaa Objekter i 300 Ganges Forstørrelse; han kunde ikke begribe, at de store Billeder, han saa, vare identiske med de ubetydelige Støvpartikler mellem Glaspladerne. For at gjøre en Ende paa hans Tvivl anmodede Loczy Selskabet — de os attacherede Officerer vare imidlertid ogsaa komne ind i Værelset — om at overlade ham som Laan et af disse Smaadyr, der hos Kineserne saa vel som hos Tibetanerne høre til et sundt Legeme som et nødvendigt Attribut. Spørgsmaalet gik fra Mund til Mund; ingen af de Herrer vilde prisgive sig til de andres Spot ved at vise sig som Ejer af et saadant; men efter nogle Minuters Forløb sejrede dog Nysgjerrigheden, og med en barnlig Latter overrakte Prinsen os det ønskede Insekt. Underholdningen naaede sit Glandspunkt, da vore Gæster i god Ro betragtede det kravlende lille Dyr under Glasset, hvor det efter deres Udsagn lignede »en ubehjælpelig Drage i en dyb Grav«, medens de lod deres Munterhed frit Løb ved en utæmmelig Latter.

Det blev imidlertid snart Aften. Tællelysene brændte allerede paa Bordet, da en Tibetaner traadte ind i Værelset og overrakte Prinsen en Trækasse. Prinsen aabnede Laaget og tog en primitivt konstrueret Cymbel frem, paa hvilken han spillede nogle tibetanske Sange. Om ogsaa Melodien ikke frembragte det ønskede Indtryk paa vort Øre, havde den dog mere musikalsk Værd end det monotone, kinesiske Strengeklimpreri.

Selvfølgeligt ydede vi den fyrstelige Musiker en vel fortjent Anerkjendelse. Medens han med den største Forlegenhed søgte beskedent at afvise den enstemmige Ros, faldt hans Øje paa et Instrument, sam laa paa Bordet ved Siden af Lysestagerne. Det var en lille Ildtang, som vi henyttede som Lysesax. Til sidst kunde han ikke modstaa Fristelsen, han tog Tangen i Haanden, endnu et prøvende Blik, hvorpaa han førte den til Næsen og kneb den varsomt med samme. Han troede formodentligt, at Ildtangen bekvemt kunde benyttes som Lommetørklæde.

Ved denne Uforsigtighed blev hans smukke Ørnenæse mærket paa den sorteste Maade. Da hans skadefro Venner gjorde ham opmærksom paa Pletterne, rejste han sig, blodrød i Ansigtet, og ønskede os Godnat.

Den følgende Dag gjengældte vi Besøget; men Fyrsten var ikke hjemme, og Prinsen maatte gjøre Honneurs. Loczy gav ham et Bestik med europæiske Spiseinstrumenter og jeg en Mundharmonika. Da kom Onkelen pludseligt til Stede. Med misundelige Blikke betragtede han de smaa Gaver; der indtraadte en Misstemning, Samtalestoffet blev paa en Gang ligesom udtømt, og det forekom os raadeligst at forlade Residensen saa snart som muligt, hvor der — som jeg senere erfarede — udbrød en lille Strid angaaende det Spørgsmaal, hvem Gaverne egentligt skulde tilhøre.

Militærbedækningen, som Vicekongen af Stse-tschuen havde tilstaaet os, bestod for det meste af Kinesere fra de sydlige Provinser og led usigeligt ved den stærke Kulde, som naaede 15—17° C. Soldaterne vare ofte nødte til at sove under aaben Himmel. Sengen var den nøgne Jord og Klædedragten den eneste Beskyttelse imod Frosten. Det var ikke saa underligt, at mangen en af dem blev syg, og at endeligt en af de stakkels Folk bukkede under for Strabadserne.

Efter at Kammeraterne havde tilhyllet den afdødes bleggule Ansigt, antændte de en hel Stabel af Røgelsepapir og gav sig derpaa til at hulke paa det ynkeligste. Det var kun en Effektscene i Ligbegængelsens store Komedie, thi kort i Forvejen havde de, inden den døde endnu var bleven kold, trukket hans Støvler af Benene for at sælge dem. Naar en Kineser mister en paarørende og selv ikke er i Stand til at græde Krokodilletaarer, lejer han Grædefolk, som ere rene Virtuoser i at vise deres Sorg paa en larmende Maade.

Ingen af Officererne lod sig se; de vare bange for den døde. Imidlertid glædede Hustru og Børn langt nede i Syden sig til Familie-

faderens snarlige Hjemkomst, han, som nu laa afsjælet i det fremmede Land. Hele fire Dage blev Liget liggende i Nærheden af Porten.

De buddhistiske Lamaer i det store Kloster brød Hovederne med Spørgsmaalet om, hvorvidt den afdøde skulde begraves eller brændes. Hvis Soldaten havde været en Tibetaner, havde man ganske simpelt bundet en stor Sten til Liget og derpaa kastet det i den blaa, skummende Bjergflod Dschau-dschu. Men nu var det en Kineser — en Taotist — og derfor varede det saa længe, inden man kunde bestemme Dagen og Maaden, hvorpaa Begravelsen skulde finde Sted.

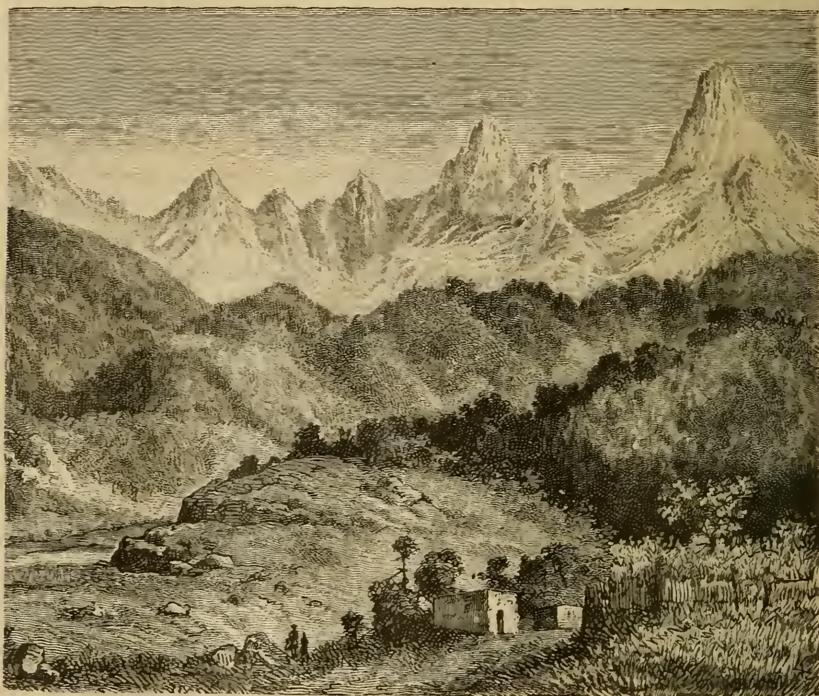

Fig. 169. Gambu-ne.

Endeligt den 5te December bragte man en gammel Portfløj, som ellers blev benyttet i vort Køkken som Hakkebrædt, ind i Lighuset; her paa blev Liget lagt, bedækket med et gammelt Filttæppe. Hovedet laa paa en Bunke Røgelsepapir, ligesom Ansigtet ogsaa var tildækket dermed. Uden Sang og Klang, uden Følge af Lamaerne og Officererne, bar tre dertil lejede Kinesere Liget bort. Nogle Kammerater fulgte Toget og strøede Røgelsepapir langs ad Vejen.

Fig. 170. Tschara-la.

Jeg fulgte Ligtoget i en passende Afstand. Den kinesiske Kirkegaard ligger lidt i Højden Syd for Byen paa et lille Plateau. Pladsen, hvor Gravhøjene ligge i en lang Række ved Siden af hverandre ligesom Kalkovne, er øde og tom. Kisterne med Ligene stilles paa den jævnede Jord; derpaa mures der omkring dem et Kammer af Udseende som Taget paa en Fragtmands Vogn, som derpaa hvidtes med Kalk. Paa Vestsiden faa Kamrene smaa Aabninger, for at man kan se Enden af Kisterne. Da jeg naaede Stedet, var en af de lejede Kinesere i Færd med at lave en Brændestabel i en sid Grube af omtrent 6 Fods Længde og knap 3 Fods Brede.

Den afdødes Kammerater sad i en Gruppe paa det fortørrede Grønsvær og gav Manden, der skulde sørge for Baalet, Anvisninger, eller ogsaa kritiserede de den hensovede Vens Levnetsløb. Selskabet syntes ikke i ringeste Maade at være bevæget; man opførte sig tværtimod, som om det sørgelige Skuespil blot var en Spøg, en Adspredelse. Det var kun en, som dannede en Undtagelse. Det var den Soldat, som opofrende havde plejet den stakkels syge lige til hans sidste Stund, et blegt, ungt Menneske, som i Hokeu havde faaet Stokkeprygl paa Grund af en lille Forseelse. Han laa i nogen Afstand fra Gruppen paa Jorden, hvorfra han samlede visne Halmstraa, som han kastede paa Brændedyngen.

Da Brændestabelen var færdig, kastede de lejede Folk Liget derpaa med nedad vendt Ansigt. En af Folkene saa opmærksomt paa den smukke Pisk, som nu skulde brændes; han tog en Kniv op af Lommen og filede saa længe med det sløve Blad, til han havde faaet Haaret skilt fra Hovedet. Under denne Operation blev den dødes Hovede uparmhjertigt slidt frem og tilbage paa Brændet. Nu blev der kastet et Lag af Brænde over Liget, indtil Stakken havde naaet en Højde af 6 Fod. Længden af den var ikke tilstrækkelig, thi Soldatens Fødder ragede udenfor Brændet.

En Mand bragte nu otte Ler Lamper og et større Kar med Smør. Hvis det behøvedes, skulde Brændet fidtes ind dermed, for at det kunde brænde bedre. Det var imidlertid ikke nødvendigt. Folkene anbragte nu paa Baalets fire Sider (Hovedet laa mod Syd) samt paa Bunden af Gruben Høvlspaaner og tynde Stykker Træ og endeligt — blev det forbeholdt den afdødes trofaste Sygeplejer at antænde Brændet under neden de svævende Fødder med nogle Røgelsepapirer. Da Høstmaanederne her ere overordentlig tørre, var Baalet i fuld Flamme efter et Kvarters Forløb. En svag Luftning, der rejste sig, pustede Ilden yderligere op.

Medens Ilden begjærligt slikkede op ad sit Offer, forlod jeg Skuepladsen for denne pietetløse Ligbegængelse.

Omtrent en Time derefter gik jeg atter hen til Stedet for at se, hvor hurtigt Forkulningen gik for sig. Da jeg var kommen derop, fik jeg Øje paa den mistroiske Tilsynsmand ved Brændingen, som i stor Skyndsomhed var fulgt efter mig for at passe paa mig. Brændestablen var allerede for største Delen forkullet; nu og da slog store Flammesøjler op af de glødende Kul. Det var afskyeligt at se Ske-

Fig. 171. Tibetansk Ligbrænding.

lettets Stilling, der var en saadan, at man skulde troet, at Offeret kun havde været skindødt, og at det havde gjort Anstrengelser for at rejse sig.

Paa en Spadseretur den næste Dag til de varme Bade*) mødte jeg den afdødes trofaste Kammerat, som red mod Øst med Resterne

*) Batangs Svovlbade ligge ved Landevejen til Litang Øst for Byen og blive til enhver Tid stærkt benyttede af Lamaerne og de tibetanske Kvinder. Mænd og Kvinder bade adskilte i de varme Kilder (35° C), der ere omgivne med en Mur paa de tre Sider.

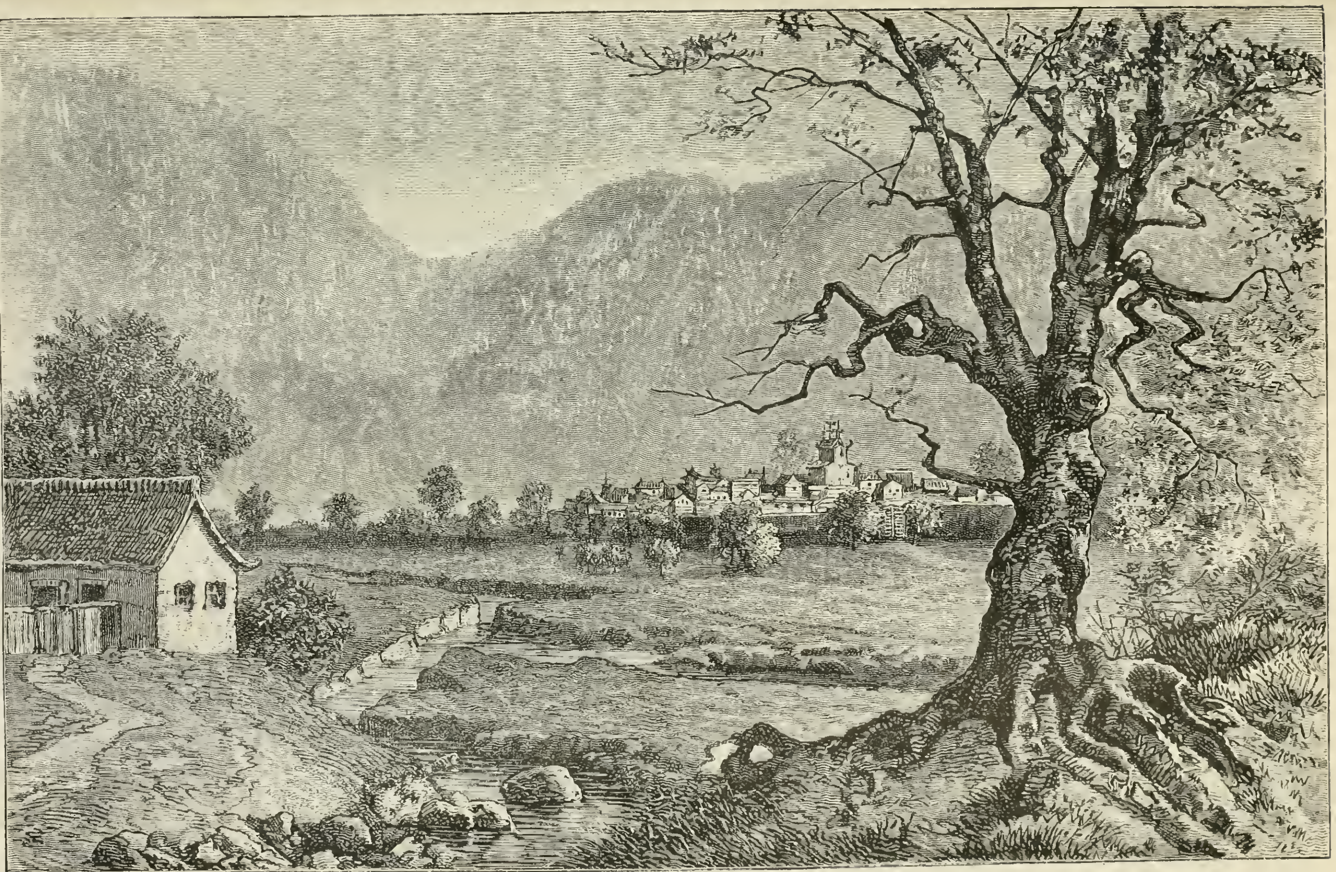

Fig. 172. Lamabyen i Batang.

af sin Vens Ben i en Sæk og Grev Széchenyís Gave til hans efterladte. Hans Lykke over at kunne vende tilbage til Hjemmet stod tydeligt nok at læse i hans stumme Afskedshilsen.

Vi vare næsten dagligt sammen med Abbé Biêt, Broder til Missionsbiskoppen i Ta-tsien-lu. Han beboede et bedre Hus i vort Nabolag, hvor han hver Morgen holdt Messe i et lille Kapel for de Kristne, hvoraf hans Menighed bestod. Han kunde meddele os de mest paalidelige Efterretninger angaaende de foruroligende Rygter, som kom til Batang fra Præsterigets Grænse. Hver Dag bragte friske Nyheder om de Røverier og Plyndringer, som bleve øvede af Militshæren, der rykkede frem fra Lassa. Den civile Mandarin i Batang var allerede før vor Ankomst flygtet bort fra Byen, og hans Stedfortræder, en gammel, hæderlig, og derfor upaaagtet, mohamedansk Subalternofficer, kunde ikke gjøre noget for os efter eget Initiativ, hvis han ikke vilde sætte sit Hovede paa Spil. Endskjøndt det herved egentlig blev gjort os umuligt at rejse videre, besluttede Grev Széchenyí trods Missionærens og den tibetanske Konges Advarsler at foretage en Rekognoscering indtil Kinscha-kiang. Denne Tur vilde vare en Dag. Vi opdagede imidlertid intet nyt og kunde blot beundre den mægtige Flod, som langsomt flyder mod Syd gjennem en snæver Klippedal. Da der herskede en saa stærk Tørke, havde Vandet kun en Brede af 150 Skridt, den øvrige Del af Flodsengen var udfyldt med Sand og Rullesten. Paa Grund af de talrige Katarakter, over hvilke Floden baner sig Vej til Sletten langt borte i det østlige, er den ikke sejlbar.

De nærliggende Bjergdrag bestaa af stejle Klippedannelser, der ere blottede for Træer og kun bevoxede med Tjørnekrat. Hvor Affaldene bleve mere flade, opdagede jeg midt i de frisk grønne Græsgange hist og her en ensomt liggende tibetansk Bondegaard.

Allerede Dagen forud havde de tibetanske, fyrstelige Brødre sendt deres Kjærnetropper som en Forpostkjæde ud indtil Kinschafloden, for at Præstesoldaterne, der lurede paa Bjergene, ikke skulde paaføre os Fjendtligheder og skyde paa os.

Paa Hjemvejen hed det sig, at en af vor Bedækning skulde være bleven haardt saaret af en fjendtlig Kugle og bragt til Batang. Denne Hændelse blev dog snart glemt, da Fyrstens Broder erfarede den uventede Nyhed, at den afdøde Kutuktus Sjæl var vandret over i hans yngste, treaarige Søn.

Det var en Glædesfest for Batang. Om Aftenen udstedtes Klosterforstanderskabets højtidelige Proklamation. Til sent ud paa

Natten hørte vi ud fra alle Huse Klarinetternes melankolske Toner og fra Lamaklosteret Basunernes og Hornenes dybe Brummen. Glade Grupper af syngende Tibetanere stod hele Natten igjennem omkring deres Børn, som i muntre Runddanse svang sig omkring en Del brændende Kjærter, som de havde plantet midt i Gaarden paa Fejeskarnsdyngen. Fyrsten arrangerede den følgende Dag et stort Festmaaltid, hvortil Klosterets Dignitarier bleve indbudne. Præsternes Musikkapel begyndte allerede ved Morgengry deres øresønderrivende Produktion i Hyttepaladset, som laa saa nær ved os, at vi ikke kunde

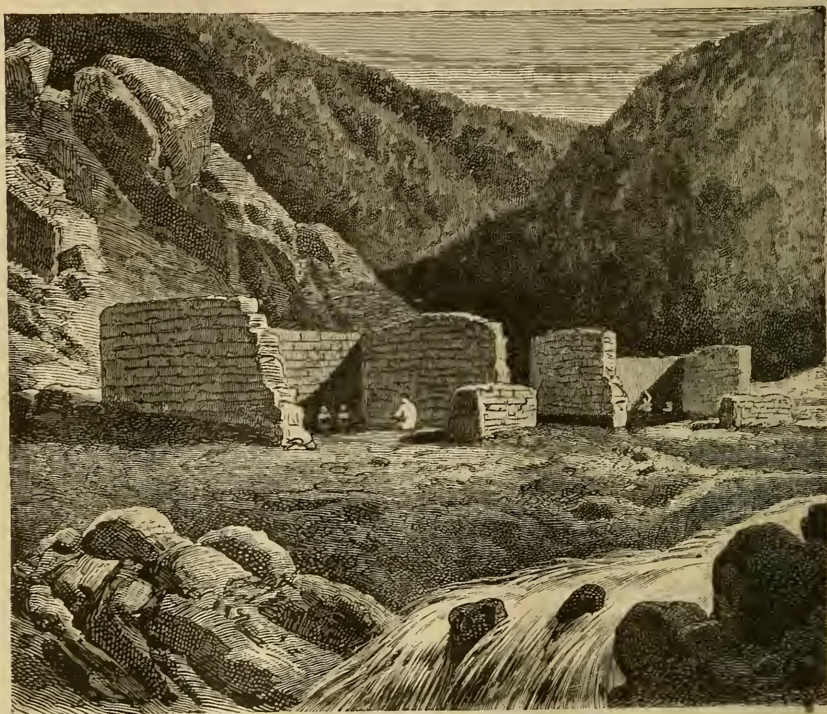

Fig. 173. Varme Bade i Batang.

slippe for en eneste Mislyd. Endeligt blev den unge Gud baaret over i Klosteret i festlig Procession. Paa de nærliggende Marker brændte store Blus. Ved hvert af Baalene ventede en Del rødklædte Lamaer paa Toget. Saa snart Kutuktuen havde passeret et saadant Sted, slukkede Præsterne Ilden og sluttede sig til Toget.

Da det blev os forbudt at profanere den hellige Handling ved vor Nærværelse, kunde jeg kun iagttage Festen paa Afstand. Da jeg desuagtet saa en lang opløben Skikkelse, der ragede næsten et Hovede

Fig. 174. Det indre af et tibetansk Hus.

op over dens rødfarvede Omgivelser, spurgte jeg Pema, hvem det mon var. Med et foragteligt Smil gav han mig følgende Svar: »Aa! det er Campo-Lama, en slet Lama. Den gode Lama kjender Budene, og han følger dem. Det gjør han ikke; thi naar han foretager en Rejse, uddeler han ganske ejendommelige Befalinger; i enhver Landsby, hvor han overnatter, forlanger han mere, end selv en Futai plejer at fordre.« Pema rystede misbilligende paa Hovedet; han var oprørt over, at Campo-Lama saaledes kunde glemme sine Løfter. Jeg hørte for øvrigt saa mange og saa gyselige Fortællinger angaaende det hele Lamakompagnis sædelige Fordærvelse, at det endog vilde være vanskeligt at bryde Staven over Campo-Lama.

Festlighederne til Ære for den levende Buddha vare forbi; medens man under disse havde ignoreret vor Nærværelse i Batang, blev vor Stilling kort derefter ligefrem kritisk. Først var der de Efterretninger, som Pater Biêt fik fra Yarkolo, som for saa vidt lød højst foruroligende, som den mest bortliggende Missionsstation, der laa tæt ved Grænsen, syntes i høj Grad at være truet. Sagen forholdt sig saaledes:

Vicekongen af Stse-tschuen havde i Følge sit Løfte virkelig afsendt en Skrivelse til Lassa, hvori han befalede den kinesiske Amban at søge at stemme Forstanderne (Tanguti) for det tibetanske Ministerium for at modtage Europæerne venligt. Brevet kom kun til Kianka. Koureren blev standset af de der værende Præster, og hans Postpakke blev ham fratagen. I Løbet af faa Dage fik Folket Skrivelsens Indhold at vide. Lamaerne pustede den allerede ulmende Uvillie op til klar Flamme, idet de drog fra Hus til Hus og kaldte alle vaabenføre Mænd til Kamp imod de paatrængende fremmede: »Buddhas Vrede ytrer sig allerede i Eders Familier; Eders Fædre, Eders Børn dø af Kopper; I have ikke tilstrækkeligt at spise, thi ingen Regn forfrisker Eders Marker, og Frugterne visne hen paa den udtørrede Jord. I ville nok alle sulte ihjel! Og hvorfor? Fordi I ligegyldigt se paa, hvorledes Fjenden Skridt for Skridt kommer nærmere for at lægge vort hellige Land øde og fordærve os!«

Saadanne Taler forfejlede ikke den tilsigtede Virkning. Snart stod der 4000 Mand under Vaaben. Chefen for Klosteret i Kianka sendte nu en Deputation af nogle Lamaer samt 200 Militssoldater til Yarkolo til Missionæren med den Trudsel, at alle Kristne i Landsbyen uden Naade vilde blive masakrerede, hvis Europæerne ikke afstod fra deres Forehavende at rejse til Lassa. Det lykkedes vel Missionæren

at sende en Kourer til Batang, som skulde forlange Hjælp og Understøttelse af den kinesiske Civilembedsmand, men Mandarinen Tschao var flygtet, og ingen anden turde vove at træde op imod Tibetanerne.

Da overraskede Tolken Tang os en Aften med den uhyggelige Advarsel om at være meget forsigtige med vor Spise, thi Lamaerne havde nu ogsaa vundet Kineserne i Batang for deres Planer og havde udsat en høj Pris paa vore Hoveder.

»Og I vide selv, at Kineserne ere meget havesyge Mennesker.« Saaledes endte han under stor Angst sin Tale.

»Hærens Forposter staa allerede i Tschropa-long*) og have der gravet en dyb Grav, i hvilken I skulle kastes og bedækkes med Stene som et advarende Exempel.« Saaledes meldte Pema med isnende Ro og gjorde med sin højre Arm et let forstaaeligt Sving: »Nu er det paa høje Tid.«

Endog Pater Biêt besvor os i sin Omhu for os at vende om, da det ellers næppe vilde tage en god Ende.

Men vi haabede endnu stedse paa Understøttelse fra Kineserne, paa Gyldigheden af vort Rejsepas, paa det Æresord, som Gouvernøren i Kuku-nor højtideligt havde givet os. Alle Løfter fra den kinesiske Regjering og dens højeste Embedsmænd viste sig at være Løgn og Bedrag paa en Tid, hvor det var absolut umuligt at fordre Forklaring og Regnskab.

Den 13de December fik Greven en Skrivelse fra Peking, som var expederet med en særlig Kourer. Naar man betænker, med hvilken Længsel vi ventede dette Brev, hvis Indhold maatte være afgjørende for vore Planer, vil man kunne forstaa den aandeløse Spænding, hvormed vi fulgte Tolkens Oversættelse.

Allerede de første Linier paa det kunstigt sammenfoldede Rosapapir indeholdt intet godt. Tsungli-yamen beklagede, at det under de nuværende Forhold ikke var i Stand til at understøtte os yderligere. Det var slet ikke at tænke paa at rejse videre til Lassa, fordi Præsterne og Folket i den største Ophidselse havde svoret en hellig Ed at ville dræbe enhver fremmed, som vilde betræde deres Land. »Vor Magt ophører ved Grænsestenen ved Tschropa-long,« hed det fremdeles i Skrivelsen, »vi kunne ikke for Eders Skyld begynde en Kamp med dette dumme og ugæstfri Folk, thi vor Militærbesætning

*) En tibetansk Landsby ved Kinscha-kiang en Dags Rejse Syd for Batang.

er alt for svag og i Mindretal. Hvad vi kunne gjøre er kun at bringe Eder forhaabentligt uskadte til Yün-nan.«

Til Bekræftelse var der vedlagt Brevet en Afskrift af den Ed, som Tibetanerne havde svoret, med den Bemærkning, at Tangutien gjentagne Gange havde gjort Regjeringen opmærksom paa, at Præsterne vare besluttede paa at gaa til det yderste. Staven var brudt over vore skjønne Planer. Kunde vi tre tage Kampen op med 4000 Mand? Det vilde have været Vanvid. Den kinesiske Regjering tilstod selv, at den ikke udøver nogen Magt eller Indflydelse over Tibet, og at dette Land kun kan bringes til Føjelighed ved Vaabenmagt.

Hvis jeg endnu havde næret nogen Tvivl om, at Præsteregimentet kun for saa vidt anerkjender Kinas Overherredømme, som det modtager Kejserens Gaver, saa var det nu med et Slag forbi med min Tro paa et tributpligtigt Tibet, da vi paa en saa brat Maade erfarede, hvor lidet betydende og værdiløst Regjeringens Pas var.

Det var en Skændsel for Kina, at et Dokument, udstyret med Regjeringens Segl, i det Øjeblik, da det skulde yde virkelig Tjeneste, viste sig kun at være Makulatur.

Det forekommer mig næsten utroligt, at Tsungli-yamen skulde være saa lidt bekjendt med de tibetanske Forhold, og at det i god Tro til, at det tibetanske Præsterige virkeligt stod i Afhængigheds-forhold til Kina, havde udfærdiget vort Pas. Jeg tror snarere, at Ministerraadet skammede sig for at for at tilstaa Rigets Mangel paa Indflydelse ved at nægte os Pas til Lassa. Uden store Betænkeligheder skrev de deres Navne under og tænkte ved sig selv: Lamaerne ville nok lære Eder noget andet, naar I komme til selve Stedet. Englænderne i Peking havde Ret, da de med Mistro kritiserede Rejsepasset og med et listigt Smil rystede paa Hovedet.

Forladt fra alle Sider, indsaa Grev Széchenyí Nødvendigheden af at rejse bort fra Batang, hvis han ikke vilde prisgive sin Expedition og de truede franske Missionærer til de fanatiske Buddhisters Raseri. Han stævnede den næste Dag alle Embedsmænd og Officerer i Batang til at møde i sin Bolig, hvor han meddelte dem, at han vilde rejse til Yün-nan, hvis han kunde vælge Routen over Tschung-tjen. Han bestemte sig for denne Vej for ikke at følge samme Route som den engelske Kaptain Gill, der for nogle Aar siden blev eskorteret fra Batang over Atense til Li-kiang. Mandarinerne stak Hovederne sammen og raadslog paa en betænkelig Maade. Da Greven paa en afgjørende Maade sagde dem, at han vilde gaa til Tschung-tjen,

selv om de Herrer vare derimod, erklærede de sig endeligt enige med os og fastsatte Afrejsen til den 15de December.

Jeg skal endnu blot tilføje, at Missionærerne selv efter vor Afrejse maatte lide meget af det tibetanske Røverpak, fordi man mistænkte dem for at have kaldet os til Batang, og at der maatte hengaa Maaneder, førend Lamaernes Ophidselse havde lagt sig saa meget, at de franske Missionærer ikke mere behøvede at frygte for deres Liv.

XXI.

Fra Batang til Tali-fu.

En Afskedsdrik. — I Bivouaken. — En Frokost hos Fyrsten. — Farlige Broer. — En Maaneformørkelse. — Tschung-tjen. — Afsked med General Lin. — Kinscha Dalen. — Igjen blandt Kinesere. — Tali-fu.

Det var den 15de December Klokken 2 om Eftermiddagen. I vinterligt Rejsekostume med Revolveren i Bæltet sad vi og drak den dampende Afskedsthe i Selskab med Fyrsten i Kun-kvanens Modtagelsessalon, medens vi ventede paa General Lin, som i Almindelighed ikke tog det saa nøje med Tiden. Endelig kom han; hans Hovede stak som sædvanligt i en varm Kubuds, hvorfra hans lille spidse Stumpnæse undseligt kigede frem.

»Tsoa, tsoa! Lad os komme afsted, inden det bliver Aften,« sagde Grev Széchenyí hurtigt, men Generalen var tørstig og drak endnu nogle Kopper af sin Yndlingsdrik, førend han aftørrede Ansigt og Mund med det lange Ærme paa sin Silkeklædning og nikkede skælmsk med Hovedet som et tydeligt Tegn paa, at han var i fuldstændig Forstaaelse med os.

Vi steg til Hest og red langsomt forud for Bagagetrænet.

Udenfor det sidste Hus i Byen havde en Skare gamle Kvinder lejret sig. Da de fik Øje paa os, rejste de sig og gav et øresønderrivende Hyl fra sig.

Enhver af disse blødhjertede Matroner holdt i den højre Haand en Lerskaal, som lige til Randen var fyldt med et Fluidum, hvori der svømmede et lille Stykke Smør. Jeg faldt først i deres Hænder. I klare Strømme løb Taarerne Anførersken ned over de rynkede Kinder,

da hun rakte mig sin Skaal, for at jeg skulde drikke. Hvad skulde jeg gjøre? Jeg væmmedes allerede ved Skaalen, hvor meget mere ved dens gaadefulde Indhold. Med tavs Resignation førte jeg Skaalen til Læberne og lod, som om jeg begjærligt inddrak den tibetanske Nektar. Endskjøndt jeg pressede Tænderne fast sammen, fik jeg dog en Smag af harskt Smør, der var løbet sammen med koncentreret Fusel. Jeg tilkastede de gamle Fristerinder nogle Mønter, hvorpaa de strax afbrød deres sorgfulde Jammerklager, som de først igjen istemmede med fuld Kraft, da de fik Greven i Sigte.

Denne Opmærksomhed var vist nok en af Fyrsten arrangeret Afskedscene, thi efter hvad Loczy meddelte, som red ved Siden af mig, var denne selv rørt indtil Taarer, da man rakte ham Bægeret.

Den første Dag naaede vi Ba-dschung-dschi, den lille Landsby, hvor vi ogsaa overnattede for tre Uger siden, da vi rejste til Batang. Den næste Morgen lod vi den bekjendte Vej ligge til højre og vendte os imod Syd, idet vi steg op gjennem en vild Bjergstrøms Dal. Det var bitterligt koldt. Trods det stærke Fald var Vildbækken tilfrossen. Isen knitrede under Fødderne, den blinkede paa Vejen og paa Stenene og hang som skøre Naale paa de sparsomme Rester af Sommerens Vegetation. Da Vejen gaar snart paa højre, snart paa venstre Bred af den lille Flod, maatte vi passere nogle Broer, hvad der krævede den største Forsigtighed, da de vare helt bedækkede mnd Isslag og uden Rækværk. Vi vandrede nu uden Afbrydelse eller Hvile lige til om Eftermiddagen i den mørke, kolde Urskov. Endeligt naaede vi en lille Lysning, der var omgivet af beskyttende Klippevægge. En mægtig Ild brændte udenfor Fyrstens store, sorte Rejsetelt, som Livvagten allerede havde gjort i Stand til sin Herre. Vi drak med Begjærlighed den varme The, der var præpareret med Bygklid og Smør og ventede taalmodigt paa Bagagens Ankomst for ogsaa at slaa vort Telt op, som Grev Széchenyi havde ladet forfærdige i Ta-tsien-lu. Efter et tarveligt Maaltid lagde vi os til Hvile.

Endskjøndt jeg havde lagt alle mine Klæder ovenpaa mit Sengetæppe, følte jeg dog, navnligt i Morgenstunden, den stedse synkende Temperatur i al sin Skrækkelighed. Jeg stod tidligt op, kastede et nysgjerrigt Blik paa Thermometret, der viste ÷ 20° C., og flygtede hen til Ilden, ved hvilken vore Tjenere havde vaaget hele Natten. Det varede ikke længe, førend den af Kulde rystende Fyrste viste sig og trængte paa, at vi skulde bryde op. Heller ikke General Lin var vant til slige Ubehageligheder, og hans magre Skikkelse havde antaget en Kugleform paa Grund af det Utal af Pelse, som han bar.

Vi marscherede videre. Efter en god Times Forløb lysnede Skoven, og vi kunde nyde Velgjerningen af de varmende Solstraaler i Dalen, der stadigt blev bredere.

Urskovens Stammer tog tydeligt af i Højde og blandede sig til sidst med Dværgtræer og Tornebuske, der hørte til det sidste Vegetationsbælte af Bjerget, der laa foran os. Nu gik det over Stok og Sten i korte, stejle Slyngninger opad til Passet Dsamba-la (16000

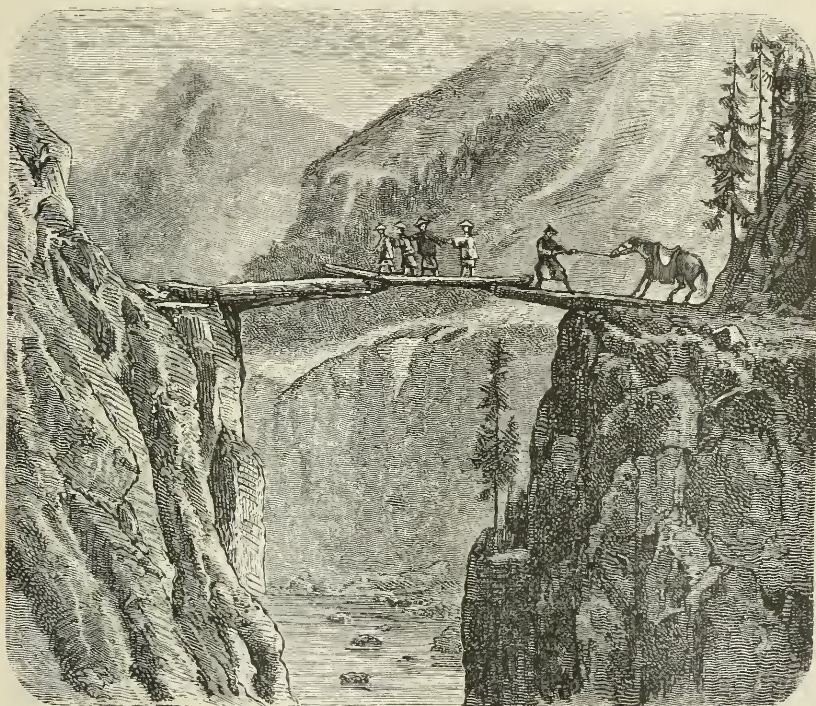

Fig. 175. Bro over Den-dschu.

Fod højt), som vidt og bredt er berygtet og frygtet for sin giftige Luft. Vi følte virkeligt ogsaa alle Indflydelsen af den fortyndede Luft stærkere end paa det højere Pas Tschara-la. Selv Hestene arbejdede sig møjsommeligt med skjælvende Næsebor op ad Bjerget og hvilede hyppigere, end de utaalmodige Drivere syntes om.

Tibetanerne have helliget Passet ved at oprette nogle Obeer og samle de hvidblegede Skeletter af de Lastdyr, som vare omkomne paa Bjergturen, sammen i Dynger mellem Stenhobene.

Imod Syd aabner der sig en yndig Dal. Endnu en kort og meget besværlig stejl Strækning, og vi komme til Mo-dschous Udspring, ved hvis terrasseformede Bredder Vejen med svag Hældning slynger sig hen imod den højstammede Skov.

I den anden Bivouak hilste Broderen til Fyrsten af Ta-tsien-lu paa os. Han havde skyndt sig i Forvejen for til rette Tid at faa Teltene opslagne og sørge for tilstrækkelige Levnetsmidler. De to Fyrster havde overhovedet siden vor Afrejse fra Batang vist sig som elskværdige Rejsefæller, maaske fordi de ikke mere behøvede at frygte Lamaernes Kontrol. Deres utvungne Selskabelighed havde snart overvundet det kinesiske Ceremoniels Skranker; vi passiarede om Aftenerne paa en saa fri Maade, at General Lin næsten blev skinsyg og overbød sig selv i Opmærksomheder.

Vi erfarede blandt andet af Fyrsten, at Abbé Gabet endnu den Dag i Dag mindes med Ærefrygt blandt Tibetanerne, ja at han endog paa Grund af sin vel nærede Personlighed bliver æret og forgudet som »udødeligt Idol« (som Tang oversatte det). Enhver Tibetaner kjender i det mindste den franske Missionær under Navnet »Langnæse«. Fyrsten vilde slet ikke tro, at Gabet for længst var død, thi ogsaa han syntes trods sine fritænkerske Ytringer at ære ham som »levende Buddha«.

Paa Rejsens fjerde Dag overnattede vi igjen i en tibetansk Landsby. Her i Tungolo gjorde vi endelig Bekjendtskab med Civilmandarinen Tschao, som var flygtet bort fra Batang ved vor Ankomst. Da Tschao paastod, at han netop kom fra Ta-tsien-lu, bliver det mig en Gaade, hvorledes det var muligt, at han næppe en Uge efter, at vi havde fattet den Beslutning at rejse til Tali-fu over Tschung-tjen, kunde træffe sammen med os i Tungolo. Selv om Batang og Ta-tsien-lu havde været forbundne ved en Telegrafledning, er Afstanden mellem disse Byer altfor stor til, at man, selv ved at rejse uden Afbrydelse, kunde tilbagelægge denne Strækning i saa kort Tid. Jeg tror derfor, at denne Embedsmand fra et Skjulested i Nærheden har afventet Begivenhedernes Gang, og at han derpaa atter viste sig i det rette Øjeblik.

Næppe var Tschao kommen for en Dag, førend der allerede viste sig Hindringer og Vanskeligheder af alle Slags. Han var udmattet af den lange Rejse og maatte nødvendigvis have Ro en Dags Tid.

Greven var af en anden Mening og svarede ham kort og godt, at vi, da vi saa længe havde maattet undvære hans Mellemkomst, nu ogsaa maatte videre uden ham. Han kunde trøstigt rejse

til Batang, hvor hans Nærværelse var trængende nødvendig. Embedsmanden maatte have bestemte Forskrifter at følge, thi han ignorerede det vel mente Raad og sluttede sig næste Morgen til Kolonnen.

Ikke langt fra Landsbyen Jaregun ligger paa højre Side af Vejen et prægtigt Kloster ved Navn Tschao-gö. En Deputation af Lamaer stod udenfor og hilsede Fyrsten samt de kinesiske Mandariner med Ærefrygt; men da vi kom i Nærheden af dem, vendte de sig om med alle Tegn paa Foragt og viste os deres Ryg.

Ogsaa senere, da det blev mere livligt i Dalen, og talrige beboede Pladser midt i frugtbare Marker betydeligt afdæmpede Skovbjergenes vilde Romantik, modtog Rigets Stormænd fra alle Sider Udtryk for servil Underkastelse. Tibetanerne bragte Smørstykker og tunge Poser med Bygklid, Kvinderne kredensede de bekjendte Krukker med Brændevin, fra Lamaklostrene tonede Glædesfanfarer ned i Dalen, og fra Fæstningsværkerne knaldede Kanonerne. Fyrsten kunde særligt være fuldstændigt tilfreds med den rige By, Tsung-tsas Holdning, en Landsby bestaaende af tyve Huse. Hans Undersaatter vare strømmede til fra nær og fjærn for under Præsternes Førelse at bringe deres Hylding ved Knæfald.

Begge Fyrsterne havde opslaaet deres Telte paa en stor Eng og indbød os til en Forfriskning, efter at de havde givet Audiens.

Det var, som om de havde til Hensigt notop denne Dag at vise sig i deres fulde Majestæts Glands, som om de vilde give et Bevis for, at en tibetansk Hersker ogsaa er i Stand til at yde noget stort, hvad europæisk Luxus angaar. Fyrsten stod med sin Broder udenfor Bivouaken eg gottede sig med inderlig Glæde ved vor Forbavselse over de blændende hvide Telte, som vilde have tilfredsstillet en engelsk Sportsmans største Fordringer.

»Jeg har faaet dem som Gave af en Ven i Lassa,« forklarede Fyrsten, »de skulle være komne fra Kalkutta. Jeg ved ikke, om det er sandt.« Enhver Tvivl maatte forstumme, thi det vandtætte Lærred viste paa Taget Firmamærket: Anderson, Kalkutta, syet med højrød Traad.

Fyrsten opfordrede os til at bese det indvendige af Teltet. I Baggrunden stod der en Divan, belagt med persiske Tæpper, og foran samme et rigt udskaaret Bord. Vi kunde nu ikke undres over, at en Tjener bragte en Kande duftende Kaffe (en Gave fra Missionærerne), en anden en Kop med frisk Fløde, en tredie Brød, Smør og Sukker.

Efter Frokosten gav Fyrsten os nogle smaa Gaver tilligemed den uundgaaelige Kata*) og fulgte med os til vort Kvarter for at deltage i vort beskedne Aftensmaaltid.

Vi forlod næste Dag Landet om Mo-dschu, som ved Tsung-tsa under en ret Vinkel drejer mod Vest og efter et Løb paa endvidere 100 Li falder ud i Kinscha-kiang; vi gik over Dengu-la Passet og naaede uden synderlig Møje og Anstrengelse Dalen til en anden Biflod til Kinscha-kiang, ved Navn Den-dschu. Denne Flods øvre Løb have vi allerede lært at kjende Aftenen, førend vi besteg Tsahara-la ved Landsbyen Tassou, hvor Soldaterne fra Litang og Batang prøvede Styrke med hverandre.

Denne Floddal omdannes fra dette Sted af, navnlig efter Optagelsen af Ra-dschu, der har sit Udspring paa Gambu-ne's vestlige Affald, til en mørk, vildt romantisk Kløft, som til begge Sider er indsnævret af utilgængelige, høje Klippevægge og intet lader tilbage at ønske, hvad Eventyrlighed og uudtømmelig Afvexling angaar. Op og ned ad Bjerget tvinger den slette og overordentlig smalle Vej sig ind i enhver blot nogenlunde passabel Spalte i Bjergets kløftede, sønderrevne Fod. I det ene Øjeblik skjule nogle Buske Situationens Farlighed, men efter nogle forsigtige Skridt fremad vil man i det næste gyse tilbage for den gabende Afgrund ved sine Fødder. Nogle Trin, der ere indhuggede i Klippen, bringe os faa Alen højere oppe ind i et tyndt Krat paa en lille Flade, fra hvis skarpt kantede Rand en Bro fører over paa den hinsidige Bred. Og hvilken Bro! Læseren vil ved at betragte vor Tegning (Side 769) kunne gjøre sig et Begreb om den luftige Bygningsmaade. Brodækket, der var fuldt af Spalter og uden Rækværk var næppe 3 Fod bredt og laa i en Højde af 40—50 Fod over den grønne Bjergflod, som kogte og skummede paa en uhyggelig Maade i sin snævre Seng.

Paa denne Maade gaar Vejen i Løbet af to Dage ni Gange over Strømmen. Mange af disse Broer vare først for kort Tid siden blevne byggede, og det ved Siden af Resterne af den tidligere Bro, der som Følge af Overbebyrdelse var styrtet sammen og havde taget alle dem, der passerede den, med sig i Dybet.

Paa Grund af Vejens Farlighed maatte man helt opgive at ride, endog Fyrsten og Mandarinerne gik den meste Vej. Maaden, hvorpaa disse Herrer passerede Broerne, var ikke ganske blottet for

*) Kata er et langt, smalt, gjennemsigtigt Væv af Bomulds- eller Silketraade, der altid hører med som Tillæg, naar en Tibetaner giver eller modtager en Gave.

et komisk Moment. Den sværeste af Tjenerne maatte først gjøre en Styrkeprøve paa Broen, idet han ved gjentagne Gange at springe midt paa Træbygningen, der rystede og vaklede i alle Sammenføjninger, satte denne i en uhyggelig, af knagende Lyde ledsaget Bevægelse. Derpaa gik han hen til Fyrsten og forsikrede ham med de helligste Eder, at Broen var solid. Uden at afvente nærmere Besked, stillede han sig nu med fremad bøjet Overkrop foran den svimlende Bygning, en anden Tjener lagde sine Hænder paa den foran staaendes brede Skuldre, og saaledes dannede de trofaste Undersaatter en levende Kjæde, hvis sidste Led, deres Fyrste, med fast tillukkede Øjne fuldførte den usikre Vandring med Bevidstheden om, at han ikke vilde blive den eneste, der omkom, hvis Stilladset styrtede sammen. En Tibetaner, hvis Hverv det var ved Raad i rette Tid at bevare Fyrsten for et Fejltrin, sluttede Toget. Paa lignende Maade passeredes alle de brat skraanende Steder af Vejen. —

Atter var et Aar forløbet. Berigede med Indtryk og Erfaringer, kunde vi med en vis Tilfredsstillelse se tilbage paa de store Strækninger, som vi havde gjennemstrejfet og lært at kjende siden den sidste Jul. Vel havde vi Aaret i Forvejen levet i det Haab, at vi skulde tømme den sidste Flaske Champagner Juledag i Lassa — desværre blev denne Forhaabning skuffet — men desuagtet fejrede vi dog denne Gang Juleaften i en fuldstændigt ubekjendt Egn, i et Land, som endnu ikke var bleven betraadt af nogen Europær — ja end ikke af nogen Missionær.

Juledag gik ligesom enhver anden af Rejsedagene; med det sidste Glas Champagner, som vi drak allerede i Batang, vare vore Delikatesser forbi; en stegt tibetansk Hane med ganske sorte Knogler og Ris med Løg og harskt Smør skulde ikke bidrage meget til at forhøje den festlige Stemning om Aftenen.

Vi nærmede os nu Kinscha-kiang. Vejen forlader Den-dschus mørke Dal og slynger sig i korte Vindinger opad den venstre Flodbreds Skrænter, hvis Folder og Fremspring volde langt færre Vanskeligheder for Vejens Anlæg end de lodrette Stenmure i de utilgængelige Defiléer i Dybden.

Desuagtet forekom ogsaa her saadanne Partier af Vejen, som fik Hjertet til at slaa hurtigere, og som i Sammenligning med de svævende Broer endog krævede større Øvelse i at balancere sikkert. Ganske afset fra, at det paa mange Steder var muligt fra den kun en Fod brede Vej at kaste en Sten ned i Strømmen, som flød hist nede i 2000 Fods Dybde, og hvor det paa Grund af den enorme Stejlhed

saa ud til at kunde lade sig gjøre med et Spring at kunne naa ned i Kinscha-kiangs staalgraa Vande, naaede først Faren ved Vejen sit Højdepunkt, naar denne forlod den faste Grund og gik over et forfaldent Træstillads langs Siden af en fuldstændig lodret Klippevæg af adskillige hundrede Fods Højde og syntes ligesom at svæve i Luften. Naar saa Ridehesten, der trækkes efter ved Grimen, instinktmæssig viger tilbage for Faren, opsiger Lydigheden, stemmer imod med Forbenene og gjør Mine til at sønderrive Rebet, kan det vel hænde, at de mørke Brædder, som den træder paa, blive forskudte, og der fremkommer Spalter, som aabne en afskrækkende Udsigt til Strømmen, der bruser dybt nede. Den rejsende gjør da vel i at klamre sig fast til en eller anden Fremspringenhed for at give Dyret, der ryster over hele Legemet, Tid til at fatte sig. Ved at trække for stærkt i Tøjlen kunde der nok opstaa de alvorligste Følger. Det lykkedes mig altid ved langsomt at rykke i Tøjlen at helbrede min Muzzi for en øjeblikkelig Stædighed og bevæge den til med Forsigtighed at passere de mest betænkelige Steder.

Under saadanne Forhold kunde Bagagen naturligvis ikke længere befordres paa Lastdyr. Allerede i Schume maatte Grev Széchenyí beslutte sig til at engagere 150 Folk, Mænd, Kvinder og Børn, til Bagagens Transport. I hver Landsby bleve de afløste af den paagældende Vula. Navnlig i Nærheden af Pong-dschera (kinesisk: Pong-dschela) frembød Menneske-Vulaen et interessant Skue. Omegnen bebos af den saa kaldte Hoschu-Stamme, hvis Kvindedragt mildest talt maa kaldes paafaldende. Kvinderne bære følgende Klædningsstykker: Straasandaler eller røde Klædesstøvler, vide, folderige Benklæder af et smudsigt graat, uldent Stof, paa det bare Legeme en kort Pelstrøje og, naar Kulden er stærkere, derover et brunt og sort stribet Tæppe, som bliver bundet om Halsen ved Hjælp af et Reb. En uhyre Chignon af Yakhaar eller Faareuld, som bestaar af to snoede, tykke Vulster og bagtil ender i lange Frynser, er Kronen for deres Forfængelighed, som desuden ogsaa ytrer sig paa en skrigende Maade ved, at de paa venstre Side have et Øresmykke, bestaaende af en mægtig afstikkende rød Koralgren, paa højre et tungt Guld- eller Sølvgehæng. Længere mod Syd ved Tschung-tjen vedbliver Dragten at være en lignende, kun bliver Haarkrandsen ombyttet med en firkantet Hue.

Pong-dschera, en større tibetansk By paa 40 Huse og med en egen Fyrste, ligger paa Kinscha-kiangs højre Bred. Hurtigheden af Flodens Løb er forskjellig. Naar Vandet paa en Strækning med et langsomt, snigende Løb har skjult alle de farlige Klipper, som alene

forhindre al Sejlads, vælter det sig strax derefter med en saadan Voldsomhed hen over en skummende Katarakt, at man kan høre den tordenlignende Larm flere Mil borte.

Vi renoncerede paa at sætte over til Pong-dschera, hvad der vilde voldt os en Del Tab af Tid, og overnattede paa Platformen af et tibetansk Hus paa venstre Flodbred.

Den næste Dag skrev vi den 28de December. General Lin havde allerede for nogle Dage siden gjennem en Regjeringskourer faaet Paalæg om i Anledning af den forestaaende Maaneformørkelse i rette Tid at paabyde den foreskrevne Andagt og at formane sine Soldater til Aarvaagenhed, for at den onde Himmelhund ikke skulde sluge Maanen. I den skrevne Ordre var Tiden for Formørkelsens Begyndelse for Batang og Tschung-tjen angivet temmelig nøjagtigt til Klokken 10; men da Generalen saa, at jeg allerede Klokken 8 begyndte mine Forberedelser til Observationen, kom han i en slem Knibe, idet han ikke vidste, om han skulde skænke mig eller Astronomerne i Peking mest Tillid.

»Nu begynder det!« sagde jeg til Lin, idet jeg pegede paa Fuldmaanen, der straalede i fuld Pragt paa den sydlige Himmel.

Lin befalede Soldaterne saa hurtigt som muligt at træffe alle Forberedelser til Bøn. Medens Soldaterne udbredte et Tæppe over det stampede Lerlag paa Taget og derpaa hentede et Bord, hvorpaa de stillede et Ildbækken med Røgelsepinde og en Skaal The, iførte Generalen sig i Hast sin Paradeuniform. Da han igjen kom ud af sit Værelse, stod Soldaterne i sluttede Geleder foran det improviserede Alter og afventede videre Befalinger. Maanen gjorde dog endnu ikke Mine til at skjule sig i den fulde Jordskygge, og da Generalen, endskjøndt han skærmede for Øjnene med Haanden, ikke formaaede at opdage Jordens Halvskygge paa den tilsyneladende uberørte, klare Maaneoverflade, lod han, idet han sendte mig et bebrejdende Blik, sit Mandskab træde af og lagde sig til at sove. Klokken 10 og 15 Minuter berørte endelig Kjærneskyggen Maanens Rand.

Ligesom jeg havde iagttaget Fænomenet i Teleskopet, bleve alle onde Aander i Kinschadalen levende; i Pong-dschera hvirvlede Trommerne, i det nærliggende Lamakloster overdøvede Paukernes Larm Klarinetternes, Basunernes og Tschinellernes øresønderrivende Koncert, paa Højderne antændtes paa en Gang et Utal af Ildsignaler, og enhver. som havde et Gevær ved Haanden, gjorde sit mest mulige for at skræmme den graadige Hund bort. Generalen skyndte sig i største Hastværk ud af sin Seng op paa Platformen og kastede sig i

fuldstændig Henrykkelse, saa lang han var, ned foran Alteret. Soldaterne fulgte deres Chefs Exempel og slog Hovederne tre Gange mod Jorden. Efter en Stunds Forløb rejste de sig op, gik tre Gange i Gaasegang rundt om Bordet og kastede sig derpaa igjen paa Knæ. Denne Proces blev gjentagen lige saa længe, Formørkelsen varede. Da Støjen havde naaet sit Højdepunkt, sendte Grev Széchenyí til Tibetanernes største Glæde nogle Raketter til Vejrs. Ved Midnatstid var

Fig. 176. Karavane af tibetanske Lastdragere.

Spektaklet forbi, og Maanen stod omtrent i Zenith, uden Pletter og ubeskadiget ligesom før Formørkelsen. Soldaterne bøjede sig som Udtryk for deres Taknemmelighed endnu en Gang for Alteret og begav sig til Hvile. Kun en af dem vilde endnu ikke tro, at Faren var forbi. Han kastede sig endnu en Gang til Jorden og vred i sand Fortvivlelse sine Hænder saa længe, indtil hans Kammerater endeligt gjorde Nar af ham.

Fig. 177. Bjergvej ved Kinscha-kiang.

Den næste Dag passerede vi ved det Sted, hvor Gamt-suj-samba falder i Kinscha-kiang, Grænsen mellem Stse-tschuen og Yün-nan. Denne Flod danner tillige den sydlige Grænse for det tibetanske Kongerige Batang. Fyrsten ledsagede os endnu til den første Landsby i Yün-nan, Schin-tao, befalede her Dannelsen af en Vula og overgav os derpaa til Generalens udelukkende Omsorg med Bøn om, at han vilde bringe os i god Behold til Tschung-tjen.

Til Afsked skrev han sit Navn i min Notitsbog. Han hedder: Lo-tsung-von-te. Som den rige og mægtige Fyrste af Batang har han to Hustruer, Lohla og Pensi. Hans Broder, Kue-tsung-tscha-pao er mere sparsommelig og lader sig nøje med en Kone, der hedder Uong-tschi.

Den næste Morgen marscherede vi mod Sydost i en lille, stejl Sidedal til Gamt-suj-samba og naaede i Eftermiddagstimerne oppe paa et smalt Plateau den lille Landsby Njischi, der ligger smukt i en Lysning i Skoven.

Om Natten rejste der sig en isnende Storm, som bragte vort Nattekvarter, et Slags Blokhus, til at ryste i alle Fuger. Da Solen ved sin Opgang igjen beroligede den oprørte Luft, vare alle Bjergtinder rundt omkring bedækkede med et Lag blændende Sne. Vejen vedblev at gaa oppe i Højden langs den skovbevoxede Skraaning til Passet Tschara-la, bag hvilken Tschung-tjen skulde ligge. Hist og her tilsteder en aaben Plads i Skoven en Udsigt over til Kinschadalen, hvor Floden løb mod Syd divergerende med vor Vej. Nøgne, stejle og kløftede Højbjerge, hvis skarpe Rygge gjennemsnitligt naa en Højde af 16000 Fod, udfylde som Vandskæl det forholdsvis smalle Rum mellem Kinscha-kiang og Lant-san-kiang.

Paa Tschara-las skovbevoxede Pashøjde betegner en med vajende Flag smykket Obe nu en Højde af 11900 Fod.

Nogle Skridt længere nedad aabne de høje Naaletræer sig til begge Sider af den stenede Vej ligesom en effektfuld Ramme for det vidunderlige Panorama, der udbreder sig for vore Fødder ligesom et Paradis. Omtrent 1000 Fod lavere beliggende end Tschara-la viste sig, venligt omgiven af lavere Højdedrag, Tschung-tjens Slette, som set oppe fra Højden tager sig langt mere udstrakt ud, end den er i Virkeligheden. Dernæst lægger Søen Omintsokas blinkende Flade Beslag paa vor Opmærksomhed; dens mørkegrønne Vand beskyller den vestlige Breds korte Klippeskrænter, og paa Overfladen af det uhyre dybe Bassin reflekterer den høje Granskov sig. Den østlige Bred

falder fladt af mod de brede, forsumpede Dale til Elvene, der falde i Søen, og er Tumleplads for talrige vilde Gæs og Ænder.

De nærliggende Bjerge hæve sig kun c. 1500 Fod over Vandspejlet, hvor imod hele Landskabet bliver behersket af en snebedækket, femtakket Bjergtinde, som i omtrent 100 Lis Afstand rager højt op over den sydostlige Synskreds. Det er det hellige Bjerg Djan-aringa, Bjergaandernes Borg i »Landet i Midten.«

Fig. 178. Maaneformørkelse.

Endskjøndt der ikke findes noget synligt Afløb fra Omintsoka Søen, er det rimeligt, at Vandet i Nærheden af Tschara-la har banet sig en underjordisk Vej til Kinscha-kiang. Pema meddelte mig, at der paa det nævnte Bjergs hinsidige Skraaning bryder en stor Flod frem af Klipperne, og jeg antager, at denne ikke kan være andet end Omintsokas Afløb.

Vejen førte os i en Halvkreds langs med Søens Nordrand op i en forsumpet Floddal, der er 1000 Skridt bred, og efter endnu en Tids Forløb op til en lav Saddel, hvorfra vi til venstre for os fik

Øje paa Lamabyen Schire-ta-tsung, hvis hvidtede Huse malerisk gruppere sig omkring det forgyldte Hovedtempel. Til højre slynger en vandrig Flod sig i flere Arme gjennem den opdyrkede Slette, hvor nogle fuldstændigt isolerede, med Skov og Krat bevoxede Bjergtoppe findes spredte omkring ligesom Brikker paa et Skakbrædt og til Dels forstyrre Udsigten. Desuagtet skimtede vi dog allerede i det fjærne gjennem Frugthavernes nøgne Grene Tschung-tjens første Forposter i Skikkelse af større Avlsgaarde.

Fig. 179. Søen Omintsoka.

I en af disse Gaarde afventede den kinesiske Mandarin fra Hovedstaden tilligemed sit Følge vor Ankomst. Under Kanonernes Torden serverede denne Embedsmand Velkomsttheen for os og ledsagede os derpaa i festligt Optog til vore Kvarterer.

Tschung-tjen ligger omtrent 11000 Fod over Havet paa Østranden af den tæt befolkede Slette. Endskjøndt Byens 150 Huse, der ere uregelmæssigt anlagte, for største Delen have bibeholdt den tibetanske Bygningsstil, vidne dog allerede adskillige Tegn, f. Ex. det store Militærkastel og den bekjendte Form af de aabne Udsalgsboder, om

den kinesiske Civilisations Nærhed. Befolkningen er blandet; de tre Fjerdedele ere Tibetanere, Resten Kinesere og handlende. De første blive regjerede af deres egen Fyrste, men den samlede Befolkning staar under den kinesiske Magistratsembedsmands Befaling, som bliver understøttet i sin Virksomhed af to subalterne Mandariner. Foruden en Militærbesætning paa 50 Mand maa endnu omtales den kinesiske Natvægter, der er en udtalt Fjende af den sorgløse Nattero og i denne Egenskab aldrig vil benytte sin højt lydende Gong til Hovedpude.

Hvad Industri og Handel angaar, har Tschung-tjen ikke stor Betydning. Indbyggerne lade sig, ligesom paa en fra Færdselen udelukket Ø, nøje med deres Lands Produkter, de saa og høste, malke deres Køer og væve deres Klædedragt af Haarene af deres Husdyr. Denne Fordringsløshed bliver ikke sat paa nogen Prøve ved de af de kinesiske Kjøbmænd importerede Artikler, og disses Forretning strækker sig da ogsaa kun til at forsyne Embedsmændene og Soldaterne med det fornødne.

Vi beboede de rummelige Haller i et tidligere tibetansk Tempel, hvis løse Murværk paa alle Sider maatte støttes med Stivere af Træ og massive Søjler.

Medens vi benyttede vort en Dags Ophold i Byen til smaa Spadsereture i Omegnen, snørede General Lin sin Randsel, thi Afskedens Time var kommen. Da Aftendæmringen indtraadte, bad han os om at komme til hans Kvarter, for at vi kunde tilbringe Aftenen for sidste Gang i hans Selskab. Han havde ladet et lille Aftensmaaltid tilberede og af Hensyn til vor Smag beordret, at Retterne skulde tilberedes med Smør i Stedet for med Olie.

Da vi sad ved Bordet, gav han hver af os, som han sagde, til Erindring om sig et Stykke tibetansk uldent Tøj, en stor Straahat og en kinesisk Silkehue. Hans Højmodighed udstrakte sig endog til vore Tjenere, hvem han med et nedladende Smil trykkede nogle Ruller med Rupier i de grove Hænder.

Det var en vanskelig Opgave at gjengælde disse Gaver paa en passende Maade, thi de faa Gjenstande, som jeg havde anskaffet mig i Europa og Schanghai til Brug ved slige Lejligheder, vare allerede for længst givne bort, ja Fyrsten af Batang havde mit sidste Klenodie — min Signetring — i sin Lomme. Da huskede jeg paa, at jeg endnu ejede en stærk, engelsk Plaid. Ganske vist gjorde det mig paa Grund af den følelige Kulde og mine defekte Klæder ondt at skulle skille mig ved den, men da jeg vidste, at Kineserne langt snarere tilgive alt andet end gnieragtig Sparsommelighed, gav jeg trøstigt Generalen

min sidste Gave. Paa den anden Side kostede det Greven megen Overtalelse, førend han kunde bevæge Generalen til at modtage Betaling for Vulaen.

»Jeg tør ikke modtage disse Penge«, indvendte Lin; »min Herre Tin-kum-pao vilde straffe mig med sin Unaade, thi han betragter Eder som sine Gæster.«

Efterat Rullen med Pengene flere Gange var bleven skubbet frem og tilbage paa Bordet, puttede Greven den i Lommen paa Mandarinens Pels med de kategoriske Ord: »Gjør med dem, hvad De vil; jeg maa paa det bestemteste tilbagevise Vicekongens Gæstfrihed i denne Sag.«

Jeg tror, at Generalen var en ærlig Mand, thi han bad Greven give sig et skriftligt Afslag, for at han paa en tilfredsstillende Maade kunde retfærdiggjøre sig i Tsching-tu-fu. Han gjorde dernæst en Undskyldning for, at Vejene i Provinsen Yün-nan vare i en slettere Tilstand end i Stse-tschuen. »Hav Taalmodighed og vær ikke saa egensindige, hvis mange Ting falde anderledes ud, end I ønske det. Jeg giver Eder disse Raad, fordi I ville lære et Folk at kjende, som kan blive Eder farligt. Det er de vilde Lyssuer der nede ved Kinscha-kiang. Men naar I lykkeligt ere komne tilbage til Eders Hjem, tænk da en Gang imellem paa mig og tilgiv mig, hvis jeg maatte have fornærmet Eder.«

Da vi den næste Morgen forlod Tschung-tjen, stod Generalen med sine Soldater paa Gaden. Pema, som vilde rejse tilbage med ham til Batang, havde sluttet sig til Gruppen. Generalen rakte os paa europæisk Vis sin Haand, han vilde tale, men Stemmen slog fejl i hans Bevægelse.

»*Alicumolo (aliquo modo) habet tristitiam in corde*«, kommenterede den tjenstivrige Tolk. Næppe havde Generalen hørt den blide Klang i de udtalte Ord, førend hans kunstige Fatning forvandledes til en krampagtig Hulken, og en Taarestrøm vældede ned ad den brave Soldats brune Kinder.

Nogle Dage efter søgte Tang rigtignok at nedsætte Generalens Blødhjertethed ved den Paastand, at han havde grædt af Glæde over, at det var lykkedes ham at bringe os i Sikkerhed over Stse-tschuens Grænse, og over, at han ifølge Tin-kum-paos Løfte skulde befordres i Rang og belønnes med en fyrstelig Pengegave; det være nu som det være vil, Lin har i ethvert Tilfælde sikret sig en venlig Plads i vor Erindring ved, at han var vor Ledsager to Maaneder igjennem.

Tschung-tjens Slette strækker sig fra Byens sidsts Huse omtrent 30 Li mod Syd. Vandskællet mellem Søens Gebet og Tjen-su-ho som løber mod Syd og falder i Kinscha-kiang, findes paa Slettens forsumpede Enge, omtrent i Midten, saa at Søen, naar Vandstanden blot er en Smule højere, maa tvinges til at løbe af mod Syd.

Vejen slynger sig fra Randen af Sletten i en Mils Længde gjennem en tæt skovbevoxet, stenet Kløft. Vi gaa over en solid Bro,

Fig. 180. Afskeden med General Lin.

bygget i kinesisk Stil, og befinde os nu paa en anden Højslette, som, hvad Kultur og Befolkning angaar, langt overgaar Tschung-tjens.

Foran os bugter Floden sig i talrige Arme gjennem det opdyrkede Land; dens Bredder ere ofte 90 Fod høje, og dens Fald er saa stærkt, at det kun har kostet Bønderne ringe Møje at lede Vandet op paa Markerne gjennem de kunstmæssigt udgravede Grøfter. Snart er det saftige Enge, snart udstrakte Frugthaver, som paa en fordelagtig Maade fremhæve Sceneriet i Dalen og give Landsbyerne, der bestaa

af spaantækkede Blokhuse, Friskhed og Liv. Dalens vestlige Grænse dannes af bløde, runde og skovbevoxede Højder, men i Øst hæver sig Djauaringas kløftede og takkede, hellige Klipperyg op over den mørke Naaleskov. Naar man vilde glemme, at Plateauets Højde er 10700 Fod, kunde man godt tænke sig store Byers Virksomhed, dampende Fabriker, et Jernbaneanlægs Velgjerninger med den dertil hørende Telegrafledning indfattede i denne yndige Ramme.

Fig. 181. Nedad til Kinscha-kiang.

Allerede førend vi kom til Landsbyen Siau-tschung-tjen, bemærkede jeg langt mod Sydost de bløde Konturer af en mægtig snedækket Tinde, til hvilket en isdækket Fjeldryg støttede sig, som gik i sydlig Retning. I Kvarteret spurgte jeg mig for om Bjergets Navn, og hvor lang Afstanden var der til; men ingen kunde give mig Besked, maaske af Frygt for, at den sidste Helligdom paa Sydranden af det tibetanske Højland skulde blive profaneret.

Ved det aabne Ildsted i Køkkenet til et af de første Huse i Landsbyen laa en ung Lama; han bad, henfalden i Tanker, medens han lod Rosenkrandsens Kugler glide gjennem sine Fingre og drøv-

tyggede ligesom en Abe paa den Portion Dsamba, som han havde magasineret i Kjæbeposen. Jeg gik hen til ham og lagde Haanden paa hans nøgne Skulder: »Halløj, min gode Ven! hvad hedder det Bjerg der nede ved Kinscha-kiang?« Dette Spørgsmaal, der blev udtalt paa godt tysk, virkede ligesom en Lynstraale. Med paralyserede Kjæber og vidt opspilede Øjne sprang Lamaen op, han vilde løbe bort men kunde i sin Forvirring ikke finde Døren. Jeg opfordrede da den tilstedeværende Tolk til at berolige Præsten og sige ham, at han ikke behøvede at ængstes, jeg vilde kun have en kort Besked. Det varede længe, førend jeg kunde formaa Lamaen til at tale, ja jeg fik først Navnet paa hint Bjerg — det hedder Kone-moschi — at vide, da jeg truede med at ville tage det med til mit Hjem. I Løbet af Samtalen blev Lamaen mere tillidsfuld og udtalte endog, da jeg fortalte, hvorledes hans Kolleger i Litang og Batang havde opført sig, sin Harme over deres fuldstændige Mangel paa Gæstfrihed.

Paa Rejsens tredie Dag forlod vi Tschung-tjens Højland for at stige ned i Kinscha-kiangs Dal over de vestlige Bjerge.

Under denne Dags Marsch havde vi den mest overraskende Afvexling i Vegetationen, idet vi kom fra Vinteren oppe i Højden til den tropiske Hede i den dybt beliggende Dal.

Det øverste Skovbælte bestod af Naaletræer, mellem hvilke Ege- og Ahorntræer fandtes blandede; den forkrøblede Underskov af Bambus tog efter Haanden, som vi kom dybere ned, til i Højde, og til sidst kappedes den i vild Pragt med Rhododendrer, der dukkede op først enkeltvis og senere i Grupper. Da nu endog en Palme hist og her rejste sit stolte Hovede op over Kaktusbuskadset ved Siden af, fløj ogsaa allerede brogede Sommerfugle fra Blomst til Blomst, — Vinteren var forbi.

Nedstigningen var meget stejl og besværlig. Allerede i lang Afstand fik vi fra de faa Udsigtspunkter, der vare blottede for Træer, Øje paa den mægtige Strøm, der i den klare Sol blinkede som et Sølvbaand nede i Dybet.

Det varede dog fulde tre Timer, førend vi kom til den østlige Rand af Dalsletten, der er 1½ Fjerdingvej bred. Den vel dyrkede og tæt befolkede Dal ligger kun 6500 Fod over Havet og følgeligt omtrent 4500 Fod lavere end den sidste Nattestation i Tschescha.

Befolkningen paa Kinscha-kiangs venstre Bred, som her kaldes Cha-ibi, bestaar af et agerdyrkende Folk, som betjener sig af kinesisk Sprog og Klædedragt, og nogle faa, usselt stillede Tibetanere. Dog

kunne heller ikke de første anses for Kinesere, thi de tale et andet Sprog og afvige, hvad Bygningen og Indretningen af deres Boliger angaar, samt i mange Skikke, væsentligt fra de rene Kinesere. Jeg tror snarere, at vi her have at gjøre med degenererede Lyssuer, som bebo Bjerglandet fra Flodens højre Bred indtil Grænsen af Katschin Territoriet.

Lyssuerne ere svagelige, i aandelig Henseende lavt stillede Mennesker med en næsten mørkebrun Hudfarve; det flade, runde Ansigt med Platnæsen, de skævt stillede Øjne og stærke Kindben faar et vildt Udseende ved det uplejede og filtrede Haar. Deres Klædedragt er omtrent den samme som Pa-yüernes, som vi længere henne skulle lære at kjende, men deres Sprog skal være beslægtet med det birmanske. Dette Folk finder nærmest sit Erhverv ved Dyrkning af Ris, Majs og Tobak. Skjøndt det bliver fortalt, at Røveri er dets Hoved-erhverv, saa kunde det dog være, at dets Rygte er slettere end dets Karakter. Anderledes er det med Lou-tse*) Folket. De bebo Landet Nord for Lyssuerne. Medens disse endnu bo op til Kinscha-kiangs Bredder, hændes det kun sjældent, at hine gaa over Lant-san-kiang.

Lou-tse Folket bestaar af vilde Nomader, som helst opholde sig der, hvor der er noget at jage eller at røve. Overalt, hvor deres Navn er bleven bekjendt, ere de frygtede, og man søger saa vidt muligt at undgaa at komme i deres Nærhed; heraf kommer det, at selv Kineserne ikke kunne fortælle meget om disse Barbarers Gjøren og Laden. De benytte et eget Sprog uden at kunne læse og skrive og have en hedensk Religion, som kulminerer i Troen paa onde Aander og paa Nødvendigheden af blodige Dyreofre. Deres Klædedragt bestaar af Skindene af de fældede vilde Dyr, deres Vaaben af Pil og Bue, lange Spyd og brede Sværd, hvilke sidste de rimeligvis erhverve sig af deres Naboer, Katschinerne.

Vi overnattede i Landsbyen Kelo-von i et venligt, nybygget Træhus. Husets Ejer indrømmede os beredvilligt hele den underste Etage og forsynede os desuden med frisk Ris og andre Levnetsmidler.

Vor Vej gik nu i tre Dage langs Kinschas venstre Bred. Floden deler sig i den stenede, brede Seng i flere Arme. De mellem disse liggende Øer, der ere rige paa Rullesten og Sand, blive ved Højvande, da Floden kan stige henad 18 Fod, saa fuldstændigt oversvømmede, at kun Kronerne af Piletræerne, der ere plantede der, rage op over Vandet. Floden har en Brede af fra 160 til 240 Skridt

*) Suffixet »tse« betegner Uafhængigheden af Kina.

og en Gjennemsnitsdybde af 18—24 Fod. Vandets klare Farve vexler mellem blaa og grøn. De Højder, der følge langs Dalen, tage mærkeligt af, de for Træer blottede, runde Formationer blive til flade, dyrkede Terrasser, og kun hist og her forskjønner en Klippevæg den tætte Skovs ensformige Karakter. Ved Mbo-pje-von slaar Floden sin skarpe Bugt mod Øst, idet den følger de forandrede geologiske Forhold.

Hvor let vilde det ikke have været den at overskride i lige Retning mod Syd Lant-san-kiangs smalle Vandskæl, men nej — som en tro Vasal forandrer den sit Løb og gjennembryder Kone-moschis og Sue-sans imponerende Sneklipper med en vild, mørk Kløft.

Endskjøndt de nævnte Bjerge, da vi vare der, vare bedækkede med Is og Sne og selve Navnet Sue-san (Snebjerget) maa have en gyldig Grund, taler dog deres Højde (højst 16000 Fod) for, at den sydlige Sol om Sommeren bringer Sneen til at smelte.

Ved Mbo-pje-von tog vi Afsked med det sidste Erindringstegn om Tibet, idet den sidste Obe stod tæt ved Færgestedet.

Den 8de Januar 1880 satte vi over Floden paa en gammel, raadden Baad, som kunde rumme 8 Heste og 30 til 40 Mennesker. Idet vi kom over paa den højre Bred, vare vi atter blandt Kinesere, Gadedrengene kastede paa sædvanlig Vis Sten efter os og hilste os med det os vel bekjendte Navn: Yang-kvej-tse.

Vejen, som hidtil havde været af en fortrinlig Beskaffenhed, hvorvel noget smal, blev nu mindre behagelig paa Grund af Brolæglægningen, der var fuld af Huller. Idet vi vedblev at holde en streng sydlig Retning, steg vi i nogle Timer op ad det svagt skraanende Affald af Vandskællet mellem Kinscha- og Lant-san-kiang, der af Kineserne kaldes Kvan-san (Bjergporten). Ligesaa glat og jævnt gaar det paa den anden Side nedad til en dyrket Dal, som begrænses af relativt lave, skovbevoxede Højder. Landsby paa Landsby indesluttes i den snævre Ramme, som krones af slanke Pagoder, Mulæselkaravaner bringe Liv paa Vejen, støjende Lastdragere sidde udenfor de smudsige Værtshuse, og i Baggrunden hæve sig de taagede Omrids af den første med Mure omgivne By.

Kjæn-tschuen er en By ligesom enhver anden i Kina; den kunde med samt sine Indvaanere lige saa godt ligge i Kan-su eller Hu-peh, uden at disse Provinser derved vilde faa et fremmed Præg. Anlægget af Byerne, Husenes Bygningsmaade, Folkets Karakter, Sæder, Skikke, huslige Indretning, Levevis og Smagsretning, alt dette vedbliver at være ens paa Østkysten, i Ørkenen saa vel som Vestgrænsen af det store Rige. I disse nysgjerrige, barnagtige, overmodige, skrigende

og paatrængende Mennesker træffe vi gamle bekjendte, og jeg maa tilstaa, at jeg glædede mig over det paatrængende Væsen, som ofte forhen havde berørt mig saa modbydeligt.

Kjæn-tschuen ligger ved Vestranden af den over ½ Mil brede Dalslette. Efter at Vejen har passeret Resterne af en større Indsø, som fordum har udfyldt hele Bækkenet og havde sit Afløb i Sydvest, i Skikkelse af en stor Dam paa venstre Haand, bøjer den noget mod Sydost; vi komme over et lavt Pas og naa ned i Büh-tji-hos Dal; denne Flods Retning gjør enhver Vejviser til Tali-fu overflødig.

En halv Mil Syd for den lille By Ten-tschuen faar den rejsende det første Skue af den Indsø ved Talifu, som bærer Navnet Oell-chai*) der betyder saa meget som Søen Nr. 2, thi i Provinsen Yün-nan tilkommer Søen ved Hovedstaden Yün-nan-san, der kaldes Tjen-tschi, den første Rang.

Oell-chai ernæres af den vandrige Büh-tji-ho, og flere mindre Tilløb og strækker sig i en Længde af 95—100 Li og en Brede af højst 20 Li fra Nordvest til Sydost. Jeg bemærkede kun nogle enkelte smaa Øer i Midten og i Nærheden af den stejle østlige Bred, der har talrige Udbugtninger. Dybden tager til fra den flade og forsumpede vestlige Rand hen imod Øst, hvor mange Sejlbaade tumle sig. Vestkysten er meget sid og giver Fiskerne Lejlighed til uden at benytte Baad at bringe deres Net langt ud i de blaa Vande. Den Rigdom paa Fisk, der efter Sigende skal findes i Oell-chai, vilde vist nok ved en nøjere Undersøgelse formindskes meget, da samtlige Vestkystens (og rimeligvis ogsaa Østkystens) Beboere — altsaa flere hundrede Tusinder Mennesker — kun beskjæftige sig med Fiskeri. Hvis man imidlertid af den Mængde Vandfugle, der forekommer, saasom Vildænder, Sumpsnepper, Storke, Traner, Hejrer, Maager o. s. v, kunde slutte til et tilsvarende Liv under Vandfladen, vilde man kun kunne lykønske Fiskerne til deres Bestilling.

De østlige Bjerge hæve sig højst 300 Fod over Vandfladen og udgjøre med deres kløftede Klippeskrænter Kysten, der paa mange Steder er utilgængelig; i Vest træde derimod Bjergene længere tilbage og opnaa i Tsang-sans Klipperyg, der gaar i Retningen fra Nord til Syd, en absolut Højde af 13000 Fod. Da det for nogle Dage siden havde regnet i Omegnen, vare de høje Rygge bedækkede med Sne;

---

*) Den rette Udtale af Ordet »Oell« lader sig ikke gjengive med vore Bogstaver, da vi ikke have nogen Betegnelse for den Lyd, der fremkommer, naar man udtaler Konsonanten r uden at sætte Tungen i Vibration.

der kan dog slet ikke være Tale om nogen evig Sne paa disse Bjerge, saaledes som engelske Geografer have berettet.

Kineserne havde allerede tre hele Dage igjennem forsikret os, at Vejen til Tali-fu, hvad Godhed angik. overtraf de højeste Forventninger. Desto større blev Skuffelsen. Om ogsaa Vejens Brede er 12 Fod, hvilket endda kun er Tilfældet enkelte Steder, frembyder Stenbelægningen et Ødelæggelsens Billede uden Lige. Det var, ligesom om Brostenene forsætligt vare revne op af deres Leje, for at Vejens Farbarhed kunde besværliggjøres det mest mulige; endog de smukke, store, flade Kvadersten midt paa Vejen, paa hvis Vedligeholdelse de kinesiske Lastdragere lægge saa stor Vægt, vare dels brudte itu, dels ruinerede paa en saadan Maade, at man skulde troet paa en Virksomhed af Krudt eller Dynamit. Denne Formodning lyder ikke mere saa usandsynlig, saa snart man betræder Byen Tali-fu, der endnu for faa Aar siden var den rige Provins Yün-nans Stolthed, men nu mere ligner en Ruin end en fremragende Handelsplads ved den saa vigtige Hovedvej.

Vi se kun faa Huse. som ikke bære Spor af den maanedlange Kamp om Byens Besiddelse. Det maa være gaaet meget hedt til her den Gang, da Kineserne belejrede den. Pater Leguilcher, Provikar for Missionen i Yün-nan, som bor i Tali-fu, saa de gruelige Scener, som fejg Nederdrægtighed opførte, lige fra Begyndelsen til Enden af Revolutionen; han selv var flere Gange nødt til at flygte ind i Bjergene for at undgaa lumske Attentater paa sit Liv. Trods alle sine Erfaringer vidste han dog ikke, hvilket Parti der fortjente den største Foragt, de buddhistiske eller de mohamedanske Kinesere. Tali-fu har i ethvert Fald opnaaet en sørgelig Berømthed i Historien om det mohamedanske Oprør mod den kinesiske Regjering, thi sidste Akt af det blodige Drama blev opført indenfor denne Bys Mnre.

Det er endnu indtil den Dag i Dag ikke helt opklaret, hvorledes det gik til, at Mohamedanerne vandrede ind i Kina. Blandt alle de sagnlignende Fortællinger herom lyder den som den sandsynligste, der angiver, at Kejser Tung-hoan-tsong omtrent Aar 757 e. Kr. sendte sin Minister Kasi imod Vest (rimeligvis til Indien), for at han skulde bevæge Nabofyrsten til at sende en Hær, som skulde hjælpe til at undertrykke Rebellen Vong-loschans Opstand. Det lykkedes ham ogsaa at faa 3000 fremmede Soldater til dette Øjemed. Efter at Oprørerne vare blevne undertvungne, havde de fremmede fundet saa stort Behag i den smukke Provins Yün-nan, at de besluttede sig til at give Afkald paa deres gamle Hjem og grundlægge et nyt med Bevarelse af deres

Tro. De antog kinesiske Skikke, ægtede kinesiske Piger og bleve saaledes Stamfædre til den nuværende mohamedanske Befolkning i det sydvestlige Kina.

Paa den anden Side lyder den Beretning ikke mindre troværdig, som siger, at der paa Dschingis-khans Tid er sket en anden Indvandring af Mohamedanere fra Turkestan til Provinsen Kan-su og Schen-si; thi det kan næppe antages, at det store Antal Mohamedanere (4 Millioner) i det vestlige Kina kun skulde aflede sin Herkomst fra Minister Kasis Hjælpetropper.

De kinesiske Mohamedanere eller Chvej-chvej, som de kaldes, have ganske vist glemt Profetens vigtigste Troslærdomme*), men de skille sig paa en ostentativ Maade fra Kinas buddhistiske Beboere ved et sat og værdigt Væsen og ved at afholde sig fra Nydelsen af Svinekjød og Brændevin. De rene Kinesere betragte paa den anden Side Mohamedanerne som et fremmed Element og undlade ikke at give deres Ringeagt Udtryk baade i Ord og Gjerning.

Det er derfor intet usædvanligt, at Mohamedanerne gjøre Oprør mod deres Undertrykkere, hvad der har sin Grund i Mangelen paa social Ligeberettigelse. Den sidste Opstand fik paa Grund af den utrolige Udbredelse, den vandt i hele den vestlige Del af Riget, og ved Taiping Rebellionens**) Medvirkning en usædvanlig Betydning i de sydostlige Provinser. Af smaa Rivninger mellem Tilhængerne af begge Religionssystemer i ubetydelige Smaabyer udviklede der sig i Tidens Løb en grusom Krig. Hvor de kæmpendes røde og hvide Faner mødtes, gaves ingen Pardon, den slagne Part blev nedsablet til sidste Mand. Det var imidlertid aldrig Tapperheden, men altid den større Fejghed, som afgjorde Kampen. Over ti Aar ere forløbne, siden den sidste Opblussen af Oprøret blev dæmpet, og dog kunne vi overalt i Kan-su, i Schen-si og i Yün-nan paa Ruinerne og Ødelæggelserne i de hærjede Landskaber kjende den Skueplads, paa hvilken de frygteligste Scener af Mordbrand og Massemassakrer ere foregaaede.

Hvis Mohamedanerne havde forstaaet at drage sig de Fordele til Nytte, som de med Lethed vandt i Begyndelsen, ved at forene de

---

*) Endskjøndt den store Filosof Konfucius hos mange kinesiske Mohamedanere har indtaget Profetens Plads, gjøre dog aarligt mange troende Pilegrimsrejsen til Mekka.

**) Taiping-van, »den himmelske Konge«, organiserede Oprøret i den sydlige Provins Kuang-si og trængte med sin af Tyve, Røvere og Mordere rekruterede Hær sejerigt frem lige til Yang-tse-kiang, hvor han endeligt blev slagen, fanget og henrettet af Li-hung-tschang.

enkelte Hobe til en organiseret Hær, vilde det have været en let Sag for dem fuldstændigt at have tilintetgjort den korrumperede kinesiske Armé, og deres Anfører vilde maaske nu have været Kejser i Vestkina; men nu lykkedes det Kineserne, ganske vist med Opbyden af hele deres Magt, at undertvinge Rebellerne enkeltvis.

Navn ligi Yün-nan stod Mohamedanernes Sag godt. Provinsens Gouvernør, der hemmeligt stod i Forbund med Rebellerne, førte sin Kejser paa Vildspor ved falske Efterretninger; ved overdrevne Beret-

Fig. 182. Kinscha-Gjennembrudet.

ninger om vundne Sejre beroligede han Regjeringen, ja han sluttede endogsaa en Separatfred med Oprørerne, ved hvilken han anerkjendte det vestlige Yün-nan som et selvstændigt Rige og bekræftede Anføreren, Tu-ven-tsen som mohamedansk Kejser. Saaledes kunde det ikke gaa længe; den kinesiske Regjering erfarede endeligt Sagens sande Sammenhæng og sendte en stor Hær imod Tali-fu. Efter flere Maaneders Belejring faldt Murene og med dem den unge Kejsertrone. Ligesom naar Højvandets Bølger gjennembryde Dæmningerne, saaledes oversvømmede Sejrherrerne Byen. Ingen, som mødte dem paa Gaderne,

Fig. 183. Tali-fu.

blev skaanet; Mænd, Børn, Kvinder og Oldinge faldt for de vilde Umenneskers Sværdslag; Blodet flød i Strømme. Med stoisk Ro afventede Kejser Tu-ven-tsen sin Skæbne i et usselt Hus. Da ituslog en fremrykkende Hob Træporten, som førte ind dertil. Med fast Haand holdt Kejseren fast paa Hæftet af sit Sværd for at dø en værdig Død. — »Holdt!« raabte Anføreren for Troppen, som først fik Øje paa den berømte Anfører for Oprørerne, »denne Mand er min Fange.«

Et højtideligt Tog bevæger sig gjennem den ødelagte Gade. Forrest nogle Gongslagere tilligemed Udraaberne, derpaa en rød Æresparaplui og tilsidst en kostbar Bærestol. Derinde sidder den mohamedanske Kejser med mørke Miner. Et bittert Smil spiller om de fast sammenpressede Læber.

Sandeligt, det var en raffineret lystelig Forberedelse til en Kejsers Henrettelse. Udenfor den kinesiske Overanførers Telt blev der gjort Holdt. Generalen traadte ud af Teltet, hilste ærbødigt paa Rebellen og opfordrede ham til at træde indenfor. Han bød ham en Stol og indledede Samtalen med nogle undskyldende Fraser. Tu-ven-tsen bad om en Kop The, da han følte sig meget mat. Med forekommende Høflighed rakte Generalen ham selv den dampende Kop. Tu-ven-tsen førte den begjærligt til sine Læber og tømte den til sidste Draabe, hvorpaa Samtalen fortsattes. Han havde bøjet sig noget fremad i sin Lænestol og lukket Øjnene. Paa en Gang gjorde han en Anstrengelse for at rejse sig, men faldt ned paa Jorden og bukkede i Løbet af faa Minuter under for den Gift, som han ubemærket havde blandet i sin The. Faa Timer efter blev Liget halshugget. Sejerherren ved Tali-fu maa endnu den Dag i Dag indenfor et Fængsels skumle Mure angre sin Uforsigtighed, den Gang han tog den mohamedanske Kejser til Fange.

Med Tali-fus Fald var det mohamedanske Oprørs Skæbne afgjort. Nu hersker der atter Fred og Venskab mellen Buddhisterne og Mohamedanerne. Den kinesiske Regjering handlede sikkert rigtigt, da den, gjort klog ved den overstandne Fare og i det Haab, at en mohamedansk Embedsmand næppe vilde bedrage Staten mere end en af Konfucius' Tilhængere, gav Mohamedanerne lige Rettigheder med de andre Kinesere.

XXII.

Fra Tali-fu til Bamo.

Afrejse fra Tali-fu. — Landskabet. — Kjædebroer over Lant-san-kiang. — Lu-kiang og Long-kiang. — Young-tschang-fu. — Teng-yueh. — Tapengdalens Flora, Fauna og Klima. — Handelsforhold. — Pa-yü- og Katschin-Folket. — Eventyr i Manvyn og Kejan. — Redning af Faren. — Iravadis Slette. — Bamo. — Damperen kommer. — Expeditionens Opløsning.

Tyve Li Syd for Tali-fu hæve de graa Mure om en større Stad, ved Navn Scha-kva, sig op af de forsumpede Enge ved Søens sydlige Bred. De smaa Vandaarer, som vande de højere liggende Marker, forene sig her til en stor Kanal, der som Oell-chais Afløb først har undermineret og derefter gjennembrudt Klipperne, der ligge foran den imod Vest.

En naturlig Klippebro, som 15 Fod over Vandspejlet hvælver sig i en dristig Bue, giver et talende Bevis paa Vandets utrættelige Kraft. Med et tiltagende Fald skummer den brusende Strøm hen over de mægtige Klippeblokke nede i den romantiske Kløft og faar først et roligere Løb ved den lille Landsby Ho-tjang-pu, hvor den efter at have optaget Kjæn-ho, som kommer fra Kjæn-tschuen-tschou, forandrer sit Løb for at falde i Lant-san-kiang, idet den faar Navnet Kiu-long-kiang. Vor Vej, som hidtil i skarpe Bugter havde fulgt Flodens Løb, følger nu paa lignende Maade langs med Kjæn-hos venstre Bred og bringer os paa Rejsens anden Dag til den velhavende lille By Jan-pin. Sin Rigdom skylder den ikke saa meget Udbyttet af den kun sparsomt dyrkede Dal, men desto mere de Metal- og Mineralrigdomme, som findes i de nærliggende Bjerge. Afset fra Tilstedeværelsen af ædle Metaller, saasom Guld og Sølv, er Tsang-san udtømmelig paa Tin, Jern, Bly, samt Opaler, Arsenik og Kridt.

Som Toldstation ved den store Handelsvej, som forbinder Kina med Birma har Jan-pin en vis politisk Betydning.

Ligesom alle andre Statsinstitutioner i Kina saaledes lider ogsaa Toldstationen i Jan-pin af Embedsmændenes Korruption. Hvis Toldmandarinen blot var halvt saa ærlig, som han var venlig, vilde Provinsen Yün-nans finansielle Stilling rimeligvis forbedres paa den ønskeligste Maade. Men nu lukker Embedsmanden begge Øjne og kommanderer endog mod en større privat Remuneration sine Soldater ud som Eskorte for Smuglerbanderne paa Snigvejen over Tsang-san til Tali-fu. for at Røverne, der husere i Omegnen, ikke skulle forurolige Transporten.

Mellem Kiu-long-kiang og Lant-san-kiang udbreder der sig et Landskab, hvis Karakter levende erindrer om de mellemeuropæiske Bjerge. Vejen gjennemskærer det fra Øst til Vest. Vi stige over tre kantede Bjergdrag, hvis Tinder kun rage lidt op over den tæt skovbevoxede Ryg.

Kinesernes*) smaa Kolonier ligge enten i de kjedelformede Dale eller i Nærheden af en lille Flod paa Bjergene flade Udløbere og bestaa af usle Træhuse eller Sivhytter. Folkene, som bo derinde, se fattige og kummerlige ud, og da deres Marker, hvorpaa dyrkes Opium, Ris, Kartofler, Bønner, Ærter og Grøntsager, kun give ringe Udbytte, befatte de sig mere med Smugleri, som kaster bedre af sig.

Den første større Plads, som vi traf paa vor videre Rejse, hedder Sa-yang.

Sa-yang ligger i en Dalkjedel, omgivet af stejle, nøgne Bjerge, fire Dagsrejser Sydvest for Tali-fu paa en Dalslette, hvis flade Beskaffenhed midt i de fremherskende kløftlignende Dale tyder paa, at den er et forhenværende Søbækken. Sa-yang er en Handelsplads med en civil Øvrighedsperson, og tæller omtrent 5000 kinesiske Indbyggere. Husene ere byggede af Teglsten og Træ.

Den rejsende til Birma skal, naar han bryder op fra Sa-yang, endnu over en 7500 Fod høj Fjeldryg, førend han kommer til den stejle, selv for Muldyr besværlige Vej, ad hvilken man stiger ned til Lant-san-kiang. Der, hvor han mindst venter Floden, 1¼ Mil Syd for Sa-yang, kommer han over den. Vandet kommer Nord fra og baner sig ved det 3000 Fod høje Overgangssted gjennem en imponerende Klippeport, som indsnævrer Floden til 100 Skridt, Vej imod Syd. Højderne, der falde stejlt af mod Floden, ere træløse og kun bevoxede

*) Befolkningen er ikke ren kinesisk, snarere en Blanding af Pa-yü'er med Kineserne, og betragter derfor den ægte Kineser som en fremmed.

med Græs og Kaktusbuske. Floden har et langsomt Løb paa dette Sted. Desuagtet ser man ingen Skibe, thi som Følge af det stærke Fald og de mange Klipperev længere mod Syd bliver Sejladsen umulig. Ved Højvande er hele den gjennemsnitligt 120 Skridt brede Dal oversvømmet. Da vi vare der (den 24de Januar 1880) saa vi enkelte fri Øer, som vare bedækkede med fint Sand.

Ved den sydlige Udgang af Klippekløften, hvis Vægge ere bedækkede med deri indmejslede Indskrifter, findes den smukkeste Kjædebro, jeg passerede i Kina. Til hvert af Broens Hoveder slutter sig en lille Landsby med nydelige Tempelbygninger.

Brodækket hviler paa 12 stærke Kjæder, der ligne europæiske Ankerkjettinger. Den er 70 Skridt lang og 10½ Fod bred. To andre Kjæder, som ere forbundne med de nedre ved Jernstænger og Trægitterværk, fungere som Rækværk. Broen ligger 36 Fod over Vandspejlet.

Floden kaldes paa kinesisk: Lant-san-kiang, paa tibetansk Da-kio, paa siamesisk Mekoung, paa anamitisk Son-kong.

Den fortjenstfulde Abbé Desgodins saa den mægtige Flod ved Tschamtu og siger, at den der er saa betydelig, at dens Kilder maa ligge mindst endnu 40 Mil længere mod Nordvest. Efter al Sandsynlighed og i Overensstemmelse med de Oplysninger, man har indhentet, har Floden sit Udspring i det tibetanske Højland paa 34° nordlig Brede og 92° østlig Længde, overskjærer Handelsvejen Ta-tsien-lu—Lassa, løber gjennem det tibetanske Fyrstendømme Tschraja. den vestlige Del af Provinserne Yün-nan og Anam, berører Kambodscha og falder i tre Arme ud i det sydkinesiske Hav ved Saigon.

Naar Broen er passeret, begynder strax Opstigningen. Har man først naaet den smukt beliggende Landsby Talischau, kommer man uden synderligt Besvær op paa Pashøjden Vu-fu-tsahang (eller Fem Tiger-Bjerget, c. 8000 Fod). Herfra kan man allerede se Byen Young-tschang-fu. Vejen nedad, der i Begyndelsen er meget stejl og besværlig, fører i lige Retning til Byens Slette, der er dyrket med Ris, Valmuer og Tobak.

Young-tschang-fu ligger paa Vestranden af denne frugtbare Slette: Stadens retvinklede Enceintemur strækker sig ned i den tilgrænsende Dalkløft, og Portene ere halvt tilkastede ved Aflejring af Alluvialjord. Byen, der kun er halvt beboet, svarer, hverken hvad Huse eller Udsalgssteder angaar, til de Forventninger, som kunde stilles til den, da den er en Hovedhandelsstation mellem Birma og Yün-nan. Indbyggerne beskjæftige sig med Tæppevævning og

Stenslibning. Af europæiske Varer saa jeg kun Spejle og Voxtændstikker. Vi kunde prise os lykkelige ved, at vi ikke lod os forlede til at forlænge vort Ophold i Byen i nogle Dage, thi kort efter vor Afrejse udbrød en Revolution imod de strenge Øvrighedspersoner, som først efter flere Uger blev fuldstændigt undertrykket af Garnisonen.

Ved en stor Drypstenshule Syd for Byen bøjer Vejen mod Sydvest ind i Bjergene og fører langs ad Tung-sans jævnt stigende, nøgne Udløbere op til det 7000 Fod høje Pas.

Stationen Pupjao ser oppe fra Højden ud som en Hvepserede, man kunde naa i et Spring; saa stejlt snor Vejen sig ned i Kjedlen, hvis Jord overalt er dyrket med Ris og Opium. Den yppige Bambusvegetation giver den lille Plads et romantisk Skær. Midt i Naturens almindelige Symmetri, synes den lille Flod, der vander den lille Dalslette, at gjøre en Undtagelse, thi i Modsætning til alle de andre Vandløb løber den fra Syd til Nord. En relativt lavere Saddel skiller os endnu fra Lu-kiang. Oppe paa Højden gaar det i 2 Mils Længde stejlt nedad til Dalen ad den brolagte og med Stentrin forsynede Vej.

Lu-kiang udspringer lidt Sydvest for Lant-san-kiang, danner derpaa Grænsen mellem de uafhængige Fyrstendømmer Dso-gong paa højre og Pomi paa venstre Bred og løber forbi Byerne Menkong, paa venstre, og Tschamo-tong, paa højre Bred. Den løber gjennem en Del af de foregivne vilde Lou-tsers og Lyssuers Land, gjennemskjærer den kinesiske Provins Yün-nan, skiller endeligt Birma fra Siam og falder under Navnet Salven (Saluen) ud i Martaban Bugten. Tibetanerne kalde Floden Nyen-kio.

Paa det Sted, hvor vi gik over Lu-kiang, træder den ud af sin indsnævrede Dal ind i en langstrakt, flad Kjedel, paa hvis Østside den fortsætter sit Løb; omtrent 3 Mil sydligere indsnævres Dalen igjen til en Kløft. Dalen er mærkeligt nok næsten slet ikke dyrket og beboet; der hersker nemlig blandt Kineserne den Tro, at de slette Uddunstninger fra den med højt Græs bedækkede Jord, navnligt om Natten, forgifte Markfrugterne og virke fordærveligt paa Menneskenes Sundhed. Sygdommen, som i saa Fald opfylder hele Omegnen med Rædsel, ytrer sig ved smaa, mørkerøde Bylder, der komme frem overalt paa Legemet. Enhver angreben gaar i Løbet af 24 Timer uden Redning til Grunde.

Medens den højre Bred falder af mod Floden med en svag Skraaning, er den venstre skarpt markeret ved 150 Fod høje Klippevægge. Floden overgaar Lant-san-kiang i Henseende til Vandmængde. Sønden for Overgangsstedet dæmmes Vandet op og bruser derpaa over en

mægtig Katarakt. Den 27de Januar 1880 var Floden 80 Skridt bred, men den Maade, hvorpaa den mægtige Kjædebro er bygget, tyder hen paa, at Vandmængden i Regntiden om Sommeren maa være meget betydelig.

Broen bestaar af to Dele. Midt i Flodsengen hæver der sig nemlig et mægtigt Stentaarn af 30 Skridts Diameter, som er bygget af Granit. Den østlige Del af Brodækket er 100, den vestlige 70 Skridt lang; den samlede Længde af den 12 Fod brede Bro er altsaa 200

Fig. 184. Bro over Lant-san-kiang.

Skridt. Konstruktionen er en lignende som ved Broen over Lant-san-kiang. Paa Midterpillen findes et kinesisk Toldhus.

Ved Barometermaalingen paa Broen fandtes Flodens absolute Højde at være 2260 Fod. Flodsengen ligger derefter omtrent 1400 Fod lavere end Lant-san-kiang.

Naar Broen er passeret, stiger Terrænet jævnt men stadigt imod Vest. Afsides fra Vejen bemærkede jeg enkelte elendige Sivhytter, som allerede vare beboede af Pa-yüer. Vejen bugter sig i dristige Serpentiner op om de kantede Bjergfremspring, der ere tæt bevoxede med Løvtræer, overvinder med 15—20 Graders Stigning

den ene Højde efter den anden og bringer endeligt den trætte rejsende til Landsbyen Homoschu. Her fra bruge vi endnu godt 2½ Time til møjsommeligt at klatre op til Siang-san Passet, der er 8190 Fod højt; paa Grund af Besværlighederne ved at komme der op, anses det af alle Kinesere for at være det højeste i Provinsen Yün-nan. I Nærheden af Passet hæve Bjergtinderne sig kun faa hundrede Fod over Sadlerne, men længere imod Nord opnaa de takkede Klippetinder en relativ Højde af over 1800 Fod. Med Undtagelse af de stejle og nøgne Klippepartier er hele Bjergkjæden bevoxet med tæt Skov af Bambus, Løvtræer og Slyngplanter.

Fig. 185. Bro ved Lantjen.

Vejen fra Siang-san Passet ned til Long-kiang, der er overskygget af Træernes hvælvede Kroner, er i Begyndelsen meget stejl og slet. Ved Landsbyen Talischu naaede vi Randen af Skoven. Dette Sted er fortryllende beliggende, og man har der fra en fortrinlig Udsigt ud over Long-kiangs Dal, der aabner sig til en betydelig Brede.

Paa det næsten 4500 Fod høje Overgangssted er Long-kiang en mægtig Flod paa 70 Skridts Brede og mindst 6 Fods Dybde. Vandmængden, det ringe Tilløb samt de Oplysninger, jeg indhentede, bestemme mig til at henlægge Long-kiangs Kilder til mindst under den 29de Bredegrad. Kjædebroen, paa hvilken vi gik over Floden, bestod af 10 Bære- og 2 Gelænderkjæder; den var 70 Skridt lang,

9 Fod bred og svævede i en Højde af 30 Fod over Vandspejlet. Alle Kjædebroer blive let satte i Svingning, naar de blive skævt belastede.

Vejen gaar først paa en halsbrækkende Maade op ad den 90 Fod høje, indskaarne højre Flodbred og bringer os derpaa med en Mils langsom Stigning til den nærmeste Plads Kan-lang-tschaj. Højderne, der ligge længere mod Vest, naas ligeledes let og frembyde lønnende Udsigter til alle Sider. Trods Ryggens relativt lave Beliggenhed, se vi endnu en Gang, men ogsaa for sidste, Tscha-sans Snemarker.

En temmelig brat, men kort Nedstigning fører os endeligt ind i en af stejle Højder omgivet Dalkjedel, hvis Slette er dyrket med Ris. Nord for Kjedlen faa vi Øje paa de graa Enceintemure om en betydelig By. Det er Teng-yueh, Kinas sidste Øvrighedsby. Stadens Mure, der ere byggede af Trachyt, pege med deres fire Vinkler mod de fire Verdenshjørner; hver af Siderne i deres Kvadrat har en Længde af en Fjerdingvej.

Byen er trods sine mægtige Mure kun lille; Husene gruppere sig kun i den vestlige Del til nogle faa Gyder; den nordlige Del indeholder kun Ruiner; Resten er dels Kirkegaard, dels et Øde. To Embedsboliger, hvori Civilgouvernøren og Militærgeneralen residere, samt en Tempelbygning, man har begyndt at opføre, ere de eneste Bygninger, der ere værd at omtale.

Befolkningen tæller højst 5000 Sjæle, der for største Delen finde en lønnende Beskjæftigelse i de betydelige Stensliberier, hvor Nephriten, der indvindes i det nordlige Birma, forarbejdes til forskjellige Smykker, saa som Armbaand, Ørelokker m. m.

Teng-yueh ligger i den endnu betydelige Højde af 5400 Fod Syd for det vulkanske Bjerg Hoschuen-san ved den østligste og første Biflod til Iravadi, som den rejsende træffer paa, naar han kommer fra Kina. Denne Flod hedder Schintscha-ho; den har sit Udspring omtrent $2^1/_2$ Dags Rejse Norden for Teng-yueh, danner $1^1/_2$ Mil Nordost for Byen de to smaa Søer Tsing-chaj og Pej-chaj, vander den frugtbare Dal gjennem utallige Kanaler, danner Vest for Byen flere Vandfald, forener sig ved Siao-ho og løber nu i en omtrent $^1/_2$ Mil bred Dal imod Syd indtil Lantjen under Navn af Lantjen-ho.

Ved Lantjen indsnævres Dalen til et Defilé. Udenfor Kangai aabner den sig atter til en anselig Brede og optager her den fra Nord kommende Tapeng-ho, hvilket Navn Floden beholder lige til sit Udløb. Efter at have passeret flere Katarakter Vest for Mayün-ke, hvor Dalen

indsnævres til en Kløft, træder Floden ved Mamo ud i Lavlandet og falder endeligt ved Bamo ud i Iravadi.

Vegetationen i dette Bælte, der udbreder sig mellem Birma og Kina, er afhængig af den forskjellige Højde. I selve Tapeng Dalen og paa de nærmest liggende Bjerge træffe vi allerede tropiske Planter, saaledes prægtige Figentræer, Bambus, Aloer, Cylinderkaktus, Palmer og vidunderligt skjønne Kamelialunde. Dalsletten er for det meste dyrket med Ris; dog bemærkede jeg ogsaa Byg, Ærter, Majs, Bomuld, Tobak og Valmuer. I Begyndelsen af Januar havde Valmueskuddene allerede naaet en anselig Højde. Bønderne anvende stor Omhu paa Agerdyrkningen. Hele den lange Dag vare Familierne beskjæftigede med Lugning af Ukrudtet og Smuldring af Jordklumperne ved Hjælp af smaa Træhammere.

Af Frugttræer skulle nævnes: Granatæbler, Færskener, Bananer, Kirsebær og Druer. I Haverne blev der plantet gule Roer, Kartofler, Bønner, Salat, Kaal og Løg.

Vest for Teng-yueh ere Bjergene igjen gjennemgaaende bevoxede med Skov. Op af den tætte, uigjennemtrængelige Bambus Underskov rage Stammer af prægtige Ege, Birke, Kaneltræer samt af og til forskjellige Naaletræer stolt op mod Himlen. Deres Grene ere helt bedækkede med Slyngplanter.

Trods denne yppige Vegetation er Dyrelivet kun sparsomt repræsenteret. Tigre, Leoparder, vilde Elefanter o. s. v. opholde sig, ligesom Aberne, kun i Lavningerne om Iravadi. Endog paa det saa kaldte Katschinbjerg bemærkede vi kun faa Rov- og Sangfugle. I Tapeng Dalen saa vi Traner, Vildænder (navnlig *Anas rutilla*), Gribbe og smaa Fiskerovfugle. Til Gjengæld træffe vi hos Beboerne et stort Antal Husdyr, navnlig prægtige, stærke Bøfler og vel bygget Hornkvæg uden Pukkel, fremdeles smaa Ponyer og gode Muldyr, som disse Folk kjøbe af Kineserne. Endelig saa jeg Faar, Svin, Høns, Gæs og Ænder i stor Mængde. Hunde ere ikke saa hyppige som i Kina, men til Gjengæld større, stærkere og smukkere i Bygning og Farve. Katte er der mange af.

Klimaet i Tapeng Dalen er udmærket. Selv ved Midsommerstid er Varmen ikke utaalelig, saaledes som det er Tilfældet allerede ved Iravadi. Vintertemperaturen derimod falder aldrig saa dybt, at man bliver nødt til at tage sin Tilflugt til Ildbækkenet. Regntiden falder mellem Maj og September Maaneder. I Begyndelsen af denne Aarstid vexle Regndage ofte med klart og lyst Vejr; men om Sommeren regner det ofte uafbrudt hele Uger igjennem, og Bjergene ere i deres

halve Højde indhyllede i Skyer og Taage. Paa denne Tid standser ogsaa Handelen mellem Birma og Kina, medens Handelssamkvemmet om Vinteren er meget livligt.

Hovedhandelen med Kina omfatter Bomuld, Salt, Nephrit, Rav, andre Ædelstene og Elfenben. Kineserne derimod bringe navnlig Opium, som Bjergboerne holde meget af.

Bomulden bliver bragt til Bamo ad Iravadi og der kjøbt af kinesiske handlende, som befordre Ballerne til Yün-nan paa Lastdyr, Vi mødte utallige saadanne Karavaner. Endnu førend vi naaede den kinesiske Grænse, var den Omstændighed mig paafaldende, at alle Bomuldsballerne saa ud, som om de vare gjennemborede af Geværkugler. Da vi hos Muldyrdriverne spurgte os for om Grunden til disse Ødelæggelser, fik vi i Regelen gyselige Fortællinger at høre om Angreb af Røvere i Katschinbjergene, som havde overdænget Karavanerne med en sand Kugleregn. Det undrede mig blot, at alle disse Kugler vare gaaede i Bomulden uden at beskadige Muldyrene eller Driverne. Senere blev Gaaden løst. Hullerne skrev sig rigtigt nok fra Katschin, men vare ikke frembragte i fjendtlig Hensigt. Naar nemlig en af disse Karavaner kamperer, blive Ildragerne gjorte gloende i Vagtilden og derpaa drevne ind i Bomuldsballerne. Hullet, som fremkommer her ved, er en uudtømmelig Kilde. Transportførerne stjæle hver Dag nogle Haandfulde Bomuld og give disse i Betaling til Gæstgiverne i Stedet for rede Penge. Af denne Fremgangsmaade have Alle Fordel. Værten faar den dobbelte Betaling, Muldyrdriverne spare deres Penge, Muldyret faar Dag for Dag en lettere Byrde at bære, og Bomuldens Kjøber endelig er glad over, at ikke hele hans Ejendom er faldet i de slemme Røveres Hænder.

Nephrit er en elastisk, sejg Stenart, som findes ved en Biflod til Iravadi i Nærheden af Byen Mogung og i hele Kina benyttes og behandles som Ædelsten. Den findes indvidere kun Sønden for Yarkand og paa Nyseeland og har navnligt i den nyere Tid faaet en kulturhistorisk Betydning, da man fandt Nephritredskaber ved Udgravninger ogsaa i Europa og Amerika. Stenens Farve er forskjellig: blaa, rødlig, gullig, grøn og graa. Grøn er den fremherskende Farve, mælkegraa den sjældneste og mest efterspurgte af Kineserne. En ren, mælkegraa, gjennemskinnelig Sten staar i Kina i en enorm høj Pris. Rige Familier ofre ofte Hundredtusinder af Kroner for at komme i Besiddelse af et Armbaand eller et andet Smykke af denne Art Sten. Stenene blive fra deres Findested bragte til Kanton pr. Skib eller til Lands til Tsching-tu-fu, hvor de da blive forarbejdede. I Nærheden

af Nephritens Findested findes ogsaa Ravminer, hvis Udbytte dog i Sammenligning med Nephrithandelen kun finder ringe Afsætning i Kina. Handelen med Elfenben er ogsaa meget livlig, men dog bliver kun en ringe Del af denne Vare bragt over Land til Kanton.

Alle de Karavaner, vi mødte paa deres Vej fra Birma til Kina, vare pudsede og smykkede paa det bedste. Navnlig var der anvendt en stor Omhu paa at pynte det første og andet Dyr, som anførte Toget. Hovedet var i Ordets egentlige Forstand indhyllet i Silkesnore

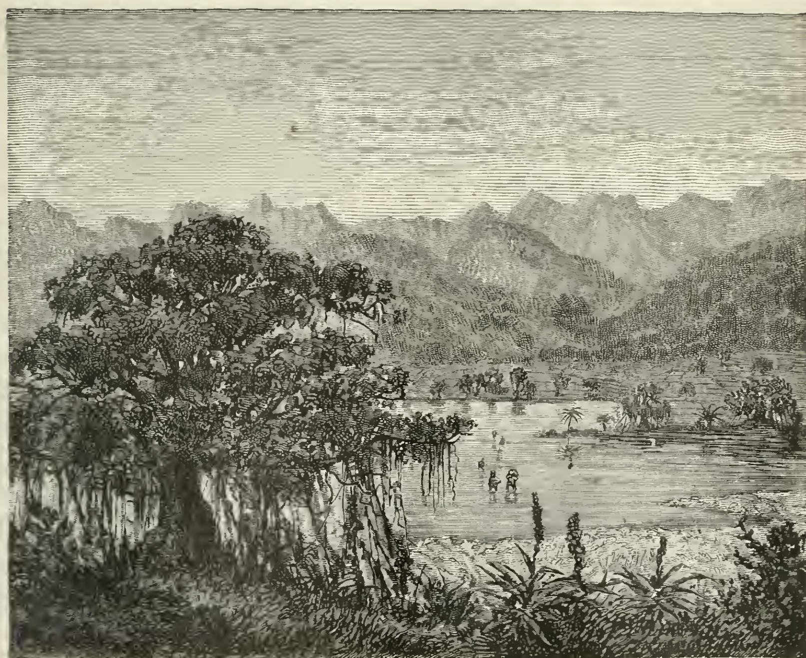

Fig. 186. Vegetation i Tapeng Dalen ved Kangai.

og Kvaster, Blomster og Krandse bedækkede Panden, hvor der i de fleste Tilfælde blinkede et ituslaaet Spejl. Jo større Karavanen var, desto rigere var Lededyret udstafferet, men desto mere vare ogsaa Bomuldsballerne gjennemhullede.

Tapeng Floden er af den største Vigtighed for den geografiske Karakteristik af Egnen mellem Floderne Long-kiang og Iravadi, thi den adskiller to helt forskjellige Bjergsystemer. Parallelt med den strække sig i Syd de saa kaldte birmanske Katschinbjerge som langstrakte, skarpt markerede Bjergrygge med prominerende Tinder og dybt indskaarne Sadler, hvis Fortsættelse imod Syd danner Konge-

riget Birmas sønderrevne og stærkt forgrenede Bjergland. Den, der rejser i selve Tapeng Dalen, vil efter de modtagne Indtryk antage, at Bjergene i Nord have en lignende Formation som de i Syd; Højdernes Omrids fremkaldte det skuffende Indtryk af, at der Nord for Tapang løber en Ryg parallelt med Dalen. De Opdagelsesrejsende, som hidtil have besøgt denne Egn, ere altid blevne i Dalen, og deraf kommer det, at der paa alle Kort er aflagt en Parallelryg, hvad der havde til Følge, at man maatte tilskrive Iravadis nordlige Bifloder et Løb fra Øst til Vest. Jeg var nu saa heldig at finde, at der ikke existerer nogen saadan Parallelryg, og at Flodnættet er et ganske ejendommeligt.

Allerede paa den midterste Del af Tapengs Forløb var det mig paafaldende, at Flodens Vandmasse forøgedes paa en overraskende Maade. Jeg henvendte min Opmærksomhed paa de mest uanselige Vandlob, som med et Fald af 15—30 Grader styrtede ned fra den formentlige Bjergryg imod Nord, uden noget Steds at kunne finde et Holdepunkt, som kunde have berettiget mig til den Antagelse, at Vandet kom længere borte fra end fra de synlige Højder. Vor Rejselinie gik hidtil stadigt paa den venstre Bred. Ved Byen Tsanta (ogsaa kaldet Tschanta-tu) satte vi over den allerede mægtige og brede Flod. Heldigvis aflæste jeg Barometerstanden ved Flodbredden. En bred og omtrent 1 Mil lang Alluvialslette skilte os endnu fra Byen og blev afsluttet til venstre og højre af lave Højdedrag. Hvor forbavset blev jeg ikke, da jeg foran Byen fik Øje paa en Flod, hvis dybe Vand tilsyneladende stod stille. Jeg vendte Blikket mod Nord og saa det samme Slags stejle, med Rullesten bedækkede Vandløb føre op til Højden som dem, jeg allerede havde set flere af. »Skulde dette Vand være en Gren af Tapeng?« var mit første Spørgsmaal. »Fra denne Spalte kan der dog ikke løbe saa meget Vand ned. — Men hvorledes skulde en Gren af Tapeng komme herhen? — Det er jo dog en til begge Sider indesluttet Dal!« Jeg saa paa Aneroidbarometret — rigtigt! vi ere omtrent 100 Fod højere end før ved Tapeng. Nu var der ingen Tvivl mere; det store Vand maatte komme fra Nord.

Vi vare næppe komne til den lille By Tsanta, førend jeg kaldte Husets mest erfarne Tjenestefolk til mig og spurgte mig for om, hvorledes det forholdt sig med Floden. Jeg fik at vide, at denne Biflod kaldes Tsanta-ho, og at den havde sit Udspring 12 Dagsrejser længere mod Nord. Da jeg nærede nogen Tvivl om disse Meddelelsers Rigtighed, lod jeg dem med en Pegepind vise mig Flodens Løb og Beliggenheden af de Pladser, som man vilde komme til den 7de, 10de

og 12te Dag. Min Formodning om, at der i Nord maatte udbrede sig et udstrakt Plateau, blev fuldstændigt bekræftet, da vi, efter at have passeret flere lignende Vandlinier, som gik tværs over vor Vej paa Tapengs højre Bred, vendte os fra Manvyn ind i de nordlige Bjerge. Jo mere vi, der kom fra den brede Dalslette, nærmede os Bjergfloderne, desto tydeligere hørte jeg en særegen Brusen fra Kløften til den Biflod, som mundede ud ved Manvyn. Efter en god Mils Stigning kom vi op paa Højden, og — jeg maa tilstaa, at mit Hjerte bankede af Glæde, da jeg saa min Formodning bekræftet — vi befandt os paa et Højland 1500 Fod over den 2800 Fod høje Tapeng Dal, hvis stejle Skraaninger mod Syd hidtil vare blevne antagne for Skrænterne af et kantet Bjergdrag.

Ikke alene denne Opdagelse i oreografisk Henseende, men navnlig de hydrografiske Forhold forekom mig at være af Betydning. Alle Floder og Bække i Højlandet have en strengt foreskrevet, selvstændig Retning af deres Løb fra Nord til Syd paa Grund af de parallelt løbende og relativt kun faa hundrede Fod højere Bjerglinier.

Naar vi begynde med den øvre og mellemste Del af Yangtse-kiang og betragter Floderne indtil Iravadi, have vi det samme Fænomen. Denne ejendommelige Egenskab og navnlig den Kjendsgjerning, at enhver Hovedflods Vandnæt kun udvikler sig i en meget ringe Brede, synes at retfærdiggjøre følgende Paastand: Iravadis Kilder maa, ved Sammenligning af Brahmaputras Vandmængde ved Sudyia med dens egen ved Bamo, ligge paa en meget højere Bredegrad, end man hidtil har antaget. Naar Iravadi ikke kan og skal være identisk med Sanpu i Tibet, maa de henlægges højt oppe mod Nord i det tibetanske Højland.

Iravadi er det største geografiske Spørgsmaalstegn i det store Asien. Hvor ligge dens Kilder? Hvorledes kan dens øvre og mellemste Løb være beskaffent? Jo mere vi nærmede os dens Omraade, desto mere voxede min Interesse for disse Spørgsmaal. Hvor jeg paa nogen Maade havde Lejlighed dertil, søgte jeg at erkyndige mig om dens Løb. Næsten alle Tibetanere, som kunde give Oplysninger om deres Land, gav mig paa mit Spørgsmaal om, hvorfra Floden kom, det Svar: fra Lassa. — Nogle Kinesere derimod havde den Anskuelse, at Byen Pomi, der er berømt for sine fortrinlige Heste, ligger ved Talo-kiang eller Iravadi.

I Teng-yueh saa jeg i den kinesiske Generals Salon et Kort, som forestillede det ham undergivne Distrikt og gik fra Teng-yueh til Bamo. Jeg havde ingen Ro, førend jeg havde faaet Kortet i Hænde

for at kopiere det. En lille Inskription ved Randen af Kortet siger: »Iravadi kommer under Navn af Gau-dschu fra Lassa. Høje Snebjerge ledsage paa begge Sider Dalen, hvor de vilde Stammer plyndre og dræbe enhver fremmed. En anden stor Flod, ved Navn Mongantschang, som løber forbi Mong-kæng-ti, den berømte Stad, hvor den ædle Yü blev funden, falder fire Dagsrejser Nord for Sinke (Bamo) ud i Ta-lo-kiang ved Landsbyen Ta-lo-gi.«

I Følge kinesiske og tibetanske Kilder skulde altsaa Iravadi dog kun være den nedre Del af den tibetanske Flod Sanpu.

Efter Missionæren, Pater Josef Faures Udsagn, som kom ned til Bamo, da vi vare der, fra sin Station i de nordlige Katschinbjerge, otte Dagsrejser der fra, forsnævres Iravadis Dal strax Nord for Byen til det saa kaldte første Defilé, en af mægtige Klippeskrænter omgiven Kløft.

Ved Uægi (tre Stationer fra Bamo) udvider Dalen sig, optager ved Katschion Mogung Floden og fornævres først igjen ved Flodens Deling i den store og lille Iravadi omtrent paa 25° 30′ nordlig Brede. Saavel den store som den lille Iravadi skulle efter Katschinstammernes Udsagn have deres Kilder langt oppe i Tibet, men dog paa ingen Maade løbe forbi den tibetanske Hovedstad. Navnene og Beliggenheden af Floderne ved Iravadi har jeg ligeledes Missionærens Erfaring at takke for. Foden af de Bjerge, der danne Dalens Omgivelser, er paa en Strækning af otte Dagsrejser mod Nord meget forgrenet, og Toppene af deres tydeligt højere Rygge ere bedækkede med en tæt Urskov med Undtagelse af et med Græs bevoxet Bælte, der strækker sig hen over Dalen i 1500 Fods Højde.

Efter Kapitain Hannay er Flodens Hastighed ved Mogung Flodens Udmunding ½ Mil i Timen, Vandets Dybde ved Bredderne 12, i Midten 18 Favne, og Flodens Brede paa dette Sted er efter Dr. Griffiths Maaling 1300 til 1500 Alen.

Naar vi af en Sammenligning af Vandmængden turde drage en Slutning angaaende Længden af en Flod, skulde Iravadi have omtrent den dobbelte Længde af Brahmaputra.

Det er vanskeligt af det her fremstillede at drage en rigtig Slutning om Iravadis øvre Løb. Anskuelserne, ikke alene blandt de indfødte, men ogsaa blandt alle Geografer, staa i Modstrid til hinanden.

Naar jeg nu vover at udtale som min Anskuelse, at jeg saa meget mere hælder til Pater Faures Udsagn, som de Efterforskninger, der bleve anstillede af den sidste Pundit, der fulgte Sanpu indtil den

Fig. 187. Marked i Manvyn.

94de Længdegrad, gav som Resultat, at den nævnte Flod her tilsyneladende direkte løber hen mod Brahmaputra med en skarp Bøjning mod Syd, saa lader jeg mig navnlig lede af den Bevæggrund, at de Stammer, som bo nærmest ved Floden snarest kunne give en tilnærmelsesvis rigtig Opklaring af de Spørgsmaal, som angaa deres Land, idet enhver fremmed har Vanskelighed ved at trænge frem i denne Retning, og de sige, at Floden har sit Udspring højt oppe i det nordlige Tibet. Skulde dette Udsagn være begrundet, har Geografen intet andet tilbage end at forlægge Kilden til begge Iravadier til Sønden for Lu-kiangs Udspring.

Jeg skal endnu blot med et Par Ord omtale den Befolkning, som bebor de Egne, vi rejste igjennem, mellem Lu-kiang og Iravadi.

Naar den rejsende, der kommer fra Øst, har betraadt Lu-kiang Dalen, bemærker han, at Beboerne, som ganske vist endnu ere klædte i kinesisk Dragt, dog ikke mere ere Kinesere. Længere mod Vest hen imod Teng-yueh bliver ogsaa Dragten en anden, navnlig hos Kvinderne. Folket kalder sig selv Pa-yü, den engelske Oberst Yule giver det Navnet Schan. Det Territorium, som bliver beboet af det, er forholdsvis stort og strækker sig fra Bamo langt mod Syd. I selve Birma have Pa-yüerne allerede blandet sig saaledes med Birmanerne, at deres Sprog her næsten er udvisket. I det nordlige er dette Folk endnu udbredt indtil den øvre Del af Iravadi og kalder sig paa den venstre Bred Didschu, paa højre Telon.

Pa-yü Mændenes Skikkelse maa snarere kaldes lille og sirlig. Hovedet er ædlere og bedre formet end hos Kineserne. De mørke Øjne ligge næsten horisontalt, Næsen er lige, Ansigtsudtrykket overhovedet nærmer sig den kaukasiske Races.

Kvindernes Ansigter ere finere formede, de brune Øjne store og levende, men deres Glands taber meget ved Mangelen paa Øjenbryn og Øjenhaar. Ansigtsfarven er lysebrun. Højere stillede Familier udmærke sig ved en lysere Hudfarve.

Mændenes Dragt bestaar af en kort, blaa Jakke med Knapper af Rav eller Sølv, af korte, folderige Benklæder af blaa Bomuld, der naa indtil Knæerne og endeligt af Sko af samme Stof med Lædersaaler. Tapeng Dalens Beboere bære om Sommeren en stor Straahat paa deres med en Pisk forsynede Hoveder, men til enhver anden Tid snor Pa-yüen en blaa Turban om Hovedet.

Som almindelige Vaaben fandt jeg kun Kinesernes Luntebøsser, som ved Løbets Munding vare forsynede med to krummede Horn i Charnierer for at have et fast Støttepunkt, naar der skal sigtes.

Kvinderne have ligeledes en særlig Forkjærlighed for mørkeblaa Klæder. Jakken naar indtil Knæerne ligesom Benklæderne. Knæet er nøgent og indtil Læggens Begyndelse omvundet med Ringe af en Slyngplante, der se ud som Staaltraad. Sko mangle næsten ganske. Den mærkværdigste Del af deres Dragt danner Hovedbedækningen, som bestaar af ét langt, bredt, blaat Baand, som er snoet om Hovedet ligesom en Turban og i sin færdige Form ganske ligner en europæisk Herrecylinderhat uden Skygge. Jakken er navnlig hos mere formuende Folk pyntet med smaa Sølvplader. Der er Huller i Ørelappen, og en massiv Sølvcylinder eller et lille Bambusrør tjener som Øreprydelse. Pa-yü Kvinderne i Birma erstatte disse Sølvcylindere med Cigarer af Tobak og Halm, som de røge med stor Lyst.

Det var mig overhovedet paafaldende, at hos Pa-yü Folket kun Kvinderne røge Tobak, ja aldrig ses uden Pibe eller Cigar, medens Mændene forsmaa denne Nydelse og hellere benytte Opiumspiben.

Pa-yü Folket udmærker sig ved sin alvorlige, rolige og aabne Karakter. Da de ere meget tilbageholdende i Ord og Handlinger, er det vanskeligt at drage disse Folk ind i en længere Samtale. Omgangen med dette Folk hindres ikke ved formel Høflighed, tværtimod, Løgn synes at være banlyst. I de faa Uger, vi rejste i dette Land, gjorde vi gjentagne Gange den Iagttagelse, at Indbyggerne gjerne vilde have vist sig venligere og mere forekommende, hvis det ikke var bleven dem forbudt af Kineserne.

Pa-yü Stammerne bygge deres Huse i kinesisk Stil og smykke deres Tage med dristigt buede Gavle og snørklede Drageskikkelser.

Agerdyrkning er Folkets Hovedbeskjæftigelse. Desuden giver en stor Del sig af med Sølvarbejder, Straaflætning og Væveri; det sidste er navnlig Kvindernes Bestilling.

Deres Næring bestaar af Kjød og Markprodukter. The er ligesom hos Kineserne en Yndlingsdrik.

Folket er gjennemgaaende buddhistisk, men Religionen er dog bleven en Del nedværdiget ved, at man har accepteret Kinesernes overtroiske Doktriner; Overtro og Trolddom drive ogsaa her deres slette Spil. Imidlertid viser Folket i Almindelighed den samme Ligegyldighed lige overfor religiøse Anliggender som Kineserne. Præsterne nyde ikke den Anselse som de tibetanske Lamaer og lægge ogsaa mere Vægt paa en sorgfri Existens end paa deres egentlige Kald. De beskjæftige sig derfor med Biarbejder. Præsternes Dragt bestaar af en gul Turban, hvid Jakke, gul Underklædning, hvide Strømper og

kinesiske Sko. Tænderne ere sværtede ligesom hos de gifte Japaneserinder. Præsternes Lig blive brændte.

Pa-yü Mændene have kun en retmæssig Kone. Ægteskabet indgaas uden nogen kirkelig Ceremoni kun i Følge fælles Overenskomst mellem Brudeparrets Forældre.

De afdøde blive begravede paa en lignende Maade som hos Kineserne, og en af de efterladte rejst Mindesten smykker Graven.

Folket i Tapeng Dalen har egne Fyrster, som bære kinesisk Mandarindragt og adlyde blindt Befalingerne fra Statholderen over Yün-nan. Deres Magt er derfor kun rent formel, idet de ere den kinesiske Regjering ansvarlige for Land og Folk.

Da vi kom til Manvyn bleve vi bekjendte med et andet Folk, Bjergboerne eller Katschin; som de særligt kaldes af Birmanerne. Selv kalde de sig Tsching-po.

Da der hændte os meget paa den korte Strækning, vi endnu havde at tilbagelægge til Bamo, vil jeg i Beskrivelser af Katschin Folket ogsaa indflætte Fortællingen om vore Rejseeventyr.

Teng-yuehs Kommandant havde, da der for ganske kort Tid siden var bleven myrdet to rejsende Mandariner i Tapeng Dalen, beordret en militær Eskorte paa 30 Mand til vor Beskyttelse. Allerede paa vor Rejses første Dag forsvandt den ene Soldat efter den anden, og vi naaede saaledes den lille By Manvyn uden Bedækning. Udenfor Byens Port blev der netop holdt Marked, og i broget Farvepragt færdedes der de vilde Bjergboere mellem Byens fremherskende Pa-yü Befolkning. Forskjellen mellem de to Folkestammer er selv ved første Øjekast paafaldende, navnlig hvad Dragten angaar. Endskjøndt Totalindtrykket af Katschin Folkene ikke er et imponerende, da de ere smaa og af et svageligt Udseende, funkler dog en trodsig Ild i alles Øjne, som paa en forunderlig Maade kontrasterer med deres sky Optræden. Hverken Mændenes eller Kvindernes Ansigter kunne kaldes uskjønne. Øjnene ligge lige i det ovale og ædelt formede Hovede, Næsen er stærk og lige, de rødfarvede Læber fint dannede. Tænderne ere sorte af at tygge Betel. Mændenes Dragt er ikke særlig paafaldende, ja Klædningens Snit stemmer meget overens med Pa-yüernes; kun den blaa Turban er her hvidstribet, og et Sværd maa aldrig fattes i Bæltet. Mændene bruge desuden følgende Vaaben: lange Spyd, som blive forfærdigede i Birma og bestaa af et 6 Fod langt Bambusrør med en 11—12 Tommer lang, skarp sleben Spids; Luntebøsser, ligesom Kinesernes, og som Bjergboerne forstaa at behandle med beundrings-

værdig Dygtighed, samt Bue og Pile. Pilespidserne blive hyppigt forgiftede med Akonit.

Haaret bliver fra Issen redt straaleformigt ned over Panden og rundt afskaaret ovenover Øjenbrynene. Det løse, undertiden krusede og lokkede, sorte eller brune Haar naar ligeledes kun til Nakken.

Saavel Mænd som Kvinder bære i Ørerne de mangfoldigste Gjenstande, saasom Sølvcylindre, hvis Ender ere smykkede med Ædelstene eller Glasperler, saa at de se ud som smaa Kikkerter, europæiske Glasperler eller firkantede, større Skiver af drevet Sølvblik med nedhængende Sølvkjæder, der ere snoede om Ørebrusken. Som Halssmykke have de gjerne en til tre massive. glatte Sølvringe af samme Diameter som Hovedet, samt adskillige Glasperlesnore og nogle Kjæder af Venusmuslinger, der ere hæftede til hverandre. Paa Armene have de Armbaand af Sølvblik, Rav, Nephrit og Horn i broget Udvalg mellem hverandre. Ogsaa Fingrene ere smykkede med en Del Sølvringe og kostbare Ædelstene.

Konerne og Pigerne bære paa deres blotte Legeme en broget, kort Jakke af Bomuld, som kun til Dels dækker Overkroppen; derpaa en Underklædning, der er bundet omkring Hofterne og rækker til ovenfor Knæet; begge Klædningsstykker ere pyntede med Muslingskaller. Underklædningen bliver ogsaa bundet fast ved et bredt Baand, der er bedækket med Muslingskaller. Dragtens fremherskende Farve er rød paa mørk Grund. Hist og her er der isprængt en orangegul Stribe eller et rosenrødt, blomstret Stykke Tøj af europæisk eller persisk Oprindelse. Benene og Fødderne ere nøgne og ligesom hos Pa-yüerne omsnoet med Ringe af Slyngplanter. Smudsige ere de alle.

Da vi vare komne ind i Byen, var det en vanskelig Opgave at finde en Bolig. Vi gik fra Hus til Hus, men bleve afviste overalt. Jeg begav mig med vor Tjener Hute-schan til Retsbygningen for at tale med Mandarinen; Huset var lukket. Selv da Tjeneren gjorde Forsøg paa at sprænge Porten, kom ikke en Sjæl til Stede. Som vi senere erfarede, var vedkommende Embedsmand flygtet bort, da han hørte, at Europæerne kom. En Lamadreng bragte os endelig til en Hule af et Værtshus, hvor vi fik Kvarter.

Næppe havde vi der gjort os det nogenlunde bekvemt, førend Tolken Tang bragte os Meddelelse om, at den herværende Mandarins »Minister« ønskede at se os. Han kom. Hans Ydre var rigtignok slet ikke ministeragtigt. Det var et rigtigt Galgenfysionomi, som han præsenterede os, og vi mente at være berettigede til at tiltro ham allehaande.

Uden mindste Tegn paa Respekt og Værdighed støjede han paa den mest komiske Maade om i vort Værelse, medens vi skoggerlo ham lige op i Ansigtet. Han gjorde sig tydeligt nok Umage for at efterabe den værdige og langsomme Gang hos højt stillede Mandariner samt deres affekterede, langtrukne Maade at tale paa, hvad der blot forøgede vor Munterhed end mere. Denne Adfærd, som hos ham ikke havde det forønskede, ærefrygtindgydende Resultat, havde desto større Virkning paa Folket, der var Vidne til den Ringeagt, Embedsmanden viste os. Efter at Ministeren havde fjærnet sig, stormede Pøbelen ind i Gaarden og skraalede og haanede os af fuld Hals, men vi behøvede kun at vise vore Bambusstokke, saa styrtede Pakket strax ud af Porten; vore tro Vogtere, de tibetanske Hunde, stod disse Folk mest i Vejen, naar de søgte at nærme sig Indgangen til Værelset, thi de angreb enhver paatrængende og holdt Folkemængden i en passende Afstand.

Henimod Aften kom Ministeren igjen. Uden at værdige os en Hilsen nedlod han sig paa Ærespladsen i Værelset. Det var for meget, et Puf og han maatte ufrivilligt forlade den Plads, han havde okkuperet. Jeg var allerede bange for, at han uden Tøven vilde styrte løs paa os, saaledes lynede hans Øjne, medens Hænderne knyttedes. Da traadte Tolken ind, han fattede strax den kritiske Situation og fik den rasende Embedsmand puffet ind i sit Sovekammer. Der gik det i Førstningen hedt til, men endelig blev den fornærmede Mand beroliget. Efter en Stunds Forløb kom de begge ind til os, og Tolken talte i Mandarinens Navn. Han sagde, at ogsaa han havde en Dekorationsknap, og han kunde meddele os, at Muligheden for vor videre Rejse afhang af ham. Grev Széchenyí svarede: »Godt! hvis han virkelig er Embedsmand, maa han legitimere sig først ved at vise Høflighed og dernæst ved sit Visitkort! Vi vide endnu ikke, med hvem vi have at gjøre.« Ministeren gjorde en dyb Konpliment og gik. Saaledes trak vor Afrejse fra Manvyn ud fra Dag til Dag. Vi stødte paa talrige Vanskeligheder med Hensyn til Bestillingen af Muldyr. Ministeren bidrog redeligt sit dertil, idet han paa denne Maade lod os føle sin Overlegenhed og sin Hævn. Først da vi truede med at melde Sagens Sammenhæng til Peking, for at Embedsmanden kunde blive straffet, og med, at vi vare betænkte paa at bryde op uden Bagage og Fører, lovede Embedsmanden at skaffe de fornødne Muldyr til Veje.

Da kom pludseligt Stadens Kommandant, som imidlertid var vendt tilbage, til Stede tilligemed sin Minister, ledsaget af et mistænkeligt udseende Menneske, som blev forestillet os som Fyrste over

det nordlige Katschin. Hverken hans forsømte Klædedragt eller hans Adfærd antydede Fyrsten. De Fordringer, de to Mandariner stillede til os i Fyrstens Navn, vare noget overdrevne. De anslog i Begyndelsen den daglige Leje for et Muldyr til 26 Kroner og forlangte en extra Remuneration paa 500 Kroner til Fyrstens Soldater. Endelig lykkedes det os at blive enige saaledes, at Lejen blev 17½ Kroner daglig for hvert Dyr og Remunerationen til Soldaterne 175 Kroner.

Den næste Morgen bleve vi endeligt befriede. Klokken 11 kom Røverfyrsten, og ved Middagstid kunde Kolonnen bryde op.

Efter en Times stærk Stigning naaede vi Katschinfolkets Territorium, og vi befandt os oppe paa Plateauet. Vejen er ikke bredere end en Fodsti og gaar over flere smaa Høje, der ere tæt bevoxede med Skov. Paa en af disse Høje, i en lille Lysning i Skoven laa Fyrstens Residens, hvor vi skulde overnatte.

Udenfor Stenmuren, som omgav Huset, fik vi Befaling til at stige af Hestene, thi de frie Bjergboere taale af religiøse Grunde ikke, at nogen rider ind paa Gaardspladsen. Fyrstehuset er en ussel Bambusbygning uden Jern- eller Stenbestanddele. Fra Nord og Syd fører der Indgange ind til Huset, men fremmede maa dog kun træde ind fra Syd. Først passerede vi en Stald, hvis Indhegning var pyntet med de hornede Kranier af slagtede eller selvdøde Bøfler, og hvis sumpede Grund gyngede ved hvert Skridt. Ad nogle Trin kommer man ind i det egentlige Vaaningshus, som synes at være delt i en østlig og en vestlig Halvdel. Den vestlige Del bestaar af en Række lukkede Værelser, den østlige af tre Appartementer, der ere aabne ud mod den lange Gang; i det midterste og største af disse findes det i Gulvet sænkede, aabne Ildsted, paa hvilket der stedse vedligeholdes en Ild.

Fyrsten beboede tilligemed sin Familie de lukkede Rum, Tjenerskabet og Livvagten de lige overfor liggende. Vi fik det Værelse, der laa nærmest ved Stalden, anvist til Bolig. Værelsets Gulv bestod af meget rent skurede Brædder, og Husets Tag, der var sværtet af Røg, udgjorde Loftet. Hele Huset hviler paa Pæle; de faa Udhuse ligge dybere nede og allerede ved Grænsen af den tætte og skumle Urskov. Fyrsten førte os gæstfrit ind i sit Hus og befalede det kvindelige Tjenerskab at brede friske Straamaatter paa Gulvet i vort Værelse.

Alt svært Arbejde bliver ikke alene hos Fyrsten, men i hele Katschin Folket udført af Kvinderne. Naar Mændene om Morgenen endnu pleje deres Magelighed, ere Kvinderne allerede beskjæftigede med at rense Boligen, Stalden og Køkkenet og med at tilberede Risfrokosten.

Ikke en Gang Fyrstinden undte sig Ro; hun huggede Brænde og bar Byrder fra og til Udhusene.

Kvindens Stilling er følgelig en mere slavelignende. Hun vover ikke en Gang at løfte sine Øjne, naar hun taler med sin Herre. Hun bekymrer sig ikke om hans Handlinger, Forretninger og Foretagender, hun finder alt godt og rigtigt, hvad han beslutter eller befaler. Kvindens Underkastelse gaar saa vidt, at hendes Død bliver betragtet som et pekuniært Tab, fordi der derved tabes i Arbejdskraft. En Familie, som har mange Døtre, bliver derfor ogsaa betragtet som velhavende.

Mændene give sig ikke af med noget egenligt Abejde. I det højeste kan en af dem besøge en Mark i Nærheden og der paa en raa Maade sige Konen Besked om, hvorledes den skal dyrkes, for at der kan blive Bomuld, Ris og Tobak i tilstrækkelig Mængde. Mændenes Hovedbeskjæftigelse bestaar i at aflægge Besøg hos Naboerne for at drikke Scheru (en sød, forfriskende Drik af Ris) og røge Opium; kun naar Nøden staar lige for Døren, beslutte de sig til at rejse til Mamo med deres Kvinder og Mulæsler for der at belæsse dem med de Varer, som skulle transporteres til Kina.

Paa Grund af den fremherskende Umoralitet hos Katschinerne ere Ægteskaberne i de lavere Klasser mere Forretningsanliggender, hvor den eventuelle Medgift og Brudens fysiske Styrke først og fremmest tages under Overvejelse. I den mere velhavende Klasse hører dog et Ægteskabs Afslutning til de betydningsfuldeste Begivenheder og foregaar med særegne Skikke og Ceremonier.

Naar alle Forberedelser ere trufne til Bryllupet, lader Brudgommen to Sendebud gaa til Brudens Slægtninge, som fastsætte en Dag for Højtideligheden. Paa denne Dag indfinde fem Mænd og fem Piger sig i Brudens By og indkvartere sig i et Nabohus. Ved Nattens Begyndelse bliver Bruden uden sine Forældres Vidende af en anden Pige ført til Deputationen, som strax bryder op og bortfører Pigen til Brudgommens By, hvor hun anbringes i et nærliggende Hus. Den næste Morgen bliver hun under en Baldakin bragt hen udenfor sin tilkommendes Bolig og venter her saa længe, indtil et Gesandtskab af nogle gamle Mænd er ankommet fra hendes Hjem; disse gaa til Brudgommen og spørge ham, om han ikke ved, hvor deres Herres Datter er. Brudgommen fører nu Folkene hen til Baldakinen og spørger dem, om denne Pige er den eftersøgte Person. Paa deres bejaende Svar betyder han dem, at de skulle bringe Pigen tilbage til hendes Forældre; men Mændene svare: »Alt er i Orden; vi lade Pigen blive,

hvor hun er.« Nu begynder Ceremonien; medens der ofres til Guderne, afgjøre vedkommendes Venner samtidigt Pengespørgsmaalet.

Ved at strø Græs paa Jorden frembringer Præsten derpaa en grøn Vej mellem Baldakinen og Brudgommens Hus; Husguderne anraabes om Lykke og Velsignelse for det nye Par, og der ofres en Bøffel og nogle Høns. De dræbte Dyrs Blod flyder hen over Græsset, og Bruden begiver sig nu ad denne besynderlige Vej til sit nye Hjem, hvor hun modtages af sin Mand. De indbudte Gæster fejre derefter den huslige Fest ved Spisen og Drikken, Musik og Dands.

Ved et Dødsfald give de efterlevende Naboerne Underretning herom ved Geværskud. Naar Vennerne ere forsamlede, gaar en Del af dem ind i Urskoven for at tømre Kisten, medens de andre ofre til Husguderne; Kisten bliver udhulet paa Stedet, hvor Træstammen er fældet, medens man samtidigt slagtede en Høne; det Sted, hvor Hovedet skal ligge, sværtes med Kul.

Liget bliver vadsket og lagt i Kisten, indhyllet i nye Klæder. Førend Kisten sænkes ned i Graven, give Slægtningene den afdøde et Stykke Sølv i Munden, for at Aanden kan betale Overfarten over en stor Flod, som skal passeres. Inden Graven bliver tilkastet, ofrer Præsten nogle Draaber Scheru til Guderne. Resten af Drikken bliver drukket af de sørgende. Den afdødes gamle Klæder blive lagte paa Gravhøjen tillige med et Fad Ris, og paa Hjemvejen fra Graven strø Vennerne Ris paa Vejen. Man samles derefter i Sørgehuset og fejrer Begivenheden med Syngen, Dandsen og Drikken saa længe, som der er Scheru.

Folk, som omkomme for Sværdet, blive indhyllede i en Halmmaatte og begravede saa hurtigt som muligt. Ved Siden af Graven bygge Vennerne en Hytte for den afdødes hvileløse Aand. Den samme Skik benyttes ogsaa ved dem, der ere døde af Kopper, eller ved saadanne Koner, som dø før deres Forløsning. I sidste Tilfælde tro Katschinerne, at de afdøde forvandles til onde Aander, og unge Koner have derfor en uhyre Frygt for en saadan Død.

Man vil allerede af denne Skildring af Skik og Brug ved Bryllup og Ligbegængelse se, at Katschinernes Religion intet har til fælles med Buddhismen. Deres Religion indbefatter vel Troen paa et højeste Væsen, som har skabt alt, ja endog Troen paa en Himmel og et Helvede, altsaa et Liv efter Døden og en Gjengældelse for gode og onde Handlinger under den jordiske Existens, men de enkeltes Meninger give os ikke noget som helst klart Holdepunkt til en Definition af deres Tro.

I en Kultur stemme imidlertid alle Bjergboerne overens, og denne bestaar i Dyrkelsen af de saa kaldte Nats eller Skytsaander. Der er to Slags, gode og onde. De gode Aander beskytte Solens og Maanens Op- og Nedgang, Markprodukternes Trivsel, Familiernes Velstand og Helbred. Rejseguden beskytter Vandreren paa hans Vej, Jagtguden bringer Jægeren Lykke, Husguden beskytter Huset for Brandfare o. s. v. Desuden tro Katschinerne, at de myrdedes Aander. under Navn af Munla, gjøre Bjergene usikre, og at de tage saadanne Personer i Besiddelse, hvem en lignende Skæbne er bestemt. For at vinde disse Aanders Gunst bliver der bragt dem mange Slags Ofre.

Katschin Præsterne, der kaldes Tumsa, blive raadspurgte ved saadanne Lejligheder og hjælpe Folket med Slagtningen af Kvæget og Sprøjtningen af Blodet. Enhver Menighed har sin egen Præst. Den Yngling, som føler sig kaldet til at beklæde det hellige Embede, indtager denne Stilling efter Præstens Død. Præsten er ogsaa Læge, d. v. s. han maa kunne erkjende og ved dertil egnede Medikamenter søge at fordrive de onde Aander, som pine de syge. Som Lægemiddel spille pulveriserede Horn af unge Bøfler en stor Rolle. Præsten har ogsaa det Hverv at forudsige tilfældige Naturbegivenheder samt Udfaldet af Høsten, og han skaffer sig sit Seerblik ved opmærksomt at undersøge Knoglerne af de ofrede Høns, samt den Maade, hvorpaa et Græsstraa forkuller, naar det holdes over Ilden. To Gange om Aaret bliver der under Præsternes Opsigt fejret store Offerfester. Naar man behørigt har betænkt Nats (Skytsaanderne), glæder Folket sig ved store Gilder, som vare flere Dage. Naar der hersker Epidemier (Koppeepidemier forefalde ikke sjældent) afholdes der paa lignende Maade extraordinære Offerceremonier.

Katschinerne have ingen Skrift, men de mere fornemme forstaa dog at benytte det kinesiske Sprog og Skrift. Deres Tidsregning er meget primitiv. Aaret begynder med den Dag, da de begynde at fortære den nyhøstede Ris, og ender den Dag, da der igjen staar et Fad med frisk Ris i deres Forraadskammer.

Slaveri er en gammel Institution blandt Katschinerne. Baade Drenge og Piger blive hvert Aar røvede i Assam og derpaa solgte til de velhavende. En ung Slave koster 70 Kroner, en voxen Mand kun 35. Slavernes Lod er dog ikke meget haard, og deres Børn blive mere eller mindre regnede til Familien.

Dette Folks Kost bestaar af Ris, Grøntsager, Svinekjød og tørrede Fisk, som blive indførte fra Birma. Mændene nyde deres Maaltider for sig, adskilte fra Kvinderne.

Katschin Landsbyerne bestaa af tre til højst ti Avlsgaarde, hvis Vaaningshuse ere omgivne med et 6 Fod højt Stengjærde.

Vor Vært beklædte en Tsobvas Rang. Saaledes kalde Katschinerne alle dem af deres Fyrster, som herske over et lille Territorium. Tsobvaen faar aarligt af hver af sine Undersaatter som Tiende en stor Kurv fuld af Ris og, naar et Husdyr slagtes, en Fjerdepart af Stegen. Af alle Handelskaravaner, som drage igjennem Landet, hæver Fyrsten en lille Toldafgift. Fyrsteværdigheden er arvelig lige-

Fig. 188. Residensen i Vejan

som Stillingen som første Minister, der kaldes Pomein. Fyrsten udøver selv Dommermyndigheden; i vigtige Anliggender kalder han sine Embedsmænd til en Raadslagning, som holdes enten i Boligen eller i Gaarden under aaben Himmel, hvor da Sagen diskuteres og afgjøres.

Katschin Fyrsterne optræde fuldkommen selvstændigt, og det forekommer mig, som om den kinesiske Regjering kun udøver en meget ringe Indflydelse paa det fri, ubundne og listige Folk. Katschinerne leve i et bestandigt Fjendskab med Birmanerne, som ofte udarter til blodige Kampe.

Navnlig maa Indbyggerne i Bamo og de nærliggende Smaabyer døje meget ved Katschinernes Røvertog. En til Tænderne bevæbnet Bande nærmer sig uformodentlig, mest ved Nattetid, en fredelig Landsby, plyndrer og røver al Ejendom og fører særlig de unge birmanske Piger som Slavinder ind i Bjergene. Jeg har gjort den Erfaring, at man gjensidigt nærer en uhyre Frygt til hinanden. Naar Katschinerne holde Nattevagt for at sikre sig mod et formentligt Overfald, lægge de patrouillerende Mænd Armene om Naboens Skulder

Fig. 189. I Fangenskab.

og foretage saaledes deres Runde under en uafbrudt Raaben. Birmanerne ikke alene raabe, men afskyde ogsaa deres Geværer i Luften. Hos disse Nationer kommer Modet først op, naar de have en svagere Fjende for sig, men i saa Tilfælde, naar Sejren er sikker, er der heller ingen Grænse for deres Raseri. Bjergboerne ere desuagtet Birmanerne overlegne, thi disse overgaa hine i Fejghed. Som vi erfarede ved vor Ankomst til Bamo, fandt der under vort Ophold netop en Kamp Sted nede i Iravadi Dalen mellem dem og Birmanerne. Der blev fyret hele Dagen igjennem, men rigtignok paa en Afstand, der laa udenfor

Luntebøssernes Rækkevidde. Der faldt kun en eneste, og det var en aldeles uskyldig Skipper, som havde begaaet den Uforsigtighed at sejle til Bamo paa Tapeng Floden, som laa mellem de kæmpende. Ved Nattens Frembrud trak begge Parter sig tilbage, og hver af dem afholdt Sejersfest.

Katschin Territoriet, der er inddelt i omtrent 20 Fyrstendømmer, strækker sig som en bred Strimmel fra Randen af Snebjergene imod Nord mellem Tapengs og Iravadis øvre Løb indtil omtrent den 24de Bredegrad imod Syd. Jeg har betragtet dette Gebet som selvstændigt i politisk Henseende, endskjøndt Kortet, jeg saa hos Generalen i Tengyueh, ikke ved af nogen saadan Forskjel at sige og betragter Katschinerne som det himmelske Riges Undersaatter; men i Virkeligheden løber Kinas Rigsgrænse fra Grænsebyen Mayünke (Manvyn) langs Plateauets Rand mod Nord, gjør paa Højden af Tscha-san en Bøjning mod Øst og falder derpaa, idet den endnu inkorporerer Lyssu Stammerne i Provinsen Yün-nan, sammen med Vandskællet mellem Lu-kiang og Long-kiang.

Grev Széchenyí var efter vor Ankomst til det fyrstelige Hus i Kejan beskjæftiget med at pakke Sengen ud, da Fyrsten kom, bukkede sig nysgjerrigt ned over Kufferterne og gjennemrodede deres Indhold. Greven betydede ham gjentagne Gange, at han ikke maatte bringe Sagerne i Uorden, men da han ikke lod sig forstyrre i denne sin Beskjæftigelse, hjalp Greven ham sluttelig til Dørs. Ulykken var sket.

Jeg spadserede i Gaarden, da Tang kom hen til mig for at fortælle mig, hvorledes Sagerne stod, og meddele mig, at Fyrsten var rasende og ikke vilde lade os rejse videre, da han havde optaget os gæstevenligt og nu var bleven slaaet i sit eget Hus.

I Begyndelsen lagde jeg ikke videre Vægt derpaa, men Sagen blev værre. Tolken gjorde sig i Løbet af Aftenen Umage for at stille Fyrsten tilfreds, men denne viste ham barskt tilbage; enhver Kineser, der havde tilføjet ham en saadan Forhaanelse, vilde han have dræbt paa Stedet. Om Natten kaldte Fyrsten sine Stormænd til sig og fortalte dem om den Forhaanelse, han havde lidt. Stemningen blev ophidset ved Nydelsen af Brændevin, og Fyrsten udgød Taarer af Raseri. Et Forsøg fra Grevens Side paa at stemme Fyrsten forsonligere. havde kun et modsat Resultat. Vi frygtede et Overfald og laa vaagne paa Halmmaatten med Revolverne skudfærdige ved vor Side.

Tungt og langsomt forløb Nattens Timer. Den næste Morgen pakkede vi vore Senge sammen og ventede paa at rejse videre. Da kom Tang med den Melding, at Fyrsten ikke mere vilde have noget

med os at gjore, og at han havde ladet samtlige Muldyr drive ind i Skoven. Han forlangte flere tusinde Kroner som Sone- og Løsepenge. Hvis Summen ikke var betalt inden Aften, vilde vi blive skudte. Selv i det Tilfælde, at Pengene bleve betalte, vilde han ikke tillade os at rejse videre. Denne Fortælling lød ikke videre lystelig. Vi forlangte en Forhandling med Fyrsten. »Han sover endnu,« hed det, og en Time senere: »Han spiser Frokost.« Han vedblev at være usynlig hele Dagen, men til Gjengæld havde vi allevegne Lugten af de glødende Geværlunter, som tilhørte de 120 Soldater, som bevogtede os.

Vi lukkede igjen op for Sengene og afventede taalmodigt en Forandring i denne prekære Situation. Ved Middagstid kom Tang hen til mig; han rystede over hele Legemet, da han gav mig den ubehagelige Udsigt til, at vi alle sammen skulde skydes den næste Morgen.

»Det kommer dog an paa, om det ikke først bliver Fyrstens Tur«, var mit Svar.

»*Res difficilis, difficillima!*« jamrede Tang.

Timerne sneg sig saa langsomt afsted, som om Solen stod stille, og jeg havde en uimodstaaelig Længsel efter at faa Ende paa Affæren, ligemeget med hvilket Resultat. Da tog Sagen uventet en gunstig Vending for os. I Løbet af Eftermiddagen kom en kinesisk Kjøbmand, en Ven af Fyrsten, som havde lært os at kjende i Kan-gai, med en stor Karavane til Kejan. Han fik strax nys om vor mislige Stilling og tilbød sig som Mægler. Greven modtog det uden Tvivl egennyttige Forslag og overdrog Manden at underhandle med Fyrsten. Det varede ikke længe, førend vi allerede erfarede de første Resultater: Disse Europæere have mange Penge med sig, maaske Tusinder; naar de blive dræbte, vil hele Rigdommen tilfalde Fyrsten; det er derfor ingen ubillig Fordring, naar han for at skaane deres Liv forlanger 500 Sølvklumper og til Erindring nogle gode Geværer.

Det var da i alt Fald et Forslag. Tang gav derpaa med en kraftig Ed dette Svar: »Europæerne have nu allerede været 4 Aar paa Rejse, og alle deres rede Penge beløbe sig kun til 100 Taël, ikke en Cash mere.«

Underhandlingerne trak sig i Langdrag; endelig bragte Tolken os Røvernes Ultimatum, som indeholdt følgende formildede Betingelser: 1. Betalingen af en Sonepenge af 200 Taël, 2. Uddeling af 40 Taël som Remuneration til Livvagten, 3. Overgivelse af det Gevær, som Manden med de »fire Øjne« havde. (Det var min Werndlriffel). Naar vi havde opfyldt disse Betingelser, kunde vi rejse videre i Morgen

tidligt; hvis vi vægrede os, vilde vi blive skudte, saaledes som oprindeligt bestemt. Tolken raadede os slutteligt til at holde »Konsilium«, thi Sagen stillede sig stedse mere betænkeligt.

Saa meget end Grev Széchenyí personligt var derimod, besluttede han dog af Hensyn til os og vore Ledsagere at opfylde disse Betingelser. Henimod Klokken 9 om Aftenen kom Tolken med den Besked, at Fyrsten ønskede Pengene. Tang fik den tunge Pose med Sølv og bar den ind i Fyrstens Værelse, som strax vejede Klumperne.

Fra vort Leje betragtede vi hans Adfærd; Vægten syntes at tilfredsstille ham. Han forlangte derpaa Geværet. Greven bad mig give ham det.

Næppe havde Tang leveret Fyrsten det, førend han i dennes Navn forlangte 100 Patroner. Jeg havde kun omtrent en Snes og rakte Tolken fem, medens jeg skjulte de andre i min Frakkelomme. Medens Fyrsten satte en af Patronerne ind i Bagladeren (han havde nemlig paa Marschen set Fremgangsmaaden) tordnede han løs paa os:

»Jeg vil have 100 Patroner og ikke fem. Giv mig 100 Patroner, eller jeg bruger den første mod en af Eder.«

»Han kunde jo prøve det! Vi havde ikke saa mange Patroner.«

»Jeg saa i Manvyn, at I havde en Mængde Munition med Eder.«

»Det kan nok være, men de andre Patroner passe ikke til dette Gevær.«

»Jeg vil se dem.«

Grev Széchenyi lod en Haandfuld Haglpatroner bringe ind i Værelset.

»Disse duer ikke!« raabte det rasende Menneske. »Giv mig den Slags Patroner, som han der bruger.« Her pegede han paa Loczy.

Loczy havde ganske vist en lignende Riffel som jeg, men Patronlejet var længere og indrettet til Jernhylstre, som kunde fyldes paa ny efter hvert Skud. Loczy lod ham faa tre saadanne Patroner med den Bemærkning, at han selv kunde prøve, om de passede til Geværet.

Fyrsten larmede fort med hæs Stemme: »Giv mig det Gevær, som hører der til, jeg vil undersøge det!«

Tangs ophidsede Stemme, hver Muskel i hans Ansigt forraadte hans Skræk: »Giv ham Geværet, for Guds Skyld, giv ham det dog, han skyder Dem øjeblikkeligt!«

Ogsaa vi vare for et Øjeblik bragte ud af Fatning. Endskjøndt hver af os holdt vor Revolver skjult under Sengetæppet, Greven desuden en Dobbeltriffel, var Situationen altfor kritisk til at handle overilet.

Fig. 190. Bamo ved Iravadi.

»Han vil afvæbne os,« sagde Greven.

»Giv ham Geværet,« sagde Tang indtrængende, »eller der sker en Ulykke!«

»Vil han give det tilbage, naar han ser, at Skæftet er brækket?«

»Jeg ved det ikke!«

Skulde vi lade det komme an paa, at dette Menneske skød? — Skulde vi først aabne Kampen paa Liv og Død? Udenfor Huset stod hans Soldater — omtrent 100 i Tallet — en overilet Handling og vi vare uden Redning fortabte. . . . . Efter en kort Nølen fik Fyrsten Geværet. Han besaa det fra alle Sider og gav det tilbage med den Bemærkning, at han ikke kunde bruge det, men Patroner vilde han have, 100 Patroner. — Dem havde vi ikke.

Da — knaldede det, og Kuglen slog ind i Væggen. En raa Latter ledsagede denne uforsigtige Haandteren af Geværet. Den ufrivillige Skytte aabnede nu forsigtigt Slutstykket, men Hylsteret blev naturligvis liggende i Kammeret; han vilde derpaa trække Ladestokken ud, som var skruet ned i Skæftet, for at støde Hylsteret ud af Løbet, men det gik ikke. Med et rasende Brøl drog han sit Sværd for at kløve Skæftet.

»Slaa dem ihjel, slaa dem ikjel! Nu have de oven i Kjøbet givet mig et slet Gevær!« raabte han til sine Folk, som ikke vidste, hvad der var sket.

Jeg tog Riflen, skruede Ladestokken af og stødte Hylsteret ud af Løbet. Jeg vogtede mig vel for at vise ham, hvorledes Hylsteret af sig selv kunde falde ud, naar man hurtigt slog Slutstykket op.

»Godt,« raabte Fyrsten, idet han truende løftede sin Haand med de tilovers blevne Patroner; »se rigtigt paa disse Kugler! dem vil jeg benytte til at udrydde alle Europæere! — Men i Nat lader jeg alle Eders Kufferter bryde op, maaske finder jeg da nok mange Kugler, og da ve Eder!«

Det tragi-komiske Skuespil havde nu foreløbigt fundet sin Afslutning, idet Tang aflagde et Løfte om, at han, hvis alt løb godt af, vilde lade læse tre Messer i Bamo, og hen imod Midnat opsøgte han sit Leje i Gaarden. Han ønskede os ikke »god Nat!« men stønnede, nedbrudt paa Sjæl og Legeme: »Vær forsigtige og aarvaagne, Fyrsten vil dræbe Eder!«

Det vare vi ogsaa indtil Klokken 2. For alle Tilfældes Skyld gav Greven os hver en Gudbarre, for at vi ikke i det værste eller det

bedste Fald skulde være aldeles uden Midler, hvis vi vilde forsøge at flygte.

Fyrsten holdt Krigsraad med sine Folk i den tilstødende Gang. Af og til opfangede vi hviskende Lyde. Endeligt blev der roligt; den ene efter den anden listede sig forbi vor Seng og gjennem den aabnede Dør ud i det fri. Ved det matte Skin af den hendøende Ild kunde jeg nogle Gange iagttage, hvorledes Fyrsten i Naboværelset med funklende Øjne fulgte vor Gjøren og Laden. Han lignede i denne Stilling aldeles en Snigmorder. Derpaa blev det mørkere og mørkere for mine Øjne, og jeg faldt i en fast Søvn.

»Op! op! — der skal pakkes ind! — Vi marschere til Bamo!« Med disse Ord blev jeg vækket af Tang næste Morgen Klokken 6.

Gud være lovet! Jeg hørte Ringningen af Klokkerne, som Muldyrene bar om Halsen; der var ingen Tvivl mere; vi skulde rejse videre. Klokken 8 var Bagagen læsset, et Skud, og Karavanen satte sig i Bevægelse. Det var en Egn, der var som skabt for Røvere! Opad tvinger Vejen sig snart igjennem det tætte Krat, snart gjennem skyggefulde Alléer — nedad over dybt indskaarne Sadler og gjennem tilgroede Kløfter. I denne Labyrint vilde der, selv under de gunstigste Omstændigheder, ikke være Tanke om Flugt fra et Fangeskab, da da man ikke kan orientere sig.

Klokken 5 om Aftenen naaede vi en Lysning i Skoven, hvor fra vi for første Gang fik Øje paa Iravadis brede Dal, der var bedækket med Enge. Her overnattede vi. Medens vi nu ved den knitrende Bivouakild utaalmodigt afventede Resultaterne af Kokkens Arbejde, kom Tolken hen til os og satte sig hos os paa Jorden. Bag ved ham stod Fyrsten, der nu viste sig for første Gang. Med et listigt, men venligt Smil fulgte han Forhandlingerne.

»Den birmanske Grænse«, begyndte Tang, »er nu kun 40 Li borte. Tan-tsung (saaledes hed Fyrsten) er bange for at rejse længere med Eder, thi naar I en Gang ere i Mamo, ville I tage Hævn og dræbe ham. Han vil derfor nu vende tilbage til Kejan med sine Folk og Lastdyr og lade Eder i Stikken her i dette Vildnis.«

Det manglede blot midt i Urskoven! Paa den anden Side savnede den udtalte Frygt ikke gyldig Grund. Vi beroligede ham med det Løfte, at vi intet vilde foretage imod ham. Men Fyrsten vilde ikke nøjes her med, han forlangte et »Juramentum«.

»Godt, godt! jeg sværger Banditen, at jeg, naar Bagagen er afleveret i Mamo, uhindret vil lade ham trække sig tilbage til sine Bjerge.« Saaledes endte Grev Széchenyi Forhandlingerne.

Fyrsten trak sig tilbage, idet han gav os det Raad at binde en vagtsom Hund i Nærheden af Hestene, thi Egnen var meget usikker, og der gaves der saa meget — Pak. Natten gik meget uroligt, Hundene gøede, Nattevagten raabte, af og til knaldede et Skud. Klokken 5, medens det endnu var bælgmørkt, stod vi op, og da en svag Rødme paa den østlige Himmel forkyndte Morgendæmringen, gav vi os paa Vej.

Videre ned ad Bakke gik Vejen gjennem et Skovlandskab, hvis yppige tropiske Vegetation kunde kaldes et sandt Naturens Vidunder. Mellem Luftrødderne fra Ficustræerne med de brede Blade blande de vildt voxende Bananers Kæmpeblade sig med de slanke Bambusrør til en kæmpemæssig, tæt slynget Barière; Kameliernes røde Blomsterknopper gløde i det saftige grønne ligesom de klare Stjerner paa Nymaanehimmelen, udtakkede Bregner staa i Krandse om Dalens fugtigkolde Stene, og Millioner Dugdraaber glimre i Morgensolen paa Blade og Blomster som de kostbareste Diamanter.

Klokken 11 om Formiddagen kom vi ned paa den sumpede Slette. Udsigten bliver i høj Grad indskrænket ved de 12—18 Fod høje Siv. Solen stod i Zenith, da vi naaede den første birmanske By Mamo. Den ligger paa højre Bred af Tapeng, som her af de kinesiske Handelsmænd kaldes Mamo-ho.

Mamo bestaar af nogle let byggede Hytter, der ere opførte udelukkende af Bambusrør og hvile paa 3—6 Fod høje Pæle. Vi lagde Beslag paa en saadan Rørhytte, idet vi besluttede at rejse til Bamo snarest muligt. Der existerer vel ogsaa en Forbindelse til Lands med Bamo, men da denne flere Gange gaar over Tapeng, syntes det af Hensyn til Bagagen raadeligst at afvente et Saltskib. Et saadant bestaar af to udhulede Kanoer med et paa disse bygget lille Træhus. Disse Saltskibe gaa regelmæssigt hver 3die, 4de Dag mellem Mamo og Bamo.

Katschin Fyrsten syntes slet ikke at haste saa stærkt med sin Afrejse; i Tillid til, at vi vilde holde vort Løfte, maaske ogsaa paa Grund af det gode Forhold til de birmanske Indbyggere i Mamo overnattede han endog paa Grænsestationen. Den næste Morgen overtog han en Transport af Bomuld til Manvyn. Klokken 7 faldt Skuddet, der var Signal til Opbrud, og en halv Time senere var Toget forsvundet i en Støvsky langt borte.

I to Dage ventede vi forgjæves paa, at Saltskibet skulde komme. Endskjøndt vor venlige Vært opbød alt for at gjøre os vort Ophold saa behageligt som muligt, endskjøndt den glade, birmanske

Ungdoms barnlige Spøg og Latter ligesom optøede vore Hjerter efter vort lange, forstenende Samkvem med Kineserne, slog dog Pulsen hastigere ved den Tanke, at vi nu kun vare faa Mile borte fra Civilisationens Forposter. Birmanerne og Kineserne vidste at fortælle saa meget tillokkende om Byen Bamo, at jeg med uimodstaaelig Længsel droges mod Iravadis Bredder.

»Ja i Bamo, der er der godt at være; der ville I finde Europæere og europæiske Bygninger, deriblandt Gæstgiversteder med bløde Senge og et Bord, der bugner under Vægten af Mad og Vine! Hver Dag kommer et Dampskib fra Rangun med Sager, som overgaa enhver Beskrivelse. Ja, det ville I faa at se! Saaledes passiarede Tolken, og Tænderne løb mig i Vand ved at høre om disse Herligheder. Hvem vil egentlig kunne undre sig derover, naar han blot flygtigt vil kaste Blikket over den lange Vej, som vi nu havde rejst og tilbagelagt i Løbet af 1½ Aar under de største Savn og Farer, afskaarne fra al Civilisation, midt i en fjendtligt sindet Befolkning, som daglig insulterede os i det mindste i Ord.

Forbi var det alt som en Drøm, mægtige Bjerge taarnede sig op mellem os og de Lande, vi havde gjennemvandret, hist laa Kina, der den mongolske Ørken, her Tibet, og foran os smiler Hjemmets yndefulde Billede. Vi kunde ikke i en Evighed vente i Rørhytten i Mamo paa en tilfældig Forløsning, og vi lod derfor Loddet afgjøre, hvem af os der paa en Kano skulde ro til Bamo for at faa et større Fartøj her op, som kunde bringe Grev Széchenyí, vore Tjenestefolk og Bagagen til Bamo. Loddet traf mig, og Loczy sluttede sig til Expeditionen.

Efter en langvarig Forhandling lykkedes det os endeligt at faa et Fartøj at leje. Det var med glad Forventning, at vi Fredag den 13de Februar 1880 Klokken 11 om Formiddagen stødte fra Land for uden Sejl og med fuldstændigt Vindstille at drive ned ad Tapengs dorske, mørke Vande. Vi kom kun langsomt frem, thi, skjøndt Flodens Brede beløber sig til 200—300 Skridt, stødte vi dog hvert Øjeblik paa en Sandbanke, og det kostede da stedse stor Møje igjen at faa Baaden flot. Nogle fattige Landsbyer laa paa Sandbankerne mellem de tætte Siv, forsultne Kormoraner dykkede hist og her ned i Vandet for at søge efter Bytte. For at forslaa Kjedsomheden paa den ensformige Sejlads, skød vi efter dem men uden at træffe. Det blev helt pinagtigt at sidde roligt i den udhulede, gyngende Træstamme. Solen gik ned, uden at vi fik Bamo i Sigte — det blev Nat. Klokken 8 naaede

vi endelig Iravadis tilsandede Bredder, hist blinkede Lysene, ja vi ere allerede i Bamo.

»Hvor er Yang-schen-Kun-kvan, det europæiske Gæstgiversted?«

To Gange gik vi i Land uden at kunne finde det. Første Gang klatrede jeg op ad Flodens stejle Bred og kom til et Stakit om en stor Have. Min Utaalmodighed efter at faa Europæere at se havde nær forledet mig til at bryde ind, men Porten var lukket. Jeg bankede forgjæves paa af al Magt, ingen viste sig, og Huset var ligesom uddøet. Det andet Forsøg lykkedes bedre. Det var igjen et europæisk Hus, som laa ved Flodbredden. Porten var aaben, jeg stormede op ad Trappen, et Lysskær slog mig i Møde:

»Bor der Europæere her?« — »*Yes*!«

Jeg gik ind i Værelset, hvor to franske Præster vare i Færd med at spise til Aften. De vare mildest talt forbavsede over det uventede Besøg. Uden at give dem megen Tid til Eftertanke spurgte jeg de Herrer, om der var noget Hotel i Bamo.

Den ene af dem benægtede det med et Smil.

»Altsaa intet Hotel! — Vi komme langvejs fra, og jeg er meget sulten. . . .«

Aldrig i mit Liv have Fastespiser smagt mig saa brillant som paa denne Fredag. Først efter Maaltidet gav vi Herrerne i store Træk en Forklaring af Grunden til vort Komme. Behøver jeg at sige, at Missionærerne strax overlod os et Værelse og bad os være deres Gæster? —

De fortalte os derpaa, at der kun boede sex Europæere i Bamo, som alle vare deres Kolleger, nemlig to franske Missionærer, dem selv, Ferdinand Simon og Josef Faure, og fire amerikanske Missionærer, Mr. Salto, Stewenson, Friday og Roberts, de sidste to med Hustruer og Børn.

Paa vort Spørgsmaal om, hvor vi skulde faa et større Skib at leje, som kunde afhente Grev Széchenyí i Mamo, gav Pater Simon os det Raad at tale med den birmanske Gouvernør.

Det gjorde vi ogsaa den næste Morgen. Gouvernøren, en jævn, fordringsløs Mand, bor ligesom de andre Indbyggere i en beskeden Hytte midt i Byen. Han modtog os venligt og lovede os sin Assistance. Desuagtet hengik der endnu nogle Dage, førend Grev Széchenyí kom til Bamo. Vi gjorde imidlertid Bekjendtskab med de amerikanske Missionærer og besaa i deres elskværdige Selskab Byens Seværdigheder.

Bamo ligger, omgivet af en Palisadevold, paa Iravadis venstre, dybt indskaarne Bred og bestaar egentlig kun af en bred Hovedgade af næsten en Fjerdingvejs Længde. I Regntiden (Juni—September) bliver Byen af og til oversvømmet af Iravadis stigende Vand. Husene ere gjennemgaaende byggede af Træ og Bambus Flætværk og kunne hverken gjøre Fordring paa Skjønhed eller Rummelighed; der findes højst 700. Den mest fremragende Bygning er det engelske Konsulatshus, som ligger paa en lav Høj ved den nordlige Ende af Byen og udenfor Enceinten. Her blev den engelske Konsul Mr. Cooper, en fortjenstfuld Opdagelsesrejsende, for to Aar siden snigmyrdet af en Underofficer ved sin indiske Livvagt.

Under vort Ophold i Bamo stod denne Bygning tom, da Konsulen var bleven kaldt tilbage som Følge af de Differenser, der vare opstaaede mellem Indien og Birma. Det hed sig, at den engelske Regjering agtede helt at ophæve denne Post.

Indbyggerne i Bamo bestaa af omtrent 2000 Pa-yüer (Schan) og 600 Kinesere. Den vigtigste Handel med Bomuld, Ædelstene og Salt er i disse sidstes Hænder; de staa endog i Tuskhandelsforbindelse med Katschinerne og levere dem det fornødne Salt mod til Gjengæld at faa Sølv, Guld og Svin. Paa vore Spadsereture i de livlige Gader, mødte vi desuden af og til kummerfulde og vejrslagne Efterkommere af hine Hinduer, som vare blevne tagne til Fange i den sidste Krig med Assam.

Blandt de mange Templer, som i deres spidsbueformede massive Taarnes Kupler gjemme kostbare Buddha Statuer af Nephrit, indtager den berømte Pagode i Gammel-Bamo den første Plads, Hvert Aar bliver der udenfor den mægtige Sandstensbygning afholdt et stort Marked under Beskyttelse af de hundrede Guder, og der kommer da endog fra Rangun fromme Pilegrimme dertil for at kjøbslaa og bede. Templet ligger midt i et berygtet Dschunglekrat, som i et bredt Bælte strækker sig mod Syd.

Her findes nok af Tigre, Leoparder, Vildsvin og Hjorte, og en Jæger har rig Lejlighed til at prøve sin Duelighed.

For fire Maaneder siden gik en gammel Kvinde til Pagoden for at forrette sin Andagt. Da hun traadte ind i Hovedtemplet, foer hun forfærdet tilbage, thi ved Foden af den forgyldte Buddha Statue laa der en vældig Tiger i dyb Søvn. Hun løb ind i Byen og allarmerede Befolkningen. Fjorten behjertede Mænd besluttede sig til at vove den farlige Jagt. De omringede Pagoden og gjorde en forfærdelig Larm. Tigeren, der blev skræmmet op af sin Ro, vilde tage Flugten,

Mændene skød paa den og bibragte den flere Saar, men førend det lykkedes at dræbe Uhyret, havde det faaet Lejlighed til at sønderrive to af Jægerne. Endnu farligere end Tigrene ere Leoparderne, da de langt hyppigere angribe Mennesket end hine.

Omtrent samtidigt med den Begivenhed, jeg har fortalt, hændte det, at to Søfolk, ved et Forsøg paa at gaa i Land i det første Defilé, kom i en meget alvorlig Livsfare. En Leopard sprang ned i Baaden og havde allerede slaaet Kløerne i den ene, da den anden koldblodigt trak sit Sværd og kløvede Rovdyrets Hoved. De bragte den dræbte Leopard til Bamo, hvor den strax samme Aften blev stegt og fortæret. Det hænder ikke saa sjældent, at baade Leoparder og Tigre om Natten springe over Palisaderne for at hente sig et Bytte og derpaa retirere ad samme Vej ud i Dschunglekrattet.

Da Grev Széchenyi var arriveret, flyttede vi ind i den engelske Konsulatsbygning. Værelserne vare møblerede paa europæisk og frembød en velgjørende Komfort. Vore Kinesere undgik med hellig Sky de blødt polstrede Ottomaner, da de troede, at det var de afdøde Europæeres Gravsteder. Vi havde allerede opholdt os fjorten Dage i Bamo. Vi gjennemstrejfede Dschungelen og nedlagde meget Vildt. Loczy fik endogsaa Sigte paa en Leopard, men Bestiet reddede sig ved at flygte.

Den 26de Februar var hele Bamo i Oprør; det hed sig, at 4000 Katschiner vare i Fremmarsch for at plyndre Byen. Missionærerne sagde, at der kun var 300, som vilde lægge Beslag paa Indbyggernes Opmærksomhed, medens en anden Afdeling havde en større Bomulds Transport i Kikkerten, som skulde expederes til Bamo. En Del bevæbnede Mænd drog op imod Nord for at forsvare deres Fædrenestad. Medens jeg om Natten var beskjæftiget med astronomiske Observationer, hørte jeg Signalskuddene, som Soldaterne affyrede fra Tid til anden, men Natten forløb roligt.

Da Kvinderne næste Morgen valfartede til den store Pagode for at paakalde Gudernes Beskyttelse i Kampen mod Røverne, kom Sikkerhedsgarden allerede tilbage med et forvaaget Udseende og kulderystende Lemmer. Saa varme Dagene end ere med den glødende Sol, ere dog Nætterne fugtige og kølige (+ 8° C.)

Mr. Stewenson overraskede os den 24de med den glædelige Efterretning, at Dampskibet ventedes om Eftermiddagen.

Loczy og jeg gik adskillige Gange op i Husets Taglokaliteter og spejdede ud efter Røgskyer, men forgjæves. Vi begyndte allerede at tro paa den gamle Opsynsmands Ord, der paastod, at det vilde

vare mindst en Uge, førend Skibet kom; da hørte jeg langt borte en langtrukken Piben. . . . Dampskibet kom.

Skibet var allerede i Nærheden af Byen og havde de vel bekjendte engelske Farver paa Flagstangen. Om Aftenen aflagde vi et Besøg paa Skibet. Kaptajnen var ikke til Stede, og de to Maskinmestere gav os kun Enstavelsessvar paa vore Spørgsmaal. Senere kom Missionærerne og Kaptajnen til Stede, og efter nogle Forklaringer bleve vi saa modtagne desto venligere.

Grev Széchenyí besluttede for sit eget Vedkommende at blive endnu en Tid i Bamo for at nyde Jagtens Glæder; han vilde først om fjorten Dage tage til Rangun med det næste Skib. »Rejs De nu i Forvejen,« sagde han til os, »jeg befinder mig vel her og vil, om muligt, nedlægge endnu nogle Leoparder.«

Jeg indesluttede mine Tanker i mit Bryst som en gjerrig sin Skat, men i mit Sind var jeg paa en Gang glad og vemodigt stemt; Maden smagte mig ikke, Samtalen summede uforstaaet for mit Øre, Hjemmet viste sig allevegne for mit indre Syn.

Den næste Morgen gik jeg hen til min trofaste Muzzi (de amerikanske Missionærer overtog vore Heste), klappede dens strittende Manke og gav den den sidste Haandfuld Sukker; jeg tog Afsked med Tang, Ta-kl og Hute-schan og takkede Missionærerne for deres venlige Modtagelse.

Ombord paa »Thambya-Dine« spiste vi Frokost sammen. Endnu et taknemmeligt Haandtryk med Grev Széchenyí, og Herrerne maatte forlade Skibet; Damperens Signalpibe lød, Ekkoet kastedes tilbage fra Katschinbjergene, og Hjulskovlene slog det mørke Vand.

XXIII.

Fra Bamo hjemad.

Ombord paa »Thambya-Dine«. — Ulykkelige Hændelser. — Mandalay. — Historiske Data angaaende Birma. — Kong Thibo. — Birmanerne. — Prome. — En Rejse gjennem Ilden. — Modtagelse i Rangun. — Hjemrejse.

»Thambya-Dine«, en ny Hjuldamper, blev ført af en ung og elskværdig Finlænder, Kaptajn Barkmann. Endskjøndt han kun var 25 Aar gammel, havde han allerede tjent Iravadi-Kompagniet i 15 Aar og blev for kort Tid siden udnævnt til Kaptejn med en Gage af 1000 Rupier om Maaneden. I hans Selskab foretog vi hver Aften smaa Spadsereture i Nærheden af Anløbsstationerne, thi man sejler kun om Dagen. Han gav os beredvilligt Oplysninger om Landet og Folket og kunde gjøre dette i fuldt Maal, da han kaldte Kongeriget Birma sit andet Hjem.

Endskjøndt »Thambya-Dine« kun stak 3½ Fod dybt, lagde de mange Sandbanker dog Skibet mange Hindringer i Vejen. Hvert Øjeblik mærkede vi, at vi skurede mod Sandet, og to Gange løb vi endogsaa fast og maatte vente flere Timer, førend Damperen atter blev flot. Dette blev iværksat paa følgende Maade: Efter at en af Baadene havde taget det sværeste Anker ombord, roede den et Stykke til Siden eller tilbage opad Strømmen og kastede saa Ankeret; Kjæden blev derpaa hevet ind ved Dampkraft. Denne Manøver blev gjentaget saa længe, indtil Ankeret fik fast Bund og fik Skibet ud af Klemmen.

Efter 1½ Times Sejlads fra Bamo naaede vi det andet Defilés Klippeport. Her forenes den uhyre, brede Flods mange Arme til en forholdsvis smal Rende, som er særdeles dyb og i skarpe Bugter har

banet sig Vej gjennem Klipperne; den drejer her i en stor Bue mod Vest. Overmodige Abefamilier tumle sig saa vel i de høje Træer, der voxe paa Bjergene, som i de naturlige Huler og Afsatser, der findes paa Klipperne. Efter atter en Times Rejse, rig paa Romantik og Afvexling, komme vi atter ud paa Sletten. Uoverskuelige Dschungler indfatte baade til højre og venstre den spejlglatte Flods Bredder, medens dog spiralformede Tinder af Pagoder, der rage op over det tætte Buskads, fra Tid til anden vidne om, at der findes beboede Pladser.

Den næste Morgen passerede vi det tredie Defilé, som kun lidet svarer til sit Navn, da hverken de skovbevoxede lave Høje indsnævre Flodsengen eller indskrænke Terrænets Farbarhed; her ligger midt i Vandet en lille Ø, som er bleven berømt blandt Birmanerne, fordi Præsterne i det lille Tempel, der er bygget paa samme, have tæmmet Fiskene i Floden saaledes, at de paa et givet Signal med en Bambusstok i store Stimer samle sig ved Trappen paa Bredden for at blive fodrede og modtage deres Velynderes Kjærtegn.

Trods den ensformige Sejlads hvilede der en usædvanlig Ynde over alle de Billeder, som i hurtig Rækkefølge fløj mig forbi. Det var maaske en Følge af den Ro, den Følelse af indre Tilfredsstillelse samt den Bevidsthed, at jeg atter havde engelsk Grund under mine Fødder, som stemte mig optimistisk. Imidlertid var Dampskibsturen ikke blottet for spændende Momenter.

Vi vare ikke langt fra Mandalay. Jeg stod ved Bugsprydet og stirrede ud i det fjærne for at spejde efter Omridsene af den Bjergkjæde, ved hvis Fod den kongelige Hovedstad ligger. En hellig Ro herskede overalt; de birmanske Passagerer sov; jeg hørte kun den flittigt arbejdende Dampmaskines Larmen. Da opdagede jeg i Retning af vor Kurs en Tømmerflaade, som langsomt drev frem med Strømmen. Afstanden blev stedse mindre, og Damperen og Flaaden bleve ved at holde en Linie. Ovre paa Flaaden stod der en Mand med Ansigtet blegt af Skræk; Angsten syntes at have lammet ham og ubevægelig stirrede han sin Skæbne i Møde. Jeg kunde ikke trække Vejret, medens jeg ængstligt afventede, hvad der vilde komme. Endskjøndt Kaptajnen strax lod Maskinen standse og derefter gav Kontradamp, var det for sent, Flaaden var fortabt. Skummet af det oprørte Vand sprøjtede allerede Skipperen i Ansigtet, han gjorde et Sæt og forsvandt i Bølgerne.

Det gjør altid et ejendommeligt Indtryk, naar et Dampskibs Maskine pludseligt staar stille i aabent Farvand; da man er vænnet

Fig. 191. Birmanske Skuespillere.

til Maskinens ensformige Larm, aner man i saa Tilfælde strax, at der maa være hændet noget af Betydning. Hele Selskabet var derfor ogsaa snart paa Benene og stormede hen til Falderebstrappen. Der sad allerede den forulykkede Birmaner; maalløs stirrede han ned i Vandet, hvor de splintrede Rester af hans Fartøj bleve drevne bort af Bølgerne. Kaptajnen gav ham en Haandfuld Rupier og lod ham da bringe ind til Bredden, hvor han blev hilset med en glad Gøen af sin Rejsekammerat, en lodden Hund, der allerede var svømmet i Land.

Da Grev Széchenyí 14 Dage derefter rejste fra Bamo til Rangun, hændte der en anden Ulykke i Nærheden af det samme Sted. Alle vore kinesiske Tjenere vare ombord, da de fra Rangun skulde vende tilbage til deres Hjem over Schanghai. Efter at de havde set sig mætte paa Dampskibet, denne vidunderlige Ting, fordrev de efter gammel Vane Tiden med at drikke The. Ogsaa stakkels Ta-kl lod i sin Glæde over snart at skulle mødes med sin gamle Moder i Schen-si mangen Spareskilling springe; nu vidste han, at han ikke mere behøvede at frygte for Forstyrrelser under sit Maaltid. Da gik han en Morgen med sit Krus hen til Falderebstrappen, bandt en Snor i Hanken og bøjede sig forover for at hente det fornødne Vand til Frokosttheen. I det samme stødte Skibet paa en Sandbanke. Ta-kl tabte Ligevægten og styrtede i Vandet. Endnu en Gang saa Hute-schan den »store Karls« lange Arme, saa blev alt stille — Kronometermanden ligger nu i sin vaade Grav paa Iravadis Bund. Alle de Redningsforsøg, som Kaptajnen lod anstille umiddelbart efter Ulykkestilfældet, bleve resultatløse: efter to Timers ivrig Søgen maatte man atter lette Anker.

Om Aftenen den 28de Februar standsede vi ved Mandalay, »den gyldne Stad«, den berygtede Kong Thibos Residens.

Da »Thambya-Dine« kun farer mellem Mandalay og Bamo, gik vi strax ombord paa det betydeligt større Skib »Aloung-Pyah,« som skulde bringe os til Prome. Vi vandt saaledes en Dag, som vi vilde anvende til et kort Besøg i Byen og en overfladisk Beskrivelse af det birmanske Folk.

Mandalay ligger paa Iravadis venstre Bred midt i den Alluvialslette, som imod Øst begrænses i en Halvkreds af en Række Høje. De første Huse findes allerede paa det høje og stejle Landingssted og strække sig paa begge Sider af en bred, støvet Vej lige til den imponerende Enceintemur, der omgiver Hovedstaden som en symmetrisk Firkant. De fleste Vaaningshuse bestaa af Træ og Bambusflætværk og hvile paa 3—6 Fod høje Pæle. Mandalay er med fuldstændig Ret bekjendt for at eje de herligste og rigeste Templer. Ved

første Øjekast, og navnlig naar man har dannet sig en vis Forestilling gjennem Afbildninger, man har set, kan man ikke undgaa en let Skuffelse, naar man skynder sig gjennem de smudsige Gyder for at besøge den ene Pagode efter den anden. Men det varer ikke længe, thi den fremmede bliver snart i fuldeste Maal overvældet og blændet af disse storslaaede Kunstværker.

Det er en uberegnelig Rigdom, vi træffe, naar vi beundre de himmelstræbende Pyramider eller de udbugede Kupler paa Taarnene, der ere ødselt udstyrede med en vidunderlig Ornamentik; vi slaa Øjet

Fig. 162. Birmansk Kjøretøj

ned for Pragten af de gyldne Tinder, paa hvis Spiraler Rubiner og Smaragder gløde og lyne, og henfalde i stum Beundring over den menneskelige Skabekraft og Virksomhed, naar vi betragte de kunstfærdige, udskaarne Arbejder, hvormed Væggene ere overfyldte. Af saadanne Templer gives der Hundreder i Mandalay. Af Mangel paa Tid kunde vi blot besøge de mest fremragende.

Paa Gaderne saas mest Fodgængere. Naar af og til et med puklede Oxer forspændt Kjøretøj af Træ, hvis prægtige Udstyrelse kun manglede Fjedre, usikkert slingrede snart hen mod den venstre,

Fig. 193. Den gyldne Pagode i Rangun.

snart mod den højre Husrække, veg Folk respektfuldt til Side og kastede et sky Blik paa dem, der sad i Vognen. De henrivende Piger der oppe, som vare klædte i raslende Silketøjer, kunde ogsaa nok fortjene Opmærksomhed. Foruden disse Personvogne anvende Birmanerne ogsaa tohjulede Trækarrer til Transport af Byrder, hvis massive Hjul aldrig blive smurte, fordi Folk ynde den Musik.

Ridehestene, der dog for største Delen kun benyttes som saadanne af Europæerne, ere trods deres uanselige Skikkelse særdeles udholdende. Navnlig have de Ponyer, som ere opdrættede i Mandalay, et saa godt Navn paa sig, at de, skjøndt Kjøbeprisen paa Pladsen kun er 120 Rupier, dog sælges til Hesteelskere i Kalkutta for 600 Rupier.

Det er bekjendt over hele Verden, at de skjønneste Elefanter findes i Birma og Siam. Ved et Besøg i et af de betydeligste Dampsavværker i Rangun, saa jeg de afrettede Elefanter præstere noget aldeles forbavsende; de store, kloge Dyr skubbede her midt imellem de susende Hjul og Drivremme med ufejlbarlig Sikkerhed Træstammerne ind under Savmaskinen; naar Brædderne vare savede, bar de dem bort og stablede dem kunstfærdigt i Gaarden.

I Mandalays Bazar handle de indfødte og kinesiske Kjøbmænd med Silkestoffer, Elfenben, Guld- og Sølvsmykker, Ædelstene og Pottemagervarer, Som overalt i Orienten, hvor de farvestraalende Stene lede Europæeren i Fristelse, vil jeg ogsaa her give ham den Advarsel, førend han tæller Rupierne op Bordet, at holde sig til den Sælger, der forpligter sig med Hensyn til Varens Ægthed og Godhed.

Hovedhandelen i Mandalay omfatter Bomuldsudførselen til Kina. Da alle europæiske Artikler kun ere belagte med en Procent Indforselstold, kan man kjøbe sine Fornødenheder betydeligt billigere i Birma end i Indien. Kun Vaaben og Munition vare i Aaret 1880 belagt mod en 20 Procent Indførselstold som Følge af de truende politiske Forhold. Birmanerne forstod at udbytte denne Omstændighed til deres Fordel, thi de fleste af Stammerne i Tømmerflaaderne vare hule og gjemte enorme Mængder engelske Geværer i deres Indre.

Midt i Staden findes den kongelige Residens, omgivet af en tredobbelt Palisadevold. Udenfor hver Port stod der en Vagt, som formente alle besøgende Adgang. Kong Thibo vilde ikke se noget Menneske. Endog mange Embedsmænd, som vilde bringe den grusomme Konge deres Hylding i stort Optog og med den gyldne Paraplui som Tegn paa deres Rang, maatte rejse hjem med uforrettet Sag.

For at man bedre kan forstaa Grunden til, at Thibo var saa menneskefjendsk, maa jeg her med nogle faa Ord berette noget om Landets Historie. Birmanerne høre til den indo-kinesiske Familie; de ere komne fra Centralasien og have vist nok for lang Tid siden valgt Iravadis Bredder til deres Hjem.

Landets ældste Historie omfatter Sagn og Fortællinger om tapre Kongers og Krigeres Heltebedrifter. Vi have ogsaa Portugiserne at takke for de første positive Efterretninger om Birma; de landede paa Malakka i det 17de Aarhundrede og sendte herfra Gesandtskaber til Siam og Birma. De synes at have levet i god Forstaaelse med den daværende Konge af Birma, thi de understøttede ham i hans Røvertog mod Pegu (den Gang et selvstændigt Kongerige) og Siam.

Indtil Aaret 1750 fulgte den ene Krig, den ene Revolution efter den anden. Da satte endelig en Bonde fra Landsbyen Myoukmyo sig i Spidsen for en Opstand mod den birmanske Konges vilkaarlige Herredømme, erobrede Pegu, Tavoy og Martaban og lod sig til sidst udraabe til Konge under Navnet Alompra. Han er Grundlægger af det nuværende Dynasti, hvis ellevte Konge Thibo er. Rækken af de birmanske Herskere er følgende: Alompra (1753—1760), Naung-dan-gji (1760—1763), Tschen-byo-yen (1763—1776), Tschen-gu-men (1776—1781), Moung-men (1781), Bhodau-fra (1781—1819) Hpai-gji-dau (1819—1837), Tharavadi (1838—1846), Pagan-men (1846—1853), Moung-lon (1873—1878), Thibo (1878).

Under Kong Hpaj-gji-daus Regjering led de engelske Kolonister i Aracan mangehaande Insulter. Englænderne tog sig derfor af deres truede Undersaatter, og efter nogle resultatløse Underhandlinger erklærede de Kongen Krig. De besatte først Rangun og derefter hele Landet indtil Yandabo. Ved Freden, der sluttedes i Aaret 1826, fik Englænderne Aracan og Tenasserim.

Kong Pagan-men skal have været den grusomste af alle Herskerne af Huset Alompra. Der gik ingen Dag, uden at han frydede sig ved sine Ofres Pinsler. Man fortæller, at han blot i Lunefuldhed slog sine Slaver glødende Søm ind i Legemet, at han lod Lemmerne paa nogle knuses af tunge Hammere o. s. v. Da han vilde forsøge at øve sine blodige Lyster paa de europæiske Kjøbmænd, gjorde Englænderne ham en Streg i Regningen; det kom til Krig, som endte med, at de fuldstændigt annekterede Provinsen Pegu (1852). Hans Søn Moung-lon, Fader til den nuværende Konge, besteg Tronen det følgende Aar. Han forlagde Residensen fra Amarapura til Man-

dalay*). Kun den Omstændighed, at Moung-lon i Aaret 1826 havde sluttet en Handelstraktat med England, havde den haardt prøvede Konge at takke for, at han af den engelske Regjering fik en virksom Understøttelse til at undertrykke en Opstand, som hans egen Søn havde rejst. Englænderne tog alle fire Prinser til Fange og holde dem endnu den Dag i Dag under Laas og Lukke.

I Aaret 1873 fulgte Italienerne og derpaa Franskmændene Englændernes Exempel, idet de sluttede en Handelstraktat med Kongen. Endskjøndt den gamle Konge ikke tog det meget nøje med Overholdelsen af de Forbund, han havde afsluttet, tog dog Birma et betydeligt Opsving under hans Regjering; Iravadi blev aabnet for Verdenstrafiken og Rangun forbundet med Bamo ved en Telegrafledning.

Paa sit Dødsleje betegnede Kong Moung-lon sin ældste Søn som sin Efterfølger. Hans Yndlingshustru søgte paa Slutningen at omstemme ham til Fordel for sin Søn Thibo. Den døende kunde ikke tale mere; man tog hans Tavshed for et Samtykke, og Thibo blev proklameret som Konge.

Det er en fra Fortiden nedarvet Skik hos Birmanerne, at en ny Konge ved sin Tronhestigelse gjør alle de Personer uskadelige, som kunne blive ham farlige. At Thibo ikke handlede som sin Fader, der kun lod tre eller fire af sine Brødre myrde, men at han strax skaffede 86 Brødre, Søstre, Fættere og Kusiner af Vejen, det regnede Birmanerne ham ikke saa meget til Last, som Europæerne og navnlig Englænderne gjorde.

Den retmæssige Tronarving Nyoung Yan og hans Broder Nyoung Ok flygtede i rette Tid til den brittiske Konsul, Mr. Shaw, og reddede derved deres Liv. De undslap lykkeligt til Kalkutta og stillede sig under de engelske Loves Beskyttelse.

Den indiske Regjering skrev lange Protestnoter mod Kongens Grusomhed, men han frabad sig al Indblanding af en fremmed Magt i sin indre Politik og talte allerede om et Krigstog mod Pegu. Da forlod paa en Gang den engelske Konsul og samtlige europæiske Kjøbmænd Mandalay, og Thibo saa med Skræk, at tunge Uvejrsskyer samlede sig ved Rigets Sydgrænse. I sin første Ængstelse vilde han sende et Gesandtskab til Vicekongen af Indien, som skulde berette denne, at han (Thibo) var bleven slet behandlet af Konsul Shaw.

*) En saadan Begivenhed er i Birma ens betydende med den tidligere Hovedstads Undergang, da alle Kjøbmænd følge med Kongen til den nye Residensby.

Gesandtskabet blev standset paa Grænsen af det engelske Birma og interneret i Thayet-myo.

Handelen paa Iravadi standsede fuldstændigt, og de birmanske Kjøbmænds Misfornøjelse ytrede sig allerede i lydelige Bebrejdelser mod Kongen og Regjeringen, da Thibo besluttede sig til at bede Herrerne i Rangun om igjen at sende deres Dampskibe til Mandalay og Bamo. Kongen maatte indestaa for Fartens Sikkerhed og tilstaa Iravadi-Kompagniet yderligere Begunstigelser, inden Handelsforbindelsen atter kom i Stand. Saaledes stod Sagerne under vort Ophold i Mandalay.

»Thambya-Dine« var det første Skib, som var landet ved Bamo efter en Afbrydelse af flere Maaneder. Nogle Maaneder senere bleve de politiske Forviklinger løste til almindelig Tilfredshed.

Birmas Beboere erindrede ved deres utvungne, livlige Væsen om Japaneserne. De ere altid glade og ere de mest sorgløse Mennesker af Verden. Uden at stille nogen som helst Fordring finder Birmanen den højeste Nydelse i et *dolce far niente*. Naar han har arbejdet flittigt 3 Dage om Maaneden, har han i en Løn af 3 Rupier tilstrækkeligt til at kunne gaa ledig de næste 27 Dage. Et Ceremoniel findes kun ved Hoffet; Folket færdes paa den mest utvungne Maade, elsker Selskabelighed, Theaterforestillinger i Kostume, Klokkemusik og ler gjerne og meget. Det staar fuldstændigt under Embedsstandens Indflydelse, som gjør sig Umage for ved en terroristisk Optræden at lægge et Slør over sin Uduelighed og Indolens. Besjælet af det Princip, kun at sørge for sit eget Velbefindende, bryder den birmanske Mandarin sig kun lidet om at holde over Lov og Ret, hvis Vægten af hans Pengesæk skulde lide derved.

Provinsernes Gouvernører anses som smaa Konger, da de i de fleste Tilfælde have Ret til at afgjøre Liv og Død.

Birmanerne bære en simpel Dragt, der passer godt til det varme Klima. En Turban paa Hovedet, en Bomulds Jakke paa Kroppen og et let Stof, der bindes om Hofterne til Beklædning af Benene, er alt, hvad der skærmer dem mod Solens brændende Straaler. Den arbejdende Klasse nøjes med det sidst nævnte Klædningsstykke.

De birmanske Kvinder forstaa med et forunderligt skarpt Blik at vælge de Farver, der tage sig mest fordelagtige ud, til deres simple Dragt. Ifølge en særlig Forordning af en eller anden af Kongerne bestaar deres Dragt kun af et smalt Stykke Bomulds- eller Silketøj, der slynges saaledes om Legemet, at det aabner sig ved hvert Skridt.

De birmanske Pigers Ansigtstræk ere fine, Øjnene fyrige, Tænderne blændende hvide. Det ravnsorte Haar ender i en Knude paa Baghovedet eller bølger utvungent ned ad Nakken. En blomstrende Kamelie er den mest effektfulde Prydelse i den ukunstlede Frisure. Koner og Piger nyde i alle deres Handlinger den samme Frihed som Mændene; en Embedsmands Hustru besørger endogsaa i Mandens Fraværelse de vigtigste Statsanliggender.

Birmanerne have en særlig Forkjærlighed for Guld og Ædelstene, og man vil sjældent træffe nogen Mand eller Kvinde, som ikke har et eller andet Smykke — dog aldrig noget falskt — saasom Fingerringe, Armbaand, Ørenringe, Halskjæder o. s. v. Det er Birmanernes Stolthed kun at eje ægte Ædelstene, ja han forstaar endog at skjælne den ædle Sten fra den falske ved at veje den i Haanden.

Den Dag, vi havde til at bese Mandalay, eller rettere til at flyve Byen igjennem, var hurtigt forløben. Om Aftenen vare vi indbudne til Missionens Biskop. De venlige Herrer vilde slet ikke slippe os; de vilde hele Tiden høre os berette om vor »mærkværdige Rejse«, men det var allerede over Midnat, og vi maatte ombord paa »Aloung Pyah«, som skulde lette Anker ved Solopgang.

Næste Morgen dampede vi allerede mod Syd imellem Dschunglekrattene paa den store Iravadi Slette. Jo mere vi nærmere os den brittiske Grænse, desto mere lysnede det i Skoven. Herr Goldenberg, vor Landsmand, en af de rigeste Tømmerhandlere i Rangun, har allerede rømmet godt op med sine Elefanter.

I Thayet-myo, den befæstede Grænsestation, saa vi de første engelske Soldater. Faa Timer efter landede vi udenfor Prome.

Det var allerede Nat da vi tog ind i det engelske Hotel, og dog kunde jeg ikke lade være først at besøge Banegaarden. Saa vidt jeg kunde se i den sparsomme Aftenbelysning, gruppere de engelske Embedsmænds Boliger (der findes kun faa bosatte europæiske Kjøbmænd) sig omkring den prægtige Kaj ved Iravadis Bred. Husene, der ere byggede af Træ i en let Stil, ligge i Almindelighed inde i en Have under kæmpemæssige Træers Skygge.

Jeg gik først forbi det store Badehus, som man aldrig benytter, fordi der holdes en stor Krokodil i Bassinet, derpaa passerede jeg den engelske Kirke og naaede endeligt Stationen netop, som der kom et Tog fra Rangun. Ligesom de kinesiske Kvinder den Gang i Kanton, saaledes stormede ogsaa her en hel Armé birmanske Koner og Piger mod de rejsende, for at de skulde give dem noget at fortjene. Det var et kosteligt Skuespil at se, hvorledes de overgivne Kvinder

rev Mændene deres Bagage ud af Armene og derpaa trak dem afsted halvt med det gode, halvt med Magt.

Efter en halv Times Forløb var der atter roligt ved Banegaarden, men i den tilstødende Gade sad Gæsterne leende og passiarende paa den svagt oplyste Veranda og styrkede sig med Mad og Drikke efter Rejsens Besværligheder.

Den næste Morgen tog vi Billetter til Toget; Klokken 6 lød Afgangssignalet, og Maskinen satte sig i Bevægelse.

Jernbanen fra Prome til Rangun er smalsporet, Personvognene ere smaa og lidet bekvemme, Fragtvognene kunne kun tage 5 Tons. Sporet ligger snorlige, og Kjørselen sker derfor med den størst mulige Hurtighed; Toget foer hen over Sletten med en Fart af 9 Mil i Timen.

Jo mere vi fjærnede os fra Iravadis frugtbare Egne, desto tyndere blev Befolkningen, desto vildere Omgivelserne, og til sidst kjørte vi igjennem det umaalelige Dschunglekrat. Jeg kunde vel omtrent i et Par Timer have beundret den sydlige Vegetations vilde Pragt, og mit Hovede sænkede sig allerede paa en betænkelig Maade ned mod Brystet, da jeg hørte en ejendommelig Knitren og Bragen. Jeg saa ud af Vinduet. Med et Slag var Trætheden forbi, som truede med at overvælde mig, og med spændt Opmærksomhed fulgte jeg det storslaaede Skuespil, som opførtes i Dschunglekrattet.

Urskoven brændte i lys Lue. Flammerne rækkede fra den glødende Bund deres Tunger op mod de fortørrede Buske og tændte de høje Træers løvrige Kroner. De saftfulde Bambusrør exploderede med stærke Knald, der lød som Geværild under et morderisk Slag. Følgende med Lufttrykket slog Flammerne baade til højre og venstre hen imod Vognvinduerne, Heden voxede til en utaalelig Grad, og jeg var fattet paa, at selve Toget vilde blive slukket i Brand. Lokomotivet arbejdede med fuld Kraft, Hjulene berørte næppe Jorden, og Toget syntes at flyve henover Skinnerne. Det var en uhyggelig Kjørsel.

Efter at vi en Times Tid havde været belavede paa at blive stegte, mindskedes den utaalelige Hede, og vi naaede Steder, hvor Ilden havde udraset. Fuglene kvidrede atter i Luften; de havde samlet sig for at gjøre sig til Gode med Ormene, som krøb frem af den opvarmede Jord. Vi rejste atter gjennem dyrket Land og kom Klokken 1 til Stationen Leppadan, hvor vi efter indisk Skik indtog Tiffinen.

Efter 11 Timers hurtig Kjørsel (Damperen bruger 3 Dage til Turen fra Prome til Rangun) løb Toget ind paa Jernbanestationen i

Rangun. Vi lejede to Vogne og kjørte til »Jordans Hotel«. Portieren mønstrede os fra Isse til Fod og — afviste os med de Ord: »Jeg har ingen Plads til Dem.«

Civilisationen viste sig mistroisk. Klæder skabe Folk, og vort vilde Udseende kunde ganske vist ikke indgyde nogen Tillid. Frakkerne vare luvslidte og lappede, Skoene itu, Hattene forkrøllede, Ansigterne solbrændte og Haaret usoigneret — jeg tilgiver derfor nu gjærne Mr. Jordan hans daværende Betænkelighed.

Ejeren af »British Birma-Hotel« modtog os desto venligere efter en kort Forklaring.

Fig. 194. En Kjørsel gjennem Flammerne.

Den næste Morgen — det var en Søndag, og de europæiske Boutiker holdtes derfor lukkede — spadserede vi en Tur gjennem Hovedgaden i den europæiske By.

Da vi vare komne tilbage til Hotellet, ventede to Avisreportere paa os, som agtede at interviewe os. Om Mandagen fandtes der allerede lange Beretninger i Dagbladene om vore Rejser. Den Kulde, man til Dels havde vist os, forsvandt for Pressens almægtige Indflydelse saa meget mere, som ogsaa Skræderen nu havde gjort sin Skyldighed.

Vi havde en Del Vanskeligheder med at faa de fire Guldbarrer ombyttede i Penge, som Grev Széchenyí havde givet os til Hjemrejsen, og mærkeligt nok særligt hos vor egen Konsul, hvis Sekretær gav mig mit Pas tilbage med det Spørgsmaal: »Har De da slet ingen andre Anbefalingsskrivelser til Rangun?« — »Nej,« svarede jeg, »ikke en Gang fra Katschinerne.

Til Gjengæld stod den os hæderligt bekjendte Biskop Bigandet og den franske Generalkonsul os bi med Raad og Daad; men det var ogsaa paa den højeste Tid, at de Herrer anviste os en Kineser, som paatog sig Omvexlingen, thi vi stod Fare for at staa der uden Hjælpemidler, endskjøndt vi havde Guld i Lommen.

Vort Ophold i Rangun udstrakte sig til en Uge. Der er bosat 1050 Europæere der, og vi fik mange Venner, som lod sig det være magtpaaliggende at underholde os og vise os Byens Seværdigheder.

Den første Plads blandt disse indtager den store, gyldne Pagode, Schoë Dagon, der ligger Nord for Rangun. Allerede under de gamle birmanske Konger nød den stolte Bygning en afguderisk Tilbedelse, og endnu valfarte hvert Aar Hundredtusinder buddhistiske Pilegrimme til dette Sted for at tilbede Buddhas otte Haar, der ligge begravne under Taarnet. Templets Hovedtaarn er massivt og bygget af Teglsten. Spidsen forestiller en Krone, der er smeddet af purt Guld, og Taarnets Sider ere belagte med purt Guld. Efter at have forrettet sin Andagt klæber enhver Pilegrim nogle smaa Guldplader paa Muren, men rige Fyrster kjøre Guldet hid i Vogne og lade Præsterne anvende det til Pagodens Udsmykning. Denne repræsenterer saaledes en umaadelig Rigdom, der forøges Dag for Dag.

Rangun har sin Public-garden, sin zoologiske Have. I de kølige Aftentimer samler det fine Selskab sig under Palmerne og Bananerne i de smagfulde Anlæg og vederkvæger sig efter Dagens Anstrengelser ved god Musik.

Mange af dem, som ere dragne til de varme Tropelande i det fjærne Østen, vende aldrig mere hjem, men bukke under for Klimaets Indflydelse; men saa længe Kolonisten formaar at virke, arbejder han med rastløs Iver mod Maalet. At blive rig for derefter at kunne føre en sorgløs Tilværelse i Hjemmet, det er hans Ideal, og intet Steds i hele Verden som i hine Lande blive Digterens Ord til den tørre Virkelighed, naar han siger: Guldet er deres et og alt! —

Jeg staar nu ved Enden af min Beretning.

Den 15de Marts landede vi i Kalkutta, hvor vi fik den venligste Modtagelse af Vicekongen, Lord Lytton Bulwer. Ved min An-

komst til Bombay blev jeg ligeledes udmærket og overrasket ved at modtage en Indbydelse til den engelske Gouvernør.

I Bombay indskibede jeg mig paa »Olympia«, en engelsk Skruedamper, og naaede Suez den 11te April. Under Jernbaneturen fra Suez til Alexandria fik jeg dog Lejlighed til med egne Øjne at se den mest bekjendte Del af Ægypten. Jeg blev tre Dage i Alexandria og benyttede til sidst, da alle Postskibene vare overfyldte, »Russia«, et med overordentlig Komfort udstyret russisk Dampskib, til min videre Rejse over Smyrna til Konstantinopel.

Efter et flere Dages Ophold i det osmanniske Riges Hovedstad bragte en Lloyddamper mig til Varna, hvorfra jeg paa Jernbanen tog over Rustschuk og Bukarest til den siebenbürgske Grænse.

Om Aftenen den 1ste Maj 1880 gjensaa jeg atter efter 2¹/₂ Aars Fraværelse Taarnene i Kejserstaden ved »den skjønne, blaa Donau«.